

Életjel

1978—1983

BIACSI ANTAL (1903-1978), DER ZOLTAN,
GUSZVANY MARIA, LEVAY ENDRE, URBAN JÁNOS

Közlötés:

SZILÁGYI GABOR

Szerkesztő:

SISZOVSKI ANDRÁS

ÉVKÖNYV 4.

DEÁVARI ZOLTAN, HORN ÉMMA, LEVAY ENDRE

Szerkesztő bizottság:

BIACSI ANTAL (felelős szerkesztő), DÉR ZOLTÁN,
GUSZVÁNY MÁRIA, LÉVAY ENDRE, URBÁN JÁNOS

Kötésterv:

SZILÁGYI GÁBOR

Zárólécek:

SISKOVSZKI ANDRÁS

Sajtó alá rendezte:

DÉVAVÁRI ZOLTÁN, HORVÁTH EMMA, LÉVAY ENDRE

EGY MŰVELŐDÉSI ÉNELETI MOZGALOM JUBILEUMA

ÉVKÖNYV 4.

Szerkesztő: Horváth Zoltán

BIACSI ANTAL (Szerkesztő), DER ZOLTAN,
GUSZVÁNY MARIÁ, LEVAY KÁROLY, URBÁN JÁNOS

EVKÖNYV 4.

Szerkesztő: Horváth Zoltán

DEVAJANI ZOLTÁN HORVÁTH ZOLTÁN URBÁN JÁNOS

EGY MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI MOZGALOM JUBILEUMA

Egy mozgalmat kell köszöntenem az Életjel negyedszázados ünnepén. Mert mozgalom volt, ami nyomtatásban és élőszóban nyilvánosságra került az Életjel gondozásában és szervezésében az elmúlt huszonöt év alatt. Irodalomtörténet és munkásmozgalmi múlt, helytörténet és hagyományörzés váltakozó anyaga adott tartalmat a számtalan előadásnak s a kiadványok sokaságának Szabadkán. Nem véletlenül éppen ott, Kosztolányi és Csáth Géza szülővárosában, amely a század első felében nagy és izgalmas fejlődésnek indult s főleg a magyar művelődés progresszív irányvonalának követésében volt az egész vidékre meghatározó jellegű. Egy erős kisugárzású demokratikus szellem bontakozott ki Szabadkán, az országnak még a húszas évek elején is harmadik városában, s hogy ott jelent meg a legnívósabb magyar napilap, ott indult a Vajdasági Írás, aztán a Kalangya, majd később a harcos baloldali eszméket hirdető Hid, mindennél jobban bizonyította a város központi jelentőségét. Társadalmi összetétele és földrajzi helyzete predesztinálta vezető szerepre ezen a vidéken. Ipari fejlettsége, amely egy öntudatosodó proletariátusnak segítette kiépíteni harcos fellegvárát. Egyben a legtöbb áldozatot is követelve a királyi diktatúrával szembeszálló osztályharcos tömegek részéről. Ezt a tömeget már a Szervezett Munkás cikkírói nevelték olyan kombattáns erők sugalmazásával, amelyet egy Haraszi Sándortól kezdve Cseh Károlyon és Đuro Pucarón át Vasa Bogdanovig képviseltek a munkatársak, mindenkor a JKP vonalán.

Röviden, a teljesség igénye nélkül ez lenne huszonöt éves reptóriuma az Életjelnek. Anélkül természetesen, hogy megállt volna a múltnál, s holmi romantikus visszaemlékezésbe merülve kívánt volna egy külön központot kialakítani. Az Életjel mozgalma végig nyílt maradt. Irodalmi estjein helyi szerzőkön kívül az or-

szág legjelentősebb költőit és prózáíróit mutatta be nemzetiségi különbség nélkül természetesen. És az előadóknak olyan hatalmas seregével, hogy bő lehetőség nyílt kivételes tehetségek feltűnésére, akik közül jó néhányan szép színpadi karriert futottak be.

A mozgalom maradandó értékét mégis az Életjel-könyvtár képezi, amely nagyon szerény anyagi lehetőségek között s kis példányszámban adta ki az említett munkásmozgalmi és művelődéstörténeti anyagot. Ebben az eléggé fel nem becsülhető értékes munkában az Életjel tevékenysége együlálló volt. Ha Kizur István vagy Simokovich Rókus életrajzában — hogy csak kettőjüket említssem a sok közül — nem maradt egyetlen homályos folt, s ha Kosztolányi, Csáth Géza és mondjuk egy Iványi István és Dettre János, Somlyó Zoltán és Lányi Sarolta minden Szabadkához kötődő titkát felfedte a fáradhatatlan kutatás, mindez az Életjel szinte láthatatlan csapatának köszönhető. Annak az ösztönző, lelkesítő kis együttesnek, amely krajcáros gondjait feledve kutatásra, munkára és áldozathozatalra mindig készen állt, s az adatok olyan gazdag anyagát hordta össze, amely nélkül hiányos lenne forradalmi és művelődéstörténeti múltja az egész vidéknek. Ennek a negyedszázados tevékenységnek utóbbi öt évéről ad tárgyilagos tájékoztatást ez az évkönyv.

HERCEG János

KÖSZÖNTŐ

Amit,
akiért tettél,
azt, ameddig lehet,
kérelek,
te Kedves,
adj magadról eztán is —
életjelet.

KOPECZKY László

HÉTKÖZNAJAINK ÜNNEPE

Az évfordulók az emlékezés mérföldkövei — tartja a szólás. Évfordulója válogatja, mennyi lesz egy-egy emlékezésben a nosztalgikus múltbamerengésből, mennyi a jövőihletésből; milyen tanulságokkal szolgál a tépelődő-töprengő, a jobbra, tökéletesebbre törekvő embernek és hogyan tudja ezeket hasznosítani jövőt álmódó terveiben. A nagy dilemma — vágyországot építeni a múltból, vagy realitást — nehezen megkerülhető akadályként tornyosul mindenki előtt, aki (mint most én) arra vállalkozik, hogy számba vegyen, méltasson, értékeljen embereket és eseményeket; utólag, öt-tíz-huszonöt év távlatából. A másik dilemma, vagy még inkább a feladat lényegéből adódó ellentmondás, hogy objektivitást vár attól, aki pedig csak szubjektív lehet, mert — nézőként, közreműködőként vagy krónikásként — részese volt a huszonöt év előtti indulásnak éppúgy, mint a negyedszázaddal későbbi beteljesülésnek.

Nem könnyű ilyen emlékek birtokában tárgyilagosságnak maradni, pedig az alkalom tárgyilagosságot igénylő feladatok elé állít: minden ünnepi pátoz nélkül fogalmaznom meg huszonöt éves irodalmi élőújtságunk, az Életjel művészeti-ismeretterjesztő, pedagógiai és művelődéspolitikai funkcióját — azt, ami megvalósult az elképzelésekből csakúgy, mint azt, aminek megvalósítása az elkövetkező évekre, évtizedekre vár. Nem negyedszázad csaknem ezer rendezvényének leltározására törekszem tehát, még kevésbé lehet a céloom valamiféle rangsorolás: ez az egynapos művelődéstörténet krónikásának, a kritikusként a feladata; a lelke rajta, tisztességgel látta-e el feladatát!... Én a lényegi summázást tűztem ki magam elé célul, aminek módszere nem az analízis, hanem a szintézis, záradéka nem ítélet, hanem általánosítás.

A csaknem ezer szám madártávlatából olyan távolinak látszó 1. szám „vezércikkében” Urbán János így fogalmazta meg az Életjel megálmodóinak és e meseteremtő álmok valóra váltóinak eredeti célkitűzéseit: „A szerkesztőség azzal a tudattal kezdte meg munkáját, hogy az irodalomban, a művészet minden ágában, a közművelődésben a közvetítő, a tájékoztató és az útmutató szerepét vállalja. Közvetít az író és az olvasó között, tájékoztatja a művészet pártolóit.”

Közvetít, tájékoztat, utat mutat... A szerkesztőség ambíciói ennél már induláskor is nagyobbak voltak, jóllehet józan mérték-tartással számba vette önmaga szerény lehetőségének korlátait is: „Az elgondolások megvalósításához azonban nem elég csak a szerkesztői törekvés. Mindaz, amit az élőlújság keretében megjelentünk, elmondunk, csak akkor éri el igazi célját, ha a hallgatóság figyelemmel kíséri törekvéseinket, és ha maga is bekapcsolódik a munkába vitázással, hozzászólásával.” És alig valamivel később elhangzik a minden hasonló kezdeményezés létét vagy nemlétét döntően meghatározó fogalom, az élmény: „Úgy véljük, előadásaink élményszerűbbek lesznek, ha...”

A kimondott szavak mögött kimondatlanul (akkor talán még megfogalmazatlanul is) ott izzik egy mélyebb szándékot sejtető felismerés: élményt nyújtani.

A műalkotás — maguk a művészek vallják ezt, a művészetpszichológia csak megerősíti vallomásukat — önmagában csupán holt anyag; közönségre van szüksége, hogy életre keljen. Ilyen értelemben minden művet ketten alkotnak: a művész és a befogadó, aki nem csupán passzívan tudomásul veszi az üzenetet, hanem újra átéli, újra alkotja azt „a maga képére”, ha — és ez a művészi hatás értékének elemi kritériuma — a találkozás a művel élmény formájában megy végbe. A befogadó számára a mű az élmény forrása. Ez az, amivel az Életjel többet adott, mint amit induláskor szerényen megfogalmazott célkitűzései kifejeztek, és ez az a „több”, amivel nem elsősorban mennyiségileg, hanem minőségileg nyújtott többet az elmúlt huszonöt év alatt annál, amit az induláskor talán csak remélni mertek azok, akik az Életjelet megteremtették, szárnyaira bocsátották, fenntartották: élményhez tudta juttatni az embereket.

NÉHANY MŰVELŐDÉSELMÉLETI ÖSSZEFÜGGÉS

A kultúra hozzáférhetőbbé tételének szükségessége ma gyakran hangoztatott megállapítás. Olyannyira gyakori, hogy már-már az üres szólamszerűség veszélye fenyegeti, mint nem egy hasonlóan fontos, idejében felismert korkövetelményt. Mi óvhatja meg a tartalmatlanná válástól, a perspektíva-vesztéstől? Mindenekelőtt a nap mint nap megújuló, tartalmában és formájában újat nyújtani tudó gyakorlat, mely társadalmunk művelődési eszményének megvalósítására irányul. A művelődési eszmény nem állandó és főleg nem egysíkú: korok és társadalmi formák szerint változik, benne az adott társadalom esszenciális lényege tükröződik. A művelődéstörténetben formális és materiális (enciklopédikus), intellektuális és esztétikai, vallásos és szociális, politikai és utilitárius szakaszok váltották egymást, nem ritkán egyidejűleg, egymás mellett egzisztálva.

A koronként és társadalmanként kialakult kulturális színvonal, melyet az adott társadalom mérceként állít egyedei elé, nem csupán kulturális, hanem politikai és ideológiai kérdés is. Ezt pél-

dázsa a korunkban is megfigyelhető, egymásnak homlokegyenest ellentmondó értelmezése. A régebbi nézet szerint a műveltség állapot, amely művelődési értékek megismerésével és elsajátításával érhető el, mivel — úgymond — az elsajátított kulturális értékek értékesebbé teszik elsajátítójukat, az embert is: fejlesztik képességeit, gondolkodását, esztétikai és erkölcsi tudatát. (A műveltségi szint egyúttal a társadalmi rétegeződésnek is egyik kritériuma volt; az uralkodó osztály művelődési monopóliuma vajmi kevés esélyt adott az „alsóbb” osztályoknak a felemelkedésre, e művelődési monopólium veszélyeztetésére.) A statikus szemlélettel szemben az új értelmezés a műveltséget folyamatnak tekinti, amelyben sem a műveltség tartalma, sem a műveltségi szint nem lezárt, a műveltségben mutatkozó különbségek csak fokozatiak, nem pedig abszolút értelemben vehetők, és a művelődési folyamat dinamikája határozza meg a viszonylagos lemaradás kiegyenlítését.

Az uralkodó osztály művelődési monopóliumának megszüntetésére irányuló munkásművelődés a munkásság kulturális felemelését az osztályharc eszközévé tette. Alapjait — az utópista szocialisták ilyen irányú kísérletei után — az angol chartista munkásmozgalom rakta le és hozzánk a német szociáldemokraták közvetítésével jutott el. A mai értelemben vett munkásművelődés a tőkés termelési viszonyok kialakulása idején jelentkezik. Ez nálunk a múlt század vége és századunk első évtizede. Társadalmi meghatározója a gyors ütemű fejlődés és az ezzel együtt járó urbanizálódás: a városba özőnlő, ezekben az években, évtizedekben formálódó proletariátus kapcsolata a falun még élő népművészettel megszakad, de — és ez a helyzet ellentmondása — a magasabb rendű városi (polgári) művészettől-művelődéstől elzárták. Az ellentmondásosság felszámolására két irányból indul kezdeményezés: kissé utópisztikus színezettel a haladó felfogású művészek és értelmiségiek részéről és jól felismert osztályérdekből a szervezett munkásmozgalom felől.

A századforduló éveiben (pontosabban: 1898-ban) Szabadkán is elkezdődött egy ilyen folyamat: a Szabad Líceum, Milkó Izidor, Loósz István és Toncs Gusztáv vezetésével, kisebb-nagyobb megszakításokkal két évtizeden át működött. Irodalmi, művészeti, politikai, gazdasági tárgyú ismeretterjesztő előadások és szervezett viták képezték tevékenységének tetemes részét.

A munkásmozgalom már a kezdet kezdetén felismerte, hogy az osztályharc eredményesebbé tételéhez, forradalmi céljai kivívásához szét kell törni azokat a szellemi-kulturális béklyókat, amelyekkel az uralkodó osztály köti gúzsba a dolgozó tömegeket. A munkások művelődési egyesületei, könyvtáraikkal, kórusaikkal, színjátszó csoportjaikkal, a munkássajtó, a párt- és szakszervezeti tanfolyamok, esti iskolák, ismeretterjesztő előadások stb. nemcsak a kulturális felemelkedés, hanem a tudatformálás, az eszmei képzés eszközei is voltak, a diktatúra éveiben pedig az illegális kommunista párt rajtuk keresztül fejtette ki hatását a dolgozók tömegeire. A szabadkai munkásművelődés történelmi, szociográfiai, művelődéstörténeti feldolgozása még várat magára. A rendelkezésre

álló forrásokból, egymástól függetlenül megjelent visszaemlékezésekből, publicisztikai és monografikus írásokból kirajzolódik a haladó művelődési mozgalomnak egy olyan több évtizedes időszaka, mely elhivatott és elközelített krónikására vár.

Számunkra azonban, akik az Életjel negyedszázados jubileuma apropóján pillantunk vissza a nem is olyan távoli múltba, nem nehéz felismerni a munkásművelődés múltját és az élőlátszó jelenét összefűző szálakat: a Népkör haladó ifjúsági szakosztályának és a diktatúra éveiben a munkásdalárdát is magába ötvöző iparosdalárdának egykori tagjai, sokan a régi hídasok közül is felsorakoztak az Életjel mögé, amikor élőlátszóunknak múltja még nem, csak jövője volt.

Melyek voltak azok a művelődéspolitikai körülmények, amelyek között az Életjel létrejött?

A marxista művelődéstudomány a művelődési folyamatot elsősorban gazdasági-társadalmi meghatározottságúnak és kollektív-környezeti indítottságúnak tekinti. Ebbe a folyamatba az egyén sajátosan szubjektív motiváltsága arányában kapcsolódik be. Aktivitásának foka közvetlenül határozza meg, hogy mit és mennyit sajátít el a művelődési javakból és ennek eredményeként lesz az egyén műveltsége annyira sokszínű, változatos — egyéni. Ez az aktivitás a szórakozva művelődéstől az elmélyült önművelésig számtalan árnyalatban és intenzitással fejti ki személyiségformáló, készségfejlesztő hatását. Mindezek ismeretében vizsgáljuk most meg az Életjel indulásának társadalmi hátterét.

A felszabadulást követő évtized kulturális expanziója a hatodik évtized közepére lelassult, mondhatni: leállt. A háború utáni években alakult ifjúsági, szakszervezeti, falusi és városi művelődési egyesületek többsége már-már csak vegetál. Az általuk képviselt kultúra értéktartalmát botcsinálta kultúrszociológusok veszik górcső alá, kezdik vitatni. (Csupán az sorolható a kultúra fogalmába — állítják —, ami értéket képvisel. De milyen ismérvek alapján választhatók ki az értékek? Ezzel kapcsolatban elég ködösek a válaszaik.) Olyan folyamatok kezdődnek, melyek elindítói politikamentes kulturát és eszmei semlegességet hirdetnek, ennek ürügyén az alkotás szabadságára mint az ember „egzisztenciális szabadságára” hivatkozva, a kultúrára és a művészetre a társadalomtól, történelemtől függetlenített kritériumok rendszerének alkalmazását követelik, mintegy előkészítve a talajt e téren (is) a liberalizmusnak és olyasminek, ami még ennél is rosszabb. Az, ami az osztálytársadalmak jellemző sajátossága — a kultúra megosztottsága —, visszaszivárog hozzánk: a „népi” és a „magas” kultúra kettéválasztása, az „elit” és a „tömegkultúra” meghirdetése, a kereslet-kínálat törvényeire való hivatkozás mintha nem látszana tudomást venni a szükségletek dialektikájáról. (Az ember szükségletei kielégítése érdekében munkát végez. Közben nem csupán a szükséges javaknak jut a birtokába, hanem képességeket sajátít el és újabb szükségletei jelentkeznek. Ezek kielégítése magasabb színvonalú termelést igényel, és így tovább. Így jut el az ember az elemi szükségletektől a magasabb rendű szükségletekig. (Marx szerint: minél magasabb

Hűséges nézőink mindig figyelemmel kísérték műsorainkat

rendűek a szükségletek, annál magasabban fejlett az ember valószínűs gazdagsága.) És ez áttételesen a kultúrára is érvényes, jóllehet akkor erre sokan nem figyeltek fel, vagy ha igen, nem vettek róla tudomást. Az Életjel elindítói a kevesek közé tartoztak, akik tudatában voltak ennek. A művelődésközpontú elitkultúra semmi másval nem mérhető, csak önmagán belüli mértékeket elismerő absztrakta magasságok felé szárnyalt, a tömegkultúra valamiféle „művészetpótlékot” közvetített azok felé, akik — úgymond — nem érettek még a magasabb kultúra befogadására.

Erre az időre esik az Életjel indulása. Mi az, ami művelődéstudelméleti szempontból már az induláskor előremutató, ami nem programbeszédekben, hanem a gyakorlatban vonul végig — egyszer több, másszor kevesebb sikerrel — az élőújság negyedszázados tevékenységén?

Az első jellegzetesség: nem csupán kulturális eredmények közvetítése a cél, aktív előadó és passzív befogadó relációján, hanem ennél sokkal több: a kultúrával mint eszközzel nevelni azokat, akik vonzási körébe kerültek, az egyszeri látogatót éppúgy, mint a rendezvényről rendezvényre ellátogatót vagy a rendszeres közreműködőt.

A másik, nem kevésbé fontos jellegzetesség a művelődés lényegének újszerű értelmezése. Korábban (a felszabadulást követő években kiváltképp) a művelődés rendeltetése a kultúra minél szélesebb körű terjesztése volt. Ennek hátterében az az igény állt, hogy a korábbi művelődéspolitikai mostohagyerekeinek — a dolgozó tömegeknek — segítségére lenni a magasabb műveltség megszerzésében, amiből az előző társadalmi rendszer uralkodó rétegei a művelődési javak kisajátításával kirekesztették. Az új igény: a kultúra terjesztése helyett olyan művelődési folyamatokat programozni, indítani el, vinni véghez, melyekben már nem a mennyiség, hanem a minőség dominál. Más szóval: a tevékenységnek a rendezvények száma és a részvétel adataival kimutatható eredmények helyett a szemléletben, magatartásban bekövetkező változásokat célzó eredményekre kell irányulnia.

Ezzel párhuzamosan változik az alapkoncepció is: a korábbi kultúráközpontú felfogást az emberközpontú felfogás váltja fel. Ezt a kultúrára vonatkozó társadalmi-politikai dokumentumaink úgy fogalmazzák meg, hogy a művelődő ember nem degradálható a közönség fogyasztói szerepére; a passzív szemlélődés helyébe az aktív elsajátításnak, a receptív befogadás helyébe az alkotó alkalmazásnak kell lépnie. Így lesz — mert csak így lehet — a dolgozó ember a kulturális élet központi szereplője. Ezt a gondolatmenetet folytatva eljutunk odáig, hogy a művelődés ma már nem kizárólag és nem elsősorban a meglévő vagy most születő irodalmi, zenei képzőművészeti, tudományos stb. alkotások átadása és átvétele, hanem olyan tevékenység, mely alapvetően meghatározza a társadalom (egy adott társadalmi közösség) kulturális színvonalát.

Ilyen szempontból vizsgálva az Életjel tevékenységét, nem nehéz eljutnunk ahhoz a következtetéshez, hogy irodalmi élőlűjságunk negyedszázados fennállása alatt Szabadka művelődési életének sajátos jellegzetességévé vált: éppúgy hozzátartozik a kulturális városképhez, mint a fizikaihoz a környezetéből kimagasló városháza díszes tornya. A hasonlat most egy másik gondolatsort indít el: 70 évvel ezelőtt, a városháza átadása kapcsán a krónikás azt írta: „Szabadka szépet álmodott.” És ha elfogadjuk, hogy a szecesszió díszében pompázó épület valóban olyan, mint egy szép álom, szavait parafrázeálva méltán mondhatjuk, hogy az Életjel szép ébrenlét. Nem külsőségeken sziporkázó, hanem tartalmában a szép felé törekvő tudatos tevékenység, melynek hátterében az a felismerés áll, hogy a társadalmi kultúra vonzási körét minél több emberre kell kiterjeszteni, hogy ennek a kiterjesztésnek az eredményessége nem is elsősorban a kultúra átadásán, hanem az egyéni és kollektív aktivitásra épülő elsajátításán múlik.

AZ ÉLETJEL PEDAGÓGIAI FUNKCIÓJÁRÓL

Minden oktatást-nevelést érintő társadalmi dokumentumunk a sokoldalúan fejlett személyiség kialakítását tűzi ki a nevelés céljául: nevelési eszményünk a sokoldalúan fejlett, marxista gondolkodású, művelt és a folyamatos önművelésre képes ember. A neve-

lési eszményben foglalt műveltségkonceptió az elsajátított ismereteken túlmenően az ezekre épített, ezek összefüggéseire, rendszerére épülő állásfoglalást is jelent. A műveltség azonban ennél is több: magatartás is — motiváció, cselekvési igény és képesség.

A neveléssel kapcsolatos társadalmi igények a mindenkori tantervekben nyernek megfogalmazást, ahol életkori-oktatási fokozatokra bontva tartalmazzák mindazt a társadalmilag szükséges (szükségesnek vélt) elméleti és gyakorlati ismeretanyagot: jártasságokat, készségeket, erkölcsi, világnézeti és egyéb elveket, melyek elsajátítása, illetve kialakítása biztosítja a nevelés végeredményeként a nevelési eszményben megfogalmazott személyiségjegyek integrált egészé szerveződését a sokoldalúan fejlett személyiségben. Ennek a sokoldalúságnak egyik lényeges eleme a világhoz fűződő esztétikai viszonyulás: a valóság esztétikai elsajátítása. Nélküle a világról alkotott képünk nem volna teljes, mi magunk pedig szegegyebbek maradnánk, megcsonkulnánk emberségünkben.

A valóság esztétikai megismerése minden bizonnyal a közvetlen gyakorlatból — a termelőmunkából — alakult ki azon a szinten, amikor még nem különül el egymástól a későbbi értelemben vett köznapi gondolkodás, a tudományos megismerés és a művészet. Ezt különösen szépen szemlélteti a primitív civilizációk ünnepi szokásrendje: a vadász, harci és más táncokban és dalokban a szöveg, a zene, a mozgás, sőt gyakran az alkotó és az előadó személye is összefonódik. Hasonló példákra bukkanhatunk

Herceg Jánost, irodalmunk doyenjét, kétszer is vendégül láttuk: legutóbb 1980 novemberében (a képen Dudás Kálmánnal), előbb pedig 1978. december közepén

a mi népzeneinkben is fennmaradt arató, szüreti és egyéb munkadalokban. Nemkülönben ahhoz is, hogy egy-egy alkotás esztétikai elsajátítás forrásává váljék, benne kell lennie az élmény erejének. Elméleti úton: könyvekből, előadások, tanulás útján sok hasznos ismerethez juthatunk a művészetekről, de semmiféle tanulással, semmi bölcselkedéssel sem pótolható az esztétikai élmény. Más szóval: bármely kulturális termék akkor (és csakis akkor) tud maradandó hatást gyakorolni az emberre, ha ez a találkozás esztétikai élmény formájában megy végbe.

A tanulás nem csupán információk felvétele. Tényleges ismeretsajátításról csak akkor beszélhetünk, ha a tanuló alkalmazni is tudja, amit megtanult; csak az alkalmazott ismeret tekinthető tökéletesen elsajátított ismeretnek. Ehhez viszont a nevelési folyamatnak a tanuló teljes személyiségét mozgósítania kell, amiben a megismerési folyamatok (érzékelés-észlelés, tanulás- emlékezés, gondolkodás) mellett jelentős szerephez jutnak a dinamikus folyamatok — az érzelmek és a motiváció — is. Hasonlóan összetett, vagy még összetettebb folyamat az esztétikai élmény: érzékleti, értelmi, érzelmi, erkölcsi elemek teszik teljessé. A műalkotások egy részét előbb meg kell ismerni (értelmileg kell feldolgozni) és csak utána kerülhet sor az érzelmi azonosulásra. Vagyis: függetlenül attól, hogy az elemzés, a műalkotás formai és tartalmi jegyeinek megismerése a tudatos ízlés kialakításának nélkülözhetetlen eszköze, az esztétikum megragadásának csúcsa mégis az élmény, ami semmi más eszközzel sem pótolható. Ha ugyanis csak ismereteink volnának versről, regényről, zenei vagy képzőművészeti alkotásokról, ez tulajdonképpen semmit vagy nagyon keveset mondana: kissé az olyan (bemagolt) ismerethez hasonlítana, amelyet nem értünk, így aztán nem is tudunk mihez kezdeni vele, vagy az olyan erkölcsi követelményhez, melyet ismerünk ugyan, de nem vált meggyőződéssünké, ezért magatartásunkra úgyszólván nincs is hatással.

És ezzel eljutottunk oktatásunk-nevelésünk egyik sarkalatos problémájához: csak abban az esetben érheti el célját, ha a tanulókat élményekhez képes juttatni, különben formális, értelmetlen, meddő marad. Az enciklopédizmus — sajnos — nagyon eluralkodott mindennapi oktatásunkban, nevelésünkben; sokkal inkább, mint amennyi megengedhető volna. A tanulók megtanulják a művek szerzőinek életrajzát, a mű keletkezési körülményeit, tartalmát, felsorolják formai elemeit, ragyogóan elemzik is, de maga a mű mint élmény valahogy háttérbe szorul.

A nevelés azonban — lévén, hogy több tényezős folyamat — nem csupán a tanítási órán, nem is csak az iskola falain belül valósul meg: a társadalmi környezet számtalan olyan lehetőséget kínál, mely az iskolai nevelőmunka hatását megtöri — csökkenti vagy fokozza. Izgalmas feladat volna számba venni mindazokat a tevékenységi területeket, melyek a művelődési javak elsajátításának lehetőségét kínálják, ez azonban olyan összetett feladat volna, mely nemcsak ennek az írásnak a kereteit, de lehetőségeimet is meghaladná. Ezért meg kell elégednünk annak megállapításával, hogy az iskolai esztétikai nevelés (az irodalom, a képzőművészet,

a zene, a film) tantervi anyaga bizony szerény lehetőségeket nyújt a személyiségformálás számára a művészetek eszközeivel. Mivel pedig a tanulók a tantervi keretben nem tehetnek szert olyan sokoldalú és elmélyült művészeti tájékozottságra, érdeklődésre és ízlésre, amilyenre ma az egyre több szabad idővel rendelkező embernek szüksége van ahhoz, hogy szabad idejét művelten, személyiséget gazdagítva élvezze, erre a tanórán kívül kell őket felkészíteni.

A tantervi keretek eleve adottak (általános vélemény szerint így is túlszűfoltak), vesztett ügy védelmére vállalkozna tehát az, aki még több ismeretanyagot próbálna ezekbe belesulykolni. A megoldást más irányban kell keresni; próbáljunk meg egy konkrét példából kiindulni! Többször elhangzott megállapítás, hogy a tanulóknak kevés irodalmi élményben van részük. A háttérrel jól ismerjük: az irodalomórakon bizony sokszor nem a művek vannak előtérben, hanem a megtanulható (és ellenőrizhető, tehát osztályozható) ismeretanyag. Még a pedagógiában járatlan olvasó számára sem ismeretlen, hogy egy mű elolvasásához hangulatot kell teremteni: a mű egészének vagy jól megválasztott részleteinek szép bemutatása, kiváló előadóművészek előadásának meghallgatása, drámai művek színházi előadásainak látogatása, irodalmi rendezvényeken való részvétel a hangulatkeltés nagyszerű eszköze. Az ilyen fajta irodalomtanítás persze nagyon időigényes — a tantervi órakeretbe semmiképpen sem illeszthető be. Az élmény megteremtéséhez a tanítási óra egyébként is ritkán nyújt lehetőséget: az oktatásszervezési problémák mellett az érzelmi mozzanatról sem szabad megfeledkeznünk — iskoláink tantermei ritkán olyan vonzóak esztétikailag, hogy ilyen élmény háttéréül szolgáljanak. Az élményteremtésnek tehát az iskolán kívül, a tanulók szabad idejében jut csak hely, a tanítási órára pedig az marad, hogy összefoglaljuk, egybevessük a sokféle tanuló sokféle benyomását, a közös élmény irodalomelméleti, formai, tartalmi, esztétikai, erkölcsi elemeit.

A példában irodalomról volt szó, de ugyanígy választhattam volna zenét, képzőművészetet vagy filmet is: élmények nyújtása nélkül bármelyik formális, öncélú és meddő marad — az egész személyiséget mozgósító esztétikai nevelés pusztán az értelemre (leggyakrabban az emlékezésre) épülő művészetelméleti oktatással sekélyesedik. És az Életjel óriási — sajnos jobbára kihasználatlan — lehetőségeit éppen abban látom, hogy minden másra az érzelmeket mozgósító, a képzeletet felgyújtó, gondolatokat elindító élmény lehetőségét ígéri (azoknak, akik élni tudnak vele). És még egy szempont: természetes, hogy az élmény erejét növeli az alkotásban (reprodukálásban) való részvétel, ahol csak alkalom kínálkozik erre, hiszen az alkotó, az előadó és a néző tevékenysége — a mű megteremtése (alkotás), reprodukálása (tolmácsolás) és befogadása (percipiálás) — más-más intenzitással ugyan, de ugyanarra a dologra, a műalkotásra irányul. Más szóval: az olvasást, a színház-, hangverseny-, múzeum-, tárlatlátogatást, az aktív (amatőr) muzsikálást, versmondást, festést, rajzolást, színjátszást, mozgásművészetet, a fiatalok irodalmi próbálkozásait stb. sokkal többnek kell tekintenünk, mint a szabad időben való foglalatatoskodás többé

Bogdánfi Sándor

Urbán János

vagy kevésbé értékes módját — ezek mindegyike fontos nevelési, személyiségformáló tényező, és az a pedagógus, aki mindennapi munkájában elbogatellizálja ezek jelentőségét, saját maga pedagógiai fegyvertárának egyik leghatékonyabb eszközéről mond le.

És itt kapcsolódik be a gondolatmenetbe egy új mozzanat. A hagyományos nevelélmélet a (szélesebben értelmezett) nevelést a fő művelődési javak szerint parcellázta fel értelmi-logikai, érzelmi-esztétikai, testi-egészségügyi nevelésre. Alig több, mint száz éve, hogy az utópista szocialisták munkássága nyomán felmerül a politechnikai képzés gondolata, mely Marx műveiben (elsősorban *A tőkében*) nyer tudományos megfogalmazást. A felsorolt nevelési területek mereven értelmezett határai azonban vajmi kevés lehetőséget adtak a természeténél fogva egységes folyamat (a személyiségformálás) integrális egészként való megvalósításának. A személyiség sokoldalú fejlesztésének kibontakozását az osztálytársadalmakban az osztályérdekek nehezítették és nehezítik, így valójában csak a szocialista társadalom kialakulásával párhuzamosan kaphatott gyakorlati tartalmat a Marx által megfogalmazott elv.

A szocialista nevelési koncepció természetesen csak ideig-óráig tűrheti a korábbi társadalmi képződményként fennmaradt nevelésszerkezet egzisztálását, mely amellet, hogy merev kategóriákra bontja az egységes (tehát felbonthatatlan) nevelési folyamatot, hasonlóan merev rangsort is állít fel: az értelmi nevelés sorsdöntő

jelentőséget kap az intézményesített (iskolai) oktatásban, melyben ezáltal — mint arról korábban már volt szó — a nevelés tárgyi oldala, az ismeretek átadása, befogadása és reprodukálása válik dominánssá, az alanyi oldal, a szűkebb értelemben vett nevelés (a személyiség esztétikai, erkölcsi, világnézeti stb. formálása) pedig a pedagógiai munka perifériájára szorul. Mi több: ezeken a területeken is — mint korábbi példáinkból meggyőző módon kiderül — eluralkodott az ismeretnyújtás és -befogadás.

Közben a modern neveléelméletben az új igények új koncepcióval jelentkeznek és érvényesítést követelnek a pedagógiai gyakorlatban. E koncepció elveti a nevelési területek korábbi felparcellázását és az emberi tevékenység jellegéből kiindulva igényli a nevelés funkcionálissá tételét. Szükséges itt hangsúlyozni, hogy a nevelés funkcionálissá tételének igénye semmi néven nevezendő összefüggésben nem áll a tőkés társadalomban olyannyira meghonosodott pragmatizmussal, mely az emberi cselekvések jogosultságát azok hasznosságával méri, sem a hasznosságot az erkölcsi-ség alapjának tekintő utilitarista felfogással, hanem az emberi tevékenység jellegéből indul ki. A szocialista öngazgatású társadalom emberének tevékenysége három funkció: a termelés, az öngazgatás és a szabadidő-tevékenységek köré csoportosítható. Ennek megfelelően e nevelési koncepció logikai tengelyében a munkára nevelés, az öngazgatásra való képzés és a szabad idő hasznos, a személyiséget gazdagító kitöltésére való felkészítés áll. Maga a koncepció gyakorlati konzekvenciái egészükben való számbavételének számunkra ebben a pillanatban nincs jelentősége; annál kevésbé, mert a gyakorlati feltételek híján elkerülhetetlenül spekulatív természetű meditációba torkollna. Ezzel szemben igenis megérett a helyzet, hogy egy társadalmi méretű szabadidő-mérleg figyelembevételével felvillantsuk, mit lehet (és mit kellene) tenni ifjúságunk, dolgozóink, polgáraink szabad idejének tartalmasabbá tétele érdekében. Ez számunkra annál érdekesebb, mivel az Életjel pedagógiai funkcióját elemezve nem nehéz felismerni, hogy az első sorban (szinte kizárólag) a szabadidő-tevékenységek függvénye — akár a rendezvények közönsége, akár a közreműködők szempontjából közelítünk hozzá.

Az iskolától azt várjuk, hogy megismertesse a tanulókat a valóság tényeivel, jelenségeivel, hogy képessé tegye őket e tények és jelenségek közötti összefüggések és törvényszerűségek feltárására és felkészítse őket azok alakítására. Lukács György szerint a valóság felfedezésének útja egyrészt a mindennapi életen, másrészt a tudományokon keresztül vezet, de hasonló szerepet játszik az esztétikai visszatükröződés is, hiszen „Az amit a műalkotás kínál, egyszerre lehet több és kevesebb is, mint a megismerés. Annyiban több, amennyiben a művészet gyakran olyan tényeket is fel tud fedni, amelyekhez addig a megismerés nem férhetett hozzá, oly módon teheti ezt meg, hogy még hosszú ideig ne lehessen átfordítani a dezanropomorfizáló ismeret nyelvére, sőt még a világról és önmagunkról szerzett ismereteink olyan kibővítéséről is szó lehet, amelyet — különböző okokból — e fogalmi rendszer értelmé-

ben sohasem lehet majd pontosan körülírni. Annyiban kevesebb, amennyiben a tudomány perspektívájából és módszertanából nézve mindig csak tényszerű jellege lehet annak, amit nyújt... A helyzet egyszerű volna, ha mindebből azt a következtetést vonnánk le, hogy a művészettel kapcsolatban egyszerűen egyáltalán nem szabad a »megismerés« műszót használni. Ez azonban ismét megengedhetetlen egyszerűsítés volna. A megismerés bizonyára csak a tudományban érheti el egészen hozzáillő módszerét, de ott is szerephez jut, ahol előkészítő módon problémák és követelmények vetődnek fel. És a mindennapi életben mindig adódnak olyan — gyakran csak kísérletképpen használt és általánosításukat önmaguktól kétségbe vonó — nekirugaszkodások, amelyek ismeretekre vezetnek. Am ha itt világos határokat lehet is húzni az adekvát és az inadekvát formák között, mégis olyan végső soron egységes mozgásról kell beszélni, amely a megismerés felé vezet, s amelyben gyakorlatilag sokszor eltűnnek a határvonalak. Világos, hogy e sorba tartoznak azok az ismeretek is, amelyeket a művészet hoz létre és propagál”. (*Az esztétikum sajátossága*, Budapest, 1965. I. kötet, 471—472.)

Az esztétikummal való találkozás valóban az élet minden területét átszöheti: napjainkban az esztétikai-művészeti kultúráltságnak olyan változatos feltételei (a műalkotások megközelítésének és belső, szubjektív újratemtésének lehetőségei) alakultak ki, melyeknek pillérei egyrészt az oktatási, másrészt a művelődési.

Székely Tibor

Simin Magda

harmadik, de nem utolsósorban a tömegkommunikációs eszközök. Az Életjel sajátos helyet foglal el a művelődési intézmények sorában; vizsgáljuk meg, mi az, amiben mást, amiben többet tud nyújtani az iskolai vagy a tömegtájékoztatási eszközök általi esztétikai tudatformálásnál. Egyik, hogy az iskola által biztosított lehetőségeknél jóval változatosabb, rugalmasabb tevékenységi formákat kínál a valóság esztétikai elsajátítására az emberi lét legkülönbébb területein. A másik — és ez a jelentősebb —, hogy az elsajátítás folyamatában nem csupán a befogadásra, hanem az alkotásra is ösztönöz, és ez döntő különbség a tömegtájékoztatási eszközökkel való összehasonlításban is. Az sem mellékes körülmény — és ez az Életjel és a körülötte tömörült lelkes csoport társadalmi értékét növeli —, hogy tevékenysége a legtisztább amatőrizmusra épül. Motivációs bázisa az a — közönségre is kisugárzó — lelkesedés, mely minden igazi amatőr együttest jellemez, jutalma pedig az alkotásban és az együttes munkában meglelt öröm.

Nem téveszthető szem elől, hogy a leírt hatás az iskolai hatásokkal egyidejűleg, azokkal párhuzamosan kezdődik, de továbbfolytatódik akkor is, amikor az ifjú, tanulmányainak befejezésével kikerül minden szervezett pedagógiai hatás alól. Tudnunk kell, az iskolai esztétikai nevelés egyik alapvető neveléslelektani problémája, hogy éppen akkor szakad félbe, amikor folytatására, a megszerzett irodalmi, zenei, képzőművészeti stb. alpműveltség, igény, ízlés megszilárdítására, további elmélyítésére még nagy szükség és ebben az érzelmileg rendkívül fogékony korban (serdülőkor vége, ifjúkor) kiváló lehetőség is volna. Így viszont a már elért eredmények is gyakran semmivé foszlanak, lebomlanak. És mivel a kezdeti, sokszor érzelmi élmények által sem kísért érzékelés-észlelés-megismerés félbeszakad, az értékelés, az esztétikai ítéletalkotás szintjéig már el sem juthat.

Az esztétikum elsajátításának folyamatában kezdettől fogva érlelődő értékelő, ítéletalkotó képesség, az ezzel párhuzamosan formálódó autonóm ízlés ugyan megfelelő értelmi szintet (ha úgy tesszük: esztétikai műveltséget) tételez fel, de semmiképpen sem függetleníthető a befogadó-elsajátító érzelmi reagálásától, ami a naiv rácsodálkozástól az egyszerű tetszésen keresztül a legmagasabb szintű esztétikai (művészi) élvezetig terjed, és amelynek egyetlen természetes közege a közvetlen esztétikai élmény. És jóllehet az egyéni ízlés önállósulása, az autonóm ízlés kialakulása viszonylag korán megindul, ez mégis hosszú, tulajdonképpen az egész életen át tartó folyamat, amit a személyiség alkotó fejlesztése és elhelyeztetének esztétikai formálása szemszögéből csak az ún. szabad művelődési formák — és ilyen az Életjel is — képesek biztosítani. Meg kell jegyezni, hogy a permanens önképzés-önművelés, szakmai, társadalmi és pszichológiai jelentőségétől függetlenül, ma még inkább elmélet, mint gyakorlat. És ahol — elvéve — meg is valósul, elsősorban a szakmai-professzionális szférára korlátozódik, a termelőtechnológiai változások követése iránti szükséglet kielégítésére, nem pedig az egyén esztétikai-művészeti gazdagítására irányul. Előbbinél az eredmények viszonylag könnyen kvantifikálhatók, az

Juhász Géza

Dér Zoltán

esztétikai értékelés szempontja viszont nem szükségszerűen és nem elsősorban a kvantitatív adatok summázása, hanem annak a kölcsönhatásnak a tekintetbe vétele, amit a tevékenység erőterébe kerülő ifjú vagy felnőtt az alkotás folyamatában kifejtett. Ez az az új minőség, amit a mind több szabad idővel rendelkező ember személyiségének gazdagításában egyéb — például a tömegkommunikációs eszközök által közvetített, gyakran ellentétes, néha retrógrád — hatásokkal szemben az Életjel nyújtani tud és aminek nyújtására negyedszázada tudatosan törekszik.

A MŰVELŐDÉSPOLITIKA SZEMSZÖGÉBŐL

Ma már senki sem vitatja, hogy a művelődés meghatározott viszonyban áll a társadalmi rendszerrel, ami azt is jelenti, hogy minden társadalmi rendszer a saját törvényszerűségeinek megfelelően határozza meg a maga társadalmi kultúrájának helyzetét és funkcióját. A tőkés társadalom viszonyai által meghatározott művelődéskoncepció szerint a kultúra fogalma a szellemi alkotómunkát — a tudományt, az oktatást és a művészeteket — foglalja magába; teljes egészében kívül marad rajta az anyagi termelés és a mindennapi élet. Az öngazgatású szocialista társadalom, mely a termelés és a társadalmi élet minden területén új viszonyokat teremt, szükségszerűen új koncepcióval jelentkezik a művelődés területén is: amilyen mértékben megvalósul a munka felszabadítása, amilyen mértékben a kultúra ennek immanens tartalmává válik,

olyan mértékben válnak a művelődési szükségletek tényleges emberi szükségletté és a mindennapi élet elválaszthatatlan tényezőivé.

A művelődés kettős értelmezésben jelenik meg a köztudatban. Az egyik szerint a művelődés a legszélesebben értelmezett — a művelődési javakat elsajátító (eközben önmagát fejlesztő), új szellemi értékeket létrehozó és a kultúra javait a mindennapi életben felhasználó, alkalmazó — tevékenység. A másik értelmezés a művelődést a kulturális tevékenység egyik oldalának tekinti, eszerint a művelődés az egyénnek saját tevékenysége általi, más emberekkel való közvetlen vagy közvetett (a művelődési javak által közvetített) kapcsolata révén megvalósuló gazdagodása, fejlődése, melynek végeredménye az egyéni műveltség. Az idézett meghatározás további lebontásával eljutunk odáig, hogy a művelődés alatt a társadalmi kultúra javainak az egyén által történő elsajátítását értjük, melynek célja ezek értékének átvétele, megőrzése, önmaga képességeinek az új értékek asszimilálására, illetve a régiek gyakorlati felhasználására való sokrétű kifejlesztése, közben személyiség-tulajdonságainak megfelelő módon való alakítása.

Művelődéspolitikánk legjelentősebb tartalmi jegyei, melyek a társadalom művelődési célkitűzései irányában mutatnak, az alkotás szabadsága, a kultúra általános fejlődési feltételeinek megteremtése, a művelődési tevékenységek társadalmisítása, megfelelő anyagi alap biztosítása, a nemzeti és nemzetiségi kultúrák egyenjogú fejlődési feltételeinek megteremtése. Vessünk egy pillantást az Életjel huszonöt éves tevékenységére a felsorolt tartalmi jegyek összefüggésében.

Az alkotás szabadsága a kultúra és a művészet fejlődésének elemi feltétele. Az alkotásba való külső beavatkozás ennek a szabadságnak korlátozását jelentené és egyúttal annak a veszélynek tenné ki, hogy a kultúra, a művészet — az alkotómunka általában — elszakadna társadalmi alapjától, mi több: szembefordulna azzal. (A másik véletet a társadalom fölé emelkedés tendenciája volna: érzéketlenség a társadalmi problémák és az aktuális társadalmi történések iránt, ellenzékieskedés az alkotás szabadsága nevében stb.) Végigtallózva az Életjel huszonöt évfolyamán, nem nehéz eljutni ahhoz a felismeréshez, hogy műsorai sohasem szegődtek a napi politika szolgálatába, de nem is szakadtak el a társadalmi valóságtól: a társadalmunkat, ezen belül a szűkebb társadalmi környezetet foglalkoztató időszerű kérdések irodalmi, művészeti, publicisztikai, tudományos visszhangjával rendszeresen találkozhattunk az élőjóság műsoraiban.

A hagyományápolás például az Életjel kiinduló célkitűzései között szerepelt. Kezdetben a szűk társadalmi-fizikai környezethez kötődött, az utóbbi öt évben viszont olyannyira kiterelődött, hogy nem csupán Szabadka és Vajdaság szellemi és tárgyi kulturális hagyatékának bemutatására vállalkozhatott — szabadkai műemlékek: a városháza, a zsinagóga, a legrégebb szabadkai épület, az ún. kapitány háza, a korzó múltja és jövője, szajáni népmesék és mondák, Észak-Bácska népi műemlékei stb. —, hanem a Vajdaságon kívüli alkotókkal és kulturális örökséggel is megismertette kö-

zönségét, a helybeli művészettörténészek, népművészek és tudományos kutatók mellett olyan eminens vendégek közreműködésével, mint dr. Penavin Olga és Lábadi Károly, vagy az azóta elhunyt Baranyai Júlia és dr. Matijevics Lajos.

Irodalmi élőújságként indult az Életjel, jóllehet már kezdeti célkitűzései között szerepelt a többi művészeti ág népszerűsítése is. Ez irányelvű és úgyszólván kötelező gyakorlattá vált az elmúlt két és fél évtized alatt: az irodalmi műsorokat képzőművészeti, művészettörténeti, tudományos-ismeretterjesztő rendezvények és sok-sok zene tette változatossá, köztük a szárnybontogató fiatalok — Komjáthy Ildikó és Spiegel Tibor — önálló estje, az emlékezetes Bartók- és Kodály-est, mely a versmondók mellett kiváló hivatásos művészeket és nagyszerű amatőröket szólított pódiumra, vagy az AVNOJ-évfordulóra készült, a forradalmunk által ihletett líra és a népfelzabardító háború dalkincsének legszebb alkotásait megszólaltató válogatás, melyek közül többet hallottunk-láttunk viszont a rádió hullámain vagy a televízió képernyőjén.

Legújabb kori történelmünk jelentős eseményei is megelevenedtek az Életjel pódiumán: több emlékezetes Tito-szám, a népi forradalom 40. évfordulója, pártunk jubileuma mellett a szabadkai mártírok emlékét idézte az *Akasztottak balladája* című műsor. Itt kell emlékeztetni arra is, hogy Marx Károly halálának 100. évfordulója alkalmából két önálló számmal jelentkezett az Életjel: az élőújság megszokott műfajának tekinthető irodalmi összeállítással és — az Életjel fennállása óta első ízben — egy tudományos-empirikus ambícióval készült kerekasztal-beszélgetéssel, mely a marxizmus alapvető tételeit jelenünk aktuális kérdéseire vetítette át.

Nemzeteink és nemzetiségeink — elsősorban a jugoszláv nemzetek és a jugoszláviai magyarság — kultúrájának, de kiváltképp irodalmának tolmácsolása olyan misszió, melynek művelődési-művészeti jelentősége mellé az elmúlt 25 év számtalan műsora ad társadalmi-politikai súlyt. Csak az utóbbi öt év emlékezetes műsorait felidézve, a jugoszláv irodalom kiemelkedő alkotói közül önálló est keretében mutatta be a élőújság Oton Župančičot, Miroslav Krležát, Branko Ćopićot, emlékezett meg Đura Jakšićról, Ivo Andrićról... E témakör keretében van helye elmondani, hogy az Életjelnek korábban is voltak kétnyelvű műsorai, de néhány éve a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad keretében, Olga Afanaszjeva Torok vezetésével szerbhorvát nyelvű csoport is tevékenykedik, melynek közreműködésével rendkívül jól sikerült kétnyelvű műsorok készültek — például az Arany—Zmaj emlékszám —, továbbá több ősbemutató — Miodrag Pavlović: *Igra bezimenih*, Radovan Ivšić: *Kapetan Oliver*, Jovan Sterija Popović: *Svet razuma počitujte iliti Smej je čedo radosti* — fűződik a nevéhez. (A fiatalokat tömörítő csoportok tevékenységének jellemző — ha nem is feltétlenül objektív — értékmérője, hogy mind az irodalmi színpad, mind a Csáth Géza Művészetbaráti Kör együttese és tagjai — „szólistái” — szívesen látott és sikeres részvevői voltak a középiskolások vetélkedőinek, illetve az amatőrök szemléinek, fesztiváljainak, szavalóversenyeknek.

Varga Zoltán

Vajda Gábor

Sajátos szerepet teljesített az Életjel a jugoszláv és az egyetemes magyar irodalom és kultúra közötti kapcsolatteremtésben és -tartásban, aminek jelentőségéről nem csupán hazai, hanem külföldi lapok reagálásai is tanúskodnak. Se szeri, se száma azoknak a műsoroknak, amelyekben a jugoszláv és a jugoszláviai magyar alkotók művei váltották egymást a magyar és a világirodalom nagynevű, vagy kevéssé ismert íróinak, költőinek munkáival, de sokuk munkásságát önálló műsor keretében is hallgathatta az Életjel közönsége. A magyar irodalom nagyjai közül Móricz Zsigmond, Somlyó György, Németh László, Czine Mihály, Radnóti Miklós, Örkény István, Illyés Gyula, Nagy László, Szabó Lőrinc, Juhász Gyula, Somlyó Zoltán nevét idézzük — a teljesség igénye nélkül — az utóbbi öt év műsoraiból. Ebből a felsorolásból természetesen nem maradhat ki a Magyar Rádió és az Ujvidéki Rádió kétnyelvű József Attila-estje, melyet mindkét rádió sugárzott, valamint a budapesti Radnóti Színház Kosztolányi-összeállítása sem.

A jugoszláviai magyar irodalom és művészet természetesen folyamatosan jelen volt az élőújságban. Hogy csak néhányat idézzünk az emlékezetes estek közül: Herceg János, Csépe Imre, Varga Zoltán, Sáfrány Imre, Urbán János, Bogdánfi Sándor, Burány Nándor, Mirnics Zsuzsa, Domonkos István, Kolozsi Tibor, Tolnai Ottó, Tóth Ferenc, Almási Gábor, Szenteleky Kornél, Fülöp Gábor, Szeli István, Utasi Csaba nevére bukkanok — egymásik név több alkalommal is ismétlődik. Az elmúlt fél évtized emlékezetes műsorainak élére mégis — nem csupán kronológiai

megfontolásból — az Életjel húszéves jubileumára készült, *Száz-ezer szép szó* című műsor kívánczik, melyben a város legeminebb művészei és amatőrjei léptek fel. A zene barátai erre az estre úgy is emlékeznek, mint Milko Cora zongoraművész nő utolsó nyilvános szereplésére, aki az Életjel jubileumi műsorán búcsúzott a koncertpódiumtól.

Sorolhatnánk tovább a neveket és az eseményeket, de az eddig elmondottakból is kitűnik az a tartalmi és formagazdagság, mely az Életjel műsorait jellemezte és amely mind a mai napig megmaradt.

*

Summázást ígértem előljáróban, és most, amikor az utolsó mondatokat vetem papírra, amikor végigpásztázok az úgy tetszik, végtelemben futó sorokon, melyek két és fél évtized törekvéseit és eredményeit vannak hivatva sajátos módon dokumentálni, hökkenek csak meg, hogy lám: részösszegekig ugyan eljutottam, de a beígért summázás, negyedszázad aktívájának és passzívájának megmérése még hátravan. Az aktív szambavétele talán a könnyebb: 25 év, csaknem ezer előadás, melyekben mintegy ötezren működtek közre, a nézők száma pedig megközelíti a kétszáz ezret. Impozáns adatokkal szerepel ebben a summázásban a könyvkiadás is: 1968 óta, amióta az Életjel tevékenysége erre a területre is kiterjedt, az Életjel Miniatűrök sorozatában 38 címszó jelent meg csaknem 12 ezer példányban, az Életjel Könyvek 29 címszáva 11 ezer, az eddigi három Életjel-évkönyv pedig további 1200 kötettel gazdagította az utóbbi másfél évtized hazai könyvtermését.

És a passzív? Kötelezettségeink a múlt és még inkább a jövő iránt, nem a statisztikai kimutatások sok számmal is keveset mondó adataiban, hanem élményekben mérve.

Az Életjel minden száma hétköznapjaink egy-egy ünnepe volt és maradt. És amikor ezt leírom, jóleső kötelességemnek érzem azokról is írni, akik az Életjelet megteremtették, fenntartották, vezették, akik ünneppé tették számunkra a hétköznapokat. Nem csupán az alkalom kötelez erre, hanem az a meggyőződés is, hogy munkájuk, ügybuzgalmuk, elkötelezettségük ennek az élőújságnak legnemesebb kötőanyaga. Az első szerkesztő bizottság nevét idézték az előző évkönyvek, az utánuk következőkét: az útkeresőkét és útratalálókét, a szervezőkét és a közreműködőkét is megtalálja az olvasó a korábbi vagy ezen évkönyv lapjain. És amíg az okirat-hitelességű dokumentációt lapozgatom, egy-egy név felett megállok: Lévay Endre, az Életjel melegszívű krónikása, Dévavári Zoltán, az élőújság kifogyhatatlan energiájú, javíthatatlan optimistája, Horváth Emma, kinek ars paedagogicája ezen a pódiumon kapott legmeggyőzőbb visszajelzést, és a többiek, akik emberformáló pedagógusként, neves művészként vagy névtelen közkatonaként állnak ma is a kultúra szolgálatában.

A költői szó lírai portrét rajzolt mindannyiukról: „Előttünk az álmok végtelenje, tarisznyánkban a mesék hamupogácsája...”

Legyen ez az első negyedszázad epilógusa.

Dr. SZÖLLÖSY VAGÓ László

FORGÁCSOK A MŰHELYPADLÓN*

A forgács fűrthökké faragott fa. Munka nyoma. Gyalu nyoma. Veríték és akarás nyoma.

Öröm, tán szomorúság, hogy nem olyan, amelyet akartam volna.

Idő múlásának nyoma.

Csak nyom, mert az alkotás maga már láthatatlan.

Tűzrevaló.

Lángrozsabokrok illata.

A NAPOT TENYÉRBŐL TENYÉRBE LEHET HELYEZNI

(Vasko Popa)

Fejtem csak meg saját magamnak, mit is jelent ez az idézet. A közösség gondolata. Medvédeni, óvni. Hisz a tenyér melegébe a madárfiat fogjuk. A szeretett arcot foglalatba.

Aztán a nap. Lényegében örök sugárzás. De mennyi gondolat-társítást sarjaszt ez a három betű!

A tenyér és a vele kapcsolatos művelet ember dolga. A nap rajta kívül, tőle függetlenül létezik. Ez a természet rendje.

A mondat azonban mást állít. Itt a nap tán mindössze aranygolyócska, vagy éppenséggel testetlen sugárzás, hisz elfér a tenyérben. Napot értsünk-e itt valójában a nap alatt? Ne. Inkább valami mást, ami kincs, melegség, ragyogás, s ami minden ember tenyérebe kellene hogy fészket rakjon.

Mi hát a nap? Számomra az életet megnemesítő művészet, amelyet tenyérből tenyérbe adni a legszebb feladat, amennyiben megvan hozzá az a tenyér.

* A műhely neve: Csáth Géza Művészetbaráti Kör

Burány Nándor

Mirnicz Zsuzsa

A HIÁNY ÖSSZEGE

Ma valaki a szerkesztő bizottsági ülésen azt mondta, hogy túl sok a vers az Életjel és Csáth Kör műsorain. Hát nem az a cél, hogy az irodalom e „termő, ékes ága” megfelelő szinten és keretben érvényesüljön? Hát nem ezen fáradozunk mindannyian, mi harmincan, vagy hányan, hogy a kiművelt hang és szép beszéd a költészet ügyét szolgálja elsősorban?!

A TÚZSZERSZÁM MEGBECSÜLÉSE

Mi újat hozunk az új évadban? Főképp rádiósok tették föl többször is a kérdést. A jóindulatot nem vitatom. Most már gondolkodás és zavar nélkül röviden a válasz: amennyit körülményeinkhez képest megengedhetünk.

Az új. Igen ezt mindenki szereti. De ha a kötél-táncos, légtornász vagy tűznyelő ma is oly jól szerepelt, mint tegnap és tegnapelőtt, bár nem változott a program, a műfaj, ebben is van azért valami nagyszerű, vagy nem?

A SZAVAK FÉNYUDVARA

Valamikor kerültem, ma keresem, hogy ugyanaz a vers több versmondó részévé váljon. Inkább egymást követően, mint egyidejűleg. Mennyire nehéz a kötött beszéd érverését kitapintani, megtalálni, ki lesz valódi barátja, mikor születik halálig tartó összefonódás.

• Néha egy kézmozdulat, egy tekintet, egy kiemelés, egy borulat a szemén árulkodó: itt lelsz, vers, igazi gazdádra.

Ugyanazon a költeményen dolgozni két vagy több szavaló apropóján: mind mélyebbre szállni az érzelmek, gondolatok tárnájába.

NULLA FOK ALATTI LÉTEZÉS

Adyt mondják szavalóversenyen.

Felötlik Nagy László gyönyörű írásának címe: *A feltámadás szomorúsága*.

Csak meg ne hamisítani. Csak el ne árulni. „Mindent oda, semmit sem onnan”. Ily szent ember kell hogy legyen a szavaló.

Istenem, a versenyek. Mennyi egyoldalúság, szüklátókörűség. Ne menj olyan verssel, melyet a zsüri nem ért, mert akkor te sem érted biztosan. Néha meg nyilvánvalóan a versválasztást pontozzák.

A KOZMETIKA LELEPLEZÉSE

A mosoly a legjobb arcápoló szer, mondja a kozmetika. Mégis mordan ejtik:

1.— Kilenckor záróra. Ha nem mennek, illetve hagyják abba a próbát, bezárjuk magukat.

2.— Ezek színpadi kellékek?! Ez a sok kacat? Szemét?

3.— Csak akkor szállítjuk haza kellékeiket, ha előadás után rögtön bepakolnak. Nekünk kilenc órára otthon kell lennünk. (Ez a szolgáltatás évente egyszer történik.)

ÉGBEN SZÉTPORLADT MADÁRSEREG

Nevetések szárnycsapásai. Persze mindenütt legjobban a derűset, vidámat szeretik.

Jó közönség és rossz. A bécsszőlősi lemezklubban a szavalókat megjegyzésekkel molesztálták. És mindezen át és túl megtartani egy színvonalas, emberhez méltó előadás rangját.

KANCSÓBA ÖLT VIRÁG

Mivel díszítem az irodalmi est színpadát? Általában ülnek vagy állnak. Tehát székek, asztalok különböző változatai szükségesegek. Aztán a fény. Milyen jó, ha vannak különböző alakú, stílusú világítótestek.

Az Andrić-estre Lőrinc Zsuzsa hozta be szecessziós lámpáját, a *Valakit szeretned kell* című irodalmi estet egy gömbfejű lámpa világította be, a *Farsangi komédiákban* viharlámpát használtunk, a Villon-esten gyertyák fénye pislogott . . .

Aztán az alkalomhoz illő vázák és virágok. A tekergő, felfüggesztett vagy leomló drapériák, amelyek általában befejezik, lekerékkélik a virágkompozíciót. Követendő példa a németalföldi csendélet.

A SEMMI ÜGYES RENDEZGETÉSE

Miért írom le ezt? Mások mondják. Minek ez a sok értéktelen semmi? Száraz kóró, szalag, tű, kendő, csömpe bögre, kávédaráló, rossz lakat ...

És amivel kiegészítünk? Almási Gábor és Kalmár Ferenc szobrai; Kalmár Magda kerámiai; Jovan Dević, Török István, Urbán Gábor festményei ... A nemesítők, a felemelők ... mint mikor vadalanyba rózsát ojtasz.

Mindezt persze cipelni is, mert a vendégszereplésen sem hiányozhat az ihlető kellék. Hogyan? Vigyázva kézben, vállon, biciklin, autóbuszon, vonaton, autón ... Ahogy lehet. Mert mint az esőkerő kiáltanád: legyen varázslat ... Múzsza, jöjj! ... Jön is sokszor. De néha csak telefonál: sajnos nem. Vagy vizitkártyát küld, vagy egyszerűen csak távol marad ... De most már félig-meddig a közönségről beszélek újra. Közönség és Múzsza? Igen. A kettő együtt.

MONDJ EGY HASONLÓT

Zenedarabokat ritkán tanulnak, nem is tanulhatnak be kedvünkért művészeink vagy a zeneiskola diákjai, hogy az pontosan beleilleszkedjék a műsorba. Válogatunk tehát a meglevő repertoárdarabok között.

Tolnai Ottó

Bosnyák István

Soha olyan telitalálat, mint az a dal, amelyet Weöres Sándor *Endymionja* előtt és után énekelt Raffai Tünde, Komjáthy Ildikó tanítványa. Meddig kerestük! Mit ki nem próbáltunk!

A felfedezés ereje: id. Bermel Miklós szerzeményei Péics Bernadette és Péics József előadásában. Ők aztán értünk kutatták fel s játszották el pódiumon a félig elfeledett szabadkai szerző műveit.

OTT ÉR VÉGET, AHOL KEZDŐDIK

Szavatók portréi. Mőgöttük a legsikeresebben elmondott vers tája. Ahogy az idő taláalomra elem pergeti: Göncő Károly — Kosztolányi Dezső: *Fémek beszéde*; Pajor Gizella — Miroslav Krleža: *A fű halála alkonyatkor*; Kerek Edit — Janikovszky Éva: *Velem mindig történik valami* (részlet); Lőrinc Zsuzsanna — Benedek Mária: *A képernyőn havazik* (részlet); Pausity Olga — Utasi Mária: *Rege a forrásról*; Illés Zoltán — W. Shakespeare: *Julius Caesar* (Brutus monológja); Fecskés Erzsébet — Tóth Éva: *Solveig utolsó levele*; Illés Tibor — Berda József: *Húsleves dicsérete*; Kiss Valéria — Arany János: *A fülemile*; Binszki Teréz — F. Villon: *Ballada a szép fegyvermesterné vénségéről*; Gyarmati Erzsébet — Horgas Béla: *Sárpogácsa*; J. Lajko Tilda — Szabó Lőrinc: *Tücsökzene* (részletek); Sebestyén Árpád — Arany János: *V. László*; Horti Lívia — Gulyás József: *Közel a félelemhez*; Mikuska Éva — Szép Ernő: *Pitypang*; Némedi Imre — Csépe Imre: *Tarisznyás emberek* (részlet); Nagy Abonyi Valéria — Ludvík Áskenazy: *Kis éji zene*.

Quel appel! Mondaná a francia. Micsoda sor! Mintha mind-egyikük ezt mondaná szépen, egyszerűen: íme a hangom, egyéniségem, állítom mindkettőt az irodalom szolgálatába.

KITANULHATATLAN FOGLALKOZÁS

Cseng a telefon. Dévavári Zoltán hangja. A vendégíró nem jelentkezett. X. Y. vezeti majd a műsort. Mi legyen a 7 Nap-beli „beharangozásban”? Hát a plakát színe? A szereplők nevei? A cím nem jó. Pedig most jobb nem jut az eszembe: Hópáva. Egy szavató-nemzedék búcsúestje volt. Rövid Eleonóra benne. Most az Újvidéki Színház tagja. Akkor ő is formálta levegőből-hóból egy üres szobortalapzatra a magyar népköltészet e színpompás madarát.

TUL LENNI MÁR

Éveken át zengett a Csáth Kör berkeiben, ha versmondókról esett szó, a szajkók hangja: önképzőköri szint. Persze megfelelő lekicsinylő, gúnyos, sőt szarkasztikus éllel. Aztán jött néhány glóriás szent a misztériumjátékok stílusában, és egy kézlegyintésre elnémultak a madarak, Most emberi hangok lángjai lobognak a Múza egyszerű oltára körül.

BONYOLULT ÖRÖMÖK

Tanulni is csak fokozatosan lehet. Versmondást javítani, alakítani szintén. Egy-egy próbán csak óvatosan reszelni. Úgyis lassan kialakul. A sietség fáj. A türelmetlenség tör. Pedig felemelni, örömet szerezni hivatott ez a tevékenység is: a versmondás tanítása-tanulása.

A FELÜLETÉT ISMERIK CSUPÁN

A drapéria csodálatos díszítőelem. Olyan jelentést álmodhatsz bele, amelyet csak akarsz. Élettelensége megszűnik olykor, és lélegzik, lobog, repes, ahogy a *Holdfény-szonátára* összeállított mozgásváriációkban, melyeket Kovács Ibolya, Mádi Erzsébet és Mészáros Melinda mutatott be a becsei vetélkedőn.

És a drapéria gyönyörű metamorfózisa a Villon-esten: a piros selyemkígyóból kereszt, a fehérből pedig hol szemfedő, hol királyi palást, hol asztalterítő kerekedett.

A GÖG ELHULLT GÖRÉNY

Fővárosi színész előadójestjére mentem el. De a negyvenfőnyi közönség (vagy nem voltunk annyian?) nem bizonyult elegendőnek, hogy produkcióját másodmagával bemutassa. Hazamentünk. Szellemi erőfeszítésről beszélt az ember, aki exkuzálta. Sokan háborogtak. Mérlegeltük mi is, kinek volt igaza.

Emlékszem a Csáth Kör szavalóinak egy vendégszereplésére. Ludasra mentünk az Ifjúsági és Pionírotthon szervezésében. Ki hibája volt ott is? Közönség nem jelent meg három tizenéves kivételével. Nekik is mindent előadtunk.

KI KELL MONDANI

Meg kell nevezni a közkatonákat: a plakátkézbesítőket, akik iskolákba hordják szét és ragasztják vagy gombostűzik a megfelelő helyre az Életjel falragaszát. Akik sokszor nem is tartoznak az Életjelhez, mégis hajlandók szívességből házhoz szállítani a kézzel írott és rajzolt meghívót. Meghívók? Számszámra gyártotta azokat Horváth Militicsi Attila. Olvasójeleivel, mint a Csát Kör égisze alatt kibontakozó képzőművészeti próbálkozásokkal, belenőtt az Életjel évyúrúibe.

VIRÁG HELYETT SZAVAK

Milyen megnyugtató érzés, hogy csak telefonálok, küldök egy meghívót, plakátot és már szervezik is a kartásak, főképp a magyartanárok a diákközönséget. Nekik van kit nézni, nekünk van kinek játszani. Jó mind a két félnek. Ide írom e segítőkész kis

Utasi Csaba

Domonkos István

csapat névsorát: Balázs Klára, Bittermann Júlia, Boza Éva, Erdélyi László, Harmath Katalin, Ivković Ivandekić Katalin, Kokity Rozália, Kormányos Vilmos, Kulesevity Ágnes, Lakatos Gizella, Marculik Rozália, Sandrik Etelka, Simonyi Judit... Félek, kihagytam valakit. A közönségszervezés nehéz munkáját nélkülük aligha tudnánk elvégezni.

FOLYÉKONY, MINT A VÍZ

Folytathatnám. Szinte végeláthatatlan az emlékek, megfigyelések, nevek sora, sodra, amely nyomakszik ide, tollam alá. De végét nem várhatom.

Inkább megköszönöm Gulyás Józsefnek a *Gondolatok a versről* című költeményét, melynek szókapcsolatait sokszor egészen önkényesen, a magam mondandójának alárendelve, mégis a gondolat ügyét szolgálva, felhasználtam.

Hadd álljon hát Gulyás József-sor végszóként is:

„Nevetséges dolgokat vallani, vers ez is”.

HORVATH Emma

A KOSZTOLÁNYI SZÍNPAD

— akárcsak az Életjel többi megnyilvánulási formája (nagy- és minimúsorok, Életjel-kiadványok) — nyitott fórum, amelyen nemcsak a szabadkai együttes, de más községek, városok színjátszó csoportjai, illetve a színjátszás területén munkálkodó egyénei megnyilatkozási lehetőséget kapnak. Így az elmúlt öt év során vendégül látta a topolyai Ifjúsági Otthon pantomimcsoportját, a horgosi Ifjúsági Színpadot, a budapesti Radnóti Színpadot Bálint András személyében, több ízben az Egység Általános Középiskola szerbhorvát nyelvű drámai csoportját, a bajmoki műkedvelőket, végül Vicei Natália diákszínjátst Zentáról.

Minden színpad, bármennyire kicsiny is, valódi létjogosultságát akkor nyeri el, ha sajátos arculatot tud kialakítani magának. Az előadások ismeretében állíthatom, hogy a Kosztolányi Színpad jellemzője a kísérletezés. A színpadi mozgás kifejezőerejének kutatása, a nem kimondottan előadásra szánt művek (dokumentumregény, irodalmi paródia, rádiódráma, gyermekversciklus) színpadra állítása a ritkán látott vagy premiert soha meg nem ért művek bemutatása... mind a színpadi játék lehetőségeit veszi számba.

Kelléktárát tekintve, mivel a befektetési, tárolási és szállítási lehetőség minimális, a Kosztolányi Színpad egy igen-igen szegényes intézménynek számít. A hozzá kötődő együttes előadásaiban a helyszínt és kosztümöt csak jelöli, a hangsúly a színészi játékon van.

A szabadkai közönség, különösen annak ifjabb rétege, éber figyelemmel követi a Kosztolányi Színpad tevékenységét. Nagyszámú látogatót vonzó, jó előadásoknak számítanak: Karinthy Frigyes: *Az emberke tragédiája*; Kroz „Igru bezimenih” Miodraga Pavlovića; Dér Zoltán—Barácius Zoltán: *Fecskelány*; Bogdánfi Sándor: *Nők Utópiában*; Jovan Sterija Popović: *Svet rzuma počitujte*; Radovan Ivšić: *Kapetan Oliver*; Hans Sachs: *Farsangi komédiák*.

Az említett előadások közül a szemléken a legjobb helyezést a *Fecskelány* érte el. Szerepelt Kikindán is, a tartományi szemlén.

Mint kiemelkedő színpadi teljesítményre emlékezünk Bálint András *Boldog, szomorú dal* című pódiumjátékára, melyben a budapesti művész városunk kiváló íróját, Kosztolányi Dezsőt jelenítette meg.

A Szabó Lőrinc *Tücsökzene* című versciklusából készült összeállítás költőiségével, a Fülöp Gábor *Leó tünődéseiből* című gyermekverskötetéből építkező színpadi produkció pedig játékosságával tűnt ki.

François Villon verseinek „dramatizációjával” egy nehezen meghódítható” költészetet hozott közönségközelbe a szereplőgárda.

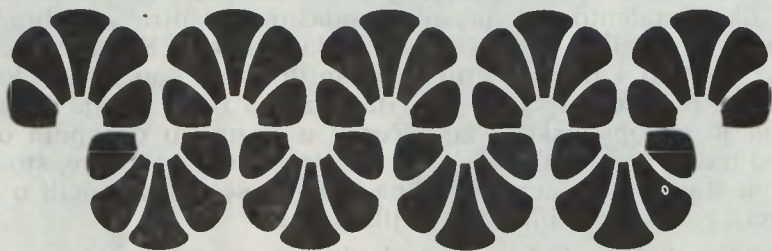
Ha a Kosztolányi Színpad létrejöttének eredeti elképzelését tekintjük, vagyis hogy ez a színpad a hazai drámatermés egyfelvonásosainak vagy rövidebb lélegzetű darabjainak legyen otthona, ennek a követelménynek a legteljesebben az Olga Afanaszjeva Torok vezette szerbhorvát nyelvű csoport tett eleget.

A magyar nyelvű együttes szívesen pásztáz a világirodalom térségein (Shakespeare, Andersen, Hans Sachs, Juha Mannerkorpi), de újabban a vajdasági magyar írásra (Bogdánfi Sándor, Fülöp Gábor) is összpontosít.

A darabok vagy színpadra alkalmazható szövegek megválasztása nem éppen könnyű feladat. A rendelkezésre álló amatőr színészgárda életkora, affinitása és nem utolsósorban a közönség érdeklődése befolyásolja. Begyakorlása pedig állandó színpad és próbaterem hiányában az akarat valódi bravúrjának számít.

Színházat csinálni, színdarabban eredményesen játszani csak összefogás, összetartás árán lehet, hisz kollektív művészetről van szó. Úgy látszik, ez a jó tulajdonság nem hiányzik sem a magyar, sem a szerbhorvát együttesből, amelyek e színpad szívét megállás nélkül mozgásban tartják.

HORVÁTH Emma

SADRŽAJNO OBOGAĆENO ZAJEDNIŠTVO

MALI JUBILEJ OMLADINSKE DRAMSKE SEKCIJE NA SRPSKOHRVATSKOM JEZIKU

Omladinska dramska sekcija, koja radi na srpskohrvatskom jeziku, oformljena je pri „Ėletjelu” 1978. — pre pet godina. Svoj prvi nastup proslavila je predstavom „Scensko maštanje po Joakimu Vujiću”. Budući da je to bio samo pokušaj, ovaj prvi oblik saradnje, označen kao gostovanje, ubrzo se pokazao kao potreba, te danas egzistira kao „Dramska sekcija na srpskohrvatskom jeziku pri „Ėletjelu”.

U zajedničkom radu jezik ne samo da nije prepreka nego je — naprotiv — izazov za poštovanje i negovanje različitih kulturnih nasleđa i nacionalnih obeležja koja će sadržajno obogatiti i produbiti to zajedništvo. Tako je „Ėletjel” postao još više ono što mu sâmo ime kaže: neposredna živa reč, što u direktnom kontaktu sa publikom upoznaje ne samo sa značajnim delima svetske kulture, nego obaveštava i o važnijim događajima iz ove oblasti kod nas u okvirima različitih jezičkih područja.

Sekcija u početku nije sebi postavljala veće zadatke, osim da okupi talentovane učenike ondašnjeg Centra za obrazovanje stručnih radnika u društvenim delatnostima. Kasnije njeni članovi postaju i učenici drugih srednjih škola kao i zaposleni omladinci. Najveći uspeh je Sekcija imala u toku zadnje dve godine kada je na opštinskom takmičenju u Bajmoku dva puta osvojila prvo mesto i plasirala se dalje. Ovo treba istaći tim pre, što je prosečna starost glumaca 16 godina i što su se oni takmičili u konkurenciji znatno starijih i iskusnijih ekipa.

Specifična okolnost u radu bila je ta što se članstvo svake školske godine u znatnom broju menjalo jer je grupa nekim članovima bila samo polazna tačka, sa koje su usmeravali svoja opredeljenja i ambicije, te oni posle toga obično žele u pozorište ili na umetničke akademije, a većina jednostavno odlazi u druge škole ili radne organizacije. Ova promena je davala grupi i izvesno obeležje specifične škole u kojoj se mladi vaspitavaju i obrazuju ne

samo kao talenti, nego kao pozitivne ličnosti uopšte, koje će steći naviku i potrebu za stvaralaštvom i zabavom u stvaralaštvu. Težnja za samopotvrđivanjem i isticanjem kod mladih ovoga uzrasta — kolektivnim radom i međusobnim poštovanjem ma i najmanjeg truda i sposobnosti kao odlučujuće karike u postizanju zajedničkog cilja, kojim povodom je volja za radom cenjena više od talenta — je ovom prilikom usmeravana ka pravim sadržajima i društveno korisnim zalaganjima. A kulturnim potrebama mladih ovoga uzrasta (zahvaćenih pubertetom i periodom adolescencije) u našem društvu uglavnom nije ili je vrlo malo posvećivana pažnja. Brinemo, više ili vrlo malo, ali brinemo o mlađima, o njihovim igralištima, njihovim obdaništima, jaslicama, zabavištima i dečjim pozorištima i to treba da nam bude i dalje briga, ali je zabrinjavajuće što samo ostajemo zapanjeni i nemoćni pred pojavama alkoholizma, narkomanije i nasilja među omladincima, pred njihovim idejnim i kulturnim zabludama u okvirima hipimanija i pankermanija, što ne primećujemo pojave duhovne ravnodušnosti i aveti nove oblomovštine među njima.

Osnivanje ovakvih sekcija po školama postoji, ali mu treba dati veću društvenu podršku, mogućnosti izlaženja iz okvira škole, ali i mogućnosti za vrednovanje kvaliteta u okviru koga bi kulturnoumetnička društva okupljala samo one najbolje. Tako bi se već na opštinske smotre i takmičenja dolazilo sa bolje pripremljenim

Jól szórakozott a közönség Jovan Sterija Popović Smej je čedo radosti című komédiájának előadásain (Kristina Jakovljević és Dragan Marković)

Szerbhorvát csoportunk első ösbemutatójának egy látványos jelenete

i vrednijim programom, a da masovnost okupljanja mladih bude zadržana. Praksa je pokazala da je okupljanje mladih pod kontrolom pedagoga najsvrsishodnije i do sada najuspešnije, a „Életjel” je do sada imao u vidu to svojstvo škole kao matice kulturnih vrednosti i ciljeva, pa ga je u okviru dobre saradnje uključio u oblike i sadržaje svoga rada.

Glavni pokrovitelj svih predstava Sekcije na srpskohrvatskom jeziku u toku proteklog perioda bila je Zajednička srednja škola „Moša Pijade” OOUR „Jedinstvo” u Subotici. S obzirom da su većina članova Sekcije bili učenici i profesori ove škole, ona je davala na raspolaganje svoje prostorije za održavanje proba, muzičke instrumente i tehnička pomagala, a preko učeničkog fonda obezbeđivala sredstva za kupovinu kostima, oslikavanje dekora, pa čak i za neka putovanja na takmičenja.

Ovde treba istaći izuzetnu vrednost stručne pomoći inženjera Nikole Kunkina, radnika ove organizacije, koji je i sa vrlo skromnim tehničkim mogućnostima obezbeđivao kvalitetna ozvučenja i različite tonske i vizuelne efekte na sceni. Treba istaći marljivost i talenat mladog profesora muzičkog vaspitanja Vojislava Gabrića koji je, na primer, uspešno komponovao muziku na stihove Đure Jakšića, i bio korepetitor muzičkih i tonskih efekata za većinu priredbi. Za pohvalu je i nastup profesora matematike ove srednje

škole Neđa Medana koji je u ulozi Glas kapetana Olivera doprineo ozbiljnosti i sadržini poslednjeg više puta uspešno repriziranog pozorišnog komada. Ne treba mimoći ni izuzetno talentovan i marljiv rad aktiva srpskohrvatskog jezika ove škole koji je iz redova svojih učenika upućivao talente u Dramsku sekciju, a i sam se povremeno uključivao svojim literarnim priložima ili književnim večerima u rad „Eletjela”. Zahvaljujući ovakvoj saradnji „Eletjel” je na svojim pozornicama dobijao kvalitetne i od kritike pozitivno ocenjivane predstave, iza kojih se video svestan i marljiv rad, disciplinovana i radna grupa.

Vodeći računa o uzrastu većine članova i o interesovanju i mladalačkom poletu njihovih drugova koji će ih u prvom redu gledati, a da se tom prilikom isključe jevtina udvaranja publici, kod izbora tekstova koji će se obrađivati vodilo se računa prvenstveno o kvalitetu. Pošto je kvalitetan tekst često i vrlo neshvatljiv od strane šire većine, često nedovoljno pripremljenih i obavешtenih omladinaca, išlo se za iznalaženjem mogućnosti prilagođavanja postavki takvih tekstova uslovima kakve su nudili izvođači i njihova publika. Koliko je u tome postizanje uspeh za sada je još neizvesno, ali se išlo ka scenskim maštanjima, koja su uključivala svakog izvođača u čari istraživanja, a sudeći prema reakcijama publike, koja na ovim priredbama u zadnje vreme biva sve brojnija, moglo se primetiti kako oseća da i ona može tako nešto. Od

A Kroz „Igru bezimenih” Miodraga Pavlovića három szereplője: Dragan Marković, Vera Marinković és Jadranko Tomić

početka se vodilo računa o tome da je publika glavni činilac i najmerodavniji selektor vrednosti i da ona sa izvođačima radi istu stvar i teži istom cilju: usvajanju umetnikovog iskustva i razmišljanju o njegovim porukama. U vezi ovoga bi trebalo navesti obostrana gostovanja i razmene iskustva sa Dramskom i literarnom sekcijom Srednje škole „Ivo Lola Ribar” iz Novog Kneževca i Srednjom školom za društvene delatnosti „Moša Pijade” iz Beograda. Prošle godine su članovi Sekcije u toku jednog dana dali u Novom Kneževcu, a u okviru prijateljske saradnje, dve zapažene priredbe: Prepodne posvećeno stvaralaštvu Đure Jakšića u galeriji Narodne biblioteke, a uveče u Domu kulture predstavu „Smej je čedo radosti”, posvećenu obeležavanju stvaralaštva Jovana Sterije Popovića, što je okupilo brojnu većinu srednjoškolske omladine ovoga mesta, a na drugarskoj večeri organizovanoj tom prilikom, učvrstilo prijateljstvo i saradnju. Subotički omladinci se i danas sećaju srdačnog gostoprinstva Novokneževčana i njihove dobre publike.

Mladi iz ovog potiskog mesta su u dva navrata bili u proteklom periodu gosti „Eletjela”, a na inicijativu članova Sekcije na srpskohrvatskom jeziku. Mladi Kneževčani su postigli vidan uspeh među vršnjacima Subotice svojim igrokazom iz školskog života. Koliko ovakvi susreti služe obogaćivanju iskustava i učvršćivanju prijateljstva i drugovanja među omladinom raznih područja, svedoče topli izlivi bratstva, kad poleti iskrena pesma a ruke se čvrsto uhvate u drugarsko veselo omladinsko kolo. Ovakvi susreti imaju veću vaspitnu vrednost od tradicionalnih takmičarskih smotri, koje bi trebalo organizovati uz planirano prisustvo svih učesnika na svim priredbama, uz planirano vreme za obavezna druženja i razmenu iskustava. Moramo stajati uz činjenicu da bi se ovakva ulaganja društvu isplatila.

Materijalne izdatke je sekcija u toku svoga rada imala minimalne, ili se može reći da ih praktično nije ni imala. To se postizalo uključivanjem u amaterski rad i ljudi različitih profesija koje su se u odgovarajućem momentu mogle korisno primeniti. Tako je sekcija bila i radionica za izradu kostima, i studio za proizvodnju zvučnih efekata, a često je nudeći svoje nastupe besplatno, putem razmene, dobijala izvesne profesionalne usluge kao u saradnji sa Radio Suboticom na primer. Gostovanja su se organizovala po principu da su članovi jedne sekcije bivali domaćini svojim drugovima iz druge sekcije. Organizovanje ovakvog rada mora da vodi računa da posao ne padne na teret jednog lica kako se inače često čini. Već kod samog izbora u članstvo treba voditi računa i o izboru onih lica koja imaju smisao za organizaciju, propagandu, kostimografiju, scenografiju itd.

Prema mišljenju publike i domaće lokalne kritike kvalitet nastupa je tokom godina bio u porastu, tako da je najbolje ocene dobila predstava „Kapetan Oliver” Radovana Ivšića, kako u pogledu dramaturgije i režije, tako i u pogledu ujednačenosti talentovanog ansambla mladih glumaca, što je verovatno i rukovodilo

žiri Susreta u Bajmoku da ekipu predloži za Festival mladih i eksperimentalnih scena u Pančevu. Zbog izuzetno jake konkurencije poznatih profesionalnih režisera, a i nerazumevanje za stvaralaštvo mladih entuzijasta, predstava je ostala samo u okvirima Zonske smotre u Novom Bečeju. Zapažene uloge u ovoj predstavi su ostvarili, pored protagonista Tomislava Gilice, Nikole Ivoševića i Gordane Poljaković, još i Robert Konkolj u ulozi Sirijusa i Željko Vidaković u ulozi Orkana. Inače u toku proteklog perioda u dnevniku rada ove sekcije ostala su najzapaženija glumačka ostvarenja Marte Aroksalaši, Kristine Jakovljević, Dragana Markovića i Tomislava Gilice koji su pozorište izabrali za svoje buduće profesionalno opredeljenje.

Obogaćena iskustvom pet godina Dramska sekcija na srpsko-hrvatskom jeziku će nastaviti svoj rad u okviru KUD „Életjel” istražujući nove sadržaje i oblike rada i omasovljući svoj sastav.

Olga AFANASJEVA TOROK

A közönség zsúfolásig megtöltötte a gyermekszínház nagytermét

jobban előkészített, értékesebb műsorral lépnének közönség elé. A gyakorlat arról győzött meg bennünket, hogy a fiatalok egybegyűjtése akkor a legcélszerűbb és legeredményesebb, ha pedagógus ellenőrzése mellett történik. Az Életjel az eddigiek során tekintetbe is vette az iskolának, a művelődési értékek és célok tárházának ezt a sajátosságát és gyümölcsöző együttműködés keretében beépítette tevékenységébe.

A szerbhorvát nyelvű együttes előadásainak védnöke az elmúlt időszakban a szabadkai Moša Pijade Egységes Középiskola Egység Tmasz-a volt. Tekintettel arra, hogy az együttes tagságának többségét ezen iskola tanulói és pedagógusai képezték, az iskola próbahelyiséget, hangszereket és műszaki felszerelést is biztosított az együttes rendelkezésére, az e célra szolgáló alapból pedig a kosztümök és díszletek elkészítésének, a versenyekre való utazások költségeinek fedezésére anyagi eszközöket biztosított.

Itt kell szólni egyes pedagógusok értékes segítségéről is. Nikola Kunkin mérnök a rendelkezésre álló szerény eszközökből ötleletesen oldotta meg a hangosítást, valamint a színpadi hang- és fényeffektusokat, Vojislav Gabrić fiatal zenetanár amellelt, hogy zenét komponált Đura Jakšić verseire, az előadások zenei és hanghatásainak korrepetitora volt, Neđa Medan matematikatanár a legutóbbi, több reprízrt megért darabban Oliver kapitány hangját tolmácsolta sikerrel. Nem feledkezhetünk meg a szerbhorvát nyelvi szakaktíva közreműködéséről sem: a legtehetségesebb tanulók ennek jóvoltából kapcsolódtak be az együttesbe, emellett időnként önálló munkákkal is gazdagította az Életjel irodalmi estjeinek tartalmát. Ennek az együttműködésnek köszönhető, hogy az Életjel pódiumon olyan műsorokat láthattunk, melyek kedvező kritikát kaptak, és amelyek fedezete a folyamatos, kitartó munka, a fegyelmezett és tevékeny együttes volt.

Figyelembe véve a tagság életkorát és érdeklődését, ezzel együtt annak a korosztálynak a fiatalos lendületét is, mely a közönséget képezte, de minden esetben óvakodva az olcsó sikerekre való törekvés buktatóitól, a feldolgozásra kerülő szövegek kiválasztásának kritériuma elsősorban a minőség volt. Mivel az értékes szövegek gyakran nehezen érthetők az ilyen szövegek befogadására kellően fel nem készített fiatalok többsége számára, meg kellett találni a feldolgozásnak azt a módját, mely kielégítette mind a közreműködőket, mind a közönséget. Korai volna arról beszélni, hogy ez mennyiben volt sikeres, de színpadi megoldásaink afelé irányultak, hogy mindenkit bevonjanak a kutatás izalmába, előadásaink közönsége pedig — mely az utóbbi időben mind nagyobb számú — szemmel láthatóan úgy érezte, hogy ilyesmire ő is képes volna. Törekvéseinkben kezdettől fogva tudatában voltunk annak, hogy az értékelés legfőbb ténvezője és legilletékesebb bírálója a közönség, mely a közreműködőkkel azonos cél — a művészi tapasztalat elsajátítása, az általa tolmácsolt üzenet értelmezése — felé törekszik. Ezzel kapcsolatban kell szólni a törökkanizsai Ivo Lola Ribar Középiskola irodalmi szakkörével és a belgrádi Moša Pijade Középiskolával való kölcsönös vendégszereplésekről és tapasztalat-

Az együttes, amely figyelemre méltó eredményeket ért el a versenyeken

cseréről. Az együttműködés keretében a múlt évben együttesünk Törökkanizsán vendégszerepelt: délelőtt a Népkönyvtár kiállítótermében Đura Jakšić alkotómunkájának szentelt műsort mutatott be, este pedig a művelődési otthonban *Smej je čedo radosti* címmel a Jovan Sterija Popović alkotásai által ihletett összeállítással lépett színre, ami egybegyűjtötte a helység középiskolás fiatalságát az ezt követő társasesten pedig tovább mélyült a barátság és az együttműködés. A szabadkai fiatalok emlékezetében élénken él a szívélyes vendéglátás és a nagyszerű közönség emléke.

A Tisza menti fiatalok két alkalommal voltak az Életjel vendégei a szerbhorvát nyelvű együttes kezdeményezésére. A törökkanizsai fiatalok szép sikerrel mutatták be a szabadkai közönségnek az iskolai életből merített színdarabjukat. Arról, hogy az ilyen találkozások milyen értékes hozzájárulást adnak a tapasztalatok gazdagításához, a barátság elmélyítéséhez, mi sem tanúskodik ékebben, mint az őszinte barátság megnyilvánulásai, amikor vidáman száll a dal és a fiatalok kezét kézbe öltve vidáman járják a kólót. Az ilyen találkozásoknak mindenképpen nagyobb a nevelői értékük, mint a hagyományos versenyjellegű szemléknek, amelyeket úgy kellene szervezni, hogy lehetővé tegyék minden résztvevő számára, hogy jelen lehessen minden rendezvényen, eleve úgy tervezni,

hogy maradjon idő a megismerkedésre, barátkozásra, tapasztalat-cserére. Nem kétséges, hogy az ilyen befektetés társadalmilag megtérülne.

Az együttes költségei az elmúlt időszakban minimálisak voltak; mondhatnánk, gyakorlatilag nem is voltak. Ez annak köszönhető, hogy az együttes munkájában különböző foglalkozású és érdeklődésű egyéneket vontunk be, akik az adott pillanatban hasznosíthatták tudásukat. Az együttes egyidejűleg volt kosztümkészítő műhely és hanglaboratórium is, ingyenes szolgáltatásai révén pedig számot tarthatott bizonyos szakmai támogatásra — például a Szabadkai Rádióval való együttműködés keretében. A vendégszerepléseket a kölcsönösség alapján szerveztük: az együttes tagjai a vendéglátó csoport tagjainak vendégei voltak és viszont. Az ilyen fajta munkánál nagyon fontos körülmény, hogy a munka terhére ne egyetlen ember viselje, amire pedig van példa. Már a tagság toborzásánál kell arra is gondolni, hogy olyan egyéneket is bevonjunk, akik megfelelő szervezési, propaganda, kosztüm- és díszlettervezői stb. adottságokkal rendelkeznek.

A közönség véleménye és a helybeli sajtóvisszhang arról tanúskodik, hogy a munka minősége az évek folyamán javult, így a legjobb kritikát az utolsó előadás, Radovan Ivšić *Kapetan Oliver* című műve kapta, mind a rendezés és dramaturgia, mind pedig a szereplőgárda kiegyensúlyozottsága szempontjából. Valószínűleg ez vezérelte a bajmoki szemle művészeti bizottságát, amikor az együttest a pancsovai Kis- és Kísérleti Színpadok Fesztiválján való részvételre felterjesztette. A rendkívül erős mezőnyben, ismert hivatásos rendezők által színre vitt műsorok versenyében és a fiatal entuziaszták törekvéseinek meg nem értése következtében az előadás sajnos nem jutott túl a törökbecsei körzeti szemlén. A darabban a főbb szerepeket tolmácsoló Tomislav Gilice, Nikola Ivošević és Gordana Poljaković mellett figyelemre méltó alakítást nyújtott Robert Konkolj Sirius és Željko Vidaković Orkan szerepében. Egyébként az elmúlt időszak tevékenységi naplója legmaradandóbb színészi teljesítményként Marta Aroksalaši, Kristina Jakovljević, Dragan Marković és Tomislav Gilice alakításait őrzi, akik a színművészetet jövendő hivatásul választották.

Öt év tapasztalataival gazdagabban, a szerbhorvát nyelvű ifjúsági színjátszó együttes tovább folytatja munkáját az Életjel keretében, új tartalmak és formák után kutatva, tovább tömegesítve tagságát.

Olga AFANASZJEVA TOROK

EGYRE SÜRGETŐBB IGÉNY A HANGMÚZEUM

Ezerkilencszázhetvenegy óta — amióta a Szabadkai Rádióban dolgozom — sok éven át készségesen eleget tettem Dévavári Zoltán szerkesztő kérésének, hogy a Rádióban elhangzott összes, Életjelre vonatkozó írás másodpéldányát szorgalmasan gyűjtögessem, s adjam majd át a készülő évkönyv számára. Ennek az alapos dokumentálásnak lényegét valójában csak most, tapasztaltabb fejjel tudom teljességében látni és személyesen is átélni. Az Életjel 4. évkönyvéhez az anyag felkutatásában éppen az előző dokumentumkönyvek segítettek, tájékozódást, támpontot nyújtva egy-egy élőülés idejéről, tartalmáról, jellegéről.

Az előadásokról szóló elemző írások, vagy csak néhány jellegzetes vonást felrajzoló beszámoló közreadása is sokrétű összefüggésekre, művelődési múltunk megismerésére ad lehetőséget. Ez egy-egy időszak, korszak valamilyen szempontú felmérése kapcsán lesz igazán nyilvánvalóvá. Lemérhető az évkönyvek révén például az irodalmi, művelődési élet főbb körvonalakban, a közönség érdeklődése egyes műfajok, témák, írók iránt, az irodalmi élőújságokon feltűnt tehetségek kibontakozása vagy épp elsikkadása és sok egyéb jelenség.

A Szabadkai Rádió létrejötte, 1968 óta adva van a lehetőség, hogy a megőrzésre érdemes előadások hangszalagra kerüljenek. Sajnos ez mind a mai napig csak esetleges, nem tervszerű munka, s hiányzik az ilyen irányú együttműködés az Újvidéki Rádióval is.

Az Életjel-rendezvényekről szóló írások, beszámolók, riportok és teljes különműsorok kezdetben a szombatoként elhangzott Stúdiomagazin és a vasárnapi Horizont című műsorokban vagy önálló összeállításokként kerültek a programba. Így például 1972. október 7-én a Stúdiomagazinban az Életjel 15. évéről készült összefoglaló, ugyanitt december 9-én pedig hangképek idéztek fel részleteket az *Őszi koncert* című kétnyelvű jubileumi estről. A vasárnapi összeállítások közt volt a Vinkler Imre festőre emlékező *Novemberi gyászkar* című (november 19-én), december 3-án pedig Horváth Emma rendezésében a Dózsa György emlékét idéző *Vaskönyvek* című összeállítást sugározta a Rádió.

Tíz évvel ezelőtt jött létre a Szabadkai Rádió állandó irodalmi félórás műsora, a *Szép szó*, amely rendszeresen évente átvesz néhány Életjel-műsort vagy válogatást, részleteket ad összeállításai-ból. Így még az első évben, 1973. június 24-én a Stúdiószínpad '68 balladaműsorából nyújtott keresztmetszetet. Sajnos a további néhány évi program dokumentációja hiányos. Az 1976-ban bevezetett heti kulturális magazinműsor, a *Szerdán kultúra* kezdettől fogva, s az utóbbi években csaknem minden alkalommal egy-egy fiatal előadónak (az Életjel, illetve a Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjának) vers- vagy prózamondását sugározza irodalmi rovatában. A pontos dokumentáció szerint a *Szép szóban* elhangzott Életjel-műsorok sorrendje:

Akik folyamatosan népszerűsítették rendezvényeinket:
Gubás Ágota

Nagy Mária

Teljes összeállítások egy-egy programból

1. Penavin Olga szerzői estje — 1979. július 15.;
2. Karinthy Frigyes: Az emberke tragédiája — 1979. augusztus 12.;
3. Varga Zoltán Híd-díjas író szerzői estje — 1979. december 2.;
4. Versválogatás az Életjel elmúlt évi rendezvényeiből — 1980. január 13.;
5. Az Életjel készülő műsoraiból — 1980. március 9.;
6. Nőalkotók versei, Horváth Emma előadói estjéből — 1980. április 6.;
7. Tito elvtársra emlékező műsor — 1980. június 15.;
8. Juha Mannerkorpi: Mielőtt mindnyájan elveszünk — 1980. július 13.;
9. Gyermekversek Kerek Edit előadásában — 1980. augusztus 10.;
10. Németh László-élműsor — 1980. október 5.;
11. Válogatás fiatal jugoszláviai

magyar költők műveiből (Pajor Gizella, Illés Zoltán — 1980. november 2.; 12. Baranyai Júlia szerzői estje — 1980. december 14.; 13. Szemelvények a készülő műsorokból — 1981. január 11.; 14. Bogdánfi Sándor szerzői estje — 1981. január 25.; 15. Burány Nándor és Mirnics Zsuzsa szerzői estje — 1981. március 22.; 16. Weöres Sándor: Endymion — 1981. április 5.; 17. A Híd-díjas dr. Szelei István szerzői estje — 1982. június 13.; 18. Bogdánfi Sándor: Nők Utópiában (egyfelvonásos) — 1982. július 25.; 19. AZ AVNOJ első ülésének 40. évfordulója alkalmából összeállított műsor — 1982. november 28.

Részletek egy-egy műsorból

1. A Herceg János köszöntő programból — 1979. január 14.;
 2. A Madárka című népköltészeti estből — 1979. március 25.; 3. A Bartók Béla-estből — 1981. június 28.; 4. A Kodály Zoltán-estből — 1982. december 12.; 5. A Marx-centenáriumra összeállított műsorból — 1983. március 27.

A változatos és igen sok színvonalas műsorból van tehát mit megőrizni, és egyúttal önkritikusan is megállapítható, hogy nagyobb, rendszerezőbb hangdokumentációt érdemel meg elsősorban az elkövetkező nemzedékek számára.

GUBAS Ágota

Papp Imre

Stevan Simić

KÖZÖS HULLÁMHOSSZON

Ott voltam szűkebb pátriánk, a Vajdaság egyetlen ilyen jellegű irodalmi mozgalmanak 15 éves évfordulóján, lehet, hogy valamivel előbb is ott voltam már, ezért az ezüstkoszorús jubileum alkalmával egy kicsit büszke is vagyok rá, hogy nemcsak a nézők közé tartozom, hanem azok közé is, akik rendszeresen tudósították a nyilvánosságot az Életjel műsorairól. Mivel ott voltam, láthattam, hogy ez a szerkesztőség évről évre mindig újabb és újabb fiatalokat indított el, tette lehetővé érvényesülésüket. Törekvése termő talajra talált nemcsak a szabadkai közönség előtt, hanem az Újvidéki Rádió hallgatósága előtt is.

Nem tudom, hogy 1958-tól a mai napig hány műsort szervezett, de azt tudom, hogy az utóbbi években vagy évtizedekben minden hónapban volt rendezvénye, gyakran több is. A szerkesztőségnek ez alatt az idő alatt sikerült több száz író, festő, zenészt és művészt maga köré gyűjtenie. Mindezt amatőrként tették, sokszor nehéz feltételek között.

Ilyenkor, amikor ünnepelünk, rendszerint megfeledekezünk a nehéz percekről, órákról, napokról, pedig azokból is volt bőven részük az ünnepelteknek. Minden elismerés a szervezőknek, rendezőknek és fellépőknek, akik fáradságot nem ismerve általában telt ház előtt, de olykor kevés néző előtt is, megtartották az előadást. Megtartották már csak azért is, mert tudták, hogy az Újvidéki Rádió mikrofonja „jelen” van és hangszalagra rögzíti a műsort. Jóformán minden rendezvény után rögtönzött stúdióvá alakult át a zeneiskola hangversenyterme, a fellépők pedig „rádiós profi” módjára a mikrofon előtt megismételték a programot. Sokszor még a zeneiskola takarítónője is „ügyelőként” segítkezett, figyelmeztetve a folyosón várakozókat: CSÖND! FELVÉTEL!

Ha most azt kérdezik tőlem, melyik műsorra emlékszem vissza a legszívesebben, őszintén bevallom: nem tudom. Azt azonban állítom, hogy minden egyes műsor élményt jelentett számomra. Azt is elmondom, hogy minden egyes adásba való „bevágás” közben külön is minden egyes műsort szívesen meghallgatunk a felvételt készítő kollégával, Stevan Simićtyel.

Egy élőújság által szervezett rendezvénysorozat életében is hosszú idő a 25 év, hát még egy irodalmi sorozat életében. Szívesen mentem el az első meghívásra, és szívesen fogok továbbra is eljárni az Életjel műsoraira abban a reményben, hogy a jövőben is sikeres munkát végez a szerkesztőség.

PAPP Imre

AZ ÉLETJEL VISSZHANGJA

IRODALMI ESTEK

ÉLETJEL VAGY MOZDULATLANSÁG

Az utóbbi egy-két esztendőben a nézőtereken nagyot változott a kép. Olyan metamorfózison ment át, amit csak az igazán naiv, hiszékeny vagy mindenbe közömbösen beletörődő emberek neveznek „megfiatalodásnak”. Akár hangversenyről, akár irodalmi estről, tárlatról vagy műsoros rendezvényről van szó — lehet az alkalmi, sőt ünnepi is —, a nézőtér tátongó üregeit a leleményes szervezők (akiktől mi sem áll távolabb, mint a lelkiismeretes szervezés!) betöltik apró, kis emberpalántákkal. A tanító néni parancsára nyolc-, tíz-, tizenkét éves elemisták ülnek a széksorokban, és hallgatják az irodalomtörténeti fejtegetéseket, a korszerűen elmélyített, új szóképekkel teli kritikai jegyzeteket, drámai részleteket, Mendelssohn e-moll hegedűversenyét, és nézik a kiállításokon képzőművészeink új színhatásokat kereső merész vállalkozásainak legújabb eredményeit...

Néhány éven át (pontosabban nyolc éven át) a szabadkai Eletjel volt tartományunkban az egyetlen „rendező”, amely meg tudta tölteni a nézőteret úgy, hogy a serdülő (nem elemista) fiatalok mellett az idősebbek csaknem egyenlő arányban foglaltak helyet. De ez akkor történt, amikor még legalább egy grammnyi érdeklődés és a kultúra, a művészet iránti tartózkodás érzete honolt az emberek szívében. Azóta a befogadó érzékszervekben bekövetkezett a lelohadás. Pódiumainkon, nézőtereinken, előadótermeinkben eluralkodott a „szakbarbár” szellem... Az írók egymásnak írnak, egymásnak olvassák fel legújabb munkáikat (ha ugyan egymást meghallgatják), a festők egymásnak és a rajztanároknak rendeznek kiállítást, a mérnökök, az orvosok, a pedagógusok, a közigazdászok egymásnak tartanak előadást különféle szakkérdésekről és — természetesen — a jövedelemelosztásról.

Az ilyen meredélyen persze nem lehet megállni, legföljebb valahogy egy kicsit fékezni, lassítani a szellem lefelé gördülő kövét. Am ezt a műveletet most nem Szisziphoszok végzik, mert a mi elhivatottaink okosabbak és rugalmasabbak a büntetésből alvilágba került görög királynál, hanem elvégeztetik a fortélyoktól még mentes legtisztább lelkeinkkel. Nemcsak a deresedő hajúak, hanem a pelyhedző állú fiatalok is; úgy látszik, az előttük járó nemzedéktől ők is tanultak.

A napokban tartották a Fiatal Muzsikusok Egyesületének alakuló közgyűlését. Igen nagy és magabiztos volt ez az előkészület. A falragaszra még azt is ráírták: Belépés csak fiataloknak! —, s mivel még a „fiatalok” sem mentek el alakulni, a végén elemistákból alakították meg az egyesületet abban a reményben, hogy idővel majd csak belenőnek az egyesület cipőibe, és nem lesz nagyobb a trombita, mint aki fújja...

Visszatérve az Életjelre, *Az ismeretlen Kosztolányi* című est pozitíve és negatíve is sok fényt derített oly sokat vitatott irodalmi életünkre. Ez az est egy fáradságot, pihenést, kényelmet soha nem ismerő ember — Dévavári

Több műsorunkat a televízió és a rádió is felvette

Zoltán — kutatásai nyomán olyan mozzanatokot tárt föl e város, e táj irodalomkeltő erejéből, amely az irodalmi élet hangadói és művelői előtt eddig nem volt ismert. Ezek — ha úgy tetszik, szellemi morzsák — épp azt igazolják, amit a vajdasági irodalom fejlődésének minden szakaszában, mai szakaszában is hangosan kimond. Tud érlelő, fejlesztő, új hangot hozó lenni...

Amilyen szépen fölépítették ennek az estnek a programját, olyan lépcsőzetesen esett vissza a színárnyalatokat nélkülöző közlés vonalára, mert az előadók egy része követte a hallgatók példáját, s nem jött el az estre, hanem az utolsó pillanatban egyszerűen visszaadta a kéziratot.

Hogy a zenede csöpp kamaraterme se telt meg, ez talán azért volt, mert a tanító nének nem vezényelték ki az elemistákat. (Ők eljöttek volna, az biztos!) De most nem is erről van szó, és nemcsak az Eletjel estjéről, hanem arról, hogy mindez, és egyre több helyen ijesztően kezd arra az időre hasonlítani, amikor a „széplelkek” a „magaskultúra” ürügyén bezárkóztak elefántcsonttornyaikba, és a torony körül — csodák csodája! — eluralkodott a tunya, mindent lefitymáló mozdulatlanság.

De mindez csupán egy pillanatra csüggesztő, amíg az ember a süket csöndből magára nem talál. Mert mindig akadnak Sziszüphoszok, igen, mindig akadnak és vannak, „kik némán végzik a reménytelen és mint a fű, ki-küzdik a reményt”.

Lévay Endre

(7 Nap, 1966. január 7.)

SZÉPSÉGEK KIBÁNYÁSZÁSA

(A műsor Babits Mihály *Téli regge* című költeményének előadásával kezdődött)

— Babits Mihály gyönyörű verse után kár is megbontani ezt a lírai hangulatot, de Horváth Emmával való beszélgetésünket az Életjel megalakulásának 20. évfordulója kapcsán legszebb volt ezzel a verssel, vagyis a költészettel kezdeni. Erre a „szépségek kibányászására” mi is vitte, milyen indulat, szenvedély, mert csakis szenvedély indíthatta el erre az útra.

— Az igazság és a becsület kedvéért magyartanárom nevét kell említenem, Sturc Bélánéét. A középiskolától kezdve nagyon szerettem az irodalmat, de egész kicsi korom óta mondok verset . . .

— A versmondás mellett az Életjel tevékenységébe szervezőként kapcsolódtam be. Hogyan jött létre a Csáth Géza Művészetbaráti Kör?

— Abból a szükségletből jött létre, hogy kizárólag ifjúsági színpadi ténykedőket, tevékenkedőket fogjon össze.

— Úgy érzem, hogy az egyik legnagyobb és legszebb feladatuk volt és ma is az, hogy népszerűsítsék a mi irodalmunkat, a vajdasági irodalmat. Ezt miért tartja fontosnak?

— Ezzel úgy vagyok, hogy el kell mondanom egy példát. Póka Éva, aki most a budapesti színiakadémia növendéke, például a fölvételi műsorában egy Acs-verset mondott, a *Tenyérem két dolga* címűt. Nekem ez egy külön kedves emlék, nemcsak az, hogy abban a műsorban szerepelt és bizonyára ez az Acs-vers hozzájárult, hogy őt fölvegyék, de azért is, mert ő egy évig nővérként dolgozott és az alatt az idő alatt állandóan mondott verset, és ez a költemény is eljutott gyárakba, azután különféle munkaszervezetekbe, tehát nemcsak Acs nevével ismerkedtek, hanem hogy van nekünk egy költőnk, aki ilyen szép, nemes, igazán csodálatosan szívbe markoló gondolatokat tud közölni, tehát nekünk is vannak értekeink, amelyeket érdemes megbecsülni, csak fel kell mutatni őket. Pontosan ez az, amit szintén el szeretnék érni a vajdasági költők népszerűsítésével.

— Ezek azok az értékek, amelyek a további munkára tudják ösztönözni és egyáltalán erőt adni hozzá, mert szabad idejének nagy részét leköti a fiatalokkal való foglalkozás. Ezt kevesen vállalják. A jövőt tekintve tudnak-e utódot találni? Hogy látja ezt?

— Nagyon szeretném, hogy ne csapjanak össze a hullámok fölöttem, hogyha én egyszer abbahagyom, ezt persze most még látni nem lehet. Nagyon jó volna, ha ezt valaki vállalná utánam, ha nem is egy ember, de egy csoport. Azokban a fiatalokban látom a jövőjét ennek, akik más pályára léptek, de ezt a tevékenységet szenvedélyesen szeretik. Őszintén szólva nem merem hinni, hogy azok fogják továbbvinni az Életjelet, akik hivatásul vázvasztották tegyük föl a színészetet, mert nekik megvan az a hely, ahol kiteljesedhetnek.

— Hol leli fel ennek a rengeteg áldozatos munkának az értelmét?

— Áttételesen persze egy kínai költő versével, sajnos a nevét nem tudom, Dsida Jenő fordításával válaszolnék:

*Csöppnyi cselédiünk
hallal kezében
a kert zugolyában,
a hold sugarában
buzgólkodik éppen.*

*Pikkelye pattan
a füre, a fára. —
Még föl az égre,
az esteli kékre
is jut bizonyára.*

*Pontyot takarítgat
akkora hévvel,
hogy szaporán száll
a hold sugaránál
pikkelye széjjel.*

*S a csillag, amelynek
ezre világlik
— szavamra mondom —
az én pici pontyom
pikkelye szálig.*

Hát ez egy ilyen apró pikkelyekből álló valami. Itt kozmikus képpel semmiképp sem élhetnék, valamilyen bolygóknak a lángcsóváival és egyebekkel, de pikkelyek azok azután igazán vannak, amelyek — eltérve kicsit Dsida Jenő fordításától — valamiféleképpen kikövezik, vagy ha nem is kövezik ki, de a kövek között itt-ott előfordulnak, s ezek a munkát azután nemcsak hogy elviselhetővé, de élvezetessé és örömtelivé is teszik...

(Elhangzott 1978. október 1-én
a Szabadkai Rádió Szép Szó című irodalmi szemléjében.)

KRLEŽA-EST A PEDAGÓGIAI AKADEMIÁN

A Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjai hétfőn — Rozsnai Barbara szerbhorvát szakos tanárnő meghívására — ellátogattak a pedagógiai akadémiára és az intézet amfiteátrumában megismételték *Lángos vihar* című előadásukat, amelyet szeptember 18-án és 25-én mutattak be az Életjel pódiumán Miroslav Krleža születésének nyolcvanötödik évfordulója alkalmából. A jól összeválogatott műsort, amely sokban elősegítheti a tananyag jobb megértését, mintegy százötvenen nézték végig.

A jelek szerint a Csáth Kör, az Életjel és a pedagógiai akadémia között a jövőben szorosabb kapcsolatok jönnek létre. Ugyanis kilátás van arra, hogy az élőlítség együttese hamarosan bemutatja az említett tanintézetben a Kosztolányi Dezso Irodalmi Színpadon nagy sikert aratott, *Andersen meséi* című pantomimet, s más produkcióit is előadja a hallgatónak.

(7 Nap, 1978. október 6.)

A 20 éves élőlűjság jubileumi rendezvényei

HÚSZ ÉVE AZ IRODALOM NÉPSZERŰSÍTÉSÉNEK SZOLGALATÁBAN

Jövő csütörtökön a *Húsz év tükre* című kiállítás megnyitásával kezdődik az Eletjel két évtizedes fennállásának megünneplése. Este 7 órakor a Városi Könyvtár földszinti termében a dokumentumkiállítást Gyollai Mihály felelős szerkesztő nyitja meg. Számos fénykép és kiadvány érzékelteti majd az irodalom népszerűsítését, az amatőr színjátszás, a vers- és prózamonddás fejlődését és a tíz éve tartó könyvkiadási tevékenység kibontakozását. Eddig 31 Eletjel Miniatur és 16 Eletjel Könyv jelent meg, s a kiállítás alkalmából az olvasók elé kerül a 3. évkönyv is.

Ezt követően fiatal szavalók *A mulandóság cáfolatául* elnevezéssel a művészet értelméről szóló alkotásokból adnak elő válogatást.

A központi rendezvényt szombaton este 7 órakor a régi városháza dísztermében tartják meg. Az alkalmi köszöntők után Urbán János, az Eletjel egyik alapító tagja számol be a húszévi szerteágazó tevékenységről. Az ünnepi esten számos író és előadóművész közreműködésével gazdag irodalmi és zenei műsort láthat a közönség.

Az irodalmi élőlűjság tíz évvel ezelőtt kiérdemelte a város Októberi díját, és a Szenteleky Kornél-díjat is a magáénak mondhatja a szerkesztőség. Szabadka kulturális, de különösen irodalmi életében még ma is az Eletjel lelkes öntevékeny tagjai a fő mozgatóerők. Amellett, hogy a művészetek népszerűsítésére vállalkoztak, elvitathatatlan érdemük, hogy a vajdasági irodalom értékeinek felmutatásával egyre fokozottabban tudatosítják saját értékeinket. A jubileumi rendezvény lesz az Eletjel 355. irodalmi estje. Es még néhány számadat: műsorait mintegy százezren tekintették meg, az Eletjel pódiumán pedig csaknem négyezer hivatásos és amatőr színész, előadóművész lépett fel.

Mindez csupán a főbb eredményekre világít rá, a színészek és az írók viszont a jubileumi ünnepségen bizonyára még számos személyes élményükről, művészi pályájuk kibontakozásához hozzásegítő mozzanatról is beszámolnak majd.

Gubás Agota

(Szabadkai Rádió, 1978. október 19.)

EGYEDÜLÁLLÓ TEVÉKENYSÉGI FORMA

A Szabadkai Városi Könyvtárban az este dokumentumkiállítás nyílt, amely plakátok, könyvek, fényképek, meghívók és műsorfüzetek segítségével bemutatja az Eletjel irodalmi élőlűjság húszévi munkáját. Az élőlűjság, amely nemcsak hazánkban, hanem Közép-Európában is, sok tekintetben egyedülálló tevékenységi forma, 1958. október 28-ától havonta kétszer-háromszor jelenik meg magyar nyelven. Azóta 353 egész estet betöltő és 183 rövidebb műsort rendezett. Ezeken több mint négyezer író, színész, muzsikuss és képzőművész lépett fel Vajdaság egész területéről. Rajtuk kívül sok amatőr, mindenekelőtt középispolás vers- és prózamonddó szerepelt. A nézők száma meghaladja a százezret.

Az utóbbi tíz évben az Eletjel könyveket is kiad. Két sorozatában eddig összesen félszáz mű jelent meg. A mai nap hagyta el a sajtót harmadik évkönyve, amely csaknem ötszáz oldalon összegezi az utóbbi hat év munkáját.

Pontosan tíz évvel ezelőtt az élőlítség keretében megalakult a fiatalokat tömörítõ Művészetbaráti Kör. Tagjai a tartományi és a köztársasági versenyeken számtalan díjat kaptak. Ugyanakkor létesült az Irodalmi Színpad is. Ez máig 58 előadást tartott. Műsorán főleg hazai és külföldi szerzők avantgarde művei szerepeltek.

Az Életjel sokoldalú tevékenységéért, amely kezdettől fogva önkéntes alapokon nyugszik, mert sem a szerzők, sem a fellépők — köztük a tartomány legnevesebb írói és művészei — nem kapnak tiszteletdíjat, kiérdemelte Szabadka város Októberi és Ifjúsági díját, valamint a Szenteleky-díjat, amelyet a jugoszláviai magyar irodalom fejlesztése terén elért legkiemelkedőbb eredményekért szoktak odaítélni.

Az Életjel négyszeres jubileumáról nagyszabású esten emlékezik meg, amelyet szombaton a művelődési otthon dísztermében tartanak meg kiváló szabadkai és újvidéki írók és művészek fellépésével.

(Tanjug, 1978. október 26.)

HÚSZ ÉV TÜKRE

Az Életjel irodalmi élőlítség húszéves tevékenysége — mint egyedülálló szellemi mozgalom — művelődési életünk minden területéről hírt adott a múltunkra visszatekintő és fejlődésünket figyelemmel kísérő közönségnek. A közlésnek ez az új, hasznos formája olyan visszhangra talált, amilyenre az indulás pillanataiban nem is számítottunk. A hallgatóságon keresztül a várossal, környékével, a Vajdasággal való kapcsolat az érintkezési pontokon

Gyollai Mihály és Mirko Gulka nyitotta meg jubileumi kiállításunkat

kölcsönösen termékenyített. Életjelünk társadalmi valóságunkból kitekintve az alkotó művészet, az alkotó munka értékeit hozta közelebb hozzánk: a műtermek egy-egy maradandó termékének megismertetésével minden esténken egy lépéssel közelebb vitte a művet ahhoz, hogy közkinccsé váljon.

Az irodalmi élőújság előadói az elmúlt két évtized alatt több mint félezerszer léptek fel pódiumunkon és rendezvényeinket mintegy százezer ember hallgatta végig. E számok említésekor egy örvendetes jelenségről szólunk: az említett esztendőök alatt mind az előadók, mind a hallgatók között megkétszereződött a fiatalok száma. A Csáth Géza Művészetbaráti Kör tehetséges fiatal tagjainak előadókészsége olyan szintre emelkedett, hogy a vetélkedőkön nemcsak városunkban, hanem a tartományban, sőt köztársaságunkban is a legértékesebb díjakkal tüntették ki őket. Ez a tehetségkutató és tehetségnevelő munka az Életjel újabb fejlődési szakaszának egyik legsebb eredménye.

Ma irodalmi élőújságunk megalapításának huszadik évfordulóját ünnepeljük. Jelen kiállításunkon bemutatott plakátjaink, műsorfüzetemk, meghívóink és az estéinket megörökítő fényképek, pillanatfelvételek az Életjel rendezvényeiről adnak időt rögzítően szemléltető képet, a könyvek, a miniatűrök pedig arról adnak számot, hogy íróink, szerkesztőink, munkatársaink — a szabadkai községi képviselő-testület, a művelődési közösség és a munkásegyetem segítségével és sokoldalú támogatásával — olyan kiadói tevékenységet fejtettek ki, amely sok vonatkozásban feltérképezte Szabadka művelődéstörténeti múltját; ezek által a művek által kivételes értékű forrásmunkákkal ajándékozta meg jelenünket és az utánunk fellépő nemzedékeket.

A kiállítást ezennel megnyitottnak nyilvánítom.

Gyollai Mihály

(Elhangzott a Hús év tükre című kiállításunk megnyitóján.

1978. október 26-án.)

ALLANDÓ PRÓBATÉTEL

Elvtársnök és elvtársak! Kedves vendégeink!

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy a vendéglátó Városi Könyvtár és a Községi Művelődési Közösség nevében köszönhetem az eredményes munkájának huszadik évfordulóját ünneplő Életjel irodalmi élőújságot. Az, amit ma este itt látni és hallani fogunk, csupán egy azok közül az értékek közül, amelyeket immár két évtized óta szorgalmas munkával elért.

Ki tudja, hanyadszor, a gyakorlat ismételten bebizonyította, hogy népeink és nemzetiségeink alkotói szabadsága a legértékesebb vívmányok egyike, amelyet egy autentikus forradalom, népfelszabadító harcunk létrehozott. Ezért a közös jugoszláv kultúra fejlesztését csakis úgy lehet értelmezni, mint népeink és nemzetiségeink nemzeti kultúrájának szabad és sokoldalú felvirágzását, amelyeket közös érdekek fűznek össze, egységes szocialista társadalmi rendszer, ennél fogva közös kulturális alkotómunka egyesít.

Ez a kiállítás és ez az irodalmi est a legjobb példa arra, hogy tartományunkban, községünkben az alkotómunka abba az irányba fejlődik, hogy az emberek és a népek közötti viszony tartalma, jellege a kultúra alapja legyen. A különböző nemzetiségű emberek közötti viszonyt kell a kultúra értékmerőjévé nyilvánítani. Ez szocialista öngazgatású társadalmunk állandó próbatétele.

Sok időbe telene, amíg felsorolnánk az élőújság valamennyi alosztályának több száz fellépését, azoknak az ismert művelődési dolgozóknak, íróknak és művészeknek a nevét, akik az Életjelben tevékenykedtek, továbbá azokat az elismeréseket és díjakat, amelyeket két évtized alatt kapott.

Kívánom, hogy az élőújság ezentúl még sokoldalúbb és eredményesebb munkát fejtessen ki, hogy dolgozó embereink társadalmi, eszmei-politikai és kulturális harcának szervező része és kifejezője legyen.

Hogy tevékenységében mindig ez a gondolat vezérelje: „Ha két vagy több nyelven egy és ugyanarról beszélnek, éreznek, dolgoznak, azzal a szocializmus erősödik.”

Mirko Gulka

(Elhangzott a Húsz év tükre című kiállításunk megnyitóján,
1978. október 26-án.)

Néhányan a húsz év munkáját bemutató tárlat látogatói közül

AZ IRODALOM SZOLGÁLATÁBAN

Tegnap este a Városi Könyvtár földszinti termében megnyílt kiállítással megkezdődtek a húszéves Életjel jubileumi ünnepségei. Gyollai Mihály felelős szerkesztő és Mirko Gulka megnyitó beszéde után az irodalombarátok megtekintették a két évtizedes tevékenységet bemutató plakátokat, fényképeket, meghívókat, műsorfüzeteket és könyveket. Közöttük ott voltak az élőlítség „hőskorának” legnagyobb sikerű előadásairól — a Csáth-, a Lányi-, a Kostzolásnyai-, a Szenteleky- és Abrahám- emlékestről — készült plakátok, az öt-, tíz- és tizenöt éves évforduló dokumentumai. Különösen nagy érdeklődés nyilvánult meg a régebbi rendezvények felvételei iránt, melyek az ötvenes évek Szabadkájának irodalmi és művelődési életéről adnak töredékes, de érzékletes képet. Ezek a ma már ritkaságszámba menő dokumentumok november másodikáig tekinthetők meg. (...)

(7 Nap, 1978. október 27.)

A MŰVESZI ÉLMÉNY MEGOSZTÁSA

Húszéves a szabadkai Életjel. Irodalmi és művészeti élőújság esetében tiszteletre méltó kor. És elsősorban azt példázza, hogy a környezet, amelyben él, szereti és pártfogolja a szép szót, igényli a szellem örömeit. Az Életjel alapvető célja kezdettől fogva a művészi élmény átadása és megosztása.

Igy került sor az élőújság kiterjedésére, megalakult a Csáth Kör Horváth Emma vezetésével, kinek tanítványait itt láthatjuk, a Kísérleti Színpad, majd létrejött a miniatűrkönyvek sorozata, 1973-ban pedig megindult az Életjel Könyvek nyomtatása. Csak néhány sokatmondó számadat: a két évtized alatt 536 műsoros estet rendeztek, s ezeket több mint százezren tekintették meg. A Kosztolányi Dezső Kísérleti Színpadnak 58 előadása volt. Vajdaság legjelesebb művészei mellett a rendezvényeken gyakran megfordultak külföldi kiválóságok is, de ugyanakkor igen számottevő a műkedvelők szereplése.

Képfelvetelünk a tegnap megnyílt dokumentumkiállításon, valamint a Csáth Kör szavalóestjén készült. A jubileumi előadásra holnap este kerül sor Szabadkán, mely a *Százezer szép szó* címet viseli. Az Életjel húszéves munkáját Urbán János alapító tag összegezi majd.

Szemerédi Magda

(Újvidéki Televízió, 1978. október 27.)

SZÁZEZER SZÉP SZÓ

Gál László költő, író, újságíró, mindnyájunk kedves Laci bácsija köszöntötte ilyen című versével a jubiláló irodalmi élőújságot, amikor az tízéves volt. Most, hogy ez a párját ritkító, élő szóban, zenében, tánccal, jelenetekkel, szinte minden művészi ág bemutatásával megjelenő folyóirat húszéves, milyen jó lenne ismét Laci bácsitól elvárni egy verset, s ezzel a legmagasabb művészi szinten köszönteni a jubilánst. Szébb is, jobb is lenne annál a halvány kísérletnél, amely az újságírás adatokra, tényekre támaszkodó szürke ismertetése lehet.

E sorok írója tulajdonképpen nem is tudja, honnan kezdje ismertetőjét és mit is írjon bele. Az Életjel ott született meg szeme láttára, szerény, nagyon szerény babáskodása és segítsége mellett, s nőtt naggyá, szerteágazóvá, művészeket és művészetrajongókat mozgósítva szinte „magától”. Magától — mondom — mert akik eljártunk, vagy gyakran el se jártunk előadásaira, úgy érezzük, hogy megy ez magától, mint a karikacsapás, viszi a lelkesedés, az akarás, s csak néha jutott eszünkbe, hogy pár személyre szűkül le az a motorikus erő, amely szinte láthatatlanul, a háttérben mozgat, szervez, irányít mindent.

Egy lelkes csoport közönség elé kívánkozik

Mindent nem mondhatok el az Életjéről. Ezt majd megteszi az évkönyvnek az a harmadik kötete, amely most van sajtó alatt, s amely a jubileumi előadás napján a közönség kezébe kerül. Inkább egyrészt mesélek valamiről, másrészt rögzíték valamit. Mesélek azokról az írókról, költőkről, színészekről, képzőművészekről, újságírókról és más „egyszerű emberekről”, akik először csak a maguk körében, önmaguknak dalolgattak, hogy azután rájöjjenek: nincs jogukban a bennük rejlő szépségeket megtartaniuk önmaguknak, hanem azt föl kell kínálniuk a nagyközönségnek. Hátha igényli a szép élő szót, hátha kevés neki az, amit újságok, folyóiratok, könyvek lapjairól elolvashat, a színház világot jelentő deszkáiról hallhat.

Az évfordulóra jelent meg harmadik évkönyviünk

Volt idő, amikor még nem volt televízió, amikor a rádió még nem töltötte be azt az oktató-nevelő-tudatosító-tájékoztató szerepet, amelyet betölt, s amikor egy-egy színházi bemutató — például Szabadkán is — a lehető legnagyobb művelődési eseményszámba ment. Utána a színészek, az írók, az újságírók és a közönség egy része találkat adott az egykori Vass Adám-féle vendéglőben, ahol egyre határozottabban alakult ki az a kör, amely tovább vitte a színházi esemény élményét, s egy-két pohárka mellett nemcsak a látottakat értékelte, hanem spontán, lélekből fakadóan, neki tetsző regényrészleteket, elbeszéléseket mondott, költeményeket szavalt, dalokat dalolt el egymásnak. Ez a társaság aztán már meg sem elégedett a szolid bár, de mégiscsak kávéházi környezettel, hanem vagy Sáfrány Imre közeli festői műtermébe, vagy Ferenci Ibi színművésznő lakásába tette át székhelyét. Ködlik elő a csoport előttem, s tán a két említett mellett további neveket is mondanék: Urbán János, Burkus Valéria, Galamb János, Dévavári Zoltán, Petkovics Kálmán, Kvazimodo Braun István, Szebenyi Árpád, Francz Mihály, Léway Endre, Kociczky László, Vad Dorman Mancsi, Csépe Imre; Gulyás József, jómagam meg még Bánd Anna budapesti színésznő is csatlakozott, amikor a gyermekszínházba rendezni hívták meg. Ha valakit kihagytam, ne vegye zokon, mert a lényeg az, hogy ez az egymásnak előadó csoport egyszer föltette magának a főntebb említett kérdést és elhatározta, hogy közönség elé lép, pláne, hogy abban az időben hasonló mozgolódás volt tapasztalható Ujvidéken, a József Attila Művelődési Otthon tájékán.

Es lett irodalmi élőlítség. Az elképzelést az akkori kultúrészvetség támogatta, s mivel 1958-nak már végére jártunk, az első föllépésekhez a kebelében működő Irodalmi Klub pénzt is szerzett. Mert nem elég, hogy az Urbán—Dévavári—Galamb—Burkus négyes teljesen ingyenes közreműködésével összeállt az első szám — amely formájára lemásolta a nyomtatásban megjelenő folyóiratokat, tehát rovatai voltak —, s az sem elég, hogy túlnyomórészt a Szabadkai Népszínház színészei ugyancsak társadalmi munkában vállalták az előadók szerepét, a plakát nyomtatási költségeire, amelyet Szilágyi Gábor festőművész ugyancsak ingyen tervezett, no meg sok más apróságra csak kellett a pénz.

Hadd fejezem be mesémet azzal, hogy amikor 1958. október 28-án a Városi Könyvtár földszinti olvasótermében „megjelent” az első szám, különösebb hírverés nélkül is több mint száz ember jött össze, hogy azután minden újabb számnál számuk gyarapodjék, a terem szűknek bizonyuljon és át kelljen költözni a zeneiskola valamivel nagyobb hangversenytermébe. Azóta persze olyan előadások is voltak, amelyek számára kicsinek bizonyult a színház kis-, majd nagyterme is — no de ennek elmondása ismét nem ennek a cikknek, hanem az évkönyvnek a dolga. Csak azt mondanám még meg, hogy akár kezdetben, most is mindenki teljesen amatőr alapon vesz részt az Életjel munkájában — írók, költők, művészek, színészek, szárnybontogató iskolás fiatalok, s ez adja tán meg igazán a húszéves irodalmi élőlítség igazi lelkesítő nagyságát.

Es most lássuk azt, amit rögzíteni kell egy ilyen évforduló kapcsán.

Sokat jelentő számok, adatok

Az eleinte „berovatozott” Életjel irodalmi élőlítség hamar fölbontotta formáját, s „bevonultak” a tematikus számok, a zene, a dal, a képzőművészet. Hagyományapolójává kezdett lenni ennek a szabadkai és vajdasági környezetnek, s előadásain mindenki megjelent — nemzetiségre való hovatartozás nélkül —, aki tartományunk, sőt szélesebb közösségünk művelődési életében jelentett valamit. A századik szám már kétnyelvű volt, s azóta nem egy ilyen rendezvényt láthatott a közönség. Sok minden másra is mozgatóerőként hatott az Életjel. Hatása alatt egy ideig szerbhorvát nyelvű élőlítség is megjelent a városban. Megalakult a Csáth Kör, amely kezdetben is, ma is a szárnybontogató fiatalok műhelye lett az Októberi díjas Horváth Emma tanárnő vezetése alatt. Aztán kísérleti színpada, amely két év óta Kosztolányi Dezső nevét viseli. Amikor a 60-as évek elején a tévé egyre jelentősebb közegként lépett elő, az Életjel *Ismered-e irodalmunkat?* címmel akkora fiatal tömeget megmozgató vetélkedőket szervezett, amelyek számára kicsi volt a színház kisterme. Végeredményben az Életjel volt a kezdeményezője az Üzenet című, Szabadkán megjelenő folyóiratnak is.

Írjunk föl számokat is. Húsz év alatt az Életjel 353 nagy műsört rendezett — évente tehát 17—18-at, a Csáth Kör 183-at, a Kosztolányi Színpad pedig 58-at. Pódiumán 4000-en léptek föl, közöttük ott volt Vajdaság minden jelentős írója és művésze. Az előadásokat több mint 100 000 ember tekintette meg. Az első tíz évben szinte csak színészek voltak az előadóművészek, ezért is volt az Életjel napja a hétfő, a színház szünnapja. Aztán, hogy új fiatal előadókkal gyarapodott, az előadás napja már nem volt többé fontos. 1967-ben adta ki az Életjel első könyvét, a tíz év munkáját összegező évkönyvet. 1968-ban megindultak a miniatűrök, s eddig 31 kis kötet hagyta el a nyomdát. 1973-ban megszületett az Életjel Könyvek sorozata, a megjelent kötetek száma 16. A két évkönyv mellett a húszéves jubileumi előadás napján megjelenik a harmadik. Ha már eleinte neveket említettünk, hadd említsük meg azt is, hogy a színészetet választotta élethivatásául Bajza Viktória, Tallós Zsuzsa, Póka Éva, Sziráczy Katalin és Czifra Erika, akik számára az Életjel, illetve Csáth Körre jelentette az első jelentős erőbontogató lehetőséget.

A társadalom elismerései

Az Eletjelnek 15 éven át Urbán János volt a felelős szerkesztője, az utóbbi öt évben pedig, Gyollai Mihály. Ez alatt az idő alatt több jelentős díj jutott birtokába — társadalmunk figyelme jóvoltából: 1967-ben megkapta Szabadka város Októberi díját, 1972-ben Csáth Köre a Szabadka ifjúsága díjat, 1974-ben pedig az irodalmi élet föllendítéséért Szenteleky-díjat kapott. Szavalói több városi, tartományi, köztársasági rangú versenyen vettek részt, s mindig a legjobbak között voltak. Így például a balassagyarmati nemzetközi szemlén külön díjat kaptak.

Egy lelkes csoport kísérletező próbálkozása így vált olyan mozgalommá, amely egymaga is bővült és másokat is tevékenységre serkentett.

Brenner János

(7 Nap, 1978. október 27.)

A dokumentumok egy része:
könyveink és plakátjaink a Városi
Könyvtár földszinti termében

Hódolat a műzsáknak — A Csáth
Kör ünnepi műsorának egy
poétikus mozzanata (Gyenes Zita)

AZ INDULASTÓL A HUSZADIK ÉVFORDULÓIG

Húsz évvel ezelőtt az életmódunk, tudatunk, értékigényünk, az írók, újságírók, képzőművészek, színművészek, zeneművészek és városunk lakosságának közös igénye hozta létre az Eletjel irodalmi élőlűjságot.

Közreműködésünkkel született meg, cseperedett fel, nőtte ki gyermekcipőit, sokat ígérő ifjúkorba lépett.

Húszéves lett.

Miként kapta a nevét?

A gyermekek legtöbbször nem szereti a nevét. Pajtásának mindig szebb a neve, mint az, amelyet a szüleitől kapott. Az *Eletjel* név előbb született meg, mint az irodalmi élőlítség neve. Egy verseskötetet jelentetett meg 1953-ban *Eletjel* címen a Szabadkai Kultúregyesületek Szövetsége keretében működő Irodalmi Klub.

Az *Eletjel* irodalmi élőlítség átvette ennek a verseskötetnek a címét. Az élőlítség kiadója is az Irodalmi Klub volt.

Be kell vallani, hogy az első falragaszon — vagyis az *Eletjel* születési bizonyítványán — az állt, hogy élő irodalmi újítás. A névadók nyelvérzéke kissé kibicsaklott, és csak a második szám meghirdetésekor lett az élő irodalmi újításból irodalmi élőlítség.

Olyan eset ez, mint amikor az anyakönyvvezető nem tudja, hanyadikát is jelez a naptár, és az anyakönyvben két nappal előbb születik meg a kicsi, mint a valóságban.

Az indulástól kezdve a huszadik évfordulóig az *Eletjel* fejlődése nem mondható kiegyensúlyozottnak. Most, húszéves korában elmondhatjuk, hogy sokszor nem volt elég a jó szándék, az önkéntes munka. Volt olyan idő, amikor óvodásszinten, középiskolás fokon mutatkozott be, majd egyetemi érettségiről tanúskodott, hogy utána olykor megint csak felmutassa általános iskolai képességét.

Valljuk be, hogy a dolgozó ember képessége is, a legjobb tudás és tennivágyás ellenére időnként hullámvölgybe kerül, hát hogy ne lett volna időnként — a sok jó előadás mellett — színvonalban gyöngébb, de élni akárhányszor mindig önmagát igazoló és az igényeket kielégítő előadás is.

A tipegő, majd biztonságos lábbon járó élőlítség megjelenését már kezdetől fogva figyelemmel kísérte a Szocialista Szövetség, kiadója, a szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyletem, az egykori Közművelődési Közösség, a mai Községi Művelődési Öngazgatási Érdekközösség pedig anyagilag rendezte az élőlítség sorsát. Otthont a Nép kör Művelődési Egyesület juttatott, előadói termet a szabadkai Városi Könyvtár, a zeneiskola, a munkacsarnokok, iskolák, a Nészház biztosítanak.

Az *Eletjel* így lett a miénk, mi az *Eletjel* vagyunk. Most, amikor osztályzati vizsgálódást végzünk, nem hallgathatjuk el, hogy magaviseletből, szorgalomból időnként intó is ért bennünket.

Az *Eletjel* eddigi életében előfordult, hogy elmaradt a nagyon is kiérdemelt dicséret vagy köszönet, hogy utána váratlanul, a mindent számon tartó társadalmunk elismerést, Októberi díjat juttatott a küzdelmes, fáradhatatlan, céltudatos munkásságért.

Az *Eletjel* előadásain szemügyre vehettük, milyen érzellemmel alkotnak íróink az országban, másrészt az *Eletjel* bekerült az ország és tartományunk irodalmi vérkeringésébe. Ennek legjobb bizonyítéka, hogy az *Eletjel* a jugoszláviai magyar irodalmi életben végzett kiemelkedő tevékenységéért Szentleky Kornél-díjat kapott.

Emlékezzünk csak, hogyan terebélyesedett az *Eletjel* családfája. Tízéves volt, amikor arról adtunk számot, hogy több mint száz előadáson ezer-nél több előadó lépett fel az élőlítség előadásain. A tízéves évforduló alkalmából megjelent első évkönyvünk. Valójában ezzel kezdődött el könyvkiadásunk. Most, a huszadik évfordulón elmondhatjuk, hogy az *Eletjel* több mint háromszázötven számán kívül az *Eletjel* Könyvek sorozatban ötven kiadványunk jelent meg. Erről adtunk áttekintőt a most megjelent harmadik évkönyvünkben.

Az élőlítség előadásaival párhuzamosan az élő szó mellett az írott betűvel közvetítünk az alkotóművész, író és olvasó között. Az *Eletjel* azok közé tartozónak is mondhatja magát, akik elindították városunkban az Üzenet folyóiratot.

Öt évvel ezelőtt, az *Eletjel* tizenötödik évfordulóján számot adtunk kísérleti színpadunkról, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör működéséről. Ma pedig arról szólhatunk, hogy az *Eletjel* húszéves korában a fiatal tehetségek útrairatja által, hogy évről évre teret és bemutatkozási lehetőséget biztosít az irodalmat, színművészetet kedvelő fiataloknak.

Községi, körzeti, tartományi, köztársasági szavalóversenyeken elnyert díjak igazolják, hogy városunkban tehetséges, szorgalmas fiatalok élnek, dolgoznak az Életjel és minden más művelődési intézmény keretében. Tevékenységük elismerésül megkapták a Szocialista Ifjúsági Szövetség szabadkai szervezetétől a Szabadka ifjúsága 72' díjat. A Csáth Géza Művészetbaráti Kör fiataljai a balassagyarmati nemzetközi szemlén különdíjat kaptak kiváló teljesítményükért.

Az Életjel, az alkotók és a dolgozók nagy családja számon tartja kiadványaiban és az emlékesteken azokat, akikre ma már halottainkként emlékezünk, és kegyelettel gondolunk mindazokra, akik — míg éltek — közreműködtek előadásainkon, vagy az Életjel előadásainak állandó látogatói voltak.

Nagy vonalakban visszatekintettünk az Életjel születésére, felcseperedésére, kamaszkorára, és most, hogy a huszadik születésnapját ünnepeljük, a legjobb ajándéknak városunk dolgozóinak, ifjúságának kitartó pártolását, alkotóművészeink, íróink közreműködését tekintjük.

A harmadik évtized az Életjel felnőttkorának kezdetét kell hogy jelezze. Eddig irodalmi rendezvényeinken, kiadványainban magyarul és szerbhorvát nyelvű előadásainkon végigjártuk a haladó hagyományápolás, az értékfeltárás, a jelen számontartásának útját. Gazdagítottuk jelenünk irodalmi, művészeti, kritikai, társadalmi, művelődési életét.

Művelődési életünk követelménye, hogy továbbra is kitartóan, céltudatosan dolgozzunk a szocializmus kultúrájának fejlesztésén.

Urbán János

*(Elhangzott a húszéves előújság Százezer szép szó című jubileumi estjén,
1978. október 28-án.*

— Megjelent a Magyar Szó 1978. október 30-i számában.)

Dr. Satai Pál és Urbán János méltatta húszéves tevékenységünket

GAZDAGABBÁ TETTE SZELLEMI ÉLETÜNKET

Kedves elvtársnők és elvtársak! Tisztelt ünneplő közönség!

Jugoszlávia nemzeteinek és nemzetiségeinek felemelkedése és formálódása csak a felszabadulás óta indult meg igazán; az öngazgatású szocialista társadalmunkban ez a folyamat még inkább kilombosodott és nemcsak mennyiségi, hanem minőségi változásokat idézett elő mind az anyagi termelésben, mind pedig a felépítményben.

Öngazgatású szocialista társadalmunk dolgozója, az anyagi javak létrehozása mellett, igyekszik az élet szépségeit, annak nehézségeit, az élet szeretetét irodalmi műveken, képzőművészeti alkotásokon és más művészeti ágak formanyelvén keresztül kifejezni, illetve megismerni.

Az elmúlt két évtized alatt az Életjel irodalmi élőlűjság eleget tett a társadalom által támasztott igényeknek: Szabadkán és környékén, ebben a több nemzetiségű társadalmi közösségben, az irodalom és általában a művészet fejlesztése mellett azon fáradozott, hogy az irodalom, a szép szó művésze közelebb jusson a dolgozóhoz, hogy az irodalmi alkotások, a nyelv rejtette szépségek közkinccsé váljanak.

Az Életjel pódiumán az elmúlt húsz év alatt számos jeles író, költő, kritikus, valamint más művészeti ágak alkotói és képviselői léptek fel azzal a céllal, hogy önmagunknak dúsabb, teljesebb életet biztosítsanak, hogy lehetővé tegyék számunkra azt, hogy ne csak kívülről, ne csak színre ismerjük meg a rajtunk kívül álló valóságot, hanem belülről is. Az irodalmi estek és különböző rendezvények igyekeztek feltárni előttünk a körülöttünk zajló élet lényegét, miközben törvényszerűségekre, igazságokra és szépségekre döbentünk rá.

Az Életjel irodalmi élőlűjság születésétől a mai napig sokat tett annak érdekében, hogy a szépség, melyet maga az ember hozott létre, nem lett öncélú, mert a szépség az emberiségért van, s azt szolgálja, hogy megismerje az őt körülvevő természetet, önmagát, az emberi társadalmat és saját szerepét a társadalom életében.

A JKSZ 11. kongresszusán hozott határozatok a többi között azt sugallják, hogy az ember a művészetek formanyelvén keresztül megismerje a valóság lényegét, miközben gyönyörködik mind a forma, mind pedig a tartalom drágaköveiben. Az embert képessé kell tenni arra, hogy a környező világot meg is változtassa; emberibbé, az emberiség érdekeivel megfelelőbbé, szebbé és harmonikusabbá tegye.

Tisztelt ünneplő közönség!

Engedjék meg, hogy a tartalmában gazdag, szimbólumában pedig felémelő ünnepség tiszteletére idézzem a költőt:

„A költő alkot, és ez nem jelent kevesebbet, mint hogy alakítja a világot, az emberi világot, az emberséget azoknak a segítségével, akik a társadalmi munkamegosztás révén mással lévén elfoglalva, úgy osztoznak a költő tevékenységében, hogy művét szeretettel veszik magukhoz. Mert a mű nem anynyira a művész, mint inkább azok által él, akik szeretik a művészetet, s azért szeretik, mert keresik az emberséget.”

Ezekkel a gondolatokkal üdvözlöm a huszadik születésnapját ünneplő Életjel irodalmi élőlűjságot. Szabadka társadalmi közösségének nevében üdvözlöm azokat az írókat, költőket, alkotókat, valamint a különböző versenyek résztvevőit, akik fellépéseikkel gazdagabbá tették az Életjelnek s így városunknak és környékének szellemi életét is; üdvözlöm továbbá azokat a lelkes szervezőket, akik fáradságot nem ismerve már ott szorgoskodtak az élőlűjság születésénél, később pedig szervező munkájukkal öregbítették tekintélyét.

Dr. Sátai Pál

*(Elhangzott a húszéves élőlűjság Százezer szép szó című jubileumi estjén,
1978. október 28-án.)*

„ÉLETJELU” JE DANAS 20 GODINA

28. oktobar 1978.

28. oktobar 1978.

i rasle su godine iščilela pokoljenja
onih koji s toplinom i ljubavlju
u njedrima svojim dragost i miloštu skrivaju
i dolazili su omađijani nastavljaajući
ljubav za reč za pesmu za Taliju
ostajali koji su počeli
da nastave u drugima sopstvene biće
i oko njih kao oko magičnog oka
kao oko večite žive žari okupljale se
duše željnih topline
toplinom se zagrtali sopstvenu vatru razgtrali paleći nove
ulazili u škole razrede crtajući život kredom
mastilom krvlju izgovorenom rečju
život koji je godinama trajao budući i ne dajući da
miruje zrno bisera u dušama omađijanih
i pupoljile su sanje nad žigom utisnutim u svakoje srce
nad žigom „Életjel” snovi su se u život obreli
a iza svakoga od njih trajalo se lepše i bivalo
ono što se htelo vrelo belo veselo smelo i uvek ispočetka
uvek se ispočetka smelo i sjajne su ptice
iz ljudi skrite izletale s pesmom
i svakoga dana se raslo jedno za drugo
i bilo je dugo i biće s ljubavlju i toplinom još mnogo
srećan rođendan slavljeniče budi uvek takav
okrenut prema sutra i prema onima koji dolaze
uvek će iza tebe snagom mudrosti i ljubavi
zlatni tragovi ostati

Marija Simoković

(Pročitano na jubilarnoj priredbi 28. oktobra 1978. godine.)

HÚSZÉVES MA AZ ÉLETJEL

1958. október 28.

1978. október 28.

s nőttek az évek nemzedékek túntek fel
akik melegséggel és szeretettel
hordozzák szívükben a báj és gyengédséget
és jöttek elbűvölten folytatva
a szó a vers és Thália szolgálatát
megmaradtak akik megkezdték
hogy másokban vigyék tovább saját lényüket
s körülöttük mint bűvös kör körül

mint az örökkön égő tűz körül gyűltek össze
 a lángolni vágyó lelkek
 melegségbe bújva szállt fel szikrájuk mind újabbakat gyűjtve
 bejutva az iskolákba osztályokba az életet krétával
 tintával vérrel kimondott szóval rajzolták
 az életet amely évekig tartotta ébren és fényben
 az elbűvöltek lelkében a gyöngyszemet
 s virágba borultak az álmok a szívekbe vájt nyomok felett
 az Életjel nyomán vágyak váltak valóra
 s mindegyiküket még szebb követte
 forrón fehéren bátran bíboran és mindig újra kezdve
 mindig merészen újra kezdve és fényes madarak
 röppentek ki a lelkekből dalolva
 s vágyat vágy követett
 s mind tartósabb és mind több lehetett
 s lesz a jövőben is meleg szeretettel
 boldog születésnapot Életjel s maradj meg ilyennek
 a jövő s az újonnan jövők felé fordulva
 a bölcsesség s a szeretet ereje
 arany nyomokat hagy mindig mögötted

Marija Simoković

(Fordította: Kenyeres Kovács Márta)

*(Elhangzott a húszéves élőlútság Százezer szép szó című jubileumi estjén,
1978. október 28-án.)*

*Marija Simoković alkalmi versével
köszöntötte élőlútságunkat*

*Jónás Gabriella mondta el
Lévay Endre összekötő szövegét*

A SZÁZEZER SZÓ ÜNNEPÉN

Biztos vagyok benne, hogy ma itt, a százezer szó ünnepén, sok szép vers hangzik el, nem is próbálok hát versenyre kelni hivatott tolmácsaikkal, a szavallókkal inkább magam is élvezni szeretném őket; — engedjék meg hogy kis mondókámbat mégis pár verssorral vezessem be:

„... én nem tudom, / Ki vagyok, életem, élek? / Valakinek neve vagyok / Vagy örököse egy halott / Szomorú nevének? // ... Hol jártam én, / Hát éltem már én? / Ki sírhat most tán énmiattam, / Ki vagyok és merre megyek? // ... Csak hallgatók, / Mert már mindent elfeledtem. // Hallom, hogy távolból érkeznek / Ide mások. / De hol a Távol, hol a Közel / S hol vannak köztük / Allomások? / És mintha sohse jöttem volna / S csak itt vagyok: / Szemek, levelek, táviratok, / Nem tudom, miért keresnek. // Én nem tudom, miért néznek rám / kitartó arcok? ... // Szőke leány, szent, ifju cédrus / Büszkélkedik fényes napon / Néha előttem / S fogcsikorgatva, hallgatagon / Rohanok messze tőle én. / Emlékezek, vagy csak fájok? / Ha élnék, ha szeretne, / Ha volnék. Gondolkozom: Lyányom lehetne. // ... Valami úgy fog, mint rabot, / Mint alvajárót a tetőn, / Kit én is nézek reszketőn, / Mint furcsa távolít. / S amit én mondok, oly hűvös, / Mint jégbarlangba ordítón / Besivítő vihar-szavak. / Valahol hóban elakadt, / Valami messze hőmezőn / Az én régi valóm. // ... Óh, jaj annak, aki föltámad / S nem érzi önnön-életét, / Beszédje kongó báb-beszéd / S báb-színpad bábja ő maga, / Kérdés, kísértés és titok. / Én azt várom: valaki majd / Hívni fog / S édes, meleg szájjal / Sújja meg majd, hogy ki vagyok. //”

Igen, Adyt idéztem, mert úgy érzem, hogy ebben a pillanatban az ő nagy verse, *A föltámadás szomorúsága* fejezi ki a legtökéletesebben azt, amiről különben csak dadogva tudnék vallani: azt a tétova bizonytalanságot, a föltámadt embernek azt a riadt, csodálkozó szeme-rebbenését, feje-kapkodását, lassú valóságra ismerését, amellyel én ezt az ismert-ismeretlen várost járni szoktam, ismert-ismeretlen embereinek arcát lesem, szavát figyelem...

Persze, egészen egyszerű magyarázata is lehet ennek az itthon-idegenségnek, nehéz ébredésnek: az, hogy valóban nagyon régen elkerültem innen — több mint harminc éve! —, s hogy Szabadka közben a maga jelenét élve hál' istennek jócskán megváltozott, minden viszontlátáskor új meg új arcai-val találkozom, s a régieket is, a harminc éve itthagytakat, csak nagy nehezen hámozom ki mai környezetükből. Időeltolódás, téreltolódás megannyi csodája! A magamfajta, ritkán hazajáró tapasztalja csak igazán városunknak ezt az igazi jelenét, igazi valóságát: az utcáit ellepő, termeit megtöltő, eszméiben, kezdeményeiben, tetteiben munkáló ifjúság jelenlétét — a folytonos újlást, változást, vagy mondjuk így: fejlődést. És így van ez jól. De talán az sem túl nagy baj, túl nagy szegény, ha beismerem: én magam, e változások tanúja és csodálója, vénülök bár, de lényegében nem változtam, nem változom, sőt, ha úgy tetszik — visszafejlődöm, a gyerekkorom felé, hiszen legmélyebb, legtartósabb jelenem, élményeim örök forrása, énem nem romló része — önnön fiatalságom: az a tizennyolc-húsz év, amit tizennyolc-húsz éves koromig ebben a városban éltem meg. És a legjobb, legteljesebb, bár sajnos a legritkább pillanatok azok, amikor ez a két időszak, ez a két jelen egymásra ismer, összetalálkozik. Ezt a szép estét, az Életjel mai ünnepét ilyen dús, éltető pillanatnak érzem. És éppen ezért most már megvallhatom, hogy képtelen vagyok eleget tenni a műsorban jelzett ígéretnek: emlékezni Szabadkára, emlékezni valamire, ami bennem van, amiben vagyok. Csak örülni tudok neki, és megköszönni. Köszönöm.

Acs Károly

(Elhangzott a húszéves előújság Százezer szép szó című jubileumi estjén,
1978. október 28-án.
— Megjelent az Úzenet 1978. novemberi számában.)

*A „homokra épült város” két hűséges fia,
Ács Károly és Fehér Ferenc is velünk ünnepelt*

FÜSERCEGÉS

Nem az élet jele — az élet maga!
Amit nem szikrázó nap, csak éjszaka
vetíthet, égbolt az is: a csillaga!

Nem a harsánykodás — az ám a nagy valami:
sírhanthból a fűsercegést kihallani!

Inkább a megváltó magány, a szülőkre emlékezés,
ahogy az utolsó tanítvány szemébe néz
Adahatár hűségese — Sőregi Teréz.

Jelet nem adhatnak távozók, se ők:
a megtértek s már itthon idegenkedők,
a csempés, vasrácsos házaikba temetkezők...

És mondom nektek, amit a fül a néma kínon is áthall,
ahogy Sáfrány intene most, mázsányi szemlehungyással:
„Csak csináljátok! A kép nem ég el, csak a vásznak!”

Sírhanthból a fűsercegést kihallani?
De azt is: az emléktelenek fülébe ordítani!

A szó halott, ha leheletünk nem leng vele.
S aki itt nem szólt — egy gondolatba se halhat bele!

Fehér Ferenc

*(Elhangzott a húszéves előújság Százezer szép szó című jubileumi estjén,
1978. október 28-án.
— Megjelent az Úzenet 1978. novemberi számában.)*

A SZEP SZÓ UNNEPE

Méltó módon ünnepelte meg megjelenésének huszadik évfordulóját az *Életjel*. Csütörtökön a Városi Könyvtárban megnyílt kiállításon húsz év szer-teágazó tevékenységéről adott számot több száz dokumentum — plakát, fénykép, könyv, meghívó és műsorfüzet — révén, utána a keretében működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör legtehetségesebb versmondói adtak színvonalas irodalmi összeállítást. A jubileumi estet szombaton tartották meg a város-háza dísztermében óriási érdeklődés mellett. A változatos és színvonalas rendezvényen városunk legjelesebb írói, művészei és együtteseie léptek fel, de két újvidéki vendége is volt az élőújságnak: Acs Károly és Fehér Ferenc költő. Mindketten erre az alkalomra írt munkáikat olvasták fel: az előbbi városunkhoz fűződő emlékeiről vallott, az utóbbi pedig verssel köszöntötte az *Életjelet*, akárcsak Marija Šimoković, a művelődési érdekközösség titkára. A társadalmi-politikai szervezetek nevében dr. Sáta Pál, a Szocialista Szövevség alelnöke kívánt további eredményes munkát, az élőújság két évtizedes tevékenységét pedig Urbán János alapító tag ismertette. A gazdag műsorból nehéz bármit is kiemelni, hiszen szinte valamennyi élményszámba ment. Milkó Cora és Bordás Lajos négykezes zongoraszáma éppúgy, mint Komjathy Ildikó (szoprán) öt Schubert-dala, Barácus Zoltán monológja, Korica Miklós színdarabrészlete és nem utolsósorban a Pro musica kamarakórus fellépte, amelynek során elhangzott Megyeri Lajos erre az alkalomra komponált ünnepi köszöntője is. A nagyszámú közönség ismételen tanújelét adta annak, hogy igényli és értékeli az élőújság rendezvényeit, amelyeknek a száma az elmúlt húsz év alatt jóval meghaladta a félezret.

(*Magyar Szó*, 1978. október 31.)

MAGVETÉS HÚSZ ÉVEN AT

Megalakulásának huszadik évfordulóját ünnepelte szombaton a szabadkai városháza nagytermében az *Életjel* irodalmi élőújság. Pontosan húsz évvel ezelőtt, 1958. október 28-án került sor az ország mindmáig működő első irodalmi élőújságjának bemutatkozására. Nagyon szerény plakát hirdette négy alapító: Burkus Valéria, Dévavári Zoltán, Galamb János és Urbán János visszavonhatatlan elhatározását, hogy az izmosodó jugoszláviai magyar irodalom, s nemcsak az, hanem a jugoszláv nemzetek és nemzetiségek, sőt, a környező nemzetek irodalma, valamint művészete élő szó útján teremtsen meg a nagyközönség felé ívelő hidat. Immár kissé az irodalomtörténet varázsával hat az *Életjel* első plakátjának meghirdetése: Urbán János köszöntőjén kívül irodalomból, színházból, zenéből, filmből kap izelítőt a tájunkon újszerűen ható rendezvény során a közönség.

Sokan vannak még az *Életjel* rendezvényeinek rendszeres látogatói közül, akiknek fülében visszacsengnek Urbán János bevezető szavai: „A szerkesztőség azzal a tudattal kezdte meg munkáját, hogy a közvetítő, a tájékoztató és az útmutató szerepét vállalja magára. Közvetít a leírt irodalmi mű és az olvasó között, tájékoztatást ad az időszéri irodalmi eseményekről, a színházi életről, a filmről, a képzőművészetről, a zenei életről.”

Akkor talán még az alapítók sem merték volna megálmodni, hogy Szabadka, s bizonyos értelemben Vajdaság irodalmi életének központjába kerülő *Életjel* a meghirdetett programnál sokkal többre is viheti. Ma már nyugodtan elmondhatjuk: közönséget nevelt, s ez nagyon nagy szó a mi tájunkon, ezenfelül művészek: írók, színészek, szavalók, előadók nemzedékeinek szolgált hasznos útravalóul karrierjük kibontakozásához, megalapozásához.

S most, húsz év múltán ugyancsak Urbán János szavait hallhattuk az ünnepi esten. Az író és sokévi fáradhatatlan szervező nem félt az ünneprontás vádjától, amikor a sikerek mellett felemlítette a sikertelenségeket,

megtorpanásokat is. Az ő méltatására gondolva bátorkodunk mi is ideírni őszintén ünneplő soraink közé, hogy az Eletjel „sikertelenségeinek” egy tekintélyes része pusztán koholmány, talán irigység szülte vád volt. Irodalmi berkeinkben még mindig vannak, akik nem tudnak megbékélni létezésével, működésével, s ezt akképpen juttatják kifejezésre, hogy egyszerűen tudomásul sem veszik. Hogy az ilyen és ehhez hasonló rosszakaróknak alapján nincs igazuk, mi sem bizonyítja jobban, mint az a körülmény, hogy a meglevő ellen ágálva, az elmúlt húsz év folyamán még csak az árnyékát sem tudták létrehozni az Eletjelnek.

Amikor az imént, a szerény indulásról tettünk említést és az Eletjel önnön maga túlszárnyalásáról, akkor korántsem bókoltunk csupán ennek az élő szó erejével ható folyóiratnak. Az elmúlt időszak sokrétű tevékenysége leginkább bizonyosága annak, hogy az Eletjel rendszerességével és módszerességével a legszámottevőbben járult hozzá a szó, a hang varázsával közművelődésünk ápolásához.

Mert képzeljük csak el, nélküle mennyire szegényebb lenne Szabadka közművelődési élete. Az irodalom, a könyvek rabságában maradt volna, ami bizonyíthatóan előfordul ott és akkor, amikor és ahol a rendszertelen irodalmi rendezvényeken túlmenően nincs más: az élő szó az író személyes varázsával ható kapocs művészet és közönsége között. Az Eletjel elsődleges célkitűzése a jugoszláviai magyar irodalom népszerűsítése és tudatosítása volt, s ez csakhamar kevésnek bizonyult. A bemutatások, bemutakozások, fellépések során — az elmúlt húsz év alatt mintegy négyszázszor került sor ilyen jellegű rendezvényre — a jugoszláv irodalom nagyjai csakúgy megszólalhattak színpadán, mint a környező nemzetek és nemzetiségek irodalmának kiválóságai. Ugyanakkor azonban ne feledkezzünk meg az irodalmiság tudatosításán kívül a zene, a színház, a képzőművészet népszerűsítéséről sem. Tud-

Felléptek a Csáth Kör régi és mostani tagjai is:

Horváth Emma

Pajor Gizella

Póka Eva

Czifra Erika

valevő, hogy a széles közönségtől ezek a művészetek még az irodalomnál is távolabb állnak. Az *Eletjel* mindezeket a művészeteket ötletesen és célravezetően beépítve irodalmi műsoraiba, elismerést érdemlően népszerűsítette.

Az *Eletjel* tehát az elmúlt húsz év alatt egyedülálló küldetésnek igyekezett eleget tenni: a közművelődést, vagyis a népnevelés legkülönbözőbb válfaját a maga teljességében szolgálni. Eközben természetesen szervezeti lombosodásában is nyomon kísérhetjük irodalmi élőlétezésünket. Szakosztályai jöttek létre, amelyek közül a Csáth Géza Művészetbaráti Kör az irodalmi előadói művészet igényét támasztotta fel nálunk. Nyugodt lelkiismerettel állíthatjuk, hogy e szakosztály nélkül a szép szó birodalmában ma szegényebbek lennénk. Hasonló elismeréssel kell szólnunk az *Eletjel* ifjú színi tehetségeiről, a kísérleti színpadról. Akárcsak a Csáth-szavalók, az *Eletjel* színpadán fellépő kezdők és már érett színművészek nemzedéknevelő eredményekkel dicsekedhetnek. Innen szép számban kerülnek akadémiákra a tehetséges fiatalok, de ami még ennél is fontosabb: mindez a közönségért történik.

Sorainkat az *Eletjel* könyvkiadásával zárhatnánk, jöllehet ez a tevékenység külön fejezetet érdemelne, hiszen minden tekintetben hősies munka az, amelynek eredményeképpen az *Eletjel* Miniatürök és *Eletjel* Könyvek műhelyeiből a múltat feltáró és a jelent erősítő, tudatosító, jelentőségükben azonos értékű kiadványok kerülnek a Forum Könyvkiadó kötetei mellé.

Ha a szabadkai *Eletjel* mozgalom — márpedig az —, akkor tevékenységének e széles skáláját ütöképes közművelődési frontként kell számon tartanunk. Kívánjuk, hogy a jövőben még inkább megerősödjön állásaiban.

Vlaovics József

(Dolgozók, 1978. november 2.)

AZ ÉLETJEL JUBILEUMA

Az évforduló öszinte számadásai szemléltetően elmondják nekünk, hogy mit végzett az Életjel az elmúlt húsz esztendő alatt. Munkáját a költő Százezer szép szóval köszöntötte, a pódiumról elhangzott előadásokat, felolvasásokat, szavakat, zeneszámokat, drámarészleteket százezer ember hallgatta végig, s ezeket az estéket követően ki tudja hány elfeledett könyv került le a polcokról az olvasó asztalára. Rég elfeledett nevek és művek keltek újra életre, új, fiatal tehetségek munkái találtak lelkes olvasóra, hangszerük megszólaltatására mindig kész muzikusok lelkes hallgatókra és a képzőművészek új nézőkre, akik benépesítették kiállítási csarnokukat.

Életjelünket ünnepeltük, és a csillogó szemek láttán ki kell mondanunk: a jubileumi ünnep minden megnyilvánulása — a húsz év dokumentumaiból megkomponált remek kiállítás, a Csáth Művészetbaráti Kör irodalmi estje, mely fiatal tehetségek indulója volt, a jeles értékeinket megszólaltató nagy est, az Életjel 3. évkönyve — olyan volt, mint egy-egy élő forrás, melyből élő víz buzog. Ezekből a forrásokból mindig lehet meríteni: biztatást, buzdítást ahhoz, hogy azok, akik már a cselekvés termékeny területén haladnak, ne lankadjanak, ne riadjanak meg a nagyobb feladatok előtt. Bátran lépjenek tovább, följebb a jövő felé haladó lépcsőkön.

A szabadkai irodalmi élőlűjság mint egyedülálló szellemi mozgalom értékmérője maga a teljesítmény: szavakban és számokban is. Két évtizeden áthangzó visszhangja a jubileumi esteken a pódium felől a zengő műsorszámokban, a közönség felől a befogadó rokonszenvében volt jelen. Gyolai Mihály, Mirko Gulka, dr. Satai Pál, Marija Šimokvić köszöntőiből kicsegett a végzett munka legszebb elismerése: öngazgatási társadalmunk termékenyítő napjaiból az Életjel az alkotó művészet, az alkotó munka értékeit hozta emberközelbe, s népeink egységét erősítve a művet mindig közelebb vitte ahhoz, hogy közkinccsé váljon. Urbán János az Életjel húsz évét mérte fel a kezdő évek apró lépteitől kezdve a nagyobb kibontakozá-

Tallós Zsuzsanna

Sziráczky Katalin

sig, amikor az irodalmi élőlítség műhelye új közlési formákkal gazdagodott és kiadói tevékenységének termékeivel tette maradandóvá azt, amit írói, költői, munkatársai — szellemi múltunk feltérképezői — végeztek.

A művészi műsor méltán kifejezésre juttatta azt a törekvést, amely az irodalmi élőlítség munkájában két évtizeden át érvényesült. Művészi formában hírt adni életünk múlhatatlan jeleiről. Alkotók, interpretátorok előadásában hangzottak el azok a művek, amelyek minden időben az emberről, az emberhez szóltak. Vendégeink, a két költő: Acs Károly és Fehér Ferenc a poéta intim hangján, vallomásszerűen mondták el üzenetüket Szabdkának, a jubileumát ünneplő Eletjelnek. Acs Károly irodalmi élőlítségünket üdvözlő strófáit Megyeri Lajos zenésítette meg kifejező erejű dallamos verskorszorúnak. A Pro musica kamarakórus, amely zenei életünk híret elvitte az országba, Európába, Egető Gabriella kitűnő zenei nevelő vezényletével feledhetetlen kóruszámokat adott. Lengő szárnycsapásokkal emelte az est hangulatát. Városunk kivételes tehetségű, forró sikereket megélt zongoraművésznöje, Milko Cora élőlítségünk megtiszteléseként megjelent a jubileumi esten és Bordás Lajos zongoraművésszel négykezesben adta elő Schubert *Variációk egy francia dalra c.* szerzeményét. Ezen a jubileumi esten Schubert-jubileumot is ünnepeztünk a hatszáz halhatatlan dal szerzője halálának százötvenedik évfordulóján. Komjáthy Ildikó szakavatott kézzel válogatott Schubert-dalokat adott elő Molcer Mátyás zongoraművésznünk kíséretében. A forró taps egy sokat ígérő tehetség indulását köszöntötte. A humor most kimaradt. Szélid humor helyett Kopeczky László egy valóban meleg hangú verssel, *Csak szó, de még meleg* címmel köszöntötte a jubiláló Eletjelt.

A Népszínház sokszor megérdemelten ünnepezték művészei is felléptek a pódiumunkon. A színházi világból egy-egy kitépelt jelenetet varázsoltak elénk. Barácius Zoltán Gogolt, Korica Miklós Krležát, Jonás Gabriella Babits szellemét idézte az előadóművészet magas fokán.

A Csáth Géza Művészetbaráti Kör a fiatalok műhelye az Eletjel szárnyai alatt. És vannak, akik már kiröpültek innen, magasabb célok felé. Sziráczy Katalin, Tallós Zsuzsanna, Czifra Erika és Póka Eva, a világot jelenítő deszkák felé tartva eljöttek és Shelley, Váci, Krklec, Kosztolányi verseivel helyezték egy-egy ajándékcsokrot az ünnepezték asztalára. Horváth Emma, a fiatal tehetségek fáradhatatlan nevelője ott volt mögöttük, s ezúttal mint előadóművész Fehér Ferenc *Alom a dűlőutak szélén c.* versét adta elő olyan természetes, mély, buzgó átéléssel, hogy hangjának drámai rezgését nem lehetett egykönnyen elfelejteni.

Lévay Endre

(7 Nap, 1978. november 3.)

ÉRTHETŐ ÉLETJEL

Az Eletjel alkalmas, megfelelő elnevezés mindannak kifejezésére, ami az elmúlt húsz évben annak az élőlítségnek a színpadán és nézőterén történt, amelyik ezt a nevet viseli. A két évtizeddel ezelőtt néhány lelkes ember agyában megszületett gondolat csakhamar tíz, száz és ezer személyt nyert meg magának. Az írott és kimondott szó mintha túlsúlyban lett volna, de egyenrangú partnerként csatlakozott hozzá a zene, a színjátszás, egyszóval a művészet. Ezért valahogy háládatlan dolog volna intézménynek nevezni az Eletjelt, mert inkább tagsági könyvecskék nélküli mozgalom, a művészetbarátok pódiuma, akiket éppen a művészetek szeretete tart össze. Amikor ezekben a napokban — szokás szerint — összegezték a statisztikai adatokat, a számok közül két impozáns adat bukkant elő: az Eletjel műsorait húsz év alatt százezren nézték meg, színpadán pedig négyezren léptek fel. Ezek ugyan csak számok, de beszédek.

Korica Miklós és Barácius Zoltán jelenítette meg Krleža világát

Mi az Eletjel?

1958-ban született a Városi Könyvtárban Urbán János, Burkus Valéria, Galamb János és Dévavári Zoltán kezdeményezésére.

— Mi, a Rukovet munkatársai — emlékszik vissza Ivanka Rackov — azonnal elhatároztuk, hogy ugyancsak megindítunk egy élőújságot. Így jött létre a Vreme sadašnjje (Jelenidő), de csak két számot jelentettünk meg és — abbahagytuk a munkát. Az Eletjel tovább folytatta.

Az első tíz évben 104 előadást rendezett, de 1968-ban úgy érezte, kevés az, amit addig tett, ezért kibővítette munkáját. Miniatúrsorozatával megkezdte kiadói tevékenységét. Itt sem állt meg: megnyitotta irodalmi szalonját, majd létrehozta Irodalmi Színpadát, s még ugyanabban az évben, 1968-ban, Csáth Géza Körét, amely a legfiatalabbakat, a középiskolás tanulókat és egyetemi hallgatókat vont be munkájába...

És ismét adatok: két évtized alatt 353 nagy előadást tartott, a Csáth Géza Kör pedig 183 műsort rendezett. Ugyanakkor több mint harminc miniatúr és 16 könyvet jelentetett meg. Az egyik tevékenység kiegészítette a másikat: a könyv irodalmi estre hívta az érdeklődőket, az irodalmi est pedig arra ösztönözte az embereket, hogy elolvassanak valamilyen művet.

Az ünnepség

Az ünnepségek rendszerint emlékezéssel kezdődnek és fejeződnek be. Az Eletjel a mával ünnepelte húszéves jubileumát. Múlt szombaton a város háza dísztermében mintha csak meg akarta volna mutatni mindazt, amire képes. A háromórás, nem kevesebb, mint 16 számból álló, gyakori tapssal kísért műsorában több tucat alkotó lépett fel és mutatta meg a lehető legérzékletesebb módon, mi is voltaképpen az Eletjel. Nos, ez a műsor több figyelmet érdemel a pusztá említésnél.

Mindenekelőtt szóljunk arról a monográfiáról, amely 430 oldalon összefoglalta az Életjel ötévi munkáját, amelyben megtalálhatók mindazok, akik az utóbbi években bármilyen módon részt vettek az élőújság munkájában. Az ünnepség az *Életjel* című dallal kezdődött, amelynek zenéjét Megyeri Lajos, szövegét pedig Ács Károly írta. Klasszikus szerzők versei, zene- és énekszámok következtek, majd részlet Krleža *Ut a paradicsomba* c. darabjából, aztán ismét dalok és a *Pro musica* — három órán át. Ezen az esten a köszöntők sem voltak szokványosak. Amikor Marija Šimoković, a Művelődési Érdekközösség titkára kiment a pódiumra, hogy gratuláljon a jubileumhoz, nem tartott beszédet, hanem — erre az alkalomra írt versét olvasta fel.

Százezer szép szó

Százezer szép szó — ez volt a címe ennek a rendezvénynek, az Életjel ünnepi estjének, Gál László hasonló című verse alapján, s bizonyára nem lehetett volna sem szebb, sem jobb címet találni. Ezen az esten minden a szép szó tiszteletének jegyében történt. Amíg a díszteremben egymást követték a versek, Horváth Emma, ez a példaképül szolgáló lelkes pedagógus, az élőújság egyik legszorgalmasabb tagja, az irodalmi estek legtöbbszörének szervezője és rendezője, halkán becsukta a terem ajtaját, hogy a költői szót ne zavarja a külső zaj.

Belül pedig egymást követték a köszöntők és jókívánságok.

— Az Életjel pódiumán az elmúlt húsz év alatt számos jeles író, költő, kritikus, valamint más művészeti ágak alkotói és képviselői léptek fel azzal a céllal, hogy önmagunknak dúsabb, teljesebb életet biztosítsanak, hogy lehetővé tegyék számunkra azt, hogy ne csak kívülről, ne csak színre ismerjük meg a rajtunk kívül álló valóságot, hanem belülről is — mondotta Satai Pál, a Szocialista Szövetség Községi Választmányának alelnöke. — Az irodalmi estek és a különböző rendezvények igyekeztek feltárni előttünk a körülöttünk zajló élet lényegét, miközben törvényszerűségekre, igazságokra és szépségekre döbrentünk rá.

Urbán János író, aki egyike volt az Életjel kezdeményezőinek, a jövő felé is fordult:

— Eddig irodalmi rendezvényeinken, kiadványainkban magyarul és szerbhorvát nyelvű előadásaink végigjártuk a haladó hagyományápolás, az értékfeltárás, a jelen számontartásának útját. Gazdagítottuk jelenünk irodalmi, művészeti, kritikai, társadalmi, művelődési életét. Művelődési életünk követelménye, hogy továbbra is kitartóan, céltudatosan dolgozzunk a szocializmus kultúrájának fejlesztésén.

Hogy az Életjel érthető és hangos legyen.

B. Krstić

(*Subotičke novine*, 1978. november 3.)

Milkó Cora, aki Bordás Lajossal együtt lépett fel, ezen az esten búcsúzott el közönséginktől

ALAPOSSÁG ÉS SZÖVEGTUDÁS

Első ízben fordul elő, hogy az Életjel irodalmi élőlűjság szárnya alól kikerült versmondó visszamenjen ebbe a műkedvelő együttesbe és fáradságot, időt nem sajnálva, új műsorral lépjen a szabadkai közönség elé. Pausity Olga műsorának szilárd belső logikája hiányzott ugyan és hangulati váltásai néha önkényesen sorjáltak, ám mindenképpen dicséretes az az alaposág és maradéktalan szövegtudás, mely az egyórás műsor előkészítésében sok figyelmet igényel. Pausity Olga jól értelmezte szövegeit, de egyben ez az értelmező szándék tette néha „hangsúlyozóvá” előadását. A jövőben a szinpad mozgásra is jobban kell ügyelnie. Estjének fénypontjai azok az interpretációk voltak, hol közvetlen, meghitt tónusokat rakott fel előadópalettájáról az összképre.

Missuray Erzsébet zongorajátéka Chopin g-moll balladájának virtuóz, korszerűen értelmezett dinamikájában érte el csúcst.

(7 Nap, 1978. november 17.)

LEPTEN-NYOMON

(...) Nehéz levegőjű város Szabadka. Kicsit poros, kicsit városias, kicsit falusias — így aztán otthon éreztük magunkat. Betértünk egy kávézóba, szép szarajevói rézkészletben szolgálták fel a török feketét. Közben fellapoztuk az Életjel című irodalmi élőlűjság harmadik kötetét, amelyet Urbán Jánostól, a szabadkai Uzenet című folyóirat szerkesztőjétől kaptunk jó emlékeztetőül.

Húszesztendős az Életjel irodalmi élőlűjság. Szabadka íróinak, színészeinek, képzőművészeinek, no és a nagyközönségnek közös igénye hozta létre 1958-ban. Az elnevezést az 1953-ban Életjel címen megjelent szabadkai verseskötettől kölcsönözték.

Ekkor indultak hát, s amit azóta felmutattak, nem kevés. Valóban életjel. Az alcím: irodalmi élőlűjság — önálló előadóestek, szavalóestek, író—olvasó találkozók, alkalmasint színházi műsorok és más kulturális események rendezését jelenti. Fellépett szinpadukon Sinkovits Imre és Darvas Iván is. A szabadkai irodalmi szinpad előadta Illyés Gyula oratóriumát, *Az éden elvesztését*. Megemlékeztek Miloš Crnjanskiról, Sinkó Ervinről, Csáth Gézáról, Kosztolányi Dezsőről, Gion Nándor, Tolnai Ottó, Németh István szerzői estet tartott a klubban. Budapestről Illés Endrét látták vendégül, Romániából Sütő Andrást, Kányádi Sándort, Farkas Árpádot. E néhány kiragadott név a legjobb bizonyíték arra, hogy dolgoznak, életüket bekapcsolják az egyetemes magyar kultúra áramkörébe. Tevékenységéért előbb Októberi díjjal, majd Szenteleky Kornél-díjjal jutalmazták az Életjelet. (...)

Bálint B. András—Zelei Miklós
(Magyar Hírlap, 1978. november 19.)

HERCEG JÁNOS KÖSZÖNTÉSE

Herceg Jánost köszöntötte az Életjel utolsó idei számának közönsége hétfőn este a szabadkai Művelődési Otthonban. Nemcsak a Hid-díjas beérkezett íróat köszöntötte, hanem az elinduló, 20 éves Herceg Jánost is megidézték a méltatások, versek, regényrészletek, melyeket Czifra Erika, Csasznyai Diana, Csehity Katica, Dankó Ágnes, Godányi László, Gyenes Zita, Horváth Emma, Juhász Valéria, Kerek Edit, Molnár Gábor Marianna, Pajor Gizella, Pausity Olga és Tóth Edit tolmácsoltak.

Herceg János a legmulandóbb műfajban, a mindennapok krónikásaként alkotott maradandót. Legújabb kötetében „Mint kagylóban a tenger, benne van múlt és jelen” — mondta Csordás Mihály, aki a még 70 évesen is fiatalos alkotókedvű íróval folytatott beszélgetésében a személyes emlékek területére is elvezetett bennünket.

Horváth Emma rendezte a műsort, mely élmény erejével hatott a szép számú közönségre: az idősebbek fiatal korukkal, a fiatalok a számukra már-már történelmileg távoli múlttal találkoztak benne.

Az élmény teljességéhez Basch Mária zongorajátéka és Varga Edit éneke is hozzájárult: Liszt, Schumann, romantikus szépségű vagy Matz keményebb akkordjai, az évszázadokat idéző népdalok a zene és költészet egységét hirdették, az emberi gondolat hatalmát, melynek művészi megformálása a 70 éves Herceg Jánost köszöntő műsorban ritkán hallott erővel és közvetlenséggel nyilvánult meg.

-sy-

(Magyar Szó, 1978. december 12.)

GAZDAG MUNKÁSSÁG

Tegnap este a régi városháza dísztermében Herceg János író-t köszöntötte az Eletjel szerkesztősége és a művelődési otthon abból az alkalomból, hogy *Emborsor* című szociográfiai riportokat tartalmazó könyvével kiérdemelte az idei Híd-díjat. A szerző gazdag munkásságából Horváth Emma válogatásában hangzottak el versek és prózarészletek. Az irodalmi összeállítás színvonalát nagymértékben emelte Basch Mária zongorajátéka, és művészi élményt nyújtott Varga Edit közreműködése is. Kodály Zoltán és több magyar zeneszerző népdalfeldolgozásaiból adott elő válogatást. Herceg János alkotómunkásságának főbb sajátosságait Csordás Mihály kritikus összegezte, majd a műsor végén elbeszélgetett a szerzővel, aki pályájáról vallott. Kiemelte irodalmi munkásságának szabadkai kezdetét, Haraszi Sándornak, a Bács megyei Napló szerkesztőjének nagy útmutató szerepét. Herceg János végül a szociográfia jelentőségéről, időszerű feladatairól szólt, majd egy eddig még meg nem jelent novelláját olvasta fel a tegnapi szerzői estjén.

(Szabadkai Rádió, 1978. december 12.)

ÍROÍ TÖREKVESEK KITELJESEDÉSE

A kivételes események mindig nagy visszhangot keltenek irodalmi életünkben. A csend, a hallgatás ma már csitítja le azokat a hullámokat, melyeket egy-egy mű megjelenése kelt, sőt felfokozza az érdeklődést minden olvasóréteg felé, ha egy év terméséből szépirodalmi tevékenységünk legmagasabb elismerése: a Híd-díj emel ki egy művet és állít az őt megillető legméltóbb helyre.

Az idei Híd-díjat Herceg János kapta az *Emborsor* című könyvéért. Kettős ez az ünnep, hiszen írónk az elkövetkező esztendőben lesz hetvenéves az érett férfikor tiszteletre méltó szakaszához érve. Ezt nem egy írás, a tömegkommunikációs eszközök nem egy közleménye adta hírül melegen köszöntő szóval, de egy sem ért fel azzal a szabadkai esttel, melyet a villanyáramkorlátozás által elsötétített városban, ahol az ember azt se látta az utcán, hova lép, az Eletjel rendezett a művelődési otthon dísztermében. A hozánk érkezett hazai és külföldi vendégek számára a legimponálóbb meglepetés az volt, hogy a sötét városban ez a terem fényárban úszott és az irodalombarátoktól, fiataloktól és idősebbektől zsúfolásig megtelt nézőtér lelkes tapsal ünnepelhette a jugoszláviai magyar irodalom kiemelkedő egyéniségét.

Csordás Mihály bevezetőjében az alkotó művész érdemeit méltatta, hisz Herceg János, életünk hű krónikása a szépirodalom és a zsurnalisztika minden műfajában maradandót alkotott, s ezzel mindennapjainkat tette maradandóvá. A regény, a remek veretű novella, az ízes tárca, az eseményeket hitelesen tükröző naplójegyzetek, a versek, tanulmányok, kritikák az írói törekvések kiteljesedéséről adnak számot. Ez villant fel a szerzőnek Csordás

Mihállyal folytatott beszélgetéséből. Talán ez a legtöbb, amit egy életmű értékeléséről mondhatunk, s mindennek különös élményt jelentő befejezése volt az a még ismeretlen Herceg-novella, melyet az ünnepelt mély átéléssel felolvasott.

A kísérő művészi műsorszámok: a múgonddal kidolgozott felolvasások, szavalatok, a novellák és regényrészletek szuggesztív erejű előadása magával ragadta a hallgatóságot. Basch Mária tehetséges zongoraművésznőnk Liszt, Matz és Schumann szerzeményeinek finom változatokban gazdag előadásával nyújtott ritka élvezetet a hallgatóságnak, Varga Edit, az Újvidéki Rádió és Televízió kedvelt énekesnője pedig drámaian és vidáman zengő két színes népdalcsokorral gazdagította azt a körképet, amelyet Horváth Emma rendező kitűnő érzékkel komponált meg az ünnepelt alkotó művésznők tiszteletére.

L. E.

(7 Nap, 1978. december 15.)

VELEMÉNY NELKÜL A KÖZVELEMÉNY

Az elhallgatás példája

(...) Vegyük példaként a szabadkai Életjelet, amely az elmúlt hetekben ünnepelte fennállásának huszadik évfordulóját. Ez alkalomból megjelent az Életjel évkönyve, egy kis dokumentáció arról, hogy a széles kulturális közvéleményt tájékoztatni, helyesen és pontosan informálni hivatott sajtó miként kísérte figyelemmel az országban egyedülálló irodalmi élőlűjság két évtizedes ténykedését. A figyelő szem azonnal leleplezheti az itt történő manipulációkat is, hiszen kézzelfogható bizonyítékként áll előttünk, hogy a helyi, vagyis a Szabadkán megjelenő lapokon kívül máshol szinte alig foglalkoztak érdemlegesen e mindenképpen tartományi jelentőségű irodalmi élőlűjsággal, mint ahogy a jubilaris ünnepekre kapcsán is legfeljebb csak egy-két lapunk emlékezett meg róla méltóképpen és illendő módon. Leszámítva tehát az Életjel műsoros estjeit beharangozó egy-két soros híreket — ami ugye a legnagyobb jó szándék mellett sem tekinthető a ténykedésével való érdemleges foglalkozásnak —, nincs más megállapításunk, mint az, hogy az Életjellel kapcsolatban igazságtalan elhallgatások történtek, és hogy kultúránk közvéleményét ez is hidegen hagyta. A megindoklás büvös körforgásának útját persze ismerjük: azért maradt ez ügyben is érdektelen a közvélemény, mert nincs véleménye, hiszen szélesebb síkon elhallgatták előle, vagy ha enyhébben fogalmazunk: nem hangsúlyozták előtte elégszer ennek az immár két évtizede tartó kulturális vállalkozásnak a fontosságát ahhoz, hogy adott esetben tiltakozó szavát emelhesse az irányában tanúsított helytelen magatartások ellen, amelyek — mi tagadás — olykor bizony nagyon is a tendenciózusság látszatát keltik. Hiszen tudatosan elveszünk egy darabot a kultúránkból, könnyelműen semmisnek tekintünk belőle egy részt, holott arra éppen jogosan büszkék is lehetnénk. (...)

Fekete Elvira

(7 Nap, 1978. december 15.)

MESEVILÁG SZÓBAN ÉS SZOBORBAN

Beszédes Valéria *Jávorfácska* című, félszáz szajáni népmesét tartalmazó gyűjteményes kötetének bemutatóját rendezte meg szép számú közönség előtt az Életjel irodalmi élőlűjság január 8-án a Nép kör kistermében, ahol ugyanekkor Kalmár Magda keramikus művész hat nagy formátumú, népművészeti ihletésű alkotását is kiállították, amelyek ily módon látványos illusztrációként hatottak a mesék és mesemondók világával foglalkozó hangulatos esten.

Horváth Emma tanárnő — megnyitó szavai után — felolvasta Beszédes Valéria könyvének előszavát, amelyet Katona Imre budapesti egyetemi tanár, neves folklorista írt *A szajáni mesekincs helye és egyetemes jelentősége* címmel. Katona Imre bevezetőjében többek között felhívta a figyelmet a falu szociális fejlődéséből adódó változásokra, amelyek a népmese napjainkban történő átalakulásait is eredményezték, s hangsúlyozta, hogy „ezekre vonatkozólag Beszédes Valéria tanulságos megfigyeléseket végzett” és „gyűjteménye méltó folytatása az eddigi régebbi és újabb kiadványoknak: a Borbély Mihály meséit tartalmazó *Pingált szobák*, a kopácsi meséket közzétevő *Sárkányölő kertestvérek* és az egész jugoszláviai magyarság mesekincséből válogatott *Jugoszláviai magyar népmesék* című gyűjteményeknek”. Ezt követően a könyv szerzője, Beszédes Valéria tartott előadást a szajáni népmesékről és mesemondókról, s ismertetését két népmesének. *A kismacska tanácsa* című tündérmesének és *Az egyszeri kisbíróné* című trufának (tréfás mesének) hangszalagról való bemutatásával, a mesemondók eredeti előadásában, tette színesebbé és hitelesebbé. A harmadik mesét, *A kakas és a tyúk* címűt Horváth Emma tanárnő és előadóművésznő olvasta fel igen ízesen.

Kellemes meglepetése volt az estnek a szajáni vendégek jelenléte, akik az előadás után maguk is hozzászóltak a témához és elbeszéltek néhány mesemondással kapcsolatos esetet.

Kalmár Magda kerámiai — a három mázas, ember-, illetve állatalakokat ábrázoló szobor, valamint a három mázatlan, stilizált korsó, növényeket, állatokat, falusi házakat felidéző motívumokkal díszítve — Chagallra emlékeztető mesefalut varázsoltak az érdekes és emlékeztetes előadás köré.

Kenyeres Kovács Márta

(7 Nap, 1979. január 12.)

Biacs Antal

Pálinkás József

SZÉLES SKALAJÚ VERSMONDÁS

Horváth Emma tanárnő, a művészi versmondás elkötelezettje, újra maradandó élményben részesített bennünket *Válogatott szerelmeim* című önálló előadójátékával, amelyet február 26-án a régi városháza dísztermében tartott az Eletjel és a művelődési otthon együttes szervezésében. Műsorát ezúttal vajdasági költők műveiből állította össze, és pedig Szenteleky Kornél, Debreczeni József, Fehér Ferenc, Acs Károly, Jung Károly és Brasnyó István költeményeiből.

Az estet Sturc Jolán, a kiváló magyar nyelv és irodalom szakos tanár nyitotta meg, aki bevezetőjében megemlékezett egykori tanítványának, Horváth Emmának diákkori szárnypróbálgatásairól, majd rámutatott jelenlegi áldozatos munkájának értékére és jelentőségére.

Horváth Emma a tőle megszokott nagy művészi átéléssel és effektív technikával tolmácsolta a műsorra tűzött költeményeket. Gazdagon színezett előadásával felszínre hozta a versek tartalmi magvát és figyelemre méltóan érzékeltette az egyes költők közötti mentalitásbeli különbségeket is. Így például a halk szavú Szentelekyt és Debreczenit a hozzájuk illő mérsékelt tempóban és megfelelően tompított dinamikai árnyalatokban idézte, míg mai költőinket a különböző tempók és az egész hangszínskála fokozatainak temperamentumos váltakozásaival.

Nehéz kiemelnünk néhányat az összes kitűnően sikerült szám közül, de talán Fehér Ferenc *Óda a szélhez*, *Alom a dülömtak szélén* és *Csendes beszélgetés a Dunával*, valamint Acs Károly *Ár-variációk* és *Valaki verset olvasott* című költeményei nyújtották a legtöbb lehetőséget Horváth Emma széles skálájú versmondása számára.

Az élvezetesen megszólaltatott költemények közé hatásosan illeszkedtek be a Pekár Tibor hegedűművész és Missuray Erzsébet zongoraművész nő által sok érzéssel és kiforrott technikával előadott zenés számok hazai szerzők műveiből válogatva, amelyek közül Vlastimir Peričić *Igra* című, pattogó ritmusú stilizált táncdarabja aratta a legnagyobb sikert.

Kenyeres Kovács Márta

(7 Nap, 1979. március 2.)

ELJUTNI A NYELV ZENÉJÉIG

Beszélgetés Horváth Emma szabadkai pedagógussal

Ennek a beszélgetésnek története van. Személyes élmény, azért írom le mégis, mert minden másnál tökéletesebben érzékelteti Horváth Emma életmódját.

Először munkahelyén, a társadalmi tevékenységek iskolaközpontjában kerestem, majd mivel ott nem volt, lakásán próbáltam felhívni. Többszöri sikertelen kísérlet után egyik kollégám, aki az irodalmi műsorok rendezésében évek óta együttműködik velem, azt tanácsolta, hogy a Népkörben próbálkozzam — ott dolgozik a Csáth Géza Művészetbaráti Kör, melyet Horváth Emma vezet. Otthon csak este kilenc után kerestem.

A találkozás létrejött, és magam is meggyőződtem: Horváth Emma életét valóban a pedagógiai munka és az irodalom szövi át.

Angol—francia szakos tanár, aki az egészségügyi középiskolában kezdett dolgozni, innen a gimnáziumba ment át, majd az oktatási reformmal együtt járó változások után került jelenlegi munkaszervezetébe. Az egészségügyi középiskolában latin és magyar nyelvet is tanított — ez ihlette a Sturc Bélánéval közös vállalkozását, a magyar nyelv tanításában is használatos könyv megírását, melynek — a magyart mint környezeti nyelvet tanító pedagógusok öröme — csakhamar újabb kiadása jelenik meg.

— A pedagógiai munka az örömök állandó forrása számomra — vall munkájáról. — Ha hivatást kellene változtatnom, talán munka nélkül maradnék, annyira elképzelhetetlenek tartom, hogy bármi mással foglalkozzam. Minden, amit csinálok, ezzel van kapcsolatban.

Mint mindenkinek, nekem is voltak jó és rossz tanáraitam. Ami nekem fájdalmat okozott, ma is elevenen él bennem, és munkámban igyekszem kikerülni, mert a mai fiatalok is ugyanúgy érznek, mint mi éreztünk annak idején.

Igyekszem számúzni a nyelvtanulásból a „nehéz”, az „unalmas” jelzőt, amellyel egyes tanárok teszik nehezen elviselhetővé egy nyelv tanulását. Nem varázslat ez, ami rendkívüli eszközöket igényelne: az összefüggések felismerése, a gyakorlás olyan lehetőség, amelyre nyugodtan építheti munkáját a tanár. A szókinccs-gyarapításban, a nyelvtani szerkezetek elsajátításában ragyogó módszereket dolgozott ki a nyelvtudomány, csak tudni kell élni velük. Ehhez persze nélkülözhetetlen az elméleti ismeretek folyamatos felfrissítése.

A szellemi frissesség megtartásában a nyári szemináriumoknak, az olvasásnak van nagy szerepe, de még fontosabb kiutazni az illető országba — a helyszínen megismerni nemzeti kultúráját, történelmét, mentalitását, mert az élő nyelvben mindez benne van.

Az idegen nyelv tanulása által megismerjük a társadalomban uralkodó gazdasági, politikai és egyéb áramlatokat: időnként egy-egy nyelv divatosabbá válik, de minden nyelv megismerése az egész személyiséget gazdagítja.

Ritkán kapja meg az őt megillető hangsúlyt az iskolai munka nevelési oldala, a személyiség formálása: az egészséges emberi értékrend kialakítása, a szemléletmód formálása, a következetes munkára való szoktatás olyan elemei ennek a munkának, melyek a tanulók későbbi életében kapnak majd teljes értelmet.

Az osztályfőnöki órák mágneses erőterében konfliktusok oldódnak meg, magyarázatot kapnak a látszólag talán értelmetlennek tűnő cselekedetek.

Az iskola falain kívül tartósan, rendszeresen együtt lenni a gyermekkel — a nevelőmunka újabb dimenziója: nevelés a szó legteljesebb értelmében.

Az ilyen tevékenység a gyermeknek önbizalmat ad, felébreszti a közösséghez tartozás érzését, amely fokozza a felelősségtudatot. Motiváló tényező is, amely gyakran növeli az iskolai munka eredményességét is, a gyermekeket önálló véleményalkotásra teszi képessé. Csalódást csak azoknak okoz, akik „szártázkodni” jönnek ide — ezt fel kell számolni, mielőtt a közösség törésére vezetne.

A versmondásnak — mert ez Horváth Emma területe — személyiségformáló szerepe is óriási: az interpretálás nemcsak értelmi, hanem érzelmi azonosulást is igényel, melyben a lélek csiszolódik. Irodalmi jártasságot is ad, az irodalmi elemzések új tartalmat kapnak általa, a szókinccs sajátjává válik, és eljut a beszéd logikájáig, a nyelv zenéjéig, ami a nyelvismeret színvonaláig.

A versmondásra is vonatkoztathatók Kodály szavai: nincs hallástalan, csak elhanyagolt gyermek. És a gyermek minden eredménye egyúttal a pedagógus munkájának sikerét is jelenti.

Szőllősy Vágó László

(Magyar Szó, 1979. március 8.)

DRÁMAISÁG ÉS PAJKOSSÁG

Négy hónap alatt immár másodszer láthattuk Pausity Olgát önálló produkcióval az Eletjel pódiumán. Több évi távollét után múlt év novemberében lépett fel ismét az élőújság közönsége előtt, amelynek egy része jól ismeri középiskolás korából, amikor a színjátszó együttes egyik erőssége volt.

Műsorán ezúttal népköltészeti alkotások szerepeltek. A nép gondolkodásmódja és gazdag érzelmvilága elevenedett meg kedden este a zeneiskola hangversenytermében. Drámaiság és pajkosság ötvöződött egybe, ahogyan a népballadákat, népmeséket, népmondákat tolmácsolta, a számolósdikat, kiolvasókat, guggócskákat, mondókákat és nyelvtörőket elmondta. Válogatásának éppen ez volt a vonzereje: íve a szorongó érzéstől a pajzán népi rigmusokig ívelt olyan töretlenül, hogy azt nála tapasztaltabb előadók is megirigyelhették volna. Ezért is tudta magával ragadni a közönséget. Olyannyira, hogy a negyvenperces előadást osztatlan sikert aratott mind a fiatalabbak, mind az idősebbek körében.

Ehhez ugyanilyen mértékben hozzájárult a temerini Hegedűs Ágnes, az újvidéki bölcsészeti kar végzős hallgatója szép hangjával, aki nemcsak népdalokat és — Főző Zsuzsanna gitárkíséretével — virágénekeket énekelt, de citerán is előadott néhányat. Nekik hármuknak sikerült az, ami eddig még senkinek sem az Eletjel húszéves fennállása alatt: a műsor végén a közönség szinte egy emberként énekelte velük az *Úgy tetszik, hogy jó helyen vagyunk itt...* kezdetű népdalt, hogy csak úgy rengtek tőle a zeneiskola ódon falai.

(7 Nap, 1979. március 23.)

HAJSZALGYÖKEREK

Kedves közönség!

Az Eletjel szerkesztősége mindenképpen rendhagyó műsort tervezett, amikor arra gondolt, hogy műsorába iktatja az 5. és 6. osztály magyar irodalmi olvasókönyvének bemutatását.

Mi az a rendkívüli, a szokatlan, az eltérő az élőújság eddigi hagyományaitól?

Feltételezem, hogy a szerkesztőség nem gondolt volna arra, hogy „tan-könyveket” mutasson be, ha az illető iskolai segédeszközök magukon viselnek a hagyományos didaktikusság jegyeit, azaz ha tartalmukból unos-untalan kiütközne a mindenáron tanítani szándékozás lólába.

Az iskolareform szele sok mindent elsöpört az iskolákból. Így az irodalomtanításban is új szellem bontakozott ki, amely magától értetődőnek tekintti, hogy olvasókönyveink csak értékes irodalmi szövegeket tartalmaznak. Ha ennek így kell lenni — márpedig így van —, mi sem természetesebb, hogy új olvasókönyveinkre úgy kell tekintenünk, mint más irodalmi antológiákra: különleges irodalmi szövegválogatásokra.

Az összetettebb irodalmi nevelést az 5. osztályban azzal az irodalmi anyaggal kezdjük, amely szinte egyidős az emberrel és az emberi társadalommal: a népköltéssel. Gyermekeink döntő többségének természetes irodalmi közege, öröksége a népköltészet. Ha más nem, akkor a szólások, közmondások természetes használatával él, de hiszem, hogy éppen úgy közege ifjúságunk műveltségének a mondókák, kiszámolók, gyermekdalok és játékok világa is. Eppen azok az elemek, amelyek a népköltészet műfajai közül a legősibbek. Dallamaikkal visszanyúlnak a népek korai történetébe, a messi mitológiai világba. Így van ez a magyar gyermekdalokkal is. Nem véletlen tehát, hogy a népköltészet feldolgozását ezzel a legősibb, legeredetibb anyaggal kezdjük.

Az iskolának — az irodalmi nevelésnek — úgy kell nyújtania a népköltészet irodalmi anyagát, ahogy az a valóságban, az életben jelentkezik: mozgásokkal, táncsal, dallal. Olyan formában, hogy ahhoz még tankönyvre és tanteremre sincs szükség. Úgy, ahogy az valaha a népeletben keletkezett és terjedt.

A gyermekdalok anyagáról természetesen térhetünk át a magyar népdal világának megismertetésére. Itt megint azt kell mondanunk, hogy személyes tapasztalataink szerint otthonosan mozognak tanulóink. Szerencsére még nem urbanizálódtak annyira, hogy elfelejtették volna a népköltészetet, a népzene-t, a népdalt. Hiszen népszokásaink ma is alkalmat adnak, hogy kicsi kortól kezdve hallják népdalainkat és megtanulják azokat. Az irodalomtanítás tehát itt sem nyújt újat: felújít ismereteket, pontosít vagy kiegészíti azokat.

Mondhatnánk, hogy így fokozatosan térhetünk át a népi epikára. De vajon van-e gyermek, aki nem hallott mesét, akinek kisgyermekkorban nem meséltek vagy nem olvastak meséket? Alig hiszem, hogy akad valaki. És ez a jó, ez a természetes. A kivételeket csak sajnálni lehet, mert megfosztattak egy olyan világtól, amelyben a gyermeki lélek és képzelet felszabadul, a csoda és valóság testközelbe kerül.

Az olvasókönyv a népköltészetet így közelítette meg, és igyekezett vele párhuzamosan bemutatni azt a népi világot, társadalmat, mely azt lérehozta, és megteremtette azokat a helyzeteket, ahol az terjedhetett és fennmaradhatott mind a mai napig.

A legmélyebbről, a hajszályökerektől indulunk tehát az irodalmi neveléssel. Azzal, hogy egy teljes tanévet szentelünk a népköltészetnek, megadjuk az őt megillető helyet az irodalomban. Mert értékben, jelentőségben egyenrangú a műköltészet legmaradandóbb darabjaival.

Nem véletlen, hogy a szépirodalom vissza-visszatér a népköltészetéhez: merít abból, megtermékenyül általa.

Nem véletlen az sem, hogy évtizedek óta megnövekedett világszerte az érdeklődés a népköltészet iránt. Az előadóművészet is szívesen nyúl ehhez az ősforráshoz. Egy hete csak, hogy a *Madárka* című Eletjel-esten a közönség azonosult az előadóművésszel, mert nemcsak hallgatóként volt jelen, hanem az adott pillanatban egyenrangú partnerként.

Ma sem, mi sem akarunk mást: megerősítést abban, amit mindannyian tudunk, ha nem is mindig azonos terjedelemben vagy azonos szinten.

Kodály a *Háry János* szvit első tételének azt a címet adta: „Kezdődjék a mese!”

Dr. Horváth Mátyás

*(Elhangzott az Ereszkedik le a felhő... című előadásunk bevezetőjeként
1979. március 28-án.)*

AZ IRODALMI HAGYOMÁNYKÖZÖSSÉG APOLASA

A 20. század második felében a felgyorsuló élet sodrásában öngazgatású szocialista társadalmunk központi figyelmet szentel az ifjúság nevelésének.

Az ifjúság és a gyermekek alappillérei lesznek korszerű társadalmunknak, s célunk az, hogy magas szaktudású dolgozókat és sokoldalúan képzett öngazgatókat neveljünk gyermekeinkből, akik a mindennapi munka elvégzése mellett gyönyörködni tudnak az irodalmi alkotások szépségeiben, racsodálkoznak majd a képzőművészeti alkotások szépségeire, akik majd szívesen hallgatják a zenét, hozzáértően tekintenek meg egy-egy filmet.

1974-ben a Tartományi Tanügyi Tanács jóváhagyta a reformtörekvések szellemében kidolgozott új óraterveket és tanterveket. A magyar nyelv- és irodalomtanítás tantervi anyaga — hasonlóan más nemzetek és nemzetiségek tanterveivel — súlypontozza az irodalom marxista szemléletének megalapozását, hazánk nemzeteinek és nemzetiségeinek, irodalmi gyöngyszemeinek megismerését, az irodalmi hagyományközösség ápolását, a népköltészet és nemzeti irodalmunk megismerését.

Ezeknek a gondolatoknak és célkitűzéseknek a jegyében született meg az általános iskolák 6. osztálya számára írt anyanyelvi olvasókönyv.

Koncepciójában és tartalmában folytatása az V. osztályok számára írt olvasókönyvnek. A hatodikos olvasókönyv a népies irodalmat történeti időrendben mutatja be úgy, hogy az egész szemelvényanyag Petőfi Sándor, Arany János, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond és Illyés Gyula művei köre csoportosul.

Az olvasókönyv a kuruc kor szabadságharcának győzelmeit, nehézségeit, a szegénylegények szomorú sorsát, bujdosásait népi hangvételű lírai alkotásokban mutatja be.

Két virágéneken át (*All előttem egy virágszál és Amott kerekedik*) bepillantást nyerhetünk az egyház által megbélyegzett és tiltott virágénekek igen gazdag kincsestárába.

Csokonai Vitéz Mihály életrajzán és költői munkásságán keresztül egyrészt bepillantást nyerhetünk a 18. századbeli feudális Magyarország nevelési és művelődési rendszerébe, másrészt a nyugatról beáramló haladó eszmék sorsáról is tájékozódhatunk. Megismerjük Csokonait, aki a kötelező istentisztelet helyett társaival az erdőbe vagy a mezőre megy, ott népdalokat énekelnek, s a tollát próbálgató ifjú költő a hallottakat szorgalmasan jegyezgeti, s ennek hatására születnek meg a legszebb Csokonai-versek.

Petőfi Sándor élete és költészete az olvasókönyv központi fejezetében kapott helyet. A szerzőnek az volt a célja, hogy a nagy költő életrajzát, társadalmi-politikai, filozófiai és irodalmi szemléletét úgy mutassa be, hogy az funkcionális kapcsolatban álljon költészetével, a szemelvényanyagba felvett művekkel. Az olvasókönyv szerzője megkísérelte bemutatni egy-egy Petőfi-mű élményanyagát és kapcsolatát a népköltéssel. Tette ezt azért, mert Petőfi Sándor költői munkásságán lehet bemutatni a legszemléletesebben a népköltészet szerves kapcsolatát és egymásra hatását.

A délszláv, valamint Jugoszlávia nemzetiségeinek irodalmi kincsestárából azt a szemelvényanyagot tartalmazza az olvasókönyv, amely a magyar, a délszláv vagy más nemzetiségű irodalmi kapcsolatokat példázza, illetve más vonatkozásokban is rokonságot mutat.

A magyar irodalomban a történelmi viharok során két helyen hangzik el a kisemmizettek, a megaláztatottak művészi megfogalmazott legszebb sivalma: az egyik Tiborc panasza a *Bánk bán*-ban, a másik pedig Dózsa György beszéde a ceglédi piacon. Illyés Gyula említett verse nemcsak azért került be az olvasókönyvbe, mert a tartalom és a forma remekbe szabott esetével találkozunk, hanem azért is, mert a feudális Magyarország gazdasági, társadalmi és szociális viszonyainak keresztmetszetét adja.

A vajdasági magyar irodalom szemelvényanyaga ismerős tájakra vezet el bennünket: a szép szó adta lehetőségeken keresztül megismerjük Csépe Imre kubikosait és szegény napszámosságait. Németh István elbeszélése a szedett-vedett öltözékű Petőfi brigád újoncokat mutatja be, az elbeszélés hősei rongyosak, de már érezzük a felszabadulás szabad és friss levegőjét.

Az olvasókönyv Fehér Ferenc két gyönyörű lírai hangvételű vallomásával zárul.

Sátai Pál

(*Elhangzott az Ereszkedik le a felhő... című előadásunkon
1979. március 28-án*)

EGYSZERŰSÉG, DE SOKSZÍNŰSÉG

Ereszkedik le a felhő címmel tegnap este az Eletjel szervezésében színvonalas népköltészeti összeállítást láthatott a Népkör főként diákokból álló közönsége. A közreműködők is tanulók voltak, akik Jónás Gabriella irányításával a tisztá, szép beszéd és ének, az egyszerűség, de ugyanakkor a sokszínűség példáját nyújtották. Az est célja az volt, hogy az általános iskola ötödikeseivel és hatodikosaival, de minden más fiattalal és idősebbel is megszerettesse a népköltészetet.

Az est elérte célját: megerősítette a diákok és mások eddigi ismereteit és újabb tudással is gazdagította. A közreműködőknek sikerült elénk varázsolniuk a népköltészet forrásának közegét. A népi kultúra legszebb prózai és epikai darabjai a maguk teljességében elevenedtek meg.

Ezt megelőzően, az elmúlt héten szintén nagy sikert aratott az Eletjel műsorán a *Madárka* című, ugyancsak népköltészeti összeállítás, s ez, a tegnapi rendezvényt elvetve, azt bizonyítja, hogy nagy az érdeklődés e kimeríthetetlen gazdagságú műfaj iránt, amely tulajdonképpen minden más művészet ősforrása és ihletője is.

GA

(Szabadkai Rádió, 1979. március 29.)

A népköltészet világába vezetett el bennünket a Népkör irodalmi csoportja

KIEGÉSZÍTŐ NYELVMŰVELÉS SZABADKAI MÓDRA

Természetesnek tartjuk, hogy a pedagógusműhely felcímen megjelenő írásokban pedagógusokkal találkozzunk: tanítókkal, tanárokkal, akiknek az (iskolai) oktatás-nevelés a hivatásuk. Ebből a szempontból tehát rendhagyó ez az írás, mert szereplői fiatalok: diákok, dolgozók — a Népkör irodalmi

színpadának tagjai — akik Jónás Gabriella, a Szabadkai Népszínház fiatal művésznőjének vezetésével s a Jugoszláviai Magyar Nyelvművelő Egyesület szabadkai alapszervezetének támogatásával a szó legszorosabb értelmében vett nevelőmunkát végeznek, anyanyelvünk ápolásán tevékenykednek.

Az Eletjel irodalmi élőújság legutóbbi műsora idézte fel a pedagógusműhely hangulatát, a pedagógiai munka legnemesebb értelmében használva ezt a szót. Nem mindenáron tanítani a cél — hallottuk dr. Horváth Mátyas bevezetőjében —, hanem élményt nyújtani általános iskolai olvasókönyveink szemelvényanyagához.

Amíg a bevezetőt hallgatom, gondolataim — az ott hallottakkal párhuzamosan — másfelé kalandoznak. Az anyanyelv az egyénnek legszemélyesebb, egész lényével összeforrott tulajdona, melynek kulcsszerep jut a személyiség sokoldalú fejlesztésében — csengenek vissza egykori (tanítóképzés korom) tanárának, Balázs Piri Aladárnak a szavai.

A nyelvi nevelés egyben a gondolkodásra nevelés is — a beszéd a gondolatok hordozója —, de ez fordítva is érvényes: a gondolkodásra nevelés csak az anyanyelvi nevelés közegében lehet eredményes, amit az alsó tagozat egynevelős rendszere — ha a pedagógus átérzi ennek jelentőségét — mindkét irányban hatékonyan szolgál.

Az általános iskola felső tagozatán az anyanyelvi és az anyanyelvű képzés elválik egymástól. A kifejezőkészséget egyrészt a szabályos nyelvi formák tudatosításával csiszoljuk, másrészt a folyamatos szókincsgyarapítással. Ekkor épül bele a gyermek szókincsébe a különböző tantárgyak szakszókészlete.

Ez a folyamat azonban csak akkor lehet eredményes, ha a tanuló köznyelvi képzettsége olyan szintet ér el, amelyen be tudja illeszteni a szaknyelvi kifejezéseket nyelvrendszerébe, az anyanyelvi nevelés ugyanis minden egyéb — anyanyelven folyó — képzés és nevelés, tehát a tanulás értelmi feltételeinek a kimunkálására is irányul. Ha ezt a feladatát nem teljesíti, a tanuló hátrányos helyzetbe kerül, mivel nem alakul ki benne egy olyan fokú alapteremtés, amely az egyre nagyobb mennyiségű szakismeret feldolgozását lehetővé tenné.

Az anyanyelv-művelés természetesen nem szorítkozhat az iskolai munkára: a szabad nyelvművelés formáinak igazodnia kell a tanulók értelmi és érzelmi fejlettségi fokához. Az Eletjel múlt heti műsora ebből adott izelítőt.

A legnehezebb úgy tanítani, nevelni, hogy az ne tűnjön tanításnak, nevelésnek. Jónás Gabriellának és a műsor többi közreműködőjének ez — úgy tűnik — sikerült. Nem ismeretanyagot közölnek, hanem egy műfaj szellemét varázsolják elő — azért a műfajét, amely egyidős nyelvünkkel: a népköltészetet — a gyermekdalok, mondókák, kiszámolók, találós kérdések, játékos és népdalok szellemét — és azt a népi világot, amely ezt létrehozta.

Köcsögben gyertya ég, halk citeramuzsika szól, durván ácsolt kisszékeken fiúk és lányok ülnek körben, és — mint Kodály *Háry János*ában — kezdődik a mese. És nemcsak elkezdődik, hanem ebben a mesélő, játékos hangulatban folytatódik is — érzelmeket kelt, gondolatokat indít, örömet szervez annak is, aki előadja, még inkább azoknak, akik hallgatják.

Majd változik a szín, ruhát váltanak a szereplők, a citera helyett zongora szól — a hatodik osztály anyagához kapcsolódó népies költészet hangulatához illően: szólnak a versek, száll a dal...

A műsor legnagyobb értéke, hogy példát mutat: amire a Népkör irodalmi színpada képes, iskoláink többségében megvalósítható. Jó versmondóink, citerán vagy furulyán játszani tudó gyermekeink, lelkes amatőrjeink vannak, csak szív, lélek és anyanyelvünk iránti, féltő gondoskodás kell ahhoz, hogy ez a nyelvművelő forma iskoláink megszokott munkaformájává válhasson. Mert olvasókönyveink csak szövegeket tartalmaznak — az élményt magunknak kell megteremtünk.

Szöllösy Vágó László

(Magyar Szó, 1979. április 1.)

KÉT OLVASÓKÖNYV

Az iskolareform kiadói terve nyomán megjelent új tankönyvek kitűnő betekintést nyújtanak a diákoknak és a szülőknek egyaránt abba a programba, hogy milyen tanterv alapján alakul az oktatás a magasabb szintre emelt általános iskolákban. Az érdeklődés minden tantárgyra egyformán kiterjed, így az irodalom tanítására is, amely az irodalomtörténeti ismeretek bővítésével egyidejűleg az anyanyelv szókincsének gazdagítását, az írott és a beszélt nyelv kiművelését segíti elő.

Az általános iskolák ötödik és hatodik osztálya számára kiadott olvasókönyvek szerkesztője a kötetek megkomponálásánál a népköltészetet vette kiindulópontul. A két könyv bemutatására rendezett estén a bevezetőben dr. Horváth Mátyás egyetemi tanár hangsúlyozta, hogy az ősforrástól kell elindulnunk, a gyökerektől a műköltészet felé, mert igazában így alakulhat ki egy hiteles átfogó kép az irodalom műveinek ihletőiről és a nagy kibontakozásról a népköltészettől a népies irodalomig. A két könyv bőséges anyagot nyújt ennek a sok halhatatlan értéket feltáró, tudatosító pedagógiai munkának elvégzésére.

Jónás Gabriella, a Szabadkai Népszínház művésznője — mint a most megtartott Életjel-estnek a rendezője — a kötetek legszebb gyöngyszemeiből állította össze a műsort. A népdaloktól és az örökbecsű népballadaktól kezdve felfelé ívelően nyílt ki a kép és egy látványos tablóban keltette életre Csokonai, Petőfi, Arany korát, s innen tovább haladva felzengtek napjaink költészetének hangjai. A rendezőnő a Népkör beszédművelési csoportjának tehetséges, szép ígérgetű tagjaival olyan színesen dolgozta fel a komoly műgondal válogatott számokat, hogy nem egy jelenetével mély visszhangot keltett. Az olvasókönyvek lapjai valósággal megelevenedtek előttünk s értékes élményt nyújtottak a nézőteret csaknem színiültig megtöltő közönségnek.

Buzdító volt az, amit láttunk. Így kellene a Népkör kamaraszínházát tovább fejleszteni még...

L. E.

(7 Nap, 1979. április 6.)

FIATALOK BEMUTAKOZÁSA

A Moša Pijade Egységes Középiszkola Egység Tmasz-ának tanulói élénk előadói tevékenységet fejtenek ki. Két hét alatt két jól sikerült előadással mutatkoztak be a Csáth Géza Művészetbaráti Kör közönségének. Március 20-án három — magyar, szerbhorvát és orosz — nyelven adták elő Szergej Jeszenyin verseit. A Népkör kistermébe meghirdetett műsort végül is a nagyteremben kellett megtartani, mert háromszor annyian jöttek össze, mint ahányan az emeleti klubhelyiségbe beférnek. A mintegy százötven főnyi közönség több tehetséges szavalóra felfigyelt; különösen azok tűntek ki, akik oroszul mondták a verseket. A Csáth Kör idei első rendezvénye osztatlan sikert aratott. Ez sokban Cvitkó Ferenc, Helényi Klára, Horváth Katalin és Cedimir Kilibarda tanároknak, a műsor összeállítóinak és rendezőinek, valamint Vesna Marjanušićnak, az összekötő szöveg írójának köszönhető.

Nem kisebb sikert aratott az említett iskola másik rendezvénye, amelyet hétfőn a zeneiskola hangversenytermében tartottak meg ugyancsak az élőlúság szervezésében. Pausity Olga rendező a Nyugat legkiemelkedőbb költőinek verseiből válogatott, akiknek művei ugyan gyakran szerepelnek az Életjel műsorain, de így csokorba gyűjtve először hangoztak el a pódiumáról. A fiatal tanárnő rendezésén nem volt érezhető a kezdők bizonytalansága. Érthető is, hiszen Pausity Olga éveken át a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad együttesének egyik erőssége volt és az utóbbi hónapokban is több elő-

Dr. Györe Kornél

Szekeres László

adóestet tartott. Tapasztalatát sikerült is átvenni tanítványaira, akik közül különösen Raffai Tünde hívta fel magára a figyelmet értelmes és meggyőző versmondásával. Jó lenne, ha az iskola tanulóinak lelkesedése a továbbiakban sem csökkenne, s az irodalmat, színházzást kedvelő diákok ezentúl is életjelet adnának magukról.

(7 Nap, 1979. április 6.)

HAT ÉVTIZED VISSZHANGJA

Az a szellemi mozgalom, amely húsz esztendővel ezelőtt indult meg Szabadkán, ma már a köztudatban él. Az Eletjel irodalmi élőlűjság beérve komoly tömegeket mozgított meg: érdeklődésünket művelődési életünk felé irányította. Két évtized nem kis idő, hiszen ezalatt egy új nemzedék nőtt fel és ismerkedett meg azokkal a szellemi javakkal, melyek egyrészt a múlt értékeit hozták emberközelbe, másrészt a mai valóságunkból kihajtott új értékeket tette népszerűvé közösségünk különböző rétegeiben. Az elért eredmények a kulturális tevékenység ágazataiban termékenyítően hatottak és tehetséges fiatalokkal népesítették be a szellemi munka területeit.

Az Eletjel szerkesztői, rendezői, előadói mindig arra törekedtek, hogy rendezvényeikkel az elérhetetlen szférák helyett a való élet lüktetését, hullámveréseit, történelemformáló erejét mutassák be művészi alkotások tükrében az előadóművészet közérthető eszközeivel. És ebben az alaposan átgondolt, tudatos munkában leljük meg az érintkezési pontokat szocialista társadalmunk fejlődésével a felszabadulástól napjainkig.

A népi forradalom előkészítő évei emberöltőre nyúlnak vissza. Hatvan esztendeje annak, hogy megalakult a Jugoszláv Kommunista Párt, a Jugoszláv Kommunista Ifjúsági Szövetség és a szakszervezetek. A jugoszláviai munkásmozgalomnak ez a három élcsapata történelemalkító erővé fejlődött és a forradalom lobogója alá szólította az ország nemzetét és nemzetiségét, hogy megvalósítsák a Jugoszláv Kommunista Párt programját és az AVNOJ történelmi jelentőségű második ülészakának döntése alapján a népfelszabadító háború győzelmének bekoronázásával életre hívják a Jugoszláv Szövetségi Szocialista Köztársaságot.

Az első nagy léptek hatvanadik évét ünnepeljük most, s el kell mondanunk, hogy a hősi múlt és a jubileumi esztendő miként tükröződik vissza intézményeink, szervezeteink, egyesületeink s valamennyi közösségünk mindennapi életében, mert ezek a termékenyítő mozzanatok életünk legkisebb rezdüléseiben is jelen vannak.

Az Eletjel irodalmi élőújság már megjelenésének első évfolyamában műsoros estjein megszólaltatta a forradalmi költőket, a májusi ünnepek alkalomával megemlékezett az ifjúság napjáról, Tito elnökről, történelmünk legnagyobb élő alakjáról. Nem egy előadás hangzott el a Jugoszláv Kommunista Párt nagy távlatokat nyitó kezdeményezéseiről, melyek munkásmozgalmunknak mindig újabb lendületet adtak a második világháború előtt, a népfelszabadító háború idején, majd az újjáépítés korában. Vajdaság kiemelkedő forradalmáraitól: Cseh Károlyról, Žarko Zrenjaninról, Matko Vukovićról, Szervó Mihályról az évfordulók kapcsán emlékeztek meg az élőújság munkatársai. Itt külön ki kell emelnünk az 1963. november 22-én rendezett előadást: *Hősi napok nyomában* címmel a Jugoszláv Antifasiszta Tanács második ülészakának határozatait ismertették az előadók a népes hallgatóság előtt. 1964 novemberében *Huszadik ósz* címmel az ország felszabadulásának évfordulójáról emlékeztek meg a kommunista párt irányító szerepének kiemelésével.

A szabadkai s a vajdasági munkásmozgalom egy külön fejezetébe tartozik a párt folyóiratának a szerepe. *Harcos folyóiratunk* volt ez a lap, melynek szerkesztői, munkatársai 1941. november 18-án mártírhalált haltak a fasiszta megszállás alatt. Hasonló visszaemlékezés hangzott el az élőújság pódiumáról Jovan Popovićről, a forradalmár íróról születésének 70. évfordulóján és kegyeletes visszapillantás Sinkó Ervin életútjára halálának 10. évfordulóján.

1977-ben, amikor Tito elnökünk kettős jubileumát ünnepeltük, és ünnepelték szerte a világban, az Eletjel *Tito útján* címmel nagy műgonddal előkészített estén mutatta be a Kommunista Szövetség és a népfelszabadító háború hősnéinek útját emberfeletti küzdelmeken át a győzelemig, az el nem kötelezett országok egységének kezdeményezőjétől a szocialista öngazgatási társadalom megteremtéséig, amellyel beírta nevét a világtörténelem könyvébe.

Hallhatta közönségünk ezen a pódiumon a köztársaság, a néphadsereg köszöntését, a legszebb dalokat hazánkról, s azokat a magyar és szerbhorvát nyelvű előadásokat, amelyek pártunk, a Kommunista Ifjúsági Szövetség és a szakszervezetek nagy vállalkozásait elevenítették fel a hallgatóság előtt.

Az Eletjel könyvkiadói tevékenysége nem egy kiadványával örököltette meg forradalmi utunk egy-egy fejezetét. Az Eletjel Miniatűrökben Petkovics Kálmán *A tizennyolc nyárfa* című munkájában Antun Zelić harcoss életét írta meg, Kolozsi Tibor *Erzsébetlaktól Maglajig* című könyvében Kizur István küzdelmes éveit örököltette meg. Urbán János *Haláltépett élet* című munkájában Bakos Kálmánról, az adatai forradalmárról adott hiteles képet, Petkovics Kálmán *Áprilistól novemberig* című kötetében Szabadka küzdelmes napjait idézte fel 1941-ből, s ugyancsak Petkovics Kálmán dokumentumröportot jelentetett meg az Eletjel Könyvek sorozatában; a szerző a *Kérdőjeles ember* c. kötetében a szabadkai munkásmozgalomról írva Rigó János alakját idézte fel.

Irodalmi élőújságunk ezt az évet — harmas jubileumunk esztendejét — januárban egy szerbhorvát nyelvű előadással nyitotta meg. Oto Zupančič szlovén forradalmi költőről emlékeztek meg halálának 35. évfordulóján.

Az Életjel Könyvkiadó a jubileumi esztendőben kiadja Somogyi Pál forradalmi költő életrajzát; a Csáth Géza Irodalombaráti Kör ünnepi estet szentel az évforduló jelentőségének méltatására. És április hó végén — a jubileumi ünnepség nagy napjaiban — a Jugoszláv Kommunista Párt, a Kommunista Ifjúsági Szövetség és a szakszervezetek megalakulásának 60. évfordulóján az Életjel alkalmi irodalmi összeállítással emlékezik meg a történelmi jelentőségű napokról.

Gyollai Mihály

(Elhangzott az Újvidéki Televízió 1979. április 24-én sugárzott
Literatúra című műsorában.)

HATVAN ESZTENDŐ

Velünk együtt mondták a világ összes haladó erői az elmúlt napokban, hogy a Jugoszláv Kommunista Párt, a Jugoszláv Kommunista Szövetség büszkén tekinthet vissza diadalmas forradalmi útjának hatvan esztendőjére. Voltak ugyan bánatok, vészek, szenvedések — költői sorokkal folytatva a gondolatot: „De nem bántam meg soha, hogy élek. Népemért, hazámért, szívesen elégek! Három életet ér az igaz élet”. Az elmúlt hatvan esztendő alatt hányan éreztek, vallottak és cselekedtek e költői sorok értelmében és szellemében nem kímélve egészséget, boldogságot és a legdrágábbat, az életet sem. Az elmúlt hatvan esztendő tüzének és harcának eredményeként jött létre minden, amink van, a szocialista öngazgatású Jugoszlávia, amelynek tekintélye és megannyi barátja van az egész világon.

Hatvan esztendővel ezelőtt egyesült az ország munkásosztályának legforradalmibb része, létrehozva a Jugoszláv Szocialista (kommunista) Munkáspártot, majd az egységes Jugoszláv Osztályszakszervezetek Szövetségét és az ifjúkommunisták szövetségét. Történelmi hivatásának és küldetésének teljesítésére egyesült a forradalmi élcsapat, azért, hogy szervezhesse és vezethesse a munkásosztály jogaiért, népeink és nemzetiségeink egyenjogúságáért, a jobb és igazságosabb társadalmi rendszer, a szocializmus megvalósításaért induló döntő küzdelmet.

A Munkásújságnak az egyesülési kongresszus alkalmából megjelent vezércikkéből idézek. A vezércikk címe: *Feltámadás*. Az írásból a cenzúra sok mondatot kitörölt, de így is sejteni lehet, hogy a régi és az új megváltóról volt benne szó. „Az új megváltó a szocializmus. Az ember ember által való kizsákmányolásának a megszüntetése és egy olyan társadalom bevezetése, amelyben nem lesznek gazdagok és szegények, kizsákmányolók és kizsákmányoltak, amelyben majd teljes egyenjogúság uralkodik.”

A korabeli feljegyzések szerint a történelmi jelentőségű áprilisi vasárnap reggelén (1919. április 20-án) a belgrádi Slavija Szálloda nagytermében alig fért el az ötszáz küldött és a számos vendég. A teremben akár a méhkasban. Zsongás. Felzúg a munkáshimnusz (amelynek néhány sora — szabad fordításban): „Teljes szívvel, fiatalos erővel tépd a rabság láncait te, aki csak a kint, keservet ismered. Zengjen az egész világon: nem élünk rabságban tovább!”

Az első szónok arról beszélt: „... az itt összegyűlt küldötteknek jutott az a feladat, hogy végrehajtsák és elvégezzék a jugoszláv proletariátus egyesülését. A burzsoázia már egyesült, létrehozta saját frontját, nekünk is egyesülnünk kell, létrehozva saját frontunkat. Ugyanakkor ennek a kongresszusnak tiltakoznia kell azon erőszak ellen, amelyet a központi kormány a jugoszláv proletariátusra gyakorol.” A szónok ilven kérdést tett fel: „A háborúban kiöntött vér és a győzelmekről szóló dicshimnuszok után vajon ez az erőszak lesz a demokrácia ebben az országban?”

Összetett és ellentmondásokkal teli időszakban lépett az ország és népei történelmének színpadára a Jugoszláv Kommunista Párt. Az egyesülési kongresszuson nem egy kérdésben még felemás és következetlen határo-

zat született, s a forradalmi irányvétel is inkább a munkásosztály harcos hangulatából fakadt, mintsem a marxi—lenini forradalmi tanítás alapos ismeretéből, és főleg nem abból, hogyan lehet azokat a hazai környezetben alkalmazni. Az egyesülés alapjait tartalmazó dokumentum kimondta: „Jugoszlávia munkásosztálya arra kényszerült, hogy szilárdabban egy gazdasági-politikai mozgalommá csoportosuljon, mert egyrészt csak így védekezhet a teljes osztálykizsákmányolás ellen, másrészt pedig csak így készülhet fel a nagy világeseményekre.” Az elfogadott gyakorlati akcióprogram is túl általános volt, nem haladta meg némely ellenzéki párt programjának keretét. Az agrárkérdésről szóló határozat nagyjából a feudális viszonyok megszüntetésének követelésére szorítkozott és akkor még teljes volt a meg nem értés a nemzeti kérdés iránt, márpedig a sok nemzetiségű új államban ez volt a proletárforradalom egyik alapvető kérdése.

Az első kongresszust követte a második, az elmúlt évben immár a tizenegyedik, s közben elmúlt hat évtized a folytonos forradalmi harc tüzeiben — ebben forrt egybe a párt és a munkásosztály története. A húszas és harmincas évek terrorjának és üldözéseinek ellenére egyedül a pártnak sikerült hatékony forradalmi fegyvert kovácsolnia az országban uralkodó általános elégedetlenségből, egyedül a pártnak sikerült megszerveznie a munkásosztályt és az ország dolgozóit, mégpedig nemcsak a fennálló ellentétek megoldására és a negyvenes évek elején a fasiszta hódítók kiűzésére, hanem egy új, szocialista alapokon nyugvó társadalmi közösség kialakítására is. A múltat értékelve azt mondhatjuk, hogy a Jugoszláv Kommunista Párt megalakítása 1919-ben történelmi szükségszerűség volt. „Ilyen párt nélkül Jugoszlávia felbomlott volna, területei pedig bizonyos különböző imperialista kombinációk martalékává váltak volna. Ezért volt a forradalmi marxista párt megalakítása népeink számára óriási jelentőségű, sorsdöntő történelmi esemény” — mondotta húsz évvel ezelőtti értékelőjében egységünk kovácsa, pártunk vezetője. Az egyedüli helyes út volt: pártot alakítani egvazon szervezeti és po-

Urbán János és Mészáros Zakariás méltatta hatvan évvel ezelőtti megalakult pártunk tevékenységének jelentőségét

litikai elveken, amelyeket Lenin a bolsevik párt megalakításakor fogalmazott meg. Ezek az elvek teljes egészükben helytállóknak bizonyultak pártunk egész háború előtti és háborús időszakában, a régi rendszer megdöntéséért folytatott harcban, majd a hatalomért és a szocializmus építéséért vívott küzdelem során is. A fasiszta megszállás után keletkezett fejetlenségben nem szervezhettünk és nem vezethettünk volna népfelzabáló háborút, nem válósíthattunk volna meg sikeresen a szocialista forradalmat, ha pártunk nem harcol szakadatlanul megalakulásától kezdve, ha a harcokban nem áldozza fel tudatosan életét megannyi értékes elvtárs, ha nem éltek volna nemes hagyományok, amelyeket egyedül a munkásosztály és élcsapata menthetett át, ha a párt harcával nem szerzi meg a dolgozók bizalmát, ha a hosszú forradalmi harcok során nem alakítjuk ki végső formájában a kommunista fényes arculatát, a kommunistaét, aki a marxizmus-leninizmus megteremtőinek művein és főként a nagy októberi forradalmat végrehajtó kommunisták forradalmi tapasztalatain nevelkedett.

Visszatekintve a múltba, feltétlenül fel kell idézni a hat évtized néhány sorsdöntő esztendejét:

Elsőként kell megemlíteni 1941-et, amikor a párt és vezetője, Tito elvtárs, nem ismerve el az ország megszállását és feldarabolását, valamennyi nemzetünket és nemzetiségünket harcra szólította fel a megszállók és a hazaárulók ellen. Ezzel a párt vállalta a felelősséget nemzeteink és nemzetiségeink felszabadító harcának folyamatáért és irányzatáért. A gyorsan felángoló küzdelem általános népi háborúvá alakult, amely egyben magán viselte a hiteles szocialista forradalom minden jellemvonását.

1948 volt a második sorsdöntő esztendő, e ez a nemzetközi közvéleményben csaknem olyan jelentős, mint a népfelzabáló háborúban aratott sikerünk. Hét évvel előbb Hitlernek, most Sztálinnak mondtunk nemet. Ez volt az az év, amikor próbára kellett tennünk minden korábbi tevékenységünket. Sztálin úgy vélte, hogy nem létezhet szocialista ország az ő irányítása nélkül, és egészen addig egyetlen kommunista párt sem maradhatott fenn, ha egy ilyen fontos személyiség elmarasztalta. Pártunk és országunk nem hódolt be, s mivel a történelem bizonyította nézeteink és tételeink helytállóságát, így ez megváltoztatta nemcsak a kommunista pártok, hanem a szocialista országok közötti viszonyokat is.

A harmadik sorsdöntő esztendő: 1950. A munkásönigazgatással, a vállalatoknak a dolgozói kollektívák által történő igazgatásra való átadásról szóló törvénnyel megkezdődött az országban a mély társadalmi, gazdasági és szociális átalakulások folyamata. Forradalmunk lényegének eredeti kifejezőjeként az önigazgatás olyan társadalmi valóság lesz, amelyben mi magunk demokratikus úton rendezzük a társadalmi ellentmondásokat, nézeteltéréseket és összeütközéseket. Valójában a hatalomra jutott munkásosztály hozzáfogott hivatásának betöltéséhez, az egész társadalmi újratermelés irányításához.

Pártunk és munkásosztályunk büszke lehet arra, amit hat évtized alatt teremtett. Büszke lehet nemcsak azokra az eredményekre, amelyeket az anyagi termelés, a társadalmi és személyi életszínvonal növekedése terén értünk el. Ugy tartjuk, hogy ez is az elvégzett munka része, de csak egy része. Legnagyobb vívmányunk: az új szocialista viszonyok, a szabadság, a közélet humánus légköre és gyakorlata, a dolgozók arra való lehetősége, hogy határozhatnak munkájuk feltételeiről és eredményeiről, hogy kibontakoztathatják alkotó erejüket. „Mert biztos holnapba lépünk tudatos lépteinkkel, mert éveket szül nekünk minden rajongó reggel, mert éveink vetése századokban kalászos, mert esőben és hóban hűek vagyunk a lázhoz. Mert taníthatom a népet hatalma tudatára, mert nagy a nép, és alkot és énekesét várja, mert van értelme minden fáradt napnak, almatlan éjnek, mert minél több a veszély, a tett annál merészebb” — ahogyan a költő énekel.

Hatvan év után Jugoszlávia ma fogalom a világon. Nagy tekintélye van. Az egész munkásosztály, a párt és vezetője — aki mindenképp fölé helyezi a szocializmus érdekeit nálunk éppúgy, mint a világban, akinek a nép iránti felelőssége minden tett alapvető mércéje, és akinek a dolgozó ember boldogulásáért és jövőjéért folytatott harc jelenti az élet értelmét — alig be-

szél a hat évtized nagyszerű eredményeiről. Inkább azt hangoztatjuk, milyen nehézségeink, hibáink és mulasztásaink vannak. Azt sem tagadjuk, hogy nem találtunk választ a szocializmus minden mai dilemmájára. Valljuk: a forradalom szakadatlanul tovább tart, a történelmi küldetésnek nincs vége.

Hatvan küzdelmes év után elmondhatjuk: a szocialista öngazgatású Jugoszlávia jövője szilárd és tartós alapokon, megbízható támaszokon nyugszik nemzeteink és nemzetiségeink hősiességében és egységében, a munkásosztály döntő szerepében, egészséges, ifjú nemzedékünkben, a szocialista öngazgatási rendszerben, a szervezett szocialista erők széles frontjában, az általános honvédelemben, függetlenségünkben és elnemkötelezettségünkben, a népfelszabadító háború és a szocialista forradalom vívmányaiban gyökerезik és abban a nagy tekintélyben, amelyet nagyon kevés ország teremtett magának a világon, és mert olyan vezetőnk van, akit az író és költő még a háború viharában így jellemzett: „Vasból való, ám e vasban burkolva még / Szív is dobog. Hogyha karja égnek lendül, / Fényes lesz és fény ömlik a fellegekből. / Amikor lép, sarka alatt roppan a jég. / És így vezet minket. — Nem tudjuk, vajon ő / A mának fia, vagy régi regék hőse, / Csak törünk nyomában keményen előre. / S dagadó keblünkben a hitünk folyton nő.”

Titórol van szó, akinek vezetésével pártunk Jugoszlávia minden népének első és egyetlen pártja lett, akinek mindig, de főleg a nagy fordulatok idején, a sorsdöntő határozatok esztendeiben megmutatkozott harmonikus egyénisége, nagysága és teljessége, eszmei és erkölcsi ereje, politikai bátorsága és igazságot hirdető szavainak átható ereje. Az élet minduntalan igazolta és továbbra is igazolja intéseinek és üzeneteinek igazát, elvszerűségének erjét és népeink erejébe vetett hitét.

Ő mondta a múlt évben tartott XI. kongresszuson (és ezzel az idézettel be is fejezem ezt a roppan gazdag múltról írt, nagyon is szegényes bevezetőt): „... biztonsággal állíthatjuk, hogy a Kommunista Szövetség a forradalmi akció pártjaként új győzelmeket fog aratni a szocialista öngazgatásért, valamint hazánknak mint a szabad és egyenjogú emberek, testvériségben élő nemzetek és nemzetiségek közösségének sokoldalú előrehaladásaért vívott harcban.” Így lesz minden bizonnyal — és akkor öt-tíz év múlva ismét büszkén tekinthetünk majd vissza a diadalmas forradalmi út hatvanöt-hetven esztendejére — és a most felnövekvő fiatal nemzedék ennél még sokkal többre is.

Mészáros Zakariás

(Elhangzott 1979. május 28-án a Rügyfakadás című, a JKP megalakulásának hatvanadik évfordulója alkalmából rendezett ünnepi előadásunkon.)

ALKALOMHOZ ILLŐ HANGULAT

Thurzó Lajos *Rügyfakadás* című költeménye idézte fel a legteljesebben az alkalomhoz illő hangulatot tegnap este a munkásegvetemen, az Életjel irodalmi ünnepi rendezvényén, amellyel a párt- és a szakszervezeti jubileumokat köszöntötte a szerkesztőség. A szabadságharcot, a munkáséletet és a mai körülményeket idéző verseket Urbán János író az egykori és mai vajdasági szerzők alkotásaiból válogatta össze. A műsor szerkesztője összefoglaló írásában és köszöntőjében pedig Mészáros Zakariás felidézte az elmúlt harcos hatvan esztendőt, a történelmi dátumokat, és méltatta a forradalmi tettek, megmozdulások jelentőségét.

(Szabadkai Rádió, 1979. május 29.)

*A forradalom üzenete szólalt meg a fiatalok hangján
a pártétforduló alkalmával*

EGY JUBILEUMI EST ERÉNYEI ÉS HIBÁI

Erényei és hibái szempontjából is tanulságos volt az Életjel tegnapi esti alkalmi irodalmi összeállítása.

A címadó vers, Thurzó Lajos *Rügyfakadás* című költeménye az est legihletettebb előadásában mind tartalmilag, mind hangulatilag a legszebben illeszkedett be a párt- és a szakszervezeti jubileumok jegyében összeállított műsorba. Urbán János válogatását dicséri az is, hogy igyekezett tudatosítani a sok nemzetiségű Vajdaság forradalmi költészetének hagyományát, és azt, hogy a mai írók is folytatják és továbbfejlesztik ezt az örökséget. Emellett abban is eltért a megszokottól, hogy látszólag oda nem illő témakörű költeményeket — városunkról, Szabadkáról szólókat is — a műsorba iktatott. Ezek a mai alkotások ugyanis szintén a múlthoz kötődnek. Szerkezetiileg azonban így is sok kívánnivalót hagyott maga után a válogatás. Az összekötő szövegnek szánt tanulmány ugyanis a versek végére került, ahelyett, hogy szervesen beépült volna tényanyag gyanánt a művészet erejével felidézett történelembe. Így a pusztán dátumok, amelyek a fiatalok előtt sem ismeretlenek, ismétlésként hatottak, hiszen a bevezető tanulmány szintén érintette a főbb eseményeket.

Többször hangoztatott szempontokat sem árt figyelembe venni, ezáltal azt, hogy egy-egy ilyen alkalmi irodalmi műsor, amennyiben életszerű, vonzó, újat hozó, akkor többszörösen is hasznos, ellenkező esetben viszont elidegenítő hatású. Éppen ezért érdemes az ilyen műsorokat minden szempontból még nagyobb gondossággal előkészíteni.

Gubás Agota

(Szabadkai Rádió, 1979. május 29.)

AZ ÉLETJEL KÉT ÉVTIZEDE

A múlt év őszén ünnepelte húszéves fennállását a szabadkai Életjel irodalmi előújság, amely nemcsak hazánkban, de egész Közép-Európában is egyedülálló, sajátos munkaformájú kulturális létesítmény. Első lelkes szervezői 1958 őszén Burkus Valéria, Dévavári Zoltán, Galamb János és Urbán János voltak. Az igen találó Életjel elnevezést Urbán János hasonló című, 1953-ban megjelent, nagy sikerű verseskötetétől kölcsönözték.

Az előújság elsődleges célkitűzéseiről az 1958. október 28-án a Szabadkai Városi Könyvtár olvasótermében megjelent első szám bevezetőjében Urbán János így vallott: „A szerkesztőség azzal a tudattal kezdte meg munkáját, hogy a közvetítő, a tájékoztató és az útmutató szerepét vállalja magára. Közvetít a leírt irodalmi mű és az olvasó között, tájékoztatást ad az időszerű irodalmi eseményekről, a színházi életről, a filmről, a képzőművészetről, a zenei életről.”

Szabadkának valójában már volt valamikor egy hasonló jellegű kezdeményezése: a múlt század végén Milkó Izidor és Toncs Gusztáv megalakította az úgynevezett Szabad Liceumot, amelynek keretében kezdetben ismeretterjesztő előadások hangzottak el, később pedig vitafórummá alakult irodalmi, művészeti, politikai és ökonómiai kérdésekről. Ez az 1898-ban indított rendezvénysorozat hosszabb-rövidebb megszakításokkal 1918-ig működött, tevékenysége azonban nem volt olyan sokrétű és olyan intenzív, mint az Életjelé, amely megalakulása óta állandó újabb és újabb ágazatokkal bővül. Így például 1968-ban az Életjel keretében Horváth Emma tanárno vezetővel létrejött a Csáth Géza Művészetbaráti Kör, amelynek magyar és szerbhorvát nyelvű tehetséges fiataljai az Életjel-estek állandó szereplői, ezenkívül a Kísérleti Színpad, amely ma a Kosztolányi Drzső Irodalmi Színpad nevet viseli. Ugyancsak 1968-ban kezdődött meg az Életjel könyvkiadói tevékenysége is a jelentős szabadkai írók, művészek, forradalmárok, illetve intézmények munkásságát bemutató Életjel Miniatűrökkel, majd 1973-ban az önálló alkotásokat tartalmazó Életjel Könyvek megjelentetése is elindult.

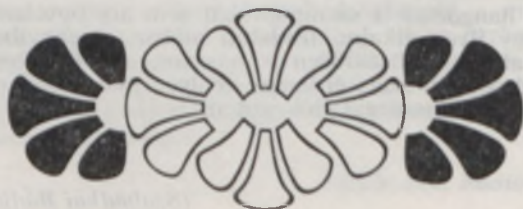
Az elmúlt két évtized folyamán az előújság 350 nagy előadással és 180 minimussal lépett közönség elé. Az Életjel Miniatűrök sorozatban harmincegy könyvecske látott napvilágot, Életjel Könyv pedig tizenhat. Ezenkívül három nagyszabású Életjel évkönyv is elhagyta a sajtót a létesítmény tíz, tizenöt, illetve húszéves jubileuma alkalmából.

Az Életjel egyik legfőbb törekvése, hogy a meghívott neves írók és művészek szereplése mellett a szárnyukat bontó fiatal tehetségeknek is pódiumot adjon, többek között szellemi vetélkedők, önálló előadó estek, szerzői estek, ösbemutatók formájában is. Az irodalom és művészet klasszikusainak alkotásaiból pedig főként évfordulók kapcsán tűz műsorra összeállításokat. Ilyenek voltak többek között a Petőfi, Ady, Kosztolányi, Csáth Géza, Lányi Ernő, Ivo Andrić, Miroslav Krleža, Jovan Popović, Ivan Cankar, Vladimir Nator, Miloš Crnjanski, Gustav Krklec emlékét idéző nagy sikerű estek. Jugoszláv írók, költők művei igen gyakran kétnyelvű, szerbhorvát és magyar előadásban kerülnek bemutatásra.

Az Életjel rendezvényeire a lelkesültség jellemző, mind a szervezők és szereplők, mind a hallgatóság részéről. Az előadásoknak mintegy 200–300 állandó látogatója van, és még sohasem kellett egyetlen meghirdetett műsort sem elhalasztani közönséghiány miatt.

Kenyeres Kovács Márta

(Gondolat, 1979. június 5.)

EMBERÖLTÖKNEK SZÓLÓ ÉLETMŰ

Az a szép törekvés, amely nálunk arra irányul, hogy amit alkottunk, közkincse váljon, egy pillanatra sem állt meg: mindig újabb és újabb eredményével örvendeztet meg bennünket. Jó, ha egy estről — még a forró nyár elernyesztő levegőjében is — ilyen érzésekkel távozzunk. Most, az Életjel idényzáró rendezvényén egy szerzőt ünnepeltünk, aki népi hagyományaink kutatóinak sorába állva (nagyon küzdelmes út!) több mint harmincöt esztendőn át dolgozott s nemcsak a szakosok, hanem valamennyiük számára maradandót alkotott.

Dr. Penavin Olga sokáig alig hallható, hangyaszorgalmú munkája a nép szellemi életének kutatásával kezdődött. Léptei nyomán akkor nyílt ki előtte az út az elődjei által fel nem dolgozott ősi értékek felé, amikor a tanár találkozott a néppel: amikor a szlavóniai falvak magyarsága befogadta és kitárta előtte a lelkét. Megszólt az egyik, a másik falu öregje, fiatalja mind. A nép felé hajlásából kiderült — ahogy a hozzánk népviseletben el látogató kórogyiak mondták —: „...nem uras, hanem olyan, mint mink vagyunk, akkor fogadtuk be magunk közé és akkor mondtunk el neki mindent az életünkről; nem szégyelltük magunkat előtte nyelvünk miatt, mint az olykor idelátogatott urak előtt”. Az ilyen lelki találkozás a kutató, a gyűjtő számára már-már a győzelmet jelenti. Kinyíltak a beszéd kapui; a jegyzetfüzetbe az iron a tájnyelvből olyan szavakat, szóképeket rögzített, melyeket eddig csak félfüllel hallottunk és amelyeket nyelvész itt még nem jegyzett fel; olyan népmeséket vett fel a mesemondóktól papírra, hangszalagra, amelyeket eddig ilyen változatokban még nem hallottunk. Így született meg egy kivételes érzéssel megáldott, vállalkozó szellemű tanárnő (sokkal szerényebb, semhogy nyelvtudósnak nevezné magát, s olyan egyszerűen emberi, hogy mesemondó alanyaival együtt a mezei munkákban való részvételre is vállalkozott, csakhogy velük lehessen, hallja a szavukat, vallomásaikat) emberöltőknek szóló életműve: a jugoszláviai magvar népmesék gyűjteménye, a kórogyi tájnyelvi szótár három kötete, tájnyelvi atlaszai, s ilyen munkák hatása alatt érlelődött az a kezdeményezés, amely — már egy új tanárnemzedék fölnevelésével — az itteni testvérnepek egymás mellett élésében és egymásra hatásában kialakult földrajzi helységnevek begyűjtését irányítja, ezzel sok-sok tudományos s irodalmi munka számára újabb forrásokat teremtve.

Ezt a maga nemében egyedülálló életművet bemutató műsort dr. Matijevics Lajos a sokrétű tevékenység jelentőségéhez méltó műgonddal komponálta meg. A kísérőszámok — Geller Tibor visszaemlékezése, dr. Virág Gabor tanulmánya és a két fiatal tanítvány előadása — hitelesen bemutatják dr. Penavin Olga érdemes munkáját. A kórogyiak — Bencze Sándor, özv. Gajnok Istvánné, ifj. Iszák Jánosné, Pozsgai Róbert, Szőlőskei Jánosné és Tóth Csaba — népviselettel ékesített csokra olyan volt, mint egy búbajós színpont a pódiumon; az általuk előadott népmesék, népballadák, népi versikék úgy hatottak, mint egy idevarázsolt szlavóniai virágos rét, amelyről népeink távoli üzenetei idehallanak.

L. E.

(7 Nap, 1979. június 8.)

ELŐ ÚJSÁG SZABADKÁN

Igaz-e, amit honfitársaimtól hallottam, hogy Szabadka álmos város? Elegendő-e megítélni utcáinak viszonylag kisebb forgalmáról? Nincs-e pezsdülő szellemi élet a csendesség mögött? (...) Alusznak-e a magyarok? De hiszen annyit itthon is tudunk, hogy a város magyar színházi társulata nálunk is megbecsülést szerzett színvonalával.

„Városom, szeresd a szót” — idézgettem magamban Acs Károly vajdasági költő sorait, mintegy biztató válaszul arra a természetes kérdésre, hogy Szabadkán, Kosztolányi Dezső szülővárosában, miként él nyelvünk e nagy művészenek a szelleme. A hely, ahol laktam, a Hotel Patria: itt állt a költő szüleinek háza, arra biztattott, hogy a magyarságtudat nyomába szegődjek.

Azonnyomban megérkezésemtől, noha késő este volt, útnak indultam. A színház sárga oszlopai alatt ácsorgó diákok terelték utamat a Népkörbe, amelynek százesztendősi múltja van. Eppen táncestet tartottak, a kör titkárnője benn tartózkodott, de csak percei voltak részemre. Megtudtam, ami lényeges: a hírből ismert szabadkai élőújság, az Életjel részére a Népkör ad otthont, termeiben zajlanak le az élőújság előadásai, ott székel a szerkesztősége.

Három vaskos kötet

Másnap kerestem fel Dévavári Zoltánt, az élő újság egyik alapítóját és szerkesztőjét. Ejt napallá téve dolgozik, olvasószerkesztő a 7 nap című szabadkai hetilapnál, szerkeszti az Egészség című folyóiratot, Dér Zoltán néven könyveket ír, a szabadkai irodalmi múlt elismert kutatója.

Ezek azonban csak száraz adatok. Egyéniségéről színesebb képet ad a lakása. Dolgozószobájában sokezeres könyvtár, a falon a Vajdaság nagyjainak arcképei, Blaha Lujzától Abraham Pálig, állványokon fekete mellszobrok, természetesen Kosztolányié is. A dohányzóasztalon Csáth Géza legújabb könyve, amelyet itthon máig sem tudtam megvenni. Dévavárinak oroszlánrésze volt abban, hogy a tragikus sorsú orvosíró mellszobrát felállították Szabadka főterén. Igaz, ő a Csáth-életmű legavatottabb kutatója. Könyvet írt azonban Kosztolányi diákkori (önképzőköri) irodalmi rügyakadásairól is.

Amikor kimondtam, hogy az Életjel érdekel, mintha varázsszót ejtettem volna ki. Dévavári egyszerre három vaskos könyvet adott a kezembe. Életjel a címe mindegyiknek. Egyébként a szabadkai élő újság tavaly ősszel volt húszesztendősi. A három kötet részletes képes krónika az élő újság működéséről, műsorairól, szereplőiről. Az alapítók Dévavárin kívül Burkus Valéria, Galamb János és Urbán János. Azzal a céllal indították útjára, hogy a betűnek hangot adjanak, az irodalmat, az újságírást az élő szó erejével, közvetlenségével vigyék el az olvasóhoz. A vajdasági írók, újságírók művei és a közönség között színészek, műkedvelők, személyesen szereplő szerzők segítségével teremtenek kapcsolatot.

A hídszerep

Életjel. Az elnevezést úgy értené az ember, hogy életjelet akartak adni magukról a szabadkai szellem emberei. Vendéglátóm az értelmező szótárral magyarázta meg, hogy az életjelnek más jelentése is van: annak a jele, hogy valahol mozgalmas élet folyik. Mintha csak meg akarták volna cáfolni az álmos város tévhitét, de egy vajdasági költőt, Gál Lászlót is, aki *Subotica* című versében így kesergett valamikor: „Ebben a városban más akác van, csönd van, por van, sár van — s aki elindult, megáll, leül, elalszik.”

Elindult az Életjel, megállás, szunyókálás, elalvás helyett valóságos mozgalommá terebélyesedett, túlterjedt a város határain, eljutott falvakba, más városokba, tudnak róla Erdélyben és nálunk is. A földrajzi terebélyesedésen kívül a mozgalom belülről, tartalmában gazdagodott. Rendezvényein nemcsak irodalom szerepel, hanem muzsikálnak. Sőt, képzőművészeti kiállításokat is szerveznek legutóbb Winkler Imre festőművészt. Egy-egy politikai esemény, évforduló, könyv kibocsátása alkalmával „élő újság jelenik meg”, azaz műsort rendeznek.

Mozgalom ez, amely a híd szerepét vállalja, híd a magyarországi szellemi élet és a vajdasági között, de híd Jugoszlávián belül is, megismerteti közönségével a jugoszláviai irodalmat. Az Életjel pódiumán szerepelnek szerb, horvát és szlovén írók, s az előadók között vannak más nemzetiségű diákok is. Ilyenkor kétnyelvűek az előadások. A kölcsönösség alapján történik mindez, a szabadkai szerb és horvát folyóiratok szintén bemutatják a vajdasági írók munkásságát.

1978.
október 28-án,
19 órakor

a Kultúrotthon
(régli városháza)
dísztermében

Száz ezer

A húszéves előűjség

Jubileumi estje
SZÉP SZÓ

Műsor

1. Hegyeri Lajos—Ács Károly, Bárd — előadás a Pro musica kamarakórus, vezényel Égítő Gabriella
2. Dr. Sántai Pál és Maribó Szabolcsról előadások
3. Csáth László Salacser sárp sáó — előadás Pajor Glaciella
4. Urbán János: Életjelenek hetes éve
5. Franz Peter Schubert: Gretchen Pförtnerin (Hörszörögés: Sokkés: Auf des Wasser zu steigen — óda) Komédiás István (szoprán), szoprán István Molzer Mátyás
6. Ács Károly: Dalkészlet Szabolcsra — főkésztes a szerző
7. Csáth Géza: Tüskés az anyámmal — főkésztes Pataki László
8. Nyíltokai Vasilevica: Gogol: Egy órák napján — római — Bara Sándor fordítás — előadás Barács Zoltán
9. Franz Peter Schubert: Variációk egy francia dalra — szoprán előadás Mihál Cora és Bordás Lajos

Szék

10. Kocsary László: Csak az, de még még — előadás Pajor Glaciella
11. Vremenyov — a Csáth Géza: Művészetbarátok Kör: Összeállítás
Percy Bysshe Shelley: Egy mosoly pásztorlány — római — Komlósiyi Dező fordítás — előadás Székely Katalin
Váci Mihály: Sedmák, utat a szél — előadás Tóth Zsuzsanna
Gusztáv Krémer: Calligor — Csáth Zoltán fordítás — előadás Csáth Erőse
Kosztolányi Dező: A nagygyörgy megemelt passzant — római — előadás Pócs Éva
Pebély Ferenc: Álom a dühödtől utótt — előadás Horváth Emma
12. Pebély Ferenc: Valóság — főkésztes a szerző
13. Kőrösi Endre: Valóság: szél — harminc előadás Lével Mátyás, szoprán István Segediőv Ulreich Irén
14. Mikovics Károly: Ű a paradicsomban — római — előadás Barács Zoltán és Korica Mihály
15. Babits Mihály: Jónás könyve — római — előadás Jónás Gabriella
16. Hlyés Gyula: Bartók — előadás Pataki László
17. Farkas Ferenc—Weöres Sándor: Rózsaszirmok
Bárdos Lajos: Régi bencés — előadás a Pro musica kamarakórus, vezényel Égítő Gabriella
18. Csáth László: Salacser sárp sáó — előadás Pajor Glaciella
Az összehűtő műveket írta Léway Endre, előadás Jónás Gabriella
Jubileumi Medvényváltás ÉLETEL évkönyv 3. (1975—1978)

1978. október 28-án, csütörtökön a Városi Könyvtárban

HÚSZ ÉV TÜKRE

Kiadítás két évtizedes tevékenység dokumentumaiból

Derecskai mondó Gyrolfal Mihály és Maribó Guita
19 órakor a földszinti teremben

A MULANDÓSÁG CÁFOLATAUL

A Csáth Géza Művészetbarátok Kör irodalmi estje

Műsor: Babits Mihály, Derecskai Gábor, Flus Mihály, Hlyés Gyula, Juhász Ferenc, Juhász Gyula,
Kassák Lajos, Nagy László, Székely Katalin és Tóth Árpád műveit
Közreműködnek: Dunabíró Ágnes, Gáspár Imre, Gyimesi Éva, Horváth Mihályi Ágnes, Juhász Valéria,
Lévegy Erőse, Molnár Gábor, Maribó Guita, Molnár Zoltán, Poustyri Olga és Tóth Edit
Benedek Horváth Emma

18.30 órakor az emeleti előcsatlakozásban

Életjel

XIII. évf. 6-7. (48) sz.

MEGJELENÉS HELYSZÍNE: Budapest, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése Könyvtér 1053 Budapest, Károlyi Miklós utca 11. (Könyvtér)
KÖZMŰKÖDŐK: Czirfa Erika, Horváth Emma, Illés Zoltán, Kerek Edit, Lajkó Tilda, Lőrinc Zsuzsanna, Németh János, Pajor Gizella, Pausity Olga, Sziráczy Katalin

1980. VI. 8.

Millió szívben Összeállítás a Tito elvtársról épít szóló Irodalmi művekből

Műsoron: Ács Károly, Mira Alečković, Ivo Andrić, Bori Imre, Domonkos István, Fehér Kálmán, Marin Franičević, Gál László, Szlavko Janevszki, Jure Kaštelan, Dušan Kostić, Ivan Goran Kovačić, Miroslav Krleža, Esad Mekuli, Branko Miljković, Vladimir Nazor, Németh István, Pap József, Veljko Petrović, Szeli István és Tolnai Ottó versei és írásai

Közreműködnek: Czirfa Erika, Horváth Emma, Illés Zoltán, Kerek Edit, Lajkó Tilda, Lőrinc Zsuzsanna, Németh János, Pajor Gizella, Pausity Olga és Sziráczy Katalin

Bevezetőt mond: Berkes László

A zongoraszámokat **Molcer Mátyás** adja elő

Rendező: **Horváth Emma**

Az előadás,
amelyet a Kultúrotthonnal
együtt szervezünk, 1980. június 9-én,
hétfőn 19.30 órakor kezdődik
a régi városháza dísztermében.

Rügyfakadás

Pártunk HATVANADIK évfordulója

LÁNGFOLYAM

Megemlékezés a népi forradalom
negyvenedik évfordulójáról

FEGYVERT S VITÉZT ÉNEKELEK

AZ AVNOJ I. ÜLÉSÉNEK
40. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

Száz éve halt meg Marx Károly

Marxista tudomány –
marxista nevelés

Kerekasztal-beszélgetés

Pendikvuk (520) sz. 1983. III. 28.

MINDIG MAGA AZ IGAZSÁG

Marx a szépirodalomról

Életjel

Kiadások (283) 11

Alapítvány: Magyarországi Szociális és Kulturális Szervezet. Szerkesztő: János Csenger. Felelős: János Csenger. Kiadó: Magyarországi Szociális és Kulturális Szervezet. Budapest, Széchenyi utca 10. Telefon: 1-23-4567. E-mail: eljetjel@sksz.hu

1979. XI. 17.

B AKASZTOTTAK

L L A D Á J A

Műsoron:

**Gál László,
Schwalb Miklós és
Simokovich Rókus
versei,
valamint**

**Latak István, Mayer Ottmár és
Petkovics Kálmán írásai** Közreműködnek:
**Braun Katalin, Dankó Laura, Gyömbér
Ibolya, Pósa Anikó, Sarnyai Erika, Sörös
Erika és Szil Eleonóra, az Egység**

Rendező:

**Pausity Olga
Barta Viktória és
Ladislav Tumbas**

Általános
Középiskola
tanulói

A műsor
vendégei:

Az előadás 1979.

november 17-én, szombaton 9 órakor
kezdődik a volt Moša Pijade Gimnázium dísztermében

LÁNGOS VIHAR

Miroslav Krleža
köszöntése
születésének 85. évfordulóján

Kad pesma večito traje...

U čast stogodišnjice rođenja Otona Župančiča

BOJOVNICI GOLUBIJEG SRCA GALAMBSZIVŰ HARCOSOK

Književno veče, posvećeno Branku Čopiću
Összeállítás Branko Čopić műveiből

SZOMJÚSÁG - ŽEĐ

Megemlékezés Ivo Andrićról
születésének 90. évfordulóján

Szerelemtől izzó értelem

Somlyó György szerzői estje

Sirállysikoly

Megemlékezés Radnóti Miklósról születésének hetvenedik
és halálának harmincötödik évfordulója alkalmából

ŐSZIKÉK

Megemlékezés Arany Jánosról halálának
100. és Jovan Jovanović Zmajról
születésének közelgő 150.
évfordulója alkalmából

HIMNUSZ AZ EMBERHEZ

Megemlékezés Juhász Gyuláról
születésének 100. évfordulóján

SZŐLŐKÉNT INDÁZÓ LÉLEK

Megemlékezés **NÉMETH LÁSZLÓRÓL**
halálának ötödik évfordulóján

Műsoron: tanulmány -, regény- és dráma-
részletek, valamint zeneszámok

Közreműködik: **ILLÉS ZOLTÁN, HORVÁTH EMMA,
LŐRINCZ ZSUZSANNA, PAJOR
GIZELLA, PAUSITY OLGA és
PÓKA ÉVA**

BARTÓK BÉLA szerzeményeit előadja
MISSURAY ERZSÉBET (zongora)
PEKÁR TIBOR (hegedű)

Bevezetőt mond: **dr. CZINE MIHÁLY**
budapesti irodalomtörténész

Rendező: **HORVÁTH EMMA**

Az előadás
1980. szeptember 22 - én,
hétfőn 19.30 órakor kezdődik
a **KULTÚROTTHON** termében

Belépődíj 20, csoportos látogatás esetén 10 dinár

Életjel

Hendikvölí
(427) sz

1980. X. '80.

POSLEDNJA STANICA: BALATONSZÁRSZÓ

A Magyar Rádió és az Újvidéki Rádió kétnyelvű József Attila - estje
Dvojezični recital Radio Novog Sada i Mađarskog radija o Atili Jožefu

Műsoron fiatal magyarországi költők:

U programu učestvuju svojim delima mladi pesnici iz Madarske

Apáti Miklós, Ágh István, Bella István, Csordás
Gábor, Kántor Péter, Nagy Gáspár, Rózsa Endre,
Szentmihályi Szabó Péter, Szepesi Attila,
Szöllösi Zoltán, Utassy József, Veress Miklós művei

Fellépnek - Nastupaju:

Farkas Zsuzsa
Mécs Károly
Vitai Ildikó

budapesti színművészek - umetnici iz Budimpešte

Aleksandar Đorđević
Verica Milošević

az újvidéki Szerb Nemzeti Színház tagjai

članovi Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada

Rendezők - Reditelji:

Turián György • Vajda Tibor

Szerkesztő - Urednik:

Simon László

Az előadás 1980. október 28 - án, kedden 19.30 órakor
kezdődik a városháza dísztermében

Prirédba će se održati u utorak,
28. oktobra 1980. u svečanoj sali Doma kulture
sa početkom u 19,30 časova

Belépődíj - Ulaznice: 10 dinara

Húsz év és néhány hónap alatt mintegy 550 előadást szerveztek, előadók érkeztek Budapestről, a színészek javából. A szereplők zöme azonban a diákok közül kerül ki. 1968-ban alakult a Csáth Géza Művészbaráti Kör és a Kosztolányi Irodalmi Színpad. A közreműködő diákok közül sokan országos díjakat nyertek, került ki közülük tehetséges színész is, mint Bajza Viktória, az újvidéki magyar színház tagja, vagy Tallós Zsuzsa.

Kisebb-nagyobb könyvekből egész halmazt rakott elém Dévavári. Az Életjel nem könyvkiadó, mégis az ő gondozásában jelent meg 50 könyv. A kis könyvek sorozatban írtak a város sajtótörténetéről, települési változásairól, vasmunkásairól, feltárva a forrásokat, amelyek táplálják a mai szellemi buzgalmat is. Egy-egy könyv kiadása újabb alkalom műsorszervezésre, legutóbb Beszédes Valéria *Jávorfácska* című szajáni mesegyűjteményét mutatták be ily módon.

Az Életjel nem fér bele egy dióhéjnyi cikkbe. Annyit azonban el kell még mondani, hogy működésében bátorítást kap a szerb sajtótól, az újvidéki televízió és rádió gyakran jelen van egy-egy rendezvényén. A hajdani álmos városban szeretik a magyar szót, az Életjel jelentése húsz év alatt más-sal gazdagodott; életigenlés, életkedv is.

Kóródi József

(*Népszava*, 1979. július 15.)

SEREGLESEK

Egy jól szerkesztett romániai lap krónika-rovata is tanúsíthatja, hogyan lehet látszólag apró eseményeket — gondos, következetes feljegyzésükkel — művelődéstörténeti füzérbe fogni. Talán csak az én figyelmemet kerülte el, hogy színésznövendégeink a vidéket járják, és az ekhós szekerek világát idéző vándorkomédiázásuk a megmutatkozás éltető lehetősége ebben a tikkasztó nyárban, amikor csak a vendégkopasztó új kiskocsmák sokasodnak falvainkban... Dormán fényképriortja hozott róluk hírt ezekről a vállalkozó kedvű művészfiatalokról, de már kalandozással felérő, s bizonyára sok, nagy tanulsággal járó útvonalukról nem kapunk dokumentumszerű tudósítást. (...)

Egyik-másik színészi produkció bevezetőjeként vagy szünetközükben talán kell is az írói szó ezen a merész vállalkozású vajdasági turnén, mint ahogy az is csak sajnálatos mulasztás, hogy képzőművészeti kiállítás megnyitásából, a katalógusok szövegleteiből igencsak kifeledjük a közreműködő írói lehetőséget. És itt, ezen a ponton ötlik fel bennem, lám, mégiscsak a legéletrevalóbb elgondolás volt annak idején az Életjel-estek műsorelképzelése! Épp azzal, hogy céhbeli elkülönülés helyett gazdag lehetőséget nyitott a változatos összetételű közös megmutatkozások előtt... Mivel pedig ennek a kezdetnek is alig múlt húsz éve, hadd tegyük hozzá adalékként: az eddig megjelentetett és kellő érdemmel nem méltatott Életjel-évkönyvek épp a jegyzetünk elején hangoztatott művelődéstörténeti szempontnak tesznek eleget.

Fehér Ferenc

(*Magyar Szó*, 1979. augusztus 26.)

A JÖVŐBE MENTENI A MÚLT ÉRTEKEIT

Hogy a szabadkaiak milyen nagy érdeklődést tanúsítanak városuk arculata iránt, azt az Eletjel idénnyitó előadása is igazolta. A városháza két tanácssterme szűknek bizonyult, annyian jöttek össze, hogy meghallgatásuk két jeles szakemberünk, Bela Duranci művészettörténész és ifj. Lévy Andre műépítész diafilmmel illusztrált előadását a város műemlékeiről és azokról a törekvésekről, amelyek a városközpont hangulatos és értékes építményeinek, lakóépületeinek megőrzésére irányulnak.

Környezetünkre a legjellemzőbb épületek az eklektikus, illetve a szecesszionista építészet jegyeit viselik magukon, ezek azok, amelyek meghatározzák a városmag képet, s amelyeknek megőrzését — ha eddig is szorgalmaztuk — a jövőben már nem hanyagolhatjuk el — hangzott el nem is egyszer az előadáson. Ezek mellett feltétlenül szükség van még annak a néhány tipikus tanyának a megőrzésére is, amelyek elkerülték a modernizálást, s amelyek úgyszintén meghatározói környezetünk arculatának.

A tartalmas beszámolókat követően az előadókhoz számos kérdést is intéztek a hallgatók, s ha egyértelműen kielégítő választ — az illetékesség miatt — nem is kaphattak, minden jelenlevőt meggyőzhettek arról, hogy a műemlékvédelem nem kezelhető mellékes kérdésként. Sürgető tennivaló, és kevés anyagi ráfordítást igényel például az értékes épületek megjelölése, egy műemlékeket tartalmazó kalauz megjelentetése, és nem utolsósorban — de ez már jórészt az anyagi eszközöktől függ — a legértékesebb belvárosi objektumok restaurálása, revitalizálása.

(Magyar Szó, 1979. augusztus 29.)

EGY VÁROS SAJÁTOS ARCULATA

Kicsinek bizonyult hétfőn a régi városháza két terme, mert olyan sokan voltak kíváncsiak az Eletjel idénnyitó előadására, hogy a szervezőknek még pótszékekről is gondoskodniuk kellett. Több mint szazan jött össze, hogy meghallgassák Bela Duranci művészettörténész és Lévy Andre műépítész fejtegetéseit arról, mit tettünk és mit kellene tennünk a városközpont megvédése érdekében. Műemlékeinkről volt szó, azokról az épületekről, amelyeket meg kellene óvnunk, hogy a város ne veszítse el sajátos arculatát, ne szürküljön el, ne vádolhassanak nemtörődomséggel bennünket az utánunk jövő nemzedékek. Mintegy félszáz képpel illusztrált érdekes fejtegetéseiket nagy érdeklődéssel hallgatták a jelenlevők, majd számtalan kérdést tettek fel nekik. Mindez azt bizonyítja, hogy kulturális örökségünk iránt komoly figyelmet tanúsítanak az emberek, s egyúttal igazolja az előadás kezdeményezésének helyénvalóságát is: az őszi szezon már augusztus végén megkezdődik.

(7 Nap, 1979. augusztus 31.)

ÉLETKEPEK EGY LETÜNT VILÁGRÓL

Csépe Imre versei és novellái révén adott betekintést tegnap este az Eletjel szerkesztősége — Urbán János válogatásában — a hét évvel ezelőtt elhunyt író munkásságába. A „termő porban” dolgozók, az árokban kubikolók világáról, a béreslakások sivárságáról, az egykori kalászszedő asszonyok szomorú sorsáról szóltak az életképek.

Csépe Imre írói világáról bevezetőjében Csordás Mihály kritikus többek közt kiemelte:

Műemlékeink védelmének szorgalmazói:

Ifj. Lévay Endre

Bela Duranci

„Csépe, verseinek, elbeszéléseinek, regényének erényeivel és fogyatékoságaival hozzánk tartozik. Életművét az idő jegyében alkotta meg. Valamennyi írása az időt idézi, hogy »szébbé tegye« azt. Ebben mutatkozik meg sajátos lázadása. Az idő fűzi össze nála a világokat. A jövő felé mutat, amely csak akkor lehet a miénk, ha szilárdan állunk a tegnapi és a ma talaján. Ezen a földön: barna kenyér fordul ki belőle.”

Horváth Emma rendezésében adták elő a műveket. A válogatást Kishegyesen a Csépe-émléknapon is hallhatta a közönség. Csordás Mihály bevezetőjében az egyre gyarapodó rendezvények jelentőségét is kiemelte, hiszen irodalmunk, művelődési és szellemi életünk fejlődésével arányban sokasodnak ünnepeink is. Az irodalom egyre több helyen talál otthonra és épp ezért vigyázni kell, nehogy a számszerű előrelépés a minőség rovására történjen. Jórészt a tegnapi este elhangzott versek, novellák előadásával sem lehetünk elégedettek. Ez bizonyára abból is ered, hogy sok új tag váltotta fel a régi versmondókat, mégis nem árt az egyre táguló tevékenység kezdetén erre is felhívni a figyelmet.

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1979. szeptember 25.)

A CSÁTH KÖR FIATALJAI KISHEGYESEN

Amint arról irodalmi rovatunkban már beszámoltunk, a múlt hét végén tartották meg Kishegyesen a Csépe Imre-émléknapot. Az író születésnapja alkalmából immár hetedszer megrendezett ünnepség irodalmi műsorát az Eletjel keretében működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjai adták.

Urbán János válogatásában arra törekedett, hogy korképet fessen és érzékeltesse azt a küzdelmet, amelyet a költő egy emberségesebb világ megteremtéséért folytatott. A szabadkai fiataloknak a zsúfolásig megtelt színházteremben megtartott produkciója nagy sikert aratott, mert mind a tizenkét szereplő — Horváth Emma tanárnő irányítása mellett — tudása legjavát nyújtotta, akárcsak két nappal később Szabadkán, a zeneiskolában, ahol az előadást — mintegy kétszáz főnyi közönség előtt — megismételték.

(7 Nap, 1979. szeptember 28.)

FÖLD ÉS ÉG

Topolyai pantomimesek a vendégei az Életjelnek ezekben a napokban. Az Ifjúsági Otthon Nagygellért Jánosról elnevezett szavalócsoportjának a tagjai — Apró Marika, Bazsó Ilona, Engi Erika, Fekete Livia, Laci Erika, Major Imre, Mészáros Rozália, Námesztovszki Valéria és Utasi Irena — mutatják be az általános iskolások számára *Föld és ég* című pantomimjátékukat. Az első előadást szeptember 29-án délelőtt tartották a Népkör nagytermében a Jovan Jovanović Zmaj iskola tanulói számára, holnap délelőtt pedig ugyanott kétszer megismétlik műsorukat, amelynek keretében nem kevesebb, mint tizenöt számot adnak elő emberekről, állatokról, növényekről és természeti jelenségekről. A Kosztolányi Színpadon eddig látott hasonló jellegű produkciók zártabbak voltak, mint a topolyai fiataloké, amelyek elsősorban csattanóra épülnek és jóformán mozgásvariációk, mozgástanulmányok. Így például megelevenedik előttünk a tanár és a diák, a kutyaoltás, az anya és a lánya az üzletben, a veréb és a fiú, a hattyú, a cica és az egérke, kígyó, lepke, napraforgó, felhő.

A terv szerint a *Föld és ég* című játékot — amelynek rendezője Horváth Emma, segédrendezője pedig Solymosy K. Viktória — megtekintik majd valamennyi általános iskola tanulói.

(7 Nap, 1979. október 5.)

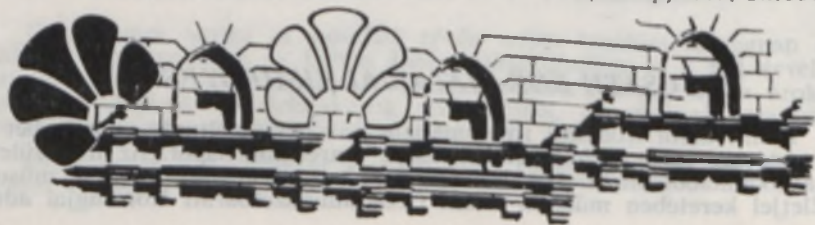
BAJZA VIKTÓRIA DEBRECENBEN

Furcsa emberek vagyunk mi szabadkaiak: ha egyszer valaki elindul körünkől a művészet rögzös útján, sorsának alakulását hosszú éveken, évtizedeken át figyelemmel kísérjük.

Igy vagyunk Bajza Viktóriával is, akinek színészi képességeire már gimnazista korában felfigyeltünk. Szurkoltunk neki, amikor Budapesten a Színművészeti Főiskolára járt, s fájlaltuk, amikor annak elvégzése után, 1977-ben nem a Szabadkai, hanem az Ujvidéki Színházhoz szerződött. Végül bennünket azonban, hogy sikert sikerre halmozott, s nemcsak ide-haza, hanem Magyarországon is.

S most, amikor megvált tőlünk és a debreceni Csokonai Színház tagja lett, miután előzőleg férjhez ment egy népszerű fővárosi fiatal színművészhez, ugyanazt tesszük, amit két évvel ezelőtt: sok-sok jó szerepet és jó alátitást kívánunk neki.

(7 Nap, 1979. október 5.)

*A fiatal képzőművészek is pártfogóra találtak az Életjelben:
Urbán Gábor kiállításának megnyitója*

SZERZŐI EST KÉPKIALLITÁSSAL

Az Életjel hétfői előadása eltért az utóbbi években általa szervezett irodalmi rendezvényektől: mielőtt megkezdődött volna Utasi Mária *Mély kútba tekintő* című szerzői estjének műsora, a zeneiskola előcsarnokában Gyermán Tibor tanár megnyitotta Urbán Gábor szabadkai amatőrfestő kiállítását.

A mintegy százfőnyi közönség számára a tárlat meglepetést jelentett, nemcsak azért, mert a plakát nem harangozta be, hanem azért is, mert az elsősorban portréiról ismert fiatal művész ezúttal zömmel tájképeket mutatott be: tizenegy alkotása közül csupán kettő volt arckép. Ezért is mondhatta Gyermán Tibor, hogy Urbán Gábor „őszintén beszél Szabadka közvetlen környezetéről. Vásznain megjelenik a nép élete, múltja és egy kicsit jelene. Nála a téma, a mondanivaló az elsődleges. A kép kompozícióját irányítja a tartalom. Színei komorak, kifejezik az élet szigorúságát. Oly egyszerűek, mint amilyen egyszerűek ezek az emberek, akik azokban a házakban élnek. Az eltérő és a létezni akarás együtt van”.

A félórás versösszeállítás keresztmetszetét adta Utasi Mária legújabb, *Egő ezüstben* című nemrég megjelent kötetének. Miután Csordás Mihály rámutatott e költészet sajátosságaira, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjai — Horváth Emma szakavatott irányításával — harmincnyolc verset mondtak el tematikailag négy csoportba osztva őket. Az egyes részeket a zeneiskola tehetséges zongoranövendékei, Csóke András, Francia Judit és Molnár Melinda Mozart-, Chopin- és Mendelssohn-szerzeményekkel köthették össze.

(7 Nap, 1979. október 26.)

FÉLMILLIÓ KILOMÉTER — NEGYVEN ÉV ALATT

Zsúfólásig megtelt hétfőn a Nép kör nagyterme. Olyannyira, hogy még a falak mentén is sokan álldogáltak, mert mintegy háromszázan voltak kíváncsiak Székely Tibor szerzői estjére, amelyet az Eletjel abból az alkalomból szervezett, hogy a városunkban élő, országszerte, sőt országhatárainkon túl is jól ismert világotutazó pontosan négy évtizeddel ezelőtt, 1939-ben indult el első hosszabb útjára, Dél-Amerikába. Két teljes órán át a legnagyobb figyelemmel hallgatták és követték gondolatban kalandos utazásain, amelyeknek során bejárta Földünk jóformán minden országát és mindenünnen gazdag élménnyel távozott. Egy élet tapasztalataival fedezett eligazító szavai, beszámolóí annál inkább lekötötték a közönség figyelmét, mert előadását diaképek vetítésével kísérte, így illusztrálva annak a csaknem ötszázezer kilométer hosszú útnak egyes állomásait, amelyet negyven év alatt megtett, s amelyen elkalauzolt bennünket.

(7 Nap, 1979. november 2.)

SZERELEMTŐL IZZÓ ÉRTELEM

„A művészet nemcsak arra való, hogy bennünket gazdagítson, nem kevésbé arra, hogy mi is gazdagítsuk azt. Az a feladatunk, hogy minél többet adjunk hozzá magunkból, nem hogy minél többet igyekezzünk elvenni belőle.

Somlyó György költő és esztéta, a mai magyar irodalom kiemelkedő alakja írta le ezeket a sorokat, melyek — akár az utókornak szóló intelmül is — ars poeticájának sokkal többet mondó tétélei, mint amennyit az első olvasásra, vagy az első hallásra meríthetünk belőlük.

Neves külföldi tróvendégeink:

Somlyó György

Cziné Mihály

Egy olyan műves költővel ismerkedni, mint Somlyó György, a hallgatótól is nagy erőfeszítést és „azonosulási képességet” követel. Szabadkán találkoztunk először a költővel, és ő is először találkozott Szabadkával. Itt, az Életjelnek érett hallgatósága van; a költészet iránti érzéke évek hosszú során a legjobban megkomponált költői estéken fejlődött ki, s emelkedett arra a szintre, amelyen már az előadott mű nem pillanatnyi transz csupán, nemcsak forró tapsban kifejezett tetszés, hanem annál több, mert a kettős találkozás az ímént említetteknél sokkal mélyebb nyomot hagyott.

Vajda Gábor kritikus — ennek a remek estének a rendezője — a hozánk ellátogatott költő portréját több dimenzióban állította elénk. Ő maga is jelen volt, de a portréja egymagában is élt. Vajda Gábor úgy kalauzolt bennünket, hogy a neves vendég lírájának legnehezebb labirintusaiban is bátran követhessük az előadott stórfák gondolati rejtelmeit, amelyek közülünk sokakat arra indított, hogy majd könyvével a kezünkben magunk, minden sorában külön belemélyedve kövessük útját az Arión vergődéseitől a Ku-Csuti-ni barlangon át a *Mesé*kig, költészetének egy-egy gyöngyszeméig, amelyek „ezekről és azokról” szólnak, „egy titkos óhajról” és „... arról, ki hogyan szeret.” Mindez igazában a *szerelemtől izzó értelem*, melynek magaslataig a topolyai Sinkovics József Hivatásirányú Iskolaközpont tehetséges kulturológusai, a kitűnő szavalók (közülük nem egy előadásában művészi szintet ért el) vittek el bennünket.

A feledhetlen költői estet a költővel folytatott meghitt beszélgetés követte. A múlt emléke is előkerült. Vendégünk felidézte édesapjának, Somlyó Zoltánnak Szabadkán eltöltött mozgalmas esztendejét, s ennek nyomán született meg a gondolat, hogy az Életjel Miniaturök sorozatában megjelen-tetjük Somlyó Zoltánnak, a szabadkai Bácskai Hírlap volt szerkesztőjének itt megjelent írásait, melyhez az apa portréját költő fia írja meg. A cél: ezáltal is egy követ rakunk az irodalmi kapcsolatokat ápoló nagy-nagy épülethez, amely népeink szellemi áramlásait s az azokról szóló hagyatékaikat megbont-hatatlan egységge kovácsolja össze.

L. E.

(7 Nap, 1979. november 16.)

INTELLEKTUALIS ELŐADÁSMÓD

Három fiatal — két versmondó és egy zongorista — tartott a múlt hét közepén előadóestet az Életjel pódiumán. Az előbbieket már jól ismeri az élőljság közönsége, mert Pajor Gizella immár hat éve a Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagja és számtalan előadáson lépett fel, Illés Zoltán pedig — aki három évvel ezelőtt a Kosztolányi Dezső Önképzőkörben Lakatos Gizella tanárnő irányítása mellett szerette meg a műkedvelést és több nagy sikerű rendezvényen, így például a Petőfi- és a József Attila-esten szerepelt — az utóbbi időben az Irodalmi Színpad produkcióiban hívta fel magára a figyelmet.

Kettőjük közül Pajor Gizella nyújtott teljesebb élményt Vas István műveinek tolmácsolásával. Különösen a két hosszúvers, a negyedóraig tartó *Via Appia* és a nem kevésbé nehéz feladat elé állító *Etruszk szarkofág* elmondásával ért el rendkívüli hatást. Okosan, átgondoltan ismertette meg a csaknem kétszáz főnyi irodalombaráttal történelmi, civilizációs és kulturológiai vonatkozásait és olyan legkört teremtett, amelyben semmi sem vonta el a figyelmünket a költészet teremtette varázslattól.

Illés Zoltán, habár ezúttal csupán másodszer mondott verset, átélésben nem maradt el mögötte, de technikai fölkészültségben igen. Az indulat benne is megvan, jól értelmezi a verset, dikciója tiszta, de még nem tudja kézen fogva vezetni a közönséget a kulminációig. A feszültséget azonban végig sikerült megtartani még egy olyan bonyolult költemény előadásakor is, mint amilyen estjük címadó verse, az *Óda az észhez*. Ez azzal biztat, hogy hamarosan az Életjel egyik nemcsak legjobb műkedvelője, hanem szavalója is lesz.

Mindkettőjüknek méltó partnere volt Tikvicki Tivadar, a zeneiskola negyedéves növendéke, Missuray Erzsébet tanárnő tanítványa, aki kiforrott muzikalitásról, jó formaérzékről és — akárcsak Pajor Gizella és Illés Zoltán — intellektuális előadásmódról tett tanúbizonyságot. Különösen Chopin fisz-moll scherzójával és Dejan Despić humorisztikus etűdjével aratott átütő sikert ezen az esten, amelynek hibátlanul megkomponált műsorát Horváth Emma rendezte a tőle megszokott igényességgel és ötletességgel.

(7 Nap, 1979. november 23.)

Emlékestünkön Berkes László méltatta elnökünk érdemeit

A tizenöt mártír emlékét idézte meg irodalmi összeállításunk

EMLEKEZÉS A HŐSÖKRE

Szombaton délelőtt az egykori Moša Pijade Gimnázium dísztermében az Életjel megemlékezett a szabadkai antifasiszta ellenállásnak azokról a hőseiről, akiket a megszállók 1941. november 18-án kivégeztek. Az Egység Általános Középiskola tanulói — Pausity Olga tanárnő rendezői irányításával — Gál László, Schwalb Miklós és Simokovich Rókus verseivel, valamint Latak István, Mayer Ottmár és Petkovics Kálmán írásaival idézték fel a tizenöt mártírhaltalt halt kommunista alakját, a műsor két vendége: Ladislav Tumbas és dr. Singer Béla pedig előszóval szolt róluk

(7 Nap, 1979. november 23.)

EGY KISLÁNY ESERNYŐVEL

Póka Éva — minden út ide vezethető vissza — szintén Szabadkáról indult. Pályafutása kezdetén az Eletjel pódiumán jeleskedett, színházkultúráját ott csiszolgatták, de a fiatal és ambiciózus kislány hamarosan elolvasta az újságban a Szabadkai Népszínház felhívását. Az audícióն ámulatba ejtette a szakzsűrit, s mindez megismétlődött Budapesten. Póka Éva azonban hihetetlenül könnyedén vette az újabb és újabb gátakat, és most nagy sikerrel játssza a budapesti Ódry Színpadon Simon Zsuzsa rendezésében Geneviévet Michel Legrand *Cherbourg esernyők* című drámai musicaljében. Stílusérzékét csillogtatja a nagyszerű zenés műben, formateremtő készséggel is rendelkezik, széles ívben játszik, nagy ígéret, mert manapság a zenés műfajjal szemben is igényeket támaszt a közönség. Póka Éva igényesen játszik és egybenes énekel.

Mint a Színművészeti Főiskola végzős növendéke sokat vár az elkövetkező évektől. Póka Éva hű marad szülővárosához, hiszen Szabadkán minden bizonnyal szép feladatokkal várják a fiatal színésznőt, az idei műsor keretben több zenés mű szerepelt.

Az „esernyős kislány” belép a huszonevesek táborába. A Szabadkai Népszínház magyar társulata tehát újabb taggal bővül. Póka Évát is féltjük egy kissé, mert Szabadka város — csak közvetve a színház — keveset nyújt a színésznek, itt csak játszani lehet, de azt sokat. Szabadkán maradni tulajdonképpen egyelőre áldozattétel, de hisszük, hogy Póka Éva tisztában van azzal, hogy ez a színház sokat nyújt a tartomány közönségének.

mark

(7 Nap, 1979. december 7.)

VILLANÓFÉNYBEN AZ ELETJEL KÉT RENDEZVÉNYE

Az Eletjel irodalmi előújság folyamatos tevékenysége, állandóan pezsgő élete mind több alkotó és alkotni vágyó embert vonz maga köré.

Igy történik, hogy az utóbbi másfél év alatt új névvel gazdagodott a rendezői és előadói munkát vállalkozók csoportja.

Pausity Olgáról van szó, az Egység Általános Középiskola magyartanáráról. Ebben a fiatal és tetterre kész tanügyi munkásban tehetséges vers- és prózamondót, valamint rendezőt ismertünk meg. Két önálló előadást és három rendezés van eddig mögötte.

Legutóbb igényesen és sok ötlettel pódiumra állított Radnóti-estjét, a *Sirályiskolyt* láttuk november 5-én a zeneiskola hangversenytermében. A nagy magyar költő kétszeres jubileuma alkalmából felcsendülő műsor bizonyára új barátokkal gazdagította a szabadkai verskedvelők táborát.

A kronológiai sorrendet követő, csoportokba tömörített vers és próza két igen jól megválasztott énekszám keretében, valamint Tikvicki Tivadar fel-felcsillanó zongorajátékának fényében vált még hatásosabbá. A mindvégig kiegyensúlyozott műsor mezőnyéből mégis kiemelkedett Pausity Olga, Raffai Tünde és László Sándor szövegmondása. Az ő előadásuk nyújtotta azt a szintézist, amelyet az emberi hang képlekenysége és a költői szöveg átélése hoz létre.

Az eszköztár, amelyet a rendező a versélmény elmélyítésére használt, mindvégig mértéktartó volt. Egészében véve emlékezetes irodalmi estet láttunk. A rendező és a szereplők pedig biztosan érzik, hogy éppen sikeresen elvégzett munkájuk kötelezi őket újabb feladatok még ívelőbb megoldására.

Az Eletjel múlt heti második rendezvénye, a *Fehér lilomszál* pénteken délután került bemutatásra. Negyvennél is több gyerek játszott, két felnőtt meg irányította a régi és új gyerekjátékokból felépített műsort. Az összekö-

tő szöveget Szekrény Katalin írta és mondta el. Ő készítette fel a szereplésre a Május 15. utcai napközi picinyeit is. Rajtuk kívül még Lackó Illés, a Népkör lelkes, fiatal koreográfusának pionírtáncosai is bemutatkoztak.

Az élvezetes, csupa, derű műsort a népes nézősereg mindvégig figyelemmel kísérte, s bizvást követte a műsorvezető szakavatott kalauzolását a gyermekjátékok és táncok világában.

Hézagpótlónak nevezhetjük az Eletjelnek ezt az előadását, mert sikerült vele megközelíteni az olyannyira fogékony, de eleddig elhanyagoltnak mondható iskoláskor előtti korosztályt.

Reméljük, hogy az irodalmi élőlámpa továbbra is szem előtt tartja majd, sőt rendszeresíti a kicsinyek irodalomszeretetre való nevelésének ezt a módját, a meglevő műsort pedig, míg igény mutatkozik rá, játszani fogja.

Virág Agnes

(7 Nap, 1979. december 14.)

SOKOLDALŰ FIATALOK

Zsúfolásig megtelt a múlt hét közepén a Népkör kiserteme Beszédes István és Varga Attila szerzői estjén. Az ötven személyt befogadó helyiségben mintegy nyolcvanan zsúfolódtak össze, hogy meghallgassák a két sokoldalú tehetség verseit és szerzeményeit és megnézzék versképeiket, valamint Kalmár Ferenc neves képzőművész legújabb szobrait és Banka Gabriellának, az újvidéki művészeti szakközépiskola növendékének festményeit, grafikáit és kisplasztikáit. Valamennyien — a versmondókkal: Banka Líviával, Illés Zoltánnal, Lajko Tildával, László Sándorral, Lőrinc Zsuzsannával, Pajor Gizellával és Pribilla Ottiliával együtt — osztatlan sikert arattak. A *Xylophone* címmel megerendezett előadás a Csáth Kör egyik legsikeresebb ez évi miniműsora volt, amelyen a nagyszámú közönség két sokat ígérő fiatal műveivel ismerkedhetett meg. Bemutatkozásukat még emlékezetesebbé tették Kalmár Ferenc élményt nyújtó alkotásai.

(7 Nap, 1979. december 21.)

MINDEN KÖLTEMÉNY KÜLÖN FENYT KAP

Urbánné Kecsenovics Mária előadóestjének címe az *Ár s apadás*, csak részben látszott jellemezni a műsort: az érzelem és gondolat ugyanis csak áradt, apadást szinte nem ismerve. Az igényes válogatás technikailag jól felkészült, érzelmileg pedig érett versmondóként mutatta be az Eletjel pódiumára hosszú szünet után visszatérő Kecsenovics Mária. Ugynevezett nagy versek lépcsőfokain jutott el addig a magaslatig, ahol már minden költemény külön fényt kap, s a legrövidebb úton, a mélyről fakadó őszinteség útján jut el a hallgató szívéig. Talán Kosztolányi és József Attila versei csendültek fel leghitelesebben, de sokáig fogunk még emlékezni Babits Mihály *Balázsoldás* című költeményére is. Az est hangulatába nagyszerűen beleilleszkedett Hényel Mária és Lévai Laura zongora-, illetve fuvolajátéka.

(-th)

(7 Nap, 1980. január 4.)

Soha ilyen eredményes évet nem zárt még huszonegy éves főnállása alatt az Életjel, mint tavaly: 55 előadást rendezett a tervezett 21 helyett, a nézők száma pedig 7775 volt. Az utóbbi ugyan mindössze öttel több az előző évhez viszonyítva, viszont az előbbi már héttel. De hogy a siker még szemléletetőbb legyen, hadd közöljük még három év adatait: 1977-ben 38 előadást 6220-an, 1976-ban 43 rendezvényt 5350-en, 1975-ben viszont ugyancsak 38 műsort 5655-en tekintettek meg. A fejlődés tehát szemmel látható, de nem csupán a rendes és rendkívüli számoknak és az érdeklődők számának a növekedésében nyilvánul meg, hanem a műsorok változatosságában és színvonalának emelkedésében is.

A múlt évben a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad együttese volt a legtevékenyebb: tizenkilencszer lépett közönség elé, s produkcióira — Karithy Frigyes *Az emberke tragédiájára*, Shakespeare *Szentivánéji álmának* pantominváltozatára, az *Andersen-mesékre*, a *Föld és ég* c. ugyancsak pantomimre, valamint Miodrag Pavlović *A névtelenek játéka* c. darabjának ösbemutatójára — több mint háromezren voltak kíváncsiak.

A Csáth Gáza Művészetbaráti Kör tagjai — a tervezett tíz helyett — 13 miniműsort rendeztek, közöttük olyan jól sikerülteket, mint amilyenek a háromnyelvű Jeszenyin-est, a Nyugat-költők estje, a Móricz-émlékest, Pajor Gizella és Illés Zoltán, valamint Kecsenovics Mária előadóestje és Beszédes István és Varga Attila szerzői estje voltak.

A rendes számok közül meg kell említenünk a pártévforduló alkalmából bemutatott irodalmi összeállítást, Penavin Olga köszöntését. Székely Tibor és Horváth Emma nagy sikerű előadását, Somlyó György és Radnóti Miklós költészetének bemutatását. A rendkívüli számok közül mindenekelőtt a Varga Zoltán, Csépe Imre és Oton Župančič műveiből összeállított műsor iránt nyilvánult meg a legnagyobb érdeklődés, de nagy sikert aratott Pausity Olga és Hegedűs Ágnes népballadaestje is.

(7 Nap, 1980. január 11.)

A MUNKA MINDEN ELŐTT

Andruskó Károly szerzői estjéről

Az Életjel irodalmi előűjság idei első száma Andruskó Károly grafikus-művésznek „adta a szót”.

Erről a „szóváltásról” csak úgy írhatunk, mint azokról a közvetlen, érdeklődéstől sziporkázó klubestekről, amelyek folyamán valóban emberközelbe kerül alkotó és közönség. A felszabadult légkör megteremtéséhez minden bizonnyal hozzájárult a bevezetőt mondó és a beszélgetést vezető Balogh István, valamint a Tisza menti népdalokat játszó Szöllösy Vágó-duó.

Tetszett ez az est a közönségnek, nemcsak a váratlanul ajándékba kapott metszet és minikönyv láttán, hanem azért is, mert szemrevételezhette egyik rejtőzködő képzőművészünket, hacsak pár percre is felmérhette fáradhatatlanságának fokát, munkájának méreteit. Mert Andruskó Károly nemcsak szólni jött, hanem megmutatni is, mi készül műhelyében: lino- és fametszet, olajkép, vízfestmény, monotípiá, minikönyv... Egész világot bepász-tázó tekintete talán a régi épületek sokféleségén, a táj és növényvilág formáin, végül, de nem utolsósorban pedig az emberen időzik el legszívesebben. Mérhetetlen szorgalommal, odzadással termékenyített tehetség megnyilvánulásai voltak az alkotások, amelyeket a művész ujjai közé csippentve az előadás folyamán felmutatott. Kézbe véve minimetszetek sorozatain ámulhatunk, ex librisek változatosságában gyönyörködhattunk.

Végül is az ötvözet létrejött: maradéktalanul egybeforrt a kötetlen beszélgetés, az interjú, a kiállítás és a hangverseny „műfaja”.

Folytonos változóként pedig ott van többi képzőművésznk, akik biztosan szívesen vennék a közönséggel való ilyen találkozást.

(-th)

(7 Nap, 1980. január 18.)

Andruskó Károly,
a minikönyvek mestere

Almási Gábor
önéletrajzát dedikálja

KENDŐZÉS NELKÜL

1966-ban lépett a Szabadkai Népszínház színpadára először Kasza Éva. Therese szerepét játszotta Brendan Behan *Tűz* című színművében. Pályafutását azonban nem itt, hanem Topolyán kezdte. (...)

— Volt egyszer egy kezdeményezés Szabadkán: a kísérleti színpad az Eletjel keretében. Nagy kedvvel, lelkesedéssel dolgoztunk, közönségünk is volt (én Tennessee Williams *Üvegfiguráira* emlékszem legszívesebben és Barácius *Bántanak* című monodramájára). Nagyon sajnálom — és azt hiszem, nemcsak én vagyok így vele —, hogy ez a munka megszűnt, amikor pedig már közönsége is volt és a kisszínpad sajátos eszközeivel olyan feladatokra tudott vállalkozni, melyek hiányát azóta érezzük különösen, amióta nincs ...

-sy

(Magyar Szó, 1980. január 26.)

KÖNYVAVATÓ

Zsúfolásig megtelt hétfőn este a Népkör kisterme az élőújság februári rendezvényén, amelyen az Életjel két új kiadványát muntatták be: a tíz évvel ezelőtt elhunyt Muhi János *Mesélő múlt* és Urbán János *Sziromfészek* című könyvét. A köteteket dr. Horváth Mátyás egyetemi tanár méltatta, Horváth Emma tanárnő pedig felolvasott belőlük egy-egy hangulatos írást. Végül Urbán János szólt Muhi Jánoshoz fűződő barátságáról, majd a szép számú közönség megtekintette Almási Gábor szobrászművész kifejező erejű kisplasztikáit, amelyek — akárcsak a bemutatott művek — ennek a vidéknek az embereit idézték.

(7 Nap, 1980. február 22.)

BELEIROM AZ EGÉSZ VILAGOT

— Ispánovics Ildikó és Lőrinc Zsuzsanna előadóestjéről —

Szerdán, február 20-án volt alkalmunk látni Ispánovics Ildikó és Lőrinc Zsuzsanna előadóestjét. Címe — *Beleirom az egész világot* — bizonyára a fiatalság minden iránt érdeklődő, fogékony lelkületére utalt.

A műsorösszeállításra vetítve a cím sugallatát: volt benne drámai hangvételű, kimondottan lírai, majd tréfás költemény, de a gyermekversek is jelentős helyet foglaltak el. Ugy érezzük, az est legsikerültebb számai épp a két utóbbi kategóriába tartoztak: a Lőrinc Zsuzsanna által előadott vidám Petőfi-versek és az Ispánovics Ildikó repertoárját képező Brasnyó István-költemény, *A kovácshoz járok újabban látogatóba, valamint Zelk Zoltán Van az asztalfiókban* egy című remeke.

A tiszta líra és a dráma hangjai azonban — kellő izzású átélés híján — nem hatottak elég meggyőzően. Nem csoda, hiszen a két szavaló alig szerepelt irodalmi esteken, a kellő pódiumi gyakorlat hiányában tehát sok nehézséggel kellett megküzdeniök. Az említett műsort így hát inkább stúdióórának, etűdök sorának tekinthetjük. Rajta keresztül tudomást szereztünk két ígéretes tehetségű versmondó előadókészségének jelenlegi fejlődési fokáról. Erenyük, hogy a szép beszéd jellemzi színpadi közlésüket és színpadi mozgásukban sincs kivetnivaló.

Mégis ertettebb produkciót nyújtott zongorajátékával Jasna Gardinovački és Ivan Pavlović. Különösen a Schumann-számok és a műsor végére helyezett pergő ritmusú Mokranjac-darab illett bele a program keretébe.

Évről évre figyelve az Életjel műsorait, feltűnik, hogy az idei évad különösen bővelkedik fiatal versmondók előadóestjeiben, amelyek akár a nagyműsorok, akár a miniműsorok „fedőneve” alatt futnak, komoly próbatétel elé állítják majd Pausity Olgát, Illés Zoltánt és Pajor Gizellát, valamint Banka Líviát és László Sándort is. Érdeklődéssel várjuk produkcióikat.

(-th)

(7 Nap, 1980. február 29.)

MÁR NEM HALASZTHATLAK TOVÁBB

Horváth Emma hetedik önálló előadóestjét láthatjuk hétfőn, március 31-én a zeneiskola hangversenytermében. A jeles pedagógus, az Októberi díjas rendező, vers- és prózamondó csaknem másfél évtizeddel ezelőtt vállalkozott először arra, hogy meghonodson mifelénk egy mindaddig jóformán ismeretlen megnyilvánulási formát: egy órán át egyedül legyen a pódiumon és létrehozza az egyszemélyes színházat. Úttörő vállalkozásának azóta szép számmal akadtak követői, mindenekelőtt az ő jóvoltából, mert ilyen esteket elsősorban a Csáth Kör tagjai, tehát az ő tanítványai tartottak.

Több mint tizenhárom év múlt el azóta, hogy — 1967. március 3-án — bemutatkozott az *Egy ember életével*. Ezt 1968 őszén *Nem mondhatom el senkinek* című négynyelvű, majd 1971 májusában *Ozbör* című, ugyancsak antológiadarabokból összeállított műsora követte. Ötévi szünet következett, de az 1976 decemberében közönség elé került, *Látomás és indulat* című Füst Milán-est azt bizonyította, hogy ez alatt az idő alatt tovább csiszolódott előadó-képessége. Egy évvel később Ady emlékéit idézte *Történellenül* címmel a költő születésének századik évfordulóján az előadóművészet szigorú mértékének betartásával, ahogyan azt a kritika megállapította. Legutóbb — tavaly februárjában — a vajdasági magyar költők verseit adta elő a *Válogatott szerelmeim* című estjén.

Három nap múlva hazai és külföldi költőnők műveit hallhatjuk majd előadásában. Műsorának gondolati íve a női emancipációból indul ki — abból, hogy a nő megválaszthatja saját útját —, végül visszakanyarodik az eredeti gondolathoz: milyen nehéz is helytállni a munkában és eleget tenni a ránk háruló feladatoknak. Szerelőről, anyaságról, nevelésről, hivatásról és kételyekről szólnak tehát a *Már nem halaszthatlak tovább* műsorán szereplő versek és írások, amelyeknek Beney Zsuzsa, Gergely Ágnes, Hajnal Anna, Kaffka Margit, Károlyi Amy, Desanka Maksimović, Ada Negri, Nemes Nagy Ágnes, Török Sophie, Virág Ágnes és Utasi Mária a szerzői.

Az általuk megteremtett hangulatba illeszkedő Chopin-szerzeményeket Molcer Mátyás zongoraművész adja elő a 19.30 órákor kezdődő rendezvényen.

(7 Nap, 1980. március 28.)

A VERSMONDÁS ZENEI HULLÁMVERÉSEI

A költészet körbejárásával — ha van, aki művészi szinten vezet bennünket — még az ismert versekben is új értékeket fedezünk fel. Az eddig ismeretlen versek hallatán pedig egy új különös világ tárul elénk. Es még nagyobb öröm, ha azzal dicsekedhetünk, hogy van igazi fölfedezőnk, aki a meglelt tájak rejtekeiben otthonosan mozog, s felvillant előttünk olyan lelki titkokat, amelyeket eddig épp csak hogy sejtettünk.

Horváth Emma, a szabadkai fiatal versmondók fáradhatatlan nevelője, önmagából érlelte ki a költészet modern közlési formáit. A líra valamennyi hangvételét, mint a legfinomabb membrán felfogja; a magánhangzók játékát, a szavakat, a verssorokat úgy átéli, mint aki benne él egy távoli skót népballadában, a meddő asszonyok Desanka Maksimović-i siratásában, bolyong Ada Negri hófúvásában, *Enekhangra* elmondja Gergely Ágnes *Esti imádságát*, és azt a feledhetetlen pillanatot idézi elénk, amikor Kaffka Margit Petikéje életbe indul. Nemes Nagy Ágnes két verse, *A lovak és az angyalok*, a *Madár*, és Virág Ágnes *Esengő fája* úgy zeng, úgy panaszkodik, úgy eseng a versmondó drámai előadásában, mint a költői mű hullámverése...

Mi Horváth Emmát a legjobb versmondók között tartjuk számon, mint egy olyan egyéniséget, aki a költészet minden „hangszerén” mestersen játszik. A most elhangzott hetedik önálló előadóestje ismét meggyőzött bennünket arról, hogy az előadóművészetnek ebben a műfajában is van elsőnk, aki a többi előtt jár.

Es ennek az estnek zenei aláfestését — Chopin *Mazurkáit* — Molcer Mátyás zongoraművész olyan diszkrétan adta, hogy lágy akkordjai egybeolvadtak a teljes egységet alkotó kompozícióval. Így a két művészet egytudata ésszel mérhető pontokon is túlrá nyilallt.

V. E.

(7 Nap, 1980. április 4.)

„... ESSZEL MERHETŐ PONTOKON IS TÚLRA...”

— Az *Eletjel* József Attila-émlékstíjéről —

Örömmel töltött el mindannyiunkat az *Eletjel* április 23-i előadása, amellyel József Attilára emlékeztünk, emlékezhetünk. Újra és újra végtelen elismerés jár Horváth Emmának, aki révén nemcsak most, de a múltban is számtalan igen színvonalas irodalmi estet élvezhetünk.

József Attila a megalkudni nem akaró, a kötelékek csomóitól fuldoló, inkább a halált, mint a megalkuvást vállaló, a nincstelen, a kifosztott, a téboly martaléka lett költő verseinek néhány, de mégis legjobban szívünkhöz nőtt gyöngyszemeit hallhattuk Sziráczky Katalin, Pausity Olga, Czifra Erika, Tallós Zsuzsa, Pajor Gizella és Horváth Emma kiváló előadásában.

Az igen színvonalas irodalmi est koronáját az *Óda* és a *Levél Judit* hoz jelentették. Horváth Emma minden pillanatban ott volt a szavak mögött, és félelmetesen hitette el velünk azok jelentését. S ezen túl behatolni az emberek „agyvelejébe”, „ekkora kapukat döngetni” csakis érzelmileg nagyon gazdag ember képes.

Nagy László *József Attila* című versével Sziráczky Katalin is magával ragadta a közönséget, felidézvén előtte a tragikus sorsú költőt, akinek tudata ésszel mérhető pontokon is túlra nyilallt.

Ami az estet még csillogóbbá tette, Komjáthy Ildikó (ének) és Molcer Mátyás (zongora) közreműködése volt. A művészno a töle már megszokott könnyed puhasággal, ugyanakkor technikailag magas szintű előadásában hallhattuk József Attila Molcer Mátyás zongoraművész által megzenésített verseit. A neves zeneszerző csodálatosan megközelítette szerzeményeiben a költemények „hangját”.

Huszár Elvira

(7 Nap, 1980. május 16.)

ZÖLD SZIGETET TEREMTÜNK

Első felvonás

A színen csodaerdő: a fák, a virágok táncot járnak, közöttük Puck, az erdő furfangos szelleme száguldozik, varázsol, álmot hint, álmot oszlat. Kavargó tündérvilág: királyok, királynők, kézművesek, szerelmes párok, szamarak, kutyák, oroszlánok. Shakespeare *Szentivánéji álmának* bűbájos világa. Egyetlen mondat sem hangzik, egyetlen szó sem, a szereplők mozdulatokkal varázsolják elénk a történeteket. Hermia és Lysander, Helena és Demetrius, Titánia és Oberon, Thisbe és Pyramus hányatott szerelmének történetét.

A közönség feszülten figyeli a színes kavargást, a pantominjátékot, néha kicsit értetlenül, tétován, máskor a beavatottak értő bólogatásával, aztán hosszan tartó tapsra verődnek a tenyerek. A fák, a virágok, a szerelmespárok, az oroszlán- és a tündérr királyok előrejönnek a színpad pereméig. Hét csinos fiatal lány mélyen meghajolva köszöni meg a tapsot.

Második felvonás

Belegabalyodunk a drapériába, eltévedünk a függönylabirintusban a szabadkai Népkör színpadán, mire a sötétben végre megtaláljuk az „öltözőt”, a zsúfolt kis szobát. Ez a mi b irodalmunk, mondják a lányok. Egy kivételével itt vannak valamennyien: Gyenes Zita, a furfangos Puck, Kerek Edit, a hajlékony fa, a félelmetes oroszlán Barta Erika, illetve Hermia, Szántó Ilona, vagyis Oberon, a tündérr király, Papillion Vali, a szép Helena

és Titánia, Čehić Katica, a köszívű Demetrius, Fodor Gizellának, a szerelmes Lysandernek, s az erdő virágának sok a tanulni valója, nem tudott eljönni a beszélgetésre.

S itt van természetesen, aki az egész kavargó pantomimjátékot megálmodta, Horváth Emma tanárnő.

A lányok a szabadkai Svetozar Marković Iskolaközpont második és első diákjai, az Életjel Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjai, Horváth Emma a vezetőjük, a tanárnőjük.

— Elhatároztuk, hogy valami mást csinálunk, mint amit eddig csináltunk, mint amit mások csinálnak — mondja a tanárnő. — Kicsit kényeszerűségből is született az ötlet, hogy a pantomimmal próbálkozunk: a lányoknak sok a tanulni valójuk, nehezen sajátítják el a különböző szövegeket, sokkal könnyebb a mozgást megtanulniuk. A pantomim elbírja a rögtönzést, a gyerekek szabadjára engedhetik fantáziájukat. Először Andersen-mesékkel próbálkoztunk, s a kísérleti színpadok pancsovai szemlélén megszerztük a második helyet. Ha már ilyen jól sikerült a bemutatkozás, úgy döntöttünk, hogy folytatjuk.

— Újvidéken, a középiskolások színművészeti vetélkedőjén a zsűrinek már nem tetszett ilyen egyértelműen a *Szentivánéji álmom*...

Most már inkább a lányok beszélnek, egymás szavába vágva védik előadásukat.

— Megpróbáltunk valami újat, legalábbis nálunk újat, a közönség nagyobb részének tetszett.

— Tudjuk jól, hogy nem klasszikus pantomim a miénk, igyekeztünk beépíteni azokat a mozdulatokat, amelyeket az ember mindennap használ.

— Nem volt rendes kosztümünk sem, a drapériánkat szabdaltuk fel kosztümnek.

— Sokszor nincs hol próbálunk helyszükében vagyunk, a Népkörnek számos csoportja van. A múltkor például ökolívó-bajnokság zajlott itt, mi kénytelenek voltunk a ringben próbálni.

— Kár volna gátolni egyetlen irányzat fejlődését is.

— Nemcsak a közönség, a zsűri elragadtatásáért játszunk, sokszor csupán a magunk örömére.

Ebben maradunk. Mondom nekik: úgy látom, jól együtt van a kis társaság. Rögtön rábólintanak. Közös élményeket kezdenek mesélni, hogy volt Kishegyesen, hogy volt Kanizsán, hogy volt itt Szabadkán. Sikerek, örömök, apró kis bosszúságok.

A tanárnőt kérdezem, mikor kezdte a toborozást.

— Bizony, már tizenöt éve. En már diákkoromban nagyon szerettem verset mondani. Hittem a szép szó léleknevelő hatásában. Azt is éreztem közben, hogy túl kevés ember van, aki kellőképpen szereti, értékeli a verset. Ha egyszer tanár leszek, fogadkoztam, szöszéket kapok a lábam alá, hát mindent megteszek, hogy változtassak ezen az állásponton.

— A fogadkozást tett követte...

— Három és fél évig kinn éltem Franciaországban. Amikor hazajöttem Szabadkára, egy évig szemlélődtem, aztán kezdtük a munkát. Azóta nincs megállás. Versek, irodalmi estek, különböző összeállítások és most a pantomim. Aztán majd valószínűleg újból a versek...

— Az iskolában is bőven föl tudjuk használni, amit itt tanulunk — mondják a lányok. — Bemegyünk órákra, elmondunk egy-két verset, előadunk egy színdarabrészt, bemutatjuk a pantomimot. Úgy vettük észre, a többiek csak úgy nyelik a szavainkat, a mozdulatainkat. Zöld szigetet teremtünk, ahol meg lehet kicsit pihenni, elgondolkodni, aztán neki megint a tanulás-óceánnak...

— Ezt szépen mondtátok. További sikereket, sok-sok zöld szigetet teremtő előadást.

Dudás Károly
(*Képes Ifjúság*, 1980. május 21.)

TISZTELGÉS A HALHATATLAN ÉLETMŰ ELŐTT

Kiváló írók és költők műveiből készült irodalmi összeállítással adózott Tito elnök emlékének az Életjel és a művelődési otthon együttes rendezvénye. A közönséget Berkes László, a Szocialista Szövetség községi választmányának alelnöke köszöntötte, hangsúlyozván, hogy a legjobb, a teljességre törekvő műsorok is csak sejtetik a titói mű arányait. „Tito elvtárs mindenkor nagyra értékelte az irodalmat — mondotta egyebek között —, szívén viselte a könyv sorsát és síkraszállt azért, hogy az írott szó mindenkihez eljusson, hogy ily módon hozzájáruljon a sokoldalúan fejlett ember kialakulásához, aki majd szereti, építi, fejleszti és — ha kell — meg is védi szocialista öngazgatású, el nem kötelezett hazáját. Erről tanúskodnak az írókhoz intézett szavai, mikor szerepükről és feladataikról beszélt... Tito az irodalom szerepét mindenkor széles körűen fogalmazta meg, de sohasem mulasztotta el felhívni a figyelmet népeink testvériségének és egységének ápolására.”

Az előadás is a testvériség és egység szellemét tükrözte, hiszen a szerzők között ott voltak minden nemzet és nemzetiség képviselői. Valamennyien arról az emberről szóltak, akinek a neve örök időkre bevésséődött hazánk történelmébe, s aki kiérdemelte a világ osztatlan elismerését. Az ő alakját idézték fel a versek és az írások, amelyeket az élőújság tagjai — Horváth Emma rendezői irányítása mellett — igen magas színvonalon tolmácsoltak, s amelyeket Molcer Mátyásnak erre az alkalomra komponált zongoraszámai kötöttek össze.

(7 Nap, 1980. június 13.)

A ZSINAGÓGA ÚJJASZÜLETÉSE

Hétfőn este immár harmadszor megbizonyosodhattunk arról, hogy az Életjel nyári — augusztusi — előadásai iránt is nagy érdeklődés nyilvánul meg. Nem kétséges, hogy a szerencsés témaválasztásnak köszönhető ez, hiszen sokakat érdekel, mi lesz műemlékeink sorsa.

Most is vagy százan voltak kíváncsiak arra, milyen terveket dolgoztak ki az illetékesek a zsinagóga megmentésére. Erről beszélt egy órán át Bela Duranci művészettörténész és Lévay Endre műépítész a városháza dísztermében, mert a diaposzítívek vetítésével egybekötött kétnyelvű előadást — a rossz idő miatt — nem az udvarban, hanem az épületben kellett megtartani.

Az előbbi a zsidó templom műemlék jellegéről beszélt. Egyebek között elmondotta, hogy alig egy év alatt épült fel, s 1902 októberében adták át rendeltetésének a Jakab Dezső és Komor Marcell tervezte zsinagógát, amelyet nemrég nem azért nyilvánítottak műemlékké, mert ornamentikája egyedülálló, hanem mert szerkezete újszerű, s mert társadalmi jelentősége van.

Lévay Endre kifejtette, miért tartozik a közép-európai, sőt az európai szecesszió legjelentősebb épületei közé. S mert azok közé tartozik, igyekeznek mindent megtenni, hogy minél előbb alkalmassá váljon azoknak a

követelményeknek a kielégítésére, amelyeket a mai élet támaszt a társadalommal szemben. Ezért is vállalta magára a község gondozását, s juttatott tartozására az idén kétfélmillió dinárt. A legszükségesebb munkálatok hamarosan megkezdődnek, amelyek még a tél előtt befejeződhetnek, s az épületet megmentsék a további pusztulástól. Egyelőre csak a megdőlő kupolat igyekszik visszaállítani eredeti helyére, s jövő nyárig fel szeretnék újítani a tetőszerkezetet. A belső átalakítást — a tavaly elkészült ütemterv szerint — hat év alatt végzik el. A jelenleg 1380 férőhelyes templomot mozi-, színi- és kamaraelőadások, hangversenyek, tanácskozások és kongresszusok megtartására teszik alkalmassá. Folyosókat, termeket, kabinokat, gardróbokat, irodákat és egyéb helyiségeket építenek, úgyhogy a férőhelyek száma félezerre csökken. Mindezt úgy végzik el, hogy az elkövetkező ötven-hatvan évben ne kelljen változtatásokat eszközölni. A Róth Miksa budapesti műhelyében készült rendkívül érdekes színpoltot jelentő vitrázsok és a padok egy része megmarad, hogy az utánunk következő nemzedékek láthassák, milyen volt belül a zsinagóga, amelynek külalakját meghagyják eredeti állapotában.

Az érdekes előadás után több mint egyórás, igen élénk vita alakult ki, amelybe — sajnos — néhány disszonáns hang is keveredett, de amelynek során több érdekes kérdés és javaslat is elhangzott.

(7 Nap, 1980. augusztus 29.)

VASTAPS — MINIMŰSORON

Sikeres előadással kezdte az őszi évadot az Eletjel keretében működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör: hétfőn este a Népkör zsűfólasig megtelt kistermében két tehetséges tagja, Illés Zoltán és Lőrinc Zsuzsanna vastapst aratott *Habarc*s című műsorával. Produkciójukat csak változatosabbá tette Dózsai Zoltán és Lakatos László, akik gitáron, szájharmonikán és furulyán saját szerzeményeiket, népdalokat és ismert melódiákat adtak elő.

Amint a cím is sejteti, a műsor igen változatos volt: skálája a drámaiktól a pajzán hangvételig terjedt. Különösen Petőfi *Egy goromba tábornokhoz* című verse és Karinthy Frigyes *Az emberke tragédiájának* egy részlete hatott meggyőzően Illés Zoltán tolmácsolásában. A fiatal mükedvelő ismételten bebizonyította, hogy nem véletlenül lett második a középiskolások idei becsei vetélkedőjén. Ezúttal még sokoldalúbbnak bizonyult, mint eddig: az est keretében több arcát villantotta fel, Lőrinc Zsuzsanna számai közül a két Petőfi-költemény és Domonkos István gyermekversei emelkedtek ki. Előző előadójához képest — amelyet *Beleírom az egész világot* címmel ez év februárjában Ispánovics Ildikóval együtt tartott — jelenlegi fellépése sokkal érettebbnek bizonyult. Felszabadultabban mozgott, szövegmondása és gesztusai harmonikus egységet alkottak. Különös színpoltot jelentett az általuk összeállított *Kék fény* paródia, amelyben főleg Lakatos László jeleskedett. Benjámin László *A hajóinas* című versének hangulatát még nyomatékosabbá tették a jól megválogatott szájharmonika-betétek, amelyeket ugyancsak ő játszott. Felfigyelt a közönség a két muzsikusközös szerzeményére, *A vonatra* is.

Az előadást — a nagy sikerre való tekintettel — a jövő héten megismétlik.

(7 Nap, 1980. szeptember 19.)

AZ ÉLETJEL NÉMETH LÁSZLÓ-SZÁMA UTÁN

Az Eletjel hétfő esti számát Németh László emlékének szentelte. Az esszéista, regény- és drámaíró, műfordító, lapszerkesztő Németh Lászlóra dr. Czine Mihály emlékezett. Személyes hangvételű, közvetlen szavai régen szunnyadó olvasmányélményeket elevenítettek fel mindenkiben, aki már találkozott Németh László művészetével, olvasásra serkentve azokat, akik eddig még nem találkoztak vele.

A nagy regények hangulatát varázsolták a pódiumra a rendező Horváth Emma, valamint az Életjel jól ismert gárdája: Pajor Gizella, Lőrinc Zsuzsanna, Póka Éva, Pausity Olga és Illés Zoltán és — az est sajátos érzelmi-hangulati elemeként — mindezt Bartók muzsikája lengte-szította át, Misuray Erzsébet és Pekár Tibor előadásában, irodalom és zene olyan szintézist teremtve meg, melyet egy Németh László-hasonlattal tudunk teljességében illusztrálni. Olyan ez, mint a nyári puszta távolában lebegő délibáb, melyben elmosódik a föld és az ég határvonala: az utolsó regényrészlet elhangzása után elemi erővel feltörő Bartók-muzsikában, az *Allegro barbaró*-ban mintha a szöveg által felkavart érzelmek viharzottak volna tovább...

Gondolat izzott a színpadon. érzelmeket korbácsolt zene és szöveg. És mindannyian — több százan —, akik ott voltunk, ismereteket, érzelmeket, emberséget vittünk magunkkal útravalóként.

—sy

(Magyar Szó, 1980. szeptember 24.)

AZ ÉLETJEL MEGLEPETÉSE

Félezredik nagyműsora felé közeledik az Életjel című szabadkai előújítás, és úgy tetszik: frissebb és színvonalasabb, mint valaha. Legalábbis ezt bizonyította a Németh László-emlékest, amely művelődési életünk nagy eseményének számíthat a megkezdett új évadban.

A nagyszerűen sikerült irodalmi estet dr. Czine Mihály neves budapesti irodalomtörténész, egyetemi tanár vezette be, vázolván a művelődési ott-

A Németh László-emlékest közönsége
(az első sorban haltról a harmadik dr. Czine Mihály)

hon nagytermét teljesen betöltő közönségnek Németh László életútját, méltatva munkásságát. Czine Mihály kötetlenül, olyan szuggesztív stílusban beszélt, hogy a résztvevők lélegzetüket visszafojtva figyeltek minden szavára. Az Életjel régi látogatói is alig emlékeznek ilyen remek előadásra, mint ez a mostani volt.

— Világirodalmi jelentőségű író volt, aki a „hogyan élünk?” tolsztoji nagy kérdésre keresett választ. Regényben, drámában és tanulmányban egyként új fejezetet nyitott. A tejttestvériség gondolatát, a kis népek rokon sorát és feladatát tudatosította. A jugoszláviai magyar irodalommal kezdetől kapcsolata volt, a délszláv irodalmakról időálló tanulmányai jelentek meg. Krleža Ady-tanulmányáról és Ivo Andrić munkáiról máig értékes gondolatokat fogalmazott meg. Jugoszláviában is régóta ismerik. Az Újvidéki Rádióban tartott szerzői estet és 1974-ben megjelent a Szabadkai Népszínházban *Villámfénynél* című drámájának bemutatóján. Több regénye megjelent szerbhorvát nyelvű fordításban is. Jövőre lenne nyolcvanéves — mondta többek között Czine Mihály.

A *Szölként indzó lélek* című irodalmi összeállításban emlékezetes teljesítményükkel vettek részt a Csáth Kör fiatal versmondói, Illés Zoltán, Lőrinc Zsuzsanna, Pajor Gizella és Pausity Olga. Fellépett Horváth Emma, a csoport vezetője és Póka Eva, a Szabadkai Népszínház művésznöje is, aki a közelmúltban szerzett oklevelet a budapesti Színművészeti Főiskolán. Azóta ez városunkban első szereplése.

Bartók Béla szerzeményeit Missuray Erzsébet (zongora) és Pekár Tibor (hegedű) adta elő. A műsort Horváth Emma rendezte.

(-y)

(7 Nap, 1980. szeptember 26.)

VERSEK A JÁTSZÓTÉREN

Kelebia és a Napkeleti szölk kisiskolásainak tanítói kérték, hogy dicsérjék meg Kovács Anikót, Lőrinc Zsuzsannát és Kerek Editet, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör versmondóit, valamint Horváth Emma tanárnőt azért a feledhetetlen zenés, játékos irodalmi matinéért, amelyet tegnap délelőtt tartottak meg az említett iskolákban. Tolmácsolásukban Weöres Sándor, Zelk Zoltán, Móra Ferenc és Petőfi Sándor versei, illetve gitárkísérettel előadott megzenésített költeményei maradandó élményt jelentenek a kisdíákoknak, annál is inkább, mert például Kelebián a játszótéren, a közönség számára természetes, a versmondóknak mégis szokatlan környezetben — az iskolai szabadaktivitás keretében — annyira közel kerültek a költők alkotásai a kicsinyekhez, hogy néhány ismertebb verset együtt mondtak az előadókkal. Bravó, lányok, bravó, „csáthosok”, csak így tovább!

Soltis Gyula

(Szabadkai Rádió, *Fiatalok fiataloknak*, 148. adás, 1980. szeptember 27.)

TALALKOZÁS BARANYAVAL

Fűzfalombok ezüstje címmel kedden este a zeneiskolában az Életjel irodalmi élőjság keretében Baranyai Júlia szerzői estjét rendezték meg szépszámú közönség részvételével.

Baranyai Júlia évtizedeken át kutatta, tanulmányozta a baranyai Drávaszög világát, a terület történelmét, irodalmi és néprajzi vonatkozású hagyományait. Áldozatos munkájának eredményeit néhány évvel ezelőtt je-

Baranyai Júlia Gyurkovics Hunorral a festőművész alkalmi tárlatán

lentette meg *Vizbe vesző nyomokon* címmel a Forum és a Horvátországi Magyarok Szövetsége. Az Életjel rendezvényén a szerzővel személyesen is találkozhatott szabadkai olvasóinak egy része és élvezetes, magas színvonalú előadásban hallhatta írásainak részleteit Horváth Emma, Kerek Edit, Kiss Veléria, Lőrinc Erika, Lőrinc Zsuzsanna, Németh János és Pajor Gizella tolmácsolásában.

Az est keretében a zeneiskola előcsarnokában megnyílt Gyurkovics Hunor baranyai származású festőművész kiállítása. A neves művész legújabb akvarelljeit mutatta be, melyeken egyszerű, sallangmentes őszinteséggel a baranyai táj hangulatát idézi. Képein a fák, a dombok, a fák közötti szelíd vizek, a zöld területek mögött lírai finomsággal, elvont gondolatokkal sejteti az ember jelenlétét. Festői világa mélyen emberi, legújabb alkotásaival művészetének jelentős csúcsára érkezett.

Szólnunk kell az est zenezámairól is, hiszen Komjáthy Ildikó Bartók és Kodály népdalfeldolgozásaiból valóságos kis önálló hangversenyt adott. Nemes zengésű szopránja, kivételes művészi fogékonysága szívközelbe hozta a magyar paraszt és munkás egykori dalait. Ihletett előadását segítette Hényel Mária avatott zongorakísérete, melyben szinte maradéktalanul megvalósult Bartók és Kodály zseniális raéérzése a parlagon heverő zenei kincsekre.

Az emlékeztető est végén Horváth Emma rendező a közönség ünneplése közepette átnyújtotta Baranyai Juliának az Életjel ajándékát, Gyurkovics Hunor pedig egyik festményét.

M. M.

(7 Nap, 1980 október 17.)

A SIKER KULCSA

— Czifra Erika előadóstjéről —

Czifra Erika nevét régóta számon tartják Szabadkán. Előbb tehetséges diákszinjászoként jelentkezett, majd a gyermekszínház tagjaként öregbítette városunk hírnevét, a Tanyaszínház kapcsán is hallottunk róla, tudtuk, az újvidéki színházakadémia végzős növendéke, most íme hír helyett őt magát láthattuk viszont hétfőn az Eletjel által megrendezett előadóstjén.

A nézők népes tábora, amely a korábbi, majd a későbbi előadáson a Népkör kistermében megjelent, egy igen érdekes és értékes válogatásnak tapsolhatott. Az ezerarcú nőt villantotta fel a Bánki Zsuzsa (Budapest) rendezte műsor, de úgy, hogy az uralkodó hang, Czifra Erika egyéniségét, színészi profilját tükröződendő, az iróniáé, a vaskos igazmondásé, a hányaveti kivagyiságé volt. Ami ezen a kategórián kívül esett (Tatjana levele, Elisabeth Barrett-Browning verse, Maria Curie emlékirataiból) sápadtabbnak, vérszegényebbnek is mutatkozott. Az est legsikerültebb száma minden bizonnyal Molnár Ferenc *A kulcs* című monológja, amelyet a fiatal színész nő meggyőző hitelességgel adott elő. Kellemes színfoltként énekelni is hallottuk Czifra Erikát Spiegel Tibor zongorakíséretével.

Az Eletjel ezzel az esttel sorozatot indít, amelynek folyamán végzős színinövendékeinket, vagy épp csak hogy végzett színművészeinket mutatja be egy-egy önálló műsor keretében. A közeljövőben Póka Eva, majd Sziráczy Katalin lép ilyen formában pódiumra.

Frissítőleg hatnak ezek az új kezdeményezések. A nyitás máris jól sikerült, előremutat. Várjuk a folytatást.

— ORV —

(7 NAP, 1980. november 21.)

KÖZHÍRRE TÉTETIK

Közhirre tétetik... — Ez volt a szabadkai Csáth Géza Művészetbaráti Kör legutóbbi, december 16-án megtartott előadóstjének a címe, amelyet Horváth Emma tanárnő rendezett. Az előadásra az Eletjel miniműsorainak a keretében került sor az idei 38. előadásként (összesen ez volt a 237.). Horváth Emma már hosszú időn át a Művészetbaráti Kör pedagógusa, munkájáról beszélve szinte mindenre kitérhetünk, de egy dologra nem vállalkozhatunk: felsorolni eddig rendezett előadásait és mindazokat a fiatalokat, akiket az évek során bevont szavalócsoporthoz munkájába. A csoporttevékenység eredményéről beszélve felsorolhatnánk, hogy hányan kerültek közülük eddig színházakadémiára, hányan lettek magyar szakos tanárok, de egészében véve nem ez a legfontosabb, hisz ezek a kivételek. Ennél sokkal fontosabb az a közönségnevelő népművelő munka, minek eredményeképpen azt mondhatjuk, hogy van igényes középiskolás közönségünk, nem veszett ki a kezdeményezőkézség a fiatalokból, van ki által és kinek megszólaltatni Tóth Árpádot, Babits Mihályt, Majakovszkijt, József Attilát, Károlyi Amyt, Illyés Gyulát, Kosztolányi Dezsőt, vagy akár a vajdaságiakat, Herceg Jánost, Jung Károlyt stb. (az estjükön szereplő szerzők névsora). (...)

Horvát Emma tanárnő — aki legtöbbet foglalkozik velük — elmondta, hogy nincs egyedül, nagy segítséget jelent számára, hogy egész sor középiskolai tanár foglalkozik a gyerekekkel. Ebben az úttörő, tehetségkutató munkában nagy segítségére van Lakatos Gizella, Simonyi Judit, Sandrik Etelka, Balázs Klára tanárnő. A kör nemcsak irodalmi esteket szervez, hanem darabokat is rendeznek, amelyekkel különböző amatőr szemléken vesznek részt, és rendszeresen bekapcsolódnak az Eletjel műsoraiba is.

Garai László

(Képes Ifjúság, 1980. december 31.)

VASTAPS BOGDÁNFI SÁNDORNAK

Hétfőn este a szabadkai művelődési otthon (városháza) dísztermében Bogdánfi Sándor író, humorista és publicista nagy sikerű szerzői estjén minduntalan felhangzott a vastaps. Az Életjel irodalmi élőújság szervezésében megrendezett irodalmi esten dr. Juhász Géza, Bogdánfi Sándor sokoldalú szépírói munkásságát ismertette a nagyszámú szabadkai irodalom-pártoló közönség előtt. Ezután került sor a megjelenített regény- és drámarészletek bemutatására, valamint aforizmák, humoreszkek és paródiák előadására.

Pausity Olga és Kiss Valéria Bogdánfi *Egy gyilkosság anatómiája* című művéből jelenített meg részleteket, ugyanakkor láthatta a közönség az *Irótdóbor a javából* című bohózat. Előadták: Sebestyén Árpád, Illés Tibor, Lőrinc Zsuzsanna, Kerek Edit és Toholyevics Bozsana. Ötven aforizma — ugyancsak sikerszáma a szerzői estnek. Elmondták: Fecskés Erzsébet, Lőrinc Erika, Sebestyén Árpád és Toholyevics Bozsana. A szerző önmagáról tett vallomását Németh János tolmácsolta. Horváth Emma, az est rendezője adta elő *Az író halála* című művet, Urbán János író a szerzőtársnak adózott elismeréssel, amikor felolvasta *Bogdánfi, az ember* című írását.

A legnagyobb sikerek közé sorolhatjuk a Ferenczi Jenő színész élvezetes előadásában megjelenített paródiákat, monológokat és nem utolsósorban az ünnepelt, Bogdánfi Sándor zárószavát, amellyel egyben búcsúzott a hálás közönségtől.

Az ötletesen megválogatott zenei számokat Varga Endre (fuvola), Henyel Mária (zongora) és Gulyás László (harmonika) adta elő.

(Dolgozók, 1981. január 15.)

KÉRLELHETETLEN IGAZMONDÁS

Remekül szórakozott az a mintegy kétszáz irodalombarát, aki hétfőn este elment a városháza dísztermébe, hogy jelen legyen az Életjel ez évi első előadásán, Bogdánfi Sándor szerzői estjén. Jóllehet a gazdag, csaknem kétórás műsor első fele — a sokrétűség és a műfaji változatosság jegyében — komoly számokból — vallomásból, regény- és szindarabrézletekből, klasszikus zenéből — állt, a közönség figyelmé egy percre sem lankadt. Sokban hozzájárult ehhez dr. Juhász Géza újvidéki irodalomtörténész, is, aki összekötő szövegében fölhívta a figyelmet a jeles szerző munkáinak sajátosságaira. „Ha e sokarcú írónak, e változatos életműnek legeredetibb vonásait, a mindenki mástól és más életművektől megkülönböztető jegyeit keressük — mondotta egyebek között —, akkor azt a szatirikus látásmódban és stílusban fedezhetjük fel. És még valamiben: a jelenkor társadalmára iránti szenvedélyesen elkötelezett magatartásban, a visszásságok következetes és kiméletlen leleplezésében. Mert Bogdánfi mindig a jelenkorról ír, a mi világunkról, s a haladás és maradás, igazság és hamisság kérdésében kérlelhetetlen, ha kell, kellemetlen igazmondó — szóljon közgazdaságról, kultúráról, irodalomról, az öngazgatással visszaelő nagy és kis hatalmasságokról.” Megbizonyosodhattunk ennek az állításnak helytállóságáról, mert egymást követték a humoros és a vitriolba mártott tollal megírt aforizmák, humoreszkek, paródiák, jelenetek, amelyek jó alkalmat nyújtottak a Csáth Kör előadói számára, hogy megcsillogtassák karikírózó képességüket. Az est fénypontja azonban kétségtelenül Ferenczi Jenőnek, az Újvidéki Rádió népszerű művészenek a fellépése volt, aki paródiáival, különösen pedig monológjával a könnyekig megnevettette a nézőket. Miután Urbán János meleg hangú írásával felidézte Bogdánfi Sándornak, az embernek az alakját, a rendezvény vendége *Üzenet a túlvilágról* című humoreszkjének felolvasásával zárta le első szabadkai szerzői estjét, amelynek végén a jelenlevők hosszan tartó tapsal jutalmazták őt és a nagy sikerű előadás többi szereplőjét.

(7 Nap, 1981. január 16.)

Rövid Eleonóra több szerepben

Nóri mindössze huszonegy éves, délelőtt a színiakadémián szaltózik, énekel, vizsgázik, előadásokat hallgat, és délután is ugyanezt csinálja, miután papírból elfogyasztja szerény ebédjét: húsz deka felvágott negyed kiló kenyérrrel és egy kolléganővel — drága az idő, még sokat kell gyakorolni, itt a vizsgaidőszak, el kell készíteni az Antigonét, ezenkívül ott a balett, s még külön a modern balett, a cowboytánc, miegymás. (..)

— Kislánykoromban sokat voltam tanyán — mondja Nóri —, és mindig színházat játszottunk. Ugye, neveltséges? Hogy már kislánykoromban szímesznő szerettem volna lenni... Kigondoltuk a szerepeket, betanultuk a mondókát, és azután eljátszottuk. Ez volt a kedvenc játékunk. Azután középiskolába kerültem, a szabadkai nyelvi gimnáziumba, Horváth Emma tanárnóm — francia és angol nyelvet tanított, de volt egy irodája a Népkörben, és volt egy szavalócsoportha is — versmondókkal dolgozott. Engem nem választott be a versmondók közé, de azért én ott maradtam a próbákon. Egyszer megkérdezte: — Szeretnél te is szavalni? — Szeretnék — mondtam. Így kerültem be a szavalók közé. Horváth Emmának az volt a szokása, hogy időnként kiválasztott egy-egy jobb szavalót, s külön estet rendezett a számukra. Egyszer Pajor Gizit és engem választott. Mindez az Életjel keretében ment. Azután mondtam, hogy színiakadémiára jelentkezem. Apám csak legyintett: — Ugyan már! Emma komolyan vette az ötletemet, foglalkozott velem. Eljöttem a felvételire, azután még egyre. Két felvételim volt. Sikerült. S most itt vagyok.

— Hol is?

— A színiakadémián. Nyolcan indultunk, öten maradtunk. Két lány, három fiú.

— De te az Újvidéki Színháznál is játszol...

— Valaki szólt a rendezőnek, Harag Györgynek, hogy esetleg én... Azt mondta, látni akar. Elutaztam a szabadkai színházba. Bemutatkoztam Harag Györgynek. Eppen beszélgettek, leültem én is. Talán ha kétszer rám nézett... Végül mégis nekem adta Dunyasa szerepét... A Cseresznyéskertre gondolok...

— És azóta?

Nóri a vállát vonogatja. Több szerep és egy elismerés. Kezdetnek nem rossz. (..)

(Magyar Szó, 1981. január 17.)

CSILLAG A DESZKÁKON

Frissen, az előadás után, a *Pajzán históriák* után csak elragadtatással lehet írni — Póka Eváról. Töprengés és dilemma nélkül lehet mondani nagy szavakat, itt természetesnek tűnő és most egyedül helyénvaló szavakat, hogy ilyen csillag még nem született ezeken az öreg deszkákon, a szabadkai színház deszkáin.

Péntek este volt a bemutató. Zenés, táncos vígjáték. Balzac regényéből írták és játszották a közönség szórakoztatására. A bemutatón jól szórakozott a közönség, jól mulatott, s ebben érdeme van Balzacnak is, a rendezőnek is, a szabadkai színészeknek is.

Én nem vagyok kritikus, most nem színkritikát írok, azt hagyjuk az értőkre. De hogy csillag született, az nem mindennapi jelenség, azt mindjárt meg kell írni, azzal nem lehet várni, annak örülnünk kell, azt ünnepelnünk kell. Ha alkalom kínálkozik rá, nem szabad elszalasztanunk.

Ez most alkalom.

Igy látom én, aki szeretem a színházat. Nem lehet, hogy a csillagnak ne örüljön még az is, aki pedig a zenés, táncos vígjátékért nem nagyon lelkesedik. Póka Éva sziporkázásáért az is kénytelen lelkesedni. Azt is magával sodorja a sziporkázás, a műfajjal szemben érzett idegenkedését, fenntartását nyomtalanul eltünteti. Önfeledten kacag, tapsol a zsúfolt nézőtérrel.

Csillag született. Táncol, énekel, játszik. Szuverénül uralja a színpadot. Ha jelen van, őt kell nézni. Most jött az iskolapadból, s nyoma sincs mozdulataiban, játékában, hangjában a kezdők bizonytalanságának.

Magával ragadó a magabiztossága. Fáradhatatlan a figyelme, az igyekezete, hogy minden kicsi jelenetben, mozdulatban a legtöbbet nyújtsa, teljes önmagát adja. Elvezi a játékot. Talán ez sikerének a titka. Ez az állandó sziporkázás. Mint a csillagoké is.

Ez is, az is szakadatlan. S nem esik nehezőre, mint a csillagoknak sem. A természetéből, a lényéből következik. Született színésznő. Ha megjelenik a színpadon, ha jelen van, akkor játszik. A szeme, az arca, a mosolya, a keze, a... Nem lehet rajtakapni, hogy akár egy pillanatra is fáradtan elhagyná magát.

A *Pajzán históriák* zenés vígjáték, Póka Éva szerepe nem követel drámai alakítást. Ahogy mondani szoktuk, könnyű fajsúlyú darabban játszik. Es könnyen. De nem könnyű szerepet.

Szórakoztatni, igényesen. Egy színvonalon.

Becsületesen. Így is modhatnánk. Ezt a játékos, könnyű szerepet maximálisan komolyan venni, maximálisan jól eljátszani. Ez nemcsak akarat kérdése, persze. Tehetség, képesség is kell hozzá. Szorgalom is.

Póka Évából nem hiányzik ez sem, az sem.

Igen, ezt még sokszor, mindig újból bizonyítania kell. A csillagnak nem esik nehezőre a sziporkázás. Főlöskéges is lenne figyelmeztetni erre. A csillagot, az újat, csak köszönteni, ünnepelni lehet.

Most igazságtalan voltam az előadás többi szereplőjéhez? Nem kritikát akartam írni a szabadkai bemutatóról. Arról elmondják majd véleményüket a kritikusok. A színikritikusok.

(bn)

(Magyar Szó, 1981. február 22.)

VASTAPS A „MADARAK”-NAK

Szép sikerrel mutatták be a Csáth Géza Művészetbaráti Kör versmondói február 25-én a *Madarak beszéde* című irodalmi összeállítást.

Nyitányként Kalmár Magda madár-témájú kerámiáinak zsebkiállítását láttuk, amelyet Gyermán Tibor tanár méltatott, majd — a hangszerek szárnyaló hangjait mintegy megszakítva — a költészet szólott hozzá a „kérdéshez”.

Lendületes, jó ritmusú előadás volt a szerdai, amelyet a közönség láthatóan élvezett, hisz nem egyszer nyíltszíni tapsal jutalmazta az előadókat.

Kellemes fölfrissülést jelentett a „csend megszólaltatása”, a *Madár és az ember* című pantomimszám Kerek Edit előadásában. Kiemelném még Kiss Valéria (Arany János: *A fülemile*) és Lőrinc Zsuzsanna (Kosztolányi Dezső: *Madarak beszéde*) teljesítményét. Azonban a többi versmondó is: Binszki Teréz, Fecskés Erzsébet, Kerek Edit, Lőrinc Erika; a zenészekkel együtt: Faragó Ibolya, Szébenyi Magda, Varga Endre, Gulyás László és Missuray Erzsébet, aki ezúttal a zongorakiséretet látta el, derekasan helytállt.

Az előadás iránt megnyilvánuló érdeklődés azt mutatta, hogy hézagpótló másort mutatott be az Életjel. Igaz is: az utóbbi időben elég kevés ilyen tematikai összeállítást láttunk pódiumán. A derű, a könnyed élcelődés, az ironia pedig mindig szívesen hallott hang az előadótermekben.

— orv —

(7 Nap, 1981. március 6.)

KALMÁR MAGDOLNA KIÁLLÍTÁSA

Az Életjel rendezésében 1981. február 25-én nyílt meg Kalmár Magdolna keramikus és szabadművész egy szűkebb keretű kiállítása. 1961-től egyre gazdagabb és aktívabb munkásságot fejt ki. Részt vesz az écskai, zombori, eszéki, belgrádi kiállításon. 1973-tól ott tevékenykedik Rovinjban, Pozsonyban, a sıklósi nemzetközi találkozón. Napjainkig folytathatnánk a kiállításokon való eredményes részvételeit, az elért sikereket.

Az elismerést legjobban bizonyítják a számos megrendelés, a különböző szintű kiállításokra való meghívások.

Mint minden alkotónak, így Kalmár Magdolnának is van egy témaköre, formanyelve. Valami érdekli, foglalkoztatja.

Alkotásainak jelentős részéhez gyermekkorra, a falu, a tanya, a vásári emlékek fűződnek. Ez a világ újra és újra megelevenedik. Emlékezetében élnek azok a mesék, amelyeket oly sokszor végighallgatott vagy végigélt. Néma szemlélője volt a parasztudvar állatvilágának is. Ez esetben gyakran találkozik a valóság a csodával, csodálatossal, a valótlan valósággá lesz. Gyermekkori emlékeink gazdag és kimeríthetetlen tára minden alkotásában jelen van, olykor álmokat megtermékenyítő hatással. A mindennapi életet a derű hangulatával és gyermeki tisztasággal hirdeti. A drámai hangulatú témák nem foglalkoztatják. Az emberi sorsokat azonban szívügyének tekintik.

Témakörében gyakran szerepel a galamb, amely itt nem a béke hirnöke, hanem a békesség és a szeretet szimbóluma. A fehér galamb a tiszta emberi szeretet jelképe. Máskor a szárnyait kitért galambok virágot ölelnek át. Ezek a galambok a magas és tiszta ég felé szállnak. A derű és a tisztaság dicsőítésének hirdetői, ezért fehér és kék színnel zománcozottak.

Gyermán Tibor Kalmár Magdolna alkotásainak jellegzetességeiről beszél

Humanista tartalmú a *Kotlós csibékkel* c. alkotása. Itt a gondoskodásnak, az élet továbbplántálásának gondolatát őrzi. Az utódokról való féltő gondoskodás egyben anyai szeretetet is tartalmaz. Sokszor mondjuk azt, hogy a szárnyai alá szedte, vagyis a róla való gondoskodást vállalta.

Egészen mást tartalmaznak a kakasok. A képzőművészetben a kakas háborút és veszedelmet jelentett. Pl. Chagall kakasa a közelgő világháború hírnöke, a világegést hozó szörny. Máskor a tirannus jelképe. Ezek a kakasok a családfo szerepében tetszelegnek. Büszke tartással áll őrt népes családjá felett. Rátartiságával is vonzó jelenség.

Kalmár Magdolnát más témakörök is foglalkoztatják. Többször viszont az antik kori témákhoz (*Európa elrablása*). Itt azonban nem a bika lett Zeustt véljük látni hátán Európával, hanem a történelem népmesévé, játékká válik.

A művésznő alkotóműhelyében pontosan és mesteri készséggel megkorongolt vázak változó formát kapnak. Játékosan alkot minden külön kiszámítottság nélkül, szabadra engedve alkotói fantáziáját. Számára az alkotói szabadság szükségszerűség.

Gyermán Tibor

(7 Nap, 1981, március 6.)

A SZÉP SZÓ SZOLGÁLATÁBAN

Kerek Edit és Lőrinc Zsuzsanna előadójáról

Sok és hasznos tanulssággal szolgált Kerek Edit és Lőrinc Zsuzsanna előadójár, amelyet az Elettjel rendezett meg a Munkásegvetem földszinti klubhelyiségében.

Az első és talán legfontosabb, hogy két olyan fiatalal találkoztunk, aki, úgy látszik, több évre „szegődött el” amatőrnek, hiszen a középiskola befejeztével sem szakította meg versmondói tevékenységét. Ritkaságszámba megy ez az ügybuzgalom, kitartás. Dicséretre méltónak, példamutónak nevezhetjük.

A másik tanulság, hogy ott láttunk négy fiatal (két zenészt és két szavalót), aki teljes odaadással küzdött, hogy élményt nyújtson a költészet és a muzsika síkján. A szépért küzdeni nem megvetendő vitézi torna, a közönséget magukkal ragadni nemes és nehéz bajvívás.

Röviden: szívvidító volt átérezni ezt a kondenzált akarást a jó, a szép szolgálatában.

Általános érvényű értékén, hatásán kívül érdemes azonban foglalozni a két versmondó produkciójával külön-külön.

Kerek Edit kellemesen képlékeny hangja egyelőre a vidám versek elmondásakor cseng a leghitelesebben. A gyermekvers a zsánere (Szabó Lőrinc: *Lóci óriás lesz*; Zelk Zoltán: *Nem érem el a kilincset*). Nagy erőpróba volt számára Illyés Gyula: *Mariska hazát választ* című novellájának „megjelenítése”. A szerelmes vers, komolyabb érzelmek, gondolatok kifejezése, megformálása terén Kerek Edit még bizonytalanul mozog. Hiányzik az alaposabb, igazabb elmélyülés. Arcjátéka, kézmozdulatai sokszor igen kifejezőek. Az Aprily Lajos *Március* című versét kísérő gesztusok rendszere az előremutató, követendő út.

Lőrinc Zsuzsanna élesebben, keményebben körvonalazó versmondó egyéniség. Nem egymásba olvasztja a színeket, hanem kontrasztosan egymás mellé rakja föl. Ez a fekete-fehér technika sokszor egészen csodálatos eredményeket hoz: Babits Mihály: *Cigánydal*, Petőfi Sándor: *Disznótorban* és *Pál-napkor*; sokszor azonban kiált a hiány, az árnyék, az átmenet, a valór távolléte. A *Cigánydalban* különben azt is élvezhattuk, hogyan használhat

eszközt a szavaló (nagykenő) anélkül, hogy az a költemény elé tolakodna, tehát hogy diszkrétan segítse az élmény kibontakozását. A zeneszámok is ugyanezt a célt szolgálták különben Varga Endre és Gulyás László jövőtáblól.

Minden önálló előadóest számadás, összegezés. Ez is az volt. Magasan pozitív eredménnyel.

— orv —

(7 Nap, 1981. március 6.)

A KÖZÖNSÉG EMLÉKEZETÉBEN MARADT

Kerek Edit a színjátszásról

Valóban modern hangvételű irodalmi összeállításokkal lépnek közönség elé az Életjel keretében működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör fiataljai. A ma nézőjének közérzetét többször meghökkent egy-egy verssor, mondatfoszlány, hiszen van miről vallani, de ezek az előadások néha mégis hatástalanná válnak, mert az irodalmi est nem kap „ünnepi” köntöst, hiányzik a díszlet, a smink, a ruha, a cicoma. Csak kivételes érzékenységu alkotó marad a csoportban, aki tudja, hogy mindez, amit csinál, hasznos, hiszen előbb vagy utóbb számos siker alázatos részeseként láthatjuk a színpadon. Ilyen fiatal színjátszó — vagy inkább versmondó — Kerek Edit, aki a közelmúltban több rendezvényen elmélyült szövegmondással magára vonta a közönség és a szakemberek figyelmét.

— Azzal kezdem a vallomáomat — mondja Edit —, hogy a Pedagógiai Akadémia hallgatója vagyok. Sokan azt mondják, hogy irigylésre méltó pálya előtt állok. Életem legemlékezetesebb pillanatai a színpadhoz fűződnek. Otthon — kishegyesi születésű vagyok — nem volt alkalmam dobogóra lépni, Szabadkán aztán Horváth Emma tanárnő személyében értő rendezőre találtam. Eleinte a balett és a pantomim vonzott, a szöveges szerep valahogy váratott magára, késett. Körülbelül másfél esztendővel ezelőtt végre megtört a jég. Gyermekversekkel próbálkoztam, s nem siker-telenül. A gyermekvers azonban nem sok lehetőséget ad a lélekábrázolásra. Úgy érzem, hogy a választott pályán még nem futottam fel a csúcsra. Miért mondom, hogy választott pálya? Azon töröm a fejemet, hogy beiratkozom a Színművészeti Főiskolára, de előbb azt kell megtudnom, hogy mennyit érek a prózában, játékban és színpadi mozgásban.

Kerek Edit elmondta, hogy szívesen tolmácsol verseket. A Csépe Imre-omlékesten mégis valahogy „mereven” mondta el a költeményt. Nem szereti tehát mindazt, ami „szigorú” és hagyományos. Játszott William Shakespeare *Szentivánéji álom* című darabjában. Az *Andersen meséi* című pantomimjátékkal eljutottak a pancsovai szemlére, s ott a második helyen végeztek. A Bogdánfi-est keretében négy egyfelvonásost adtak és adnak elő (az anyag még műsoron van) és ezekben Edit az egyik főszereplő. Szépen és szabatosan mondta fel a leckét a Weöres-műsorban. A bajmoki községi szemlén a csoport kollektív díjban részesült. Nagy sikert aratott előadóest-jével — Lőrinc Zsuzsával lépett fel —, amelynek keretében hitelesen és szí-
vósan harcolt a helyért a színpadon.

— Nagyon szeretheted a színházat . .

— Nem tagadom. A Népszínház valamennyi előadását megtekintettem. Mostanában nagyon tetszett a *Dunado Maroje* — háromszor néztem meg —, a *Pajzán históriák* és a *Macska a forró bádogtetőn* című dráma. Köszönöm Horváth Emma tanárnő önzetlen segítségét. Kincset adott át nekünk, fiataloknak, s mi ezt a kincset — hisszük — pazarlóan visszaadjuk a közönségnek. A szerep azonban . . . az nyugtalanít. Megkapom majd egyszer valakitől?

A pantomim után következett a vers. Nem írjuk le, hogy a dráma fontos műfaj, mert a gondolat nem túlságosan mélyenszántó, de egy fiatal szeretne még többet mutatni, mert az „igazi színház” mégiscsak fontosabb. Kerek Edit életének címszereplője.

A felkészüléshez idő kell...

Z. B

(Magyar Szó, 1981. április 9.)

NÉPBALLADÁINK FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

Erdők, mezők, vad ligetek címmel csütörtökön este drávaszögi népballadákat mutatott be irodalmi élőújságunk, az *Életjel* áprilisi száma.

A jól sikerült műsor, amely Katona Imre és Lábadi Károly balladagyűjteménye alapján készült, végigvezette a hallgatóságot népballadánk fejlődéstörténetén. A találóan megválogatott szemelvények, melyeket a Népkör népi együttesének csoportja és Baranovszky Edit mutatott be, nagyszerűen támasztották alá a balladák élettanával kapcsolatos beszélgetést, amely a műsort vezette be, és amelyben a drávaszögi balladagyűjtemény társszerzője, Lábadi Károly számolt be a néprajzi gyűjtések múltjáról és jelenéről.

(Magyar Szó, 1981. április 11.)

MEGKAPO KÖZVETLENSÉG

Erdők, mezők, vad ligetek címmel drávaszögi népballadákat mutatott be irodalmi élőújságunk, az *Életjel* legutóbbi száma. A műsort tartalmas és érdekes beszélgetés vezette be: Lábadi Károly, a drávaszögi balladagyűjtemény társszerzője válaszolt a műsor rendezője, Szöllősy László kérdéseire, a szellemi néprajzi hagyaték felkutatásával, megőrzésével, balladáink hazai és nemzetközi vonatkozásaival kapcsolatban.

A műsor, melyben Baranovszky Edit (ének), Szöllősy Vágó János (gordonka) és a Népkör népi együttesének tagjai vettek részt, a balladák jellegének megfelelő puritán egyszerűséggel, de megkapó közvetlenséggel mutatta be a drávaszögi balladák jellegzetes típusait, Szöllősy Vágó Vera pedig versmondásával mélyítette el az est hangulatát.

(7 Nap, 1981. április 17.)

A CSODALATOS NÖVÉNYEK VILÁGA

Az *Életjel* *Ősök és utódok* című műsorának keretében nyílt meg Ivan Jandrić kiállítása. Jandrić a Zágráb környéki Velika Trnoviticán született, tanulmányait az újvidéki iparművészeti középiskola kerámia szakán végezte. 1969 óta tagja a Vajdasági iparművészek és Formatervezők Egyesületének. A szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyletem dolgozója, ahol a kulturális tevékenységek szakosztályát vezeti. Szervezője az amatőr festők és szobrászok munkájának. 1971 óta mintegy száz tagja van e csoportnak.

Témavilága Vajdaság rónasága, amely mint Földanya életet ad és életet kér. Alkotásaiban az élet folytonosságát mutatja be egy vagy több terményen keresztül. Mondanivalója művészi sűrítést kap. Terméseiben a rónaságnak egy kis darabját látjuk. Színekkel és árnyalatokkal festőien ábrázolja. Körvonalazza és formálja a nézés középpontjába eső látványt, a másodlagosat elmosódottabban érzékelteti. A gyümölcs hamvas fiatalságát és alkonyát kitűnően emeli ki a barna, a sárga és a zöld árnyalataival.

Jandrić munkássága és fejlődése lendületes, eredményei egyre teljesebbek. Nem törekszik az ünnepélyes pompára.

Alkalmunk volt betekíteni Ivan Jandrić sajátos formavilágába is

Tevékenysége szerves része a valóságnak, létfontosságú eredménye az embernek, termelő munkájának, az egész társadalomnak. Mi sem természetesebb, mint az, hogy művészete itt újhódik meg. Nem az illuzionista világ érdekli, hanem a valóság. Egy-egy alkotására a tájkép varázslatát viszi, de ebben nem törekszik a külsőségek visszaadására. Alkotásai őszintén hatnak, minden érzékies bűvészkedés nélkül. Az elmúlás és a születés témáinál nem fordul a mitológia felé, hanem a mai realitást keresi. Kerámiáinak formái nem képviselik a cirkalommal mért szépségeszményt. A szépet az esztétika hatásával éri el.

Természetszeretete művészetének ihletője, életének, munkásságának gazdagsága. Minden alkotásában közvetve jelen van maga az ember is. *A pokol nagy növényei* című munkája a föld mélyéből fakadó élet, a mélybe temetett múlt megjelenítése. *A Piros termés* egy hatalmasra méretezett mogyoró, amely nem a természetes forma fényképszerű másolása. Számára a gyümölcs csak ihletet adott. Festői felületre növesztette. Úgy jutott el az impresszionista művészetig, hogy nem utánozta a természetet.

Kerámiavirág című műve új megfogalmazású és más szintartalmú alkotás. Színei mattabbak, a formának és a tartalomnak rendeli alá őket. A születést, a fejlődést és az új élet keletkezését igyekszik kifejezni. Kerüli a dekoratív hatást.

Ivan Jandrić 1961 óta aktívan dolgozik, számos bel- és külföldi kiállításon vett részt. Fáradhatatlan és humanista gondolkodású alkotó. Munkásságára jellemző az állandó kutatás. Arra törekszik, hogy tartalmilag és formailag egyre tökéletesebbet adjon. A díszítőművészet nem az ő területe. Különösebben nem érdekli az ipari formatervezés sem. Kerámiáinak a témavilága egészen egyéni és sajátos.

Gyermán Tibor

(7 Nap, 1981. április 17.)

ELFOGULTAN LOLA BLAURÓL

Nem. Egyszerűen képtelen vagyok tárgyilagosan írni Lola Blauról. Hiába fogadtam meg magamban, hogy amikor másodsorú leülök majd színházunk első emeleti kis előcsarnokában, hogy megnézzem, meghallgassam az osztrák zsidó énekesnő életútjának történetét, igenis hűvösen tárgyilagos leszek, mégis rövidke (legalábbis nekem annyinak tűnt) néhány perc után újra megbabonázva és megfeszülve, a tárgyilagosságtól sajnos oly távol, néztem, csodáltam és élveztem Póka Éva alakítását. De ha már képtelen vagyok magam elhatárolni az egyénitől, hidegen leszűrni az élményt és csoportosítani egyrészt azt, ami szerintem értékes, másrészt azt, amit melléfogásnak találok, akkor miért is jegyzem le ezeket a sorokat? Talán azért, mert úgy érzem, ennek a produkciónak szokványos eszközökkel és módon való elbírálása az olvasót, ki még nem látta az előadást, nem fogja rábírní arra, hogy elrugaszkodjék az otthon kényelmétől, vagy kiszakítsa magát a hétköznapi tapasztalom megszokott és titokban meggyűlölt ritmusából, hogy elmenjen színházunkba, hogy megnézzé Lola Blau könnyes-derűs, viszontagságokban gazdag életútját. Mert Lola Blau alakítója vérbeli színésznő, egyedi jelenség. És ezt a közönség pillanatokon belül érzi, már az első mondatok és mozdulatok után sejti, hogy a színésznő úgy viszonyul az alakításhoz, mint valami szent dologhoz, amelyet csak tárt szívvel, teljes odaadással lehet meghódítani. A szövegeknek és dallamnak lelkes tolmácsolója, minden kiejtett szó és hang arról vall, hogy az azonosulásnak nagyon ritkán tapasztalható esetével van dolgunk, hiszen Póka Éva—Lola Blau (vagy lehet fordítva) szemünk előtt él és mozog, nevet és sír, könnyedén szökkel és ólomlábban botladozik, átszellemült arccal vall magáról, finto-rokat vág, a történelem alakulásával kapcsolatban lényegbevágó észrevételeket tesz és vulgáris-erotikus mozdulatokkal „közönséget gyaláz”, álmélkodik és huncutul mosolyog, egyszóval: a műfaj szabta korlátokat megmagyarázhatatlan könnyedséggel és egyszerűséggel ledönti és az igazi drámai alakítás irányába mozdítja el az előadást. S teszi mindezt a fiatalság és kezdeti mindent akarás olyan elemi erejével, hogy lenyűgöző hatása alól e sorok írója, s remélem még sokan mások, képtelen megszabadulni. Az a benyomásom, mintha Lola Blau szerepét Georg Kreisler Póka Évának írta volna, Természetesen a teljes azonosulási szándék és a fennálló lehetőségek, illetve színészi tapasztalat között vannak áthidalhatatlan akadályok. Póka Éva hangjának fekvése talán túl magas a korabeli énekesnők hangjához viszonyítva s majd csak idővel válik teltebbé, akkor alakulnak ki sötét tónusai. Utánozhatatlan viszont mozgásának könnyedsége, arcjátékában megkapóan keveredik az egyéni, veleszületett természetesség a betanult rutinmimikával, ami nálam talán oktalan belső derülésre adott okot. Feltételezem, hogy teljesítményéhez nagyban hozzájárult a rendező, Seregi László hozzáértő munkája, illetve a mű bécsi és budapesti előadássorozatának tapasztalata. De természetesen a siker, mert tagadhatatlanul művészileg sikerült produkcióról van szó, elsősorban Póka Éva hozzállásának és tehetségének köszönhető. S ha nem is tudok igazat adni annak az idős hölgynek, kinek a kezdetben sápadt arca, míg mellettem ült, az előadás folyamán egészen berózsásodott és többször eluttogta a „tökéletes” rendkívül hízelgő jelzöt, mégis szintén azt állítom, hogy a nézők egy nagyszerű előadást láthattak és egy igazi színésznőt ismerhettek meg. Mindenesetre, épp talán ezen elfogult sorok miatt, a *Lola Blaut* feltétlenül meg kell nézni. Igen.

Varga István

(7 Nap, 1981. április 24.)

DOMONKOS-EST

Az Eletjel áprilisi műsorainak keretében láthattuk nemrég Domonkos István előadóstjét. Habár költőnk elég nagy népszerűségnek örvend a fiatalok körében, a zeneiskolában megtartott estre a vártnál kevesebben jöttek össze, részben bizonyára azért is, mert ugyanakkor Bessenyei Ferenc lépett fel a városháza nagytermében. Feltehető tehát a kérdés — amelyet joggal feltett maga a költő is —, hogy mi történik a mai közönséggel. Az irodalmi estek válnak mind népszerűtlenebbekké, vagy a költők, írók írnak rossz műveket? Oldalakon át lehetne erről vitatkozni, meddőn. Tény, hogy ezúttal is az éremnek két oldala lenne.

A Domonkos-est nem volt hagyományos előadóst. S ez természetes, hiszen a költő alkotásai más összetételűek, tartalmúak, színezetűek, *Kuplé* — már maga a cím is árulkodik: refrénes szerkezetű, tréfás, gúnyos tartalmú műdalokat hallhattunk a gyerekkor, a mai világ visszás dolgainak, történeteinek ironikus felhangjaival. Nem várhattunk tehát mély átéltséget, mondandót, üzenetet. Esztétikai felmagasztosulást. A világ olyan, amilyen, s fogadjuk el ilyennek: könnyednek, tréfásnak, gunyorosnak, ironikusnak, s mindenekelőtt változatlanak.

A nyolcvanfőnyi közönség, amely összegyűlt, hogy élvezze és ünnepelje mai költészetünk egyik merész „szólovasát”, mégis kissé csalódottan hagyta el a termet. Ugyanis, aki már hallotta és látta előbb Domonkost, tudja, hogy „többre képes”. Hogy rugalmasabban, élvezetesebben tud a közönséghez szólni. Most fáradtnak és közömbösnek tűnt, s talán ő is csalódottnak. Közönséget várt, fiatalokat... Szólt a gitár, szállt a refrén, de mindannyian éreztük, hogy hiányzik még valami...

K. O.

(7 Nap, 1981. május 8.)

KISIMRE PIROSKA MAKRAMÉKIÁLLITÁSA

Az ember igényli a szépet. Elidegenült környezete sivárságát a giccsipar tömegcikkei nem fogják kevésbé sivárrá tenni. Eppen ezért mindenki, aki a saját maga és mások környezete szebbé tételére vállalkozik, annak a maroknyi emberiségnek az érdekében cselekszik, amelyhez eljutnak szerény alkotásai. Kisimre Piroška, akinek makramékiállítása az Eletjel Domonkos-estje előtt nyílt meg a zeneiskolában, ezek közül való.

Van azután ennek a nem hivatásos alkotótevékenységnek egy olyan eleme is, amelyről néha hajlamosak vagyunk megfeledkezni: a korunkban mind több szabad idővel rendelkező ember számára az ilyen alkotó — műkedvelő tevékenység teszi lehetővé, hogy ezt a szabad időt aktívan, önmagát és környezetét szebbé téve töltsse ki magának is, másoknak is örömet szerezve általa.

SZ. L.

(7 Nap, 1981. május 8.)

LÉLEK LÉP A LAJTORJÁN

Kelemen Etelka és Antal István előadóstjéről

Április 27-ét az Eletjel műsornaptárában a gyermekszínház fiatal színésznőjének és a zeneiskola gitárszakos tanárának előadóstje jelezte. A Veljko Vlahović Munkásegyletem hangulatos földszinti klubhelyiségében egybegyűlt közönség, bár összetételre a legkülönbözőbb korosztályokhoz tartozott, igen jól érezte magát, és elégedetten távozott. A korhatárt túllépő, tehát mindenkihez szóló nyelv a gyermekversé volt.

De vessünk csak egy pillantást a műsorlapra. Az ifjú színész nő Weöres Sándor-verseket mondott elsősorban, zömmel ismerteket. A 33 számból álló műsorból 28 tartozik az említett költő opusához. Minden bizonynyal árulkodó ez a szám s a versválasztás is, amely az érzelmek szférájába nyújt betekintést. Csupa kedvesség, bájos játékosság, lírai melegség ez az összeállítás. S itt már valójában nemcsak a versek egymásutánjára, hanem az előadásmód átfogó, jótékonyan tömítő természetére is gondolok. Miből állt ez a produkció? Dalból, versből, kellemesen oldó-nyomatékosító színpadi mozgásból, amelyet apró kellékek (gyermekjátékok) egészítenek ki.

Mi tetszett mindebből? Hogy egész volt: tökéletes domborulatú szapanbuborék. Sajnáljuk, hogy elpattant. Vége lett. A színész nő különben „elfoglalta” a termet, használta, amit az alkalom nyújtott: alacsony asztalt, táblát, karszéket, oszlopot. Ez is jó volt.

Mit hiányolok? Az árnyaltabb versmondást. A tárgyörök skálájának kiszélesítését. A gyermekközönség tartalmasabb, észszerűbb bevonását a játékba-előadásba.

Antal István közreműködése, dudorászó-fütyörésző hangjával s a pajtásként vele „karikázó” gitárjával szinte alapszint, finom „lezsér” tartást nyújtott az est selyemsátrának.

Szép volt. Hogy volt! Kérjük, várjuk a következőt. A gyerekek is. Hisz a tavalyi *Fehér liliomszál* óta az Eletjel csak nekik készített műsorral nem állt elő.

— orv —

(7 Nap, 1981. május 8.)

Közvetlenség és játékosság áradt Kelemen Etelka előadóböstjéből

IGY SZÓLT A VERSEK DALLAMA

— Spiegel Tibor szerzői estjéről —

Május 26-án látta vendégül az Életjel és a Kultúrotthon ígéretes tehetségű fiatal zeneszerzőket, Spiegel Tibort. Tavaly már volt alkalmunk találkozni vele Cifra Erika előadóestjén, ahol a zenei összekötő szöveget és a kíséretet szolgáltatta. Azóta egy év telt el, s most örültünk, hogy teljesebb képet alkothattunk a fiatal művész munkájáról.

Spiegel Tibor együttműködése a szabadkai irodalmi élőlűjsággal irodalomhoz való kötődését bizonyítja. Nem is hangzott el az esten zömmel más egyéb, mint megzenésített költői alkotás a vajdasági magyar, az egyetemes magyar és a világirodalom területéről. A műsor változatosságát szolgálta Daróczy Zsuzsa és Soltis Lajos szereplése, valamint Fábri Géza bemutatása, aki szintén versek „zenébe öntésével” foglalkozik.

Spiegel Tibor szerzeményei közül legjobban tetszett a Csanádi Imre-, a Tóth Ferenc-, a Gulyás József- és a Vankó Gergely-vers, valamint Lermontov *Kozák altatódalán*ak megzenésítése. Fábri Géza hangján a leghitelesebben Fehér Ferenc, Nemes Nagy Agnes és Utasi Mária (*Égő ezüstben*) szólalt meg. A két zeneszerző közül a kevesebb hatásnak kitétt, a csak a vers fölé hajoló, az attól megrészegülő, az utóbbi, Fábri Géza; Spiegel zenei tanulmányai a minden titok kapuit nyitogatják előtte, de ez a tény még nem menti fel őt a költői műnek kijáró, kötelező alázat alól. Itt a véleményem szerint egészen felületesen „átfogalmazott” Shakespeare-szonettre gondolok.

Daróczy Zsuzsa kellemesen lágy hangja, kislányosan szégvenlős megjelenése és Soltis Lajos bravúros „vers-varázslása” (Spiegel—Vankó: *Konyadob*) külön árnyalatokkal gazdagította az est színskáláját.

Nem illett a műsorba Spiegel Tibor ráadása, a slágerszerű két dal, s a bécsi, spanyol, magyar népies stb. stílusba „áttett” ugyanaz a szerzemény.

Végül, de nem utolsósorban a legközelebbi vendégszereplés alkalmával nemcsak azt szeretnénk hallani, amit játszik és énekel, hanem, ha már beszédre szánja magát, azt is, amit mond, Spiegel Tibor.

— orv —

(7 Nap, 1981. június 5.)

NAGY SIKER AZ ÉVADZARÓN

Az Életjel Bartók-emlékestje után

Művelődési berkekben az utóbbi időben mind több szó esik arról az elképzelésről, mely szerint egy-egy művészeti-művelődési produkciónak a különböző művészeti ágak művelőit kellene egybegyűjtenie. Szabadkán e téren vannak bizonyos tapasztalatok (az *Előadás a munkásotthonban* című összeállítás például a Művelődési Közösség díját érdemelte ki). Az Életjel hétfői Bartók-emlékestje ismét arról győzött meg bennünket, hogy az ilyen — hogy úgy mondjuk: alkalmi — társulások, éppen szélesebb kifejezési skálájuk és műfaji változatosságuk révén, fokozottan alkalmasak elmélyült művészi élmény nyújtására.

A Bartók-centenárium kapcsán rendezett zenei-irodalmi összeállítás zenészeket — művészeket és amatőröket — és versmondókat hívott dobogóra egy mind tartalmilag, mind színvonalbelileg kiegyensúlyozott, jó érzékkel felépített és mértéktartással vezetett műsor keretében: a költemények nem a zenére aggatott díszként hatottak, hanem a műsor egészébe illeszkedő, de önálló mondanivalót tolmácsoltak, és fordítva. A homogenitásról tanúskodik az is, hogy a művészek — Komjáthy Ildikó, Hényel Mária, Pekár Tibor és Missuray Erzsébet — nem kényszerültek engedményre, mert a kiváló amatőrök: a Pro musica női kara, Egető Gabriella vezetésével,

valamint Agoston Pribilla Valéria, Horváth Valéria és Kollár Mária versmondók, érzelmileg redkívvül fogékonyan és irigylésre méltó szinten működtek közre a műsorban.

Sokak véleményében osztozva írjuk le, hogy az Életjel Bartók-émlék-estje az elmúlt évad egyik legsikeresebb műsora volt.

(Magyar Szó, 1981. június 17.)

EGY SIKERES ÉVAD MÉLTÓ BEFEJEZÉSE

— így jellemezhetnénk tömören az Életjel Bartók-émlék-estjét.

Bartókra emlékeznek idén a zenei világ; ezt tesszük a magunk szerény módján mi is — ezekkel a szavakkal indult a műsor és ebben a szellemben folytatódott is. Semmi betegesen túlfűtött ambíció, ami akár csak árnyalattal is meghaladta volna a közreműködő művészek és amatőrök erejét, és éppen ezáltal vált élménnyé, tűnt rövidnek az ötvenperces műsor azok számára, akik — meglepően nagy számban — eljöttek irodalmi élőjságunk évadzáró rendezvényére.

A rendező, Szöllősy Vágó László nagyszerű érzéssel és mértéktartással építette fel és vezette a műsort, mely a bevezető népdaloktól és táncokból töretlenül ívelt az *Allegro barbaro* démonian száguldó zakatolásáig, és talált megnyugvást a kórusművekben. Az előadóművészek — Komjáthy Ildikó, Hényel Mária, Pekár Tibor és Missuray Erzsébet —, valamint az Égető Gabriella vezette kórus (a Pro musica női kara) valóban a legősibb emberi beszédet szólaltatta meg, egy zenei Atlantisz-birodalomból merített, a Duna-völgy népeinek zenei folklórkincséből.

Akik Bartók Béla és Kodály Zoltán emlékét idézték:
Dr. Szöllősy Vágó László Horváth Valéria

Kollár Mária

Agoston Pribilla Valéria

A zenei résszel azonos érzelmi hőfokon izzottak a műsorba iktatott versek is, melyek régen látott és új arcokkal örvendeztettek meg bennünket: Agoston Pribilla Valéria csaknem egy évtizedes hallgatás után lépett dobogóra nálunk. Versmondása egyszerű, keresetlen és (talán éppen ezért) rendkívüli meggyőző. Horváth Valéria néhol lobogó szenvedéllyel, másutt visszafojtott temperamentummal, Kollár Mária pedig szívből jövő közvetlenséggel tolmácsolta a költői mondanivalót.

Mindent összegezve: a zárórendezvény az Életjel legsikeresebb műsorainak egyike volt, melyre sokáig és szívesen fogunk emlékezni.

(7 Nap, 1981. június 26.)

ELJÖTT, LÁTTAK ÉS GYŐZÖTT

Póka Éva búcsúja Szabadkától

A jeles színésznő — természetesen Póka Éváról van szó — akkor lépett közvetlen kapcsolatba a Szabadkai Népszínházzal, amikor jelentkezett a meghirdetett audícióra. Látták és győzött, tehát Pestre mehetett a főiskolára. Sokáig nem hallottunk róla semmit, s aztán derült égből villámcsapás. Megtudtuk, hogy Póka Éva éneкли Genevieve szerepét Michel Legrand zenés játékában, a tündérien szép *Cherbourg-i esernyőkben*. A vizsgaelőadás után példás fegyelemmel jelentkezett a Népszínház titkárságán, s Póka Éva hamarosan feladatot kapott. Petrunellája ma is felidézhető, több mint egy hónap távlatából is őrzi fényét, erejét, tüzét.

— Igen — mondja Póka Éva —, ezzel a szereppel eljöttem szülővárosom színpadára. Mit jelentett számomra a találkozás ezzel a szereppel? A színész belső és külső gazdagodásához igen jól jön egy ilyen habkönnyű, de fizikailag nehéz szerep, amelyre — gondolom — felfigyelt a közvélemény. Villódzóan szellemes volt a bemutató előadás és néhány repríz, de aztán sajnálatos módon a produkció kissé fellazult.

— Mi történt a sikeres bemutatkozás után?

— Lola Blau maszkjában léphettem ismét a közönség elé. Éreztem, hogy a szerencsétlen sorsú hősnőt nemcsak jelzésszerűen fogalmaztam meg, hiszen majdnem mindig telt ház előtt adtam elő a zenés drámát. A kritikusok méltatlanok voltak Lola Blauhoz, agyonhallgatták. Nemcsak kommentátora voltam egy kornak, hanem szenvedő alanya. Többen aztán bölcs fölényrel elutasították a történetet. Hogy a baj nagyobb legyen, a színház technikai okokból átmenetileg levette a darabot a műsorról. Erről inkább ne beszéljünk.

— Ezután egy kissé „elpajzánkodtuk” a dolgokat?

— A főiskolán mindig azzal ugrattak, hogy olyan vékony vagyok, mint a deszka. A *Pajzán históriák* szereposztása után is azt ajánlották, hogy egyek többet, gömbölyödjek hozzá a szerephez. Nincs semmi csoda, érzem a teret és az időt s a színházi szellem erejét így is. Minden „erőtlenségemmel” azon leszek, hogy megőrizsem a karcsúságomat.

— Most búcsút veszel a várostól?

— Igen. Nem azért, mert két alkalommal kisebb feladatot kaptam — a *Patikában* és a *Szentistvánnapi búcsúban* —, azért sem, mert a színházban érzésem szerint túl sokat beszélnek, nem „rúgtam össze a port” senkivel. A közelmúltban feleségül mentem Bolba Lajos ismert karmesterhez és hangszerelőhöz és egy kicsit az ember halhatatlanságának szerepében szeretném élni az életemet, méghozzá a férjem mellett. Budapesten. Kíméletlenül és szenvedélyesen üldözném a szerepeket, abban az esetben, ha maradnék, de egyszer el kell kezdeni, és egyszer — de csak átmenetileg — abba is szokás hagyni, nem igaz?

A Pro musica, az országos hirű kamarakórus

Komjáthy Ildikó zengő szopránja betöltötte a városháza nagytermét

— Hiszen új szerepekkel a hónod alatt távoztál a színházból?!

— Talán még eljátszom azt a csacska szerepet a Kesselring-komédiában és talán beadom a derekamat és eléncelem a főszerepet *A zöld hajú lány* című rockoperában, de úgy érzem, hogy előbb vagy utóbb örökre elszakadok a Szabadkai Népszínházról. Szép volt Szabadkán és jó, de... ember vagyok, aki tenni és cselekedni akar, de nemcsak a színpadon. A közönségnek pedig hálás kézzel visszatapsolok és gondolatban minden nézőnek egy csokor virágot küldök. Megérdemlik.

Mit mondhatunk? Egyetlen hatalmas monológ, vallomás volt az a néhány szerep, amit Póka Eva Szabadkán eljátszott. Megszemélyesítette a mai színház színészlényét, a színészmesterség minden eszközét birtokolja. Titokban visszavárjuk, s hisszük, hogy a „színpadi meséknek” lesz még sikeres folytatása.

Z. B.

(*Magyar Szó*, 1981. július 22.)

HÉT MINIMŰSOR — 1200 NÉZŐ

Az Eletjel keretében működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör az elmúlt idényben — a tervezett öt helyett — hét miniműsört rendezett 1180 néző előtt. Az előző évekkkel ellentétben, amikor az előadások zömét városunkban tartotta, most főleg vidéken vendégszerepelt: Becsén a Samu Mihály, Újvidéken a Nikola Tesla és Topolyán a Csáki Lajos Altalános Iskolában *Fóka-móka* címmel válogatást adott Szücs Imre gyermekverseiből. Legszínvonalasabbnak Kerek Edit és Lőrinc Zsuzsanna közös előadójestje bizonyult, amelyet februárban láthattunk a Veljko Vlahović Munkásegyletem

földszinti termében. Legtöbben az *Unnepélyesen, mégis vidáman* című összeállításra voltak kíváncsiak: mintegy 350-en jöttek össze a Népszínház nagytermében, hogy hallják Aprily Lajos és Németh István verseit, amelyek a Svetozar Marković Oktatási Központ iskolanapja alkalmából rendezett ünnepség keretében hangzottak el. Bemutatkoztak a kör tagjai a palicsi közönségnek is Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Gustav Krklec, Vladimir Nazor, Németh István, Szabó Lőrinc és Varga Katalin költeményeivel. Szép sikert aratott Göncö Károly is a városháza udvarában Petőfi-versek elmondásával.

(7 Nap, 1981. július 31.)

KEGYELETTELJES MEGEMLEKEZÉS

Egy esztendővel ezelőtt kísértük ki utolsó útjára Kolozsi Tibort, jeles írónkat, a 7 Nap tizenöt éven át volt főszerkesztőjét, az újságíró, aki fáradhatatlan nevelője volt az új nemzedéknek, az embert, aki soha, de soha nem feledkezett meg riportjának alanyáról, és nem feledkezett meg az olvasóról, akinek — sokszor éjszakát nappallá téve — írta a lapot.

Az Eletjel irodalmi élőláság most kegyeletesen emlékezett meg távozásának évfordulójáról. Mészáros Zakariás, a 7 Nap főszerkesztője átfogó emlékbeszédében méltatta Kolozsi Tibor küzdelmes útját azon az életpályán, amely a nap minden órájában, percében teljes embert követel a munkában. Ezt találtuk meg a mi feledhetetlen szerkesztőnk apró cikkeiben, igényes vezércikkeiben, művészi formába öntött riportjaiban, remek hangszerelésű tárcáiban, elbeszéléseiben és a mi hétköznapjainkat megörökítő regényeiben. Horváth Emma, az emlékest körültekintő rendezője finoman megkomponált összekötő szövegével kiemelte Kolozsi életművének legnevezetesebb alkotá-

Pekár Lilla

Pekár Tibor

Missuray Erzsébet

Marjana Perić

sait — többek között a *Szabadkai sajtó* történetét, az *Erzsébettaktól a Maglajig* című miniatűrjét Kizur István életéről, regényeit, elbeszéléseit —, hangsúlyozva azokat az erényeket, amelyek műveinek értékeit eltéphetetlen szálakkal az olvasókhöz fűzik.

A kísérő műsorban közreműködtek Németh János, Pajor Gizella, Tallos Zsuzsa, Horváth M. Attila, Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna. A zenei betétek finoman az emlékest műsorához simulak. Élvezettel hallgattuk Varga Endre fuvolaszámát Hényel Mária zongorakísérete mellett. A műsor ünnepélyességét, kegyeletességét mélyen átélte játékaival kiemelte Faragó Ibolya fiatal gordonkaművésznő, aki az idén tizenkettedszer nyerte meg az országos gordonkaverseny első díját. Az ifjú művésznő *Szonátáját* adta elő. Missuray Erzsébet a mű értékének finom kihangsúlyozásával játszotta a zongorakíséretet.

L. E.

(7 Nap, 1981. szeptember 25.)

HÓDOLAT A VERSNEK

Toholyevity Bozsana előadóstjéről

Szeptember utolsó keddjén került bemutatásra Toholyevity Bozsana búcsúestje az Életjel miniműsorainak általánossá vált színhelyén, a munkás-egyetem földszinti kis előadótermében.

Az irodalmi „soirée” meglepetéssel is szolgált. Ott mutatkozott be ugyanis a közönségnek először Barta Erika, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör új tagja. Versmondása kedves-kellemes színfoltja volt az estnek. Különbén még két „vendég” szerepelt a műsoron: a régen hallott, igen szép beszédű Juric Lajko Tilda és Lőrinc Zsuzsanna, akinek kiegyensúlyozott színpadi jelenlétéről már többször esett szó.

A program a világ-, az egyetemes magyar és a vajdasági magyar irodalom mozaikkockáiból állt össze. Összefogó közege minden bizonnyal a szeretet, a megszólaltatás gyönyörűsége volt.

A zenei betéteket Csajkovszkij *A hattyúk tava* és a *Diótőrő* című táncműveinek zenéjéből válogatta össze ügyes kézzel a rendező.

Toholyevity Bozsana hangján Gál László *Kinek?*, Radnóti Miklós *Hasonlatok* és Zelk Zoltán *Este jó* című verse hangzott a leghitelesebben. Az ifjú színinövendék egy teljesen eszköztelen versmondói stílust művel. Kellő szugesztivitás, belső izzás hiányában azonban hosszabb távon ez a mód egyhangúságba fullad. Reméljük, az újvidéki színiakadémia nem „behavazza”, de kibontakoztatja ezt az ígéretes versmondó-egyéniséget.

Szólni kell még a közönségről, amelyet ezek a „verskoncertek” a terembe vonzanak. A rácsodálkozó, a kíváncsi, a bíráló, a szóval rezdülnő arcokról, a műsorlapot szorongató kézről, az utána folyó beszélgetésekről... Egy szóval az estek népnevelő, ifjúságnevelő hatásáról.

— orv —

(7 Nap, 1981. október 9.)

Mindkét zeneszerző művei iránt nagy érdeklődés nyilvánult meg

KÉT HÍD-DÍJAS KÖLTŐ

Tóth Ferenc tragikus hirtelenséggel megtört lírai alkotótevékenységének három, viszonylag könnyen megkülönböztethető szakasza volt.

Az elsőt az 1961-ben megjelent *Ősztől tavaszig*, illetve az 1966-ban közétett *Vörös madár* című kötetei dokumentálják. Bennük a halk szavú, ábrándos és idillkereső ifjú értelmiségi szellemi arcára, s a hagyományos vajdasági tájköltészet stilisztikai kellektárával élő, önnön szubjektívitasát a klasszicizáló verselés feszes pántjai közé szorító, saját igazi hangját még csak kereső lírikusra ismer az olvasó. Nem utolsósorban pedig egy befelé forduló, a tér és idő terhes problémái fölött jobbra átnéző, a létmagányból egyedül a pánerotizmusba menekvő alkotói magatartásmodellre is.

Ezzel szemben a második alkotószakasz lírai természetét begyűjtő, 1970-ben megjelent *Halál a síkban* már alapvető másféle szellemisségről és költői magatartásról, s lényegesen módosult verstechnikáról és stilisztikáról is tanúskodik. Tóth Ferenc költészetének egyik kulcsszavával élve azt is mondhatnánk, hogy az átváltozás radikális folyamatainak az eredménye volt ez a kötet, a felüdülés, szemléleti letisztulás és egyéniség-fölszabadtatás termékeny alkotói következménye. A benne körvonalazódó személyiség-ontológiát ugyanis immár az egyedi, a különös és az általános dialektikája jellemzi, vagyis a magánélet, a közvetlen társadalmi közeg és az univerzumi valóság-szféra egymásra vonatkoztatása és egymást áthatása. A magán- és „magány”-cella feltörik, a privát én spontán együvé válást teremt a versben a nem-énnel, az egyedi dermedtséget az unio humana létmelege oldja fel ismét és ismét. Az induló költő partikulárisan-privát melankóliának viszont nyoma sem marad e kötetben, s a gondolati, érzelmi és szemléleti átváltás logikus következményeként felpattannak az időmérték görcsösen-feszes pántjai is, lehullanak a klasszicizáló verselés megkötő béklyói, szíre lép a Tóth Ferenc-i szabad vers és prózavers. E műformai nyitás mögött viszont nem nehéz felismernünk a lényegi kiváltóokot: a lírikusunk szellemi evolúciójában bekövetkezett, az európai és nagyvilági hatványolc előszeleitől, viharától és utórezdüléseitől is siettetett radikális átváltozást.

A harmadik alkotószakasz dokumentuma, a posztumusz Hid-díjjal kitüntetett, 1980-ban *Csontomiglan-csontodiglan* címen megjelent kötet megerősíti, összefogja, szintetizálja a *Halál a síkban* alkotóeredményeit. Vagyis, szerzője tovább járja a társadalmi és történelmi mítosz és ellenmítosz rondabugyrait, tovább gazdagítja költészetünk baloldali új hagyományát, szabad és prózaversét. Eközben azonban egy újabb, az előző kötetekben csak jelzetszerűen földerengő ösvényt is vág magának: alkotóutat a népi mítosz pokoljárj mélységei felé... Aminek aztán verseiben az újfolklorizmus, vagy ha akarjuk: az újnépesség lesz a külső, formai-stiláris következménye.

Mai estünkön e Hid-díjas kötetnek csak ezt az egyetlen versbokrát szeretnénk fölmutatni. Mégpedig ezt sem teljes egészében, csupán részlegesen. Mert Tóth Ferenc lírai alkotásának ez az utolsó, a neofolklorizmus jegyében kibontakozott módszere a népi mítosz lírikusi kamatoztatásával a korszerű lét rondabugyrainak több pokol-körét is érintette. Például: a szociális és a családít, illetve nemzedékit. Azaz: a bartóki kilenc csodaszarvas legendáját... Legteljesebben azonban a Nő strindbergi mítoszának, a nemek reménytelenül végeláthatatlan, „átkos” hadviselésének, a test és a lélek erotika általi megoszthatatlanságának, az Ady Endre-i „héja násznak” az élményét ötvözi formába a *Csontomiglan-csontodiglan* modern újfolklorizmusa.

Egyebek közt annak tanúságaként is, hogy a századunk avantgarde mozgalmainak hőskorában oly erőteljesen érvényesülő folklorizmus mint lírikusi kifejezőeszköz ma sem meddő, ma sem eleve terméketlen: költője válogatja...

Tolnai Ottó legújabb, szintén Hid-díjjal kitüntetett kötetét, a *Világgort* a két évtizedes lírikusi tapasztalatokat összefoglaló és letisztázó gyűjtemény, a *Versek* című előzte meg 1975-ben. S miközben a rekapitulálás szándékával

szerkesztett kötet felszáz verse mintegy újra bejárta az addig megtett alkotót jelegzetesen tolnaias élményrégióit, a lírikusi látás, módszer és vers-technika összetéveszthetetlenül tolnaias szféráit, előrevetített egy olyan alkotói dilemmát is, amelynek fontossága csak most, a *Világgör* távlatából domborodik ki igazán.

Arra gondolunk, hogy az 1975-ös kötet egyik hangsúlyos vezérmotívuma — akárcsak Tolnai előző kötetiben is — a költészetnek mint létformának, illetve a versben létezésnek a lehetetlensége volt, s e vezérmotívum egyik szólama a rekapituláló gyűjteményben kiélezte a klasszicizmus—modernizmus, avantgarde—nem avantgarde ellentétet is... Az egyik vers élén például nem kis rémülettel olvastuk annak idején e mottórészletet: "... elengedhetetlenül szükséges a visszatérés a klasszikusokhoz, mert véget kell vetni az eredetiség meddő, semmire sem vezethető hajszolásának..." Egy másik versben pedig a saját alkotót sors-lehetőségeként rémlett föl a kísértés: "avantgarde—nem avantgarde huzavonában öröklődött fel Kondor Béla is..." Kritikai kommentárunkban nem is titkoltuk hát a kérdés nyitottságát: „Milyen ez: hamuszóró „önkritika»? „Bűnvalló», töredelmes megismérlése a talajszinti, izig-vérig »vajdaságiás« irodalomkritika tizenöt-húsz évvel ezelőtti Tolnai-bírálatának?» — Válaszkeresésünk azzal a konklúzióval zárult, hogy Tolnai Ottónál a klasszicizmus—modernizmus dilemma közel sincs feloldva, ám mögötte nem a „megtérő» önkritikus szándék, nem palfordulást jelentő program feszül, hanem nyilván és csakis a korosodó avantgarde apostol, vagyis az idős Kassák Lajos által is felismert életpálya kényszer: az Idő múlása lassan-lassan kikezdi az ifjonti avantgarde lobogást...

Nos, a *Világgör* kötetnyitó mottója mintha a szóban forgó dilemma kérdésében előre is el akarná oszlatni az olvasó lehetséges tanácsstalanságát. Egy Bartók-anekdótát tartalmaz e mottó, miszerint a harmincas évek derekán egy modern zeneszerző koncertjét hallgatva a szintén modern Mester a szemöldökét felhúzva, száraz szigorral állapítja meg: „Romantika" ... A kérdésre pedig, hogy mi ebben a probléma, hát nem lehet így is komponálni, Bartók a modern zenének mint létformának, a zenében létezésnek a lehetetlenségét sejteti tömör paradoxonában: „Nem... És az ellenkezőjét sem. Nem lehet. Ma már nem lehet." Az újabb kérdésre pedig, hogy ezek szerint hogyan is lehet akkor egyáltalán komponálni, a Mester még kurtábban is még sokat mondóbban válaszol: „Sehogy... De azért az ember dolgozik."

Amennyiben a „romantikát" a *Világgör* esetében is bartóki értelemben, tehát ellenklasszicizmusként, illetve egyféle modernizmusként értelmezzük, sőt, továbbgondolással, az alkotói magatartás tipológiája tekintetében századunk avantgardjainak is az őstípusává tesszük meg, méghozzá nyilván teljes joggal — akkor a parafrázis mottó csakugyan jó elizagítónk lehet a szóban forgó lírikusi dilemma feloldásában is. Hisz a *Világgör*nek vannak versei, verskörei és egész ciklusai is, melyek a lírikusi tematikához, tárgyhoz, anyaghoz való alkotói viszonyulás szempontjából a szó legjobb értelmében romantikusnak, ellenklasszicizálóknak és avantgarde hevűnek minősíthetők; ám ugyanakkor nem kis számban találunk e kötetben olyan verseket is, amelyek — ismét csak az anyaghoz való alkotói viszonyulás, és nem holmi felszíni ismérv, például a versretorika vagy stilisztika szempontjából — klasszicizálóknak, mindennemű avantgarde lobogástól mentesnek mondhatók. Alkotói kettősség? — kérdezhetnénk. — Nem, épp ellenkezőleg: alkotói egység! A monolit alkotóember egységes, csak más-más megnyilatkozású küzdelme az egyetlen paradox lehetőséggel: a versben levés, versben létezés, vers-életforma lehetetlenségével! Mert hogyan is viszonyulni e lehetetlen lehetőséghez: avantgarde módon lázadva, vagy klasszicizálóan beletörődve? — Se így, se úgy ... Azaz: így is, meg úgy is. Mert — ahogy Bartók mondaná — „azért az ember dolgozik" ... S a *Világgör* is azt tanúsítja: e sajátos „dolog" mindkét e századi alaptípusának, a klasszikusnak és az avantgarde-nak is lehetnek pillanatnyi vereségei vagy részmegvalósulásai, ám alkotói diadalmi, teljes értékű megvalósulásai úgyszintén.

Válogatásunk első tömbjében e megvalósulások szelíd, tárgyhoz-témához simuló remek miniatúráiból, a subjektum és a természeti meg metafizikai valóság viszonylag békés találkozásainak, egységesülésének időálló dokumentumaiból hallunk izelítőt; azt követően pedig fölhangzik majd a

módszertani antitézis: a szelíd egységesülés helyett a heves szembeszegülés, a modern klasszicizmus ellenében az érett avantgarde...

Bosnyák István

(Elhangzott a Világgör, Vérfa című,
1981. október 26-án megtartott előadásunkon.)

SZABADKÁRÓL SZÓLNI

Az idei Hid-díjas költők estjéről

A zeneiskola hangversenytermében rendezte meg az Életjel szerkesztősége Tóth Ferenc és Tolnai Ottó díjazott kötetének bemutatását Bosnyák István irodalomtörténész, valamint az utóbbi költő közreműködésével.

Sikeres, szép irodalmi estet tudhat maga mögött a népes szereplőgárda. Hiszen a szó átlényegülésének, amint írott szövegből hangalakba fordul, mágiájának voltunk szem- és fültanúi, a zene jótékonyan „tömítő” hatásának, az értelmes, mérlegelő méltatásnak és egy valódi költői jelenlétnek, amely magában véve is feledhetetlenné tette ezt az irodalmi rendezvényt.

Ilyenkor mindig az a kérdés vetődik fel, mi tetszett legjobban. Van, aki Komjáthy Ildikó tisztán csengő hangjára szavazna a Kodály- és Bartók-népdalfeldolgozások kapcsán. Más viszont Juric Lajko Tilda, Pajor Gizella, Urbán Mária, T. Sziracky Katalin vagy Kiss Valéria versmondását választaná. De volna bizonyára olyan is, aki az egész előadásnak adna magas osztályzatot; persze olyan is, aki tovább válogatna, s tartaná legérdekesebbnek a dramatizált, „színpadra alkalmazott” öt Tolnai-miniatúrát.

Egy ponton azonban, gondolom, egyetérténénk, hogy a Szabadkáról szóló még friss, „nyitott” Tolnai-vers vigye el a pálmát. Művelődéstörténeti utalásaival, mindent egybefogni kívánó igényével, tehát alaposságával, belülről fénylő szeretetével a város iránt mindenki szívéhez közelférközött.

Ez az irodalmi est is, mint annyi más Életjel-rendezvény, biztos új barátokat szerzett a poézisnek, de ezúttal elsősorban annak a versnek, amelyet Tóth Ferenc és Tolnai Ottó neve fémjeléz.

ORV

(7 Nap, 1981. november 6.)

RONDÓ

Fecskés Erzsébet, Illés Tibor, Kiss Valéria és Sebestyén Árpád előadójéről

Az est, amelyet a múlt csütörtökön láttunk a munkásegyletem földszinti kis előadótermében, nem ezt a címet viselte. Ez a szó: rondó már e rövid értékelés része. A műsor kerektségére, ügyes fölépítettségére utal. Sokat szólnak a művészetekről, mint egy igen összetett óraszerkezet egymásba illeszkedő fogaskerekeiről, s arról, mennyire komplettebb egy rendezvény, ha megcsendül az az „időmérő szerkezet.” Erre az összetéveszthetetlen, tiszta hangra lettünk figyelmesek azon az emlékezetes csütörtöki esten.

Horváth Militicsi Attila „filctoll-fantáziáinak” kiállítását láttuk, s elgondolkodtunk, ni, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör már nemcsak az amatőr versmondókat és színjátszókat, hanem a kedvtelésből festegető fiatalokat is szárnyai alá fogadja.

Huszár Elvirát ezúttal nem karmesterként és nem zenepedagógusként, de a magyar népdal értő megszólaltatójaként láttuk viszont. Közreműködésének köszönhető, hogy az est színeiben gazdagabb, élményben elmélyültebb lett.

J. Lajko Tilda kiállítás-megnyitója és bevezetője méltóképpen egészítette ki az irodalmi rendezvényt.

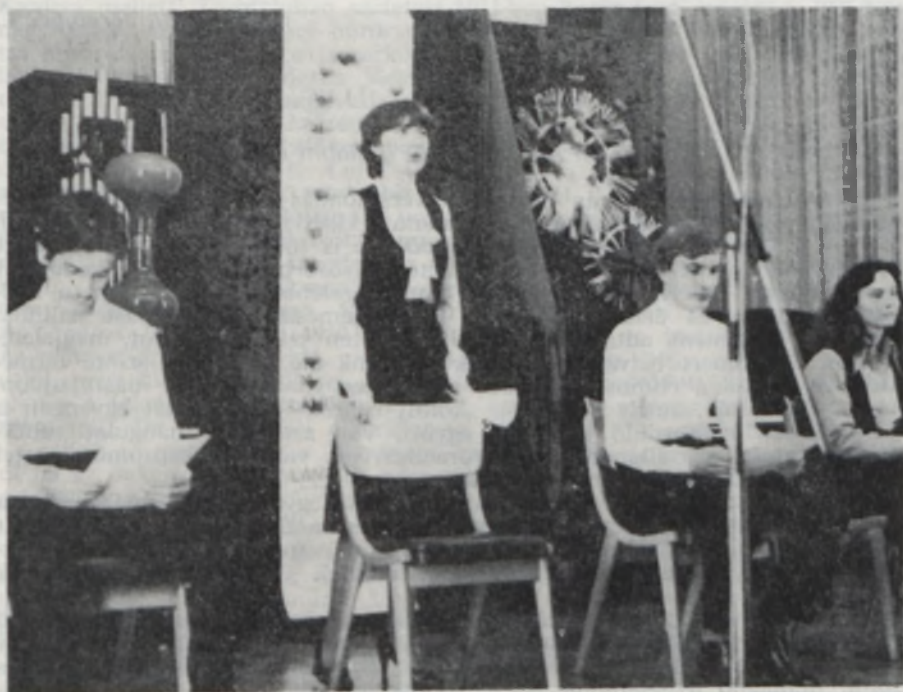
A négy főszereplő pedig igazán derekasan helytállt. Az egy év előtti első jelentkezésüket idei „verskoncertjük” messze túlszárnyalta. Nemcsak a poézis „közlésének” szintjében állt be jobbra fordulás, de úgy tetszik, egyéniségük kibontakozásán is munkálkodtak. Erezni véltük, hogy az elmondott költői szövegekben magukra találtak. Az őszinte hang, az egyszerű szavak meggyőző ereje, tiszta csengése erről tanúskodott.

Mire fogunk még sokáig emlékezni a műsorból? Arany János *Fülemiléjére*, Alexandru Macedonski *Halódó rózsák* rondójára, Karinthy Frigyes *Idillek* gyűjtőcím alatt megjelent egyik levelére, Petőfi Sándor *Pató Pál* úr című versére... Kiss Valéria, Fecskés Erzsébet, Illés Tibor, illetve Sebestyén Árpád előadásában.

„Hogy szorosan így álljanak...” zeng vissza bennem valahonnan ez a verstördék. Igen: hogy szorosan így álljon ez a néhány törekvő fiatal, még sokáig együtt, a műkedvelés, a szép önzetlen keresése szolgálatában.

— orv —

(7 Nap, 1981. november 13.)

Népi forradalmunk töretlenségéről tanúskodott *Lángfolyam* című estünk

ÉRDEME: AZ ÜNNEPÉLYESSÉG

A népi forradalom negyvenedik évfordulója alkalmából megtartott *Életjel-műsor*ról

Visszapillantva az *Életjel* novemberi számára, amely a népi forradalom negyvenedik évfordulójáról emlékezett meg, arra a megállapításra jutunk, hogy a rendezvénynek legszembeötlőbb érdeme az ünnepélyesség volt.

Ezt a hangulatot előadóteremben megteremteni nem is olyan könnyű. Különösen akkor nem, mikor a hasonló irodalmi összeállítások ország, tartomány városszerte sorjáznak a rendezői ötletek legkülönbözőbb változatait kihasználva.

Igen értékes és érdekes eszme volt a város forradalmárportréinak felvillantása saját írásaik, a kortársak és az utódok visszaemlékezései alapján. A közvetlen közelünkben pattant szikraözön lángfolyamba torkollásáról szólt tehát ez az irodalmi est. A felzárkózást, a beépülést taglalta Urbán János bevezetője is. Ő volt a műsor összeállítója egy személyben.

De végül is mitől vált a műsor ünnepélyessé, az alkalomhoz méltóvá? A színpadkép tette-e, amely búzamezőinket idézte szalma- és pipacskompozíciójával a háttérrel alkotó pannón; a Péics József vezényelte énekkar, amely a műsorba jól beilleszkedő dalaival szárnyalóbbá tette az összeállítást; vagy az előadók komolysága, amellyel megoldották feladatukat? Gondolom, a három összetevő szerencsés társulása.

A népes nézősereg, amely ott várakozott a bejárat előtt a rendezvény kezdetére, véleményünk szerint nem csalódott, de meggyőződhetett, hogy régi és ismert témára is lehet új, magukkal ragadó variációkat alkotni, teremteni.

— orv —

(7 Nap, 1981. december 4.)

ÚJAT... ÚJAT... ÚJAT...

— A Csáth Kör legutóbbi irodalmi estjéről —

A Csáth Kört méltán nevezik a versmondás és színjátszás műhelyének. Már sok igen eredményes és előremutató kísérletének voltunk szemtanúi.

Két legutóbbi négyszemélyes előadóestje is több érdekes ötlettel ütött el a hasonló rendezvények szokásrendjétől. Elsősorban egy olyan tendenciát tapasztaltunk, amely a versmondást mind közelebb igyekszik hozni a hallgató gondolat- és érzélemvilágához. Ezért nemcsak versmondást hallunk, hanem a költemény adta lehetőségekhez mérten színészi játékot, megjelenítést is. Jól ismert helyzet rajzolódik szemünk elé, amelyből szinte természetesen sarjad a ritmusban-rimben való „megnyilatkozás”. A másik újdonság a keretjáték, amely szintén a „kötött beszéd” befogadását egyengeti a „nyomokban” előforduló jelmezzel együtt. Van ezután egy hangulatteremtő nyitány, most már állandósult kísérőrendezvény: valamely képzőművészettel foglalkozó fiatal alkotásainak bemutatása.

December 28-án és január 12-én a munkásegyletem kistermében Barta Erika, Gyarmati Erzsébet, Horti Livia és Mikuska Éva versmondását-játékát élvezhettük; Kalmár Magdolna kerámia-babáinak formáival, színeivel ismerkedhettünk; Lakatos László fúvós hangszereinek „közvetéseit” ítéltük odaillőknek.

Elményszerűen hatott ez a gördülékenységgel, ötletességgel jeleskedő rendezvény, amelynek mókamestere, alaphangot megadó karmestere, úgy látszott, Horti Livia volt. Közvetlensége partnereit is jótékonyan befolyásolta: mindenki nyugodtabbá, természetesebbé vált. Előadásában Holti Mária *Galamb szállt az ablakodra* című verse hatott legigazabban. Barta Erika kedves színpadi jelenség. Kellemesen csengő, képlékeny hangja a lírai versek megszólaltatására alkalmas leginkább (Csokonai Vitéz Mihály: *A rózsabimbóhoz*).

Gyarmati Erzsébet Horgas Béla *Sárpogácsa* című versét mondta el leghatásosabban, Mikuska Éva pedig Veress Miklós *Göröngyével* jeleskedett.

A Csáth Kör új tagjairól lévén szó, úgy érezzük, még sokat várhatunk ettől a csoporttól, ha kitart a fejlődés útján, ha ki nem fullad, ha bele nem fárad a műkedvelők küzdelmes életébe.

— orv —

(7 Nap, 1982. január 15.)

VÉGLETEK KÖZÖTTI MŰVÉSZET

Almási Gábor retrospektív tárlata Szabadkán

A kiállítási teremben, amelyben Almási műveit látjuk, a tér tagolása szinte a mozgásunkból következik, mintha csak így akarnánk sétálni a műtárgyak között, s valami függetlenség érzése vezet bennünket. Tisztelettartó mérséklet, sem önkínálkozó, sem követelő, de a figyelmünket annál inkább leköti és bölcsesség sugárzik a művekből a teremben, mint a jóleső munka után a rend... A cselekvő ember megbonthatja a rendet, de tudásával, eszközeivel újra rendet teremt egy magasabb szinten, és így hozzájárul a világ fejlődéséhez. Állandó munka és elmélyültség érezhető az Almási-kiállításon.

Szobrai nem „testesek”, nem is erőből feszülők, hanem inkább síkszerűek. Almási megteremtette a festészet két dimenziójából való átmenetet a három kiterjedés irányába. Ez is valami sajátossága a vajdasági művészetnek. Festeni akart... Érdekes, hogy Almási eleinte nem a fafaragástól a szobrászathoz vezető úton indult, eleinte nem ismerte fel a lényegét, de 1936-ban saját maga rájött és Oláh Sándor tanácsára mintázni kezdett.

Munkásművész, östehetségként kezdte, mint Hangya, majd Tóth József és Petrik Pál. Külön időpontokban az akadémiaira is eljutottak. Almási a Kanizsa melletti Tóthfaluban született 1911-ben, korán árva maradt és 1925-ben nagybátyja, Almási Károly bútorasztalos tanítványa lett Weiner Lipót zenai bútorüzemében. Akkor ismerkedett meg Tóth Józseffel, aki ugyan fiatalabb volt nála, de rövidesen Meštrović tanítványa lett Zágrábban. Almási tehát a fafaragó mesterség ismereteivel indult a művészi pályára. És hosszú önképzéssel, lassan haladva a művészetben mindig az emberi tartalom érdekelt. Rábészülésre 1948-ban beiratkozik a belgrádi Képzőművészeti Akadémiára, ott diplomált is. Lojze Dolinar volt a tanára. Az akadémia nem sokat jelentett számára, sőt több szempontból hátrányára volt. A formarészletek realizisztikus kidolgozása a művészi követelmény, ami eltereli a figyelmet az érzelmi átélésről, a művészi lényegről és a technikára, a munkálásra irányítja a figyelmet... A katalógusban Baranyi Anna Almásit idézi: „A stúdiózus, szakszerű kidolgozás fontos volt Dolinar számára, én ezért ragaszkodtam hozzá. Stílusa azonban lényegesen nem hatott rám.” A *Lapátos lány* szobra 1950-ből való, ott készült, s igazolja önállóságát. Az akadémián eltöltött idő mégis késleltette abban, hogy megjelje a saját útját, mert hiszen az időt sok mellékes (már rég megoldott) kérdéssel töltik el. Ez a jelenség Vajdaságban a többi, akadémiát végzett művészről is elmondható. De önképzéssel elkerülni az akadémiát..., vagyis a sablonokat — ennek is megvannak a hátrányai, ha nincs, aki irányítsa a növendéket és ha az önképzést kiegyenlíti a kevesebb tanulással vagy éppenséggel csak a tehetségre alapozzák művészetüket.

Almási megjárta mindkét utat és megőrizte egyéniségét, élete és művészete több vonatkozásban sajátos viszonyban van Vajdaság munkásmozgalmával, történetével és művészetével. Ez olyan, mintha egy belső forma érvényesülne, melynek műfaji követelményei vannak. A portrék (művészek, politikusok, munkásmozgalmi emberek, munkások, a nő ábrázolása...) jelenti az igazi tartalmat Almási művészetében. Almási jól érezte, hogy témájának megfelelően változtatni kell stílusát is. Ezt még akkor megtanulta, amikor stílbútorokat faragott a műhelyekben.

A portrék különböző időkből valók, és lényegében a realista stílus és valami szélesebb jelentés, értelem fogja össze legjobban sikerült portréit. Például Savoyai Jenőt barokk, romantikus módon ábrázolja, s hajlik a pszichológizálásra; Sterija portréját biedermeieres módon mintázta meg; Oláh Sándort drámai erővel, „század végi” hangulattal jeleníti meg; Shakespeare-ben a XVI. század cselekvő emberének nagy indulatát érzékelteti; Paganinit viszont agresszívnek és félelmetesnek látja és láttatja. Petőfit romantikus vonás nélkül, 20-as évekbeli forradalmár analógiájában látja. A történelmi, lélektani portrék mestere belemélyed a személyek tanulmányozásába, semmi kommentárt, sem előzményeket nem tudunk ezekről a műveiről. Almási, ha egy napon megírná művészi vallomásainak életrajzát, nagy szolgálatot tenne a munkásmozgalomnak és a Vajdaság képzőművészetének is.

A portré „választás”, nemcsak műfaj, hanem a társadalmi eszmélésnek a formája is. A művészi technika megtanulható, de a „portré műfaji választása” nehezen magyarázható meg. Három-négy évtizede a portré nem művészi téma, csak a hetvenes évek végén újra megjelent (újrealizmus, angazsált vagy szociológiai) művészet nyomán. Erre még nem tudunk jobb választ adni, minthogy Almási a művészi ipar fokozatain át haladva munkásművész lett..., szociális érzelmű, érzékenységgű, számára a munkásmozgalmában az emberiséget nem a doktrina és a szövegek, hanem az egyének jelentették. Ezért érdekli az egyének karaktere, lélektani-plasztikai érzékelése.

Másik lényegyet rejtő témája a munka közben megálló figurák, melyeknek tartását, a test súlyát (a súlyos testi munkára utal), a tömeg és a síkok által fejezi ki. A testnek az ellenpontjait emeli ki öt tört vonal által. Ezek közül például a *Korsós leány* kitűnő arányú és az egyenes és domború síkok érzékenyen összefonódnak. A sík gondolati eredetű, a domborúság az érzékelésből ered. A faszobrain összevonásra törekszik — ez szimbolikus is lehet.

Agyag- és gipszszobrai analitikusak és reálisak. Ebből következnek — a kontrasztos alakokra gondolunk — a kettős ellenpontozású figurák: az első az a mélységben, a második az oldalak felé hat, és erővonalakkal ellentétesen működnek. Ilyen alkotása például a *Körtefa spirális* című szobra. Már a neve is mutatja, hogy a téma egy fizikai mozgási jelenség, s az ember csak alkalom erre. *Szobrásztanulmány, Világos spirális, Barna spirális, Női akt* című művei Almási művészetének spirituálisabb felszabadulását mutatják. Az ég felé tör, lebeg (megszűnt a súly), mintha csak a zeneszerzők portrészorozatának, „külső tudással mintázott” zenészek karakterét zenéjük által szerette volna kifejezni, de elégedetlen volt a művész a „reális külsőségekkel” és „most” ebben a stílusban rádöbben, hogy a spirális valami hasonló föl szabadulást nyújt, illetve jelképez, mint a zene. Almási a szöveget keresi, de függetlenül halad az útján, előítéletektől mentesen... és művészi döntései az ő esztétikai örömeiből erednek.

Acs József

(Magyar Szó, 1982. január 28.)

FÉNY ÉS ÁRNY A SZOBROKON

— Jegyzetek Almási Gábor retrospektív kiállításáról —

Egy alkotó művészi munkásságával, igazi értékeivel a beérés éveiben rendezett tárlatain ismerkedhetünk meg. Nem csupán a művészettörténet-szek, hanem a képzőművészet igaz barátai is úgy vannak vele, hogy a retrospektív kiállítás szerepe, célja nem is annyira a jubileum: a jelentős évforduló megünneplése, hanem e mellett — sőt sok esetben elsősorban — az igazi értékelés. Lépünk közelebb a művekhez, s azt, amit eddig magunkban tartogattunk az alkotásról, annak hatásáról, szuggesztív erejéről, mondjuk ki: egy ilyen nagy körültekintéssel előkészített kiállításnak voltaképpen elsőrendű feladata az alkotó művészi pályafutásának bemutatása és helyének — legalábbis megközelítő — kijelölése művészetünk fejlődésében. Nyereségnek mondhatjuk, hogy az évtizedek során a jelentkező új nemzedék felsorakozását hangsúlyozhatjuk ki évente nemcsak egyszer, hanem arról is beszélhetünk, hogy a felszabadulás utáni esztendők olyan eredményekkel teltek meg, melyekre érdemes is, szükséges is hivatkozni. Ezért mondhatjuk most: Almási Gábornak mai kiállítása nem csupán egy méltó tiszteletadás abból az alkalomból, hogy hetvenedik életévét betöltötte, hanem szép alkalom egy teljes életút felméréséhez is, amit az előbbi negyven tárlaton — ha egy-egy kiállított mű megkívánta — épp csak hogy érintettünk.

Ahogy a neves évfordulójára kiadott önéletrajzának címe mondja: *Szobortalán égaljról jött*; aki nem ismerte akkor Tóthfalut, el sem tudja képzelni, hogy milyen mostoha környezetből indult el az első világháborút meg-

előző zord időben, és a legnehezebb körülmények között került fel arra a szintre, ahol ma már mint neves szobrász alkotja műveit. Már első keze vonásai mutatták (és ezeket mindmáig követhetjük), hogy nem szakadt el és nem fordult el azoktól a kétkezi munkásoktól, akik közül jött, akik életük legnehezebb szakaszán is olyan kitartóan, hévvel dolgoztak, mint akkor, amikor a Nap, akár egy röpke időre is, fényre derült.

Első vázlatai — ceruzarajzai (ez volt az első, amit kézhez kapott,) azután szénvázlatok, majd tussal kidolgozott alakjai és kombinált technikával elkészített munkái már erről a képzeletvilágról vallanak: kezdő lépéseinek idején ő csak arról beszélhetett, amit a maga kis köreiből kiragadhatott, s annak segítségével került még közelebb ahhoz a világhoz, amely az elkövetkező esztendőben kitépi a tanyafalusi szatócsboltból, innen ipari üzemi gépei, tervezői asztalai mellé viszi, és lehetőséget nyit számára első domborműveinek készítése idején, hogy arról beszéljen, ami az indulás éveiben nyiladozott a lelkében.

És — mint aki a porvilágban önmagát keresi — innen megy tovább...

Ezen — a Szabadkai Városi Múzeumban rendezett — tárlaton nem kevesebb, mint százharmincegy műve fogadja a nézőt. Ahogy a szerző vallja: ez még a fele sem annak, amit életében alkotott, de épp a gondos válogatás betekintést nyújt, hogy egy biztatóan emelkedő út legkülönbözőbb szakaszain át a megfogható, tapintható, jelentős korszakainak nagy eseményeit, ideáljait rögzítő szobrokkal, szoborcsoportokkal, domborművekkel és a művész álmait sejtető rajzokkal ábrázolja azt, amit átélt velünk együtt is, a tartományon kívül is, szerte az országban, amerre a képzelete az események sodrásának szárnyán vitte magával alkotó éveinek megint történelmi évfordulót jelző állomásáig: 1981-ig, a népi forradalom negyvenedik évfordulójáig, és hetvenedik életévében megörökítette számunkra kortársait idéző domborművein Mayer Ottmár, Antun Suturović, Simokovich Rókus, dr. Singer Adolf, Kornstein Ödön arcvonásait.

Lám ez a sík vidék is szülhet szobrászt.

Anyaga nem a kő, mint azoké a szobrászoké, akik a hegyek világából indultak el. Itt az első, ami a keze ügyébe került, a fa volt, azután az agyag, a gipsz, a patinázott gipsz, a terrakotta, kevés a bronz, mert erre neki kevés alkalma nyílott (emlékműveire és néhány bronzszobrára gondolunk), azután a gipszrelief, a fametszet és a fadombormű.

Alkotó munkája 1929-ben egy önarcképpel kezdődött. Ceruzával vetette papírra, és sokáig — az indulás éveire gondolunk — és nagyon hosszú ideig szívesen ragaszkodott hozzá. Ehhez társult ugyancsak az első években a pasztell, ami azt jelzi, hogy a színek már a húszas években vonzódtak, de igazi kibontakozása nem ez volt. Akkor hívta fel először magára a figyelmet, amikor portréival jelentkezett. Termékenysége először itt lombosodott ki, s akkor hangzott el először, hogy „...a mi köreinkben mint egyik legjobb portrétistát tartjuk számon”. Nem egy esetben megtörtént, a tárlat után megjelent lelkendező kritika így fogadta: „...e szobor megalkotásában önmagát múlta felül, mert szakítani tudott régi gyakorlatával...vagy ...ilyen portréval a mi tájunkon eddig még kevésszer találkoztunk...”

Amikor először agyagot vett a kezébe, a zené vonzásában élt. A drámai vonások akkor jelentek meg megformált mellszobrain. A most látott retrospektív tárlaton az 1938-ban készült Beethoven-mellszobra az első jelentkezése; aztán jóval később a zeneszerzők galériájának műveit alkotta meg a szabadkai zeneiskola számára, s ezzel iskolánkat egyedülálló gyűjteménnyel gazdagította. Paganini, Muszorgszkij, Chopin, Liszt, Dvořák, Schubert, Liszinszki és a többiek (...) a felhangzó zene hangjai nyomán életre keltik az itt elhangzó halhatatlan művek alkotóit. Kettős a művészi élmény: az ifjú és felnőtt kettős megvilágításában kapja a zenei alkotó és alkotás együtthetését.

Amióta Almási Gábor a művészethez elszegődött, az irodalom vonzásában is élt. A líra és a széppróza hatása már ifjú éveiben jelenvaló, s a jelen pillanatban nem is tudjuk: kiemelkedő remekei melyeknek köszönhetőek. A forradalmi prózáiról — Gorkij — *Viharmadara*, vagy a forradalmi költő — Petőfi — *A farkasok dala* indította őt arra, hogy minden vonásában maradandó figurával örökítse meg azt, ami műveikben ma is él. Ki-

forrott technikájában az üresség, az erőltettség nyomát sem látjuk: alakjai — Ady, Sterija, József Attila, Andrić, Shakespeare, Zmaj és Vladimir Nazor —, a kivételes érzékenységu ujjai nyomán megszületett mellszobrok minden porcikájukban életesen jelen vannak, úgy, mintha halhatatlan strófaik, soraik, időbe vésett cselekedeteik maradéktalanul érvényesülnének a szobrászművész ábrázolásában.

Hasonló drámai vonásokat tükröznek proletár figurái: a verejtéssel teli napok kitörölhetetlen emlékeit. A *Zsákfoltzó* a pusztulásból akarja visszahozni azt, ami már majdnem veszendőbe ment; a *Lapátos lánya* izomszakasztó munkával keresi kenyerét, a *Magvető* a paraszti világ minden napjaiban is élő szobra, a *Pihenő kovács* pillanatra letette a pörölyt, hogy örökös emelésétől meg ne szakadjon a szíve, a *Pásztorlány* esőben, napban, szelben számunkra őrzi a nyájat, a *Sebesült* — mint mélyen átélt reliefjei — a népfőlszabadító háború véres mozzanatait örökíti meg.

Lírája olykor meglepően csillogó. Amíg portréin, figuráin az árnyak kísérnek bennünket, poézissal telített spirális figuráin az üdítő fény villan elénk, és sokáig vibrál szemünk bogarában. Ezt érezzük, amikor hosszasan megállunk a *Cseresznyespirális*, a *Világos spirális*, a *Lobogó spirális* és az el nem múló hatást ébresztő *Hársfspirális* fából faragott hangulatot teremtő figurái előtt, akár a *Duett*, a *Furulyás fiú*, a *Lantos nő* vagy a kedvenc fájából, a körtefából faragott spirálisa előtt.

És amit rajzai, vázlatai sejtetnek a benne élő örök témákból. Ha mindez valóra válhatott volna az évek során, ki tudná megmondani: hány kiállítási terem kellene szobrászművészuink alkotásainak valóban teljes kiállításához, hogy a közönség által látható, élvezhető gyűjteményből ki ne maradjon semmi...

Völgyi Endre

(7 Nap, 1982. január 29.)

AZ UTÓDOKE A FELELŐSSÉG

Kezdem olvasni egy cikk zárósortait, melyek így folytatódnak: "... hogy a hagyatékkal hűen sáfárkodjanak és emlékét szeretettel, tisztelettel őrizzék."

Az Életjel múlt szerdai Đura Jakšić-műsorára, amelyet az Egység egységes közpiskolával közösen rendezett, épp ez a felelősségérzet, szeretet és tiszteletadás volt leginkább jellemző.

Olga Afanaszjeva Torok rendező a jelentős költőről festett „tablóján” helyet kapott az ismertetés, a zene (a megzenésített versek Vojislav Gabrić szorgos munkájának eredménye), a szinte színpadi jelenetű formált versmondás (*Apa és fia*), végül, de nem utolsósorban a tiszta, szép beszéden alapuló, a költői szöveg esztétikumára összpontosító recitáció.

A cím és a műsor összeállítása arra utal, hogy a rendező Jakšić hazafias líráját helyezte előtérbe, hiszen ezen a téren alkotott legmaradandóbbat. Ezenkívül természetesen megszólaltak a *Hársfaliget* habkönnyű soraik, az *Ejfé* mélyen zengő dallama, a bordalok, a szerelmes és gondolati versek...

Meghatóan hangzott a műsor elején és végén felcsendülő dal, Jakšić sírfelirata: ahelyett, hogy szépséges rózsákkal borítanak a sírját, inkább csak annyit szóljanak róla: *hűséges fia volt népének*.

A színpadot díszítő Đura Jakšić-ről készült portré (a rendező keze munkája), a szereplők komolysága, ügyeszetete mind arról tanúskodott, hogy az Életjel e kétnyelvű műsora is, szintűgy, mint annyi más, az élőlűjság egyik alaptörekvését hangsúlyozta: a hagyatékkal hűen sáfárkodni.

— orv —

(7 Nap, 1982. március 5.)

A hagyatékkal hiven sáfárkodni — Đura Jakšić-emlékestünk tanulsága

SZABADKA MUEVELŐDESI ELETENEK SAJÁTOS SZINFOLTJA

Múlt évi tevékenységét értékelte az Eletjel című irodalmi élőlítség szerkesztő tanácsa Biacsi Antal főszerkesztő elnökletével megtartott legutóbbi ülésén.

Az általános megállapítást, hogy az Eletjel rendezvényei iránt érdeklődést tanúsítanak a szabadkaiak, legmeggyőzőbben az az adat támasztja alá, hogy a múlt évi műsort mintegy hatezer néző látta.

Változatos volt a műsorpoltika: a szűk profilba illő irodalmi rendezvények mellett zenei, képzőművészeti, helytörténeti és egyéb témájú műsorok váltották egymást, sokféle igény és érdeklődés kielégítésére kínálva lehetőséget.

A rendelkezésre álló eszközökkel szinte hihetetlenül magas hatékonyságot értek el az Eletjel köré csoportosult amatőrök — zömmel fiatalok: rendes tevékenységre 154 000, könyvkiadásra 239 000 dinárt kaptak az érdeklődéstől. Ebből és 25 000 dinárműl saját bevételből 52 műsort mutattak be (a tervezett 31 helyett) és négy könyvet adtak ki.

A műsorok minőségi elemzéséből kitűnik, hogy a rendezvények sorából magasan kiemelkedik a múlt évadot záró Bartók-emlékest, amelyben különböző művészeti ágakat művelő hivatásos és amatőr egyének és együttesek működtek közre — a Pro musica kamarakórus. Henyel Mária, Komjáthy Ildikó, Missuray Erzsébet, Pekár Tibor, Agoston Pribilla Valéria, Horváth Valéria és Kollár Mária. Hasonló sikere volt a Jovan Sterija Popović-estnek is, amelyet Horváth Emma [Olga Afanaszjeva Torok] rendezett.

Megállapították, hogy az Eletjel műsorai iránt Szabadkán kívül is van érdeklődés, ezért a jövőben módot kell találni egy-egy műsor bemutatására a településeken vagy a környező községekben is.

(sy)

(Magyar Szó, 1982. március 8.)

ZENEI ÖSBEMUTATÓ SZABADKÁN

Néhány nappal ezelőtt a szabadkai zeneiskola hangversenytermében sorra került Eletjel-rendezvény, amelyen Komjáthy Ildikó énekesnő előadást keretében mutatkozott be a város zenepártoló közönségének, zenetörténeti csemegét is tartogatott. Ekkor hallhatta első ízben a közönség Molcer Mátyás szabadkai zeneszerző Weöres Sándor *Ocska sirversek* szövegére írt dalciklusát. Az énekhangra és zongorára komponált szerzemény voltaképpen hét önálló dalból álló füzér, s mint ahogyan a versek, zenéjük is más-más karakterű. A falusi sírfeliratok szellemében íródott, kissé szarkasztikus szöveghez jól alkalmazkodik a zene hangulata. Nem magas röptű zenei megoldásokkal találkozunk, hanem egyszerű dallamokkal, amelyek egyszerű kifejezési eszközeik révén jó alkalmat adtak az előadóművészek egyéni elképzelései kidomborítására. E zenét, mivel a szerző nem ragaszkodott pontos meghatározásához, feltehetően minden előadó másként közelíti meg. Talán nem volna érdektelen mások interpretációjában is végigkövetni a dalciklust. (Mivel férfi- és női monológok váltakoznak benne, bizonyára hatásos volna egy nő és egy férfi közös előadásában meghallgatni a szerzeményt.)

Az *Akkor szép az erdő...* című műsorban Komjáthy Ildikó néhány Mozart-dalt, valamint három Mozart-operaáriát adott elő a tőle megszokott igényes művészi szinten. Pekár Lilla és Hényel Mária Schubert *Szonátájával* szerepelt, az est prózai részében pedig Horváth Emma modern magyar költők verseit tolmácsolta. Nagy sikert aratott Komjáthy Ildikó a Kodály-dalgyűjtemények előadásával.

A sokoldalú művészi élményt a műsoros estet megelőző képzőművészeti tárlat tette még változatosabbá. Kalmár Magdolna kerámiaalkotásaiban gyönyörködhetett az Eletjel közönsége.

Bede Béla

(Magyar Szó, 1982. március 17.)

A TÜCSÖKZENE KARMESTERE

Tallós Zsuzsa vall önmagáról

Az utóbbi esztendőben — igazoltan vagy igazolatlanul — a szabadkai színművészek csak ritkán léptek fel az Eletjel pódiumán. Az „egyszemélyes” színház fogalma is háttérbe szorult. Természetesen nem tekinthetjük fenyegereknek azt, akinek kedve és vonzódása van egy előadóesthez, aki nem gondol sikerre vagy bukásra, aki egyszerűen be akarja mutatni a betanult anyagot. A „pódium” valahol, de itt és most a színházművészetét folytatott harc egyik hatásos formája.

A napokban Tallós Zsuzsa mutatta be műsorát. A választás Szabó Lőrinc *Tücsökzene* című versfüzérére esett. A fiatal színművésznőnek segítő-társai is voltak, felléptek még: Jurić Lajko Tilda és Faragó Ibolya. Tallós Zsuzsa ezzel a műsorral öntörvényű műhelyt teremtett a gyermekkort felelevenítő versek segítségével. Talán furcsán fogalmazunk, de ez a színészi játék „okos” volt. Tallós Zsuzsa egy csapásra belopta magát a közönség szívébe. (...)

— Miért esett a választás a *Tücsökzenére*?

— Ez a versfüzér a nagy ugrópont. Az anyag hálás és színvonalas. Talán egy ligetbe hívtuk a közönséget, ahol körhinta és homokozó várja a gyermeki álmok megálmodóit. Nekem ez tetszett. Nagyon jó, hogy van nekünk egy irodalmi porondunk, ahol a fiatal színészek és a műkedvelők is szóhoz

jutnak. Mesélni erről az életről valahol muszáj. Én ezúttal az Életjel pódiumát választottam. Színészno vagyok, egyszerűen be kellett mutatnom a tücsök-zenekart. Színházi érettségem újabb vizsgája volt ez a fellépés. Az én tücsökhadam télidőben is ciripel.

B. Z.

(Magyar Szó, 1982. március 18.)

HANGI, ZENEI ÉS FORMAI GAZDAGSÁG

Az Életjel műsorában *Akkor szép az erdő* címmel Komjáthy Ildikó ismert, jeles szoprán énekesnő előadóját hallhattuk március 11-én, csütörtökön a zeneiskola hangversenytermében. Az est különlegességéhez, színvonalához tartozott Weöres Sándor *Ócska sirversek* című humoros, groteszk ciklusának bemutatása Komjáthy Ildikó előadásában, Molcer Mátvás megzenésítésében, ami egyúttal ősbemutató is volt.

Mozart-dalokkal kezdte előadását Komjáthy Ildikó. Hangjának melegsége, lírai csengése különösen a magas fekvésekben érvényesült a legjobban és volt a legmeggyőzőbb. Enekesi adottságai, technikai erényei közé tartozik a dallamívek kötése, azok plasztikus kifejezése, bár kitartott, befejező hangjai nem mindig élnek teljes telítettséggel. Píánói visszafogottak, de érettek. Az áriákat hajlékonysággal, könnyedséggel énekelte. A fő hangsúlyt a pontos intonációra fektette. Meg kell még jegyeznünk, hogy Komjáthy Ildikó hangjának van egy bizonyos, enyhe vibrálása, ami különösen a magasabb hangoknál, kifutásoknál érezhető. Mégis elmondhatjuk, hogy Komjáthy Ildikó vérbő muzikalitással, biztos, precíz előadói képességgel van megáldva.

Hényel Mária zongorakíséretében igazi kodályi interpretálást hallhattunk. Tökéletes volt az összhang közöttük.

Az ősbemutató azt bizonyítja, hogy a Weöres-versek sikeres megzenésítése inspirálhatta Molcert a folytatásra. Az *Ócska sirversek* kiválasztása nem lehetett véletlenszerű. A neves zongoraművész, zeneszerző, költő kedveli az effajta kirándulásokat, hiszen a vers nála könnyen válik zenei folyamattá.

Pekár Lilla hegedűjátékában igazi schuberti átlényegülést hallhattunk. Staccatói, hangulatváltozásai olyan fokozatok voltak, amelyek a schuberti zene visszaadásában igazolják a nagy zeneköltőt.

Horváth Emma tökéletes artikulációval, kissé sok mimikával, de igazi nagy átéléssel, azonosulással szólaltatta meg Füst Milán, Aprily Lajos, Devescseri Gábor, Tompa László, Acs Károly, Dsida Jenő egy-egy versét.

Kalmár Magda keramikus minitárlatát láthattuk az előcsarnokban. A csoportos női alakok össz- és zárt formájukban egyöntetűek, a ruha, a fejtakaró, az anyag változatos megmintázása különbözteti meg, de nem választja el őket egymástól. Megfejthető-megfejthetetlen női lények. Korsó-állatai, mint többi alkotása is, a funkció—forma—tartalom, a „megszületés” hármas, művészi egységét jelentik.

Az Életjel rendezvényén komplett hangi, zenei, formai gazdagság részesesei lehettünk.

Baranovszky Edit

(7 Nap, 1982. március 19.)

ELKÖSZÖNES A SZOBOR IS EMBER KIÁLLITÁSTÓL

Lehet-e búcsút venni egy kiállítástól? Szokatlan és nyugtalanító érzéssel néztem, amint a Szabadkai Városi Múzeum kiállítási termeiben szedik le az állványokról, a falakról, rakják össze Almási Gábor szobrász, festőművész alkotásait. A búcsúzkodás gondolata kerített hatalmába, és nem tudtam megszabadulni attól az érzéstől, hogy vajon így, együtt láthatjuk-e még Almási Gábor műveit.

Még visszahallom a január közepén megnyílt retrospektív kiállítás látogatóinak örömteli zsbongását, amint várják a nyomdából a kiállítás katalógusát. Még visszahallom Huszár Elvira szép énekét. A megnyitón Baranyi Anna méltatása, a vers, az ének is, ünnepet varázsolt érzésvilágunkba.

Ugy tervezték, hogy két hétig lesz nyitva a tárlat. Az érdeklődés meghosszabbította először, másodszor és harmadszor. A két hétből három hónap lett. Most, talán mint utolsó látogatón a búcsúzás érzése vett rajtam erőt.

Almási Gábor 70 éves. Megajándékozott bennünket egy kiállítással, ahol 37 portrét, 40 fafigurát, 12 gipszfigurát, 17 terrakottát, 24 rajzot, festményt, összesen 131 művet láthattunk, és gyönyörködhattunk e műalkotásokban. Az 1934. évi első kiállítástól 1981-ig bezárólag ez volt Almási Gábor negyvenedik jelentősebb kiállítása. A kiállított műalkotások egy részét a tulajdonosok: a topolyai könyvtár, a kanizsai Jovan Jovanović Zmaj iskola, az újvidéki Petőfi Sándor iskola, a Híd folyóirat szerkesztősége, az újvidéki RTV dolgozói közössége, a Zentai Múzeum, a szabadkai zeneiskola, a Népszínház, a November 18. Építészeti Iskola, a Kizur István Általános Iskola, a palicsi Vladimir Nazor Általános Iskola, a Standardservis, a belgrádi Légitforgalmi Múzeum és Vajdaság több városából mintegy húsz műpártoló engedte át a kiállítás rendezőinek. A kiállítás anyagáról Urbán F. Gábor fényképeket készített a Szabadkai Városi Múzeum részére és így, ha nem is a műalkotások, legalább a fényképek együtt maradnak a szabadkai múzeumban.

A kiállításon Almási Gábor megajándékozott bennünket az önéletrajzával. Az *Eletjel* szerkesztősége jelentette meg a *Szobortalan égaljról jöttem* című könyvet. A könyvben szülei arcképe, a nagybátyja, az „aranykezü ember”, akinél Almási a mintázást tanulta és dolgozott, továbbá fényképek, a műalkotásokról készült felvételek mutatják az embert, a művészt és vallanak az életéről. A kiállítás katalógusa, az önéletrajz, a most készült fényképek őrzik Almási Gábor négy évtizedes munkájának, művészi fejlődésének állomásait.

Az emberi érzés azt sugallja, hogy az írók, művészek domborművei, páratlan értékű gipszkarikatúrái pillanatnyilag azt az utat mutatják, amelyen az alkotó művész még tartogat számunkra meglepetést.

A számontartás arról is szól, hogy Almási Gábor kiállítását, a több száz hazai látogató mellett, megtekintette a Berlinből, Belgrádból, Zágrábból Szabadkára érkező kiránduló csoport is.

Elköszönünk egy feledhetetlen élményt nyújtó kiállítástól, azzal a reménnyel, hogy Almási Gábor továbbra is fáradhatatlanul alkot, és műveiben még sokszor gyönyörködhetünk.

Urbán János

(Magyar Szó, 1982. április 12.)

ARANYRÓL, ZMAJRÓL EGYSZERRE

Irodalmi élőlűségünk, az *Eletjel* áprilisi rendes számát két évfordulónak szentelte. Arany János halálának 100., Jovan Jovanović Zmaj születésének pedig közelgő 150. évfordulójára figyelmeztetett.

Az *Őszikék* címet viselő ünnepi műsort a zeneiskola hangversenytermében tartották egy meglepetésnek szánt, igen értékes kiállítás kíséretében.

A tucatnyi olajképet és a két költő porttróját Urbán Gábor készítette. Az alkalmi kiállításoktól eltérően, amelyek gyakran csak igen áttételesen kapcsolódnak a rendezvényhez, a képeknek ez a „gyülekezete” szinte elkülöníthetetlen részévé vált az irodalmi estnek. Urbán Gábor ugyanis Arany János verseihez festett illusztrációit sorakoztatta fel. A rendező Krekity Olgának egy jó ötletét láttuk ott megvalósulni, mert az elhangzott versekhez sok esetben még a képzőművészeti megfogalmazás, sűrítés is felzárkózott.

A program felépítését az alcímekben is feltüntetett kettősség jellemezte: előbb a szerb, majd a magyar költő életművét idézte a műsor. Mindkét rész előtt rövid ismertető hangzott el. A versek egymásutánját Hajdú Tibor citára- és tekerő-, illetve Hegedűs Agnes énekszámait szakították meg ott, ahol a költeményekben indázó gondolatlor megszakadni látszott.

Az előadók mezőnyéből messze kiemelkedett T. Sziráczy Katalin, Urbán Mária és Tomek Béla ihletett, drámaian láttató versmondása.

Nagy kár, hogy az est kissé hosszúra nyúlt, s a rendezőnek, a maximalizmus bűnébe esvén, nem sikerült akkora hatást elérnie, mintha egy rövidebbre fogott irodalmi összeállítást állított volna pódiumra. Mégis méltó zászólóhajtás volt ez a két költő életműve előtt.

— ORV —

(7 Nap, 1982. május 7.)

KÖZÉLET ÉS IRODALOM

Tegnap este az Eletjel szerkesztősége a Híd-dijas dr. Szeli István irodalomtudóst köszöntötte. A közönség elsősorban irodalmi, művelődéspolitikai, közéleti kérdéseket boncolgató *Történo történelem* című tanulmánykötetével ismerkedett meg közelebről. Bevezetőt Biacsi Antal, a szerkesztő bizottsága elnöke mondott, s a műsorban közreműködött Karna Margit és Pataki László színművész, valamint Molcer Mátyás zongoraművész.

Közélet és irodalom volt az összeállítás címe, s Hornyik Miklósnak valóban úgy sikerült megszerkesztenie és végigvezetnie a látszólag népszerűtlen, közönségtől távol álló műfaj bemutatására vállalkozó műsort, hogy a címben jelzett kérdéskörök lényegi vonásait, egybefonódásait és egyúttal a szerzői est vendégét, munkásságát, írói és emberi magatartását, életszemléletét is megismerhette a közönség. A szerzővel folytatott közvetlen hangvételű beszélgetések és a felvetett kérdésekhez szervesen kapcsolódó, a kötetből felolvasott írásrészletek számos jelentős témába nyújtottak betekintést. Így képet kaptunk egyebek közt az olvasóközönség irodalmi kultúrájáról. Sajnos ma is időszerű dr. Szeli Istvánnak az a tíz évvel ezelőtti megállapítása, hogy a vajdasági magyar irodalmi kultúra egyoldalú, az értelmiség nagy része, amely nem anyanyelvén végezte tanulmányait, nem érez különösebb vonalmat a szépirodalom iránt, az egyéb foglalkozásúak műveltségi szintje pedig elég alacsony. Írók írnak íróknak, vagy jobbik esetben egy szűkebb literatúri közönségnek. Egyre több az új író, elsősorban a költő, de ez egyúttal nem jelent minőségi javulást is. A kötetből, de az esten is megismerhettük Szeli István tudományos megalapozottságú és szépirodalmi igényességgel megfogalmazott fejtegetéseit, rávilágított gyakorlatunk bizonyos ellentmondásaira és számos közérdekű irodalom- és művelődéspolitikai kérdésre.

Mindezek miatt kár, hogy a színvonalas, tartalmas és érdekesítő, sok helyütt a humort, kedélyességet sem nélkülöző műsort kevesen tekintették meg. Elsősorban az írókat, a kultúrmunkásokat, de mindenekelőtt a magyar szakos egykori tanítványokat hiányolhattuk.

Gubás Agota

(Szabadkai Rádió, 1982. május 18.)

A MI KONKRÉT VILÁGUNK

Dr. Szeli István szerzői estje

Közélet és irodalom címmel, május 17-én a szabadkai zeneiskolában került sor az Életjel rendezésében dr. Szeli István Szenteleky- és Híd-díjas író szerzői estjére. Biacsi Antal köszöntője után Hornyik Miklós kritikus a *Történo történelem* című tanulmánykötet születéséről beszélt, amely a közelmúltban látott napvilágot. A szerző ezért a művéért kapta a kitüntetést. Könyvének legfőbb témája a történeti nemzetiségi kérdés a felvilágosodástól napjainkig. Legszembetűnőbb értéke mégis az, hogy nagy összefüggésekben tudománypolitikai elvi és elméleti kérdéseket feszeget.

Az íróval való beszélgetés során kiderült, hogy Szeli István szabadkai diák volt. Itt is került irodalom- és íróközletbe. Egy hajdani újság diákirójaként kezdte „pályafutását”. 1946-tól jelentek meg írásai.

B. Szabó Györgyre, a barátira és kortársra emlékezve a következőket mondta: „Nélküle nemigen tehattünk volna semmit az alapkérdésekben és egyéb téren. Szellemisége korszerű volt. Magaévá tette az akkori művészeti, esztétikai mércéket. Mint esztéta jeles volt. Ha nem zárul le élete, mint grafikus is nagyot alkothatott volna.”

Tizenegy évvel ezelőtt adott nyilatkozatát, hogy „egyoldalú a vajdasági kultúra”, most sem tudta megnyugtatóan megcáfolni. Könyve kapcsán arról beszélt, hogy a sok téma ürügyén a mi konkrét világunkat igyekezett megmutatni a tudomány és politika vonatkozásában. A beszélgetés illusztrálására részletek hangzottak el a tanulmánykötetből Karna Margit és Pataki László színművészek tolmácsolásában. Molcer Mátyás szerzeményének előadásával improvizált.

b-y

(7 Nap, 1982. május 28.)

A tanítvány (Hornyik Miklós) és a tanár (dr. Szeli István) beszélgetése pódiumunkon

AZ ÉVFODULÓHOZ MELTÓ EMLÉKEST

Gazdag és változatos idényt zárt irodalmi előújságunk, az Eletjel. A csütörtök esti zárórendezvény méltó volt az idényhez: Az *énekmondó* címmel Kodály Zoltán születésének 100. évfordulójára emlékeztek a sokszínű, magas művészi színvonalú műsor részvevői — Ágoston Pribilla Valéria, Hényel Mária, Kollár Mária, Komjáthy Ildikó, Pekár Lilla, Marjana Perić, Pozsár Erika és Szöllösy Vágó Janka, valamint a Pro musica kamarakórus, Egető Gabriella vezetésével — felvillantva a pedagógus, a komponista, a népzene kutató és a nyelvművelő Kodály Zoltán munkásságának legjellemzőbb vonásait. Őt idézte vers és próza, vokális és hangszeres zene és mindezt a Hány furulya-témája fogta keretbe Pozsár Erika és Hényel Mária előadásában.

(Magyar Szó, 1982. június 12.)

MEGZENDÜL AMI VAN

Költő vezet be így a nagy muzikus hangversenyét akkor, amikor Kodály Zoltán nyolcvanadik születésnapját ünnepelték szülővárosában, Kecskeméten. Most, az Eletjel dobogóján a zeneszerző születésének századik évfordulójára emlékeztünk Szöllösy Vágó László rendezésében. Műgonddal dolgozott. Keze nyomán így összeállítva kaphattunk csak egy kis műsorban művészi élményként ennyi ajándékot.

Géniuszt idéző forró est volt ez az egyórás műsor, melynek egymást simán követő számaiban a zene a költészettel egyesült. Balladák és szerelemről szóló dalok, virágokról, madarokról szóló dalok kergetőztek a költemények strófaival olyan harmóniát alkotva, amilyennel csak a szelid mosolyú zeneszerző, dalgyűjtő könyvecskéiben, szerény kis füzeteiben találkozhattunk több mint fél évszázaddal ezelőtt. Hangulatkeltő volt Szöllösy tizenhárom számból álló kompozíciója, de még hatásosabb lett volna mikrofon segítségével minden strófát tisztán évezni a melódiákkal.

A szabadkai művelődési otthonban az *Énekmondót* mintegy száz rajongóval együtt ünnepeltük meg. A századik évfordulón száz ember forró tapsa, kipirult arca, dobogó szíve köszöntötte az est előadóit: az énekeseket, a zenészeket, a találoán választott poéták idevonatkozó verseit előadó legjobb versmondóinkat, Ágoston Pribilla Valériát, Kollár Máriát, Komjáthy Ildikó a pentatón zenében, a népdalok távolról idecsengő világában is benne él. Szopránja elérte e dalok kodályi mennyezetét, s mélyre szállt, amikor ez érzések különös hullámszerű egybefonó népdalcsozor befejezéséül a Csitári hegyek aljáról szóló dalt énekelte el. Hényel Mária, Szöllösy Vágó Janka zongorajátéka, Perić Marjana gordonkaszólója, Pekár Lilla hegedűn előadott *Kállai kettőse*. Pozsár Erika lány fuvolaszólója a népdalok útján nagyon messzire visszavitt bennünket és — amikor a Pro musica énekeseitől halljuk Egető Gabriella vezényletével a *Székely keservet* és az *Esti dalt* — „... megzendül ami van (ó s fiatal!)”

A taps itt nem elég: még ez az elismerő mondat kell ide —

Olyan megemlékezést hallottunk ezen az estén, hogy még „az is, ki nem dalol, érzi a Lét, a Rend szabad összhangját valahol”. (A versidézetek Illyés Gyula *Bevezetés egy Kodály-hangversenyhez* című költeményéből valók.)

Lévay Endre

(7 Nap, 1982. július 18.)

HÁROM KORTÁRS ÍRÓ, MŰVÉSZ — HÁROM KLASSZIKUS

Ez jellemzi röviden az Életjel tavaszi idényét, amelyben élőlőjságunk hat előadást szervezett mintegy ezer néző előtt. Legnagyobb szabású az első volt, amelyen az érdeklődők — a Városi Múzeum jóvoltából — megismerkedhettek Almási Gábor szobrászművész fél évszázados munkásságának legjobb, legjobb darabjaival. A jubileum alkalmából az Életjel kiadta a hetvenéves művész önéletrajzát is. Kétnyelvű műsorral emlékezett meg Đura Jakšić, Arany János és Zmaj Jovan Jovanović születésének, illetve halálának évfordulójáról is. Sokáig felejthetetlen marad Komjáthy Ildikó hangverse nye, amelyen a kiváló énekesnő a legmagasabb igényeket is maradéktalanul kielégítette, s amely egyúttal egy Molcer Mátyás-mű ősbemutatója is volt. Szerzői esttel köszöntötte élőlőjságunk Szeli Istvánt abból az alkalomból, hogy Szenteleky- és Hid-díjat kapott. Az idényzáró est méltó módon idézte Kodály Zoltán emlékét, mert városunk legkiválóbb előadóművészeinek a tolmácsolásában hallottuk a neves zeneszerző alkotásait.

Az Életjel az elmúlt huszonnégy évben sok sikeres évadot zárt, de — érzésünk szerint — még egyik sem volt olyan színvonalas, mint 1982 első fele. Remélhetőleg a második félév nem marad el mögötte.

(7 Nap, 1982. július 30.)

ŐSÖK IDEZÉSE, KORTÁRSOK DICSEÉRETE

Csépe Imre költészete és prózája tájunkból fakad. Fekete zsiros föld-jét, sárga agyagos gödreit, futóhomokját tapossa minden őse: koldus nagyap-jától a kubikus rokonokig, a gazdasági cselédektől a béreslegényekig.

Többször jártunk vendégségben
Kishegyesen

Dr. Horváth Mátyás,
a Csépe-életmű alapos ismerője

*Életképek jelenítették meg a kubikus író műveinek világát
(Göncö Károly, Lörinc Erika és Lörinc Zsuzsanna)*

Kishegyes egy darab Bácska; Kishegyes egy darab Vajdaság. Csépe ezt az oszthatatlan darabot örököltette meg műveiben, és ha ezekbe belelapozunk, Telecska örök dombjainak földje és népe néz felénk, mint ahogy költőjük „nézte a futó felhőket”, s számunkra megörökítette őket.

Urbán János, a költő barátja és életútjának ismerője a poétára emlékezve egy műsort állított össze a kishegyesi Csépe-napok előhangjaként. A töröl metszett parasztköltő portréját Fehér Ferenc, Szeli István és a saját tanulmányának részleteiből állította össze, hogy az alkotó alakja kimagasodjon előttünk, amikor az Életjel legjobb előadói: Pajor Gizella a *Kukorica-szedőkről*, Göncö Károly *Edesapám májusfájáról*, Kerek Edit a *Fordul a szél* című regényének részletéről emlékezik meg, Pausity Olga, Urbán Mária, Göncö Károly, Lörinc Erika, Lörinc Zsuzsanna a régen örök álmukat alvó kishegyesi ösöket idézi a Tarisznyásoktól a Seszták sógorig.

A zengő prózai számokat és a néhány verset Lévay Mátyás tárogatón előadott népdalokkal és kuruc nótákkal színesítette. Kár, hogy nem bővítette még néhány népdallal remek műsorát.

Az emlékeket Horváth Emma, az Életjel nem egyszer kivételes elismerésben részesített rendezője állította színpadra, és az alkotóról szóló méltatásokat is ő adta elő. Minden egyéni száma és a rendezésben minden keze vonása maradandóvá tette számunkra ezt a megemlékezést.

Lévay Endre

(7 Nap, 1982. október 1.)

MI HARMINCAN

Az 1982. október 2-án megtartott Életjel-műsor, amelynek keretében harminc Csáth-körös vers- és prózamondó lépett fel, igazán merész vállalkozás volt, s dicséretére válják a rendezőnek, Horváth Emmának, hogy ilyen ügyesen össze tudta hozni ezt a kis társaságot. Harminc különböző egyéniség, temperamentum — elsősorban ezt kellett észrevenniük az est hallgatóinak, de ugyanakkor az összeállítás egyik hiányossága is ebből eredt: a szereplők nem tudtak „közös nevezőre” jutni, nem tudtak együtt feszült légkört teremteni. A repertoár ciklusai szétestek tematikailag és hangulatilag is, nem tudta ezt egységes egészbe fogni sem a műsorvezető, sem a jól betanult és igen kedvesen előadott gyermek- és népdalok. Ennek ellenére igen magas színvonalú egyéni teljesítményeket hallhattunk, amelyek a műsor hangulati alappillérei voltak. Illés Zoltán, Pajor Gizella, Urbán Mária, Binszki Teréz, Lőrinc Zsuzsanna, Jurić Lajko Tilda, Kerek Edit érett színpadi magatartása, versfeldolgozása és prózamondása maradandó emléket hagytak. Igyekeztek a tapasztaltabbak mögé felzárkózni a fiatalabbak is. Fecskés Erzsébet, Horti Livia, Göncő Károly teljesítménye is egy-egy új színfoltja volt az estnek. S meg kell említeni a legifjabbak, Füleki Erzsébet, Sinka Valéria és Márki Katalin lámpalázás bemutatkozását is, akiktől majd csak a jövőben várhatunk érettebb teljesítményt.

Az irodalmi műsor kísérő rendezvénye volt Horváth Militicsi Attila grafikáinak kiállítása, amelynek a szerző *Az olvasás gyönyörűsége* címet adta, szándékosan témakörbe csoportosítva filctoll-variációit, amelyek, mint mondta, elsősorban olvasmányélményei absztrakt háttéréből születtek. Az Ady-, Krleža- és Apollinaire-versillusztrációk, valamint a harminc könyvjelző egy hasznos kedvtelés szülőttei, amelyek azonban magukban hordozzák egy potenciális tehetség útkeresését, formakísérleteit is. Élénk színskálája és a szecesszióra emlékeztető indái a keleti ornamentika hatását is sejtetik, ugyanakkor pedig a gyermekkori mesék, legendák mágius világát is megidézik. Könnyed lebegés a fantázia keretein belül, s egyfajta diszharmonikus egység tartotta egybe a kiállított alkotásokat.

(k. o.)

(7 Nap, 1982. október 8.)

MEGRAGADNI A SZÉPSÉGET

Snežana Dudaš és Verica Momčilović előadójáról

Egy-két szóval — *Sa reč i dve* volt a címe az irodalmi összeállításnak, amelyet a munkásegyletem földszinti termében rendezett az Életjel. A Csáth Kör előadójainak végtelen sorába beépült egy újabb gyűrű.

Az ízléssel berendezett színtéren, amelyet egy hatalmas váza és egy világítótest uralt, rutinosan mozgott a két fiatal. Dicséretükre szolgál még a töretlenül szárnyaló színpadi beszéd, amely az esetek többségében ihletettséggel párosulva valóban megidézte, szemünk elé varázsolta, megragadta a szépséget.

Verica Momčilović lírai, Snežana Dudaš drámai versmondóalkat. Műsorunk összeállítását is ez a tény határozta meg: a lebegés és szívbe markoló érzelmek-gondolatok váltakozása. Kiemelkedő teljesítmény volt: Luis Mac Niece *Ima születés előtt* (Snežana Dudaš) és Desanka Maksimović *Po rastanku* (Verica Momčilović) című költeményének előadása. Külön kell szólni a műsorba foglalt gyermekversek színes, már-már sziporkázó megjelenítéséről.

Kár, hogy csak egy maroknyi ember élvezhette a két fiatal versmondó estjét. Reméljük azonban, hogy az ismétlések a jobb közönségszervezést is lehetővé teszik.

— orv —

(7 Nap, 1982. október 15.)

AZ ÉLETJEL 500. SZÁMA

Megemlékezés Ivo Andrićról születésének 90. évfordulóján

Három nap híján pontosan huszonnégy év kellett ahhoz, hogy megjelenjen az *Életjel* ötszázadik száma. Jelentős évforduló ez élőlűjságunk történetében, amely első rendezvényét 1958. október 28-án tartotta meg a Városi Könyvtár földszinti olvasótermében, hétfőn, október 25-én pedig megrendezi félezredik előadását a Veljko Vlahović Munkásegyletem ugyancsak földszinti nagytermében. És kivételes eredmény is, mert arról tanúskodik, hogy az irodalom és a művészetek népszerűsítésének egy olyan formájáról van szó, amely az idők múlásával nem hogy vesztene varázsából, hanem egyre vonzóbb lesz. Beszédes bizonyítéka ennek, hogy amíg a századik szám megjelenéséhez nyolc és fél évre volt szükség, addig a kétszázadik szám megjelenéséhez 5 évre és 4 hónapra, a háromszázadik szám megjelenéséhez 4 évre és 3 hónapra, a négyszázadik szám megjelenéséhez 3 évre, az ötszázadik szám megjelenéséhez pedig 3 évre és 10 hónapra.

Habár jól tudjuk, hogy a számadatok olykor unalmasak, mégis felgyejtük, hogy — szép szimbólumként — az élőlűjságnak éppen a századik rendezvénye volt az első kétnyelvű előadása, mivel 1967. május 8-án *Mulan-dóság és öröklét* címmel Csuka Zoltán és Gustav Krklec szerzői estjét rendezte meg a két kiváló költő részvételével. A további évfordulók adatai: 200. szám — 1972. szeptember 18. *Gyöngykagyló* — összeállítás Kassák Lajos verseiből halálának ötödik évfordulója alkalmából. 300. szám — 1976. december 13. *Látomás és indulat* — Horváth Emma önálló előadóestje. 400. szám — 1979. december 19. *Kroz „Igru bezimenih” Miodraga Pavlovića* (színdarab). 500. szám — 1982. október 25. *Szomjúság — Žed* — megemlékezés Ivo And-

*A népeket összekapcsoló andrići hidak szükségességére utalt
Nobel-díjas írónk emlékestje
(Pajor Gizella, Aleksandar Alčin és Jurić Lajko Tilda)*

ricről születésének 90. évfordulóján. Hadd tegyük ehhez még hozzá, hogy az Eletjel keretében működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör további 290 műsorszort adott fennállása, tehát 1968. október 2-ától, a két hónappal később megalakult Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad tagjai pedig 127-szer léptek közönség elé. Ez más szóval azt jelenti, hogy az Eletjel vers- és prózamondói 790 előadást tartottak.

A hétfői emlékest tehát jubileumi est lesz, s címével, tartalmával szép jelkép is, hiszen egy olyan jugoszláv író emléket idézi, aki a világirodalom klasszikusai közé tartozik. Az ő munkásságának kivételes értékeire mutatnak majd rá a méltatások, ezek után pedig gazdag életművéből hallhatunk néhány verset, elbeszélést, regény- és esszé-részletet a Csáth Kör legtehetségesebb tagjainak az előadásában. (...)

(7 Nap, 1982. október 22.)

A SZEP SZÓ PÓDIUMÁNAK NEGYEDSZÁZADA

Az Eletjel a közreműködő szemével — Beszélgetés Horváth Emmával

A huszonötödik évadba lépett szabadkai irodalmi élőújságunk, az Eletjel: jövőre negyedszázados jubileumot ünnepelnek munkatársai és barátai. Maga a jubileum felett talán el is siklana figyelmünk, ha nem állna mögötte olyan gazdag tartalom. Nemrég hirdették meg az Eletjel plakátjai az ötszázadik számot. Ötszáz szám: még akkor is impozáns teljesítmény, ha hivatásos együttes sorakozik fel mögötte, márpedig az Eletjel műsoraiban csak elvétve szerepelnek hivatásosak (füzzük hozzá, hogy általában minden térítés nélkül szokták vállalni a fellépést). Az eredmények mögött lelkes amatőrök — egyének és együttesek elkötelezett, önfeláldozó munkája áll.

Azoknak az embereknek egyike, akiknek fél életét ez a munka tölti ki, Horváth Emma tanárnő: rendez, szerkeszt, fiatalokat mozgósít, lelkesíti őket és foglalkozik velük, sőt időnként még arra is futja energiájából, hogy maga is pódiumra lépjen. Őt kértük meg, hogy teljesen egyéni szemszögből és módon — ahogyan az érezheti, aki részese az eseményeknek — beszéljen az Eletjéről.

Az Eletjelnek, mint minden időszakai rendezvénynek a sikerét alapvetően három tényező határozza meg: akik csinálják, akik pénzelik és akik elfogadják.

Kezdjük az utóbbival, a közönséggel, amely létezésének értelmet ad.

— Számomra a legnagyobb öröm és a legnagyobb elégtétel az előadások látogatása. Az a meggyőződésem, hogy az Eletjel műsorainak tekintélye van, ami vonzza a közönséget. Természetesen szükség van közönségszervezésre is, a plakáton vagy a meghívóban közölt információkon túl újabb tartalmak nyújtására. Ezek a szervezők — leggyakrabban pedagógusok — éppúgy munkatársai az Eletjelnek, mint a fellépő, még ha nevük nem is szerepel a műsorlapon.

A közönség iránt mint rendező, kettős kötelezettséget érzek: a művészi tartalmat színvonalasan és látványosan tolmácsolni. Anélkül, hogy túlbecsülném a külsőségek szerepét, ki merem mondani, hogy nem elég csak jól csinálni valamit: szépen is kell. A közönség zöme nem műértő, de érzékenyen reagál, ha fogékonyra tesszük a mondanivaló befogadására, ha hangulatot teremtünk hozzá. Csak megfelelő értelmi és érzelmi elemek kölcsönhatásában képes a közönség azonosulni, a tolmácsolt üzenet emlékként élményként vinni magával.

A pénzelés tekintetében mi mást mondhatnék, mint ami már szinte közmondásos a művelődés esetében: a tevékenységhez képest kevés. Válatlan probléma, hogy a 25. idényt is saját helyiség nélkül kezdtük meg. A Népkört, a munkásegyletemet este kilenckor bezárjuk, holott a mi próbaidőnk legnagyobb részét az este. A műsorok előkészítéséhez tér kell, nem lehet őket egy szűk szobában kidolgozni. A művelődési otthonban volna az igényeknek megfelelő próbaterem, és az a véleményem, hogy az Eletjelnek ott lenne a helye.

Szó volt már arról, hogy az Életjel amatőrmunkára épül. Én azokat az embereket, akik amatőrként dolgoznak, vállalva a lemondásokat, a mos-toha körülményeket, néha még a mellőzést is, hősöknek tartom: a művelő-dési munka hőseinek. Mert aki erre elkötelezi magát, annak még a magán-életét is ehhez kell igazítania.

Természetesen vannak sokan, akik bizonyos idő után visszalépnek tanulmányi, munkahelyi, családi kötelezettségek miatt, ezért viszonylag nagy-arányú a lemorzsolódás. A másfél évtized során, amióta ezt a munkát vég-zem, száznál több emberrel foglalkoztam. Nagy tiszteletet érzek minden olyan amatőr iránt, aki szívvél-lelékkel törekszik színvonalas alkotást lét-rehozni. Ebben a munkában rendkívül fontos feladat jut a vezetőnek: a tevékenységet örömtelivé tenni az együttes tagjai számára, törődni a ta-gokkal, megismerni őket, bizalommal lenni irántuk, sikerélményekhez jut-tatni őket. Az Életjel nem tehetségkutató, nem színészstúdió: itt minden-kinek jut valamilyen szerep, aki dolgozni akar — és olyan emberekkel kell dolgozni, amilyenek dolgozni akarnak.

Vannak, akik lebecsülik ezt a munkát, megmosolyogják, magamuto-gatást látnak benne — de csak azok, akik maguk semmi efféjét nem csi-náltak soha. Alapelvem: hinni kell az embereknek és az emberekben, mert ez a feltétele annak, hogy ők is higgyenek nekünk.

Szöllösy Vágó László

(Magyar Szó, 1982. november 2.)

IZLÉS ÉS HANGULAT

Az Életjel Ivo Andrić-émlékstjéről

Ivo Andrić születésének 90. évfordulójára emlékezett az Életjel leg-utóbbi nagy műsora. Ez a rendezvénye 500. volt a sorban. Jelentős jubileum tehát ez is. A kettős ünnep alkalmából hangulatos irodalmi est szem- és fültanúi lehettünk a munkasegítem dísztermében.

Fegyelmezett és jól felkészült felolvasógárda tartotta az irodalmi ösz-szeállítást olyan szinten, amelyet az alkalom megérdemel. És nem pusztá felolvasásról volt itt szó, hiszen minden egyes regény-, novella- vagy esszé-részletet maga az előadó vezetett be, az egész mű rövid ismertetésével egé-szített ki. Ez a pár közvetlen mondat nemcsak előkészítette, de fókuszban-bá is tette a hallgatóságot a részlet befogadására. Érdekes színfoltot és egyben eredményes kísérletet jelentett Kerek Edit előadásában *A kisasszony* című regény részletének felolvasása, amely befejező szakaszában némajáték-ká alakult, és így zárta le a szavakkal előzőleg megidézett jelenetet. Tet-szett a *Beszélgetés Goyával* című esszéből kiemelt idézetek sora, amelyet a rendező páros felolvasásra állított be (Jurić Lajko Tilda — Pajor Gizella). Aleksandar Alčin gitárjátéka jótékony balszámként hatott.

Külön kell azonban szólni a képzőművészeti „díszítőelemről”, Almási Gábor nagyszerű Andrić-portréjáról. Hiányában mennyivel szegényebb, szür-kébb lett volna ez az irodalmi est.

Bevezetőjében Horváth Emma, az est rendezője egy képben próbálta öszevonni a két jubileum jelentőségét, közös jellemzőjét s az Andrić venacot, a belgrádi kis utcát említette állandóan csörgedező patakjával. Folytonosság képzetét sugallja a kép. Mi másra is gondolhatnánk egy ilyen nagyszerű életmű, mint amilyen Andrićé, s egy ilyen bátor, kitartó és művészileg mind-jobban kiteljesedő vállalkozás kapcsán, mint amilyen az Életjelé.

— orv —

(7 Nap, 1982. november 5.)

PÓDIUM ÉS MŰHELY

Negyedszázad az irodalom szolgálatában

Amikor az Eletjel 1958. október 28-án a Szabadkai Városi Könyvtár földszinti olvasótermében megtartotta első előadását, kevesen gondoltak arra — talán még maguk a kezdeményezők sem —, hogy az irodalom és a művészetek népszerűsítésének egy igen életrevaló formája született meg a szemük előtt. Márpedig az élőlítség életrevalónak bizonyult, hiszen az elmúlt huszonnégy év alatt mintegy nyolcszáz száma jelent meg és hatvanhét könyvet adott ki. Impozáns számok ezek, amelyeknek a jelentőségét különösen akkor tudjuk felmérni, ha figyelembe vesszük, hogy az Eletjel műhelyében folyó munkát — immár csaknem negyed évszázad óta — amatőr alapon végzik.

Tizenegy hónap múlva, jövő év októberében újabb számvetést végezhet az élőlítség szerkesztő tanácsa. Értékelheti majd, hogy az élőlítség mennyiben vált a város irodalmi életének egyik fontos színterévé, mennyiben járult hozzá a művek népszerűsítéséhez, mennyiben valósította meg célját, amelyet a bemutatkozó est bevezetőjében így fogalmazott meg Urbán János: „A szerkesztőség azzal a tudattal kezdte meg munkáját, hogy a közvetítő, tájékoztató és az útmutató szerepét vállalja magára. Közvetít a leírt irodalmi mű és az olvasó között, tájékoztatót ad az időszerű irodalmi eseményekről, a színházi életéről, a filmről, a képzőművészetről, a zenei életéről... Előszóval kívánunk új olvasótábort toborozni az irodalomnak, népe-sebb közönséget a tárlatoknak, a hangversenyeknek...” (...)

(7 Nap, 1982. november 19.)

EMLÉKEZÉS EMBEREKRE ÉS ESEMÉNYEKRE

Néhány gondolat egy Eletjel-műsor kapcsán

Fegyvert s vitézt énekelek címmel hirdette irodalmi élőlítségünk, az Eletjel az AVNOJ I. ülésének negyvenedik évfordulójára készített számát. Versek és dalokat ígért a műsor: neves költőink verseit és névtelen szerzők dalait. (A munkásmozgalmi és partizándalok többségének ugyanis nem ismerjük a szerzőjét — az alkalom szülte, az események ihlették őket, és mint ilyenek, nagyszerűen fogták keretbe a verseket, adtak hangulatot az irodalmi résznek.)

A műsor — szögezzük le — méltó volt az eseményhez, melvet idézett és méltó az Eletjel negyed évszázad alatt kivított hírnevéhez. Szöllősy Vágó László, az est rendezője szerencsés kézzel párosította a költemények alapvetően lírai hangvételét a harcba szólító munkásmozgalmi és partizándalokkal. A versmondók: Agoston Pribilla Valéria és Szöllősy Vágó Veronika közvetlen egyszerűséggel tolmácsolták Csuka Zoltán, Branko Copić, Fehér Ferenc, Gál László, Jure Kaštelan, Laták István, Desanka Maksimović, Pap József, Sinkó Ervin és Torok Csaba költeményeit, megérezve, hogy minden felesleges gesztus, hamis pátosz, nagyot alkotni akarás dagályossá tenné a műfort. A Népkör fúvós kamaracsoportja (Póka Zoltán — fuvola, Tarapcsik József — klarinét, Kerekes Tibor — trombita, Tóth Endre — kürt és Kopacsek József — fagott) jól illeszkedett a műsor hangulati változásaihoz, mi több: hangulatot teremtett — a diszkrét háttérzenétől az átütő erejű, szólisztikus részletekig.

Mindent összegezve: a műsor jól ötvözte a két művészeti ág, a költészet és zene kifejezési lehetőségeit az aktuális politikai mondanivalóval, amely az ihletés forrásaként izzott-lobogott a versek és dalok tartalmában, hangulatában, ritmusában. Ha mégis azt kell mondanom, hogy némi hiányérzettel távoztunk, ez nem a szervezők és a résztvevők terhére szóló kritika.

A munkásgytemet kisterme túl nagyoknak bizonyult, pedig aligha fogadhat 60–80 embernél többet, de mi még ennél is jóval kevesebben voltunk: 15–20 általános és tucatszámú középiskolás, néhány pedagógus, újságíró,

fotóriporter, a Szabadkai Rádió felvevő csoportja. Nehéz elképzelni, hogy a tájékoztatásban lett volna a hiba, hiszen a sajtó és a rádió bejelentette, plakátok hirdették városszerte.

H. F.

(Magyar Szó, 1982. november 26.)

Forradalmi dalok csendültek fel AVNOJ-estünkön a Népkör Fúvós Kamaragyűttesének előadásában

SZÓ ÉS ZENE BILLENTYÜZETÉN

Az AVNOJ I. ülésére emlékező Eletjel-műsorról

November 23-án láttuk a munkásegyletem földszinti termében élőúj-ságunk visszapillantó műsorát, amely irodalmi és zenei vetületeiben idézte meg a negyven év előtti sorsdöntő eseményt.

Jó volt Szöllősy Vágó László válogatása. Az ismert újságíró ezúttal nemcsak rendezőként, de felolvasóként és a Népkör Fúvós Kamaragyűt-tesének művészeti vezetőjeként is bemutatkozott. Rajta kívül még Ágoston Pribilla Valéria és Szöllősy Vágó Veronika szólaltatta meg a versek és vers-részletek, valamint a prózai számok egész sorát. Antológiadarabokon kívül, mint amilyen Desanka Maksimovié *Emlékezés a felkelésre* vagy Jure Kaštelan *Tifuzosok* című verse, ritkán hallott költeményeket is elmondtak (To-rok Csaba *Tisztaság*, Sinkó Ervin *Partizán hadikórház*, Pap József *El nem ta-posható csillagok*).

A Népkör Fúvós Kamaragyűttese Kerekes Tibor, Kopacsek József, Póka Zoltán, Tarapcsik József és Tóth Endre személyében korabeli moz-galmi és partizándalokkal tette a műsort még hitelesebbé.

Uj vagy ritkán látott szereplők sorakozója volt ez az est az Eletjel irodalmi műsorainak zászlaja alatt, akik a „régikkel” vállvetve íme már ma-jdnem 25 éve teszik lehetővé, hogy az élőúj-ság minden fontos dátumra, személyre vagy eseményre figyelmeztessen.

— orv —

(7 Nap, 1982. december 3.)

A SOMLYÓ ZOLTÁN-JUBILEUM JEGYÉBEN

Hétfőn jelent meg előújságunk decemberi rendes száma, amely első sorban Somlyó Zoltán Szabadkán írott műveiből nyújtott válogatást.

Az est irodalmi és zenei anyaga egyként az újdonság, a felfedezés erejével hatott. Nem is csoda, hisz Somlyó Zoltán eleddig század eleji lapokban elfekvő írásai külön kiadás formájában még nem láttak napvilágot. Hála azonban Dér Zoltán kutatómunkájának, nemcsak egy ilyen válogatás könyv alakjában való megjelenése, de ennek az estnek megrendezése is lehetővé vált. Az elhangzott zenei anyagból első sorban id. Bermel Miklós korabeli szabadkai szerző műveire csodálkozott rá a közönség. Az alkotások első nyilvános bemutatása eredetiségük, dallamosságuk folytán és nem utolsósorban az előadók (Péty József és Bernadetta, valamint Angéla) ügyszeregetének jóvoltából teljes sikert aratott. Van tehát még elég sok felfedni valónk, korunk vitathatatlan értékei mellett, Szabadka közeli és távolabbi művelődéstörténetéből is.

Az est szereplőgárdája derekasan helytállt: versmondók, felolvasók és zenei művek előadói egyaránt. Frissen csengett és az est folyamatában feléretté vált Somlyó Zoltán bökverseinek dramatizált, egy-egy apró kellék kíséretében bemutatott csokra.

Összegezve az elmondottakat: értékes és érdekes produkcióval örvendeztette meg közönségét ezúttal is az Életjel.

— orv —

(7 Nap, 1982. december 24.)

ELMÉNYT ADÓ IRODALMI ÉS ZENEI ÉRTEKEK

Az elbeszélés, a regény általában első hallásra könnyebben befogadható és értelmezhető, mint a sűrítettebb vers, mégis ritkán vállalkoznak az előadóművészek prózai művek tolmácsolására, hiszen nem könnyű feladat a szöveg memorizálása, de előadása sem. Ebben a nehéz feladatban kitűnően helytállt és kellemes perceket szerzett a műpartoló közönségnek Pausity-Krekity Olga tegnap este *Skarlát* című önálló előadójével, amelyet Baranovszky Edit tett még színesebbé népdalok előadásával. Együtt kell említenünk a két közreműködő nevét, hisz a szokványos „zenei betétek” helyett ezúttal a „különszámok” nem ürpótló szerepet tölthettek be, hanem mind tartalmilag, mind hangulatilag szervesen kötődtek a regény- és novellarészletekhez. Sarkadi Imre, Móricz Zsigmond, Móra Ferenc, Csépe Imre és Tamási Áron prózája egy téma: a szerelem, a csalódott, a boldogtalan, az örömmámoros, a sarjadó és még ezer árnyalatú érzés köre csoportosultak. Az előadó első sorban a tisztán csengő szép szövegmondásával tűnt ki, de kiváló érzéssel is válogatott, hogy a nő, az asszony sokszínű arcát felmutassa. Az előadói intenzitás és irodalmi hőfok a legerőteljesebben a címadó műben, Illés Endre *Skarlát* című novellájában emelkedett ki. Talán mert az érzékeny lelki rezdülésekkel átszótt elbeszélés állt legközelebb az előadóhoz, ezért is sikerült a legkiemelkedőbben művészi eszközökkel megjelenítenie. A népdalokat és gyermekdalokat éneklő sokoldalú Baranovszky Edit fellépésekor ezúttal is meggyőződhattünk kiváló, művészi előadói értékeiről.

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1982. december 28.)

VOLT EGYSZER EGY ÉNEKMONDÓ

Első gyermekkori élményeim egyike, hogy édesanyám, miközben mindennapi házimunkáját végzi — főz vagy takarít —, énekelget. Nagymamám is sokszor dudorászott, énekelt — mindig csak népdalokat —, apám is muzsikálgatott. Olyan környezetben nőttem fel tehát, ahol a zene úgy hozzátartozott a mindennapi élethez, mint a kenyér.

Alig indultam el az iskolába, amikor először hallottam a nevet: Kodály, hogy utána még sokszor halljam, és minden újrahallás új tartalmat is hozott ennek a névnek, bontakozó értelmekben. És most, Szabadkán, az Eletjel pódiumán idézik ismét a zeneszerző, zenetudós és pedagógus géniuszát születésének századik évfordulója alkalmából a szavak, rímek, ritmusok és dallamok; mindenkifelett a dallamok, hiszen Kodály világát ennél hitelesebben aligha lehetne megszólaltatni.

Távoli furulyaszóként gyöngyöző fuvalafutamok sejtetik, hogy elindult egy ember kicsiny országából, hogy hídát verjen térben és időben az antik görögség és a modern európaiság közé; hogy utána ismét megtérjen a néphez, melyből vétetett — mert Nausikaa szenvedélyesen-bús dala után egészen másfajta, de emberileg ugyanilyen tiszta szenvedély izzik a húrokon a táncoló vagy simogató vonó érintése alatt. A kórusban pedig zeneszerző és népe egymásra találása sír, lelkesedik, hogy lassú dekreszcendóval belesimuljon az elhaló furulyazenébe: a zeneszerző... megérkezett immár mindenség szívébe, mindenség szívéből házunk közelébe.

Elmondhatatlanul felemelő érzés volt ott lenni ezen a műsoron, még inkább részt venni benne, hiszen — Kodály szavai ezek — a művészet az emberiség felemelkedésének egyik leghatalmasabb eszköze, s aki azt minél több embernek hozzáférhetővé teszi, az emberiség jótevője.

Szöllősy Vágó Janka

(Dolgozók, 1982. december 30.)

TERJESZTENI A „NEMES RAGÁLYT”

— Az Eletjel irodalmi élőlítségben kifejtett tevékenységéért Horváth Emma kiérdemelte Szabadka város Októberi díját, legutóbb pedig a Kultúra Szikrái elnevezésű tartományi művelődési díjban részesült. Ezek az elismerések bizonyára további lendületet adnak a munkához, s nagy örömet is jelentenek, azonban a mindennapi munkában a mindennapi örömet mi hozza meg?

— Biztos, hogy egy ilyen társadalmi elismerés községi, de különösen tartományi szinten, mégiscsak azt jelzi, hogy az a munka, amelyet csinálunk, talán jelent valamit. Talán hézagpótló, talán ha nem csinálnám, hiányozna... ilyen érzésekkel veszem tudomásul; persze nemcsak ilyen megfontolásokból, hanem spontán örömből is fakad az elégedettség. A mindennapok öröme viszont az, ha jól sikerül egy-egy előadás. Nekem például az is óriási öröm, hogy az egyik volt diákom, aki Budapesten természetvédelmi tanulmányait folytatja, jelentkezett a Ki mit tud?-ra egy olyan verssel, amelyen már dolgoztunk sokat, és most is eljár a próbákra, s mikor ideje engedi, részt vesz az előadásokon.

— Kicsit tekintsünk vissza a csaknem húsz évvel ezelőtti eseményekre. 1964-ben mi is kezdődött el?

— Mikor hazajöttem idegennyelv szakosként külföldi utamról, eljártam az Eletjel előadásaira. Mindig is szerettem volna versmondással és irodalmi estek rendezésével foglalkozni. Még egészen fiatal gimnazistaként rájöttem arra, hogy sem a verseket nem szeretik érdekeik szerint, se nem tudják jól elmondani a fiatalok, sem megmagyarázni, kellő közegbe helyezni. Akkor a legkézenfoghatóbb az volt, hogy ha egyszer tanár leszek, akkor ezt a nemes „ragályt” terjeszteni fogom. Mikor hazajöttem külföldről, egy alkalommal elmentem Dévavári Zoltánhoz a 7 Nap szerkesztőségé-

be és mondtam, hogy közre szeretnék működni. Egy kicsit szkeptikusan fogadta ezt az én lendületemet, lelkesedésemet és azt feltelte, próbálkozzunk azzal, hogy először magam föllépek, azután közönséget fogok szervezni. A második lépés az volt, hogy próbáltam őt rábeszélni arra, vonjuk be az ifjúságot a szereplőgárdába... Akkoriban csak alkalmilag jött össze egy csoport ember, akik felolvastak vagy elmondtak egy-egy verset.

— Többnyire színészek?

— Voltak színészek is, akik elég komolyan részt vettek a munkában, de amatőrök, újságírók, hivatalnokok, különböző rendű és rangú emberek léptek föl többnyire. Ennek az alkalmiságnak az a hátránya, hogy szünetesik az előadás, nincs kellőképpen rendezve stb. Eppen ezért merült fel az ötlet, hogy próbálkozzunk a fiatalokkal. Az első előadás, ha nem csal a memóriám, egy Füst Milán-est volt, azokkal a gyerekekkel, akiket az egészségügyi középiskolában akkor tanítottam. Rengeteget dolgoztunk és az est nagyon szépen sikerült.

— Azokból az időkből emlékezik-e néhány névre?

— Abból a korszakból hárman a színeszetet választották: Tallós Zsuzsa, Sziráczy Katalin és Póka Éva.

— A bíráló bizottság is kiemelte, hogy színészutánpótlást nevel...

— Hát igen, ez nagyon szépen hangzik, de nekem ilyenkor mindig azoknak a színészeknek a sorsa jut eszembe, akik nem tudnak elhelyezkedni. Hiába igyekszünk mi az amatőrök vonalán ebbe az irányba is fordítani a fiatalok arcát, ha az, ami létehetőség, a megnyilvánulás nem történik meg. Ez egy szélmalomharc.

— Csúcsteljesítmények ha születnek, szép dolog, de nem ez a cél... A 18 év alatt átlagban hány gyerekkel volt kapcsolata?

— Száznál többel biztosan, de lehet, hogy kétszázzal. Sohasem számoltam.

— Évente hány tagú csoportja van?

— Ujjonnan tízen jelentkeznek, nem többen, de aktív tag általában 30—35 van. Sokáig abból az iskolából voltak a legtöbben, ahol tanítok. Ez természetes, de újabban nagyon sokan jönnek más iskolákból is, lassan többen, mint tőlünk. Egymást vonzzák.

— Mivel nyeri meg a gyereket az irodalomnak, az irodalom szeretetének?

— Gondolatom szerint azokban, akik ide csatlakoznak, már bennük van egy csíra, egy hajlandóság vagy képesség — különböző variánsai vannak ennek. Nos, ezek a gyerekek szerintem ezért maradnak meg a körben. Nagyon büszke vagyok arra, hogy vannak már tanáraink is, akik ott nőttek föl, például Pajor Gizi, vagy óvónőnk, aki az Életjel szárnyai alatt tanult, végzett emberként is ide tartozik, Kerek Edit.

— Újságíró például...

— Ugy van, Pausity-Krekity Olga... Nos, mi tartja itt őket? Az, hogy végeredményben részemről van egy igyekezet, aztán később átszáll ez rájuk is, hogy találjunk olyan verseket, szövegeket, anyagot, amely az ő egyéniségüknek a felszabadulását, a teljes megnyilvánulását hozza az előadóművészet terén. Vannak bizonyos feladatok, amelyeket el kell végezni. Van műsor, amelyet meg kell valósítani a lehető legjobban, morgás nincs, ezt meg kell csinálni. Ellenben van egy másik igyekezet, hogy kialakuljon egy olyan repertoár, amely egy-egy egyéniség kibontakozását segíti, hozzá mért. Az ilyen rátalálások nagy közönségikert hoznak, az ifjúság körében népszerűkké teszik ezeket az embereket, s azt a bizonyos verset ismertté. Sohasem felejttem el a már említett fiataalt, Illés Zoltánt. Véletlenül rájöttem, hogy ez az igazságszerető, egyenes lelkű gyerek miért ne mondhatná el a becsi vetélkedőn Shakespeare *Julius Caesar*ából Brutus monológját, amely a tiszta erkölcs magasiskolája. Ez valóban egy telitalálat volt. A korához mértén éretten, tisztán elmondta ezt a szöveget, s valóságos sztárrá tette ő barátai körében. Az úgynevezett majomplaccon is többször elmondta közönség előtt... Szóval itt térek vissza arra a gondolatra, hogy „nemes

ragály". Soha talán el nem olvasták volna a *Julius Caesart* — hacsak nem gondoltak rá rossz szájjal mint iskolai olvasmányra —, viszont később voltak ilyen visszajelzések; „Megtettük, tanárnő, a művet, elolvastuk, és nagyszerű ez a dráma.” Ahogy testet ad az előadás a szövegnek, az megkapja az embereket. Persze ez nem minden esetben tőtenik így. Vannak melléfogások is ... de én most az eredményekről beszélek.

— A kommunikáció a mi korunkban lényeges kérdés, s egy-egy ilyen találkozás erre is alkalmat ad ...

— Igen. Valóban többször is összejövünk hetente, általában kétszer-háromszor. A legnagyobb próba négy-öt órát tart, és mindenki akkor jön, amikor tud, én ott vagyok, és várom őket ...

— Ez az ott vagyok mostanában kicsit problematikus ...

— Hát sajnós ez a helyhatározó eléggé tág, hisz három-négy helyet is jelöl, vagy ahol megbeszéljük, mert sajnós az Eletjelnak nincsen otthona, sem a Csáth Körnek ezen belül. Nekünk tulajdonképpen a Népkörben volt otthonuk, de mivel ott egyrészt télen nem fűtenek, jégverem van, másrészt pedig lassan kiáll onnan a rudunk, a szűrünket lassan kiteszik, mert kell nekik a terem.

— Szervezetileg a munkásegyletemhez tartoznak. Úgy tudom, megígérték, hogy használatra kapnak termet.

— Sajnos nem így történt és belátható időn belül nem is lesz így. Hosszú történet ez. Volt ott valamilyen terem, amelyet most a Képzőművészeti Találkozó kapott meg, mivel szorult helyzetben van. Hát meghúztuk magunkat a városházán, ott kapunk helyet úgy-ahogy, de hát onnan is eléggé kinéznek bennünket... Nagyon jó lenne, ha a város művelődési illetékesei foglalkoznának ezzel a kérdéssel, mert nagyon nagy kár, hogy így hanykolódunk egyik helyről a másikra és tulajdonképpen sehol otthon nem tudunk kialakítani. A felszerelésünket sem tudjuk hol tartani, van némi bútorunk is. Nagyon fontos, hogy egy helyen legyünk, hogy egy termet berendezhessünk úgy, ahogy szeretnénk, mert higgyék el, hogy egy szépen berendezett meleg klubhelyiség vagy próbaterem rengeteget jelent, szinte esztétikailag is neveli a tagságot, mert vannak például olyan festményeink, amelyeket különböző fellépéseink alkalmával vagy jutalomként kaptunk. Ezt mind érdemes volna föltenni, aztán különböző oklevelek stb. Ez nem hencegés, hanem egyszerűen azért, hogy lássák a tagok: végeredményben ennek az irodalmi színpadnak van múltja.

— S ezt az igényt nem tudja megérteni az a ház, ahova tartoznak?

— Nem tudom, valahogy eléggé értetlenül viszonyulnak ehhez az egész dologhoz és azt sem értik, hogy ez természetes igény, hogy azt a helyiséget, ahol próbálunk, például a Pro musicához vagy bármelyik más kulturális csoporthoz hasonlóan, úgy lenne méltányos, ha saját magunk használnánk, s biztos, hogy nem kongana üresen a terem.

— Reméljük, hogy most ez a tartományi elismerés kicsit fölhívja a figyelmet tevékenységük jellegére, eredményeire és a helyiség gondok megoldásában is segít.

— 1983-ban lesz az Eletjel 25 éves. Horváth Emma tanárnőnek erre az évre mi a kívánsága?

— Nagyon szeretném, ha ez az év még gazdagabb lenne műsorokban és közönségben, mint az eddigiék. Örülnék, ha sikerülne teljes mértékben az ünnepségsorozat. Irodalmi estje lenne a Csáth Körnek, kiállítás és egy nagy galaestet szerveznénk. Nagyon remélem, hogy nem válnak ki a szerkesztőségéből olyan oszlopos tagok, mint Dévavári Zoltán, aki erősen elhatárolta, hogy megváljék az Eletjeltől. Nagyon sajnálnám, ha ez bekövetkezne, mert kezdettől fogva egy olyan ember, akire számítani lehet, akinek az Eletjel fontos.

Gubás Ágota

(Elhangzott a Szabadkai Rádió Kulturális riportműsorában
1983. január 5-én.)

PRÓZAMONDÁSBÓL JELES

Krekity Olga előadóstjéről

Az Eletjel tavalyi utolsó rendezvényét a zenciskola hangversenytermében december 27-én tartották meg. A műsor jellege: előadóst, szölistája pedig Krekityné Patusity Olga volt.

A 7 Nap fiatal újságírónöje, mint ismeretes, állandó tevékenysége mellett előadóművészettel is foglalkozik. Legutóbbi „jelenése” pedig azt bizonyítja, nemcsak helyel-közzel szerepel az Eletjel pódiumán, hanem egész estet betöltő műsor összeállítására és annak előadására formálására is vállalkozik.

Sorrendben ez a harmadik ilyen „kiállása” egészál magában a közönség elé, az *Arcél* és a *Madárka* után. Mindahányszor zene egészítette ki műsorát. Ezúttal Baranovszky Edit énekelt népdalokat. Ha már kiegészítésről szölnünk, meg kell említenünk az oly kellemes látványt nyújtó színpadképét: visszafogott színeivel, a vázában díszelgő virággal és nem utolsósorban a „betársuló” képzőművészeti alkotásokkal: Józsa János festményével és Szalma László grafikáival.

Ebben a zenei és képzőművészeti „foglatban” hogyan is hatottak a regény- és novellarészletek, valamint Utasi Mária verse, az egyedüli kötött szöveg a műsorban? Nagyon szép, telt „összhangzatot” alkottak. Aki hallotta Krekity Olga mindhárom eddigi estjét, azonnal érezhette: ez volt a legjobb, a legkiérleltebb. Az előadó saját bevallása szerint a prózamondásban tudja magát leginkább otthon. Meglepő ez a vonzalom a versmondásnál talán sokkal nagyobb szellemi erőfeszítést igénylő szövegek elsajátítása iránt. Palotai Erzsit juttatja eszünkbe, a kiváló magyarországi előadóművésznőt, aki szintén a prózamondás területén szerzett elvitathatatlan érdemeket.

Krekity Olga tehát olyan terület feltárásába, művelésébe kezdett, amely eleddig nemigen tartozott a pódiumművészet hatáskörébe. A sok tennivalóból derekasan kanyarított ez az est is. Témája a nő: hitves- és anyaszerepben. Hangulatban a drámáitól a derűsig terjedt, majd visszakanyarodott a drámáihoz. A Baranovszky Edit énekelt dalok hitelesen csengtek, szárnyaltak és — mint madarat az árnyéka — követték a prózai számok gondolatmenetét.

Krekity Olga két kiemelkedően jó teljesítményéről: a Tamási Aron- és Illés Endre-elbeszéléséből merített részletek előadásáról is szölnünk kell.

Fontos, sőt szükséges volna, ha — a Csépe-összeállításhoz hasonlóan — többször is bemutatnák ezt a változatos és harmonikus műsort.

— orv —

(7 Nap, 1983. január 7.)

AKI NAPOT KERES...

Horváth Emma neve nem ismeretlen. Tanít. Középiscolában nyelveket, a költészetre, irodalomra éhes fiatalokat előadni. Második évtizede az Eletjel irodalmi élőlútság munkájában fontos, meghatározó részeként működik közre, van jelen. Ma is szívesen lép pódiumra. A költészet, a művészet állandó érintésközelében van. Nem várta, így annál nagyobb meglepetéssel fogadta a közművelődésben kifejtett munkájáért odaítélt tartományi Kultúra Szikrái díjat.

— Mit tehet egy ember a kultúra érdekében?

— Egy embernek, ha kultúrát akar szölgálni, legyen az pantomim-, ének- vagy verselőadó művész, színvonalat kell diktálnia. Egymagában azonban kevés. Több ember terjesztheti a „ragályt”. Meg kell nyerni az embere-

ket, bevonni, hogy ők is csinálják. Elfogadtatni, toborozni! Atadni a kultúrát, ilyen módon szolgálni. Egy motornak, ventilátornak lenni, amely megmozgatja maga körül a levegőt! Meggyőzőnek lenni, tömegeket bevonni a kultúrába.

— Mintha érdektelenség ütötte volna fel a fejét, ami a kulturálódást, kulturális tevékenységet illeti. Egyetért velem?

— Ez nem így van! A hibát máshol kell keresni. A nevelésben, a környezet hatásában. A kulturális dolgok iránt való érdeklődést, kíváncsiságot egész fiatal korban kell felébreszteni, felfokozni az emberben. Abba az irányba terelni. Ennek a hiánya vezet az érdektelenséghez. Szegény lenne az élet művészet, kultúra, kulturális tevékenység nélkül. Hiányzik a fiatalokból, az emberekből a szellemi frissesség, a ránevelés! Elanyagiasodtunk!

— A köznek, a közért szenteli szinte minden idejét, tudását. Mi a hajtóerő?

— Hosszú volna erről beszélni... Az irodalom, mindenekelőtt a költészet az a bizonyos hajtóerő. Nagyon szeretem ezt a műfajt, amelynek az alapja a jó verselemzés, amihez külön tehetség kell. Nem mindegy, ki tanítja, ki adja át. Nekem is átadták. Nem is akarhogyan! A középiskolában Sturc Jolán tanárnő, rendkívüli lelkesedéssel és alapos tudással. Ez meghatározta a hivatásomat, irodalmi-közéleti tevékenységemet. Az emberek többsége nem tud a versek, a szavak mögött olvasni. A szöveg alatti szöveget képtelenek megfejteni. Tudni kell velük megfejteni! Erre tettem fel az életem!

— Tanítja a fiatalokat, s ezzel személyiségformáló szerepet vállalt. Ez elég veszélyes dolog, óriási felelősséggel jár, kritikát von maga után. Mégis vállalta?

— Egy teljesen „tapasztalatlan” személyt nem hagyhatunk bolyongni. Ez olyan lenne, mintha a fizika alaptörvényeit rábízánk, hogy egyedül fejtsse meg! Ha van személyisége, állja a sarat, a tréninget, a külső „beavatkozást”. Például a tiszta beszéd megkövetelése nem lehet rabság. Tanítani kell teljes felelősséggel. Amit tudok átadni! Ezzel a munkával járó kritikát a felelősséggel együtt vállalni kell. Bizonyítani, elhallgattatni a kételkedőket! A nemrégien elhunyt jeles filmrendező, Fassbinder mondta: „Aki meg akar tanulni verklizni, sokat kell verkliznie!”

— Csodáltnivalóan ambíciózus alkat. Úgy rémlik, csak másoknak él. E mögött egy olyan feltételezés is megbújhat, hogy ami önnek nem sikerült az életben, majd megvalósíthatják mások. Így van ez, vagy melléfogtam ebben a kérdésben?

— Van ebben sok igazság. Két út volt előttem: színésznek lenni, vagy magyar irodalmat tanítani. Végül egy harmadikat, az idegen nyelv tanítását választottam. Mégis elégedett vagyok. Nincs nosztalgiam az iránt, ami nem sikerült. Abban, amiben vagyok, és amit csinálok, sokkal hasznosabbnak érzem magam, mintha színész lettem volna. Jól érzem magam ilyen szürke eminenciásként. Egy nagy ércötombban a rádiumér kihatással van az egészre. A rádium „szerepe” öröm számomra. Egy embert az egyénisége és a környezete predestinálja, megszabja az irányt, a helyét az életben. Reális érzékének kell lennie abban, hogy mi lehet, mivé válhat, alakulhat. A lehetőségek felmérése ez.

— Honnan erednek az első lépések az irodalom felé?

— Otthonról! Édesanyámtól, aki művészlélek. Sokat segített, irányította lépéseimet. Nagy kritikusom volt mindig. Később az iskolai irodalmi órák...! Nagyszerű tanáraink voltak végig, egészen az egyetemig.

— A vers vagy a próza áll közelebb érdeklődéséhez?

— A költészet. A prózából az, ami lírai. Babits Mihály, Tóth Árpád, Kosztolányi Dezső, Ady Endre, József Attila költészetén neveledtem.

— Mi az, ami a nyelveken, az irodalmon kívül „vonásban” van az életben, szereti?

— A zene. Az irodalmat, a versmondást óriási mértékben befolyásolja. És a képzőművészetben a grafika, a szobrászat.

— A neveléstudomány vagy az irodalom a nagyobb „szerelem”.

— Nehéz ezt megmondani. A pedagógiának — azonkívül, hogy szerelem — hálás vagyok, mert kenyeret ad. Az irodalom, a művészet a teljesség!

— Ön szerint milyen a kultúra állása nálunk Vajdaságban?

— Egy szóval, két szóval: rengeteg a tennivaló!

— Az amatőrizmus válságban van. Az anyagi gondokon kívül, valami más is közrejátszik hanyatlásában. Mi lehet az?

— Véleményem szerint itt megfelelő emberek hiányoznak. Aki amatőr tevékenységgel foglalkozik, az nem mérheti az időt! Egy lát, egy megszállottság kell hozzá! Erre kell feltennie szinte az életét. Azonkívül ez a terület nincs megfelelően intézményesítve...

— Szép „fzességgel”, plasztikus kiejtéssel beszél, műveli az anyanyelvét...

— Tulajdonképpen ez professzionális ferdeség. Sokat olvastam arról, hogyan is kell „beszélni”. Tanítok...!

— Meglepte ez az elismerés?

— Vajdaság nagy terület. Sok érdemjelölt volt. Nem lepett volna meg, ha nem kapom meg ezt a díjat.

— Mint a költészet elkötelezettje, valamilyen versidézettel — hitvallás-féleként — összegezné-e beszélgetésünket?

— Szívesen, egy Vörösmarty epigrammával: „...Mégis fenn a sas tartja királyi lakát. Aki napot keres, a vésszel megvívni ne féljen! Vagy közlékként tűrje, ha porba szegik.”

Baranovszky Edit

(7 Nap, 1983. január 14.)

A MEGJELENÍTÉS HARMÓNIAJÁNAK JEGYÉBEN

Fecskés Erzsébet és Kiss Valéria előadójestjéről

Októberben hagyta el az Életjel, illetve a Csáth Géza Művészetbaráti Kör „kötelékét” Fecskés Erzsébet és Kiss Valéria. Szerencsés körülmény azonban, hogy a távozás csak időlegesnek bizonyult, mert február utolsó napján újra láthattuk, hallhattuk őket egy igen hatásos irodalmi est keretében. Saját válogatású szerelmes verseket mondtak, amelyekben ez az elementáris emberi érzés különböző vetületei fogalmazódtak meg.

Kiss Valéria és Fecskés Erzsébet két egymástól teljesen eltérő versmondó egyéniség. Az előbbi mintegy magától távol tartva, szinte kartávolságban formálja meg a „vers-szobrot”; a másik saját maga, testileg válik a költemény hatására annak megtestesülésévé. Színpadi mozgásuk is ezt a divergens szemléletet sugallja. Az egyik élelőbb kontúrú, határozott; a másik elmosódóbb, imbolygó, árnyjátékszerű.

Az irodalmi est „szerkezete” azonban, a különbözőségek összhangja miatt mégis nagyszerűen működött. Ehhez hozzájárult még Zsiga Judit zongorajátéka, Lórinccs Zsuzsanna keretjátékbeli hibátlan szereplése, Jovan De vic falat ékesítő női portréi, nemkülönben pedig a művelődési otthon két tanácstermének otthonos, meleg legköre.

Vers-szobrokról szoltunk az előbb. Térjünk csak vissza egy kicsit a „galériába”. Fecskés Erzsébettől Tóth Éva *Solveig utolsó levelét*, Kiss Valériától Juhász Gyula *Anna örök* című költeményét választanám.

A „szóplasztikának” ezt a szép, kis tárlatát ilyen szem- és fülgyönyörködtető egészé pedig Horváth Emma rendezte. (...)

— orv —

(7 Nap, 1983. március 11.)

JAVÍTHATALAN OPTIMIZMUSSAL

Beszélgetés egy díjazott pedagógussal

Kevesen vannak környezetünkben olyanok, akik a gyors előrehaladás, a sikeres, a karrier hajszolása helyett annyira önzetlenül dolgoznak azon kevés „haszontalan” szép megmentésén (amit megállíthatatlanul rombol a városi környezet tömegkultúrájának haszonlevő felfogása), mint Horváth Emma, a szabadkai Svetozar Marković Társadalmi Tevékenységek Iskola-központjának tanára.

A fenti sorokat abból a felterjesztésből idéztük, mellyel a Szabadka-és Vajdaság-szerte ismert pedagógust és művelődési dolgozót a Tartományi-Közművelődési Közösség Kultúra Szikrái díjára javasolják kollégái, az iskola dolgozói.

A díjazott pedagógust munkahelyén kerestem fel. Az első reagálásom a meglepetés: őt, akit városszerte a művelődési élet elkötelezett fáklyavivőjének ismernek, nem valamelyik művelődési intézményünk, hanem iskolája terjesztette fel a díjra.

— Miért volna ez meglepő — kérdez vissza —, hiszen a kultúrmunkás és a pedagógus elválaszthatatlanok egymástól. Amikor műsort készítek, pedagógus is vagyok, és itt az iskolában sem tudom (nem is akarom) megtagadni kultúrmunkás önmagamot. Egyébként is, az iskola diákjai nézőként és közreműködőként ott vannak a műsorokon, amiről a rendszeres visszajelzések tanúskodnak. Szívesen beszélem meg velük a látott, hallott műsorok visszhangját (még ha egypár percet le is kell csípnem emiatt az órából), mert az ilyen utólagos beszélgetéssel teljesedik ki a műsor által nyújtott élmény. Ezzel kapcsolatban nemcsak a saját magam tapasztalataira támaszkodhatom: szerbhorvát szakos kolléganóm, Svetlana Svilenković, aki a Nyitott könyv keretében hasonló munkát végez, hasonlóképpen vélekedik. Ugyiszólván lázban égnek a diákok, amikor műsort készít elő, és utána lehetetlen meg nem beszélni velük az élményt.

Vannak persze, akik értetlenül állnak az ilyesmi előtt: azok, akik csupán a tanterv leírt szavait látják. A pedagógus tevékenysége messze-messze túlmegegy a tantervi kereteken, átcsap a szélesebben értelmezett nevelésbe. Mert a gyerek ritkán látja be spontánul, hogy egyik vagy másik dologra neki szüksége van vagy lesz. A nevelés tudatosan irányított folyamat, a célok elérése érdekében nem mindegy, milyen eszközöket használunk fel. Egyesek kényszerítésként, mások erőszaknak találják; ha ez erőszak, akkor a leghumánusabb erőszak, amit el lehet képzelni.

A tanári hatás lélektanával sokan foglalkoztak. Szerintem a személyes példa a leghatásosabb módszer, akár a magatartás, akár a viselkedés, akár a nyelvi hatás szempontjából nézem. A beszédművelést például sokan hajlamosak egyoldalúan nyelvi kérdésként kezelni, pedig akik beszédműveléssel foglalkoznak, azoknak nemcsak a nyelvezetük válik változatosabbá, fordulatossabbá, gazdagabbá, hanem ez visszahat a gondolkodásukra is, mert a személyiség nem mezejükkel szabdalt valami, hanem egységes lesz.

A személyiségfejlődésnek ebben a szakaszában (középiskolás korokban) sokan nem tudják megtalálni, hogy lelki élményanyaguk alapján mire képesek. Itt a tanár feladata nemcsak a diagnózis megállapítása, hanem a távlatnyitás is: rádöbenteni a gyereket, hogy mire képes. Ez a rádöbentés pedig csak élmény formájában mehet végbe, vagyis így ígéri a legfőbb eredményt. A művészet egyébként is egyéni élményeken keresztül érvényesül: segít kimondani, szavakba, színekbe, hangokba, formákba öltöztetni azt, amit az ember legmélyebb bensőjében érez. És itt még egy mozzanat van: a sikerélmény, ami a további tevékenység ösztönzője, a személyiség irányultságának meghatározójává válik. Hogy ezt elérhessük, néha az apátiából, a kudarc levertségéből kell kiragadni a gyereket, ez érdemes megpróbálkozni vele, mert ha kallódó fiatalat látok, mindig az lebeg a szemem előtt, hogy neki biztosan nincs senkije, aki célt, értelmet adna neki.

Nem szabad megfélemlkezni a közösség hatásáról sem. Nem vagyunk erősek, a magányos ember pedig egyenesen gyenge. De amire egy ember — legyen az akár a legjobb pedagógus is — kevés, azt a közösség játszva

meg tudja tenni. Persze meg kell találni a módját, mert minden ember más és más „bánásmódot” igényel. Pedagógiai elvem: nem szabad feladni a küzdelmet az emberért.

Felemelni természetesen csak azt lehet, aki maga is akarja a felemelkedést. A felemelkedési szándék felkeltése a pedagógiai munka legnehezebb, de legszebb mozzanata is.

Szöllősy Vágó László

(Magyar Szó, 1983. március 24.)

Meghitt légkörével hatott a Marx Károly irodalomról szóló írásaiból összeállított műsorunk

MARX AZ IRODALOMRÓL

Az Eletjel Csáth Géza Művészetbaráti Körének tagjai is megemlékeztek Karl Marx halálának századik évfordulójáról. Az irodalmi előújság műsorán azonban, amelyet hétfőn, március 28-án 19 órai kezdettel tartottak meg a művelődési otthon kék termében, nem a filozófus Marxról hallottunk elsősorban, hanem a szépirodalmat is kedvelő, s abban is otthonosan mozgó nagy gondolkodóról. A fellépők (Binszki Teréz, Horti Livia, Kerek Edit, Nagy Abonyi Valéria, Némédi Imre, Pajor Gizella, Sziráczy Katalin és Zsiga Judit) ugyanis az előadott és felolvasott idézetek, visszaemlékezések által azt a Marxot állították elénk, aki gyermekkorában csintalan volt ugyan, de mesés fantáziával rendelkezett; akinek fiatalkorában irodalmi ambíciói voltak s epigrammákat írt, érett férfikorában pedig már fejből szavalta Shakespeare-t lányainak: aki értékelt és szerette Balzacot, Goethét, Heinét, Scottot... A Horváth Emma tanárnő rendezésében megtartott irodalmi est, amely meghitt, barátságos légkörével mintha csak egy teadélutánra s irodalmi csevegésre invitált volna bennünket, méltón kapcsolódott ahhoz a rendezvénysorozathoz városunkban, mely megemlékezett a marxista elmélet és gyakorlat nagy megteremtőjéről, Marx Károlyról.

(7 Nap, 1983. április 1.)

Neves szakemberek vitatták meg a marxista tudomány és nevelés időszerű kérdéseit (Nagy László, Kiss Viktória, dr. Laki László, dr. Szöllösy Vágó László és dr. Rehák László)

KETTÓS GYÜRÜ

— Elpergett Eletjel-rendezvényekről —

Két héttel ezelőtt két műsorral gazdagította az Eletjel Szabadka kulturális rendezvényeinek sorát.

Az egyik Híd-díjas kritikusként, Utsai Csabát mutatta be, a másik két fiatal versmondó: Grácsik Emese és Horti Livia képességeit volt hivatott megcsillogtatni.

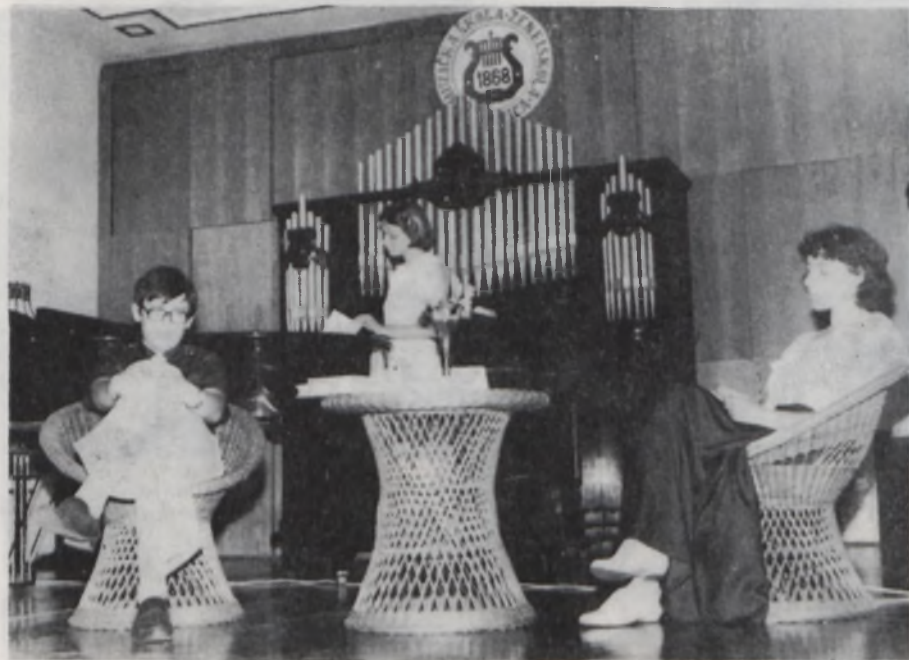
Bemutatni egy kritikust nem éppen könnyű feladat. Erre vállalkozott Gubás Ágota, a Szabadkai Rádió irodalmi műsorainak szerkesztője. A beszélgetés módszerét választotta, amely, van rá példa, sokszor menetrend nélküli kalandozássá fajul az irodalom és művészet tájain. A műsorvezető ezt a csapdát messze elkerülte, és egy igen fegyelmezett összeállítást „bontott ki” szemünk előtt. Kérdései, akár előre megfogalmazottak, akár helyszínen születtek, a vendégitró érték- és mértékrendszerét, művészi hitvallását voltak hivatottak megvilágítani. Ismeretterjesztő, de egyben élvezetes műsor kerekedett ki, mert a végig izgalmas beszélgetést a szemelvények (Németh János és Tóth Ilona előadásában) és Grácsik Emese megzenésített versei egészítették ki.

A másik rendezvény a *Kapcsolatok* címet viselte. És valóban valami féle titkos szálak után kutatót, amelyek egy kor íróit, vagy inkább azok versbe foglalt érzelmeit és gondolatait, bármily távol éljenek is egymástól, egyetlen áramkörbe köti. Az emberi létezés értelmét feszegették Acs Károly és Ginsberg, Rab Zsuzsa és Whitman versei. Az est fény- és árnyoldaról szólva elmondhatjuk, hogy a beat-költészet „feltámadása papírsírjából” nem sikerült teljességgel. A hitelesség pecsétje hiányzott. Ellenben Acs Károly (*Halál*) versének megjelenítése, amely mindkét előadó érdeme, valódi esztétikai élménnyé magasodott.

A vajdasági magyar írás kritikusat üdvözölhattük tehát Utasi Csaba személyében, a két fiatal versmondó pedig talán éppen égaljunk költészeti legjobb értékeként mutatkozott be, akár megénekelte, akár mondta annak sorait.

— orv —

(7 Nap, 1983. június 17.)

A lírikus Szentelekyre emlékeztünk kettős évfordulója alkalmából
(Némedi Imre, Mikuska Éva és Péics Hajnalka)

SZENTELEKY EMLÉKENEK IDEZÉSE

Július 15-én lesz Szenteleky Kornél születésének kilencvenedik és augusztus 20-án halálának ötvenedik évfordulója. Ebből az alkalomból *Szikár előd* címmel az Eletjel emlékestet rendezett a zeneiskola hangversenytermében. Előújságunk méltó módon emlékezett meg a jugoszláviai magyar irodalom szervezőjének és vezető egyéniségének a munkásságáról. Mivel két és fél évtizedes fennállása során ezt már több ízben megtette, ezúttal kevésbé ismert műveiből hallhattunk részleteket. Mindenekelőtt azokból, amelyek lírai vonásokat tartalmaznak. Horváth Emma rendező elgondolása szerint az ízlésesen berendezett pódiumon egy korabeli szalon vagy terasz hangulata elevenedett meg, mert az elhangzott versek, útirajzok, levelek és regényrészletek alaphangja — szinte kivétel nélkül — szomorkás, nosztalgikus, elvágyódó. Ezt a Szenteleky alkotásaira olyannyira jellemző hangulatot tették teljesebbé Bach, Chopin, Debussy, Szerjanc és Szerjabin szerzeményei, amelyeket a zeneiskola tehetséges növendékei: Elizabeta Hiba, Olga Kovačev, Kovács Gabriella, Zeke Tünde és Helena Živojnov adott elő zongorán. A verseket és a prózai számokat a Csáth Kör tagjai — Füleki Erzsébet, Mádi Erzsébet, Mikuska Éva, Némedi Imre, Pajor Gizella és Péics Hajnalka — tolmácsolták kiegyensúlyozott, magas színvonalon.

A jól sikerült idényzáró előadás (...) hangulatához hozzájárult Almási Gábor szobrászművésznek az előcsarnokban kiállított szuggesztív erejű Szenteleky-portréja is.

(7 Nap, 1983. június 24.)

IMPOZÁNS EREDMÉNYEK

Negyed évszázad egy nagy apparátussal dolgozó munkaszervezet, intézmény életében sem lebecsülendő múlt, hát akkor mennyire tiszteletre méltó egy amatőr mozgalom, egy élőújság folyamatos léte, annál is inkább, ha szem előtt tartjuk, hogy más volt az elvárás, az irodalmi és művészeti közizlés az ötvenes-hatvanas években, s más napjainkban. Az 1958. október 28-án a Városi Könyvtár földszinti termében megrendezett első élőújság bevezetőjéből, Urbán János megfogalmazásából idézünk: „A szerkesztőség azzal a tudattal kezdte meg munkáját, hogy a közvetítő, a tájékoztató és az útmutató szerepét vállalja magára... tájékoztat időszerű irodalmi eseményekről, a színházi életéről, filmről, a képzőművészetről, a zenei életéről.”

Kezdetben talán éppen ennek a sokarcúságnak, a későbbiekben pedig az elmélyültségnek az eredményeként sikerült annyira megújulnia az élőújságnak, hogy a leghűségesebb nézőközönségét, a fiatalokat még mindig maga köré tudja gyűjteni. Erről beszédesen tanúskodnak az idei félévi adatok is: a több mint 3300 néző közül legtöbben — 2200-an — a Kosztolányi Színpad és a Csáth Géza Kör műsorait tekintették meg, s ezeknek az összeállításoknak készítői, közreműködői és meghallgatói is fiatalok. A legtöbben a Juhász Gyula-émlékestre voltak kíváncsiak — 300-an tekintették meg, de a hat rendes szám mellett négy rendkívüli összeállítás is bekeült a programba. A legaktívabbak pedig a pódiumjátékosok voltak; a Kosztolányi Színpad a tervezett négy föllépés helyett 18-at, a Csáth Kör öt alkalom helyett tízszer tartott előadást új műsoraiból. Csupán a számok nem érzékeltethetik, hogy milyen tartalmú estek voltak ezek, ellenben a tartalmasságról mégis beszélnek, különösen ha 25 évi adatokat foglalunk egybe. Valóban impozáns eredményekről adhatunk számot, s immár művelődéstörténetet összegezhethetünk: a két és fél évtized alatt csaknem 900 irodalmi, művelődési rendezvény népszerűsítette a jugoszláviai magyar, a magyar és a jugoszláv műveket, művészetet, a nézők száma pedig megközelíti a 140 ezret. (...)

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1983. június 29.)

EGY JUBILEUMI ÉV TANULSÁGAI

Ez év október végén, pontosan 28-án lesz huszonöt éve annak, hogy az Eletjel a Városi Könyvtár földszinti olvasótermében megtartotta első előadását. Akkor bizonyára maguk a szervezők sem gondolták, hogy kezdeményezésük ilyen életrevaló lesz: hogy élőújságjuk két és fél évtizeden át folyamatosan megjelenik, maga köré gyűjti nemcsak a város, hanem az egész tartomány legkiemelkedőbb művészeit, s hogy a rendezvények száma két és fél évtized múlva megközelíti a 900-at, a nézőké a 140 000-ret, a minimális sorokat mintegy 40 000-en nézik meg, pódiumán pedig több mint 5000-en lépnek fel. Beszédes számok ezek, s arról tanúskodnak, hogy az irodalom és a művészetek népszerűsítésének ez a formája ennyi idő után sem vesztett vonzerejéből. Pedig az elmúlt időszakban a közönség igényesebb lett, hiszen a televízió hához szállítja az országot és a nagyvilágot legjobb produkcióit, amikor pedig az Eletjel megindult, éppen hogy csak

megkezdte kísérleti adásait. Ennek, no meg annak ellenére, hogy — az utóbbi egy-két év kivételével — zökkenőmentes volt a film- és a könyvbehozatal, az Életjel rendezvényein nem csökkent a nézők száma és évek óta megközelítően azonos szinten mozog.

Ennek bizonyítására hadd soroljuk fel az utóbbi öt év adatait, hátha leendő művelődéstörténészeink számára egykor érdekesek, tanulságosak lesznek.

Ebben az időszakban az élőlétszám minden évben 11 rendezést jelentett meg. A rendkívüli előadások száma így alakult: 1979-ben 12, 1980-ban 6, 1981-ben 7, tavaly 15, ez első felében pedig 4 volt. A Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad 19, 16, 9, 25 és 18 előadást, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör pedig 13, 43, 25, 24 és 10 miniműsort tartott. A nézők száma: 7975 (1910, 1640, 3050, 1375), 8040 (1300, 630, 2315, 3795), 5780 (1650, 460, 990, 2680), 7782 (1290, 1192, 2585, 2715), 3375 (790, 310, 1700, 555). Ehhez még csak három számot kell hozzáadnunk, hogy teljes képet kapjunk az Életjel sokévi eredményes tevékenységéről: máig összesen 841 előadást rendezett, ebből 539 nagy és 302 kis műsort, valamint 145 színpadi játékot.

Nem kétséges tehát, hogy nem csupán vajdasági és országos viszonylatban egyedülálló eredmény ez. Olyan, amelyre joggal lehetnek büszkék mindazok, akik áldozatos munkájukkal hozzájárultak eléréséhez, de azok is, akik el-elmentek a zeneiskolába, a Népkörbe, a művelődési otthonba, a gyermekszínházba és a munkásegyetemre, hogy lássák a fiatalok és az idősebbek, a hazaiak és a külföldiek produkcióit.

Erről a sikeres munkáról ad majd számot az élőlétszám azon a nagyszabású esten, amelyet az évforduló napján rendez meg a régi városháza dísztermében neves művészek közreműködésével, és az ebből az alkalomból megjelenő, sorrendben negyedik, mintegy félezer oldalas évkönyvében. Ez is, akárcsak az előzőek, az utóbbi öt év tevékenységét összegezi majd, de távolabbra is visszatekint, hogy érzékeltesse városunk egyik legéletrevalóbb amatőr művelődési intézményének szerteágazó munkáját.

(7 Nap, 1983. július 8.)

A KÖNNYŰ MŰFAJ RIVALDAFÉNYÉBEN

Nyári beszélgetés Póka Évával

A *Dundo Maroje* Petrunjellájaként ismerte meg a vajdasági közönség Póka Évát; bemutatkozásáról (közismerten nem könnyen lelkesedő) kollégánk csillag születéseként számolt be. Póka Éva azonban — legalábbis számunkra — inkább tűzijáték volt: szíporokázott, elkápráztatott bennünket, és amilyen váratlanul jött, úgy el is távozott a Szabadkai Népszínház színpadáról, a vajdasági közönség szeme elől.

Az ismerősök tudják: szülei, öccse Szabadkán él, gyakorta hazajár, nyáron többször is. Legutóbbi itthon tartózkodását használtuk fel arra, hogy elbeszélgessünk vele.

— Két éve, a *Lola Blau* emlékezetes sikere után eltűntél a szemünk elől. Mi történt veled azóta?

— Időrendbe szedve: férjhez mentem, született egy kislányom (Evi-ke másfél éves és búbajos gyerek), Pesten élek, játszom, énekelek...

— Erről az utóbbiról, a játékról és az éneklésről valamivel bővebben...

— W. Lloyd Webber (a *Szupersztár* és az *Evita* szerzője) T. S. Elliott szövegére írta meg a *Macskák* című musicalt. En Londonban láttam az előadást (ne mondjam: ráment minden pénzem, amit ruhatáram felfrissítésére szántam), valósággal magával ragadott. Megvásároltam a kottákat is, megtanultam, és rádióra énekeltem a Memory-dalt. Másfél évvel később, amikor Pesten Szirtes Tamás hozzáfogott a *Macskák* színre viteléhez, valakinek eszébe jutott a dal, és meghívtak. Szerepem nem nagy, de rendkívüli

lehetőségeket kínál a sokoldalú bemutatkozásra. Márciusban volt a bemutató, azóta 28 előadása volt a *Macskák*nak, és a szerződés értelmében még legalább két idényben műsorban marad.

— Azóta — úgy hallottam — újabb társulatnak is tagja lettél?

— Igen. Maklári, a Fővárosi Operettszínház karmestere, miután meghallgatott a *Macskák*ban, próbaéneklést ajánlott. Az első — úgy érzem — nem volt éppen sikeres, a második annál inkább. Nem sokkal később telefonüzenetet kaptam, bemennék-e aláírni a szerződést. Bementem.

— Mit csináltál közben?

— Nyolc felvétel a rádiónak, kettő a tévének, lemezfelvételek, készülő a harmadik Eisemann-est (az ősz folyamán felvételezik), sok nyilvános fellépés... Soroljam tovább? A Hilton-szállóban tavaly is, idén is nyári produkcióként *A néma leventé*ben játszottam. Van egy dalfelvétel, amit elküldtek az NSZK-ba, egy táncdalfesztiválra...

— További terveid?

— Új társulat jóformán pályakezdet jelent; elsősorban meg kell szilárdítanom a helyzetemet, helyt kell állnom az új szerepekben és tovább játszanom a *Macskák*ban. Emellett a már említett felvételek, nyilvános szereplések.

— Itthon mikor látunk?

— Ez az, ami nem csupán tőlem függ. Ha tőlem függne!... Mindenesetre nagyon örülnék, ha a műsornaptár lehetővé tenné, hogy fellépjek az Eletjel 25 éves jubileuma alkalmából rendezendő műsorban, amire meghívtak. Nagyon szívesen jönnek, mert — talán még vannak, akik emlékeznek rá — egészségügyi középiskolás diákként az Eletjel pódiumán léptem először közönség elé, és ez döntően meghatározta további életpályámat.

Szöllősy Vágó László

(*Magyar Szó*, 1983. augusztus 20.)

HAZAI TAJAKON

Hazánk sokarcú ország: vannak kalászt ringató rónái, zúgó erdői, kopár sziklái, Tájékozó hegyi patakjai vagy lustán hömpölygő folyói három tengerbe hordják vizüket. Népezenéje is legalább ennyire sokszínű és sokféle ihletést tükröznek a költemények is, melyek egy-egy vidék, tájegység költői visszhangjai. Ezekkel a gondolatokkal vezette be *Hazai tájakon* című műsorát az Eletjel hétfő esti számának előadó gárdája.

Hazánk nemzeteinek és nemzetiségeinek népezenéje, jugoszláv költők versei szerepeltek az est műsorán. A zeneszámokat a Népkör népdalkórusa, citerazenekara, kamaragyüttese és szólistái — Hartig Albert, Mák Attila és Milánovics Sándor —, a költeményeket Agoston Pribilla Valéria, Ratko Jakšić, Németh János és Szöllősy Vágó Veronika tolmácsolta. (...)

(*Magyar Szó*, 1983. szeptember 28.)

ORSZÁGJARÁS

Szöllősy Vágó László rendezte az Eletjel szeptemberi rendes számát, amely a *Hazai tájakon* címet viselte.

Impozáns szereplőgárdát mozgatott meg a kétnyelvű műsor, hiszen a Népkör citerazenekara, népdalkórusa és kamaragyüttese közreműködésével készült. A törzsanyagot azonban Jugoszlávia tájairól szóló versek és prózai írások alkották. Együtt hallhattuk Fehér Ferenc négy versét, mindahány országjárásainak visszhangja, továbbá Stevan Raičković őszinte vallomását a Tiszáról. A hazánk különböző vidékeit megidéző népdalcsozor pedig kiegészítette ezt a „szerelmes földrajzot”.

A színvonalbeli egyenetlenségektől nem mentes előadás mégis több tanulsággal szolgált. Az egyik, hogy az irodalmi összeállítás egyenrangú részévé tette a zenét: egyenlő számú prózai és zenei szám fonódott egésszé. Mintha az lett volna a rendező célja, hogy a műsort levegősebbé tegye, az emberi szó kizárólagosságát, mindent elnyomó fölényét csökkentse. Ennek a célkitűzésnek megvalósításában különösen a Népkör jónévi citerazenekara segítette. Az irodalmi szövegek felolvasói közül viszont Németh Jánost és Agoston Pribilla Valériát emelném ki.

-orv-

(7 Nap, 1983. szeptember 30.)

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ IRODALMI SZÍNPAD

A KÍSÉRLETEZŐ, FIATAL SZÍNJÁTSZÓK SIKERE

Második díj az amatőrök tartományi versenyén

Újat nyújtottak és nem vállalkoztak erejüket meghaladó feladatra — emelte ki az amatőr kisszínpadok tartományi szemlélén az egyik zsűritag a második díjjal jutalmazott szabadkai együttes játékát elemezve. Az első díjjal a pancsovai Atelje mladih elnevezésű együttes előadását jutalmazták.

November 3-ától 5-éig bonyolították le az idén Pancsován a hagyományos vajdasági versenyt, amelyen kiemelkedő sikert ért el az Eletjel Irodalmi Színpada. Nyolc középiskolás Horváth Emma rendezésében pantomimjátékot adott elő Andersen meséiből. A második helyezésen kívül a rendezőt és az egyik szereplőt, Molnár Gábor Mariannát különdíjban részesítette a bíráló bizottság.

A szabadkai együttes teljesítménye annál is inkább figyelemre méltó, mivel az iskolaév elején kezdték el a próbákat. A pantomimjátékot ugyanis eredetileg a tavalyi negyedik középiskolások tanulták be, s most gondoskodni kellett az utánpótlásról. A Csáth Géza Kör új szavalóiból és számos lelkes irodalombarátból alakított ki azután a rendező ismét öntevékeny csoportokat.

A pantomimművészet nálunk még nem honosodott meg, de az elismerés után talán más egyesületekben is visszhangra talál a szép kezdeményezés. Környezetünkben még nem jött létre megfelelő együttműködés a települések művelődési otthonai és egyesületei között, pedig egymás eredményeiből tanulni, sikertelenségeiből okulni lehet. A vezetőségi tagoknak nem kellene várniuk, hogy a vendégszereplők kopogtassanak az ajtón, hanem a művelődési eseményeket figyelemmel kísérve nekik kellene fellépésre invitálni a rokon egyesületek tagjait.

A díjazott előadás nemcsak a kísérletező kedv sikeréről tanúskodik, hanem arra is jó példa, hogy miként lehet kevés pénzből is újszerű és hasznos tevékenységet kifejteni.

GA

(Szabadkai Rádió, 1978. november 8. — Magyar Szó, 1978. november 10.)

ÉREM A JUBILEUMHOZ

Az idén harmadszor rendezték meg Pancsován a kamara- és kísérleti színházak színjászainak immár hagyományos szemlélét, s azonnal tegyük hozzá: teljes titoktartásban, mert a közvélemény majdhogynem semmit sem tudott erről az érdekes versenyről, amelyen rendszerint a műkedvelés új távlatainak az alapjait rakják le azok a műkedvelők, akik a hagyományostól eltérő eszközökkel keresik a színjátszás új formáit. A község műkedvelő színjászói az eddig megtartott három fesztiválon ugyancsak kivágták a rezet, s már-már azt mondhatjuk, hogy községünk fiataljai mindig képesek valami frisset, reménykeltőt produkálni: tavalyelőtt a csantavériek jeleskedtek, tavaly a bajmokiak hozták el a bánáti városból az ezüstérmét, a most lezajlott fesztiválon pedig a pancsoviaiak és a zrenjaniniak mellett a szabadkai Életjel fiataljai vizsgáztak kitűnőre, játékkukkal igazolták létüket, tehát a jubiláló Életjel *Andersen meséi* című pantomimjével egy második helyet szerzett, s ez akkor is figyelemre méltó eredmény, ha tudjuk, hogy nem a fesztiválon elért helyezések, hanem a folyamatos munka határozza meg a műkedvelés további útját, de mindenki előtt ismeretes az is, hogy Horváth Emma tanárnő vezetésével a szabadkai diákok évről évre színvonalas előadásokkal lépnek közönség elé.

Mindenesetre örömmel kell nyugtázni a sikert, mert néha úgy érezzük, hogy községünk műkedvelői — s nemcsak ők — valahogy „társadalmon kívül” rekedtek. Sikereiket agyonhallgatják, s jobbára ott zúgatják a harangokat, ahol a munka nem érdemel ünnepet. A bajmokiak az idén nem neveztek be a versenyre, nagy kár, de helyükbe Horváth Emma új tanítványai léptek, s éppen most, a műkedvelő színjátszás nagy válsága idején. Az értelmiségi pályán együtt haladni a pancsovai egyetemistákkal és a zrenjanini Madách rutinos színjászóival — Horváth Emma volt az egyetlen amatőr rendező — erény és érdemleges siker. Nagykorúsági bizonyítvány ez, s reméljük, hogy ez az érem mozgalomba tömöríti a csantavérieket és a bajmokiakat, hiszen most már három olyan központunk van, ahol valami csillog a vitrinben.

bz

(7 Nap, 1978. november 10.)

SZABADKAIK — MÁSODIKOK VAJDASÁGBAN

Az Életjel keretében működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör november 3-tól 5-ig részt vett a vajdasági kishírási pancsovai megrendezett szemlélén és a tartomány öt legjobb együttesének vetélkedésében a második helyen végzett. A szabadkai fiatalok első ízben mutatkoztak be a fesztivál közönségének öt Andersen-mese pantomimváltozatával.

Fellépésüket diplomával és a női szereplőnek kijáró plakettel jutalmazta a zsűri, Horváth Emmát pedig a legjobb amatőr rendezőnek nyilvánította.

(Subotičke novine, 1978. november 10.)

A VAJDASÁGI KISSZINPADOK VII. FESZTIVÁLJA UTÁN

(...) A második előadás, *Andersen meséi*, a szabadkai Életjel Irodalmi Színpada tagjainak bemutatásában fellelkesítette a nézőket. Horváth Emma rendezte. Őt mese volt ez pantomimelőadásban, de felesleges mozdulatok nélkül, szórakoztatóan, harmonikusan, tisztán. Ily módon sikerült a rendezőnek a közönség számára teljes művészi élményt nyújtania és minden lehetőséget kiaknáznia, amelyet ez a költői képzetektől csordultig telt szöveg nyújt. Az előadás hatása igen poétikus, hamisítatlan volt, mivel min-

den mozdulat a játék belső mély átéléséből fakadt. Ugyanekkor ez az előadás annak bizonyítékául is szolgált, hogy a szövegnek a rendező által való helyes megközelítése és a jó összjátékú együttes szavatolja a sikert. Noha ez volt az első műkedvelő együttes Vajdaságban, amely pantomimet választott, az előadás megfelelő művészi szintet ért el és semmi jelét sem mutatja annak, amit dilettantizmusnak nevezhetnénk.

K. Kriváková

(Hlas L'udu, 1978. november 11.)

AMATŐRÖK SIKERE PANCSOVÁN

Unnapi események színhelye volt a napokban Pancsova. Itt rendezték meg az idén is a vajdasági kisszínházok VII. fesztiválját, amelyen a mitrovicai amatőrszínház, a szabadkai Eletjel, a zrenjanini Madách, a fehértemplomi Žarko Vasiljević és a pancsovai ifjúsági művelődési egyesület színjátszó együttese lépett fel. (...)

Szabadkát az Eletjel együttesének fiatal tagjai képviselték a fesztiválon *Andersen meséivel*, amelyet Horváth Emma rendezett. A közönség nagy részének talán először volt alkalma olyan színpadi művet látnia, amelyben a színjátszók a cselekményt nem beszéddel, hanem arcjátékkal, mozdulatokkal és táncsal fejezik ki.

A szabadkai együttes játékára külön jellemző a rendező szabatos munkája, az együttes fiatal tagjainak egyszerű és céltudatos játéka. (...)

Az első díjat a pancsovai ifjúsági művelődési egyesületnek, a második díjat a szabadkai Eletjel együttesének és a harmadik díjat a zrenjanini Madách amatőregyüttesnek ítélte oda a bíráló bizottság. (...)

Bajtay György

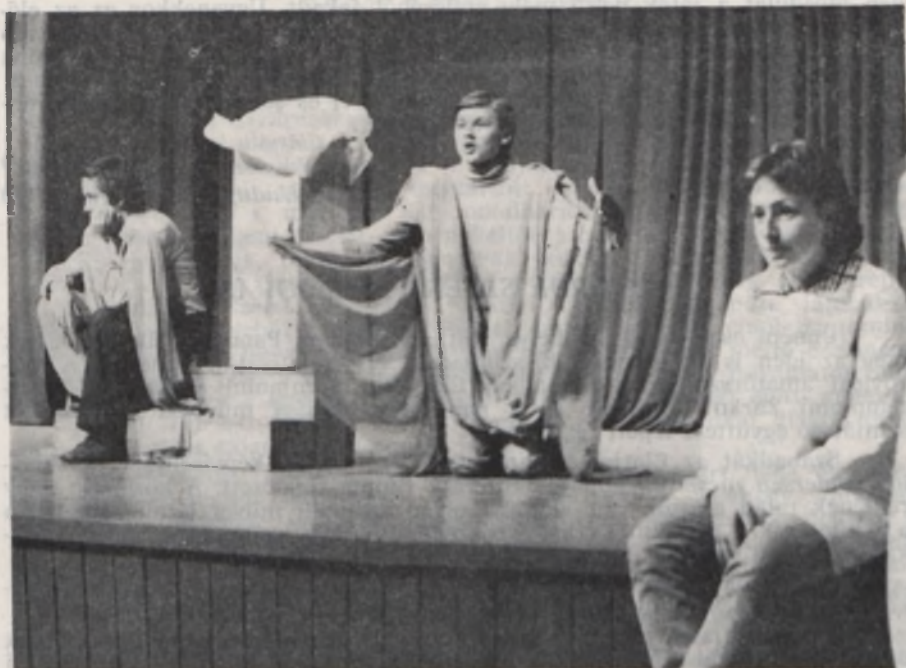
(Dolgozók, 1978. november 16.)

NYOLC ELŐADÁS EGY HÓNAP ALATT

Az Eletjel műhelyében, amióta csak megalakult huszonegy évvel ezelőtt, mindig is folyamatos volt a munka. Az azonban még nem történt meg, hogy egy hónap alatt nem kevesebb, mint nyolc előadást tartott volna. Most azonban megtörtént: áprilisban ötször előadta a keretében működő Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *Shakespeare Szentivánéji dómjána* pantomimváltozatát, mégpedig mind az öt ízben osztatlan sikerrel, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör színvonalas válogatást készített a Nyugat költőinek műveiből, majd az élőlátszó színjátszói — házi főpróba keretében — színre vitték Karinthy Frigyes *Az emberke tragédiája* című paródiáját, végül pedig kilenc vers- és prózamondó búcsúestjét láthattuk a volt Moša Pijade Gimnázium dísztermében.

Ezúttal csak az utóbbi két rendezvényt foglalkozunk. Az említett paródiát az Eletjel fiataljai a község műkedvelő együtteseinek bajmoki szemléjére készítették el és március 23-án be is mutatták. A zsűri a darab három szereplőjét a legjobb színpadi beszédért elismerésben részesítette, Horváth Emmát pedig a legjobb amatőr rendezőnek kijáró díjjal jutalmazta. Nem méltatlanul, mert az előadás gördülékeny, ritmusa van, Illés Zoltán, László Sándor és Banka Livia pedig — jóllehet először léptek az élőlátszó közönsége elé — olyan otthonosan mozogtak a színpadon, mintha sokévi színjátszói gyakorlattal rendelkeznének. Nem kétséges, hogy a szabadkai bemutaton is méltó elismerésben lesz részük.

A Csáth Kör tagjainak magyar, angol és francia nyelvű búcsúestje is megnyerte az irodalombarátok tetszését. A változatos és színvonalas műsor nagyobb részében a művészetről, a szerelemről, az élet értelméről és életörömről szóló verseket hallottunk egy-egy Bartók- és Gershwin-szer-

*Mindig derűt fakasztott Az emberke tragédiája
(Illés Zoltán, László Sándor és Banka Livia)*

zeménnyel elválasztva egymástól, majd gyermekversek következtek. Természetesen nem mind a kilencen tolmácsolták egyforma színvonalon az egyes számokat, de mindannyian figyelemre méltó tehetségről tettek tanúbizonyságot. Különösen Dankó Agnes, Gáspár Irma és Tóth Edit produkciója tetszett. Az előbbi egy hosszabb részletet adott elő Barta Sándor *A zöld fejű ember* c. oratóriumából, Gáspár Irma meggyőző erővel mondta el Verhaeren *A szél* című versét, az utóbbi pedig megrázó drámaisággal a *Barcsai* című népballadát. A *Hogyan kell madárportrét készíteni?* című bűcsüest mindenképpen emlékezetes marad mind az előadók, mind a szép számú közönség számára.

(7 Nap, 1979. május 11.)

ELŐADÁSOK DIÁKOKNAK

A diákok mindig is szép számban látogatták az Eletjel előadásait. Az utóbbi időben azonban nemcsak a középiskolások, hanem az általános iskola tanulói is. A múlt hónapban például kizárólag számukra négyszer is előadták Shakespeare *Szentivánéji álom* c. művének pantomimváltozatát. Mind a négy ízben a Jovan Jovanović Zmaj iskola növendékei tekintették meg a rendhagyó rendezvényt, s a látottakról elismerően nyilatkoztak. A múlt héten a Sonja Marinković kisiskolásait látta az élőújság vendégül, s előadta számukra *Az emberke tragédiája* című Karinthy-paródiát, amelyet két héttel előbb a társadalmi tevékenységek szakmunkásképző iskolaközpontjának hallgatói számára is bemutatott. E hét elején viszont a pedagógiai akadémia növendékei voltak kollektívan kíváncsiak a Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjainak bűcsüestjére. A *Hogyan kell madárportrét készíteni?* című előadás megszervezője Rozsnai Barbara szerbhorvát szakos tanárnő volt.

(7 Nap, 1979. május 18.)

A mozdulatok harmóniája jellemezte a Szentivánéji álom pantomimváltozatát

VÁLTOZATOS HANGVÉTEL

A múlt hét péntekje meglehetősen rendhagyó nap volt az Életjel több mint két évtizedes történetében: fél nap alatt három előadást is tartottak az élőújság keretében működő Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad együttese. Elsőként, 11 órai kezdettel, az *Andersen meséi* című nagy sikerű pantomimet újították fel a Sonja Marinković Általános Iskola tanulói számára, majd közvetlenül utána a *Szentivánéji álom* ugyancsak pantomim-változatát adták elő a süketnéma diákoknak, este viszont — úgyszintén a Népkör nagytermében — Karinthy Frigyes paródiáival mutatkoztak be a közönségnek. A legnagyobb magyar humorista népszerűségéről ismételtlen megbizonyosodhattunk ezen a rendezvényen, mert a felújított terem megtelt közönséggel és vastappsal jutalmazta a három fiatal szereplő, Banka Livia, Illés Zoltán és László Sándor teljesítményét. Meg is érdemelték, mert folyamatos, pergő szövegmondásukkal, szinte percről percre változó játékkukkal magukkal ragadták a nézőket. Nagy erőfeszítést igényelt ez részükről, felkészültség mellett komoly energiakifejtést is. Produkciójukat jó ritmus, változatos hangvétel és begyakorolt mozgás is jellemzi, hála Horváth Emma tanárnő hozzárető rendezői munkájának.

(7 Nap, 1979. május 25.)

ÖSBEMUTATÓ A KOSZTOLÁNY SZÍNPADON

Az Életjel 400. előadása

Ösbemutatót tart négyszázadik előadásaként az Életjel: Miodrag Pavlović jeles jugoszláv író *Igra bezimenih* című művét mutatja be a keretében működő Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad. Szerény jubileum ez, de jelentős állomás az élőújság huszonegy éves történetében, hiszen ez a szám csak a nagyobb rendezvények számát jelzi, mivel másik alosztálya, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör további 198 miniműsort adott. Sok munka van mögötte, a próbák száza, ezrei, sok siker és — természetesen — sikertelenség is. De ami mindennél fontosabb: folyamatosság, több mint két évtizedes állandó munka, amelynek során a vers- és prózamondók, a színjátszók egész sora került ki az Életjel műhelyéből.

December 20-án, csütörtökön is új tehetségeket láthatunk majd pódiumán: az Egység Általános Középiskola tanulóit, akik Olga Afanaszjeva-Torok tanárnő rendezői irányítása mellett keltik életre a *Névtelenek játékát*, amely a mai ember háborús traumáit fejezi ki a költői szó erejével. Azt igyekeznek érzékeltetni velünk, milyen változáson mennek át a világűrben való bolyongásuk során, s hogyan vezet vissza őket a szerelem az emberek közé. Voltaképpen nem az egész darabot játsszák el, mert az meghaladná erejüket és képességüket, hanem a kétórás mű ötven percbe sűrített változatát, de így is teljes képet kapunk a kiváló költő, tanulmány- és drámaíró 1963-ban megjelent színpadi művéről. (...)

(7 Nap, 1979. december 14.)

IGY ÉRDEMES

Miodrag Pavlović A névtelenek játékának ősbemutatójáról

Olga Afanaszjeva Torok, az Egység Általános Középfiskola tanára azon kevesek közé tartozik, akik a színvonalas diákszínházi előadások látogatásában. Nem kis feladat ez, hiszen a közönségnek olyan rétegeit mozgósítja, amelyek eladdig zömmel idegenkedtek a színházi előadások látogatásától. S most egyszerre, lévén társaikról szó, akik a színpadon beszélnek és mozognak, zsúfolásig megtöltik a színteret s a várva várt kontaktus a nézőtér és a színpad között létrejön. Ez a munka, amelyet Olga Afanaszjeva-Torok kifejt, biztosan erősebb és értőbb közönséget nevel majd a színháznak.

Általános értékein túl milyen is volt ez az előadás? Elénk színésztevékenység jellemezte: pergő színpadi beszéd és sok mozgás. Tehát játékcentrikus bemutatót láttunk, amelyben a kosztümnek, a színpadnak csak kísérő szerep jutott. Nem éreztük ezeknek a kiegészítőknél hiányát. Amennyit használt belőlük a rendező, izléses volt, tehát odaillo.

És a darab? Rendezőnk valóban papírsírjából támasztotta fel Miodrag Pavlović jeles jugoszláv kortárs író színpadi művét, amely egy elképzelt világégés utáni helyzetet rajzol a néző szemé elé. Az emberek ugyan nevüket is elfeledték, de feltétlen tiszteletüket is az idollok iránt: a sors túlvilági megtestesítői és a többi isten mind hiába handabandázik, elveszítették hatalmukat az ember fölött. Valamiképp az egész színpadi játék a homo sapiens diadalát sugallta.

Bár a színdarabot csak mozaikszerűen összeállított szemelvényeken keresztül ismertük meg, a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad ősbemutatója igen sikeresnek mondható. Reméljük, többször is láthatjuk még a közönség, a szereplők és a rendező örömeire.

(-H)

(7 Nap, 1980. január 4.)

SZINDARAB — NYUGDÍJASOKNAK

Karinthy Frigyes *Az emberke tragédiája* című paródiája csaknem egy év óta a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad műsorán szerepel. Az együttes a tavalyi bajmoki szemlén, március 23-án mutatta be osztatlan sikerrel: a zsűri a darab három szereplőjét — Banka Líviát, Illés Zoltánt és László Sándort — a legjobb színpadi beszédért elismerésben részesítette, Horváth Emmát pedig a legjobb amatőr rendezőnek kijáró díjjal jutalmazta. Azóta a verses paródia újabb öt előadást ért meg: tavaly hárommal, e hét elején pedig kettőt. Hétfőn a lelkes fiatalok ellátogattak a kertvárosi gerontológiai klubba és 16 órai kezdettel előadták a nagy humorista művét, majd másfél órával később a nyugdíjasok sétacsoportja otthonának lakóit nevetették meg vele. A jelek szerint továbbra is műsoron marad és az idény végéig megéri a tizedik előadást.

(7 Nap, 1980. február 22.)

FECSKELÁNY

Bemutató Bajmokon

Amikor Dér Zoltán gondozásában a Fecskelány című dokumentumregény elhagyta a nyomdát, akkor senki sem gondolt arra, hogy a mű lehetséges színpadi változata is feladatvállalásra ingerelheti a rendezőt, a színjátékosokat. Ismeretes, hogy Kosztolányi Dezső egyik versében riasztó képet fes-

tett a szabadkai kislányról — Lányi Hedvigről —, akibe a magyar irodalom óriása szerelmes volt, de a mámoros szerelem után jött a kiábrándulás. Kosztolányi Dezső a továbbiakban csak kínos és hazug szerelemről tud, s a Fecskelány is csak egy nagy-nagy csalódás. Lányi Hedvig mindössze tizenhárom éves volt amikor megismerkedett Kosztolányi Dezsővel. Édesapja a szabadkai zeneiskola igazgatója. A kislány valósággal beleszületett az irodalomba, hiszen ismeretséget köt Csáth Gézával, találkozik — és elbeszélget — a New Yorkban Karinthy Frigyessel és Bródy Sándorral. A Fecskelányt, ezt az igazó becenevet a kislány az írótól kapta az 1908. január 23-án kelteztet levélben. Az íróval Lányi Hedvig 1907. június 2-án találkozott először. A könyv — és természetesen a színmű is — szerelmes levelezésüket tartalmazza, tulajdonképpen a lány naplójába lapoz bele Kollár Eva, aki a Fecskelányt tolmácsolja. Szép és boldogtalan ez a szerelem, minden jelenetben ott van a szereplők nyomában az a bolondos fickó, akit úgy hívnak, hogy Szerelem.

A bajmoki színjátszók vállalkozása mindenképpen dicséretet érdemel. Dér Zoltán dokumentumregényét Barácius Zoltán dolgozta át színpadra. Lányi Hedvig szerepében Kollár Eva lép fel. Kosztolányi Dezsőt Juhász László szólaltatja meg, s mivel a mű elsősorban a kislány naplójával foglalkozik, a nagyobb szerep Kollár Evának jutott. Szerepéről ezt mondta:

— Mind ez ideig az *Úvegfigurákban*, az *Egy bőrönd szerencsétlenségében*, a *Disznótór a méltóságosnál* című vígjátékban és a *Nyárban* léptem fel. A Fecskelány hatalmas, de hálás anyag. A naplóírást — pontosabban: naplómondást — 1906. október 16-án kezdem és 1912. január 12-én fejezem be. Úgy tudom, hogy Lányi Hedvig hatvan évig hallgatott, nem perelt a költő magatartásával. A naplója azonban azt bizonyítja, hogy a Fecskelány valóban fecskelány volt, aki minden ízével, idegével szerette a költőt. Nagyszerű a feladat, de be kell vallanom, hogy a bemutató előadástól nagyon tartunk.

Juhász László Kosztolányi Dezső maszkjában lép színre.

— Tisztában vagyok a feladat nehézségével. Komolyan és felelősségérzettel készültünk a bemutatóra. Hiteles szöveget tolmácsolunk, valóságos levelekből és vallomásokból állt össze a darab. A romantikus szöveg — bennünket, mai fiatalokat is — magával ragad.

Bemutató 1980. március 29-én a bajmoki Jedinstvo — Egység Művelődési Egyesület nagytermében. Hamarosan a szabadkai közönség is láthatja az érdekes színpadi vállalkozást, amely iránt nagy az érdeklődés. Az előadás rendezője Barácius Zoltán. A díszletet Tomiszlav Majanović tervezte.

(7 Nap, 1980. március 28.)

SZÍNVONAL, FIATALOS LENDÜLET

Vasárnap Bajmokon, a művelődési otthonban, ünnepélyes megnyitóval megkezdődött a község színjátszóinak hagyományos szemléje. Ezúttal hat együttes nevezett be a versenyjellegű fesztiválra. Az elmúlt években több érdekes és színvonalas produkciónak tapsolhatott a közönség. A szabadkai községben az amatőrök időnként igen tevékenyen dolgoznak és sokat hallatnak magukról. Sajnos az idei szemlén is csak a szabadkaiak és a bajmokiak lépnek fel. Semmi hír a csantavérieriek, a tavankútiak, a hajdújársi, a bácsszőlősi, a kelebiaiak és a nagyfényiek munkásságáról. Örvendetes jelenségként könyvelhető el azonban, hogy a színjátszás iránt többnyire a fiatalok, tehát egy új generáció érdeklődnek. (...)

Szerdán a szabadkai Egység iskola tanulói Olga Afanaszjeva Torok rendezésében mutatták be Miodrag Pavlović *Igra bezimenih* című színpadi játékát. A fiatal színjátszók — Dragan Marković, Jadranka Tomić, Vera Marinković, Petar Platup, Zorica Aranđić, Daliborka Deanković, Eva Deanković, Vesna Kiš és Vesna Vranić — igyekezete nem volt hiábavaló. A kacérkodás a görög mitológiával persze nagyon nehéz feladat elé állította őket, de maga a szándék dicséretet érdemel. (...)

B. Z.

(Magyar Szó, 1980. március 28.)

BEFEJEZŐDÖTT A BAJMOKI SZEMLE

Kiosztották a díjakat — A legjobb előadás a Fecskelány és a Prozori ravnice

Szombaton és vasárnap három előadást láthatott a közönség.

Szombaton este először a szabadkai Életjel Csáth Géza Művészetbaráti Körének fiatal színjátszói léptek fel Horváth Emma vezetésével. Ezúttal Juha Mannerkorpi finn író *Mielőtt mindnyájan meghalunk* című művével mutatkoztak be. A tulajdonképpeni monodrámát a csoport több-személyes színműként adta elő. A darab főszereplője — Maija Salminen — visszaemlékezik életére, s az életben — nem kétséges — több kísérőnk van. A darab hősnője áldozat, a civilizáció áldozata, s mivel magánya elviselhetetlen, életének úgy vet véget, hogy beugrik a folyóba. Emberi mivoltában lealacsonyító utolsó kalandja után — mivel senki sem siet a segítségére, sem az orvosok, sem az ápolók, sem a betegek — teljesen meghasonul önmagával. Nem pesszimista és „fekete” történetet láttunk, hiszen a végső kicsengés figyelmeztető, s több olyan személy lép a színre, akik az optimizmus elkötelezettjei. A dráma főszerepét öt színjátszó elevenítette meg. A rendező ezzel a „húzással” jelezte, hogy minden emberben ott bujkálhat egy Maija Salminen. Az Életjel már ismert és új szereplői derekasan megbirkóztak a nehéz feladattal, s mint minden esetben, most is színvonalas előadással lepték meg a közönséget. Nem készítenek „nagy” előadásokat, az irodalmat szolgálják kitartással és hittel. Felleptek: Banka Livia, Ispánovics Ildikó, Lajko Tilda, Lőrinc Zsuzsanna, Pajor Gizella, Kerek Edit, Szántó Ilona, Illés Zoltán és László Sándor.

Ezután lépett be Tomislav Marjanović kitűnő díszletébe a *Fecskelány*, vagyis Lányi Hedvig, a magyar irodalom nagy írójának, a szabadkai születésű Kosztolányi Dezsőnek a gyermekkori szerelme, aki több mint hatvan évig hallgatott, s aztán megjelent a könyv: a *Fecskelány*. A kislány abban a pillanatban, amikor megismerkedett a nagy íróval, naplóra adta a fejét. Szerelmükről szól a mű, szerelmes mondatokat, szavakat tolmácsolt Kollár Éva. Megkapóan, természetesen és egyszerűen. Hatalmas színészi feladat Lányi Hedvig megjelenítése. Az előadás után azonnal megállapították, hogy az előadás nagy erénye a tiszta és szép szövegmondás és a pontos értelmezés. Dér Zoltán művét több alkalommal ismertettük — a könyv megjelent a Forum gondozásában —, ezért most nem térünk ki a *Fecskelány* újabb taglalására, de maga az előadás útmutatóul szolgálhat. A bajmokiak tehát megünnepelték az író születésének 95. évfordulóját, meghozzá a lehető legszebben. A közönség a több mint hetvenperces produkció végén nagy tapsal jutalmazta Kollár Éva és Julász László ihletett játékát. Itt jegyezzük meg, hogy a 85 esztendő Lányi Hedvig (...) az előadás előtt sok sikert kívánt az előadóknak, akik — mint ismeretes — egy hiteles naplót tolmácsoltak. Az előadást Barácius Zoltán rendezte. (...)

A községi fesztivál két legjobb előadásának a *Fecskelányt* — Barácius Zoltán rendezésében — és a *Prozori ravnice* című produkciót — Geza Kopunović rendezésében — minősítette a bíráló bizottság (tagjai: Virág Mihály és Mihajlo Jančikin). Ez a két előadás képviseli a községet a Tiszai Unnepi Játékok rendezvénysorozatán.

A legjobb női főszerepért járó díjat Kollár Éva kapta, aki Lányi Hedviget tolmácsolta a *Fecskelányban*, a legjobb férfi főszereplő pedig Zvonko Matoš, a bajmoki ME színjátszója.

Színészi díjat kapott még Pajor Gizella (Életjel), Pribilla Ottilia (Népkör), Tatjana Tumbas (Bajmok) és Stojan Ivošević (Bajmok). A zsűri továbbá méltányolta Olga Afanaszjeva és Horváth Emma pedagógiai munkásságát, de kollektív dicséretben részesült a szabadkai Ivo Lola Ribar Művelődési Egyesület is.

Z. B.

(Magyar Szó, 1980. április 11.)

A SZEMLE ZASZÁMADÁSA

Vasárnap este a bajmoki művelődési otthon nagytermében az eredményhirdetéssel véget ért a község amatőr színjátszóinak hagyományos — immár XIII. — szemléje. Összesen hat együttes tett képességvizsgát, kettő Bajmokról, négy Szabadkáról. Ezúttal a két bajmoki társulat kapott vizumot a Tiszai Játékok elnevezésű rendezvény sorozatra. A bíráló bizottság tagjai (Virág Mihály és Mihajlo Jancikin) értékelése alapján Dér Zoltán *Fecskelány* című művének színpadi változata — Barácius Zoltán rendezésében — és Zoran Petrović *Prozori ravnice* című színművének bemutatása — Geza Kopunović a rendező — megérdemelte a közönség nagy tapsát. Az idei szemlén a fiatalok jeleskedtek. Fiatalok léptek fel a *Kis hercegben*, az *Amikor mindnyájan meghalunk* című darabban, az *Igra bezimenih* című Pavlović-műben, az *Arena mars* szereplőit az egyetemisták köréből verbuválták össze, és fiatal bajmoki színjátszók vitték sikerre azt a két előadást, amely továbbjutott.

Azt is érdemes megemlíteni, hogy a közönség látott egy ősbemutatót (a *Fecskelányt*), és nem hallgatható el az sem, hogy a hat bemutatott darabból négy hazai szerző műve. Tulajdonképpen „igazi” színdarab nem került bemutatásra, s ez a jelenség talán elmagyarázható, mert a próbálkozás valami mással mindig izgalmas. Mindenesetre a község színjátszói szakítottak a népszínművekkel, az idétlen, ostoba vígjátékok sem kerülnek műsorra, tehát mindent összevetve az idei fesztiválon kulturális megnyilatkozásoknak voltunk fül- és szemtanúi. (. . .)

(7 Nap, 1980. április 4.)

A FECSKELÁNY SZABADKÁN

Lányi Hedvig naplója a Népkör színpadán

Ünnepélyes keretek között emlékeztek meg Bajmokon Kosztolányi Dezső — a szabadkai születésű író — születésének 95. évfordulójáról. Az ünnep tiszteletére a lelkes bajmoki színjátszók bemutatták a *Fecskelányt*. Dér Zoltán dokumentumregényét Barácius Zoltán alkalmazta színpadra. Az előadást nagy tapssal jutalmazta a közönség. Kollár Éva és Juhász László jóvoltából „életre keltek” a halhatatlan sorok, a szerelmi vallomások valóságfedezetet kaptak, s a zsüri a szemle végén Kollár Évát minősítette a fesztivál legjobb színésznének. Valóban nem könnyű feladat egy tulajdonképpen monodrámával megbirkózni, hiszen a darabban többnyire Lányi Hedvig naplójával ismerkedünk meg, amelyben a szabadkai zeneiskola igazgatójának a kislánva nagy szerelméről vall. Beszél azokról a napokról, amelyeket Szabadkán töltött, elmondja találkozásait Csáth Gézával, Karinthy Friggyessel, Kosztolányi verseit, vallomásait olvassa lelkesülten, s közben egy kicsit élénk idézi a kort. Pontosabban: elmondja mindazt, ami körülötte történt.

A könyvet — a naplót tizenkettedik születésnapjára kapta, s akkor szent fogadást tett, hogy élete végéig ereklye gyanánt fogja őrizni — „játszósák el” a színészek. Lányi Hedvig néhány esztendővel ezelőtt mégis megszólalt. Dér Zoltán — és az újvidéki Forum — gondozásában megjelent a kötet, s csakhamar elfogyott. Romantikus szerelem ez, igaz és tiszta, egy érlelődő kislány és az akkor már országos hírnév költő Kosztolányi Dezső szerelmének hiteles története. A *Fecskelány* vallomása színpadot kapott, s most — Bajmok és Kanizsa után — a szabadkai színpadon is megtekinthető. Pontosabban a Népkörben, még hozzá április 22-én, kedden 17 és 19 órai kezdettel.

(7 Nap, 1980. április 18.)

Két emlékezetes alakítás:
Vicsi Natália *Orlandója* és Kollár Éva *Fecskelánya*

MEGOSZTOTT ELSŐ HELY

Tednap este ünnepélyes díjkiosztással befejeződött a Tiszai Ünnepi Játékok Kanizsán. A szabadkai községet ezúttal a bajmokiak képviselték, két előadással.

A magyar társulat szerdán telt ház előtt és nagy közönségsikerrel mutatta be Dér Zoltán *Fecskelány* című művét, amelyet Barácius Zoltán rendezett Tomislav Majanović diszletében. Lányi Hedviget Kollár Éva, Kosztolányi Dezsőt pedig Juhász László tolmácsolta. (...)

Bajmokon örülnek a szép sikernek, hiszen a *Fecskelány* megosztja az első helyet a házigazdákkal, akik Carlo Goldoni *Mirandolina* című vígjátékát mutatták be Koncz István rendezésében. Kollár Éva a legjobbaknak kijáró színészi díjban részesült. Játéka Kanizsán is élményszámba ment. Juhász László színészi adottságaira szintén felfigyelt a zsűri, hiszen a fiatal színjátészó dicséző oklevelet kapott. (...)

Mindenképpen fel kell figyelni a bajmokiak újabb sikerére, s különösen öröndetes a *Fecskelány* színpadi „pályafutása”, hiszen a bajmokiak ezzel a produkcióval emlékeztek meg a szabadkai származású Kosztolányi Dezső születésének 95. évfordulójáról. (...)

(Magyar Szó, 1980. április 19.)

EGY SZERELEM TÖRTÉNETE

A múltbapillantás sokszor olyan életképeket tár fel az olvasó és a színházban a néző előtt, amelyek egy letűnt kor ismeretlen szép mozzanatait jelenítik meg; arról vallanak nekünk, hogy időt lélekben megállító történetek a még ma is emlékeket őrző falak között valamikor — mondjuk

a századfordulóban — itt lejátszódtak. Dér Zoltán *Fecskelány* című dokumentumregénye a régi Szabadka falai közé visz vissza bennünket, Kosztolányi Dezső ifjúkorába, amikor „Dide” itt először szerelemre gvulladt, és a szerelem lángját felszította a csitri lány, Lányi Hedvig szívében. Az életbe induló költő és a tizennégy éves leány szerelme olyan fátyolfinom szövésű volt, mint Kosztolányi álmai *A szegény kisgyermek panaszaiban*. Csupa vágyódás a kettőjük közötti kapcsolat, egy szerelem ígérete, amely egymástól távol csak a két szívben égett, akár Daphnis és Chloé szerelme: az érintetlenségben égett és anélkül, hogy akár egyszer is ez a két láng egybefonódott volna, pár évi sajtó lobogás után kialudt. De mindkét fény egy ártatlan, mély, igaz szerelem történetét világította meg.

A dokumentumregényt Barácius Zoltán dramatizálásában és rendezésében mint színpadi játékot láttuk a Népkör halk fényvel és egy gyertyaszállal megvilágított pódiumán. A rendező fiatal bajmoki műkedvelőkkel vitte színpadra ezt a művet és mesteri keze nyomán a színjátszók meglepő finomsággal érvényesítették ennek a sejtelmes hangszerelésű „vallomásnak” távoli üzenetét: egy kibontakozó nagy költő és a nagylánnyá érés felé haladó csitri szerelmét, amely — bármennyire izzó is volt — nem tudta áthidalni a két család: a Kosztolányi és a Lányi család közötti távolságokat. Így, befejezetlenül is nagy szerelmi tragédiát idéz ez a röpke játék.

Kollár Éva Lányi Hedvig alakjának megjelenítésében olyan lepkeszerűen szüziessé volt, mint ahogy ez a kép fecskelányként a költő szívében élt. Naivan vergődő, mint egy lepke a lámpafényben, s majdnem hangtalanul szenvedő, ahogyan csak egy ilyen kimondhatatlan belső fegyelemben élő lélek tud mimikri életű lenni. Ez a legtöbb, amit itt Kollár Éva egyszerű szépséggel nekünk adott. Juhász László a költő alakításában egy jelen nem levő személyt érzékeltetett, úgy, mint egy őszinte távoli üzenetet.

Elmondhatjuk: olyan színházi estén vettünk részt, amely sok gondolatot ébresztett bennünk a színpadi közlésnek olyan közvetlenségével és tisztaságával, amit nem lehet egykönnyen elfelejteni.

L. E.

(7 Nap, 1980. május 2.)

A TARTOMÁNY AMATŐR SZÍNJÁTSZÓINAK 21. TALÁLKOZÓJA

(...) Vajdaság amatőr színjátszó együttesének 21. találkozóján négy előadást mutattak be. Dér Zoltán *Fecskelánya* Barácius Zoltán dramatizálásában és átdolgozásában és a bajmoki Egység Művelődési Egyesület előadásában (...) a szemle utolsó előtti napján volt műsoron.

A *Fecskelány* szövegét Barácius Zoltán alkalmazta színpadra Dér Zoltán dokumentumregénye alapján, s ezt a lírai szöveget Lányi Hedvig és Kosztolányi Dezső szerelméről a bajmoki Egység Művelődési Egyesület társulatával adatta elő. A két színész, aki az előadás egész terhét vállalta, meglehetősen ügyesen elevenítette meg a közönség előtt egy szerelem születését és elmúlását. (...)

Nevena Simin

((Dnevnik, 1980. június 10.))

A BAJMOKIAK ÚJABB SIKERE

A bajmoki Jedinstvo—Egység fiatal színjátszói — Kollár Éva és Juhász László — nagy sikerrel mutatták be a bajmoki községi szemlén, a kanizsai körzeti vetélkedőn és a szabadkai Népkör színpadán Dér Zoltán *Fecskelány* című művét, Barácius Zoltán rendezésében. Ez az ihletett előadás mindenütt elnyerte a közönség és a zsüri tetszését, s ennek eredményeként bejutott az amatőr színjátszók tartományi döntőjébe, amelyet az idén Sára Pazován és Kikindán bonyolítottak le. A vasárnap esti eredményhirdetésekor a zsüri elnöke — dr. Káich Katalin — a bajmokiakat is szólította. A lelkes társulat kollektív díjban részesült, s megkapták a szemle egyik legértékesebb díját. A szép és tiszta magyar beszédet méltányolta a zsüri. Kollár Éva a legjobb női főszerepért kapott díjat.

Közfelfogásunk már-már elfelejtette, hogy színjátszóink — akár hivatásos, akár amatőr — egyik fegyvere a szép magyar beszéd. A tehetség szikrája most a megverteztett színpadi élménnyel kapott művészi képet és megérdemelt elismerést. Kollár Éva és mindazok, akik a szabadkai községben alázattal és lelkesen szolgálják a művelődés ügyét, ebben az esztendőben egy kissé átrendezték a „színházi világot”. A bajmokiak bebizonyították: csak erőtlen és igaz műveket érdemes színpadra vinni, a színpadi igazság ott található meg, ahol a munkának értékmérője is van. Színjátszásunk egésze nem stagnál, ha olyan fiatalok művelik, mint amilyen Kollár Éva, Péntes Kati, Dukai Varga Ilonka, Dukai József, Klinócki Nándor, Juhász László, Hercegi Tibor és a többiek — az Életjel és a Népkör színjátszói —, akik szembeszegülnek a művelődéspolitikai torzulásokkal és jobbra értékes szöveggel kérik fel magukat a színpadra. Munkájukat, vállalkozásukat ismét siker koronázza.

(Magyar Szó, 1980. június 12.)

KOLLEKTÍV DÍJ

A *Fecskelány* kikindai sikere

Vasárnap az eredményhirdetéssel befejeződött Kikindán a tartomány amatőr színjátszóinak hagyományos szemléje. A szabadkai községet a bajmoki Jedinstvo—Egység fiatal színjátszói képviselték, s mint már annyiszor, ezúttal is derekasan helytálltak. Telt ház előtt került bemutatásra a községi és a körzeti szemle legjobb produkciója. Dér Zoltán *Fecskelány* című művét nagyra értékelte a szakzsüri, s az előadást követő kerekasztal-beszélgetés résztvevői rámutattak, hogy az amatőr színjátszás helyes, habár nehéz és rögzös úttal választották a bajmokiak. A feladatnak maradéktalanul eleget tettek: többen a szép magyar beszédet dicsérték, magát a vállalkozást, érdekesnek és lírainak találták a szöveget, s felsőfokon méltatták a szereplők igyekezetét, akik Barácius Zoltán irányításával valóban nagyszerű előadással mutatkoztak be a bajmoki, a kanizsai, a szabadkai és a kikindai közönségnek.

A megérdemelt díj ezúttal sem maradt el. A nagy hagyományokkal rendelkező és félprofi alapon működő társulatok mellett a bajmokiakat is díjazták, s ez a díj igen értékes. Az együttes kollektív díjban részesült. Kollár Éva és Juhász László tehát sikerre vitte a *Fecskelányt*. Reméljük, hogy az előadást még néhányszor megtekinthetjük, hiszen érkeztek meghívások Zrenjaninból, Topolyáról, de az őszi évadban városunkban is több alkalommal színpadra kerül.

(7 Nap, 1980. június 13.)

KARINTHY-KÓSTOLO

a Horgosi Ifjúsági Színpad előadásában Szabadkán

Múlt csütörtökön kétszer népesült be a Népkör nagyterme, és nemcsak a színpad, de a nézőtér is ugyancsak nyüzsgött. Az Életjel látta vendégül a Horgosi Ifjúsági Színpadot, amelynek délutáni és esti programján három Karinthy-egyfelvonásos szerepelt: *Kolumbusz tojása*, *Szabályos lélektani dráma* és *Visszakérem az iskolapénzt*.

A főleg diákokból álló közönség igen jól szórakozott, bár úgy véljük, a fiatal együttes nem használta ki eléggé a Karinthy-szövegek kínálta sok-sok lehetőséget. Elsősorban az előadás ritmusa csökkent helyenként a megengedett alá. Lendület híján pedig még a legszellemesebb párbeszéd is vontatottá válik.

Az ifjú műkedvelők kísérlete azonban mégis sikeresnek és dicséretesnek mondható. Úttörő munkájuk gyümölcseként közönségünket megajándékozták egy kellemes estével.

Vérbeli amatőrök esetében mindig elámul az ember az ügyszeretet láttán, az ilyen munkával járó nyüglődés, meg nem értés elviselésén. Mekkora munka árán jutottak el a horgosiak is eddig a szintig, hogy a számlájukra mégsem írható olyan sok. Hadd írjam hát ide a bátor kis csapat tagjainak nevét: Apró Ildikó, Barkóci Zsuzsanna, Bata János, Bata Miklós, Berényi Imre, Berényi Tibor, Dajninger Zoltán, Döbrei Dénes, Ézsiás Róbert, Györfi Sándor, Huzsvár Etelka, Ivkovic Rudolf, Kisák Éva, Sors Róbert, Sóti Anna (szereplők), Lajkó Nándor (rendező).

Szeretnénk majd őket vizontlátni más produkcióval, hiszen az Életjel már nem egy műkedvelő együttesnek nyújt évről évre szabadkai „megmutatkozási” lehetőséget.

-/h

(7 Nap, 1980. október 3.)

SZABADKAIK BEMUTATKOZÁSA

Színvonalas a községi szemle

A község amatőr színjátszóinak szemléljén, a harmadik napon, a szabadkai Életjel fiataljai vizsgáztak, s tegyük hozzá, hogy az *Endimyon* Bajmokon (ugyanúgy, mint Szabadkán) nagy sikert aratott. Horváth Emma szereplői — Kerek Edit, Binszki Teréz, Göncö Károly, Lőrinc Zsuzsanna, Fecskés Erzsébet és Ispánovics Ildikó — ihletett hangon tolmácsolták Weörös Sándor hosszabb lélegzetű költeményét. Különösképpen az előadás indítása volt frappáns. A lelkes csoport az idén alaposan felkészült a bemutatkozásra, s maga a részvétel ezúttal is értékesebb, mint a mű valóságos színpadi jelentősége. Ezek a fiatalok mindig a legszebbet, a legnehezebbet választják. Sorozatosan vállalt és tudatosan egymáshoz kapcsolt korszerű munkában mondják el nézetüket a világról. A műsor nem elegendő egy egész esethez, ezt tudják az életjelesek. Nem győzni akarással érkeznek a szemlére: tehetségesen és nagy-nagy szeretettel szolgálnak egy ügyet a színpadon. Minden előadó dicséretet érdemel, de Kerek Edit szép szövegmondása és ügyes színpadi mozgása külön figyelmet érdemel. (...)

(Magyar Szó, 1981. március 26.)

*A halandóság és a halhatatlanság találkozása Weöres Sándor Endymionjában
(Göncö Károly és Feckés Erzsébet)*

VASTAPS AZ AMATŐRÖKNEK

Befejeződött a bajmoki szemle

Nem írhatunk központositott témájú és szempontú tanulmányokat a bajmoki szemléről, amelyen a község amatőr színészei vetélkedtek, bizonygatták a közvélemény előtt, hogy néha árnyaltabb és mélyebb közlendői vannak az életről, s legfőbbképpen az irodalomról, mint — esetenként — a népszínműveket adagoló profioknak. A község amatőrjei útban vannak a legjobb tanok felé, hiszen az ideai szemle lépéseit nem a haldoklás tette vontatottá. Fiatalokat láttunk a színpadról üzeni: bajmoki, szabadkai, tavankúti és csantavéri fiatalokat, akik jóformán ismeretlenek, de akikről a jövőben még sokat hallunk, ha munkásságuk, fejlődésük elé nem gördítünk akadályokat, ha kezükbe merjük adni a régi kardot, mert azért — ezt is le kell jegyezni — az amatőr színjátszók mostoha körülmények között tengődnek. Pedig kísérleteik régen túljutottak a tapogatózás jellegű kíváncsiszkodás-leckén és az alapfogalmakat érintő ismeretterjesztés szintjén. Vonatkozik ez elsősorban a bajmoki magyar tagozatra, az életjelesekre és a szabadkai egyetemistákra, akik egészséges és friss szellemű produkciókkal vizsgáztak a szakzsűri és a nagyközönség előtt. A többiek tisztos távolságból követik a már említett három együttest, de egy meghatározott irányban fejlődnek valamennyien. A szemle tehát szinte baráti beszélőtársunkká tette a színházat, hiszen a művelődési otthon olykor szűknek bizonyult: a kíváncsi nézők a falhoz préselődve nézték a színpadi történéseket, s nem egy alkalommal vastappsal jutalmazták a színjátszók színpadi megnyilatkozásait. (...)

(...) Elismeréssel szólhatunk a szabadkai Életjel keretében működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör fiataljainak derekas helytállásáról. Az előadók kollektív díjban részesültek, s ez az újabb „érme” gazdagon alátámasztja azt a sejtésünket, hogy a szabadkai fiatalok elsődleges célja az anyanyelv ápolása. A lelkes gardából mégis kiemelkedik Kerek Edit és Lőrinc Zsuzsanna színpadi tudása. Kettőjük emberi és művészeti útkeresése jó irányt vett.

A szemle nem létező zászlaját bevonták. Jövőre ismét találkoznak a fiatalok, hiszen a „színházi kapcsolat”-ot nem lehet és nem szabad egyik napról a másikra felszámolni.

(szüszner)

(7 Nap, 1981. április 10.)

KOSZTOLANYIVAL KOSZTOLANYI SZÜLŐVÁROSÁBAN

Bálint András szabadkai vendégszerepléséről

Bálint András május 28-án járt városunkban a budapesti Radnóti Színpad képviseletében, s a régi városháza dísztermében emlékezetes Kosztolányi-estet tartott.

Produkciójáról csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatunk, elsősorban azért, mert azzal a ritka összhanggal volt találkozásunk, amely a „külsőségeket” és „belsősegeket” egybefogja. Tehát színpadkép és kosztüm, zenei intermezzo és fényhatás egészet alkotott a színész mozgásával. be-

Bálint András alakjában jelent meg színpadunkon városunk legnagyobb költője

szévével, egyszóval egész színpadi létezésével. (Rendezte Bencze Zsuzsa. Ebből a harmóniából eredt az előadás meggyőző ereje, érdekessége és természetesen következő szabadkai sikere.

Mit is csinált Bálint András tulajdonképpen? Azzal kezdhetnék, hogy műsorát remekül válogatta össze. (Réz Pál volt az irodalmi tanácsadó.) Antológiadarabok (*Boldog, szomorú dal; Őszi reggeli; Akarsz-e játszani; Hajnali részegség; Szeptemberi áhítat*) váltakoztak egészen ritkán hallott szövegekkel. Ismeri-e az átlag irodalombarát például Kosztolányi *Badar verseit*, a *Bolgár kalauz* című novellát vagy a kórházi cédulákat? Nos, a kettő elegyítve meghozta az ismert szövegek hallatán az örömet, esetleges összehasonlítási lehetőséget más előadóművészek „alakításaival”; az ismeretleneknél a figyelmet: „Ni, ezt még nem hallottam.”

A második lépcső, mert egyre csak az est sikerének rugóit kutatom: Bálint András színpadi jelenlétének intenzitása. Hisz ő volt maga Kosztolányi. Ez a varázslat csak akkor szűnt meg, amikor a nagy költő arcképeit sorakoztatta egymás mellé. És milyen volt ez a Kosztolányi, akit ő nekünk megrajzolt? Hanyagul elegáns, sziporkázón szellemes, fanyarul elmélkedő, játékos, fölényes és ... szomorú. Elérékenyülés? Meghatottság? Lírai kód? ... Nem. És itt van tán az egyetlen támadási felület, amelyet az est szolgált. A puritán egyszerűségű, dobszólóra emlékeztető versmondó stílus, amelyet Bálint András művel, a minden ornamenset kiiktató vonalvezetésével, valahogy megfosztja ékköveitől például az *Őszi reggelit* (kár, hogy műszőlő volt az üvegtálon, ott Kosztolányi színpadi szobájában, a könyvespolcon), s érzelmileg elszegényíti a *Most 32 éves vagyok* című verset. Egyik nézőtől hallottam: Bálint Andrásnak jobban tetszik próza-, mint versmondása. Igen. De erre az állításra rácafol a nagyon szépen megformált *Hajnali részegség*.

Befejezésül sem írhatok egyebet: szép est, emlékezetes produkció. Szabadka irodalompartoló közönsége csak hálás lehet, hogy a város születtét, a nagy költőt közelebb hozta szívükhöz.

— ORV

(7 Nap, 1981. június 5.)

DERŰ PATAKZOTT

Az Eletjel pódiumán megtartott Sterija-műsorról

Előújságunk decemberi rendes száma Jovan Sterija Popovićra emlékezett születésének 175 és halálának 125 éves jubileuma alkalmából. Színpadi játék idézte meg a jeles szerzőt, amelyet a *Laža i paralaza*, valamint a *Milibruka* című műveiből állítottak össze.

Igen színvonalas előadásnak voltunk szem- és fültanúi december 10-én a Gyermekszínházban: jó színészi alakítások, a játék magával ragadó ritmusa, remek rendezői ötletek, egyszerű, de hatásos színpadkép, fényűző jelmezek tették az előadást emlékezetessé.

Es micsoda együttműködés hozta meg a sikert! Az Egység Általános Középiszkola vezetőtanárával és az Eletjel, a Népszínház és a Gyermekszínház. Nézzük csak, ki mivel járult hozzá. Az Eletjel plakátot és „nevet” adott, a Népszínház jelmezt, a Gyermekszínház termet. Mindezt természetesen ingyen a diákelőadás sikere érdekében, minél teljesebb színpadi élmény létrejötte céljából.

De a legtöbbet mégis és természetesen a színjátszó csoport adta Afanaszjeva tanárnóval együtt. Etfordulókra gyakran születnek olyan előadások, amelyek a régen elhunyt szerzőnek inkább szegyenére, mint dicsőségére válnak. Hát itt a „feltámadás szomorúságá”-ról szó sem volt. Szinte nyoma se a korabeli humor fakulásának. Derű patakzott a színpadról és elborította a zsúfolásig megtelt, állóhelyektől sem mentes nézőteret.

Olga Afanaszjeva Torok nagyszerűen vezeti diákszínhátszízeit: biztos kézzel, határozott szándékkal, a színpadi lehetőségek ismeretével, s ami amatőr rendezőknél igen ritka tulajdonság: rendezését mértéktartás és ízlés jellemzi.

Ha bármiféle elmarasztaló vélemény érhetné az előadást, az kizárólag a diákszínházak tapasztalatlanságára, sutaságára vonatkozhatna (Arlekin, zenészek) és semmi esetre sem a rendező rendkívül lelkiismeretes és alapos munkájára.

Végül, de nem utolsósorban álljon itt a négy legkiemelkedőbb szereplő neve, akik sikerre vitték a rendezői elképzeléseket: Dragan Marković (Marko), Kristina Jakovljević (Jelica), Tomislav Gilice (Golić), Zorica Đaković (Marija).

Hát csak így tovább! Reméljük, még sok ilyen szép előadást látunk majd ettől a csoporttól.

-orv-

(7 Nap, 1981. december 18.)

A GYERMEKKOR BÜVÖLETÉBEN

Egy kivételes képességű költő verses önéletrajzának részei hangzottak el hétfőn este a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad ez évi első bemutatóján: Szabó Lőrinc *Tücsökzenéjének* legszebb darabjait tomácsolta Tallós Zsuzsa, a Népszínház fiatal művésznője és Jurić Lajko Tilda, az Élet-jel egyik legtehetségesebb tagja a munkásegyetem földszinti nagytermében. Jóllehet a válogatásban saját ízlésük vezérelte őket, a gyermekkor és a serdülőévek eseményei végül mégiscsak hiteles képet festettek egy érzékeny lélek fejlődéséről. Mert a *Tücsökzene* — amint azt Varga Lakatos Gizella tanárnő a jelenlevők számára hasznos útmutatásul szolgáló bevezetőjében mondotta — „áradó, vérbő költészet, műfaja mégis az epika és a líra között áll. Az elbeszélte esemény három történeti síkon játszódik; valójában itt a múlt és a jelen egymásba játszásáról van szó, s ez az önfényképező elbeszélés a prousti regény-folyam módszerrel emlékeztet. Elbeszélése vers-bokrának mintájára bontakozik ki: az anekdotától a meditáció felé haladva három-négy verset fűz egymáshoz”. Így tükröződik a részletekben az idő, s így bontakozik ki előttünk a maga nemesebb énjét kémlelő, önmagából a tiszta dallamot fölnevelő és közösségre utalt költő életének néma emlékezetes fejleménye.

Természetes, hogy ennek a folyamatnak a vizsgálata nagy érzékenységet, helyzet- és korismeretet kívánt mind a szereplőktől, mind Horváth Emma rendezőtől. Arra törekedtek, hogy az okosan megválogatott verseket egységbe illesszék és hitelessé tegyék a felelevenített élményt. Tallós Zsuzsa az élőűjság műhelyében kibontakozó és a színművészeti akadémián kiérlelt versmondásához ezúttal színjászó tehetsége is párosult. Végig magas szinten tolmácsolta a költő mondanivalóját, de ahogyan *A megszünt én* és *A háztető felett* című verseket előadta, az sokáig emlékezetes lesz számunkra. Jurić Lajko Tilda igyekezett méltó partnere lenni. Ez többnyire sikerült is neki. Különösen *A szem örömeinek szépségét* érzékeltette meggyőzően: ekkor bontakoztak ki leginkább versmondó képességei.

Sok finomság és ötletes megoldás jellemzi Horváth Emma rendezői munkáját. Neki köszönhetjük, hogy a két szereplő figyelmét felhívta Szabó Lőrinc remekművére, segített nekik felkészülni a komoly erőpróbara és abban, hogy a stilizált pódiumjáték során valósággal felülmúlják önmagukat.

Faragó Ibolya gondonkaszámai nemesak hangulatosak voltak, hanem funkcionálisak is. Erett muzsikálása sokban hozzájárult ahhoz, hogy az est osztatlan sikert arasson a nagyszámú közönség körében.

(—)

(7 Nap, 1982. március 12.)

*Játszani, mint a gyermek — erre adott alkalmat együttesünknek
Fülöp Gábor versfüzére*

A SZABADKAI DIAKSZÍNJÁTSZÓK SIKERE ÚJVIDÉKEN

Tartományunk székvárosában tartották a jugoszláviai magyar középiskolások színjátszóinak vetélkedőjét. A hagyományos becsei verseny keretében megrendezett szemlét az Ifjúsági Tribün színháztermében bonyolították le múlt pénteken négy vajdasági helység (Kishegyes, Topolya, Zenta, Szabadka) műkedvelőinek részvételével.

Az igen színvonalas produkciók közül a háromtagú zsűri (Csipak Angéla, Fenyvesi Ottó, Tari István) a topolyaiak műsorát tartotta legjobbnak (Csokonai Vitéz Mihály: *Özveggy Karnyóné*, rendezője Földi László). Második helyre viszont a szabadkai Svetozar Marković Oktatási Központ diákjai által előadott tetszetős pódiumjáték (Fülöp Gábor: *Leó tűnődéseiből*, rendező Horváth Emma) került. Mivel a szabadkaiak még egy versenyszámban (*Tündraink görbe tükörben*) is szerepeltek, markukat még két színeszi alakításért járó díj is nyomja (Véber Klára harmadik, Országh Szilárd parodista harmadik).

A sikeres pódiumjátékot és paródiafüzért reméljük, még sokszor fogjuk látni Szabadkán és környékén, hiszen az Eletjel „aktivistáiról” van itt végeredményben szó, akik nem fogják sajnálni a fáradságot, hogy bármikor bemutassák a produkcióikat.

ORV

(7 Nap, 1982. április 23.)

ÉVADVÉGI SZÁMVETÉS A KOSZTOLÁNYI SZÍNPADON

Az Eletjel irodalmi élőújság külön ténykedési területét képezi a Kosztolányi Színpad. Drámai megnyilvánulásoknak, színpadi kísérleteknek biztosít teret.

Idén a következő produkciók jelzik fejlődésének útvonalát: a három Bogdánfi-bohózatot egybefoglaló *Bólé*; a Fülöp Gábor gyermekverseskötetéből megformált pódiumjáték, a *Leó tünődéseiből* és végül, de nem utolsósorban — ez Tallós Zsuzsa, Lajko Tilda és Faragó Ibolya együttműködésének köszönhető — a Szabó Lőrinc verseiből összeállított, megkapó lírai játék, a *Tücsökzene*. Mivel az utóbbit már több ízben méltatta a sajtó, az előző kettővel foglalkoznék.

A *Bólét* valaki jellemezte: önfeledt komédiázás. A megállapításhoz hozzátennem: a játék öröme. Igen, ez tükröződött a szereplők arcán, és ez ragadt át a közönségre is, ez a derű, amely mindig lelkes tapszal utdvözölte az újra és újra színpadra lépő amatőr színjátszókat. Tizenegy előadás és kb. 800 néző Szabadkán, Bajmokon, Bácsszőlősön, Ludason... Nem kis teljesítmény egy műkedvelő együttes életében. Megérdemli hát a szereplőgárda, hogy név szerint is említsük: Barta Erika, Binszki Teréz, Fecskés Erzsébet, Gyarmati Erzsébet, Horti Livia, Horváth Militicsi Attila, Illés Tibor, Kerek Edit, Kiss Valéria, Lakatos László, Lőrinc Zsuzsanna, Sebestyén Árpád. A három bohózat közül a legközvetlenebb, a legtöbb tapsot arató a *Nők Utópiában* című. Ez az egyfelvonásos még az említettnél is több előadást megért, más műsorokba foglalva, kiválva a három egybefűzött közül.

A *Leó tünődéseiből* szintén vajdasági műre alapoz. A pódiumjáték általános jellemzője a naiv báj és játékosság. Csupa új, friss szereplőt tűntetett ki második díjjal a becsei vetélkedő színjátszást mérő-értéklő zsűrije. Egy héttagú csoport, amely reméljük, még hallat magáról. Egyelőre az említett mű ötödik előadásánál tart. De minden jel arra mutat, hogy a Kosztolányi Színpad még sokáig tarthatja a *Leó*-t műsorán. Változatos, ötletes beállításai, pergő ritmusa erre mintegy predestinálja.

Sokan látták Bogdánfi Sándor *Nők Utópiában* című bohózatát (Kiss Valéria, Sebestyén Árpád, Kerek Edit és Binszki Teréz)

Befejezésül nem mulaszthatjuk el szavá tenni, mennyire jellegzetesen „műkedvelő” az, amit ez a lelkes csoport művel, mennyire távol áll mindattól, ami „profi”, ami a hivatásos színház sajátja. Elsősorban csak nek kellék nélkül játszik, így is megkönnyítve vendégszerepléseit, az előadás adaptálhatóságát bármely helyiségre. Mivel nincs kellék, vagy csak „nyomokban”, a produkció a színészi játékon nyugszik, az viszi előre, hiszen más „segítség” nincs. Nem is beszélve arról, mennyivel olcsóbb egy ilyen „játék”, amely nem majmolja a hivatásos színház ezerkellékű, külön apparátussal dolgozó előadásait.

Koldus-színház, ha úgy tetszik, de újszerű, de sokat ígér, de kísérletekre csábító, de hézagpótló. Érdemes rá odafigyelni.

ORV

(7 Nap, 1982. június 11.)

„Ha meghal a férj”, a feleség elájul Hans Sachs komédiájában
(Lőrinc Erika és Horti Lívia)

KITŰNŐ CSOPORTMUNKA

Az Eletjel legutóbbi előadása, az április 28-án, a művelődési otthon nagytermében megtartott *Farsangi komédiák* című mű, amellyel a bajmoki szemlén is szerepelt a csoport, Szabadkán is közönségikert ért el, a délutáni és esti bemutatót is telt ház előtt játszották a szereplők: Binszki Teréz, Füleki Erzsébet, Kerek Edit, Kurai Edit, Lőrinc Erika, Lőrinc Zsuzsanna, Némedi Imre, Ország Szilárd. Hans Sachs négyszázhusz évvel ezelőtt írt pajkos, vidám, tanulságos falusi történeteit a csoport élethűen, nagy kedvvel, jó összjátékkal adta elő, élvezve a játék igazi örömét, s ezért egy-egy szereplő teljesítménye között is csak néha, itt-ott voltak árnyalati különbségek. Némedi Imre például, aki a falusi embertípus kitűnő jellemábrázolója, az első darabban nem ragadta meg olyan sikeresen a férj alakját, mint a harmadik jelenetben. Kerek Edit intrikus öregasszonyként nyújtott jobb alakítást, mint a veszekedős, fondorlatos szomszédasszony szerepében. A kikapós, szemrevaló, hűtlen feleségek alakításában Binszki Terézt és Horti Líviát láthattuk, mindketten megállták helyüket a színpadon, azzal, hogy az utóbbi néhol magabiztosabban mozgott, az előbbinek viszont a

*Hajba kapnak a szomszédasszonyok, férjeik meg csak nézik
a XVI. századi falusi történetben
(Kerek Edit, Binszki Teréz, Némedi Imre és Füleki Erzsébet)*

színpadi beszéde, artikulációja volt tisztább, kidolgozottabb. Sajnos Lőrinc Zsuzsannát, a csapat egyik kiváló tagját (férfiszereplők híján) ezúttal férfi szerepében láthattuk, s ez a „szerepcseré” rányomta bélyegét alakítására. Kurai Edit nagy tehetség, igazán jó típusábrázoló, s éppen ezért, úgy érzem, szerepéből a jövőben még többet ki kell csikarnia. A rendezőnek, Horváth Emmának dicséretére váljék, hogy ilyen darab bemutatásával, színpadra állításával is megpróbálkozott, s hogy mostoha körülmények között dolgozva végül is egy sikeres csoportmunkát mondhat magáénak.

(7 Nap, 1983. május 13.)

ALAKITANI A VILÁGOT

Nemcsak feltárni kell az igazságot, hanem megkeresni — már ez a keresés is megragadja a nézőt Beszédes István és Vicei Natália vállalkozásában abban, hogy egy világhírű, de a nagyközönség számára nehezen átélhető művet színpadra alkalmazott és művészi szinten bemutatott, Beszédes Istvánnak Virginia Woolf *Orlando* című regényéből sikerült olyan részleteket színre vinnie, amelyek a mű fő mondanivalóját adják, általános emberi és művészeti vonatkozású dilemmákat, útkeresést hordoznak. A regény-adaptáció rendezése kerek egész benyomását keltette, ami nem kis eredmény egy olyan szétfolyó, emlékképekre épülő, három évszázadot magába olvasztó monológ esetében, amelynek főhőse hol férfi, hol női mivoltában nyilatkozik meg. A költészetnek, az irodalomnak ezt a határtalan lehetőségét, az átváltozás, átlényegülés különleges élményét szimbolizálja Orlando.

„A költő alkot és ez nem jelent kevesebbet, mint hogy alakítja a világot, az emberi világot...” — fogalmazta ezt meg József Attila. Virginia Woolf különös világát emberivé alakítania Vicei Natáliának elsősorban a tudatosan felépített, visszafogott játékával sikerült. Csakis így tudta hitelessé tenni és érzékeltetni például az angol udvari illemszabályok béklyóit áttörő őszinte emberi érzéseket és érzelmeleitöréseket. A főhősnek ebbe az örökös átváltozásban levő és számtalan hatást egyszerre átélő világába észrevétlenül vezette be a nézőt, olyannyira, hogy a játék hevében égő arcát látva is elhittük neki, hogy a magány súlya alatt egy roskadó, fázó öregasszony, a másik pillanatban pedig egy hölgycsábító ifjú vagy épp az élet és a szerető után áhítozó fruska.

A csaknem egyórás monodrámát előadójának a felfokozott ütemű, de tisztán szövegmondásra is futotta erejéből a sok mozgással megoldott színpadi játék során. Kár, hogy a fiatalokból álló közönség soraiban senki sem volt a színházi szakmabeliek közül, hiszen ez a teljesítmény meghaladja az audíciók átlagos színvonalát, s az utóbbi években, jól tudjuk, alig akad jelentkező a főlvételi vizsgákra. Vicei Natália, ha ilyen energiával kitart a megkezdett pályán, akkor máris egy újabb jelentős tehetség elindulásáról adhatunk számot.

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1983. május 20.)

AMATŐRÖK CÉLJA EZ IS: FELFEDEZNI

— Radovan Ivšić darabja a Kosztolányi Színpadon —

Sokadik előadásában láthattam csak az *Oliver kapitányt*, Radovan Ivšić színdarabját. Olga Afanaszjeva Torok rendezésében. A szöveg elfekvő áru volt, ha szabad így fogalmaznom, de a rendező jóvoltából kurrensé vált: színpadra vetült, kilépett az ismeretlenség homályából. Ez a művellet pedig úgy történt, hogy elejétől végig szórakoztatott és gondolkodtatott. Látványos, de egyben az intellektust is aktivizáló produkció részesei lehettünk.

Mit érzékel a szem? Pergő cselekményt; megkomponált, zenére kibontakozó mozgásvariációkat; különösen a főszereplők (Tomislav Gilice, Nikola Ivošević, Gordana Poljaković) esetében kiváló színészi alakításokat, hatásos színpadképet, szellemes és mérték tartó kosztümöket, amelyeket a rendező maga tervezett.

Hát az értelem gyönyörűsége? A megfejtésre váró abszurd történet. Mi is rejtőzik a kapitány megtántoríthatatlan keresése mögött, amely a hajót egy ismeretlen szigetre vezérli? Az emberi boldogság kutatásának kiismerhetetlen útja.

Nagyon értékes előadást alkotott meg Olga Afanaszjeva-Torok és az Egység Általános Középsiskola színjátszó csoportja. Csak sajnálhatjuk, hogy a körzeti vetélkedőn átjutva, szűkebb pátriánk, Bácska határait már nem léphette túl, s nem juthatott el a kísérleti színpadok tartományi szintű pancsovai szemléjére.

Amatőr előadásról lévén szó, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a produkció teljes biztonsággal, olajozottan, egy határozott rendezői koncepció körül keringő egész mikrokozmoszát, amelyben a munkatársak sora mind a szöveg művészi megvalósítását, teljes színpadi átlényegülését szolgálta.

Ha arra gondolok, hány ember „mozdult meg” az előadás körül akár részvevő, akár néző formájában, akkor talán nem lesz nehéz senkit sem meggyőznöm a városi amatőr színjátszás fontosságáról.

-orv-

(7 Nap, 1983. június 3.)

NYÁRON SEM SZÜNETELT A MUNKA

Az Életjel Csáth Géza Művészetbaráti Körében a nyáron sem szünetelt a munka. De nemcsak a műhely falain belül nyüzsgött az élet. A „Nyár '83” rendezvényt sorozat keretében négy ízben léptek közönség elé a tagok a Kultúra Színháza udvarán, s kétszer voltak vendégei a magyartanárok nyárvégi tanácskozásának. A hétfőn előadott két bohózzattal azonban mintha koronát tettek volna nyári tevékenységükre. Bemutatásra került ugyanis Karinthy Frigyes *Az emberke tragédiája* című irodalmi paródiája, s a közönség körében immár közkedvelt Bogdánfi-egyfelvonásos, a *Nők Utópiában*, ezúttal részben új szereposztásban. Olyan sziporkázó szellemességgel és irigységre méltó könnyedséggel játszottak ezek a lelkes amatőrök, hogy méltán érdemelték ki a szép számban egybegyűlt közönség önfelelt tapsát. Ime, a szereplőgárda: Binszki Teréz, Erdélyi Csilla, Fecskés Erzsébet, Füleki Erzsébet, Gyarmati Erzsébet, Illés Zoltán, Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna, Mikuska Éva, Némédi Imre, Sinka Valéria és Vincenzo Eleonóra. Rendezte Horváth Emma.

-orv-

(7 Nap, 1958. szeptember 9.)

MŰSOROKBÓL EGÉSZ HALOM

— az Életjel pódiumán —

A szeptember hónap a vendégszereplések és önálló előadóstek jegyében zajlott.

A Csáth Géza Művészetbaráti Kör két rendezvénye, a *Fonat* és a *Szelence* kezdő és haladó versmondók egy-egy csoportját állította a versbarátok érdeklődésének homlokterébe. A Kosztolányi Színpad viszont csantavéri és zentai műkedvelők előadásainak biztosított helyet.

A választéknak e gazdagsága a nézők különböző rétegeit mozgatta meg. Mégis zömmel Antoine de Saint-Exupéry *A kis herceg* című színpadi játékát tartották legvonzóbbnak, s ebből kifolyólag a délutáni és esti előadás is telt ház előtt folyt a Népkör nagytermében. Jó rendezés, odaillő zenei betétek, de jóval szegényesebb színpadi játék, a színpadi beszéd több fogvatékosága jellemezte a csantavéerieknek ezt az ízig-vérig amatőrprodukciónját.

Beszédes István, Kurunczi Éva és Vicei Natália *Sóderpartija*, amely főleg svéd gyermekversekből állt össze sok dallal egybekötve, mintha a Kalácska együttes nagyszerű estjeinek lett volna egy igen-igen halvány utánzata. Virginia Woolf *Orlandója* után, amelyet a múlt évad végén láttunk Vicei Natáliától, ez a szereplésük csalódást okozott.

A *Fonat*ba font öt kezdő versmondó teljesítménye különböző szinten mozgott. A „mezőnyből” mindenképpen kiemelkedett a korban és tapasztalatban is rangidős Füleki Erzsébet. Különlegessége ennek a „fölköltésnek”, hogy az említett szavalon kívül mindannyian az általános iskola nyolcadik osztályába járnak, legfiatalabbak tehát a Csáth Kör együttesében.

Gyarmati Erzsébet és Mikuska Éva *Szelencéje* valóban szép ékszerszerűen rejtegetett: egy hangulatos, bensőséges irodalmi estet, amelyet Faragó Ibolya gondonkajátéka és Némédi Imre összekötő szövege tett teljesebbé. A két fiatal szavaló két éve mond verset rendszeresen, s ez a „jelenésük” mindenképpen eddigi munkájuk összegezése.

Úgy tetszik, mintha a fennállásának 25. évét jegyző Életjelet ez a bőség, a műsoroknak ez a fáradhatatlan tűzijátéka is ünnepelné.

-orv-

(7 Nap, 1983. október 7.)

KIADVÁNYAINK

NAPPALOK HORGONYA

A szabadkai Életjel szerkesztősége a múlt héten — október 25-én — a Városi Könyvtárban könyvbemutatót tartott, amelyen szemelvényeket olvastak fel a Rukovet című irodalmi folyóirat munkatársainak a verseiből és prózájából készült összeállításból, amelyet *Nappalok horgonya* címmel jelentettek meg. A kiadvány a bemutatás szándékával huszonhét szerbhorvát nyelven író szabadkai alkotót és majd ugyanannyi fordítót vonultat fel. Az Urbán János szerkesztésében készült széles körű válogatás kezdeményezés-ként ugyan elfogadható — hallottuk a könyvben szereplő, többségükben fiatal íróktól —, de teljes képet sajnos mégsem nyújt a Szabadkán élő szerb és horvát írók munkásságáról, holott az olvasónak éppen egy ilyen gyűjteményt kellett volna átnyújtani. Többnyire azt kifogásolták — szerintünk joggal —, hogy túl „gépies” volt a válogatás, mert mindenkit — fél évtizeden át 2—3 gyenge verset közlő alkotókat is — felvonultatott, másrészt elhanyagolta a kiemelkedőbb szépirodalmi teljesítményeket. A kötetben többnyire mindenki a felölelt időszakban közölt alkotásainak a mennyiségéhez mértén kapott helyett, és így a jelentősebb szerzők — Marija Cindori, Mileta Đonović, Slavko Matković, Ante és Petar Vukov — észrevétlenül maradtak a színvonalnak alig vehető átlagban. Annál is inkább, mert a válogatás pusztán az 1972 és 1976 közötti idoszakra és csak a Rukovetben közölt munkákra korlátozódott, pedig a felvonultatott írók és tollforgatók többségének másutt is megjelentek versei, novellái.

A vállalkozás, ahogy mondani szokás, dicséretes, de mivel nem mutatja be a magyar olvasónak teljes értékűen a szabadkai szerbhorvát nyelvű írókat, azt kell mondanunk, hogy gyűjteményként jóval elmaradt a saját lehetőségei mögött.

(*Képes Ifjúság, 1977. november 2.*)

NÉLKÜLÖZHETETLEN FORRÁSMŰ

Előttünk van Kolozsi Tibor terjedelmes műve a szabadkai sajtó első időszakáról, a régi lapok története, kezdve a negyvennyolcas Honunk Allapotából a XX. század modernebb újságaiig. Ez a könyv voltaképpen felöleli minden egyes lapnak a történetét, amely Szabadkán megjelent az Osztrák—Magyar Monarchia bukásáig, tekintet nélkül arra, hogy csak rövid ideig élt, vagy pedig hosszú éveken át fenntartotta magát. Mert ebben a hetven esztendő felölelt időszakban előfordult mindenféle eset, nemcsak különös, hanem szinte érthetetlen is. A Postakürt 1886-ban jelentkezett és mindjárt meg is szűnt, az 1896-ban indult Bácskai Híradó csupán harmadik számáig

jutott el, egyes más lapok pedig évtizedeken át megjelentek, bár jelentéktelen volt a példányszámuk, és igen kisszámú az olvasóközönségük. Eleendő megemlíteni a Szabadkai Közlönyt, amely 1876-tól, a nehézségekkel dacolva, megszakítás nélkül megjelent egészen az első világháború végéig. Mindezek a lapok Kolozsi művében a maguk külön története keretében mutatkoznak. Mindegyik külön-külön elevenedik meg a szemünk előtt, beleértve azokat a körülményeket is, amelyek megindításához és megszűnéséhez vezettek, azokat a célokat is, amelyeket induláskor zászlajára tűzött, és a valóságos irányzatot is, amely megmutatkozott hasábjain. Valamennyinek kidomborodik a maga egykori politikai profilja, hála Kolozsi széles körű tájékozottságának. Ez különösen vonatkozik az úgynevezett politikai lapokra, amelyek a letétbe helyezett óvadék ellenében nyíltan kifejhették véleményüket, és amelyek ezt a megfizetett jogukat feltüntették alcímükben is („Politikai napilap”, vagy pedig „Politikai, közművelődési és közgazdasági közlöny”). Ezeknek különleges figyelmet szentelt Kolozsi, beleillesztvén őket a városi és állami politika jól megvilágított keretébe. E lapok közül csupán egyeseket említek a kilencvenes és a kilencszázas évből, amelyeknek a bemutatásával Kolozsinak sikerült felidéznie egy egész, széles körűen kibontakozott mozgalmat.

Ezekben az években egyrészt megindult a haladó polgári reformokért, másrészt pedig jelentkezett az osztályjellegű munkásmozgalom, amelynek akciói egyre szervezettebbé és erőteljesebbé váltak. De nem ennek a mozgalomnak a sajtójáról van szó, hanem éppen ellenkezőleg, arról a sajtóról, amelynek az volt az alapvető feladata, hogy meggátoljon mindenféle haladó jellegű megmozdulást, és visszaszorítsa a szociáldemokráciának a tömegekre gyakorolt minden erősebb hatását. A kilencvenes években a Néppárt (eleinte Katolikus Néppárt) szárnyai alatt tevékenykedett ez a sajtó, és a polgári házasság intézménye volt a legfelsőbb célpontja. A kilencszázas években aztán a Katolikus Népszövetség és a keresztényszocialista párt védőszárnyai alatt közvetlen harcba bocsátkozott az osztályjellegű munkásmozgalommal. Kolozsi leleményes megfogalmazásában a Subotičke novine (1893—1898), valamint a Szabadka és Vidéke (1893—1905) című lapok ugyanannak a társadalmi-politikai akciónak a közlönyeként mutatkoznak meg, nem pedig mint különböző oldalakon, egyrészt magyar, másrészt pedig bunyevác—szerb vonalon jelentkező újságok. Mindkét lap egyformán polgári, klerikális és konzervatív. Ez a bunyevácok, szerbek és magyarok sajátos szövetsége. Kolozsi meggyőzően bemutatja, hogy az életet nem lehet leegyszerűsített kaptafákra húzni, mert ha ennek az időszaknak a Subotičke novínéját úgy értelmezzük, mint a bunyevác—szerb együttműködés kifejezésre jutását, akkor a Szabadka és Vidékéről is úgy kell tárgyalnunk, mint a bunyevácok és magyarok közötti együttműködésről. Ezt a mozzanatot dokumentumokkal is alátámasztja. Ezek arról tanúskodnak, hogy a Subotičke novine nevében, amelynek egy pap, Mladen Karanović volt a szerkesztője, és amelynek munkatársai között számos bunyevácot találunk, a Néppárt budapesti vezetősége tette le az óvadékot, a Szabadka és Vidéke kaucióját pedig a Mamuzić testvérek, Matija Mamuzić prépost-plébános és Benco Mamuzić gimnáziumi tanár fizették be. Ehhez hozzá kell tenni még azt is, hogy a Szabadka és Vidéke szerkesztőségének tagjai sorába tartozott Ilija Kujundžić és Mijo Mandić is. A kilencszázas években megindult lapok igen szoros kapcsolatban álltak azzal a törekvéssel, amely Szabadkát Dél-Magyarország katolikus akcióinak központjává igyekezett tenni. Ekkor került sor a Szent Antal nyomda megalapítására, amely kiadó-vállalatként is működött, és több lap is indult; ezek közül legjelentősebb a Bácskai Napló és a Naše novine, a keresztényszocialista párt orgánumai. A kilencvenes években a Subotičke novine még bizonyos bunyevác és szerb nemzeti követeléseket is zászlajára tűzött (a Szabadka és Vidéke jóindulatú helyeslésével), most pedig egyre inkább a munkásellenes magatartás jut túlsúlyba, amely a munkásünnepségek, -gyűlések és -sztrájkok elleni heves támadásokban is kifejezésre jut. Kíméletlenül támadják az osztályjellegű munkásmozgalmat mint a romlott zsidók és más lelkiismeretlen ámitók és harácsolók eszközét. Mindkét lap élvezi a hatóságok támogatását, és zavartalanul megjelenik az első világháború végéig.

A könyvben a lapok a jobb áttekinthetőség kedvéért több csoportra vannak osztva — társadalmi és politikai lapok, ifjúsági lapok, sportlapok, alkalmi lapok stb. —, s ez a könyv végén található sajtóáttekintéssel és lajstrommal valóban megkönnyíti az eligazodást ebben az óriási anyagban. A csoportosítás keretén belül a lapok abban az időrendi sorrendben jelentkeznek, amilyen sorrendben megjelentek, mindegyik külön-külön, keletkezésétől megszűnéséig. Ez a szerkesztési mód némileg megnehezíti a helyzet horizontális felmérését, a lapok egymás közötti kapcsolatának, valamint az akkori kort foglalkoztató égető kérdések iránti egyidejű viszonyulásának áttekintését. Hangsúlyozom azonban, hogy csupán némileg, mert ebben a formában is elegendő alkalom van arra, hogy legalább a legfontosabb kérdések tekintetében több lapban egyidejűleg, éspedig hosszabb időszakon át kísérni lehessen az álláspontok alakulását. Kolozsi fel is használta ezeket a lehetőségeket, amikor például bemutatta az apácakérdés kibontakozását, vagy a szabadkai gimnázium jellege körüli harcot. Ezek az égető kérdések, különösen pedig a nemzetiségi kérdés, amely sohasem került le a napirendről, Kolozsi külön laptörténeteit szilárd, szerves egésszé egyesítik.

Kolozsi művével kapcsolatban rá kell mutatni arra is, hogy milyen körülmények között végezte el kutatómunkáját, mert ezek a körülmények sok tekintetben jellemzőek arra a helyzetre is, amelyben jelenlegi kulturális tevékenységünk kibontakozik.

A Szabadkai Városi Könyvtár sohasem dicsekedhetett gazdagságával, és Kolozsi már előre is tudhatta, hogy ebben az intézményben csupán kevés régi lapot, hiányos gyűjteményeket, no meg valamennyi bibliográfiát és más útmutató adatot találhat, mindössze annyit, amennyire feltétlenül szükség van, hogy el lehessen indulni egy messzire vezető és hosszan tartó kutatóútra. A régi szabadkai lapoknak abban a gyűjteményében, amely egykor Josó Sokčić újságíró magántulajdonát képezte, és amely ma a városi múzeumban található meg, a régi sajtónak csupán egyes példányaihoz juthatott hozzá. Ha ehhez hozzávesszük még azokat a példányokat is, amelyeket egyes régiséggyűjtők őriznek féltékenyen, már fel is soroltuk mindazokat a forrásokat, amelyekből itt helyben alapvető anyagát meríthette.

Bibliográfiai és egyéb támaszpontok szintén szűkösen találhatóak városunkba. Iványi István *Szabadka szabad királyi város története* című művében (Szabadka, 1886 és 1892) csupán negyvennyolctól a nyolcvanas évekig dolgozta fel a sajtót, és később nem is tért vissza erre a kérdésre. Bács-Bodrog vármegye monográfiája (Budapest, 1909) nem foglalkozik olyan részletesen a sajtóval, mint ugyanennek a sorozatnak egyes más monográfiái. *Militar Triva Stampa u Vojvodini. Pregled istorijske grade* című művében (Novi Sad, 1940) csupán lapok jegyzékét találjuk, közelebbi adatok nélkül. A bunevác szerzők esetében sem jobb a helyzet. Szemléltetésképpen hadd említem meg Ivan Kujundžić *Bunevác—sokác bibliográfiáját* (*Bunjevačka—šokačka bibliografija*, Zagreb, 1969), amely a mindössze mintegy tíz régi bunevác lapról szólva meg sem említi a Katolički pučki savez című lapot, a Subotičke novínét pedig, noha megvan Szabadkán, tehát Kujundžić átnézhetné volna, egyáltalán nem dolgozta fel.

Csupán a történelmi levéltár nyújthatott Kolozsi számára nagyobb mennyiségű megbízható adatot. A régi iratok között ugyanis megvannak a lapok indítására vonatkozó bejelentések, valamint a polgármesternek a Budapestten székelő belügyminisztériummal, továbbá a szegedi ügyvésséggel, azaz a sajtó kérdéseiben illetékes hatóságokkal folytatott levelezése. s ezek alapján sikerült megvilágítani sok homályos mozzanatot és megállapítani sok ismeretlen ténnyt, no meg teljesebb képet kapni a valaha annyira dicsőített sajtószabadságról. Ennek a levéltári munkának az eredményei külön értéket adnak Kolozsi művének.

A szerzőnek azonban el is kellett utaznia Szabadkáról a nagyobb központokba. Az újvidéki Matica srpska, a szegedi Somogyi-könyvtár, valamint a budapesti Országos Széchényi Könyvtár anyagát böngészve, katalógusait átfésülve és a régi bibliográfiákat átlapozva, teremtette meg azt a szintézist, amely formát öltött az előttünk fekvő műben. Ez a munka nem volt könnyű, az effajta munka határtalan türelmet és szeretetet, kitartást és jó idegeket követel, mert napokon és hónapokon át kellett lapozgatni,

olvasgatni a régi újságokat és okmányokat, jegyzeteket készíteni és rögzíteni, megoldani számtalan apró, lényegtelen kérdést az egyes számok vagy évfolyamok számozásával kapcsolatban, s ugyanakkor figyelemmel kísérni a lapok életében bekövetkező minden tartalmi, technikai és egyéb változást, s emellett ébren elemezni, észrevenni a lényeges vonásokat, és egyetemesebb jellegű következtetést leszární belőle. E munkája alapján a szerző helyreigazíthatott sok eddigi téves adatot, és felfedezhetett számos, régebben ismeretlen lapot, amelyek hosszú idő után most az ő könyvének oldalain jelentkeznek először. Ezért nyugodtan elmondhatjuk, hogy Kolozsi adta kezünkbe a régi szabadkai sajtó első teljes áttekintését.

Magától értetődik, hogy ebben a munkában a szerző ki van téve annak, hogy egyes lapokról mégsem szerez tudomást. Kolozsival is megtörtént, hogy egyes lapokat csak akkor fedezett fel, amikor a kézirat már a nyomdában volt. Ennek ellenére ezek is bekerültek a sajtótörténetbe, és csupán az okoz némi zavart, hogy ilyenformán egyes esetekben bizonyos ellentmondás mutatkozik a régebbi adatok kiegészítése és helyreigazítása folytán, egy betoldás pedig — a legvégén — megbontja a könyv szerkezetének egységét is. Megtörtént azonban az is — sajnos, igen nagy kár érte, de már nem lehetett semmit sem tenni —, hogy az 1873-ban megindult Szabadka című lappal kapcsolatban Kolozsinak meg kellett elégednie a szűkre szabott feldolgozással, mert egészen a legutóbbi napokig csupán egyetlen példányról volt tudomása, ma pedig már tudjuk, hogy a kalocsai könyvtárban megvan e lapnak mind a három évfolyama.

Végül pedig még két dolgot kell megemlíteni.

Kolozsi művében a megelevenedő személyiségek nemcsak mint nevük viselői jelentkeznek, hanem mint élő emberek; életrajzi adatokkal és jellegzetes magatartásuk bemutatásával. A tanárok, ügyvédek, papok, bírók, tisztviselők, tekintélyes polgárok, nyomdászok és hivatásos újságírók egész sora vonul el a szemünk előtt, egyszóval mindazok, akik lapot indítottak, szerkesztettek és írásokkal töltötték meg oldalait. Ezenkívül a könyvhöz hozzátartozik egy bőséges szemléltető anyag is: okmányok fakszimiléje, régi lapok címlapjainak fotográfiája, egykori szerkesztők képe, s mindez még vonzóbbá, érdekesebbé teszi a kötetet.

Azok a jelentéktelen hibák, amelyek itt-ott bent maradtak a kötetben részben elírás, részben sajtóhiba folytán, semmivel sem csökkentik Kolozsi munkájának értékét, amelyet minden bizonnyal kezükbe kell venniük a jövőben mindazoknak, akik Szabadka múltját kutatják, mert az adatok gazdag tárat találhatják benne. Túlzás nélkül megállapíthatjuk, hogy ez a szép kiállítású, vaskos könyv értékes hozzájárulás városunk történetének feldolgozásához, s új fejezetet nyit az Életjel mindjobban kibontakozó kiadói tevékenységében.

Forgács István

(Üzenet, 1974. július—augusztus)

KÖNYV A TENYÉREN

Eletjel: Neveljük az olvasót

Az Életjel irodalmi élőújság figyelemre méltó kiadói tevékenységet is folytat. Ez az intézmény, jobban mondva igazi kis irodalmi és művelődési mozgalom, szerencsésen összekötötte a könyv kiadását és propagálását. Főleg miniatűröket jelentet meg, ahogyan a sorozatát nevezik is. Nagy érdeklődés nyilvánult meg a munkásmozgalmunk nagyjairól szóló sorozat iránt. Hogyan csinálják ezt az Életjelben?

— Az Életjelnek meghatározott olvasói köre van, s amikor a könyv elhagyja a nyomdát, máris tudjuk, kinek a kezébe kerül — mondja Gyollai Mihály fő- és felelős szerkesztő. — Nem bízunk a véletlenre, hogy a könyv törjön magának utat, hanem segítségére siettünk sajtóságos propagandával.

Azonkívül, hogy rendszeresen bemutatjuk újabb kiadványainkat, az élőlítség igen gyakran irodalmi esteket rendez, amelyeken a legtöbb esetben — nincs elegendő hely az érdeklődők számára. Ezek a látogatók egyúttal leghűségesebb olvasóink is.

A pénzelés e kiadó számára is gondot jelent:

— Íme, az évforduló alkalmából megjelent évkönyvünk egy példány 75 ezer régi dinárba kerül, s mindössze 15 ezerért áruljuk. (...)

(*Subotičke novine, 1978. november 3.*)

A HALLGATÁS EMLÉKKÖNYVE

A szabadkai Eletjel irodalmi élőlítség, amely a napokban ünnepelte fennállásának 20. évfordulóját, könyv alakban, is megjelent. Az eléggé terjedelmes kötet természetesen nem a hazánkban mind ez ideig egyedülálló, folyamatosan megjelenő élőlítség munkásságának anyagát tartalmazza, hanem az e tevékenység körül támadt visszhangot gyűjti egybe és őrzi figyelemre méltó kulturológiai dokumentumként. Ezt az emlékkönyvet olvasgatva, viselkedésünk, viselkedési kultúránk egynemely furcsa sajátosságára bukkanhatunk. Elsősorban is az tűnik fel, ami korátsem szerkesztői figyelmetlenség, hanyagság következtében kimaradt a kötetből: a mindenképpen kiérdemeltebb (természetesen pro és contra) visszhang.

A 7 Nap című hetilapon kívül a többi testvérlap az elmúlt tíz év alatt csak elvétve foglalkozott érdemében az Eletjel műsoraival. Kár, hogy a hallgatást — pedig milyen nagy dolog még erre mifelénk többé-kevésbé állandó közönséget toborozni az írott szónak! — nem ellensúlyozhatja az a számtalan indokolt és indokolatlan népszerűsítés, értékelés, amelyet más hasonló, vagy eredményeiben az Eletjelénél is szerényebb irodalmi rendezvényeknek szenteltek. Így az Eletjel emlékkönyve inkább vált a felemás igazságok és a hallgatások dokumentumává, mintsem a mi amúgy is szerény irodalmi közvéleményünk szókimondó, hű tükrévé.

Argus

(*Dolgozók, 1978. november 16.*)

MEGJELENT AZ ÉLETJEL 3. ÉVKÖNYVE

Őszi könyvpiacunk eseménye egy szellemtörténeti mű, amely Szabadka környéke és nem egy vonatkozásban Vajdaság művelődési életének figyelemre méltó megnyilatkozásairól ad hí képet az olvasónak. Jóllehet az Eletjel 3. évkönyve időrendi sorrendben az elmúlt hat esztendő irodalmi, művészeti rendezvényeit öleli fel, de egyben visszpillantást ad az irodalmi élőlítség húszéves tevékenységére. A kezdeményezők, a régi munkatársak mellett az új nemzedék tehetséges előadóit is bemutatja, és szól arról, hogy e lankadatlan munkában a tehetségkutatás egy következetesen vezetett programban jutott kifejezésre.

Ez a terjedelmes könyv példát állít azok elé, akik hasonló szép tevékenységgel a fiatal erők, ígéretek felkarolásán fáradoznak szerzte a Vajdaságban. Fejezetei azokról a kulturális megnyilatkozásokról szólnak, amelyek pódiumainkon húsz esztendő alatt nem kevesebb mint százezer emberhez száltak és több ezer hazai előadót, művészt ismertettek meg a közönséggel. Nem csupán a feledhetetlen estékről szóló beszámolókat találja meg itt az olvasó, hanem a visszhangot is, melyet a hazai és a külföldi kritika adott az irodalmi estekről, a vendégszereplésekről és az Eletjel művelődéstörténeti értékű kiadványairól. A kulturális eseményeket megörökítő fejezetekben a kiemelkedő plakátok, műsorfüzetek facsimiléi mellett két-

százhetven fotó állít emléket azoknak, akik nappalok és éjszakák feláldozásával lehetővé tették a szép találkozásokat az irodalmi élőlítség estéin.

Az Életjel 3. évkönyve hozzáférhető mindazok számára, akik figyelemmel kísérik művelődési életünk eseményekben gazdag napjait. (...)

(7 Nap, 1978. november 17.)

ELETJEL, KISUGÁRZÁS, PÉLDAMUTATÁS

Amit nem ismerünk — meg se szerethetünk. Mindig is ezt vallottam; az Életjel — a szabadkai irodalmi élőlítség — esetében pedig különösképp. Vallottam, mert jó néhányszor magam is ott voltam a hittel, lelkesedéssel, rátermettséggel és igényességgel előkészített, megszervezett egyik-másik rendezvényükön; amikor meg nem lehettem ott, legalább rádió- és újsághírekben igyekeztem tájékozódni, hogy mi is történt a szárnybontogató fiatalokat maga köré tömörítő Csáth Géza Művészbaráti Körben; mit vittek színre, mit adtak elő a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpadon; milyen mű hagyta el a sajtót az Életjel Miniatűrök vagy az Életjel Könyvek sorozatában.

Mondom, igyekeztem legalább lélekben ott lenni, ahol — immár húsz esztendeje — folyamatos, céltudatos művelődéspolitikai és népművelési programot valósítanak meg évről évre. Hogy mi minden fér bele ebbe a sokrétű, változatos és nem ritkán fölöttébb tartalmas és időszerű programba, az csak most derült ki igazán. Most, hogy alig pár hete az Életjel 3. évkönyvét is kezünkbe vehettük a hattagú szerkesztő bizottság, a szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyletem és a sajátos dokumentumgyűjteményt sajtó alá rendező Dévavári Zoltán és Lévay Endre jóvoltából.

Ez a kötet — akárcsak az előző kettő — plakátok, újságcikkek, vitacikkek, tanulmányok, fényképek, tusrajzok, rendezvényműsorok, sajtóvisszhangok, meleg hangú méltatások és konok ledorongolások alapján, a tények alapján szól mindarról, amit húsz évvel ezelőtt álmondtak meg Szabadkán, s azóta hol jobban, hol rosszabbul — de jobbra színvonalasan — csináltak és csinálnak egyfolytában. Művelődési és művészi igényvel, heroikus hozzáállással és mindennapi népművelői szándékkal — s általában „nem középiskolás fokon”.

De ha ebben bárki is kételkedne, elegendő, ha bárhol belelapoz — beleolvas — a 430 oldalas jubileumi emlékkönyvbe: a hitetlen tamáskodással azonnal felhagy. Nem tehet mást, mert Kolozsi Tibor huszonegy oldalas bevezető tanulmányától, összegező írásától kezdve az évkönyv ezt követő nyolc — folyamatosságról és megújulásról valló — fejezetéig arról győző meg bennünket minden, hogy a húszéves fennállását ünneplő szabadkai Életjelet — kisugárzásával és példamutató ösztönzésével együtt — igenis tudomásul kell vennünk, sőt, talán épp a vajdasági magyarság egyik legnagyobb figyelmet érdemlő szellemi őrüzeként kell számon tartani. Szabadka városának 1967-ben odaítélt Októberi díja, az elmúlt két évtized alatt megrendezett mintegy 350 „nagy műsor”, s az ezeket végighallgató csaknem száz-ezer ember mindenképpen ezt igazolja. Meg az is, hogy az Életjel irodalmi, zenei, képzőművészeti, színpadi, nyelvművelő, versmondó rendezvényein, író-olvasó találkozóin, művészportréin, külföldi vendégművészek és írók fellépéseiben nemcsak tartományunk szellemi életének legjobbjai léptek fel, hanem azok a jeles személyiségek is, akik a szocialista Román- vagy a Magyar Népköztársaságból jöttek el Szabadkára és „ránk figyelve” szétosztani kinccseiket!

Az Életjel pedig — legalábbis ahogy én tudom — szívesen látott mindenkire a rendezvényein, műsorain, irodalmi és művészeti estjein, aki maga is jelt adott önmagáról, de még inkább az alkotómunka, a szellem és a közönség iránti vonzódásáról, hitéről.

Ilyen értelemben az Életjel 3. évkönyve is gazdag tárháza mindannak, ami 1958. október 28-tól, az elsőnek megrendezett magyar nyelvű irodalmi élőlítségűtől kezdve napjainkig történt nemcsak Szabadkán, hanem tágabb értelemben véve egész tájunkon.

Aki egyszer majd higgadtan, előítélet és fölényeskedő becsmérés nélkül üti fel ezt a mindössze háromszáz példányban megjelent könyvet, jobben, sőt talán épp örömmel veszi észre, hogy a sokszor elmarasztalt, bár ugyanakkor sokszor megénekelte álmos Szabadkán — és Vajdaságban is, mert hát az Életjel oda is kisugárzott — néha-néha bizony egészen izgalmas dolgok történtek.

Csak ki ezért, ki azért, nem mindig akarta ezt észrevenni. Pedig illet volna. Százzorta, ezerszerte észrevenni, hogy az Életjel elszórt magja kikelt — és „a régi harcokat hallatva, az elfutó mát vallatva”: Életfává terebélyesedett!

Szücs Imre

(Üzenet, 1978. december)

ARRÓL, AMIRŐL AZ ÉLETJEL KÖNYVE SZINTÉN SZÓL

Az Életjel legújabb kötete az irodalmi élőlűtség fennállásának huszadik évfordulóját ünnepli egyben, s lehetővé teszi az olvasóközönség számára is az ünneplést. Különösen gondolok itt azokra, akiknek ritkán van alkalmuk személyesen is részt venni az Életjel egy-egy rendezvényén. Bátran állíthatjuk, hogy e húsz esztendő alatt az Életjel kinőtte a helyhezkötöttséget, hiszen — ahogyan ez a könyv is tanúsítja — nemcsak Szabadka és környéke jelentős művelődési tényezője, de szerteágazó tevékenysége a jugoszláviai magyar művelődés vérkeringésébe kapcsolódott be, s gyakoriak a külföldi (magyarországi) vendégek is egy-egy rendezvényén.

A jelen kötet az elmúlt hat év alatt kifejtett tevékenységet regisztrálja az irodalmi estektől a kiadótevékenységig. Ács Károly és Kopeczky László egy-egy költeménye indítja el az olvasót az Életjel működésének megismerése útján, majd pedig Kolozsi Tibor ismerteti meg bennünket az Életjel tevékenységi formáival: a Csáth Géza Művészetbaráti Körrel, a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpaddal, az Életjel Miniaturókkal és az Életjel Könyvekkel. Mindezekkel azután részletesen, külön fejezetek is foglalkoznak.

A kötet azoknak a cikkeknek válogatását is tartalmazza, melyek egy-egy kiadvánnyal kapcsolatban jelentek meg a hazai vagy külföldi folyóiratokban, napilapokban és a tömegkommunikációs eszközök közleményeiben.

Amellett, hogy e könyv segítségével felidézhejük elsősorban az elmúlt hat év alatt kifejtett munkásságot, egy másik dologról is szeretnénk szólni, ami számunkra a legdicsegetesebb ebben a kiadványban.

Az Életjel esztendők óta rendkívül értékes módon járult hozzá a fiatalok művelődési igényeinek kialakításához, fejlesztéséhez. Az e téren kifejtett nevelői munka eredményei lassan kézzelfoghatóvá válnak a jugoszláviai magyarok kulturális életében. Bajza Viktória, Pribilla Valéria, Tallós Zsuzsa, Czifra Erika, Sziráczy Katalin, Póka Éva és Bambach Róbert egykor az Életjel műsorainak voltak jeles résztvevői. Bajza Viktória a budapesti, Tallós Zsuzsa az újvidéki, Bambach Róbert pedig a belgrádi színiakadémiát végezte el, míg Pribilla Valéria az újvidéki bölcsészkaron szerzett diplomát; a többi említett pedig ugyancsak színiakadémiai növendék. Ez a kiadvány velük kapcsolatban nemcsak azzal foglalkozik, hogy milyen tevékenységet fejtettek ki az Életjel keretén belül, hanem pályájuk alakulásának további állomásait is figyelemmel kísérve, a napi sajtó rájuk vonatkozó feljegyzéseit is rögzíti. Az egvénnel való törődésnek ilyen formája teszi számomra nagyon értékesé az egy dokumentumgyűjteményt. Ugyanis mostanában kulturális életünk egyes területein, pontosabban a színművészet berkeiben, mind ritkábban találkozunk azzal a jelenséggel, hogy egyesek sokéves munkásságának elismerése jeléül, maga az egvény kerüljön, akár csak egy rövid időre is, érdeklődésünk központjába. A közönség csak azt veszi észre, hogy kedvenceit, jó ismerőseit a színpadról, nem látja többé. Pedig már a múltban is, egy-egy színiidény végén, az egyes vándortársulatok mű-

vészei számára biztosítva volt az ún. jutalomjáték, amikor is az színész kedvenc szerepében mutatkozott be a közönségnek, lett legyen az epizód vagy főszerep, sőt, annak az estének az összebevétele az illető színészt illette meg. A nyugdíjba vonuláskor sem maradt el a számára rendezett ünnepeltetés; még egyszer utoljára a rivaldafény őt ragyogta be, s vele foglalkozott a napisajtó is. Ez utóbbi formáját az ünneplésnek, a sok évtizedes munka elismerését hiányolom én színházi életünkben. Vagy már elfelejtettünk volna ünnepelni?

Heck Paula, Fazekas Piri, id. Szabó István, Remete Károly jut most hirtelen az eszembe, akiknek búcsúztatását elfelejtette a Szabadkai Népszínház. Pedig ahogy elnézem a háború utáni magyar nyelvű színelőadások repertóriumát, Heck Paula volt az a színésznőnk, aki a legtöbbet játszott városaink és falvaink színpadjain, egy-egy előadása ötvenszer, sőt százszor is másoron volt. És Heck Paula búcsú nélkül morzsolódott le színpadjainkról. Még akkor is ha szerepei nagy többségében az elmarasztalt operettek, zenés vígjátékok színészprimadonnájaként ünnepelte őt egykor a közönség, meg kell állapítanunk, hogy ennek a műfajnak legrepresentánsabb képviselője mégiscsak ő volt égtünk alatt. A cikkíró viszont különösen az utolsó évek kiváló karakter szerepeire emlékezik vissza (*Léda, Koldusopera, A fátyol titkai* stb. előadásokban), s mindezeket figyelembe véve reméli, hogy Heck Paulával még találkozni fog a színpadon.

És Fazekas Pirinek sem adatott meg, hogy legalább egy estén a reflektorok fényébe őt ünnepelje a közönség, az övé legyen a legtöbb virágcsokor, ha már életének harmincöt évét a színpadnak ajándékozta. De felgördülhetne a függöny még egyszer, utoljára id. Szabó István, vagy éppen Remete Károly elbúcsúztatására is, mint ahogyan az megtörtént Szabó Cseh Mária esetében három évvel ezelőtt.

Mindez eszembe jutott, amikor az *Életjel* könyvét lapoztam, amely nem felejtett el az emberrel és érdemeivel foglalkozni, nem szőgyellt elismeréssel adózni azoknak, akik, ha néha szerényen is, de valamilyen formában hozzájárultak kulturális életünk, irodalmi hagyományaink ápolásához.

De elbúcsúzik a könyv azoktól is (Dóró Sándor, Majtényi Mihály, Gál László, Versegi József, Nagygellért János, Baranyi Károly, Debreczeni József stb.), akikkel többé már nem találkozhatunk semmilyen rendezvényen.

Az *Utószó* röviden, számszerűen is összegezi a rendezvényeket, s a fiatal előadók díjait, kitüntetéseit is számba veszi. Ilyenformán született meg az *Életjel* irodalmi élőlírási 1972 és 1978 közötti krónikája, amely — mint szólottunk róla — nem csupán adat- és adalékgyűjtemény, hanem az egyének, a résztvevőknek is elismeréssel adózik, s nem utolsósorban a közönségnek, amely ma is lelkesedéssel támogatja ezeket a rendezvényeket.

Káich Katalin

(7 Nap, 1978. december 22.)

SÜRÍTETT ÉLET

Az „életjel” kifejezést a létezők határhelyezeteire szokás vonatkoztatni. A születésben levő ugyanúgy életjelt adhat magáról, mint a tetszhalott vagy az önmozgás végső feladása felé közeledő. Az élet és annak jele kizárják egymást; az utóbbi felidézésként szerepére viszont akkor kerül sor, ha a tartalom önmagában megszegényedett vagy legalábbis válságban van. Azt a létet, mely a betemetett tárna mélyéből adja kétségbeesett jeleit, csupán erős fenntartással érdemes életnek nevezni.

Ennek tudatában méltán töpreng el az ember azon, miféle indítékkal választotta két évtizeddel ezelőtt egy fokozatos kulturális mozgalom má szőlesedő élőlírási az *Életjel* nevet. A név szerényen tárgyilagos önmeghatározás némileg mazochista következménye is lehet: „olyan gyarlók a lehetőségeink, hogy mi csupán vergődve és felsikkerrel produkálhatunk valamit, ami csupán halvány látszata a többre és jobbra való elhivatottságnak” —

Életjel

XXIV. évf.
6-7. (453.) sz.

ELŐZMÉNYSZÁM: Bartók Béla emlékestje. Előadó: Bortolaj, Hényel, Komjáthy, Missuray, Pekár, Szöllősy Vágó. Zenei szerkesztő: Missuray Erzsébet. Rendezte és a műsort vezeti: Szöllősy Vágó László. Kulturális központ, Subotica, Szerbia.

1981. VI. 15.

...elvegyltem és kiváltam.
/József Attila: Kész a leltár/

BOLYGÓTŰZ

Bartók Béla-émlékest

Közreműködik:

Bordás Lajos - zongora
Hényel Mária - zongora
Komjáthy Ildikó - ének
Missuray Erzsébet - zongora
Pekár Tibor - hegedű

a Pro Musica kamarakórus női kara Égető Gabriella vezetésével

Devecseri Gábor, Fodor András, Juhász Gyula és Kassák Lajos
versét elmondja:

Ágoston Pribilla Valéria
Horváth Valéria
Kollár Mária

Zenei szerkesztő: **Missuray Erzsébet**

Rendezte és a műsort vezeti: **Szöllősy Vágó László**

Az előadás 1981. június 15-én,
hétfőn 19.30 órakor kezdődik
a Kultúrotthon dísztermében

Belépődíj: 20 és 30 dinár

Életjel

XXV. évf. 6-7
/492./sz.

KODÁLY ZOLTÁN: Hasonlatok a magyarországi népdalok és táncok körében, Kodály Zoltán
Ének és zongora, hegedű, Marjana Perić (gordonka), Pozsár Erika (fuvola) és Szöllősy Vágó Janka
(zongora), a Pro Musica Kamarakórus Égető Gabriella vezetésével, valamint
Ágoston Pribilla Valéria és Kollár Mária

1982. VI. 10.

AZ ÉNEKMONDÓ

Emlékezés Kodály Zoltánra
születésének 100. évfordulóján

Közreműködik:

Hényel Mária (zongora) Komjáthy Ildikó (ének),
Pekár Lilla (hegedű), Marjana Perić (gordonka),
Pozsár Erika (fuvola) és Szöllősy Vágó Janka
(zongora), a Pro Musica Kamarakórus
Égető Gabriella vezetésével, valamint
Ágoston Pribilla Valéria és Kollár Mária

A műsort összeállította és vezeti:
Szöllősy Vágó László

Az előadás 1982. június 10-én,
csütörtökön 19,30 órakor kezdődik
a művelődési otthon dísztermében

EMBERSOR

Herceg János Híd-díjas író köszöntése

NYITOTT ABLAK

A kétszeres Híd - díjas Herceg János köszöntése

VILÁGPOR, VÉRFA

Tolnai Ottó és Tóth Ferenc
Híd-díjas költő szerzői estje

KÖZÉLET ÉS IRODALOM

Szeli István Szenteleky- és
Híd-díjas író szerzői estje

ÉRTÉK ÉS MÉRTÉK

Utasi Csaba
Híd-díjas kritikus szerzői estje

Életjel

Rendkívül
(440.) sz.

1981. IV. 20.

1981. IV. 20.

KUPLÉ

Domonkos István szerzői estje

Műsoron: megzenésített versek

A számokat a költő
adja elő gitáron

Az esten kapható lesz a szerző
kislemeze és a Tessék engem
megdicsérni című verseskötete

A könyvvásárlók között kisorsoljuk a
Forum Könyvbarátok Körenek ajándékait

Kisimre Piroska alkalmi
makramékiállítását
Szöllősy Vágó László
nyitja meg

Az előadás 1981. április 20-án, hétfőn 19 órakor kezdődik
a zeneiskola hangversenytermében

Életjel

XXII. évf. 6. (III.) sz.

1979. június 4. (hétfő) 19.30 órakor kezdődik a zeneiskola hangversenytermében — Belépődíj 5 dinár

1979. VI. 4

A népművészet szolgálatában

Dr. Penavin Olga
nyelvtudós
munkásságáról

Műsoron: mesék, balladák, regősénekek,
gyermekdalok, kiszámolók, lakodalmás
kurjantások, babonák, ráolvasások és
méltatások

Közreműködnek: **Gellér Tibor,**
Hegedűs Ágnes, Pausity Olga,
és **dr. Virág Gábor,**
valamint kórosági mesemondók és balladaénekesek:
Bencze Sándor, özv. Gajnok Istvánné,
ifj. Izsák Jánosné, Pozsgai Róbert,
Szőlőskei Jánosné és Tóth Csaba

A műsort összeállította,
az összekötő szöveget írta és címodja:

Dr. Matijevics Lajos

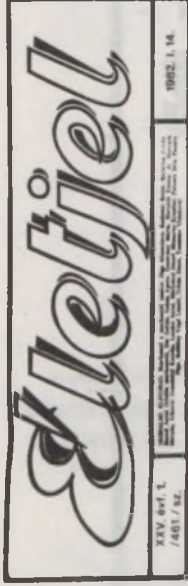
Az est vendége:

Dr. Penavin Olga

Az előadás 1979. június 4-én, hétfőn 19.30 órakor kezdődik a zeneiskola hangversenytermében — Belépődíj 5 dinár

Városi Múzeum
Képtára
1982. január 14-én
18 órakor

Galerija Gradskog
muzeja
14. januar 1982.
u 18 časova

A SZOBOR IS EMBER

Almási Gábor szabadkai
szobrászművész
retrospektív kiállítása

A tárlatot Baranyi Anna
művészettörténész nyitja meg

Az alkalmi műsorban fellép
Snežana Dudaš, Horváth
Emma, Jurić Lajko Tilda,
Lőrinc Erika és Pajor
Gizella, Almási Gábor
pedig dedikálja
önéletrajzát

I SKULPTURA JE ČOVEK

Retrospektivna izložba Gabora
Almašija vajara iz Subotice

Izložbu će otvoriti Ana Baranji
istoričar umetnosti

U prigodnom programu
nastupiće Snežana
Dudaš, Ema Horvat,
Tilda Lajko Jurić, Erika
Lerinc i Gizela Pajor,
dok će Gabor Almaši
dedikovati svoju
autobiografiju

sugallhatja az egyik szempontú értelmezés. „Olyannyira nagyok az igényeink, hogy amire törekszünk, toronymagasságban áll pillanatnyi eredményeinkhez képest” — mondhatná a másik következtetés. Szerencsére nem kell választanunk az alternatívák között, mindkettőt elfogadhatjuk, ám csak időbeli korlátozással. A névadás indítéka (mindenki tudja, aki ért valamennyire a jugoszláviai magyar kultúrtörténethez) egyértelműen szerény lehetett, még akkor is, ha erre rácsafolni látszik Lévy Endrének az Életjel első évkönyve elé írt terjedelmes bevezetője. Szabadka tudniillik emberemlékezet óta a szellemi véradó városa. Kezdetben Pest, később pedig Újvidék tart igényt tehetséges fiaira. Szinte szokássá lett, hogy a határvárosból elszármazott művészek és kultúrmunkások csak elérzékenyülni és közönség elé lépni ruccannak el gyermek- vagy ifjúkoruk színterére. Az otthon rekedtek egyedüllétükben, kisebbségi érzésükben s az igazibbnak vélt élet hiányában legalább annak a látszataról, a kisvárosi kultúra gondozásáról nem mondtak le. Meghökkenítő, hogy ez az ízlésében (nem mindig indokoltan) sokat becsmérelt társaság már a hatvanas években olyan programot tűzött ki maga elé, melynek fontosságára hivatottabb, erősebb kultúrközpontok is csak később jöttek rá s még ma sem dicsékedhetnek a szabadkaiakhoz mérhető eredménnyel. Urbán János hajdani bevezető szavaira emlékezve, az indulás (a kulturális sokoldalúság eszményé emelése, az irodalom, a művészetek és a társadalomtudomány együttes felkarolása) a népművelésnek még csupán kevésbé hatékony formáját ígérte. Az igazi változásra a fokozatos meginduló szocializáció során került sor: mikor a passzív hallgatóság (főleg a fiatalság és elsősorban a középiskolások, munkások) is egyre gyakrabban kéredezkedett fel (verssel, szereppel, ritkábban előadással) a pódiumra vagy a színpadra.

Eddig három évkönyvet jelentetett meg a Életjel s mindegyik kiemelte a szellemi és szervezési munkában foglalkoztatottak, a munkacsoportok, valamint a közönség számának növekedését. Ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés: van-e kultúrateremtő értéke ennek a kiemelkedő sikerrel tevékenykedő kulturális mozgalomnak? Továbbá: hogyan viszonyul a hagyomány és az újítás kérdéséhez? S mindebből következően: eltekintve az elmúlt két évtized kétségtelen eredményeitől, van-e vajon perspektívája? Az Életjelnek — műsorhirdetési sokaságának tanúsága szerint — a társadalom kultúrmércéi által már hitelesített értékek továbbítása és tudatosítása az egyik alaprendeltetése; a másik viszont félig-meddig feledésbe merült helyi múlt- vonatkoztató adalékok felkutatása és monografikus feldolgozása, elkalódott szellemi javak újjáértékelése. A legidősebb szervezők többsége már idejekorán belátta, miszerint akkor hasznosíthatja a legteljesebben önmagát, ha — ahelyett, hogy önmegnyilatkozása számára igyekezne fórumot kisajátítani — inkább egy magasabb színvonal és magasabb érdek szolgálatában áldozta fel, illetve — helyesebben — találja meg önmagát. Ennek köszönhetően került a — máris kiváló eredményekkel dicsékedhető s már eleve közvetlenül társadalmi jellegű — előadóművészet az érdeklődés központjába. Másrészt: ugyanezzel magyarázható a kultúrtörténet iránti érdeklődés tükröződése a sorozatosan napvilágot látó kis és nagy formátumú Életjel-kiadásokban. Mint ismeretes: költők és írók alig maradtak Szabadkán, ez azonban nem szüntethette meg a művelődési fórumnak az élő irodalommal való kapcsolatát, mivel alig van magyar nyelven író alkotója tartományunknak, aki legalább egyszer ne élvezte volna az Életjel szervezőinek és közönségének vendégszeretetét. Szabadka már régóta rájött, hogy a szűkkeblű kisebb közösség helyett szélesebb társadalmi közegben kell gondolkodni, hiszen ma már nincsenek olyan művészek, akiket egy-egy vidék vagy helység kisa-játíthatna magának.

Az Életjel hagyománytisztelő szellemben tanítja munkatársait, azért azonban még nem minősíthető konzervatívnak. E magatartás ugyanis csakis a radikálisan új jelenségekkel szemben fejlődik ki, ilyenek viszont alig vannak Szabadkán: legalábbis Kolozsi Tibor előszavából ez tűnik ki. Az ilyen kísérleteknek azonban aligha kell útját állni a bevált kultúrformák kockázatmentességére hivatkozva, többek között azért nem, mert a térbeli játékokkal olcsóbb a könyvkiadásnál s az esetleges sikertelenség még „kultúr-

történeti" nyomot is alig hagy. Viszont: ki tudja mi az, ami a kísérletekből fokozatosan helyet kér magának a közösség tudatában és a szervezői munkában?

A húszéves Eletjelnek a harmadik dokumentumgyűjteménye talán még az elsónél és a másodiknál is gazdagabb s az év egyik legfontosabb jugoszláviai magyar könyvének tekinthető. Megjegyzésünk nem rá, hanem a benne olvasható cikkek legtöbb írójára vonatkozik: az Eletjel már nagykorú, tehát nem csupán elviseli, hanem egyenesen igényli is a jóindulatú kritikát. Szadista lerohanásokra és elaltató simogatásokra egyaránt nincs már szüksége.

Vajda Gábor

(Magyar Szó, 1978. december 23.)

ÉLETJEL

Szabadka magyar irodalmi élete

Ezerkilencszázötvennyolc októberében jelentette be a szabadkai magyar írók és újságírók kis csoportja, hogy Eletjel címen irodalmi élőújságot rendez a városi könyvtár olvasótermében. Talán ők, az alapítók: Burkus Valéria, Dévavári Zoltán, Galamb János és Urbán János sem hitték, milyen sikeres vállalkozást indítottak útnak, s hogy az „életjelből” hamarosan valódi „élet” lesz: Szabadka magyar irodalmi élete.

Szükség volt erre a jelre, volt mit felébreszteni, Szabadkának nemes irodalmi hagyományai voltak, a század elején mozgalmas szellemi élet indult a hatalmas „parasztváros” falai között. Milkó Izidor és köre, a szabadkai magyar színház, majd a fiatal Kosztolányi és Csáth Géza működése tanúsította, milyen szellemi erők gyülekeznek a bácskai élet látszólag mozdulatlan felszíne alatt. A vajdasági magyar irodalomnak, kivált a felszabadulás után, mégis Újvidék lett a tűzhelye. Itt szerveződtek meg az irodalmi élet intézményei: a lapok, folyóiratok, a Forum kiadó, a magyar rádió és televízió, nem utolsósorban az egyetem magyar irodalmi tanszéke, majd a Hungarológiai Kutatások Intézete, amely a tudományos munka organizációs központja lett.

Szabadkán a 7 Nap című hetilap dolgozott, ennek szerkesztőségében gyülekeztek az ottani magyar írók is, akik azután létrehozták az irodalmi élőújságot s azokat az intézményeket, amelyek az Eletjel köré épülve szolgálták a város magyar kultúréletét. Ezek az intézmények: folyóiratok, könyvsorozatok ma már túlnőttek a város határain. Nemcsak a Vajdaság nemzeti életében kaptak fontos szerepet, hanem ismertté váltak a magyarországi olvasóközönség körében is. Két évtized nagy idő, ennek munkájáról, küzdelmeiről és eredményeiről ad számot az Eletjel című emlékkönyv, amely Dévavári Zoltán és Lévy Endre szerkesztésében idézi fel a szabadkai magyar irodalmi élet eseménytörténetét, mutatja be ennek dokumentumait.

Tanulságos felidézni az 1958 őszén tartott irodalmi est bevezető szavait. „A szerkesztőség — mondta Urbán János — azzal a tudattal kezdte meg munkáját, hogy a közvetítő, a tájékoztató és az útmutató szerepet vállalja magára. Közvetít a leírt irodalmi mű és az olvasó között, tájékoztatást ad az időszerű irodalmi eseményekről, a színházi életről, a filmről, a képzőművészetről, a zenei életről.” Az emlékkönyvben közölt adatok és dokumentumok igazolják, hogy a vállalt programot messzemenően sikerült teljesíteni. Húsz év alatt az Eletjel összesen 353 előadást rendezett: irodalmi esteket, színházi és filmvitákat, íróbemutatókat, amelyeken a vajdasági magyar, valamint a szerbhorvát irodalom jeles egyéniségei mellett szerepet kaptak a hazai vagy az erdélyi magyar irodalom képviselői is.

Az Eletjel munkáját egészíti ki a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad, amely különösen a szabadkai fiatalok lassel munkáját dicsérve, vállalta a klasszikus magyar irodalom, például Kassák Lajos és Kosztolányi Dezső,

illetve a vajdasági magyar írók, Kopeczky László és Gobby Fehér Gyula jeleneteinek színpadra állítását. Az irodalmi színpad eddig ötvennyolc előadást mutatott be Szabadka és a környező községek magyar közönségének. A fiatalok, elsősorban a szabadkai magyar diákok irodalom és művészet iránti érdeklődését tanúsítja a Csáth Géza Művészeti Kör tevékeny munkája is, amely eddig 183 műsort és előadást eredményezett. Látnivaló, hogy az Életjel két évtized során valóban a vajdasági magyar közművelődés egyik fontos szervező ereje és otthona lett.

De nemcsak a közművelődési munka köszönhet sokat az Életjel áldozatos szervezőinek, hanem az irodalmi élet és a hagyományok ápolása is. Az Életjel igen termékeny kiadóként is működik, két kiadványsorozatban: az Életjel Miniatűrökben és az Életjel Könyvekben értékes irodalmi művek, tanulmányok és dokumentumok láttak napvilágot, s az Életjellel együttműködő Üzenet című folyóirat is — néhány esztendő alatt — a jugoszláviai magyar irodalom tevékeny műhelye lett.

A Miniatűrök sorozatban eddig harmincegy kis kötet került az olvasó elé Lévy Endre *Új lélekindulás* című munkájától Kenyeres Kovács Márta *Régi nóta, híres nóta...* című, három szabadkai zeneszerző (Arnold György, Gaál Ferenc és Lányi Ernő) munkásságát feldolgozó művéig. E kötetek között találunk szépirodalmat, Lévy Endre, Dési Ábel, Schwalb Miklós, Láng Árpád műveit, önéletírásokat, Garay Béla, Baranyi Károly, Csuka Zoltán és Fehér Ferenc memoárjait, végül tanulmányokat, Kolozi Tibornak a szabadkai folyóirat-irodalomról, Dér (Dévavári) Zoltánnak Csáth Gézaról, Kosztolányi Dezsőről, Petkovics Kálmánnak az 1941-es szabadkai antifasiszta ellenállásról szóló írásait. A modern magyar irodalom örökségét gazdagította Kosztolányi negyvennégy ifjúkori levelének kiadása, amely Dévavári Zoltán gyűjtőmunkája nyomán jelent meg, s ért el méltó sikert.

Dévavári Zoltán munkássága, azt hiszem külön is említést érdemel: nemcsak az Életjel könyvsorozatai és az Üzenet szerkesztésében vállalt szerepe, hanem a kutató- és tanulmányíró tevékenysége következtében is. A Kosztolányi- és Csáth Géza-kutatás, valamint a vajdasági magyar művelődési hagyományok feltárása egyaránt sokat köszönhet neki.

A másik könyvsorozat, az Életjel Könyvek sorozata eddig tizenhat kötettel gazdagította a vajdasági magyar irodalmat és tudományos életet. Közöttük Kolozi Tibor alapvető sajtótörténeti monográfiájával (*Szabadkai sajtó 1848—1919*), Csáth Géza kritikáinak és cikkeinek kötetével (*Írások az élet jó és rossz dolgairól*). Lőrinc Péter társadalomtudományi munkájával (*Bácskai polgári politikai elmélet 1880—1920*) és Beszédes Valéria szajáni népmese gyűjteményével (*Jávorfúcska*). E könyvek (s még egy sor kiadvány) méltán tartanak igényt a magyarországi közönség és tudományos élet érdeklődésére is.

Pomogáts Béla

(Magyar Hírlap, 1979. január 27.)

ELETJEL ÉVKÖNYV 3

Két évtizeddel ezelőtt indult Szabadkán egy hasznos vállalkozás: az Életjel hangosújság. A pódiumra szerkesztett „számok” pótolták az akkor még hiányzó folyóiratot (az Üzenet csak 1971-től jelenik meg), szereplési lehetőséget biztosítottak a jugoszláviai íróknak, művészeknek, zeneszerzőknek, vendégül láttak sok magyarországi alkotót: irodalomtörténészt, nemzetiségi szakértőt éppúgy, mint neves színművészeket vagy énekeseket. A majdnem negyedszázad alatt az Életjel művelődési bázissá lett: megszervezte a kiadványokat, eddig ismeretlen, az egyetemes magyar irodalomnak is becses műveket (Kosztolányi Dezső, Csáth Géza) mentett meg a feledéstől, s közben a „hangosújsági” tevékenységét sem hagyta abba. Példás az az ügyszeretet, amellyel elhangzott műsoraikat, találozóikat, kiadványaik megjelenésének visszhangját összegyűjtik és könyv formában is megjelen-

tetik. Az évkönyvek, dokumentumértékükön túl, az alkotómunkához mindenképp szükséges önismeret meglétééről is vallnak.

Az Életjel évkönyv 3. az 1972 és 1978 közötti időszak dokumentumait, egy-egy előadás pontos műsorleírását, képek, grafikák, értékelések garmadáját tartalmazza. A legújabb öt éves ciklus, a korábbiakhoz hasonlóan, gazdag, tevékeny művelődési életéről tanuskodik. Az Életjel köszöntötte a nyolcvan éves Ivo Andrićot, a nyolcvanöt éves Miroslav Krležát, vendégül látta a romániai magyar írókat többek között Sütő Andrást, Kányádi Sándort, Farkas Árpádot, a magyarországi színművészek egész hadát, Sinkovits Imrétől Halász Juditig, Ruttkai Évától Darvas Ivánig és Kozák Andrásig. Megemlékezett a jugoszláviai magyar irodalom halottjairól, Szirmai Károlyról, Csépe Imréről és Majtényi Mihályról; emlékműsort mutatott be Kosztolányi Dezső és Csáth Géza születésének 90. évfordulóján. A szabadkai illetőségű írók, régiek és maiak (Iványi István és Loósz István, illetve Pap József, Gion Nándor, Brasnyó István, Gulyás József művei) éppúgy helyet kaptak a színpadon, mint a magyarországi Illés Endre, Kassák Lajos szimbolikus játéka, az *Isten báránykái*, Illyés Gyula oratóriuma, *Az éden elvesztése*, egy Nagy László, egy Pillinszky- és egy Híd-est, s a nem kevés kétnyelvű megszólalások mind azt bizonyítják, hogy tudatos, mindenre kiterjedő műsorpolitikával van dolgunk.

S ami a legörvendetesebb: az Életjel „felnőtt” gárdája az évek során fölnevelt egy olyan fiatal előadóművész-nemzedéket, amelynek egy-egy műsora, amatőrökről lévén szó, már-már a hivatásosokéval vetekszik. A Csáth Géza Művészetbaráti Kör „tematikus” műsoraiban (*Csak a béke... Szabadságunk, Ady közöttünk, Állatok beszéde*) üdeség, játékoság, felelősségérzet van.

A szabadkai dokumentumkötet „visszhangcikkein” kívül még közli az Életjel Miniaturák (eddig 31 kötet jelent meg) és a tizenhat Életjel Könyv pontos, az utolsó ciklusra eső listáját is. Kár, hogy ez a művelődéstörténeti munkának is kiváló vaskos könyv — nem kerülőlvén magyarországi forgalmazásra — nálunk csak kevés ember kezébe kerülhet.

SZ. I.

(Kritika, 1979. május)

ELETJEL — IRODALMI ELŐÚJSÁG 3.

A húsz évvel ezelőtt indult szabadkai hangosújságnak, az Életjelnek, ez a mostani a harmadik dokumentumkötete: az 1972—1978 közötti időszak eseményeit, műsorait, könyvkiadását és azok visszhangját foglalja magába. A korábban csak pódiumról szóló Életjel az idők során művelődési intézménnyé vált: a különféle találkozók, évfordulós megemlékezések, műsorok, ősbemutatók mellett megszervezte a szabadkai könyvkiadást is (itt kell megjegyezni: a városnak 1971-től irodalmi folyóirata is van: az Üzenet). Az Életjel Miniaturák sorozatban eddig 31 kötet jelent meg és az Életjel Könyvek is már 16 kötetet bocsátott útjára. Kolozsi Tibor bevezetőjéből megtudhatjuk, hogy az Életjel a klasszikus előújság határait mindig igyekezett tágitani. Túllépett a helyi jelleggen, úgy fordult az irodalmi, kulturális és társadalmi múlt feltérképezése felé, hogy az az egész jugoszláviai magyar művelődést, sőt az egyetemes magyar irodalom innen induló szárait (Kosztolányi Dezső, Csáth Géza) is feltüntesse. Pódiumán a jugoszláviai írók, művészek, tudósok mellett nagy számban fölléptek a magyarországi alkotók (balladakutatótól nemzetiségi szakértőig) és színművészek. Kemény G. Gábor *Mocsári Lajos és a nemzetiségi egyenjogúság eszméje* címmel tartott előadást és vendégként föllépett a romániai magyar írók népes gárdája (Sütő András, Kányádi Sándor, Farkas Árpád, Gálfi Zsolt).

Az Életjel köszöntötte a 80 éves Ivo Andrićot és a születésének 85. évfordulóját ünneplő Miroslav Krležát, megemlékezett Ivan Cankar és Vladimir Nazor centenáriumáról, estet szentelt két tudós szabadkai tanárnak,

Iványi Istvánnak és Loósz Istvánnak, nem feledkezett meg Kosztolányi és Csáth Géza születésének 90. és Szenteleky Kornél születésének 80. évfordulójáról sem. Halálának évfordulóján műsorral idézte föl Szirmai Károly, Csépe Imre és Majtényi Mihály alakját. Az élő jugoszláviai magyar irodalmat Pap József, Gion Nándor, Gulyás József, Zákány Antal, Brasnó István, Németh István képviselte, de gyakoriak voltak kétnyelvű — magyar és szerbhorvát — estek is. Mindenképpen meg kell említeni az újvidéki Hungarológiai Intézet és a Híd folyóirat, valamint a szabadkai folyóiratok, az Üzenet és Rukovet (ez utóbbi anyagából magyar nyelvű válogatott kötet is megjelent az Életjel Könyvek sorozatban), Pilinszky János, Nagy László és Illés Endre estjét. Az Életjel mutatta be Kassák Lajos szimbolikus játékát, az *Isten báránykáit* és pódiumot adott Illyés Gyula *Az éden elvesztése* című oratóriumának is.

Az Életjel mellett működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör főként tematikus műsoraival (*Szabadságunk, Ady közöttünk, Csak a béke...*) és az előadóművész-utánpótlás nevelésével tűnt ki.

A dokumentumkötet, a műsorok pontos leírásán kívül, gazdag fényképanyagot (grafika, dokumentumfotó, portré) tartalmaz. Az Életjel tevékenységével foglalkozó cikkek, tanulmányok, kritikák éppúgy helyet kaptak benne, mint a szabadkai könyvkiadás (két sorozat) bibliográfiai adatai. Az évkönyv a jugoszláviai művészet tárgyalt időszakának tizenhét halottjáról — közte Gustav Krlec, Gál László, Debreczeni József költőről, Majtényi Mihály prózaíróról, Baranyi Károly szobrászművészről és Nagygellért János színésztől — is megemlékezik.

Szakolczay Lajos

(*Hungarológiai Értesítő, 1980. II. évfolyam*)

FELSZÁZ NÉPMESE

Az Életjel könyvkiadói tevékenysége új színnel gazdagodott: helytörténeti munkák, irodalomtörténeti tanulmányok, munkásmozgalmi dokumentumriportok, művészportrék, szépirodalmi művek után népmeséket és népmondákat jelentetett meg. Beszédes Valéria szajáni gyűjteménye betekintést ad egy észak-bánáti falu hagyományvilágába. Tizenhárom mesemondó ötven legszebb történetét tette közzé *Jávorfácska* címmel, azzal a szándékkal, hogy érzékeltesse, milyen változáson mentek át az elmúlt hat-hét évtized során. Ugyanis ezen a területen gyűjtött valamikor, a múlt század végén Kálmány Lajos, a modern folklórkutatás megteremtője.

A 172 oldalas könyv bevezetőjében dr. Katona Imre egyetemi tanár többek között azt írja: a gyűjtemény legfőbb érdeme, hogy Kálmány jóvoltából abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy az utóbbi évszázadban bekövetkezett mesei átalakulást is nyomon tudjuk követni. Ezt segíti elő a gyűjtő terjedelmes utószava is, amelyben mindenekelőtt a falu történetét és társadalomrajzát ismerteti, összefoglalja Kálmány Lajos munkásságát, megrajzolja legjobb mesemondóinak — Vastag Matildnak, Kabók Etelnek — az időközben elhunyt Petrovics Imrének és Mester Andrásnak — a portréját, összehasonlítást végez a falu egykori és jelenlegi prózai hagyományai között és rámutat a gyűjtött anyag néhány stilisztikai sajátosságára. Összefoglalóul megállapítja, hogy „A nemzetiségi helyzet nem befolyásolja a falu hagyományörzését. Nem archaizálóak, a mesekincs lényegében megegyezik a dél-alföldi hagyománnyal, hasonló motívumok szerepelnek itt is”.

(7 Nap, 1979. január 12.)

MÉLTÓ FOLYTATÁS

A jugoszláviai magyar folklórkutatás újabb kötettel gazdagodott, mégpedig egy kevésbé népszerű és kihalófélben levő műfaj, a mesekincs még fellelhető darabjait gyűjtötte egybe Beszédes Valéria. A *Jávorfácska* című kötet mindössze 300 példányban jelent meg az Életjel kiadásában, de bizonyára nemcsak szűkebb környezetünkben talál olvasóra, hiszen az ismert szegedi gyűjtő, Kálmány Lajos hagyatékát folytatja. Beszédes Valéria Szajánban két éven át gyűjtött 13 adatközlőtől 74 népmesét, s ezek közül ötvenet adott közre új könyvében. A gyűjtemény bevezetőjét Katona Imre, a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem tanára írta, a szerző pedig egy átfogó tanulmányt készített Szaján történetéről, társadalomrajzáról, a gyűjtés céljáról, körülményeiről, a mesemondókról, Kálmány meséiről és csaknem száz év utáni változatukról, ezenkívül részletes műfaji, szerkezeti és stilisztikai elemzést is adott az összegyűjtött anyagról. Beszédes Valéria *Jávorfácska* című köteté méltó folytatása a jugoszláviai magyar mesekincs eddigi három gyűjteményének.

GA

(Szabadkai Rádió, 1979. január 15.)

A jugoszláviai magyar népmesekincs gazdagságát tudatosította
Beszédes Valéria szajáni gyűjteményének bemutatója

A RÉGI MESEKINCS MEGMENTÉSE

Beszédes Valéria további kutatásra ösztönző munkája

A gyűjtőmunka eredménye annál inkább elismerést érdemel, ha egyéni kezdeményezésről, intézményes támogatás nélküli munkáról van szó. Beszédes Valéria *Jávorfácska* című mesegyűjteménye — amely most jelent meg az Életjel kiadásában — méltó folytatása a jugoszláviai magyar mesekincs három könyvének. Beszédes Valéria kutatómunkájának első állomáshelyéül Szajánt választotta, s ezzel teljesítette ki e hagyományörző kis falu szellemi életét feltérképező tanulmánykötetek sorát. Ma már megváltozott a mese funkciója, a falu már nem igényli, az érdeklődés visszaszorult a településről ki nem mozduló — főként a szegényebb rétegek és elsősorban a nők — körébe. A népi epikum fennmaradása összefügg a parasztság élet-színvonalának alakulásával. Szajánban is addig volt hagyomány a mesemondásnak, amíg az 50-es évek óta a falu zártsága fokozatosan föl nem oldódott. Beszédes Valéria a nagy előd, Kálmány Lajos nyomában mintegy 100 év távolságából mérte föl, hogy mi maradt meg az emlékezetben és mennyire módosult a meseanyag, -szerkezet és -stílus. Amíg a neves szegedi kutató leghíresebb mesemodója, Borbély Mihály egymaga 51 mesét mondott el, addig ma az egész faluból 13-an alig tudtak többet feleleveníteni, mint az egykori kiváló mesefa. Ma már csupán az idősebbekre, kizárólag a 60—70 évesek korosztályára korlátozódik a mesetudás. Számuk viszont egyre fogy, a *Jávorfácska* című kötet múlt heti szabadkai bemutatóján például két szajáni középkorú néni — kiapadhatatlan érdeklődéséről téve bizonyosságot — elmondta, hogy az egyik adatközlő a könyv megjelenését már nem érthette meg.

Az ötven mesét tartalmazó kötetet Katona Imre, a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem tanára jelentős eredményként értékeli a bevezetőben és kiemeli, hogy további összehasonlító kutatásokra ösztönözhet. A szerző maga egy terjedelmes tanulmányban rögzíti megfigyeléseit, a mesetípusok alakulását — aminek során újak keletkezését is megfigyelhetjük —, a gyűjtés körülményeit, adatközlőit is bemutatja, vázolja Szaján történetét és társadalomrajzát is, s végül 55 forrásmunkát tüntet fel.

Beszédes Valéria más falvak prózai hagyományát is össze szeretné gyűjteni. Kívánjuk, hogy minél előbb megtegye és minél több segítséget kapjon munkájához.

Gubás Agota

(Szabadkai Rádió, 1979. január 15. — Magyar Szó, 1979. január 17.)

FELSZÁZ MÉSÉVEL GAZDAGABBAK

Amikor az olvasónak népköltészeti gyűjteményt nyújt át friss olvasmányként valamelyik kiadónk, mindig egyfajta különös melegség járja át a szívünket, hiszen találkozásunk dédapáink világával a mesék, a balladák vagy az évszadzadokon át féltve őrzött népdalok révén, könyvbarát számára feltétlenül a legszebb élmények egyikét jelenti. Mégis azt kell mondanunk, hogy noha néprajzosaink az utóbbi időben egyre nagyobb lelkesedéssel serénykednek a népi szellemi termékek összegyűjtése körül, a széles olvasótábor ennek ellenére aránylag csak ritkán juthat hozzá ezekhez a gyűjtésekhez, még ritkábban pedig az olyanokhoz, amelyek a gyűjtést végző szakemberek magyarázatait, szakmai hozzászólásait, néprajzi értékeléseit is tartalmazzák.

A Szabadkán kiadott Életjel Könyvek sorozatában ezekben a napokban jelent meg Beszédes Valéria éppen ilyen jellegű gyűjtése, amely félszáz szajáni népmesével tette gazdagabbá irodalmunknak, szellemi életünknek ezt a területét. A népmesék kedvelőinek tehát egy új, hasznos olvasmány áll rendelkezésükre annak a megnyugtató tudatnak a kíséretében, hogy nép-

művészeti kincseink közül ismét sikerült ötven gyöngyszemet megmenteni a jövő irodalomkedvelő nemzedéke számára. A *Jávorfácska* címet viselő kiadvány — mint említettük — Beszédes Valéria szajáni mesegyűjtésének eredménye, amelynek néprajzi jelentőségét Katona Imre, közismert magyarországi etnográfus értékeli a könyv bevezetőjében. A sok csodaszép bánati mesét úgyesen egészítik ki a gyűjtő által összegezett tapasztalatok, amelyek sok érdekes kérdésre adnak választ, így például mindenekelőtt arra, hogy melyek a szajáni népmesék legszembetűnőbb sajátosságai, milyen formában élnek tovább az egykori mesék a ma élő mesefák emlékezetében, hogyan befolyásolja a modern kor sok újdonsága a népköltészeti kincsek világát, születnek-e ma is új meseformák stb.

A *Jávorfácska* című kiadvány tehát bájos olvasmány, értékes néprajzi gyűjtemény és tanulságos szakmai értékelő.

f.
(*Dolgozók*, 1979. január 18.)

SZAJÁNI NÉPMESÉK

Ez a Szaján nem hegység Szibériában, hanem elnéptelenedő, mintegy 1900 lakosú község Kikindától kissé nyugatra. Itt volt káplán 1879-ben és 1880-ban Kálmány Lajos, a magyar népköltészeti gyűjtés klasszikusa. A *Szeged népe* című gyűjteményének második kötetében (1882), a harmadikban (1891) és a *Hagyományok* címmel 1914-ben kiadott munkája első kötetében tette közzé gyűjtését, közte huszonhét mesét is. Nyomdokain az elmúlt években a szegedi Bálint Sándor, a budapesti Kátona Imre, az újvidéki Tóth Ferenc és a szabadkai Beszédes Valéria azt kutatta, mi maradt a száz év előtti néphagyományból, mennyit ismer a helyi utókor, s amit ismer, hogyan változott. Katona Imre és Tóth Ferenc balladagyűjtése *Kálmány Lajos nyomában* címmel 1975-ben megjelent Újvidéken, ötvenöt szajáni népballadával, most pedig a szabadkai Életjel Könyvek sorozatának 15. köteteként *Jávorfácska* címmel ötven népmesét tett közzé nagyobb gyűjtéséből Beszédes Valéria.

Bizony, a mesélés ma már Szajánban sem élő közösségi szórakozás, csupán a gyűjtő kedvéért mondta hangszalagra tizenhárom adatközlő a hetvennégy mesét. „Adatközlő”: nem igazi mesélő egyéniség tehát. Közülük csupán négy mutatkozott valamennyire is a hajdani mesefákra, a Borbély Mihályokra emlékeztető mesélőnek. Nemcsak a mesék száma fogyatkozott meg, nemcsak terjedelmük csökkent, hanem jellegük is megváltozott. Kikoptak a tündérmesék, megfogyatkoztak az állatmesék, maradtak — s így arányukat tekintve megsaporodtak — a trufák (vándoraneidoták) és az elvilágiasodott legendák (Krisztus meg Szent Péter földi kalandjai). A mesék stílusában, szerkezetében még tovább élnek ugyan az egykori sajátosságok, de ezek is jócskán leegyszerűsödtek, kevésbé színes az előadásmódjuk, nem hat bennük olyan elevenen a mesei túlzás, nagyítás, fokozás nyelvi leleményessége, mint a régebbi, a még eleven mesemondó és meseélvező gyakorlat közepett megismert gyűjtésekben.

Mindezt nagyon okos „utószóban”, voltaképpen terjedelmes tanulmányban boncolgatja a gyűjtő, Beszédes Valéria. Jegyzetei, a mesék típusainak fősorakoztatása, a szakszerű bibliográfia tudományos kiadvánnyá teszi a kötetet, az eddigi jugoszláviai magyar népmesegyűjtemények (*Sárkányölő testvérek*, *Pingált szobák*, *Jugoszláviai magyar népmesék*) értékes új gyarapításává. Kevésbé hisszük, hogy a szélesebb közönség, kivált a gyermekolvasók számára a klasszikus magyar népmesekincshez hasonló élvezetet jelenthetne. Egyik-másik trufa túlságosan vaskos is. Ezért is sajnáljuk, hogy ugyanakkor tudományos értékét korlátozza a lemondás a népnyelv hiteles visszaadását lehetővé tevő elnagyolt hangtani jelölésről is. Mindössze kettőre lett volna szükség, de erre nélkülözhetetlenül: a rövid zárt é és a pótnyújtásos e, a nyomdatechnikailag könnyen megvalósítható bevezetésére.

P. L.

(*Élet és Irodalom*, 1979. február 10.)

MESEGYÜJTÉSÜNK TOVÁBBFEJLESZTÉSE

Néphagyományunk kutatásának lendületes fejlődése esztendőről esztendőre újabb területek feldolgozásáig jutott el, és gyűjtőink ma már olyan gazdag anyaggal rendelkeznek, hogy a velük együttműködő feldolgozókkal a könyvkiadás nem tud lépést tartani. És ki tudja: meddig még? Igaz, a gyűjtés elsődleges feladata az, hogy a még fellelhető anyagot akár följegyzések, akár magnófelvételek útján megmentse a feledéstől, hiszen nem sokan vannak már életben azok, akik még őrzik a száz- vagy még több éves emlékeket. Ezek ma is lehetnek adalékai az igényes monográfiának és a szociográfiának is. És azokat is könnyű összeszámolni, akik ma — hála korunk szellemi fejlettségének — szakmai felkészültséggel foglalkoznak ezzel a munkával. Jóllehet az érdeklődés a jugoszláviai magyar folklór iránt állandóan fokozódik, és a közlésnek egyre több formáját használják fel ennek a még mindig kevesek előtt ismert anyagnak az ismertetésére, az igazán termékenyítő visszhangtól még mindig messze vagyunk, mert valahol a meleg hangú recenziók tudomásulvételénél megrekedtünk.

A folklorisztikával foglalkozó komolyabb művek tizenegynéhány évvel ezelőtt jutottak el a könyvesboltokig. És nyolc esztendővel ezelőtt, 1971-ben jelent meg a *Jugoszláviai magyar népmesék* Penavin Olga feldolgozásában, aztán a *Sárkányölő ikertestvérek*, majd a Hagyományaink VI. köteteként a *Pingált szobák* című kötet, amely Borbély Mihály meséit tartalmazza.

Kétségtelen, hogy ezen a temérdek anyagot rejtegető munkaterületen a nagy úttörő a szerénységében még nagyobb Kálmány Lajos volt, aki Szeged környékén és a mi tájainkon a múlt század második felében kezdte meg a népmesék gyűjtését. Olyan vállalkozásba kezdett, amely egy egészen szegényes — saját költségén kiadott — kötetben tengernyi népi értékre hívta fel a figyelmet. Idejekorán jelent meg ez a mű? A *Koszorúk az Alföld vadvirágaiból* 1878-ban került a könyvpiacra (és a könyvtárakba, ahol föl-vágtatlanul porosodott), s utána több mint fél évszázadnak kellett eltelnie, mire érdemben foglalkozni kezdtek vele, mire fölfedezték felbecsülhetetlen értékeit és Ortutav Gyula, Dégh Linda, Péter László és katona Imre közreműködésével megjelent *Kálmány Lajos népköltési hagyatéka* két kötetben. (De ez is kéziratos hagyatékának csak egy töredékét tartalmazza.)

Hogy ezekből a munkákból mi mikor vált hozzáférhetővé, arról a múltó évek beszélhetnének. De hála a mi korunknak: nálunk időközben olyan értékes nemzedék lépett fel, melynek figyelme a megművelésre váró legelhagyatottabb területekre is kiterjedt. Ezt a kibontakozóban levő törekvést jelentős mértékben elősegítette a Hungarológiai Intézet, s azok a körötte tevékenykedő tehetséges fiatal gyűjtők, akik már részben a feltérképezett területen kezdték meg a gyűjtőmunkát gondos körültekintéssel, s egymás után jelentették meg közleményeiket az intézet folyóiratában. Voltaképpen ezek voltak az első téglák ahhoz az épületalaphoz, amelyre már „felépítményként” a Tartományi Tudományügyi Önigazgatási Érdekközösség anyagi támogatásával a Hagyományaink sorozatában több értékes munka napvilágot látott...

A fiatal gyűjtők közé tartozik Beszédes Valéria, akinek figyelemre méltó munkájával először a *Pingált szobák* című kötetben találkoztunk, amelynek lapjain Borbély Mihály gyermekeinek meséit tette közzé.

Újabb munkája, amely már egy sokat ígérő lépést jelent tovább az eddig megtett útján, a félszáz szajáni népmesét tartalmazó *Jávorfácska* című gyűjtemény. A valamivel több mint tíz éves kötet — mint a bevezetőben, Katona Imre rendkívül fontos részletekre utaló írásában olvashatjuk, és amint a gyűjtő utószavában közli velünk — Kálmány Lajost idézve a nagy mese gyűjtő lépteit nyomon követi, és Borbély Mihály meséinek utórezgéseit keresi ott, ahol a nép ajkán még fellelhetők, s ahol még léteznek azok a szálak, amelyek a népi hagyományok egy-két gyöngyszemét ma is összefűzik, emberöltőket átfogva egészet alkotnak, és a népmesék mélyén megta-

Dr. Penavin Olga

Gellér Tibor

lálthatók azok a jegyek, amelyek évszázadokon át nálunk is, Euráziában is a nép ide-oda lengő képzeletvilágának naiv, de nagyon szép és mély bölcsességről árulkodó szárnyalásaiban megmutatkoznak.

Beszédes Valéria nagyon szerencsésen a Tisza menti Szaján falucskát választotta gyűjtőmunkájának központjául. Olyan ez, mint egy kicsi kis világ: képeinek tükré a Tisza volt, s lehet, hogy önfeledt pillanataiban abban nézegette magát, Mocsarak és ingoványok gyűrűjében tanulta meg itt a nép, hogy mit jelenthet igazán emberien élni. (Erre nem egy helven Kálmánv Lajos is utalt!) Nagybirtokok árnyékában napszámos- és cselédsorban élni keserű volt és kemény. A dohányosok mindig tudták, mit jelent a hétköznapiok terhe. Elmondták ezt is, elmondták azt is, amire vágytak. Mert a mesemondás a kukoricafosztás és a dohánycsomózás idején nemcsak szórakozás volt, nem csupán a szótlán kézimunkás időnek a kitöltése, hanem az agyban kavargó gondolatok, a lélekben hordozott remény kifejeződése is. Mert a mesében mindig ott van a kimondott kimondhatatlan: a kevélység, a gyarlóság, a gonoszság, a haszonlesés, az élőködés mégiscsak elnyeri a maga büntetését, s felettük a dolgos „Szélsőség” győzedelmeskedik. Még haló poraiban is (Jávorfácska).

Félszáz mese és egy alaposan kidolgozott tanulmánynak beillő utószó jelenti ebben a szerény kis könyvben azt a nagy lépést, amely világosan rámutat a szajáni mesekincs társadalmi hátterére és egy-egy fejezetében olyan motívumokat jelez, melyek színei, hangjai, alakjai és hangulatai más népek nyelvén is megszólalnak, alakot öltenek és egy képzeletbeli világot a maguk ábrázatára alkotott lényekkel népesítenek be.

Lévay Endre

(Üzenet, 1979. március)

EGYSÉGES NÉPI MÍTOSZ

Ötven szajáni népmese éleszti fel hamu alatt parázsló tüzeit annak a szellemi életnek, amelynek megtartója és továbbvivője ezen a tájon a nép volt. A kifogyhatatlannak tűnő ősforrás az eddigi tapasztalatok szerint még mindig a Bánát, ahol Kálmány Lajos ázott le a legményebb társadalmi rétegbe, s hozta fel a néplélek kincseit. Szajáni káplánkodása idején figyelt fel a népmese bánáti változataira, s aztán több mint negyedszázadon át jegyezte a vidék mesemondóinak színes és fordultatos szövegeit. Utóda, Herresbacher Dénes, a szálfatermetű, csizmás parasztpap, aki a két háború közötti vajdasági irodalom egyik mecénása volt, egy ideig még folytatta a megkezdett munkát, aztán kiadó és érdeklődés hiányában abbahagyta. Hogy anyagából megmaradt-e valami, ki tudná megmondani.

Beszédes Valéria az ő nyomukban járva még mindig szép számban talált új meséket, úgyhogy a királylányból lett jávorfácska, amelytől kötete címét kölcsönözte, a nyelvében tovább élő népi kulturális örökségnek egy szép és gazdag része. Egyben azt is bizonyította vele, hogy ha az írott szó konkrét visszhangtalan maradt, sőt hosszú időre el is némult, a szellemi életnek bőven ömlő erei bűvópatakként vitték tovább ezen a vidéken a népi teremtő ingéniumnak ezeket a csodáit.

A tíz mesemondó legérdekesebb alakja, a legízesebb, stílusában legeredetibbnek tűnő mese, a *Kigyófújta királyfi* előadója egy hetvenéves cigány, Petrovics Imre. De ő még kisgyerek korában Szajánba került, juhászoknál szolgált, magyar lányt vett feleségül, úgyhogy a környezet teljesen magába olvasztotta. A mese a magyar nyelv közvetítésével jutott hozzá — más nyelven nem is mesél, bár szerbiül is tud —, de az ő előadásában, a szerbből vett töltelékzavakkal és eleven eszjárásának finom asszociációival a mese egészen friss színeket kap, s az eredetiség látszatát kelti.

Dr. Matijevis Lajos

Lábadi Károly

Maradandó élményt nyújtott a kórógyi mesemondók és balladaénekesek színes népviselete, ízes beszéde

A mesét egyébként Banó István jegyezte le elsőnek ezen a vidéken, Zentán Molnár G. Károly előadásában, s a Kalangya 1943. évfolyamában adta közre. Az összehasonlítás fölöttébb tanulságos. Az öreg zentai kosárfonó a népmesének még a klasszikus formájához ragaszkodott, míg Petrovics Imre csaknem szabad kreációban formálta át a tündérmesét. És eközben még sem ütközhetünk a tényen, hogy a mesének a Tisza sem állhatta útját, hiszen a népek szellemi vércseréjének sokszor a nyelvkülönbség sem lehet akadálya.

És mégis jóleső érzéssel állapíthatjuk meg a magyar nyelvközösség egységes népi mítoszát.

Beszédes Valéria könyve, a *Jávorfácska* egyéb, ha nem is meglepő, de annál inkább intő tanulsággal is szolgál a mesemondás hagyományának megszakítására figyelmeztetve. Megállapítása természetesen nemcsak Szajánra vonatkozik, de érvényes minden vidékre, ahol a megváltozott társadalmi rendszer új világot teremtett és lebontotta a falut a várostól és a negyvilágtól elválasztó falakat. A tizenkettedik órában vagyunk tehát a magyar népi kulturális örökség begyűjtését illetőleg. S hogy Beszédes Valéria szép és fontos munkája miatt szorult mégis az Életjel szerényebb, s talán nem sértő, ha azt mondom: szegényebb kiadására, amikor pedig erre nálánál nagyobb anyagi és erkölcsi kerettel rendelkező szerveink vannak, egyszerűen rejtély.

Pedig a kiváló magyar népraajtudós, Katona Imre értő és megbecsülő előszavával megjelent kötet kétségkívül egész szellemi életünk értékei közé tartozik.

Herceg János

(Üzenet, 1979. március)

SZAJANI MESEK

A jugoszláviai magyar könyvkiadás az elmúlt esztendőök során jelentősen gazdagította folklórirodalmunkat. Több olyan kimagasló alkotás született, amely további kutatásra, az eredmények ismertetésére ösztönözte kutatóinkat. A szép hagyománnyal rendelkező könyvkiadásunkban a néprajzi tárgyak mellé egy újabbat tehetünk: a Beszédes Valéria gyűjtötte költői című alkotást, a *Jávorfácskát*.

Eddig a figyelem főleg a néballadákra, népdalokra irányult. A kutatók, néhány kivételével, kevesebbet foglalkoztak népünk mesekincsével. Bár ebből a tárgyból két újabb gyűjtemény — Penavin Olgáé és Katona Imréné — azt igazolja, hogy e téren még van bőven tennivalónk. S a feltételezést tovább cáfolja az új mesekötet is. Azt igazolja, hogy a magyarlakta vidékeken még élnek a kiváló balladaénekesek, népdalismerők mellett a jó mesemondók is. Ha a mese nem is élő műfaj, de kis rábeszéléssel, utánajárással még szépek gyűjthetők.

Beszédes Valéria gyűjtőútjának a századfordulóig visszanyúló előzménye van: ahol gyűjtött, azt a területet vizsgálta és gyűjtötte fel Kálmány Lajos, a kiváló néprajztudós. Napjaink kutatójának nemes feladatként kínálkozott a neves előd gyűjtőútjának bejárása, nyomkövetése. Legfőképp Kálmány nagy tudású adatszolgáltatójának, Borbély Mihály meséinek utóéletét nyomozza. Nemcsak egyszerű nyomkeresésre vállalkozik, hanem figyelembe veszi az időközben bekövetkezett társadalmi változások okozta hatásokat is, amelyek kihatottak a mesemondók életére, s az is mondható, hogy az egész műfaj életére. A meséket kísérő alapos utószóból kiderül az is, hogyan módosult az érdeklődés a múlt században még reneszánszát élő mese iránt, s az is, hogy a mesemondók előadásuk alkalmával miképp reagáltak a hol fellángoló, hol elapadó igényre. A szerző jó érzékkel ismerte fel e tény alakító, befolyásoló szerepét.

Beszédes Valéria a bánáti falu, Szaján mesekincséből hetvennégyet rögzített, s ebből az ötven legszebbet közli. A kis közösség mesekincse azt igazolja, hogy megfér egymás mellett a hagyományos és új törekvés, s szépen ötvöződnek a nemzeti és nemzetközi jegyek is.

A kiadvány mindössze háromszáz példányban jelent meg, ami biztosan nem elégti ki az igényeket. Ilyen és ehhez hasonló vállalkozásoknál nemcsak arra kell számítani, hogy napjainkban divat a folklór, hanem a megőrző dokumentumigényt, a műfaj újraátadását is szem előtt kell tartani.

Katona Imre a könyv előszavában azt írja, hogy „a munka nincs befejezve, legsürgetőbb most a mesék rögzítése és ezzel párhuzamosan a nemzetiségi kölcsönhatások vizsgálata”. Ehhez még hozzá kell azt is tenni, hogy az egyéni kezdeményezések feltételezik annak fontosságát és sürgősségét, hogy a mesekutatás ne csak egy szűkebb közösségen belül folyjon, hanem terjedjen ki az egész jugoszláviai magyarlakta területre.

Lábadi Károly

(Magyar Képes Újság, 1979. május 15.)

KALMÁN LAJOS NYOMÁBAN

A XIX. század utolsó évtizedeire esett Kálmány Lajos népköltészetgyűjtő munkássága, mely nemcsak a jugoszláviai magyarság szempontjából jelentős, hanem az egyetemes magyar folklórkutatásban is fontos helyet foglal el. A bánáti magyarság múlt századi életének legteljesebb szellemi képét őrzik a területén gyűjtött népmesék, népdalok, balladák. Kálmány Lajos munkássága külön fejezetet érdemel a jugoszláviai magyarság néprajzának történetében. A tudós pap 1879/80-ban Szajánban tölti be a kápláni tisztelet. Ekkor már tudatos kutatója a népköltészet kincseinek. Benedek Elek is „kalapot emel” Kálmány gyűjtő érdeme előtt, dicséri szerte-

ágazó gyűjtőmunkáját, és egyben bírálja is, amiért túlzásba viszi a lelkiismeretességét a szöveghűséggel kapcsolatban, vagyis „mit hogyan kap, úgy ad — minden kritika nélkül”. Aránylag kevés szajáni mesét közöl, összesen 24-et (a *Szeged népe* II. kötetében 18-at; a *Szeged népe* III. kötetében egyet; a *Hagyományok* I. kötetében 4-et és a II. kötetében egyet).

Beszédes Valéria munkáját, mely tulajdonképpen Szaján jelenlegi mesekincsét dolgozza fel, jelentős kezdeményezésnek kell tartanunk a jugoszláviai magyar mesekutatókban. Szakmai hozzáértéssel gyűjt Kálmány nyomában. A *Jávorfácska* című szajáni mesegyűjteménye értékes kezdeményezés. A közzétett ötven mesét követő alapos tanulmányában rávilágít arra, hogy a vajdasági falu mennyire hagyományörző; meseanyagában, mintegy száz év távlatából, milyen műfaji változások tapasztalhatók. Teljes társadalmi háttérrel ad a meséknek; a falu történetével és Kálmány gyűjtésével is megismerkedik az olvasó az utózóban. De nem kevésbé jelentős tanulmányának az a része, melyben a mese életéről, a mesemondók egyéniségéről, a mesék műfaji összetételéről, szerkezetéről és stílusáról ír.

Keserű szájjal vesszük tudomásul a gyűjtő megállapítását, miszerint „Szajánban már nincs hagyománya a mesemondásnak a megváltozott társadalmi tudat és szociális helyzet miatt”, mégis érdeklődéssel olvassuk a szajáni mesék legszebbjeit a *Jávorfácska*ban. Beszédes Valéria 1973-tól két éven keresztül gyűjtött a faluban, 13 adatközlőtől mintegy 74 mesét és ezeknek a javát, 50-et közöl a gyűjteményben. A mesék több mint a fele trufa és tréfás legendamese, a tündérmesékkal szemben ezek kerülnek előtérbe a szajáni mesekincsben. Kálmány még sok Mátyás-anekdótát gyűjtött a környéken, ma már csak alig néhányat ismernek. (*A kolozsvári bíró, A megfejt három bakkecske*), de egyik sem olvasható a kötetben. A Jézusról és Szent Péterről szóló történetek azonban ma is közkedveltek, ezeket főleg asszonyok mesélik. Ilyen legendamese a Kálmány gyűjtésében előforduló, de ma már nem ismert *Mé bogárzik most a marha, mikor ez előtt a juh bogárzott?* (*Szeged népe* II. k. 140. 1. 17. sz. BN 779 XVII.*). A kötetben a bogárzik helyett bogázik van, ami bizonyára elírás lehet, hiszen a mesében a bogárzik jelentése (tájszó; állat, főleg marhaféle vagy ló párzási időszakában futkos, nyugtalanul viselkedik) fontos szerepet tölt be, míg a megváltozott szó, „bogázik” értelmetlen.

Külön fejezetben foglalkozik a mesemondókkal, azaz a négy legjelentősebbel. A mesemondás általában az idősebb korosztályra, a 60–70 évesekre jellemző. Mesemondói között egy cigány is szerepel, aki azért is jelentős, mint azt meséi is bizonyítják, mert gyakran szerb vagy cigány kifejezéseket is beépít szövegébe (pl. *Kigyófüjta királyfi, A pörére vetköztetett udvarló, Sandi Bandi* II.).

Tanulságos Szaján múlt századi és jelenkori mesekincsének csoportosítása is:

1. Kálmány szajáni gyűjtése — külön megjelöli azokat a meséket, amelyeket még ma is ismernek. Itt azonban meg kell jegyeznünk egy mulasztást. Beszédes Valéria ugyanis Kálmány nyomában gyűjt, de nem közöl egyetlen olyan mesét sem, melyet már Kálmány gyűjtött és állítása szerint még ma is ismernek a szajániak. Összesen 6 ilyen mese van és összehasonlításként nem lett volna érdektelen ezek közül is néhányat bemutatni, hogy az esetleges változásokat (meseszerkezet, nyelv) láthassa az olvasó. Ezt annál inkább számon kérhetjük, mert a *Jávorfácska* nem kizárólag a mesekedvelő olvasóknak készült, hanem igényes 50 oldalas tanulmányát tekintve a szakembereknek is.

2. A Vajdaságban gyűjtött mesék közül azokat tüntette fel, amelyeket ismernek a faluban. Ezeknek a száma mindössze 11. Ha tekintetbe vesszük, hogy Jugoszlávia magyarlakta területein kb. 450 mesét gyűjtöttek a múlt század végétől napjainkig és ezek közül csak 11-et ismernek Szajánban, akkor bizony ez a mennyiség elgondolkodtató.

3. Kálmány magyarországi, illetve romániai gyűjtéséből azokat említi, melyeket ma is ismernek a szajániak (19 mese!).

4. Török Károly Csongrád megyei gyűjtése (3 mese).

5. Ma ismerik Szajánban, de Kálmány nem gyűjtötte. 19 mesét talá-
lunk ebben a csoportban, melyeket Beszédes Valériával ellentétben nem
neveznek új típusoknak. A *Kígyővölgegy* mesetípusnak (BN 425 A) pl. Kál-
mány 4 változatát ismerte, kettőt Egyházaskéren gyűjtött, vagy a *Csonka
kezü lány* (BN 706) három változata közül egyet Magyarszentmártonban
gyűjtött. És ha már a mesék típusairól van szó, meg kell jegyezni, noha Be-
szédes Valéria megemlíti, hogy csak Berze Nagy népmese-katalógusát volt
módjában használni, a szövegben mégis Aarne-Thompson (AaTh) típuszá-
mokkal is találkozunk több helyen, ami a gyűjtő megjegyzése után kissé
zavarólag hat.

Figyelemre méltó a mesék műfaji megoszlását mutató táblázat, mi-
szerint a tündérmese lassú elszegényedését kell tudomásul vennünk; a trufa
és legendamese viszont növekvő érdeklődésnek örvend. A novella és állat-
mese Kálmány gyűjteménye óta ugyancsak megfigyatkozott. Ez a jelen-
ség azonban nemcsak a szajáni mesékre, hanem az egyetemes magyar me-
sekincsre is jellemző.

A mesék szerkezetét három mesemondó szövegén vizsgálva megállá-
pítja, hogy míg az egyházaskéri Borbély Mihály (akitől Kálmány 51 mesét
gyűjtött!) meséinek hosszabb bevezetője van, addig a szajáni mesemondó
mindjárt a mese cselekményének a közepébe vág. A mesék stiláris szegény-
ségét igazolja az is, hogy szép kezdő formulával alig találkozunk. Igaz
ugyan, hogy a szajáni mesemondók kedvelik a versbetéteket (*Hamupipóke,
Jávorfácska, Sandri Bandi I. és II., A félig nyúzott bakkecske*), és gyakran
az egész mese párbeszédre épül (*A kismacska tanácsa, A pörül járt szerel-
mesek I., A kakas és a tyúk*).

A kötetet a mesék tipológiai meghatározása és a gazdag szakirodalom
zárja. Összegezésül még annyit: Beszédes Valéria szajáni népmesegyűjte-
ménye az említett hiányosságoktól eltekintve értékes fejezete a jugoszláviai
magyar folklórkutatásnak, és reméljük, hogy nem csak ígéret marad a
Kálmány nyomában való további gyűjtés, amiről tanulmányában tesz em-
lítést.

Vajda Zsuzsa

(Híd, 1979. június)

ÖTVENEN EGY CSAPÁSRA

— A Beszédes Valéria gyűjtötte népmesékről —

A *Jávorfácska* című kötet felsőszáz szajáni mesének „nyújt otthont”,
örökíti meg a nép ajkán született próza e becses termékeit. Hagyomány-
tiszteltetle, kallódó értékeink megbecsülésére nevel.

Ahogy a kocsiútra szóródó gabona, az eltaposott gyümölcs vagy a gép-
kocsik légörvényeibe szédülő s a kerekek alá merülő méh, bogár is szívzori-
tító látvány, ugyanúgy a hímzés, a csipkeverés tudományának, a nép nyelv-
vi alkotásainak elfeledése is az.

A kincsek mentési ösztöne sarkallhatta Beszédes Valériát is, amikor
népmesék gyűjtésébe fogott. Kötete nem gyermekeknek szánt mesekönyv,
hanem dokumentum, helyzetkép a népmesék sorsáról Szajánban a huszadik
század hetvenes éveiben.

A tájékozatlan olvasó helyesen cselekszik, ha a könyv olvasását az
utószóval kezdi. Ott olvashat ugyanis a szajáni mesegyűjtés történetéről, a
mesék csoportosításáról, stilisztikai vonásairól. Katona Imre bevezetőjével
együtt ez az írás segíti hozzá az olvasót a mesék megértéséhez is. A betű-
jeles, képletszerű jelölések a mese fölépítését hivatottak bemutatni.

De térjünk a mesékre! Érdekes színfoltot jelentenek a Krisztusról és
Szent Péterről szólók, amelyeket a gyűjtő csak az asszonyoktól hallott. Bár
Beszédes Valéria nem tekinti őket igazi népmeséknek, mégis a nép gazdag
képzeletvilágára utalnak (*A gomba keletkezése; Mért van görcs a fában?;
Mesterek mestere; A teknősbéka keletkezése*).

A félig nyüzött bakkecskéről szóló mesét tanulságos volna összevetni szerbhorvát változatával, amelynek — tudomásom szerint — *Jarac Živoderac* a címe, sőt a hasonlítás más népek, vidékek mesekincsét tekintve is szintén érdekes eredményeket hozna.

Mit tartogathat számunkra a *Hamupipőke* szajáni változata? A gondos, sima mesekönyvi megfogalmazás helyett egy érdesen eredeti, nem kilügzött, hanem színnel, hangulattal rendelkező nyelvet. Mint egy varázsszemüveg, Hamupipőkét egészen másnak láttatja. Közelebbinek hozzánk és a mese hallgatóihoz. Eltérőnek attól az alaktól, amelyet illusztrációkon, rajzfilmekben keresztül ismerünk. Dióhajban (hic!) találja meg például báliruháját, cipőjét. Hogy félrevezesse mostohatestvéreit, azt lódítja, hogy a kapu tetejéről nézte a bálát, az ünnepséget. „Hú, a lányok mögharagudtak. Kimöntek, egykettő szétverték a kaput, hogy többet Hamupipőke fő ne bírjon mászni.” Ez már alkotás, a mesélő játéka a képzelettel.

A kakas és a tyúk története mást hoz. Tragédiát. A fűhöz-fához szaladgálás, hiábavaló segélykérés tragédiáját: „Möghallgatta az isten a kakas kérésit. Adott a rétre esőt. Aztán adott a rét a tehénnek fűvet. A tehén adott a péknek tejet. A pék adott a vargának kenyeret. A varga adott csirízt a fának. A fia adott koszorút a kútnak. A kút adott vizet, de bizony mire a kakas szalad a vízze, akkorára a Pitykét mögötték a pondrók.”

És most engedtessek meg nekem egy megjegyzés: az elmondottak, leírtak kapcsán e könyv bemutatójának, a meleg, otthonos hangulatú Eletjel-estnek a felidézése. Magnószalagról szólalt meg ott az élő hang fűzfaág hajlékonyságával, bodzasíp varázserejével, mogyoróvessző suhogásával, jávorfácska lombjának rezgésével. Az emberi hang. Nem hiába írt róla Jean Cocteau azóta is sikerrel futó monodrámát. A méltató sem veti fel tehát alaptalanul egy lemez kiadásának szükségességét. Remek kiegészítő lehetne.

Ahogy elnézem a mesék ihlette fedőlapot, amelyet Siskovszki András készített, a jávorfácskának törzsévé merevült furulyával, amelyből a dal, a szó zöld és barna vonalakkal kacskaringózik elő háromszög alakú lombot formálva, elgondolkodom, mi mindent is lehetne ennek a könyvnek az anyagából formálni, csinálni. Gyermekeknek válogatást. A már említett, eredeti mesemondó hangját megőrző lemezet. Egy-egy meséből dramatizációt, grafikát, kerámiát... Csak olvasni kellene. A tiszta forrás fölé hajolni, ahogy mondják. Mit kellene még? A gyűjtőnek, gyűjtőknek erőt kívánni, hogy folytassák tovább a megkezdett munkát. Az olvasóknak meg: olvasva életre hívni, nyelvünkre véve „éltetni” azt, ami halni készült.

Horváth Emma

(7 Nap, 1979. augusztus 3.)

JAVORFÁCSKA

Félszáz szajáni népmese

A jugoszláviai magyar folklór olyan híres kötetekkel jelentkezett eddig, mint a *Sárkányölő ikertestvérek* (Kopácsi népmesék), a *Jugoszláviai magyar népmesék* és az egyik legszéniálisabb mesemondó, Borbély Mihály meséit közreadó *Pingált szobák*. A magyar néprajz klasszikusa, Kálmány Lajos már a múlt század nyolcvanas éveiben gyűjtött Szajánon, s úgy tetszik, ez a kicsiny falu még ma is kincseket rejtget. Katona Imre és Tóth Ferenc könyve, a *Kálmány Lajos nyomában* — ötven szajáni népballada közreadásával — éppúgy a halhatatlan előd emlékének adózott, mint most a *Jávorfácskával* Beszédes Valéria. A szabadkai kutató jól tudja, hogy a mese is és a társadalomban betöltött szerepe is megváltozott. Nyomozó és föltáró munkája mégis arra irányult, hogy a kallódó és nem kis részben átalakult mesekincs rendszerezésével Szaján szellemi térképét fölrajzolhassa. Már az csodának számít, hogy Jugoszlávia sok ezer faluja közül épp Szajánban ismerik azokat a meséket, amelyek — szépségükben tán évezredekre vissza-

nyúlva — másutt is, például Eurázsia több részén megtalálhatók. A XV. században oklevelekben már említett Szaján, totemisztikus személynév-eredetét nem megcsúfolva, tehát olyan gyűjtőmedence volt, ahol a földre szállt csoda megmaradt, sőt tündér-igazságánál fogva hatott az emberek között. Persze a meseelemek mára megváltoztak, a műfajok is átalakulóban vannak. A tündérmese kevesebb lett, viszont megnőtt a legendamesék és a trufák száma. Amíg 1913-ban Kálmány Borbély Mihálytól 51 mesét jegyzett le, Beszédes Valéria 13 elbeszélő megszólaltatásával is csak 74-et. Szajánban ma már jórészt csak az öregebbek mondják a mesét, a hatókör is leszűkült: jobbára csak a szegényebbek, a nők és a gyermekek mutatnak érdeklődést. Csoda, sajnos a valóságban nincs. Az értékes, tudományos mutatókkal is ellátott kötetet lapozgatva, egyetlen adat égeti a szemünket: 1921-ben a falu 2445 lelket számlált, mostanra (1971-es adat) ez a szám 1974-re csökkent.

Sz. L.

(Kritika, 1980. február)

JÁVORFÁCSKA

Kálmány Lajos gyűjtőútjának egyik állomáshelyét, Szajánt választotta ki Beszédes Valéria, hogy a mesemondás mai állapotát vizsgálja és a még fellelhető meséket rögzítse.

Kálmány legkiválóbb mesemondója, Borbély Mihály is itt élt, leszármazottai, rokonai körében többen is tudnak mesélni. A szajáni mesemondásnak a századfordulóról rekonstruálható képe és Beszédes Valéria által feltárt mai állapota közötti különbségek jól mutatják az epikus folklórműfajok életének huszadik századi alakulását, részben elhalását. A kötet tanulmányértékű utószavában Beszédes Valéria részletesen elemzi a falu mesekincsében beállt műfajbeli, stílusbeli, szerkezeti változásokat: a mesék megrövidültek, kevesebb motívumot tartalmaznak, a csodás elemek iránti érdeklődést az emberi tulajdonságok előtérbe állítása váltotta fel. Megnőtt a trufák, legendamesék száma. A mesemondók nem törekednek a hagyományos szerkesztésre, esztétikai igények kielégítését sem tartják fontosnak. Beszédes a nemzetiségi helyzet hatását is vizsgálja a falu hagyományörzésében: ebben a kérdésben azonban nem jutott végső megoldáshoz. A tanulmány kitér a falu történetére; Kálmány Lajos mesegyűjtő munkásságára, különös tekintettel szajáni és temesközi gyűjtéseire, saját gyűjtésének történetére, a mesemondók és a mesemondás körülményeinek bemutatására.

Újszerű a mesék szerkezetéről szóló fejezet: a leíró és párbeszédes részek arányát kvantitatív elemzéssel mutatja be Beszédes Valéria, a halmozó szerkesztési módot pedig a motívumok szétválasztásával. Például egy-egy típus variánsai Kálmány, illetve a saját gyűjtéséből.

Az ötven mesét tartalmazó kötetet a mesék tipológiai meghatározása és irodalomjegyzék egészíti ki.

Nagy Ilona

(Hungarológiai Értesítő, 1980. II. évfolyam)

REGÉNY A SZÁZAD ELEJI SZABADKARÓL

A század eleji Szabadka életének nagy szenzációja volt az az esemény, amelyről az *Életjel* Könyvek legújabb, sorrendben 16. kötete szól. Városunk fia, Szárits János 1910-ben maga készítette repülő fölszállt. A repülő akkori fázisában ez, ha úttörőnek nem is, de nagy teljesítménynek számított. Szabadka becsvágya, hogy országos hírre jusson — kétes értékű szenzációi után — e repülés révén megvalósulni látszott. Az esemény fölkavarta a közvéleményt, a város vezetőit, s természetesen az itt élő írókat is élénken foglalkoztatta.

Még az előkészületek idején, 1906-ban tett közzé erről az ügyről a Bácskai Hírlap egy folytatásos regényt *A repülő Vuicsidol* címen. A téma érdekessége mellett külön furcsasága volt e publikációnak, hogy három szerző: Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artúr jegyezte vezetéknevének kezdőbetűjével. Időbe telt, míg — több kutató egymást segítő munkája révén — a torzóban maradt regény teljes szövege előkerült, s fény derült a szerzők kiletére is.

Az *Életjel* legújabb kiadványában tehát ezt a regényt veheti kézbe az olvasó. Figyelmét bizonyára honorálni fogja. Szereplői a kor ismert alakjai, s a történet annyira eleven és fordulatos, hogy a mai olvasó figyelmét is leköti. De túl az olvasmányosságon, szerzőire, irodalmunk előtörténetére nézve is tanulságos mű. Kivált a szemlélet miatt, amellyel a város fiatal írójöltzei a provincializmusból való kitörés szabadkai erőfeszítéseit, saját közegüket nézték. (...)

(7 Nap, 1979. március 9.)

A REPULÓ VUCSIDOL

Csáth Géza—Havas Emil—Munk Artúr regénye

Képzeljük el a századvég és századelő Szabadkáját: a föltörekvési kísérlleteket, a kaszinók, úrhatnamságok, evések-ivások vidéki kisvárosát, amint éppen a világtörténelem színpadára akar lépni! Három jókedvű fiatalember, a tizenkilenc éves Csáth Géza, a huszonkét éves Havas Emil és a húszéves Munk Artúr — mindhárom fullánkos hegyű „tollnok” — a Bácskai Hírlapban folytatásokban közölte regénye, *A repülő Vuicsidol* erre a világi bohózatra tesz kísérletet. Francziskovics Sztipán repülőgépeének története azért kelthetett a szokottnál nagyobb föltűnést 1906-ban a lap hasábjain, mert a három íróképe művében mese és valóság ötvöződött.

Csáth, Havas és Munk, noha egy igazi szabadkai repülő, a százegynéhány évvel ezelőtt született Szárits János valóban megkísérelt fölemelkedni gépével, olyan mesehóst találtak ki, akinek személye biztosíthatja a szórakoztatást, a nevetést. Francziskovics Sztipán, az öreg bunyevác paraszt — figyeljünk csak: már akkor hangoztatták! —: a nép, az egyszerű nép gyermeke. Nem születik, hanem csak van, a legnagyobb természetességgel mozog az akkori urak között: azért bontja ki kis motyóját és veszi ki belőle a már működő repülőgépmódellet, hogy világhírnévre segíthesse városát, Lobogó gatyában, amolyan Tiborcba oltott Sanco Panzaként jár-kelet a világban. Szabadkának is egy különös szegletén: a IV. körü Vuicsidolban. Kérvényt ír és 50 ezer korona segílyt kér a várostól terve megvalósítására. A számítások elvégzésére angol szakembert akar egy évre meghívni, mert ő rendetlen és bukott diákként már a gimnázium első osztályából kikérült. A város apraja-nagyja hisz neki: tanácsulést szerveznek, lakásán fölkeresik, még az álmát is dédelgetik, hiszen az általa tervezett repülővel Szabadka fénye fog megnőni, a repülő masinával — minő káprázat! — Bácska belekerülhet a világ körforgásába. „A világtörténelem nagyítóüvege e pillanatban ránk van irányozva” — mondja dr. Dembitz Lajos főügyész, sok-sok nagypenzü és kiseszü társának gondolatát is megfogalmazva.

Francziskovics Sztipán találmányának híre eljut Angliába is — hogyne jutna el, amikor a Cromwell streten székelő londoni bankárcég tulajdonosa, Brown, a többi világlapok mellett, a Bácskai Hírlapot is olvassa! —, s a pénzt jól forgatni tudó angolok azonnal rá is vetik magukat a találmányra. Es Francziskovics úr, paraszti eszével és zseniális türelmével, két vasat tarthat a tűzben: az városa, Szabadka nem tart igényt a találmányra, eladja majd az angoloknak. S mikor a repülőmodellt egy ügyes trükkel a város megszerzi, evvel kivívja a hoppon maradt angolok haragját is: háború tör ki. Valóságos tengeri háború!

A csata a Palicsi-tó bokáig érő, hínáros vizén zajlik, s azt, hogy megjelent az angol flotta a palicsi vizeken, Bíró Károly polgármester Somogyi úr, a palicsi fürdőpénztáros telefonértesítéséből tudta meg. És micsoda csata volt Pertich József palicsi tónagy és Láng Simon ellentónagy (aki maga ajánlotta föl szolgálatait az angoloknak) vezette hadak közt! Francziskovics, vucsidoli bicskáisaival, az angolokat erősítette, s a velük szemben álló hős szabadkaiak, kirohanásuk előtt, magánvagyonukat (1 forint 20 krajcárt) pedig föl akarták a városháza udvarán gyűjtani, nehogy az ellenség kezébe kerüljön. S a Szemmary-féle vendéglő diplomáciai béketárgyalásairól csak a madarak tudnának dalolni — s nem kevésbé arról a fegyverletételről is, amely Sztipán bácsi meszelőnyélre kötött fehér asztalkendőjével nyert létjogot. S honszerelmét szavai bizonyítják: „Itt nem lehet semmit csinálni, megeszi az embert a por és a maradiság! De isten tudja, szeretem mégis ezt a földet és ezért neki adom a dicsőséget.”

Ne ugorjunk messzire: vonzásaival és taszításaival egyetemben nem Kosztolányi és Csáth Géza gyűlölvé-szeretett, álmos Szabadkája jelenik meg a fiatal újságírók tudatosan ferdített, könnyesen-bús és saját stílusukat is kifigurázó vucsidoli mondataiban. Az elszakadás, a majdani elszakadás gyötrelmével szemben: a nevetés, a nevetetés hatalma! Hiszen a várt angol mérnökök valójában megérkeznek: gépmunkásokat, alkatrészeket is hoznak. Hozzásegítik Francziskovics Sztipánt az úri társaságokhoz, a jómódhoz, az evéshez-iváshoz-ruházkodáshoz, a dzsentriélethez. Dáridóznak, véres húsokat esznek, szerenádot adnak Sztipán bácsi porcelánfehér arcú lányának, Katicának. Egyikük még a lányt is megszőkteni, hogy — erre jó a szabadkai repülőgép! — még időben nyakon csíphessék, s a végén Sztipán bácsi is belátja: a magasba emelkedés sem lehet nagyobb tett, mint lányának a boldogsága. Kosztolányi Árpád, a gimnázium igazgatója még biztosítja a magasba röpülés — fölemelkedés — ünnepjellegét: ha nem is a kért hatszáz fehér-ruhás fiú, de ötven tanuló, ötven erős torkú diák megjelenésével. S az eljegyzés is megtörténik — de a regény abbamarad. Föltételezhetően azért, mert nem volt, aki tovább írja: Csáth Géza és Munk Artúr, tanulmányaik folytatására, Budapestre jött. Havas Emil meg egyedül aligha tudott volna megbirkózni a humorba oltott mese-valóság képtelenebbnél képtelenebb kalandjaival.

Dér Zoltán kitünő utószava azt is említi, hogy a városban, noha a Bácskai Hírlap az izlésre vigyázva előre beharangozta a kipellengérezést, egyre szaporodtak a fölzúdulások. Francziskovics Sztipán örve alatt mindenki — főkapitány, országgyűlési képviselő, dzsentri és hivatalnok, tudós és gimnáziumi tanár — találkozhatott saját arcával, egy-egy jellegzetes mozdulatával, hanghordozásával. Csáth—Havas—Munk kisvárosi panoptikuma mindent és mindenkit kifigurázott, aki a közelébe került: egyként kapott „ütést” jó néhány testvérlep, elkoptatott reklámszöveg, gyakran fölhangozó pohárköszöntő, kisszerű emberi tartás. A *repülő Vucsidol* különleges voltát, bár a legnagyobb nevetések közt is érezni lehet a torzó jelleget, a satirikus „városképbe” beépített igaz vonások, reális és kigúnyolt egymásba játszó határképei adják. A fiatal szerzők, cselekményt perdítő, izgalmat fölfokozó „utasításként”, gyakran kacsintanak az olvasóra. Szinte a szemünk előtt, sokszor unalomig ismételt panelelemekből, bulvárregények megfakult fordulataiból, soraiból rakják össze izgalmas, nevetetően komoly városképet. Romantikus cselekményszövésekben ott a vágy: világtörténelemmé emelni a provinciát, ugyanakkor az arra érdemteleneket lerántani az álmodozás magas ködéből. Remek részletek — ilyen a Palicsi-tó tükrén, az angol hadiflottával zajló csata — állítják: a világtörténelem helyi jellegű furcsaságai kiismerhetetlenek. A komédiázó hajlam, a bűnügyi és bulvárregény álarc

takarja ugyan a három fiatal szerző politikusi arcát, de aligha tévedünk, ha azt mondjuk: *A repülő Vuicsidol* — megváltoztatva a megváltoztatandót — társadalmi igényű regény.

Fogas kérdés: a Szabadkán, 300 példányban kiadott könyvből vajon hány jut el Magyarországra? Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artúr jókedvű társadalomrajzát nem kellene nekünk is — például a Magvető ra-re-so-rozatában — közreadni?

Szakolczay Lajos

(Magyar Nemzet, 1979. március 18.)

IRODALOMTÖRTÉNETI ÉRTEK

Izgalmas olvasmány és irodalomtörténeti érték látott napvilágot az Életjel Könyvek legújabb, 16. köteteként. Három szerző: Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artúr posztumusz regénye, *A repülő Vuicsidol*. A század eleji szabadkai társadalmi életbe nyújt bepillantást ez a szatirikus hangvételű mű, amelyből Szárits János első nagy vállalkozásának, a maga készítette repülőn való felszállásnak az előkészületeiről szerezhet tudomást az olvasó. A szenzációs esemény 1910-ben játszódott le, de hogy mekkora vihart kavart fel, annak legékesebb bizonyítéka, hogy a három „forrófejű” fiatal alkotó már 1906-ban közzétette folytatásokban a közös művet a Bácskai Hírlapban. Ezt a regényt fedezte föl Dér Zoltán, Bori Imre és Péter László, az Életjel szerkesztősege pedig könyv formájában kiadta Dér Zoltán tanulmányának kíséretében. (...)

GA

(Szabadkai Rádió, 1979. április 9.)

A topolyai középiskolások hozták lélekközelsébe Somlyó György költészetét

RÉGI REGÉNY A RÉGI SZABADKARÓL

Amióta irodalmi életünk nemcsak írókkal, hanem kutatókkal, gyűjtőkkel is benépesedett, majd minden műfajban terjedelmesebb lett az az anyag, amely a kiadók szerkesztőinek íróasztalát s annak fiókjait telítik telítik évek óta. És ebben a munkában odáig eljutottunk, hogy kutatóink nem elégedtek meg csupán a gyűjtéssel, hanem hozzáláttak az anyag mélyebb áttanulmányozásához és feldolgozásához is. Így került sor több ismeretlen anyag kiadására a *Hagyományaink* könyvsorozatában: népdalok, népszokások, népmesék ritka értékű kötetei jelentek meg. Ide kell sorolnunk Kosztolányi Dezső ifjúkori munkáinak közzétételét, Csáth Géza színdarabjainak, tanulmányainak, jegyzeteinek kiadását és azokat az érdekes munkákat is, amelyek Iványi István, Toncs Gusztáv és Loósz István életével és tevékenységével foglalkoznak. Ez a sokkal több figyelmet érdemlő munka (mint amennyit fordítanak rá) évtizedek óta folyik, s most történt meg először, hogy a majdnem elfeledett, vagy még csak fiókban őrzött hagyatékából rejtélyes körülmények között egy regény került elő.

Egy régi szabadkai regény a régi Szabadkáról.

Ez a mű *A repülő Vucsidol* címmel C. H. M. aláírással folytatásokban jelent meg a Bácskai Hírlap tárcarovatában. Így csak a bennfentesek tudják, a nagyközönség nem, hogy írói Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artúr voltak, akik közösen vállalkoztak arra, hogy csúfondárosan karikírozva bemutatassák: nemcsak Párizsnak, de Szabadkának is van repülőfeltalálója.

Ugyanis azokban az években (1906-ot írtak akkor) Blériot francia aerotechnikus már dolgozott a repülőgéptervén, s úgyszólván vele egyidejűleg Szabadkán egy hasonló vállalkozásra kész ember, Szárits János ugyancsak hozzálátott egy repülőgép elkészítéséhez azzal, hogy azon felemelkedjen a levegőbe. Többszöri kísérlet után ez Blériot-nak 1909-ben sikerült, a mi tervezőnek 1910-ben.

A kortárs magyar irodalom kiemelkedő egyénisége szerzői estjén

Olyan nagy esemény volt ez akkor, amelynek híre nemcsak hogy a közvéleményt felbolygatta, hanem Szabadka hírét is tovább vitte a szélrózsa minden irányba és fölkellette az érdeklődését mindazoknak, akik Blériot kísérletéről hallva hasonló gépek szerkesztésébe kezdtek.

Tehát ezeknek az elég hangos előzményeknek a visszhangja hívta életre a tizenkilenc-húszéves fiatal szabadkai írókban azt a gondolatot, hogy folytatásokban regényt írnanak az eljövendő repülőgép okozta lázról, amely mindazokat mélyen átjárta, akik a már meglevő magaslatokról is szerettek volna még magasabba emelkedni.

Igaz, ez a szatirikus, sok helyütt kacagtató riportregény voltaképpen még csak az előkészületekről szólt. Remek expozícióval mérészen karikírozta a vidéki jólétben lubickoló városatyák, nagykereskedők, céhmesterek, lelkiatyák és tűzoltó-főcsővezetők életét: tehát inkább az önmagába feledkező úriosztály kakaskodásaival és botladozásaival foglalkoztak, mint a mélyben élő néppel, s így finoman gravírozott tablót adtak a város „rendfentartói-ról”, akik maguk is éjjel-nappal a megindaghatatlan jólétet biztosító rendért fohászokdaktak. Ki imával, ki meg szitokkal. Embere válogatja.

Sztipán bácsi, a regény főhőse egyszerű bunyevác parasztember, s nem adóhivatalnok, mint a szabadkai események igazi hőse, Szárits János. De ennek a rusztikus alaknak a szellemes beillesztésével — legyen az akár a városháza tanácssterme, vagy a főtéren a gazdasági szakemberekkel való alkudozás — Sztipán bácsi alakjából a regény nem kap egy Göre Gábor-os ízt, valami faluvégi hangulatot, amelyből kéri a parasztember naivsága, bárdolatlansága. Csáth, Havas, Munk úgy állították be a regény cselekményének központjába Sztipán bócsit, mint egy bölcs parasztot, aki ugyan lassan gondolkodik, de tudja, hogy mit csinál, és aki — ha kell — túljár az urak eszén. Két véglet itt olyan élesen áll egymással szemben, akár a népmesében. Ezért Francziskovics Sztipán bácsi lehet egy mesebeli Sztipán bácsi is, és Palics tava olyan János vitézi tündéri tó, melyben — ha éppen kell — még hadihajók is csatázhatnak.

A múltba feledkező városatyák világában minden lehetséges.

Valami féktelen kedély hullámozik végig ezen a regényen, s azokban a fejezetekben — a leánykérés, a palicsi jelenet, a „nagy” csata —, ahol tetőpontjára ér, minden féket szétépve, rohanva éri el a humor ad absurdum tetőpontját. Alakjai olykor szinte imbolyognak a gúny és a csúfolódás szorongató, fojtogató levegőjében (minden civis megfizette a Bácskai Hírlapnak, hogy ellenfelét milyen mértékben pellengérezzék ki — így még a lap is keresett rajta), de Sztipán bácsi nem: ő tisztán látta a „fentiek” között a lefelé való hullási lehetőséget, és azt is tudta, hogy kik az esendők. Mert amit az írók a regényben ábrázolnak, nem az egész Szabadka az, hanem egy Vuicsidol, amelynek magasában ezek a keménygalléros urak élnek, és még azt is megengedik hírnevük öregbítéséért, hogy a Bácskai Hírlap a polgármestertől kezdve az ajtónállóig csúffá tegyen mindenkit, mert közöttük mindenki a másik kárán örvend, még akkor is, ha közben egy-egy fullánk ót is éri.

Az ismeretlenségben majd nyolc évtizedig, tehát csaknem száz évig elheverő regény egy-egy részletének felkutatásában Bori Imre, Dér Zoltán és Péter László végeztek komoly értékű munkát, mert nélkülük ez a mű soha elő nem kerül. És az ajánlásnak is beillő finom szövegű utószóából Dér Zoltánt kell ideznünk, hogy a bár kissé megkésve fölfedezett regény végére a helyére került: „... Ez a város nagyon rá van már éhezve a világ-hírré, pontosabban szólva arra, hogy gazdagsága valami magasabb rendű teljesítményben is testet öltson... hogy ezt a regényt ők, Szabadka fiai írták meg, ez mégis arról tanúskodik, hogy megvalósulhat a magasabb igény. A repülő Vuicsidol értéke is ebben van: művelődéstörténeti jelentőségében. Abban, hogy a holnap Szabadkája nézi benne a tegnapi Szabadkáját...”

Lévay Endre

(Üzenet, 1979. április)

SZABADKAI REGÉNY KÜLFÖLDI VISSZHANGJA

Amint arról annak idején hírt adtunk, az Életjel Könyvek sorozatában megjelent Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artúr közösen írt és 1906-ban a Bácskai Hírlap mellékleteként közölt, *A repülő Vuclidol* című regénye. A mű nemcsak idehaza, de külföldön is nagy érdeklődést váltott ki. Legutóbb Szokolczay Lajos méltatta a Magyar Nemzet március 18-i könyvszemléjében. Egyebek között megállapította, hogy a három szerző „kisvárosi panoptikumá mint és mindenkit kifigurázott, aki a közelébe került: egyébként kapott »ütést« jó néhány testvérrel, elkoptatott reklámszöveg, gyakran fölhangzó pohárköszöntő, kisszerű emberi tartás. *A repülő Vuclidol* különleges voltát, bár a legnagyobb nevetések közt is érezni lehet a torzó jelleget, a szatirikus »városképbe« beépített igaz vonások, reális és kigúnyolt egymásba játszó határképei adják.

A fiatal szerzők, cselekményt perdítő, izgalmat fölfokozó „utasítás-kén”, gyakran kacsintanak az olvasóra. Szinte a szemünk előtt, sokszor unalomig ismételt panelelemekből, bulvárregének megfakult fordulataiból, sorából rakják össze izgalmas, nevetetően komoly városképeket. Romantikus cselekményszövevényükben ott a vágy: világtörténelemmé emelni a provinciát, ugyanakkor az arra érdemtelenekeket lerántani az álmodozás magas ködéből. Remek részletek — ilyen a Palicsi-tó tükrén az angol hadiflottával zajló csata — állítják: a világtörténelem helyi jellegű furcsaságai kiismerhetetlenek. A komédiázó hajlam, a bűnügyi és bulvárregény álarc takarja ugyan a három fiatal szerző politikusi arcát, de aligha tévedünk, ha azt mondjuk: *A repülő Vuclidol* — megváltoztatva a megváltoztandót — társadalmi igényű regény.

Fogas kérdés: a Szabadkán, 300 példányban kiadott könyvből vajon hány jut el Magyarországra? Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artúr jókedvű társadalomrajzát nem kellene nekünk is — például a Magvető ra-re-sorozatában — közreadni?”

Mint hírlík, az említett kiadó valóban komolyan foglalkozik a gondolattal, hogy jövőre megjelenteti a posztumusz regényt.

(7 Nap, 1979. május 4.)

A REPÜLŐ SZABADKA

„Álföldi ember nem tör magasba” — állapítja meg Gál László egyik legismertebb és legjobb költeményében. Három szabadkai fiatalember az osztrák—magyar monarchia végnapjaiban mintha már megérezte volna ezt, e nem utolsósorban földrajzi okokra visszavezethető sajátságunkat tűzi tollhegyre. Csáth Géza, Munk Artúr és Havas Emil ugyanis a századforduló utáni években olyan szellemi magaslatokról (s egyben olyan szeretettel) csipkedt meg a jobbára csak külsőségeiben polgárosodó Szabadka önérzetét, mely nincs messze a mi önértékelésünk kritériumától.

Tulajdonképpen regényről van szó, amit Dévavári Zoltán filológiai kutatásai hoztak felszínre. A mű szellemiségét részben meg is határozzák azok a körülmények, melyek lehetővé tették a születését. Az alkotók a Bácskai Hírlap szerkesztői voltak, a megjelenés helye viszont a lap tárcarovata. Az íróknak az érdekei tehát nagyjából megegyeztek az olvasókéval. Azonali hatásra számítottak s a műhelygondok idegenek maradtak tőlük. Tapasztalatuk teljessége s a megformálás öntörvényűsége meghaladta igényeiket. Másfelől ugyanakkor tehetségük és megmutakozásvágyuk sarkallta őket s lényegében az önkifejezés szabadsága, valamint a befogadói közeg gyakorlatias életformától befolyásolt ízlése között kellett megteremtteniük művük egyensúlyát. Ez annál inkább kockázatos volt, hiszen Csáth, Munk és Havas fiatalokhoz illően a szatíra eszközeivel, nem ritkán burleszkre emlékeztető helyzeteket teremtve áll bosszút azon a valóságon, mely nem hajlandó ideáljaihoz igazodni. A fölényt azonban az óvatosság mellett a bensőség is inérsékeli; a képzeletet pedig olykor többször foglalkoztatja maga a

valóság annak lényegenei. Nem egy helyen kuriózumok, pillanatnyi és örök életű helyi jellegzetességek tolnakodnak a könyv lapjaira, háttérbe szorítva az egyvonalú alkotói céltudatosságot. Olyan névsorral találjuk magunkat szemben, mely csak annak számára mond valamit, aki legalább valamennyire járatos Szabadka kultúrtörténetében. Az ilyen törekvés lényegében azonban többnyire meddő kísérlet maradt, hiszen az említett tudományos és közéleti személyiségek egy előre mentegetőzve bevallott illemtudó alapján kerültek a regénybe, hogy jelenlétükkel fokozottabban a műre irányítsák a közönség figyelmét, valamint hogy a nekilendülő és elbizonytalanodó fiatal emberek ily módon is közelebb kerülhessenek az általuk tisztelt személyiségekhez. Helyenként legfeljebb a malíciáig jutnak el, például akkor, amikor a város az angliai szakemberekre vár: „Iványi István, a vak történetíró szintén kivezettette magát a pályaudvarra, és amikor a polgármester beszédét hallotta, amelyben az »a kultúra nevében« üdvözölte a tudós mérnököt, örömkönnöket sírva kijelentette, hogy a város aranykora elkövetkezett és ezek után haladéktalanul hozzáfog Szabadka története III. kötetének megírásához.” Az ehhez hasonló részletek inkább jellemezhetők a paródia vagy karikatúra, mint a szatíra fogalmával.

Bármennyire is szellemes helyenként a mű, ma már inkább csak kultúr-, illetve várostörténeti jelentősége van. Az utószó felvilágítása értelmében a főhős prototípusa egy gépekkel rendszeresen versenyző szabadkai polgár, Szárts János volt. A szerzői hármastilizáló kedve a bátor kezdeményező alakjából bunyevác paraszt felfedezőt alkotott Sztipán bácsi személyében. Az egyszerű emberek tömegéből kilépő zseni a maga naiv közvetlenségével kiváló lehetőséget nyújt a kisvárosi bürokrácia ostobaságainak kipellengérezéséhez, s ennek köszönhetően valósulhat meg a mű szatirikus többlete. Az eldologiasodott hivatalnokok ugyanis képtelenek felismerni a feltalált repülőgépjelentőségét, miközben az ügy anyagi támogatása körül vitatkoznak, gyakorlatias angol üzletemberek karolják fel a találmányt. Hálásabb párhuzamot elképzelni sem lehet: egyfelől az angol gyakorlatiasság célszerűsége, másfelől az észak-bácskai földhözragadtság vaskosságai állnak szemben egymással. A szerzői hármastilizáció nem sznob, s ugyanakkor nem is lokálpatrióta: éveihez képest meglepő élettapasztalatról tesz tanúbizonyságot. Az angolok tíz korántsem azonosak azzal a képpel, amit öntelten alkottak magukról. S ha gyakorlatiasságuk kicsúfolása önmagában még nem túl jelentős ábrázolási erény, hódító háborúik embertelenségének hangsúlyozása komoly polgári humanista tett. „En jártam Transvaalban, halomra lövöldöztem a búrokat, én jártam Indiában, halomra lövöldöztem az indusokat. Nem akarok többet mondani, de még azt senkitől sem hallottam, mylord, hogy Anglia méltányos. Engedje, hogy még egyszer megcsókoljam önt, mylord” — mondja egy vén angol kormányos. Kár, hogy a műben túl sokan vannak a merő érdekesség kedvéért szerepeltetett mellékalakok. Akik a szerzők véleményének közvetítői, nem pedig szerves tartozékai a műnek.

A demokratikus érzelmű fiatal írók indulatainak nem egyszer a megvakorodó ostoba frázisok a céltáblái, s ugyanígy az állambiztonság óreinek rövidlátásán is csupán derülni tudnak. Az angol mérnök és Sztipán bácsi lánya szerelmének rajza azonban túlságosan is idillikusra, szinte giccsesre sikerült, amiért csak részben kárpótol bennünket a szöktetés körüli bonvadalom, a repülővel való üldözés grotesksége s a véges mérleget: vajon a magyar ipar szempontjából előnyösebb vagy pedig hátrányosabb-e, ha a fiatal pár az országban marad, illetve Angliába távozik. A sajtó hídkies közönyt viszont aligha lehet ennél szellemesebben kigúnyolni: „L. K. Szabadka. Semmi tudomást nem adhatunk önnel az állítólag (?) feltalált repülőgépről (!) szerkezetéről (ha ugyan van szerkezete), mert azt nem ismerjük. Ilven vállalatról egyáltalán nincsen tudomásunk, mert az lapunk hírdetési rovatában eddig nem fordult elő.” A regény érthetően maradt töredék, hiszen aligha lehetett határt szabni a társadalmi visszasságok felsorolásának; célja és lényege viszont csakis ebben keresendő.

Vajda Gábor

(Magyar Szó, 1979. június 30.)

AZ ALVÓ KISVÁROS ÉBRESZTŐJE

Három fiatal bácskai író: Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artúr vállalta magára a nem könnyű és nem kevésbé veszélytelen feladatot: megtörni a fásultságot, megnevetetni, felcsigázzni érdeklődését a mindennapok egyhangúságába süllyedt szabadkai közönségnek.

Ezzel a regénnyel egy kis fénysugár hatol be a kisvárosi szürkeségbe. Az írók számára ez játék, szórakozás, de a mű jelentősége ennél nagyobb. Kipellengérezzi a hivatalnokokat, a város urait, akik unalmas gyűléseken ütik agyon idejüket, rámutat naivságukra, közömbösségükre, elmaradottságukra.

Lassan a történet olvasása közben kirajzolódik elének Szabadka igazi kispolgári képe. A humoros hang gúnyosra, csúfondárosra, szatirikusra vált át, s ezért az írók dolga nem könnyű: vigyáznunk kell, nehogy a túl erőse sikerült szürésök megsebezék az olvasót; ugyanis közöttük egyesek önmagukra ismernek, ami lehet, hogy kezdetben bosszúságot okoz, de felvidít, hogy másokon is lehet nevetni. Később már mind nagyobb izgalommal várják a Bácskai Hírlap hasábjain az újabb folytatást. Az írók tehát elérték céljukat: tudatosan hatottak közönségükre, kitapintották ízlését, és a szórakoztatás mellett értékes irodalmi művet adtak kezébe.

Annak ellenére, hogy három szerző művéről van szó, a regény fejezetei között teljes a harmónia, és egységes egészet alkotnak. Főhőse Francziskovics Sztipán, bunyevác származású vucsidoli lakos. Egyszerű, szegényes körülmények között élő, tehetséges ember. Feltalálja az irányító repülőgépet, és e körül forog az egész groteszk helyzetekben bővelkedő cselekmény. Sztipán bácsi kiemelkedik környezetéből, eltér tőle. Megszerkeszti a gép modelljét, majd, hogy tervét megvalósítsa, támogatást kér a várostól. Az érdeklődés kicsi, nem ismerik fel azonnal a felfedezés jelentőségét, ami nagy világhírt tudna szerezni Szabadkának. Sokallják a pénzt, tétováznak. Itt mutatkozik meg tudatlanságuk, elmaradottságuk. Ezalatt a Bácskai Hírlap révén Angliában is tudomást szereznek az eseményről. Brown úr, a bankár bezzeg egy percig sem gondolodik, az ő szeméről lehullott a fátyol: az angolok hidegvérével, gyakorlatiusságával intézkedik, és szakembert küld ki, hogy megvásárolják a gépmodellt. A veszélyt látva, észbe kapnak a szabadkaiak, és ellopják a mintát. Háborúra kerül sor a két fél között. Ez végül is kiegyezéssel végződik: angol segéllyel készül el a gép, de Szabadkán marad. Itt van az első próbapülése is, s a siker teljes.

A történethez tartozik: az egyik angol mérnök és Sztipán bácsi lánya között szövődő szerelem is. Ennek meseszerűségét még jobban fokozza a lányszöktetés és a repülővel való üldözés.

Megfigyelhető, hogy az írók nem térnek ki részletekre, nem boncolgatnak, hanem a külső ábrázolás mellett döntenek. Kizárólag a főhőst emelik ki. Ő az egyedüli átköltött szereplő. Francziskovics Sztipán azonos Szárits Jánossal, aki valóban feltaláló volt.

Felvetődhet a kérdés: miért nem látott napvilágot eddig, miért várt Dévavári Zoltán felfedező munkájára? Talán mert befejezetlen, s a századfordulót követő évtizedekben megfeledkeztek róla.

Egyébként a regény ma már inkább kultúrtörténeti jelentőségű, mivel több egykori tekintélyes szabadkai polgár nevével és sok helyi érdekeséggel találkozunk benne. Szerzői közvetlenül szólnak az olvasóhoz, felhívják a figyelmét, ezzel is hangsúlyozván, hogy egyedüli céljuk: ébresztőt fűjni a téli álmát alvó Szabadkának.

Krnács Erika

(Képes Ifjúság, 1979. szeptember 26.)

Néprajztudományunk is nyereséggel zárta az 1978-as esztendőt. (...) A szabadkai Életjel kiadásában Beszédes Valéria „félszáz szajáni népmeséje” jelent meg *Jávorfácska* címmel. A mesék gyűjtőjének nevét megismerhette már közvéleményünk a Borbély Mihály meséit tartalmazó kiadványban: ott Borbély Mihály gyermekei meséinek gyűjteményével szerepelt. A *Jávorfácska* kapcsán a gyűjtő kísérő tanulmányára kell elsősorban felhívni a figyelmet. (...)

Az irodalomtudományt több kiadvány reprezentálja. Az irodalmi örökséget Csáth Géza—Havas Emil—Munk Artúr „posztumusz regénye”, *A repülő Vucsidol* képviseli, amely a szabadkai Életjel kiadásában jelent meg. Dér Zoltán érdeme, hogy a torzóban maradt, eddig ismeretlen szöveget feltárta és sajtó alá rendezte. Igaz, jelentősebb mértékben egyik szerző opusát sem gazdagítja a regény, hiszen eddig nem sikerült még az egyes szövegrészek íróit azonosítani, irodalomtörténeti-helytörténeti szempontból azonban mindenképpen figyelmet érdemel ez a kiadvány, amelyet a sajtó alá rendező Dér Zoltán kísérő tanulmánya egészít ki.

Bori Imre

(*Létünk*, 1979. szeptember—október)

HANGJÁTEK-BEMUTATÓ

A Szabadkai Rádió hullámhosszán ismét „fogható” egy minden tekintetben érdekes és izgalmas hangjáték. Ezúttal Csáth Géza—Havas Emil—Munk Artúr *A repülő Vucsidol* című satirikus regényének hangjátékváltozatát rögzítették magnószalagra. Francziskovics István vuicsidoli lakos annak idején feltalálta a repülőgépet s felépítésére 50 ezer koronát kért a városatyáktól. A városi tanács a kérelemnek helyet adott, de az igazi bonyodalom csak ezután következett. Mindenkinek megvolt a maga véleménye, de általában senki sem vette komolyan az öreg Sztipán bácsit. A Bácskai Hírlap szerkesztőségében akkortájt valóságos láz volt. Hogyan végződött a szabadkai repülőgép „kalandja?” Erre ad választ a hangjáték, amelyet december 30-án közvetítenek.

A műsor szerkesztője Gubás Ágota. Szerepelnek: Földi László, Sántha Pusztai Lajos, Barácius Zoltán, Medve Sándor, Arok Ferenc, Nagy István és Sebestyén Tibor.

Két mondatnyi kommentár: Merjük remélni, hogy lesz folytatás. A Szabadkai Rádió nagykorú, a hangjáték pedig igen közkedvelt a hallgatók körében.

(7 Nap, 1979. december 21.)

Holnap a Szabadkai Rádióban:

A REPÜLŐ VUCSIDOL

A század eleji Szabadka nagy szenzációja volt, amikor Szárits János maga készítette repülőgépén felszállt. Az esemény már jóval a tényleges felszállás előtt foglalkoztatta a város közvéleményét: a városatyákat és a tisztas polgárokat éppúgy, mint az írókat, művészeket.

A Bácskai Hírlapban ez idő tájt (1906-ban) Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artúr tollából — de csak a szerzők vezetéknevének kezdőbetűivel — folytatásos regény jelent meg, melynek témája a szenzációszámba menő vállalkozás háttéré és körülményei. Hosszú kutatás eredményeként derült fény a szerzők kilétére, és állt össze ismét a mű, melynek egyes részletei az évtizedek során elkallódtak.

Az Életjel kiadásában megjelent regényt, mely a korabeli Szabadka sajtós, a ma embere számára is érdekes képét vetíti elének, holnap délután három órákor hangjátékként sugározza a Szabadkai Rádió. A hangjáték szereplői: Földi László, Sántha Pusztai Lajos, Barácius Zoltán, Nagy István, Medve Sándor, Arok Ferenc, Sebestyén Tibor, a Szabadkai Népszínház művészei és Rapos Ilona. Zenei munkatárs: Hegedűs Ottmár, műszaki munkatársak: Kákonyi Tibor és Prihoda László. A regényt Gubás Agota alkalmazta rádióra és rendezte.

-59

(Magyar Szó, 1979. december 29.)

HÁRMAN ÍRTÁK, DE NEM FEJEZTÉK BE

C.H.M. — olvashatjuk az egyik kötet szerzőjének nevét és valami titokzatos külföldi íróit sejtünk. Pedig *A repülő Vuicsidol* című kisregényt magyar író írta, nem is egy, hanem éppen három. Az ő kezdetűikből alakult ki az a bizonyos rövidítés. Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artúr annak idején, 1906-ban a Bácskai Hírlap munkatársaként írták ezt a kisregényt — folytatásokban. A 12 fejezetet sorban, hol egyikük, hol másikuk írta. Ez érződik is a művön. Apró ellentmondások, ismételtetések azt sejtetik, mindhárman egy kicsit más-más irányba akarták vinni a cselekményt. Talán ez is a magyarázata annak, hogy az alkotótársz idejekorán, a kisregény befejezése előtt felbomlott.

A helyenként egyenetlenül megírt fejezetek ellenére *A repülő Vuicsidol* élvezetes, szórakoztató olvasmány. (A címben szereplő Vuicsidol Szabadka egyik városrészének a neve.) Sztipan bácsi, az egyszerű vuicsidoli parasztember repülőgépet szerkeszt. De hogy a mintát nagyban is létrehozzák, segítségre van szüksége. Ezért a polgármesterhez fordul.

Talán napjainkból is ismerős: a világhírnevet is jelenthető találmány akadályokba ütközik. A tanácson érdekcsoportok állnak egymással szemben. A hosszadalmas „urambátyámos” üléseken nem képesek határozatot hozni. A közügyek állapota elsősorban magánügyek függvénye.

A játékos, néhol már abszurd elemeket tartalmazó mű részben a tárcaregények paródiájának is tűnik. Hiszen olyan fejezet is van a kisregényben, amikor az angol flották ostromolják a szabadkai városházát; nem hiányoznak az üldözések, a titkos tárgyalások, sőt még a leányszöktetés sem.

A mű legfőbb értéke a korabeli szabadkai társadalmi viszonyok szatirikus leleplezése. A város ismert vezetői név szerint (!) szerepelnek a kisregényben. Izgalmas játék lehetett tehát mind a szerzők, mind az olvasók számára a folytatások megjelenése. A könyv utószavában joggal jegyzi meg Dér Zoltán: „Akármilyen komédiázás is a regény jellege, epésebb részleteinek bíráló éle elevenbe vágott, s a Bácskai Hírlap kockázatot vállalt, mikor ifjú tehetségeinek ilyen kifizetési lehetőségeit adott.”

E kifizetési lehetőséggel Csáth Géza (aki egyébként Kosztolányi unokatestvére) élt a leginkább. Az ő hírnevének, munkásságának köszönhető elsősorban, hogy ma *A repülő Vuicsidol* lelkes filológusok „előbányászták”.

Dombrowszky Ádám

(Hajdú-bihari Napló, 1980. május 27.)

A REPÜLŐ VUICSIDOL A MAGVETŐ KIADÁSÁBAN

Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artúr közösen írt regénye, *A repülő Vuicsidol* a május 30-án kezdődött és június 6-án zárult könyvhétre megjelent a budapesti Magvető kiadásában is. A szatirikus művet annak idején, 1906-ban a szabadkai Bácskai Hírlap közölte folytatásokban, de könyv alakban csak két évvel ezelőtt az Életjel jóvoltából vált hozzáférhetővé. Több

mint hét évtizeden át lappangott tehát az említett újság vasárnapi mellékleteiben, amíg három kutató — Dér Zoltán, Péter László és Bori Imre — fáradozásának eredményeképpen — az előbbi szöveggondozásában és utószavával és Oláh Sándor festőművész egykorú rajzaival — meg nem jelent a hagyományfeltárás terén is figyelemre méltó eredményeket elérő élőújság szerkesztőségének gondozásában.

A városunkban lejátszódó cselekmény fordulatossága felkeltette a Magvető illetékeseinek is az érdeklődését. Ennek köszönhető, hogy legnépszerűbb sorozatukban, a Rakéta Regénytárban, azaz a „ra-re”-ben közreadták, mégpedig nem kevesebb, mint harmincezer példányban. (Az Életjel mindössze 300-ban adta ki.) Ilyen módon a legszélesebb olvasóközönség megismerkedhet a regénnyel, amelynek nemcsak az az érdekessége, hogy a század eleji Szabadka ismertebb személyiségei — kezdve a polgármestertől, a rendőrkapitányon át a gimnáziumi tanárokig — név szerint szerepelnek benne, hanem az is, hogy a három fiatal szerző felváltva írta egyes fejezeteit. Játékos vállalkozásnak szánták, céljuk — amint azt be is jelentették — kizárólag a szórakoztatás volt, az, hogy olvasóiknak derűs órákat szerezzenek, mégis jóval több lett komédiázásnál: epéőbb részeinek bíráló éleleveníbe vágott. Így aztán egyúttal kordokumentummá, művelődéstörténeti jelentőségűvé is vált. Ezért nevezik egyes kritikusai kis remekműnek. Dombrowszky Ádám a debreceni Hajdú-bihari Napló május 27-i számában például azt írja róla, hogy „élvezetes, szórakoztató olvasmány”, s „a játékos, néhol már abszurd elemeket tartalmazó mű részben a tárcaregények paródiájának is tűnik”. „A mű legfőbb értéke — folytatja — a korabeli szabadkai társadalmi viszonyok szatirikus leleplezése. A város ismert vezetői név szerint (!) szerepelnek a kisregényben. Izgalmas játék lehetett tehát mind a szerzők, mind az olvasók számára a folytatások megjelenése.” Végül megállapítja, hogy a Bácskai Hírlap nyújtotta kifutási lehetőséggel Csáth Géza élt leginkább, s ez ő hírnevének, munkásságának köszönhető elsősorban, hogy ma *A repülő Vucsidol*t lelkes filológusok „előbányászták”.

(7 Nap, 1980. június 27.)

A REPÜLŐ VUCSIDOL

C.: Csáth Géza, H.: Havas Emil, műkedvelő író, újságíró, aki polgári foglalkozása kedvéért hagyott fel az írással, M.: Munk Artúr, orvosként is érdemes munkása a jugoszláviai magyar irodalomnak a Bácskai Hírlapban jelentette meg hol szatirikus, hol csak mulatságos, sajnos, befejezetlen regényét. A tizenkilenc éves Csáth Géza is inkább szerzőtársait formázza még, mint az *Anyagyilkosság* vagy *A vörös Eszti* íróját, úgy hasonlít arra a zseniális novellistára, rendkívüli jelenségre, akit Csáth Gézaként ismerünk, akár az első versek Adyja *A halottak élén* költőjére — kideríthetetlen tehát, mely fejezeteket írta ő.

Jókainak *A jövő század regényéből* vehette a három fiatalember az ötletet, amivel magát mulattatva eljátszik, pusztán ötletnél némivel többet, noha eszük ágában sem volt következetes irodalmi persziflázszt csinálni. Ők a szabadkai tekintélyek orrát akarták megfricskázni a Tatrangi Dávidból, Göre Gáborból gyúrt Sztipán bácsi találmanya, a repülőgép itt-ott frenetikus története ürügyén, a maradi kisváros tipikus figuráit, akik kivétel nélkül a századforduló, századelő magyar irodalmának jól ismert alakjai. Igazságtalanság, az írói szándék félremagyarázása lenne a magyar kritikák realizmus jeles teljesítményei közt keressélni a regényke helyét; az utószó írója alighanem elveti a súlykot, mikor *A repülő Vucsidol* „Kosztolányi Pacsirtája felé mutató” írói szemléletéről beszél. De mihelyt humoros és szatirikus irodalmunk — akár az irodalomtörténet által is megbecsült — produkcióival vetjük össze, méltánytalanná válik a regényke titulus, hiszen több mint fél évszázad múltán is szórakoztató olvasmány, mi több, helyenként még időszerű is. Bár ma irnának vele felérőt, minél többet.

Sik Csaba

(Uj Tükör, 1980. augusztus 31.)

Egyszer volt, hol nem volt, Szabadkán, a század elején, egész pontosan 1906-ban, hogy tudományos-fantasztikus tárcaregényt írt három fiatal ember: Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artúr (C. H. M.). Fantasztikusan fiatal írók voltak; hárman együtt tettek ki hatvanegy évet. A tudományosságukhoz azonban már kétség fér: nem a ballonoké, nem is a léghajóké, hanem a szárnyas-légcsavaros repülőgépeké a jövő? Ki tudhatta akkor? Még fantasztikusabb, hogy éppen Bácskában találja fel valaki, még csak nem is valami csodabogár tudós, hanem egy öreg parasztember. Ami azonban ebből az alapötletből kibontakozott, az már egyáltalán nincs messze a valóságtól. Kérvényt nyújt be Francziskovics István, hogy a város adjon neki ötvenezer koronát találmánya kivitelezésére. A kis „repülőgépmintát” (no, lám, hát mégis volt a modellnek magyar megfelelője?) akarja nagyban is megcsinálni. Ehhez pedig szüksége van fém-, fa- és egyéb anyagköltségre, valamint Henry Simpson angol mechanikus és mérnök egyévi fizetésére, „aki hajlandó szakismeretét rendelkezésemre bocsátani”.

Bárki magától kitalálhatja, milyen hatást kelt a hír. Egyrészt gyanakvást, óvatosságot, hiszen ötvenezer korona nagy pénz, a polgármester egyedül nem dönthet, de tulajdonképpen senki sem dönthet, létező és nem létező testületek háritják egymásra a felelősséget; másrészt viszont azonnal nemcsak elhiszik, természetesen találják, hogy a repülőgépet nem is találhatta fel más, csak magyar, mégpedig bácskai ember. Büszkének lenni: ez legalább nem kerül pénzbe. Igaz, amíg az aktákat tologatják, az angolok csaknem ellopják a találmányt, és „megjelentek az angol flották a palicsi vizeken”.

De mit tudnak azok a kákabélű angolok a jó vérű bácskai bicskáshoz képest? És mit számít az egész tengeri ütközet a Palicsi-tavon, ha tósztokat lehet mondani fehér asztalnál jobb társaságban, a helybeli notabilitásoknak?

A felszállásnak is meg kell adni a módját. Mükedvelő szavatokkal, szabadelőddással, felszenteléssel, nem maradhat el egyetlen állami vagy egyházi társulás vezetősége sem. A méltó ünnepélyhez statisztéria kell: „jó torkú” fiúk. Reisner Lajos „fölcsongette mindenekelőtt a telefonon Kosztolányi igazgatót”.

Kosztolányi? Az olvasónak a lélegzete is eláll. Kosztolányi Árpád a szabadkai gimnázium igazgatója, Csáth nagybátyja, Kosztolányi Dezső apja. De hiszen tudtuk. Csakhogy... Eszerint az összes név valóságos volna?

Igen — mint Dér Zoltán utószavából kiderül —, *A repülő Vuclidol* nem kis pikantériája épp az volt, hogy hétről hétre közös ismerősökről olvashattak a Bácskai Hírlap előfizetői. És nem dőlt össze a világ. Pedig a polgármesterről is van a regényben egy-két csipős kitétel, nem beszélve arról, hogy a mulatozás jelenetei is egészen másképp hatnak, ha ismerős tekintélyek a szereplői. Dér Zoltán szerint a regény sikere nagyban ennek az intimitásnak volt köszönhető. Kár, hogy miután Csáth és Munk a budapesti egyetemre mentek, Havas Emil nem tudta egyedül folytatni a közös vállalkozást.

Mennyi hamvas báj, mennyi diákos szemtelenség tartotta üdén, frissen a regényt, háromnegyed évszázadon át! Sárszeget kétségtelenül Kosztolányi kisregényei tették halhatatlanná. Nem tudjuk, hogy a *Pacsirta*, az *Arany-sárkány* nélkül ugyanígy élvezhetnénk-e a regényt. De talán nem is ez a lényeges. A lényeges az, hogy a provincializmus kigúnyvolása itt inkább megmosolygás. És ma olvasva szinte nosztalgiát kelt. Kisszerű? Igen, de milyen otthonos! Mennyi szeretet bujkál a gúnyban és még a vuclidoliak pöfeszkedő, gógös butaságában is! Kisváros. Egy még nem kicsi ország vidéki városa. Ma már keserűen tudjuk — ára volt ennek a felnőttségnek —, hogy a nagy közösségek nem pótolják a kicsinyeket. Ez a három fiatalember, az általuk megírt szereplők, a lap, amely közölte, az olvasók, akik a folytatást várták, tartoztak valahová.

(...)

Kartal Zsuzsa

(Élet és Irodalom, 1980. október 4.)

A NAGYRAVÁGYÁS TORZKÉPE

A századvég és századelő irodalma még mindig tartogathat meglepetéseket; annak ellenére, hogy Csáth Gézát, a Cholnoky fivéreket és a többi álmodozót — lelki érzékenységben gazdag modern író — lassanként kezdjük megismerni. Ilyen meglepetésnek mondható a Magvető Könyvkiadó *ra-re* (vagyis Rakéta Regénytár) sorozatában megjelent *A repülő Vuicsidol* című mű is, Csáth Géza, Havas Emil és Munk Artúr munkája. Már a műfaji meghatározással bajban vagyunk: detektívregény vagy annak paródiája, netalán érzelmes kisvárosi történet búvik meg a furcsa cím mögött? Pontosan nem tudható, hiszen *A repülő Vuicsidol* fejezetenként készült, s a Bácskai Hírlap 1906-os évfolyamában jelent meg először nyomtatásban. Három jókedvű, húsz év körüli fiatalember írta, nem utolsósorban azért, hogy Szabadka város közönségének derűs órákat szerezzen. A folytatásos regényt bevezető szerkesztőségi cikk, többek közt, azt is hangsúlyozza, hogy az írókat az avatottság, a humor s mindenekelőtt az izlés vezérelte, s ha valaki kigúnyolva érzi magát, az csupán a véletlen játéka.

A szabadkai irodalomtörténész, Dér Zoltán kutatásaiból tudjuk — a regényhez ő írt utószót —, hogy *A repülő Vuicsidol* egy-egy fejezetének szerzője még ma sem állapítható meg pontosan. A Bácskai Hírlapban jegyzett C. H. M. betűjel mindenestre a regény kigondolóit megövtá a támadásoktól, s a dolognak olyan színezetet adott, mintha a Szabadka várost és annak társadalmát fókuszába emelő regény csupán Holdról iött írók sosem hallott meséje volna. A Bácskai Hírlap szerkesztősége és mindhárom fiatal író tudta, hogy evvel a játékos, de gúnyosságában könyörtelen torzképpel darázs-fészekbe nyúlt. Egy — ma szinte csodába illő — helyzet tette a regényírás körülményeit ilyen forróvá: a repülőgép-föltatáló Francziskovics Sztipánt kivéve, a műben mindenki a saját nevéen szerepel. Országgyűlési képviselő, városi főkapitány, tűzoltóparancsnok éppúgy, mint híres történész vagy, Kosztolányi Árpád személyében, a főgimnázium igazgatója. Nem kellett ködösíteni, találkozóhelyeket átkeresztelni és kitalálni, Csáth Géza, Munk és Havas szá-

Az együttműködés jegyében: Bogdánfi Sándor életéről és műveiről vall a Nyitott Könyvvél szervezett rendezvényünkön (dr. Auhász Géza, Bogdánfi Sándor, Horváth Emma és Olga Molnar Međeri)

mára minden adott volt. Legfőképp az a vágykép, mely szeretett városukat kissé neveltségessé tette, Szabadkát világvárosi történések sorába akarta emelni. Az „álmos Bácska”, mindi is nagyravágyó volt: urambátyámozásaiban, tősztozásaiban, a földi gyönyöröket (evést, ivást) nem megvető szemléletében bár a provincia elzárkózó gögje testesült meg, nagyobbnak akart látszani a valóságnál. Most ne beszéljünk arról, hogy ez az önmaga létéből egyenesen következő torzított tükrör milyen kitűnő regényeknek lehetett az előhívója — például Kosztolányinál —, csupán nyugtázzuk: fiatal újságíró szerzőink is észrevették e lassan fejlődő, gazdagodó város s az életmódból következő provinciális gondolkodás ellentétét. Regényük azért modern, mert bátran szállt szembe helyi hatalmasságokkal, szokásokkal, hibbant, szinte erkölcsi értéként fennhéjázó szemléletekkel. Egy öreg bunyevác paraszt, a nép egyszerű gyermeke, teremtett tulajdonképpen olyan helyzetet, hogy azonnal kiderült: Szabadka szomjazik a világhírre, mindent elkövet, hogy neve fönnmaradjon örökre.

Francziskovics Sztipán amolyan század eleji, megkésett Lúdas Matvi. Van esze és még inkább furfangja: a társadalom — értsd ezalatt: Szabadka városa — megleckéztetését úgy képzei el, hogy közben ő is meggazdagodik. Működő repülőgépmo­delljét fölajánlja a városnak, s egyben arra kéri az előláróságot, hogy szavazzanak meg a rendes gép fölépítésére ötvenezer koronát. Amíg amazok gvülésből gvülésbe szédülnek, tanakodnak, addig a londoni bankjának irodájában Bácskai Hírlapot olvasó üzletember, Brown, értesül a huzavonáról. És azonnal elindítja emberét a zseniális találmány megszerzésére. Evvel kezdetét veszi tulajdonképpen az igazi bonyodalom: az angol küldött már Szabadkán tárgyal a találmány megszerzéséről, s a város is ráébredt: ha a világhírt akarja, az öreg paraszt által kért összeget le kell tenni a Vuclidol körzeti lakos asztalára. Remek, hahotára fakasztó részek tudatosítják: a találmány noha zseniális — a repülőgép modellje működik! —, tervezője nem tudja a szükséges számításokat elvégezni, mert a gimnáziumban megbukott, ezért a kért ötvenezer koronás városi segély az angol mérnök munkadíját is magában foglalja. S mivel magyarok és angolok a találmány tulajdonjogában nem tudnak megegyezni, hatalmas csata kerekedik. Színhely: a Palicsi-tó térdig érő vize; itt ütközik meg a palicsi tónagy vezette városi flotta az angol hajóhadakkal. Az ostrom kiterjed végül a városházára, majd angol szakemberek serege segíti a zseniális találmány megvalósítását.

Francziskovics Sztipán (egyesek szerint István) Szabadka kedves embere lesz: előtte hajlong mindenki. A jövődöbeli pénzzen embert látják a paraszt föl­találóban; korlátlan hitelszámlája van minden üzletben. S miközben a világhír felé száguld, a városát és az egész világot föl­kavaró bunyevác paraszt lányát ez egyik angol szakember megszők­keti. De nem azért találta ő föl a repülőgépet, hogy ilv szomorú alkalmakkor azt ne lehessen használni. Azonnal a levegőbe emelkedik, utoléri, majd vissza is hozza a csak fizetésből élő, nem túl gazdag angol kérőt. Visszahozza, hogy végül mégiscsak hozzáadja porcelánfehér arcú leányát —, s nem is akármilyen ün­nepség keretében.

Nagy a készülődés, országos tekintélyek járják a várost, föllendül a Pest Szálloda forgalma. Az első hivatalos röpülés programja hível­kődő. Kosztolányi Árpád, a főgimnázium igazgatója például megígérte, hogy a kitűnő eseményt jó torkú diákok teszik emlékezetessé. S mégsem lesz a nagy nekikészülődésből semmi. Miért? Mert a regény abba maradt. Csáth Géza és Munk Artúr Budapesten folytatja tanulmányait, a szerzőhármas egyetlen Szabadkán maradt tagja, Havas Emil, pedig nem volt képes a szabadkai hírhó tovább­folytatására. A repülő Vuclidol így végül is befejezetlen maradt. Egyben-másban ez a befejezetlenség, a szerzők minden jó szándéka ellenére is, a provinciában megrekedt város csonkaságára utal. S avval, hogy ezt a szél (és történelem) földézte csonkaságot a szerzők nevetetően komolyan, szívük belesajdulásával tárgyalják, a regény különös erőt kap. A tárcaregény és detektívregény hangulatának csúfolása közben alakul ki az írók sajátos látáspontja: a groteszk. Ki ne nevetne azon, hogy hősi föl­buzdulásában az egyik tanár és könyvtárnok a nehéz föl­iánsokat ajánlja föl ágyügolyónak — mondván: evvel is lehet az ellenséget dobálni! S ugyancsak

furcsa, hogy a repülőgépmoddellal a városházára igyekvő öreg Francziskovics Sztipánt a főkapitány azért tartóztatja le, mert szocialistának véli, s a kezében levő modellt bombának gondolja.

A mucsai állapotok mucsai hősoket hívnak elő: a mese minden egyes alakja úgy formálódik, hogy bármikor égig lehet növeszteni őket. Képzeliük csak el azt az embert, aki gondol egyet, és kuglizni megy a pápához; vagy a másikat, aki a béketárgyalásokat egy kiskocsmában akarja megtartani. Ehhez képest a nagy tudós, Toncs Gusztáv párosítása semmi: ugyanis ő a szállodát úgy magyarázta el diákjainak, hogy a modern szobafestés kapcsolatba került a korinthoszi oszlopokkal. És a vak történetíró, Iványi István is — őt kéri föl az események regisztrálására — éles szemű látnok.

Csáth Géza és társai nagyon is ismerték a korzót, a kártyapartira, evésre-ivásra összegyűlő társaságokat. Tudtak hazafíúi érzelmeikről, kapcsolataikról. Nem véletlen, hogy a repülőgép fõlszállásának ünnepélyén a kormány a közoktatásügyi államtitkár kiküldésével képviseltette magát. S az sem véletlen, hogy a magas rangú vendég éppen Gulya törvényszéki elnöknek volt a vendége. A regény írói valójában Sztipán bácsi mesészerű zsenialitásával — tudatlanságával és kópés eszével — találták szemben magukat, de ez a kisszerű dolgokon fölülemelkedő tudás csak akkor volt tapasztalható, ha mondjuk egy városi tanácsnok, főjegyző vagy országgyűlési képviselő esze adta az összehasonlítási alapot. A *repülő Vuclidol* értéke — mondja Dér Zoltán — a regény művelődéstörténeti jelentőségében van. „Abban, hogy a holnap Szabadkája nézi benne a tegnapi Szabadkáját. Hogy mulatságos is ez a szembesülés, ez ráadás. Ráadás, mely elég ahhoz, hogy a mai olvasó is érdekesnek találja.”

Szokolczay Lajos
(Üzenet, 1980. október)

SZABADKA GÖRBE TÜKÖRBEN

A *repülő Vuclidol* kuriózum, irodalmi csemege, amelyet idén jelentett meg a Magvető Könyvkiadó a népszerű *Rakéta Regények* sorozatában. Hogy épp ebben a sorozatban kapott helyet, ez arra vall, hogy nemcsak különleges, de olvasmányos írásról is van szó.

A könyv különben befejezetlen regény, amelyet az ifjú Csáth Géza, Munk Artúr és Havas Emil alkotott. A titokzatos C. H. M. tehát a szerzői triumvirátus vezetéknevének kezdőbetűiből áll össze. A kollektív munka eredménye azért maradt torzónak, mert az együttműködés a két előbbi alkotó egyetemi tanulmányai miatt megszakadt. Szárypróbálgatásnak vagyunk itt szemtanúi, amelyet meglepően felszabadult csapongás jellemez. Semmi nyoma szorongásnak, kezdő írók görcsösségének, elfogultságának, sutaságának. A cselekmény önfeledt bakugrásokkal halad a végkifejlet felé. Fejezetről fejezetre szinte várjuk, lessük a „ragasztás”, a „malterozás” nyomait, a „lecsurgásokat”: ezt az egyik írta, azt a másik, am azt meg a harmadik. De nincs repedés. Folyamatos egységbe olvad az egész. Persze az alkotóműhely titkjába sincs módunkban bepillantani. Fejezetenként oszlott-e meg a munka, vagy mindent együtt írtak? Szinte látni vélem, hogy döltek a nevetéstől egy-egy találó ötlet hallatán, s hogy vetett szikrát képzeletük, mikor a megfogalmazásra került sor, hogy vették ki egymás szájából a szót, s ha sikerre kanyarult a mondat, a széles jókedv szinte szétvetette a szóbát. Ez az egészséges hahota zeng különben végig az egész könyvön, s minden ebbe torkollik: érzelem, gondolat, igyekezet, hatalom... Értelmetlen nyüzsgésnek látjuk a cselekményt, vagy még inkább a némafilmek figurái szájalmasan groteszk rángatózásainak.

Kuriózom tehát e regény, mert eddig szinte ismeretlen ifjúi munka, amelyben a filológus utalásokra bukkanhat az egyetemes Csáth-műre vonatkozóan. Olvasmányos írás még így töredékesen is, mert az abszurditásig leegyszerűsít minden emberi relációt, mintha valóban a szomszéd Mária néit hallanám, amint elmesél vagy kommentál egy-egy eseményt: az

apró, jelentéktelen dolgokat felnagyítja, az igazán lényegeseket pedig elkeni. Ez a hang természetesen nem véletlen: a mezővárosi földhözragadtság és egyben a szárnyaszegett nagyravagyás kifejezője.

A könyvnek dokumentumjellege is van. A század eleji Szabadka kis és nagy hatalmasságai mind benne foglaltatnak név szerint. De bármennyire alant szálló is a város szellemisége, mégis kellett ahhoz egy jó adag nagyvonalúság, hogy a már említett fontos személyiségek hétről hétre tűrjék a kipellengérezést a Bácskai Hírlap hasábjain. Közülük csak egy „nyik-kant”, emelt szót, de az újság szerkesztősége megválaszolta, s alaptalannak ítélte a méltatlankodást:

„Regényünk megkezdésekor kifejezetten kezeskedtünk érte, hogy az ízlést tökéletesen szem előtt tartva, bár szarkasztikusak, célzásaink senkit bántani nem fognak. A legutolsó közleményünkben egy helybeli úriembert — a fenti elv mellett, tehát minden rossz szándék nélkül — perszifláltunk, ami az illetőnek egyéni okokból kellemetlenséget okozott. Ismételten kijelentjük, hogy ilyesmi nem volt szándékunkban senkivel, tehát az illető úriemberrel sem. Helyi vonatkozású regényünkben egyébként, a teljes jóindulat mellett, ezután is helyet foglal a gúny, amely egy ilyen természetű humoros regénynek nélkülözhetetlen kelléke. Kellemetlenséget okozni azonban eddig sem akartunk, ezután sem fogunk. Ha mégis megtörtént, akaratunkon kívül esett.”

A folytatások közlése természetesen nem akadt el, s lassan minden és mindenki tapétára került.

Kamaszosan merész, tréfáiban, szokimondásában nem egyszer kíméletlen a három szerző. Mégis írásuk felett ott dereng furcsa dicsfényként a szeretet, valami meleg sugárzás, amely nem rest átsütöni még a szarkazmus vad sistergéseinek párán is. Ez a szeretet Szabadkát illeti, amely ezernyi bosszantó, bószító, felháborító, kezét özölbe szorító körülménye ellenére az otthont jelenti. Nem túlzó ez a megállapítás, s az olvasót a regény lényegétől semmiféleképpen sem kívánja eltéríteni.

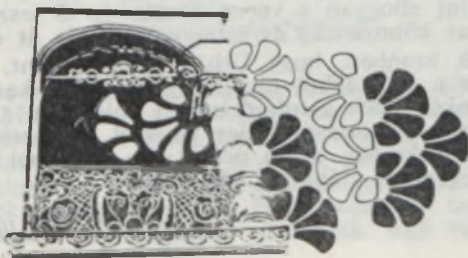
A könyv az elmondottakon kívül természetesen még más oldalról is megközelíthető. Például egyik tónusát a nonszensz képezi. A helyzetek szinte kivétel nélkül abszurdak: az angol és a szabadkai flotta összecsapása a Palicsi-tavon, a gépmadár modelljének ide-oda lopkodása, a repülőgép felépítése Sztipán bácsi udvarán, a szerelmesek nyakoncsípése az aeroplán segítségével... A mű ezen a szinten Lewis Carroll (1832—1898), Stephen Leacock (1869—1944) és Karinthy Frigyes humoros írásaival korrespondál.

Végeredményben akárhogy is fordítjuk a torzó regény prizmáját, arra a megállapításra jutunk, hogy Dér Zoltán utószaván, szövegértelmezésén nemigen jutottunk túl, legfeljebb kifejtettük egy-egy tételét, újrafogalmaztuk gondolatait, más nevet adtunk már definiált igazságoknak. A Csáth-művet és Csáth-irodalmat messzemenően jobban ismerő és értő ironk nyomát követni azonban nem szegyenleni való alázatosság.

Íde kívánczik a végére az eredetiben közölt „bunyevác nótába” csúszott sajtóhiba a 120. oldalon: več helyett več.

Ez a jelentéktelen száлка persze semmit sem von le abból az örömből, amit a lokálpatrióta érez, ha saját városáról olvas könyvet (két különböző kiadásban: az *Életjel* is már megjelentette), ha még annyira görbe is az a tükör, amelyet elébe tart.

Virág Agnes
(*Üzenet*, 1980. október)

Anyagiak hiányában művelődési életünk és irodalmunk múltjának és jelenének csak kevés dokumentuma láthat napvilágot Szabadkán.

A nyomdaköltségek rohamosan emelkednek, ugyanakkor éppen városunk művelődési intézményeinek képviselői írták alá elsőként az írók méltányosabb tiszteletdíjainak szabályozásáról szóló öngazgatási megegyezést — tehát egy-egy új könyv megjelenése egyre több pénzbe kerül. A művelődési öngazgatási érdekközösség viszont nem ennek arányában növelte a könyvkiadásra szánt összeget. Az Életjel-kiadványok pénzelésére például az idén mintegy 150 ezer dinárt hagytak jóvá, az évi hat-nyolc kiadvány megjelentetésére viszont ennek a kétszerese is alig lenne elegendő. Így nem csoda, hogy ezúttal mindössze három könyvre és a miniatürsorozat egy újabb kötetére futja a pénzből. Ez utóbbi népszerű kiadványok közreadása tulajdonképpen már három éve szünetel. Legutóbb Kenyeres Kovács Márta kis-könyve adott értékes dokumentációt zenei életünk múltjából. Az idén a pártévfordulók jegyében lát napvilágot Somogyi Pál könyve, amely emigrációs éveiről szól. Ezzel egyúttal a szerző születésének 85. évfordulójáról is megemlékeznek.

Az Életjel Könyvek gyermeknovellákkal, egy publicisztikai gyűjteménnyel, valamint egy tárcákat, novellákat és kritikákat tartalmazó kötettel gyarapodik. A napokban várható Urbán János *Sziromfészek* című gyermeknek szánt novellás kötetének megjelenése. Dettre János munkásságával most ismerkedhet meg először a nagyközönség. A Bács megyei Napló egykori szerkesztőjének tárcáiból, novelláiból és a magyar irodalomról írt kritikáiból Dér Zoltán készített válogatást. Végül Urbán János jóvoltából Muhi János szabadkai újságíró munkásságával és környezetünk múltjával is megismerkedhetünk, ugyanis a tárcák, riportok témája Szabadka fejlődése, például az első posta és távirda létesítése, és általában Észak-Bácska múltja. Az Életjel szerkesztősége ezzel a *Mesélő múlt* című kötettel folytatja legértékesebb tevékenységét, a hagyományápolást.

G. A.

(Szabadkai Rádió, 1979. augusztus 23. —
Magyar Szó, 1979. augusztus 25.)

HARMINC GYERMEKNOVELLA

Kereken harminc gyermeknovellát tartalmaz Urbán János *Sziromfészek* című, az Életjel kiadásában most megjelent könyve. A neves írónak ez immár a tizenötödik kötete és második olyan gyűjteménye, amelyikbe gyermekeknek írt elbeszéléseit, tárcáit vette fel.

A hét éves, 112 oldalas könyvben egyaránt jelen van a múlt, a ma és a kisgyermekkor világa. Mindegyiket a spontán és kedves megnyilatkozás lírája lengi be, olyannyira, hogy a történetek minden egyes szereplőjét közelállónak érezzük magunkhoz, a valamennyiükben egy-egy ismerősünket véljük felismerni. Így aztán — az író jóvoltából — működni kezd a sorokat megsejtő képzelet, s hiánytalanul követni tudja a szerző mesélőkedvnek fonalát. Ennek során a jelenből éppen úgy eljut a múltba, s megérzi annak varázsát, mint ahogyan a vonzó jövőbe is. S teszi ezt olyan jókedvűen, amilyen tréfás könnyedség és játékoság hatja át ezeket az írásokat.

Ne gondoljuk azonban, hogy Urbán János elvont, mesés világot terem: minden sora a valóságból táplálkozik, minden karcolatában az életöröm kultusza munkál. Ezek a tulajdonságai különösen a kötetnek azokban a darabjaiban jutnak kifejezésre teljes sikerrel, amelyekben mélyebb gondolatot hordoz a cselekmény. Ilyen pedig szép számmal akad ebben a felnőttnek, fiatalnak egyaránt ajánlható könyvben.

(7. Nap, 1979. szeptember 14.)

KÖNNYEDSÉG, HUMOR, ÉLETSZERETET

Ma kezdődött el az országos gyermekhét, amikor az átlagosnál több figyelmet fordítunk a gyermekekre. Az Életjel nemrég megjelent gyermeknovellás kötete bizonyára sok örömet, önfeledt olvasmányélményt jelent a kisiskolások, de a felnőttek számára is. Urbán János *Sziromfészek* című gyermeknovellás kötete eddig még nem tapasztalt könnyedséget, nyelvi gazdagságot, humort, életszeretetet, természetrajongást, mikromegfigyeléseket tartalmaz nemcsak a gyermekek, de még inkább a felnőttek világáról. Életképeket, nagypapa és unoka közötti hétköznapi párbeszédet észrevétlenül szó át történelem, múlt és jelen, a legkiválóbb novellákban pedig olyan filozófiai kérdések is jelen vannak, hogy mivégre és hogyan élünk. Urbán János eddigi 11 vers-, novellás és dokumentumkönyve, valamint egy gyermekelbeszélés-kötete után új hangot üt meg alkotómunkásságában.

G. A.

(Szabadkai Rádió, 1979. október 1.)

ÉLETKÉPEK

„Az iskolába igyekszel, Lacika? Nem igyekszem, csak megyek.” Mint ha a nyelv, a szavak kifejezőerejének, hangulati töltésének gazdagságára, sőt az életfelfogás, életbölcselet sűrített érzékeltetésének lehetőségeire döbent volna rá Urbán János, 11 vers-, elbeszélés- és dokumentum-, valamint egy gyermeknovellás kötet után új hangú művében. Életképeket, nagypapa és unoka közötti párbeszédet, egy pionírsapkára hiányzó ötágú csillag beszerzése körüli történetet, az újságárusnál látott meztelen nénik látványából eredő gyermeki kérdéseket, a nagyanyának a hét szűk esztendő emlékéből táplálkozó nadrágfoltozó rettenhetetlenségét át-átszövi a történelem, a múlt és a jelen együttlése, küzdelme. Felfedezhető a társadalmi jelenségeknek nemcsak a gyermeki bírálata és a mi végre és hogyan érdemes élnünk filozófiája is. A 30 novella legtöbbször észrevétlenül, könnyedén és poétikusan önti formába a mondanivalót Urbán János. Ritka a közvetlen okítás, de például az ilyen megfogalmazásban teljesen észrevétlenné is válik: „Minden gyermeknek illene tudnia, hogy a fátyolkák lárvái, meg a párlányi fürkészdarazsak, a bábrabló futrinka, a lebegő légy lárvái és sok minden más bogárka sokat segít a gyümölcs megőrzésében az embernek.” A címadó novella a virágszirom, a mikrovilág megfigyelését tükrözi, de ezzel az írói módszerrel közelíti meg és láttatja a gyermekek és a felnőttek világot, a társadalmat is, ugyanakkor a legkiválóbb alkotásokban a szintézis igénye is jelen van. A humor pedig ebből a világból kiemeli az író, mielőtt elérzékenyülne. Urbán János új, sajátos hanggal gazdagította nemcsak a saját alkotómunkásságát, de egész vajdasági irodalmunkat.

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1979. október 1.)

SZIROMFÉSZEK

Urbán János vajdasági író első gyermeknovellás kötete, az *Ajándék* hét évvel ezelőtt, 1972-ben jelent meg. Az író nemrég megjelent tizenötödik önálló kötete, a *Sziromfészek* most ismét gyermeknovellákat tartalmaz. Harminc rólatok szóló, nektek íródott novellát, amelyekből azonban természetesen nem maradnak ki a felnőttek sem, hiszen együtt élünk, nem külön elkerített Gyermekvilágban, és külön Felnőttvilágban, nem igaz? A kötetben számtalan „ismeretlen ismerősünkre” akadunk. Egy válogatós, rossz étvá-

gyú kislegényre, aki mellett anyukának minden leleményességét meg kell csillogtatnia, hogy végül megetethesse csemetéjét. Két szívesen hallgatódzó barátira. Egy, a nyiratkozástól rettegő fiúcskára. Egy árulkodó kislányra és a pletykától rettegő anyukára. Kíváncsi gyerekekre, akik minduntalan megkérdezik, hogy: „A fű a földnek a haja?... Miért kell csöndben lenni?... A szőlőbogyó szeme lát is?“, s a kérdéseikre „lelkesen” válaszoló türelmes és türelmetlen felnőttekre. A magát elhanyagoltnak, elfelejtettnek érző öregemberre, s egy másikra, akit végül sikerül a fiataloknak meggyőzni, hogy hagyjon fel remeteségével, s költözzön legalább egy időre vidám, ricsajos, sokgyerekes otthonukba. A novellákat közvetlen hangvételük, természetes nyelvezetük, a mindennapi beszédet és főként az úgynevezett gyerekszaj keménységeket híven, a maguk hamvasságában visszaadó leleményük és a soraikból önkéntelen bőséggel áradó kedves derűjük tesz olvasmányosakká.

(Jó Pajtás, 1979. október 18.)

A NAPPALOK ÉS AZ ÉJSZAKÁK A VÉGTELENBE MENNEK...

... csak a mi életünk véges, és ez nemcsak a gyermeklélek számára szörnyű és ugyanakkor érdekesítő tény, de mindenkire vonatkozóan örök érvényű. A napokban ebben a „hordalékban” állandóan ott kísért a múlt, jobban mondva Urbán János itt sem, a *Sziromfészek* cím alatt egybegyűjtött gyermeknovellákban sem tud és nem is akar szabadulni tőle.

Tizenegy vers-, elbeszélés- és dokumentumkötet, valamint a hét évvel ezelőtti gyermeknovellás könyv után új hangra lett. Mintha szintetizálná az eddigi stílusjegyeket, de a tényszerűséget, a visszafojtott humort, a közvetlenséget, az egyszerűséget egy új felfedezés, a nyelv és a természet csodája fölötti ámulat keríti hatalmába. Mintha a gyermekek naiv szófejtő és szóalkotó varázslata éledne föl újra és újra: „... amikor meg kisebbek a napok, akkor ki lopja el őket? — Buta beszéd. Nincsenek naplopók. Azazhogy vannak, de azok nem a nappalokat, hanem az időt lopják, vagyis nem dolgoznak semmit. — Ja, most már tudom. — Mit tudsz? — Az órát, hogy miért ver. — Miért? — Azért, mert azok, akik nem dolgoznak, ellopják tőle az időt, és haragszik a naplopókra. — Nem tudsz, te kis garabonciásom, semmit.” (*Naplopók és szélitolók*) „Az iskolába igyekszel, Lacika? — Nem igyekszem, csak megyek.” (*Tinó és ökör*)

Mintha a nyelv, a szavak kifejezőerejének, hangulati töltésének a gazdagságára, sőt az életbölcselet sűrített érzékeltetésének a lehetőségeire döb-bent volna rá. A legtöbb novellában ez, a fogalmak, az összefüggések, a régi és az új dolgok jókedvű, zamatos boncolgatása gördíti tovább a gondolatot, lendíti a figyelmet új tartalmak felé, de sajnos ez néha öncélúvá is válik. Nagypapa és unoka, édesanya és fia, vagy a gyerekek között folyó párbeszéd, de sokszor életképek, monológok vagy visszaemlékezések formájában tudatosul, villan fel a hét szűk esztendő emléke, a harcos múlt vagy a klumpáktól, száncengőktől „hangos idő”, de a legmaibb valóság meghitt vagy éppen gondokkal terhes darabjai is felsejlenek, az elfoglalt és a magát elfoglaló, televíziólázban élő felnőttek mellett magányban vergődő gyerekek szomorúsága is felizzik (*Örömhalom; Nem illik hallgatózni*).

A gyermeki látásmód ironikus hangvétellel különbírálatot ad a felnőttokról. Például amikor a falatonként etető, busbagató mamát megmosolyogja a csemetéje, vagy a családi kupaknacsot, amely a villanyvasúttól a helikopter vásárlásáig terjedő ajándékozási tanácsalanságban szenved, elnémitja a család szeme fénye, azzal, hogy egy zacskó gombot szeretne ajándékba kapni. Másutt a „biciklitolvaj kapcabetyárokat” olvasásra buzdítja a gyermekfőhős, akinek alakja egyébként összetartja a novellákat. A kötet egységét mégis megbontja, hogy mintegy tíz írás a harminc közül nem üti meg a kívánt mértéket, a válogatónak mást kellett volna helyetiük felvennie a gyűjteménybe, de például műmellékletek is közelebb hozhatták volna a könyvet a gyermekekhez.

Ahol csak a történet, az érdekesség, vagy éppen a kétértelmű célzás van jelen (*Mit akart a bácsi? Készülődés, Akos, a varázsló* stb.), egysíkú lesz a novella. A legkiválóbbak viszont éppen a telítettségükkel, tömörségükkel emelkednek ki. Ilyen szempontból a legsűrűbb szövetű a *Faszedéskor* című. „A fagy az idén rosszat tett. Lehet, hogy őszre nem gyümölcsöt, hanem fákat kell kiszedni... Egérfülnyi levelecskék már vannak... Ki tudná megmondani, hogy mikor miért nyúlik a téli időszak hűvös tavasz nélkül a nyárba?” — vezeti be az öreg fejjel iskolába induló szegényember megaláztatásáról szóló kis elbeszélést. A természettel való azonosulás árad a *Felhők alatt* az *unokával* című novella kezdő képéből: „A fejt sem gyökkintette az öreg, csak ült a tönkön és várta az idő fordulását. Tekintgetés nélkül is tudta, hogy mögötte, a faju tájékán esik az eső.”

Az alig hallott, csodaszép nevű bogarakról, madarakról szóló történetet a kisiskolások természetkönyvébe kellene beiktatni (*Nagyapa bogarai*), Urbán János nemcsak a ritkán használt, de a tudatunkból már-már kivesző régi népi szokásokkal, ételekkel összefüggő fogalmakat is igyekszik átmenteni a mába és ezzel múltunk, hagyományaink megismerésének igényét is elültetni már a legkisebekben is. A címadó novellában a virágszirom, a mikrovilág megfigyelése sejlik föl egy pillanatra, de ezzel az írói módszerrel közelíti meg és láttatja a gyermekek és a felnőttek világát lényegében az egész kötetben. Legkiválóbb oktatásainkban hasonló újítást figyelhetünk meg, mint amit a *Messzike* gyermekverskötet tartalmi és formai korszerűsége hozott. Urbán János sajátos, új hanggal gazdagította nemcsak saját alkotómunkásságát, de vajdasági irodalmunkat is.

Gubás Ágota

(Üzenet, 1979. november)

A GYERMEKÉLET SOKSZÍNŰ RAJZA

A *Sziromfészek* Urbán János második gyermekelbeszélés-kötete. Az első, az *Ajándék* (1972), olyan elbeszélések gyűjteménye, amelyekben az író gyermekkori élményeit idézi fel. Olyan történetek ezek, amelyeknek a cselekménye nemcsak időben kötődik a múlthoz, de térben is általában a szerző szülőföldjén, a Tisza mentén játszódik le. Így ezek az írások lírai hangulatú reflexiók a gyermekkoráról.

A *Sziromfészek* című kötet már olyan novellákkal gazdagította gyermekirodalmunkat, amelyekben modern írói ábrázolásmód eredményeként fonódnak egybe az író gyermekkori emlékei és élményei a ma gyermekélményvilágával; amelyekben kitágul és egyetemessé válik az írói horizont. Urbán János gyermekelbeszéléseinek ez új vonása. S bizonyos szempontból gyermekprózánkban is új írói látásmódot jelez.

A kötet darabjaiban az írói mondanivaló úgy nyer megformálást, hogy a ma gyermeke a hordozója a cselekménynek, az olyan gyermek, aki aktívan viszonyul az élethez, akit a szüntelen megismerési vágy hajt és a dolgokkal, eseményekkel szembeni állásfoglalás és az azokra való ráhatás vágya fűt. Ez az ún. gyermekközpontúság Urbán János újabb elbeszéléseinek egyik legjellemzőbb és értékes vonása.

Ennek az írói attitűdnek részint megvalósulási teret, részint kivirágzását nyújtják a gyermekélet gazdag és sokszínű rajzai.

A kiadó a kötet anyagáról szólva az elbeszélések három jellemző vonására hívja fel az olvasók figyelmét: „Az írások három időszakot tárnak fel: az első a jövőt képviselő kisgyermekkor a maga világszemléletével, a szülők képviselte jelen és a nagyszülők képében jelenlevő múlt. Ezek az időszakok hol egybemosódnak, hol rétegeződnek. Állandó jelenlétükben az egyik marxista társadalmi alaptörvény tárgyiasul: a tagadás tagadása.”

Ehhez a megállapításhoz — érzésünk szerint — szervesen kapcsolódik az a gondolatunk, amely a gyermeklélektarna alapuló, két jelentősnek tekinthető formai és tartalmi jegyét kívánja hangsúlyozni a *Sziromfészek* elbe-

széléseinek. Az egyik jellegzetes vonás, hogy egyesek cselekményének a hordozója, kibontakoztatója a gyermek és a hozzá legközelebb állók (szülők, nagyszülők, barátok), míg más novellák cselekményébe belefonódik ez író alakja is, amely alkotói többletként növeli a történet életszerűségének, hitelességének s hangulatának a határfokát. Az alkotások másik jellemzője a gyermekolvasók érdeklődésére igényt tartható sokféle, színes írói mondani- valóság, hiszen a gyermekélet csaknem minden területét érintik, sőt a gyermeki gondolkodás és érzésvilág számára elérhetően a múlt és jelen egy-egy szociális problémájára is érzékletesen derítenek fényt.

A novellák tárgyának és mondanivalójának jól sikerült írói kifejezés- formája a dinamikus cselekménykibontakoztatás, a párbeszédben gazdag stílus. Ez nemcsak testet öltöje a gyermek környezetével szembeni aktív viszonyulásának, hanem ennél sokkal több: művészi eszköze a gyermek és a felnőttek érzés- és gondolatvilága közötti múlt és jelen relációjából eredő különbségnek és a belőle fakadó hol nevetető, humoros, hol pedig feszült- séget árasztó, ironikus helyzeteknek.

Írásunkban már utaltunk a gyermekélet gazdag és sokszínű rajzaira. Ezek igen fontos tartalmi és formai művészi értékei a kötetnek. Az elbe- szélések túlnyomó többsége hitelesen fejezi ki mind a gyermek lelki világát, mind pedig annak nyelvi, lingvisztikai megformálását, ami a gyermekirodal- mi alkotások művészi értékének — mondhatnánk — egyik legjelentősebb összetevője. Kár, hogy elvétve előfordul a kötetben egy-egy nem autentikus ábrázolás is: „— A bácsi azt mondta, hogy venne veled kis testvérkét ne- kem...” „— Amikor elment, azt mondta, hogy viszontlátásra, asszonyom. Olyan szépen mondta.” (*Mit akart a bácsi?*) Vagy: „— Szevasz, pajtikám! Azt hittem, nem engednek ki. Alig várom, hogy elmeséljem, televíziót ve- szünk. Még nem szabad megmondani senkinek, mert apukának még nincs ki a pénze, de elsején, ha megkapja a fizetést, az első dolgunk az lesz, hogy elmennek anyukával televíziót venni. Azt mondta apukám, hogy így is, úgy is elfolyik a pénz. Azt sem szabad tudni, hogy hitelbe vesszük”. (*Nem illik hallgatózni*)

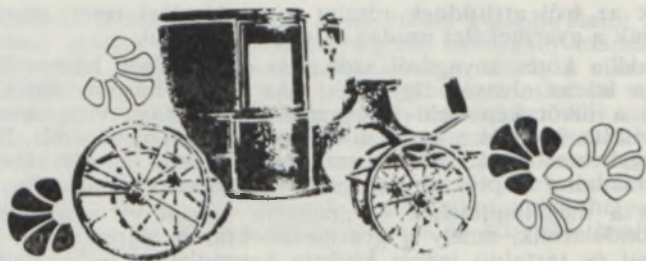
A *Sziromfészek* elbeszéléseinek külön varázst kölcsönöznek és művészi értékét növelik a cselekmények mozzanataiba tartalmilag és hangulatilag is szervesen beépülő népi szólásaink és közmondásaink, amelyek nemcsak stí- lusélénkítő elemek, hanem szemléletességet és hangulatot nyújtva a törté- net kibontakozásának, hordozóivá válnak egyben az elbeszélések izes humo- rának vagy csépkelődő iróniájának. Tehát egyszerre nyelvi, stílári és tar- talmi elemek is.

A könyv illusztrációk nélkül jelent meg. Minthogy elbeszélései elsősor- ban a legfiatalabb olvasóknak íródtak, semmivel sem indokolható a köte- tet a gyermekek számára vonzóbbá és az elbeszélések mondanivalóját, a hősök alakját szemléletesebbé tevő szükséges illusztrációk elmaradása.

Hisszük, hogy a *Sziromfészek* hiányosságaival is gyermekolvasóink számára kedves könyvvé válik, ezért nagyon megfontolatlan lépésnek tart- juk mindössze 300 példányban való kiadását.

Dr. Kaszás József

(Üzenet, 1979. december)

HAROM ÚJ ÉLETJEL-KIADVÁNY

Somogyi Pál

KIDERÜLT AZ ÉG

(Emigrációs évek a Szovjetunióban)

Szociális irodalmunk kiemelkedő egyénisége a jelenleg Kaposváron élő Somogyi Pál. A Tanácsköztársaság bukása után szökött át Jugoszláviába, s itt élt egészen 1933 tavaszáig, amíg el nem kellett hagynia az országot. Ez alatt a tizenhárom év alatt a vajdasági magyar mozgalmi költészet és drámairodalom egyik vezető alakja lett. Agitatív versei éppúgy, mint ugyanilyen jellegű életképei, mozgósító erejük voltak, akárcsak valamivel később Laták István művei. Miután a hatóságok mint kommunistagyanús idegent kiutasították, Bécsbe és Prágán át — a Vörös Segély révén — a Szovjetunióba ment, s ott ugyancsak tizenhárom évet töltött emigrációban.

A *Kiderült az ég* életének erről a szakáról szól. Visszaemlékezésében csupán legmaradandóbb élményeit eleveníti fel, mert ilyen kis terjedelmű írásban nemigen jut hely a történelmi háttér részletesebb felvázolására, de így is megdöbbentő események elevenednek meg előttünk: Kun Béla és társai letartóztatásának és elhurcolásának napjai, a világháború borzalmai, az éhezés, szenvedés, megpróbáltatás és helytállás évei, a szeretett feleség és harcostárs elvesztése...

Nemcsak izgalmas olvasmány tehát Somogyi Pál életrajzának ez a fejezete — amely az *Életjel* Miniatűrök 14. köteteként megjelent *Máglya* szerves folytatása —, hanem ugyanakkor kordokumentum is. Egy olyan író munkája, akinek mély gyökerei vannak irodalmunkban és munkásmozgalmunk húszas évekbeli időszakában, s akit — éppen ezért — szoros szálak fűznek hozzánk. Ezért is adta ki az *Életjel* ezt a megkülönböztetett érdeklődésre számot tartó könyvet születésének nyolcvanötödik évfordulója alkalmából.

Muhi János

MESELÓ MŰLT

(Helytörténeti írások)

Az *Életjel* szerkesztősége — Csépe Imre és Laták István posztumusz kötetei után — ez alkalommal az 1913-ban Moholon született és tíz évvel ezelőtt, 1969-ben Szegeden elhunyt Muhi János helytörténeti írásaiból jelentett meg válogatást.

Fiatalon kezdett publikálni. A zombori Új Hírek szerkesztőségében dolgozott. Részt vett a Jugoszláviai Magyar Újság *Városok és községek* c. pályázatán. Ennek eredményeként 1933-ban a Jugoszláviai Magyar Könyvtár *Városok... falvak...* c. kétkötetes gyűjteményébe felvették az Adáról, Moholról és Péterrévéről szóló cikkeit. Írt a Moholi Nagyvölgyről, Gunarasról és más bácskai helységekről. Meghívták a vajdasági írók 1936-ban Törökkanizsán megtartott találkozójára. 1938-ban a Kisebbségi Könyvtár — az új Jugoszláv szövetségi törvény magyar fordításával együtt — kiadta a *Jugoszláviai magyarság gazdasági megszervezése* c. értekezését, a Kalangya pedig néhány évvel később *Zombor története* c. monográfiáját.

A világháború után tisztviselő volt a gunarasi tanyavilágban, Zomborban és Szabadkán, majd ismét visszatért az újságíráshoz. A Magyar Szó szabadkai munkatársaként dolgozott haláláig. Riportjait, tárcáit, karcolatait egyaránt közölték a magyar és más nyelvű lapok, sugározta a Szabadkai, Újvidéki és Belgrádi Rádió. Egy szarajevói könyvkiadó vállalat az ő fordításában jelentette meg Karinthy Ferenc *Budapesti tavasz* c. regényét.

Muhi János a táj szerelmese volt. Értékes helyzetrajzokat adott a Tiszáról, Palicsról, a Ludasi-tóról, a Körös patakról, ennek a vidéknek városairól, falvairól, madárvilágáról, az itt élő emberekről. A szülőföld fogalma, szeretete eleven valósággá vált a *Mesélő múlt* c. sorozatában.

Ezek közül nyújtotta össze a legjobbakat Urbán János. Valamennyi érdekes, hasznos olvasmány fiatalnak, idősnek egyaránt.

SZEMBESÜLÉSEK

(Kritikák, tanulmányok)

A cím — *Szembesülések* — ezúttal lényegre utal, Dér Zoltán írásainak természetére. Mint nemzedéke más alkotói, ő is akkor járta ki az esztétika alapiskoláit, mikor beszűkült és szimplaságra kapató elméletek és példák alkották a vizsganyagot. Szorgalmas diákként ezeket jól megtanulta, hogy aztán, gyarlóságuk lelepleződése után, annál nagyobb legyen a zavar. A zavar akkora lett, hogy a költőként indult Dér Zoltán a versek publikálását abba is hagyta. Sokéves újságírói munkálkodása során azonban csöndben és szívósan készült az újrakezdés alkalmára. Közben színre lépett egy új nemzedék, s a vihar, amelyet kavart, Dér Zoltánt még alaposabb számvetésre készítette. Voltak értékek, amelyekről nem tudott lemondani: a hagyomány iránti vonzalom, a közösségi érdekű és szerves mű eszménye. Ezeket azonban az új fejlemények értékeivel is összhangba szeretne volna hozni. Idő kellett ehhez: befelé szigorú önvizsgálat, kifelé nyitottság és szuverén értéktudat. Az új jelenségek áttörésének termékeny izgalmaiból így szükségképpen kimaradt, de részt vehetett az igazi értékek — régiek és újak — elrendeződésének folyamatában. Így lettek bírálatai és tanulmányai szembesülések, melyekben egy idősebb nemzedék mérlegeli önmagát és a megújuló irodalom viszonyát. Rendszeresen és az irodalomtudomány jó iskoláiban, klasszikusaink közelében elmélyült hozzáértéssel.

(7 Nap, 1979. december 21.)

Utasi Csaba a jugoszláviai magyar írókról formált véleményt
Gubás Agota kérdéseinek ösztönzésére
(Tóth Ilona, Utasi Csaba, Gubás Agota, Németh János)

SZABADKA ÉS KÖRNYÉKÉNEK MÚLTJABÓL

Muhi János helytörténeti vonatkozások után kutató kedvét évtizedekkel ezelőtt ébresztette fel a jó újságírói ösztön, s mert bevallottan nem tudományos igényességgel fogott munkájához, hanem vaskos nagy monográfiákból tallózott, vagy — ritkább esetben — levéltári anyagra hivatkozott, de nem első kézből, forráshelyeket sem jelölt meg cikkeiben. Igen, cikkek voltak ezek javarészt, a szűkebb szülőtáj múltjára vonatkozó érdekességek, s azért váltak mégis többé, mert Muhi János szenvedélyes szeretettel, tehát kellő tisztelettel kezelte a böngészett anyagot. Elírás pontatlanság, kísértő „regényesítési” szándék, vagy ehhez hasonló vétség nemigen található az ő írásaiban.

Most, amikor a tíz évvel ezelőtt elhunyt szerző összegyűjtött írásait Urbán János szöveggondozásában olvashatjuk az Életjel-kiadványok legújabb, 18. köteteként — első és akaratlan megállapításunk az: milyen kár, hogy a szerkesztőség nem csatolt ezekhez az írásokhoz időszerű tudományos megállapításokat tartalmazó, eligazító anyagot, jegyzeteket; azoknak a forráshelyeknek a pontosabb megjelölésével is, amelyekről gyakran csak felületes módon tesz említést a szerző. Ezt a kísérőanyagot az is megkövetelte volna, hogy a helytörténeti irodalom iránt érdeklődő ifjúság könnyebben tájékozódjék a további olvasmányok rengetegében. És hát e könyvnek az alcíme, a *Helytörténeti írások* megjelölés is elég komolyan hangzik ahhoz, hogy egy ilyen eligazító jegyzetanyagot is magában foglaljon a kiadvány.

A hajdani újságoknak szánt cikkekhez fölösleges sallang lett volna a lábjegyzet, hiszen a napi érdekesség, a futó olvasmányosság nem kívánta meg a tudományos kísérőjegyzetet. Most azonban, könyvben olvasva, bántó hiányosság támad bennünk az ilyen és ehhez hasonló utalások nyomán: „Az írásos emlékek szerint...”, „azok az eredmények, amelyeket a tudomány feltárt...”, „a történetírók szerint...”, „a szegedi levéltár okmányai szerint...”, „a periratok szerint...” stb. Amikor pedig pontosabb a megjelölés és például többször is előforduló nevekről olvashatunk (Gubitzka Kálmán, Reinhold Lubenau, Treitz Péter, dr. Frölich stb.), akkor szívesen venné az olvasó az életrajzi, könyvészeti eligazítást egy említett rendeltetésű jegyzetanyagban. De legalább a kirívó esetekben találna az olvasó magyarázatot valamiféle lábjegyzetben! Ilvenkor például, amikor a szerző az újság-cikk kötelezetlenségével ezt mondja: „Szűts Mihály tanár könyvében olvasom...”

Biztosra vehető, hogy a mindössze háromszáz példányban nyomtatott kiadvány így is egykettőre olvasókra talál, hiszen tartalommutatójában ilyen címek csiklandozzák az olvasói kedvet: *Négy százéves útinapló Vajdaságról; Martonos földműlése 1617-ben; Postakürt az országúton; Templom a középkori várból; Sirok a gombosi veremlakásokban; Római vár Begecsen; A boszorkányok eladták az esőt; Képviselőválasztás — babbal; Igazságszolgáltatás százötven évvel ezelőtt; A taposómalomtól a lisztgyártásig* stb.

A „mesélő múltnak” ezeket az élvezetes újságregéit szerencsésen egészítették volna ki kort és környezetet idéző képek, de hát ezeket már nem is merjük hiányolni, mert jól tudjuk, hogy az Életjel-könyveket ez jelentősen megdrágítaná.

F. F.

(Magyar Szó, 1980. január 29.)

HELYTÖRTÉNETI RIPORTOK

Muhi János (1913—1969) újságíró volt. A napi eseményeken kívül a múlt is érdekelt, szülőföldjének történelme. Számos riportban írta meg, amit felkutatott, kiderített, megtudott vidékünk hajdani életéről. Ezeket az írásait gyűjtötte össze és foglalta kötetbe egykori kollégája, Urbán János.

Újságíró lévén, Muhi az eseményeket, az érdekességeket kereste az elviharzott évszázadokban is, azt nyomozta, mit hozott egy-egy esemény ennek a vidéknek, milyen változások álltak be tájunkon.

Ezért emlékeztet a szabadkai boszorkányperekre, ezért eleveníti fel Szent Miska alakját — akit egyébként Gobby Fehér Gvula örökített meg *Szent bolond* című regényében —, ezért foglalkozik a szabadkai malmokkal, a szódagyár, a posta, a zeneiskola történetével, ezért olvassa érdeklődéssel Reinhold Lubenau 1587-ből származó útirajzát, ezért néz utána egy régi csatornatervnek, ezért ír a Ludasi-tóról, Martonos, Zombor, Telecska, Horgos, Palics múltjáról, ezért nyomoz a bácskai vizek titkai után, ezért kelti életre a régi szabadkai szencziókat, ezért feszegeti az egykori szociális problémákat, ezért emlékezik meg Magyar Lászlóról, a szabadkai származású Afrika-kutatóról. Évszázadok kelnek életre Muhi János könyvében, egykori bácskai emberek vonulnak el előttünk: szülőföldünk történelmének alakjai.

Muhi újságíró módjára közeledett az eseményekhez, látta meg a dolgokat, újságírói módszerrel dolgozta fel és tálalta az olvasónak az anyagot, melyet összegyűjtött. Így lett a sokszor talán száraz történelmi adatokból mozgalmas riport, unalmas beszámoló helyett olvasmányos cikkel kaptunk. Amikor az újságíró mai dolgokról ír riportot, kimegy a helyszínre, mindent megtekint, elbeszélget az emberekkel, részvevőkkel, a legilletékesebb emberektől gyűjt anyagot, állításait, feltételezéseit tényekre alapozhatja, újra meg újra ellenőrizheti és ellenőriztetheti. Muhi János azonban leginkább az emlékezetre és a fennmaradt — sokszor hiányos — iratokra, okmányokra, régi hírlapi cikkekre vagy könyvekre volt hagyatva. És mégis, amit megirt, az úgy hat, mintha ma történt eseményről, kortársakról szólna. Mert Muhi János élénken, szívesen — szinte mai eseménnyé formálva, az olvasót a történetek kortársává avatva — írta történelmi riportjait, melyek ugyan nem szólnak világrengető eseményekről, se világmegváltó személyekről, mégis magukkal ragadnak bennünket — vele tartunk múltba tett kirándulásán.

Muhi János írásai arra figyelmeztetnek bennünket, hogy a múltnak milyen érdekességei, kincsei felejtődnek el, tűnnek el irattárakban, levéltárakban, régi újságok vagy könyvek lapjain — és a véges, fakulásra hajlamos emberi emlékezetben. Mennyi mindent kellene megmentenünk az enyészettől! S ahogy Muhi János — *Mesélő múlt* című kötetébe gyűjtött írásainak tanúsága szerint — a múltat megörökítette, az egy kissé intó példa, hogyan lehet, hogyan kell ezt a munkát végezniük azoknak, akik Muhi nyomdokába léptek vagy lépni szeretnének, de annak is bizonyítéka, hogy a múltat egyáltalán nem kell „száraz”, „papírizú” írásokban bemutatni, szinte élő valóságként is lehet ábrázolni, úgy, mintha az egykori események kortársai — és tánúi — is volnánk.

Tomán László

(Gondolat, 1980, március 15.)

KEDVES DERŰ

Muhi János a régi vajdasági újságíróknak abból a fajtájából való volt, akik nem elégedtek meg azzal, amit láttak, ami a jelen időben körülvette őket. A múlt is érdekelte őket, a megelőző korok viszonyai és emberei.

Muhi János meg különösképp szenvedélyesen fordult a letűnt korok felé. Mintha ott akarta volna megtalálni a magyarázatát mindannak, ami a jelenben történt. Nem témát keresett. Magyarázatot várt. Hogy eközben örömet és vigasztalást is bőven talált az eltűnt időben, ahhoz az ő bölcs és aranyos kedélye is nagyban hozzájárult. Az a körülmény, hogy a messzi múlt útjait róva, egy pillanatra sem feledkezett meg a jelenről, de párhuzamra mindig készen arra a megállapításra jutott, mint Jókai, miután az élet tapasztalata oly sok mindenre megtanította, hogy: semmi sem új a nap alatt.

És ezen a megállapításon, amely majdnem életfilozófiája lett, Muhi János éppúgy csak mosolyogni tudott, mint a nagy magyar mesemondó. Kedves derű árad ezekből az írásaiból is, amelyeket most a szabadkai Életjel kötetbe gyűjtve kiadott. De a *Mesélő múlt* érhetően Szabadka múltját részesítette nagyobb figyelemben, ezzel kicsit magáénak is vallva a több mint tíz éve meghalt Muhi Jánost. Egyszerűen azon az alapon, hogy élete utolsó két évtizedét ott töltötte a magyar újságírás szolgálatában. Tisztelőket és barátokat szerzett „Európa legnagyobb falujában”, kezdők, fiatalok, tanítványok vették körül, akik nagyon szerették őt. Mert se féltékenység, se másokat megelőző feltörekvési vágy nem volt benne, s a tülekedésen is csak mosolyogni tudott.

Közben az az igazság, hogy ő írta meg Zombor történetét és még sok helytörténeti munka került ki ezenkívül is a tolla alól. Az ő munkássága nélkül szegényebb lenne a vidék múltját feltáró irodalom. Annak bizonyosságul, hogy nem napihírek kisiparosa volt, de mindenhez nagyobb igénynyel és tisztább tollal nyúlt, mint amit a pillanat éppen eléje sodort.

A *Mesélő múlt* Muhi János munkásságának csak egy részét öleli fel. Kisebbit hányadát életművének. Mindannyiunk nagy adóssága egyéb írásait is megőrizni a feledéstől.

Herceg János

(Újvidéki Rádió, 1980. április 14.)

KENYERES KOVÁCS MÁRTA RENDKÍVÜLI VALLALKOZÁSA

A szabadkai Életjel kiadásában két rendkívül érdekes és figyelemre méltó könyv jelent meg. Az első, *A jövőben is élni* című, mai jugoszláv költők szerelmi verseit tartalmazza. Kenyeres Kovács Márta válogatása és kiváló fordítása lehetővé teszi az olvasó számára, hogy megismerkedjen a XX. századi délszláv költészettel. Kezdve Oton Župancićtól, aki a múlt század hetvenes éveinek végén született, egészen a legfiatalabbig, a századunk ötvenes éveiben született Bojan Jovanovićig.

A könyv voltaképpen 19 mai jugoszláv költő legszebb szerelmes verseit tartalmazza. Kenyeres Kovács Márta kétségtelenül rendkívüli erőfeszítést tett, hogy a szerbhorvát nyelven író, egyre nagyobb számú költő alkotásai közül kiválassza azokat a műveket, amelyek jól érzékeltetik ennek az égtájnak nyelvi gazdagságát. Ez, nyugodtan mondhatjuk, teljes mértékben sikerült is neki. Annál is inkább, mert a délszláv szerelmes verseknek ebben a válogatásában két szabadkai alkotó, Marija Simoković és Petar Vukov is helyet kapott.

Külön kell hangsúlyoznunk, hogy Kenyeres Kovács Márta rendkívül tehetséges fordító. A szerbhorvát költemények magyarra való átültetésekor megőrizte az eredeti szöveg ritmusát, melódiáját és metaforáit. Másik könyvében, a *Susretiban*, a jugoszláviai magyar költők munkáinak fordításában is kifinomult ízlésről és semmivel sem kevesebb tehetségről tett tanúbizonyosságot.

Meg kell említenünk, hogy e kötetben harmincegy költő szerepel, kezdve Gál Gázlóttól a legfiatalabbakig, Böndör Pálig és Podolszki Józsefig.

Kenyeres Kovács Márta már régebben felhívta magára a figyelmet az irodalmi folyóiratokban megjelent fordításaival, esszéivel és zenei kritikáival. Mostani vállalkozása azonban külön erőfeszítést és fáradságot igényelt, mert két könyv anyagát kellett előkészítenie és lefordítania alaposan megismernie mindkét nyelv szellemét, megőriznie azt és átvinnie az olvasókra.

Ez teljes mértékben sikerült is neki. A két könyv, amely egyidejűleg jelent meg a szabadkai Életjel kiadásában, jelentős mértékben hozzájárul népeink és nemzetiségeink kultúrájának további gazdagodásához.

M. Miković

(Subotičke novine, 1980. július 18.)

TARTALMAS KAPCSOLATTEREMTÉS

Az irodalombarátok már évekkal ezelőtt felfigyelhettek arra a szorgalmas munkára, amelyet Kenyeres Kovács Márta a műfordítás terén végez. Kevesen vannak mifelénk, akik olyan folyamatosan ültetik át a szerb, horvát, szlovén, macedón, szlovák, ruszin és német írók és költők műveit magyarra, a jugoszláviai magyar szerzők alkotásait pedig szerbhorvát nyelvre, mint ő. Sok száz versfordításából mindeddig csupán egy szerény füzetecske jelent meg *Gyöngyszemek a XX. század német lírájából* címmel egy évvel ezelőtt. Most azonban az Életjel egyszerre két kötetét is megjelentette: *A jövőben is élni* címmel századunk délszláv költészetének szerelmes verseiből, *Susreti* címmel pedig a jugoszláviai magyar költészetből adott válogatást.

Az előbbiben tizenkilenc költő — Oton Župancič, Igo Gruden, Desanka Maksimović, Gustav Krklec, Dobriša Cesarić, Dragutin Tadijanović, Goran Vitez, Jure Kaštelan, Vasko Popa, Aco Sopov, Stevan Raičković, Kajetan Kovič, Miroslav Antić, Branislav Petrović, Milorad Milenković Šum, Petar Vukov, Vladimir Stevanov, Marija Simoković és Bojan Jovanović — ötvenkilenc költeményét olvashatjuk, s közöttük nem egy klasszikus értékű is van. Valamennyi tolmácsolásában Kenyeres Kovács Márta hú önmagához: legjobb képességei szerint végezte munkáját, hogy tartalmas kapcsolatot létesítsen a mű és az olvasó között. S mivel ez a legtöbb esetben sikerült neki, vállalkozása minden dicséretet megérdemel és méltó mind az irodalomkedvelők, mind a kritikusok figyelmére.

A könyv fedőlapja Siskovszki András sajátos művészetének újabb bizonyossága. Nem kétséges, hogy munkája csak még vonzóbbá teszi ezt a hárommés kötetet. (...)

(7 Nap, 1980, július 18.)

KÖLTÉSZETÜNK SZERBHOVÁT NYELVŰ KISANTOLÓGIAJA

Most, hogy *Susreti* (Találkozások) címmel — az Életjel gondozásában — megjelent a jugoszláviai magyar költészet szerbhorvát nyelvű kisantológiája, nyilvánvalóvá vált, amit eddig többnyire csak a szakmabeliek sejtettek: Kenyeres Kovács Márta, e kötet anyagának válogatója és fordítója, mindig is úgy vélte, hogy irodalmunkban annyiféle hajlammak, tehetségnek és szükségletnek kell érvényesülnie, amennyi munkál benne. Az irányzatok közötti kényszerű szerepét az okos és célját tudó elkötelezettségnek akár a példájává is avathatná, mert olyan következetes igyekszik maradni ahhoz a meggyőződéséhez, hogy a kevésbé népszerű és elismert költők művei között is akad értékes alkotás, amelyet érdemes megismertetni a más nyelvű olvasókkal is. Nyitottságának jele ez, nem pedig a különállásé. S ez a nyitottság otthonosságot sugárzó erőként működik benne, amely lehetővé teszi számára, hogy művészi ösztönének segítségével jól tájékozódjon irodalmunkban.

Legújabb kötetében harmincegy szerző hetvenhét versét nyújtja át azoknak, akik meg akarják ismerkedni költészetünkkel. Nem törekedett teljességre, mert nagyon jól tudta, hogy négy íven nem is adhat teljes képet róla, hanem azokat a verseket fordította le, amelyek legközelebb állnak hozzá. Így kaptak helyet ebben a könyvben Laták István, Gál László, Debreczeni József, Csépe Imre, Thurzó Lajos, Zákány Antal, Urbán János, Pap József, Ács Károly, Dér Zoltán, Fehér Ferenc, Kopeczky László, Molcer Máttyás, Virág Agnes, Gulyás József, Koncz István, Laczkó Antal, Bosnyák István, Domonkos István, Fehér Kálmán, Tolnai Ottó, Tóth Ferenc, Utasi Csaba, Cs. Simon István, Utasi Mária, Brasnyó István, Molnár Csikós Attila, Jung Károly, Sinkovics Péter, Podolszki József és Böndör Pál munkái.

A tetszetős kötet fedőlapja Siskovszki András tehetségét dicséri.

(7 Nap, 1980. július 18.)

SZERENCÉS VÁLOGATÁS, GONDOS MŰFORDÍTÁS

Az Életjel Könyvek két újabb kötetéről

A szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyletem kiadásában a napokban két versesantológiával gyarapodott az Életjel Könyvek sorozata. A XX. század délszláv költészetéből szerelmes verseket tartalmaz *A jövőben is élni* című kötet, melynek anyagát Kenyeres Kovács Márta válogatta és ő fordította a verseket is. A kötetben nemcsak az idősebb, hanem a fiatal költőnemzedék, továbbá Oton Župančić, Igo Gruden, Desanka Maksimović, Gustav Krklec, Dobriša Cesarić, Dragutin Tadijanović, Grigor Vitez, Jure Kaštelan, Vasko Popa, Aco Šopov, Stevan Raičković, Kajetan Kovič, Miroslav Antić, Branislav Petrović, Milorad Milenković Šum, Petar Vukov, Vladimir Stevanov, Marija Šimoković és Bojan Jovanović magyarra átültetett szerelmes versei is helyet kaptak.

Kenyeres Kovács Mártának tavaly jelent meg egy, a német költők verseiből összeállított antológiája, s már akkor magára vonta a figyelmet nagy műgonddal készült fordításaival. Ez a kötet újabb kellemes meglepetés, annál is inkább, mivel meglehetősen gazdag fordításirodalmunk van, Kenyeres Kovács Márta mégis tudott újítani.

Az irodalomkedvelők kellemes meglepetése még nagyobb a másik, a *Susreti* (Találkozások) című kötet kapcsán. Kenyeres Kovács Márta fordításában jugoszláviai magyar költők válogatott verseit olvashatjuk — szerbhorvát nyelven. A harmincegy vajdasági költő 77 versét tartalmazó antológia egyebek között Laták István, Gál László, Debreczeni József, Thurzó Lajos, Csépe Imre verseivel indul, majd a jelenkor idősebb és fiatal költőinek verseivel folytatódik és zárul.

Mindkét kötet fedelét Siskovszki András tervezte, a nyomdai megmunkálás pedig a Minerva Könyvkiadó Munkaszervezetet dicséri.

Sz. J.

(Magyar Szó, 1980. július 19.)

EGY FORDÍTÓ HÁROM VÁLLALKOZÁSA

A Nišben megjelenő Gradina c. folyóirat nem először közöl antológia-szerű válogatást hazánk egy-egy nemzetének vagy nemzetiségének költészetéből — szerbhorvát fordításban. A legújabb szám (XV. évf. 4. sz.) kiemelkedő anyaga a mai jugoszláviai magyar költészet bemutatása. Gál Lászlótól Sinkovics Péterig, tehát a két háború közt is alkotó költőinktől a legújabb jelentkező nemzedékek egyik markáns egyéniségéig húsz költő egy-egy fordításos versét közli a niši folyóirat. A mellékelt jegyzetanyagban ugyancsak Kovács Kenyeres Márta jellemzi, ismerteti a szóban forgó költők munkásságát.

Ennek a lírai panorámának egy gazdagabb anyagú párja az a könyv, amelyet a szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyletem kiadásában jelentetett meg az Életjel. A *Susreti* (Találkozások) cím alatt ott is áll a megjelölés, hogy antológiáról van szó. Harmincegy költő hetvenhét versét találja itt az olvasó — sajnos, kísérő jegyzetek nélkül. Előszó vagy utószó sem segít az olvasónak a könyvészeti tájékozódásban. Az ilyen jellegű kiadványok hiányosak e kísérőanyag nélkül. Kovács Kenyeres Mártának ezt a fordítói vállalkozását egészíti ki az Életjel Könyvek egy másik köteté: *A jövőben is élni* címmel, szerelmes verseket foglal magában a XX. század délszláv költészetéből. Mind a válogatás szempontjairól, mind pedig a fordítói teljesítményről elemző értékelés adhat majd számot. A szerbhorvát nyelvi tisztaság, pontosság, továbbá a stílus, a verselő készség mind, mind olyan témaként vetődik itt fel, ami megérdemelné a tanulmányos vizsgálatot. A fordítói tel-

jesítmények párhuzamos elemzése már csak azért is érdekes esztétikai feladat lehetne, mert Kovács Kenyeres Márta olyan esetben is mert újrafordítani, amikor a szóban forgó versről tudta, hogy azt már a szerb költészet olyan kiválóságai ültették át magyarról, mint például Todor Manojlović, Stevan Raičković vagy Miroslav Antić.

F. F.

(Magyar Szó, 1980. július 31.)

HIDAK ÉS HIÁNYOK

Közhelynek hangzik, mégis le kell írjam: jó érzés, ha szép könyv kerül a kezembe, amely nemcsak köntösre szép (az izléses fedőlapok különben Siskovszki András munkái), de tartalmát tekintve is az.

Így vagyok Kenyeres Kovács Márta két fordításkötetével. Az egyiket magyarból szerbhorvatra, a másikat szerbhorvátból magyarra „mentette”. Nem mentés-e valóban, ha nemcsak egy anyagba öntve él a gondolat, hanem más materiában is szerencsét próbálhat? Más tér légkörét „népesíti be” ekkor, más közegnek közvetíti üzenetét.

Keves olyan fordító akad, aki két nyelv vidékén otthonosan mozog, de nem ám úgy, hogy mindent a saját nyelvére pörget, hanem aki más nép vizein is otthonosan hajózik, viszi el áruját idegen tájakra. A vikingeknek ez a megismerési vágya, kalandkereső szenvedélye él Kenyeres Kovács Mártában, s kapjuk mi olvasók a „tömjént és mirhát” olyan természetességgel, mintha csak a kamra egyik polcáról kerültek volna elő.

Mondjam hát a kötetek címét: *A jövődöben is élni, Susreti*; a költők nevét, akiknek a versei a fordításokban élnek tovább, inkább a számot, hisz hosszúra nyúlva a sor: 19 szerbhorvát, szlovén, macedón; 31 magyar. S ahogy nézem, ezek mind huszadik századbeliek. Hatósugarában a két kötet ellentétes: nagy területről gyűjti a sugarakat az egyik, s összpontosítja kis területre, ezek a magyar fordítások; majd kis területről, a vajdasági irodalom berkeiből szórja a fényt, vagy igyekszik bevilágítani a délszláv nyelvterületet, ezek a szerbhorvát fordítások.

Antológiák esetében vizsgálat tárgya lehet a válogatás is, tolvajlámpa, melynek fényénél kirajzolódik a fordító arcéle. Ilyenkor vitatkozhat az ember: miért épp ezt ültette át és nem mást, de a kötet végleges, lezárt világ, csak utánaballaghatunk a fordítónak. Annak meg szuverén joga, hogy azzal foglalkozzék, amihez kedve tartja. Kenyeres Kovács Márta pedig a szabaddal költőket is szóhoz juttatja. Itt látjuk: Vladimir Stevanov, Marija Simković, Petar Vukov, Dér Zoltán, Gulyás József, Kopeczky László, Laták István, Molcer Mátyás, Urbán János, Virág Ágnes és Zákány Antal verseit. Szabad ezt így? Az elfogadott értékrendet átvágva, a saját ízlésére bizni magát? Ha ez lenne az egyetlen létező antológia, akár magyar, akár szerbhorvát nyelvű, amelyen keresztül a két nép olvasói közeledhetnek a másik irodalmához, akkor lehetne beszélni az átrendeződés szükségességéről, hiányok pótlásáról. Mivel nem ez az eset, a válogatást som nevezhetjük útvesztőnek, inkább egy lehető ösvénynek a megismerés felé.

A fordítások bányamélyébe vetni egy pillantást azonban már sokkal előbbre mutató tevékenység. Desanka Maksimović két versét faggatom: előbb a *Félelem* (Strepnja), majd a *Boldogság* (Sreća) címűt.

Mindkettőben a hírtartalom átvitele tökéletes. A fordítás olyannyira természetes, hogy magyar verseknek tűnnek. A teljes egyenértékűséget azonban a másodiknál valami zavarja: formai eltolódás a fordításban. Aki perze nem hasonlítja össze az eredetivel, talán észre sem veszi, hacsak a rímek szürkésége okán nem zarándokol vissza a szerb versig.

Vizsgáljuk csak meg előbb a *Félelem* eredetijét és fordítását szótagszám és rímek szempontjából:

Eredeti	Fordítás
I. 12/a 11/b 12/a 11/b	I. 10/a 12/b 12/c 12/b
II. 12/a 12/b 12/a 11/b	II. 10/a 11/b 11/a 12/b
III. 11/a 11/b 12/a 11/b	III. 12/a 12/b 12/a 12/a

A fordítás rímei híven követik a szerb vers „előírta” képletet. Kivételet képez az első versszak harmadik sora. Talán csak az eredetiek csengenek össze dúsabban, gazdagabban. Szótagszám tekintetében a szerb költemény a tizenegy és tizenkettes számot váltogatja, variálja; a magyar meg a tíz, tizenegy és tizenkettes „zsonglörködik”. Találkozás csak az első versszak harmadik sorában van, eredeti és fordítás között, valamint a harmadik versszak harmadik sorában, ahol történetesen a rím is egybevág. Ez a fordítás a kétségtelen műgond jeleit mutatja mégis, a nádszál hajladozását, „földhözragadt” táncának köteleléket feledtető gráciáját. Természetesen a mind nagyobb egyezés a cél, de mivel a fordító más anyagban dolgozik, mint az eredeti mű alkotója, a kisebb eltérések tolerálhatók.

A másik vers, a *Boldogság* fordítása, mint már említettük, formai szempontból nem mondható sikeresnek. Az eltérés „átka” elsősorban a rímeket sújtja, s így kapunk zenei párhuzam helyett elhajlást. Figyeljük meg:

Eredeti	Fordítás
I. 10/a 9/b 12/a 11/b	I. 11/a 10/b 12/c 12/d
II. 10/a 13/b 12/a 10/b	II. 11/a 10/b 12/c 13/c
III. 12/a 11/b 11/a 10/b	III. 10/a 11/b 12/c 10/a

A rímekről itt még elmondhatjuk, hogy szegényesek, esetenként mondavacsínáltak (II. versszak 3. és 4. sor: *csöndben* — *ütemében*).

További elemző összevetés még inkább napvilágra hozhatná a fordító munkájának erőseit, illetve fogyatékosait, s megjelölhetné lehető fejlődésének irányát. Erre azonban nincs ehelyütt lehetőség. Különösen a szerbhorvát nyelvű kötet fordításainak analizálására nem vállalkozhatunk. Átfogó kép megalkotása nélkül azonban, ha mégannyira impresszionisztikus is, mégsem vehetünk búcsút a két kötettől.

Kenyeres Kovács Márta kétségtelenül jelentős fordítóvá fejlődhet és értékes szolgálatot tehet azoknak a nyelveknek, illetve nyelvi közösségeknek, amelyekkel fordításai révén foglalkozik. Ebben a feladatvállalásban segíti irodalmi tájékozottsága, ízlése, zenei fogékonysága, kiváló nyelvismerete, szorgalma, a választott tevékenység iránti lelkesedése. Es — véleményünk szerint — van még egy ritka tulajdonsága: könnyen átáll a fordított vers „hullámhosszára”, így a hangulati „átmentések” csaknem tökéletesek.

Ahol a hiba rejlik — Acs Károly, Csuka Zoltán, Fehér Ferenc... fordításai nyújtják elsősorban az összehasonlítási alapot —, az a forma és a nyelv. Fordítónk nyelve, úgy érzem, nem elég választékos, nem elég költői. Itt természetesen nem egy kicifrázott, fölvirágozott, mesterkelt nyelvre gondolok. Sokszor, ez tudvalevő, az eredeti puritánsága sem engedélyez mást, mint eszköztelenséget. De ezen a téren igenis van még sok tennivaló. A formai elhajlások „visszagörbítéséhez”, eredetivel való folytonos összeméréséhez pedig egészen biztos több szakmai fegyelemre van szükség.

Ertem én Kenyeres Kovács Mártát. Őt fordítás közben a „hang megelérésének” öröme sarkallja, sodorja, viszi előre, s a „makulátlanságra” való törekvés, talán úgy hiszi, megrontaná a fordítás elsődleges frissességét, len ületét.

Kérem, mi olvasók, tömény esztétikumra éhesek, telhetetlenek azonban mindent akarunk: hírtartalmi és formai hűséget, tehát természetességet, amelybe az eszköz, a nyelv épsége, pallérozottsága, fénye is beletartozik. Kenyeres Kovács Mártától sem kérhetünk mást számon.

Fordítónk kötetének megjelenése mégis a hídverés munkáját juttatja eszembe, a hidakat, amelyekről Ivo Andrić szölt oly feledhetetlenül szépen.

Virág Agnes

(Üzenet, 1981. március)

SZEMBESÜLÉSEK

Elég hosszú ideig vártunk arra, hogy az Életjel Könyvek között e sorozat egyik szülőatyjának művével is találkozunk. Végre eljött ennek is az ideje: ez örömmel tölti el az irodalombarátokat, szélesebb olvasóközönségünket is.

Dér Zoltán ebben a kötetben mint kritikus, mint tanulmányíró lép elénk. Ez különös értéke ennek a kötetnek, mert szerzőnk kritikai munkáit figyelemmel kísérve a jugoszláviai magyar irodalom alkotásainak irodalomtörténeti értékű felmérésével ebben a kötetben olyan képet tárt elénk, amely kronológiusan átfogja szellemi életünk horizontját. Nem megy a „szomszéd-ba” értékeket keresni, hanem a mi égtájunk alatt keresi és meg is leli őket; felmutatja, bírálja, érzékeny mérlegére teszi a műveket, s anélkül, hogy „kibelezne” azokat, s anélkül, hogy saját esztétikai kultúrájával, ennek előmlésével hökkentene meg az olvasót, egyszerű tiszta képet ad az alkotások igazi értékeiről és őszintén szól szembetűnő fogyatékosáikról is.

Jóllehet az ismert kritikusaink, irodalomtörténészeink tollából hasonló kötettel találkoztunk már, de még jóformán egyetlen olyan kötettel sem, amely Szirmai Károlytól, tehát a Kalangya korától és Herceg Jánostól kezdve a fiatalabb nemzedékig ilyen átfogó képet adott volna a mi irodalmunkról. Komoly műgonddal kidolgozott tanulmányok, kritikák foglalkoznak azokkal a művekkel, amelyekről az újság — olykor folyóirataink is — megemlékeztek ugyan, de nem alkottak meg olyan áttekinthető képet egy-egy alkotónk életpályájáról, amely a szélesebb olvasóközönség számára szellemi gazdagodást s egyben jó iránytűt is jelenthetett volna. Ezt a gazdagodást úgy értjük, hogy tájékozottsága nem csupán abban a helytálló megállapítás tudomásulvételében merül ki, hogy a jugoszláviai magyar irodalom nagykorúvá lett, hanem megismeri azokat a forrásokat, amelyek alkotóinkat megihlették, és megismerik — jóval közelebről — azokat a műveket, amelyek a mi életünket tükrözik.

Dér Zoltán kritikái és tanulmányai éppen ehhez a lépcsőfokhoz visznek közelebb bennünket, és élvezhetően, közérthetően olvasható szöveget adnak az irodalmi érdeklődésű közönség kezébe azokról az alkotóinkról, akiknek életpályája fundamentuma is annak, amelyre szellemi életünk mai, magasabb szintű munkái törekvései és sokat ígérő intézményei épültek.

A szerző a jelen kötetét mindezeknek a figyelembevételével komponálta meg és olyan becsületes szándékú munkát végzett, amely még fokozottabban megerősíti a kapcsolatot az író és az olvasó között.

V. E.

(7 Nap, 1980. március 21.)

Kritikusok az íróról: Csordás Mihály és Dér Zoltán értékeli a kétszeres Hid-díjas Herceg János munkásságát

Dér Zoltán legújabb könyve első ízben gyűjti egybe a szerző válogatott kritikáit, melyek az elmúlt évtizedben láttak napvilágot, főleg az Üzenetben és a 7 Napban. Végső ideje volt már, hogy sor kerüljön erre az összezésre: a gyűjteményes formájú megjelenés ugyanis sokat mond arról az emberről, akinek kritikai törekvése a nyilvánosság előtt csak viszonylag ritkán megjelenő írásokban tükröződhetett; de aki ennek ellenére is többek között egy Rónay György elismerését érdemelte ki.

A *Szembesülések* azon elméleti jellegű könyveink közé tartozik, melyek a legszorosabban kötődnek a művelődésünk jelenéhez. A kritikus mindig „az olvasó” fikciójával szeret takarózni, még akkor is, ha ő a mű egyedüli olvasója. Szerzőnk esetében „a befogadó” fogalma konkrétabb valóságfedezettel rendelkezik, nála ugyanis — többek között szerkesztő és kultúrservező révén — a könyv mások általi olvashatóságának valószínűsége nagy, mondhatni alapvető szerepet játszik. Ez az irodalomeszmény a Nyugat folyóirat ízlésesztétikájának vonáskörében fogant, egy térben is közelinek tapasztalt Kosztolányi Dezső és Csáth Géza nyelv- és magatartásmintájának hatására. A Dér Zoltán-i ízlés afféle utóvéd szerepet tölt be: a jól bevált magasrendű értékekből alkot magának gyakorlati és elméleti mércét, s a már ismert módszerek alkalmazását szereti felismerni az alkotáson, még akkor is, ha hatásban nem az azonosítási lehetőséget keresi, s amennyiben a frissesség és az eredetiség központi fontosságú is szemléletében.

Mindennél többet mond — nem is az érdeklődési köréről, hanem inkább ízlésének jellegéről —, hogy noha hetilapban a legfiatalabbak költészetéről is közölt bírálatokat, ezektől a saját maga által is problematikusnak tarthatott szövegektől a válogatásban teljesen eltekintett. Ennek pedig az a nem egészen pozitív következménye, hogy jöllehet Dér Zoltán kritikakötete tematika és idő szempontjából a háború után kiadott hasonló jellegű kiadványok között az egyik legzavdagabbnak, legteljesebbnek tekinthető, mégsem alakít ki teljes képet háború utáni legfontosabb irodalmi törekvéseinkről. Azt még elnézhetjük, hogy Podolszkirol, Jungról és Böndörörol nincs külön mondanivalója, de a Tolnai munkásságával való szembesülés lehetővé tette volna a fiatalabbak versizlésével kapcsolatos véleményének árnyaltabb megfogalmazását. Azonban az idősebbek könyvtermésére vonatkozó szemléletét sem ismerhetjük meg egészében: Borí Imrérol például csupán antológiaszervesztőként méltatja, s más vonatkozású megjegyzéseitol eltekintve, az avantgarde pártfogójával elmulasztja a „szembesülést”.

Dér Zoltán értékskalájáról a tartalommutató önmagában is árulkodik. Legtöbb figyelmet klasszikusunknak, Szirmai Károlynak szenteli: öt könyvet szolgáltalt ürügyet a vele való foglalkozásra. De az egyik fiatalabbat, Gion Nándort is ugyancsak öt ízben érdemesíti méltatásra. Herceg János, Szeli István, Németh István és Domonkos István viszont három-három művével nyeri meg rokonszenvét. Varga Zoltánról kétszer ír, míg a többiekröl egy-egy könyv alapján nyilvánítja ki állásfoglalását. A kultúrával szembeni felelősségének sajátos formájáról tanúskodik, hogy egy ilyen gyűjteményben Pató Imrének a Hid-repertóriumáról, valamint Csákv Sörös Piroskának a jugoszláviai magyar könyvvel foglalkozó bibliográfiájáról készült ismertetőjének is helyet ad. Érdeklődése nem korlátozódik az irodalom belső területeire; Juhász Géza könyve kapcsán a művelődéspolitika jelenségeire vonatkozóan emeli fel szavát, míg Gerold László színháztörténeti munkája a múlt értékei iránti felelősségét és a hasonló feladatkörben tevékenykedők munkájával szembeni megbecsülését dokumentálja.

A kritikusokat egyfajta dac teremti: ha művelni nem tudom is, vagy esetleg nem akarom, legalább a segítőkészségemról és a hozzáértésemról teszek tanúbizonyságot. Dér Zoltán a kemény kritika ítéletére hallgatva az utóbbi két évtizedben nem jelentetett meg verskötetet, viszont irigység nélkül annál nagyobb szeretettel méltatja szerencsésebb és ebben a műfajban tehetségesebb pályatársait, Acs Károlyt és Fehér Ferencet; sőt, amennyire ízlése engedi, az újvidékiek többsége iránti megértésével kultúránknak még mindig sajtó sebhelyét, jellegzetesen provinciális betegségén, a határjárós és a tartományi központ hagyományos ellentétén is átlépni igyekszik. Elis-

merései azonban nem formálisak, véleményei mögött mindig az olvasmányélmény fedezetét érezzük. Amit például Gion Nándor prózanyelvének fejlődéséről és csúcsteljesítményeiről mond, az a leghitelesebb kritikus megnyilatkozás a mi kultúránkban e tárgykör területén. Domonkost úgyszintén igazi értékei szerint becsüli, ámbar az ábrázolásmód túlzásokban jelentkező veszélyeire is felhívja a figyelmet. Kár, hogy Brasnyó István munkásságában csak a gyermekverseket tartja méltatásra érdemesnek.

Dér Zoltán nagyjából tisztában van kritikai módszere horderejével, ezért elkerüli a veszélyesebbnek tetsző kalandokat. Olykor azonban (Bányai Jánost, Utasi Csabát és Végel Lászlót olvasva) messzebb rugaszkodik, s a zsákmánya ilyenkor felemás értékű. Abban persze igaza van, hogy kritikánk általában hajlik a tudálékosságra, aminek részben az az oka, hogy nem tanul meg rendszeres magyarul s ezzel összefüggésben nem mindig nyelvi-kulturális közegéhez méri feladatát. Téved viszont akkor, amikor racionalista elveit abszolutizálva dogmára dogmával felel, s például a heideggeri ihletésekkel kapcsolatban a nagyobb türelmet igénylő elemzés helyett gúnyosan idézőjelbe teszi a „mély” jelzót. Sajnos, Dér Zoltánnak az olvasó iránti túlzott tisztellete esztétikai és filozófiai tisztázatlanságokat is rejt, amelyek — mint hegyes szögek — helyenként kibújnak a zsákból. Szúrásra szúrának? Ennek kibogozása már nem lehet a feladatunk.

Vajda Gábor

(Magyar Szó, 1980. május 3.)

TERKÉP ÉS ÖNARCKÉP

Mindenekelőtt talán e gazdag anyagot egybefoglaló, rokonszenves nyíltsággal és eleganciával megírt munkának címéről illenék néhány szót szólnunk. Aki „szembesül” egy művel, íróval, irányzattal vagy irodalmi jelenséggel, szükségszerűen fel kell hogy adjon valamit önmagából. (Mint ahogy aki a kritikus, tanulmányírói hivatást választja, talán a költőt, talán a regényíró-t temeti el magában végérvényesen, de az azért ott lélegzik az írások mélyrétegeiben, s kendőzve vagy nyíltan a felszínre bukkann néha-néha.) A „szembesülő” szolgálatra is vállalkozik egyben, s minél hívebben szolgálja a jó ügyet, annál tisztábban tudja nekünk is felmutatni vizsgálódása eredményeit. Am harcra és küzdelemre indul minden író cserkészése során. Önmagával, ízlésével is meg kell vívnia, hiszen nem ritkán alkatától és érdeklődésétől idegen területeket kell hitelesen feltérképeznie, de az íróval is, az íróért is küzd, hogy ami az egyik műben esetleg gyengeség volt, a következőben már hibátlanná válhassék.

Dér Zoltánt az egyetemese magyar irodalmi köztudat mint Kosztolányi és Csáth Géza életművének egyik leghivatottabb kutatóját tartja számon ilyen irányú művei, szövegkiadásai alapján. Az, hogy maga is költőként kezdte pályáját, csak segítheti a szembesülés érzékeny munkájában, mint ahogy irodalomtörténetírói vonzalmái is sugallják a nyíltságot, megértést és türelmet. (Ilyen vonatkozásban Kosztolányinál aligha lehet jobb példaképet keresni. Nála tapintatosabb kritikus kevés akadt irodalmunkban!) Ami nehézsége volt, az csupán a terjedelem korlátaival magyarázható némely esetben. Érezni, hogy mindössze két-három lap állt rendelkezésére, s abban kellett sűrítve, mégis érzékletes világossággal elmondania azt, ami talán egy tanulmány kereteit is szétfeszítette volna. Am az újságcikk, a tárca és a folyóiratok recenziója másrészt mégis jó iskola: megtanít a koncentrációra, a mű leglényegesebb elemeinek kiemelésére, s paradox módon a világos, szellős fogalmazásra. Dér Zoltán a szakma legmagasabb fokán ismeri és gyakorolja ezeket az erényeket, s így szinte minden esetben pozitívrá fordítja írásaiban az adottságok negatívumait.

Ha a szorosabban vett magyarországi irodalom felől nézzük kötetét, annak még egy igen jelentős érdeme van, ami számunkra olykor reveláló: a cikkek és tanulmányok egymásutánjából voltaképpen a jugoszláviai ma-

gyar irodalom történetének körvonalai is kibontakoznak. A könyv összeállítására is sugallhatja e meggyőződésünket, hiszen a bevezető két ismertetés két antológia méltatását tartalmazza, az egyik, Bori Imréné, a jugoszláviai magyar irodalom hagyományainak gazdag példatára, a másik — *Gyökér és szárny*, Bori Imre, Szelei István és Tomán László válogatása — a felszabadulás utáni líra kistükre, mely már címével is egyfajta szervezést, kontinuitást hangsúlyozott, ám ugyanakkor azt is jelezte, hogy a jugoszláviai magyar irodalom egyik rétegének a gyökér sorvadása jutott, s tán épp ez tette igazán bőséggé és gazdaggá az újabb termést. A kötet befejező két írása, Pató Imréné a *Híd* repertóriumát (1934—1941) tartalmazó munkáját és Csáky Sörös Piroska *Jugoszláviai magyar* könyvét méltatja, s egyben azt a folyamatot igyekszik árnyalni, ahogy ez az irodalom fokról fokra kiheverve „gyermekbetegségeit”, eljutott a nagykorúság vonzó és felelős állapotába. S e két pillér, a bevezető két írás és a záró két méltatás között feszül az irodalom hídja, melynek egyik részét már-már elnyeli a köd, a másik pedig, ki tudja, hová is nyúlik végül. Dér Zoltán könyvének nagy része természetesen magával az „irodalom”-mal foglalkozik, azon belül is művek, kötetek egymásutánjából, kisebb-nagyobb kritikákból és tanulmányokból próbálja megrajzolni egy-egy pálya folyamatát. Kötetéből szinte egyetlen, a felszabadulás előtt született jelentékeny író portréja sem hiányzik, s ez magában véve is elismerésre méltó tény, s jól jelzi a válogatás nagyvonalúságát.

Nem kevésbé izgalmas nyomon követni azt a folyamatot, ahogy Dér Zoltán igyekszik értékéhez méltó elismertséget szerezni a jugoszláviai magyar irodalomnak. Az ilyesfajta tevékenység etikai következetességet kíván a szerzőtől, akinek vonzó sajátossága, hogy nem hajol meg „tabuk” előtt, hanem mindenkor legjobb tudása szerint ítél; nemcsak a bírő szigorával, hanem a védelem összes mentő szempontjait is bölcsen mérlegelve. Hadd idézzük ennek a magatartásnak és szellemi nyitottságnak bizonyosságát a kötet első nagy egységének, a Szirmai Károllyal foglalkozó kritikáknak és tanulmányoknak java részét. Ha van a hagyományoknak izgalma, megoldatlan kérdésköre, akkor ez az. Hiszen Szirmai Károlyra a jugoszláviai magyar irodalom úgy tekinthet, mint legjobb adottságait színtetizálni, kifejeíteni igyekvő organizátorára, mint jelentékeny írójára és nagyvonalú szerkesztőjére. A vele kapcsolatos kutatások alapvetőek a vajdasági irodalom önismeretének viszonylatában, s nem nevezhetők megnyugtatóan lezártak ma sem (gondolok olyan nyitott kérdésekre, mint egyes elbeszéléseinek erősen expresszionista megihletettsége, mely működését egy európai áramlathoz hozhatná közelebb). Bár művei, hagyatékának darabjai egyre-másra jelennek meg, végső soron alakját bizonyos pontokon még homályosabbnak, izgalmasabbnak látjuk ma, mint néhány évvel ezelőtt. Dér Zoltán *Egy magatartás rangja* című tanulmánya (a *Szavak estéje* című posztumusz kötet kapcsán) mindenesetre sok vonatkozásban tisztázhatja a vele kapcsolatos vitákat, mindenekelőtt szerkesztői „mértékét”, „a súlyos és tiszta emberség következményét”. Ugyanakkor pontosan érzékeli, hogy Szirmai Károly világirodalmi érdeklődésének forrásai, az avantgarde új hullámával kapcsolatos fenntartásainak gyökerei az örvendetesen szaporodó szövegkiadások után is további elmélyült kutató munkával válhatnak csak értelmezhetővé és magyarázhatóvá. Amit Herceg János művében a legfőbb értéknek tart, „a helyzettudat és a hang pontos megfelelést”, azt nem érzi mindenben megvalósultnak Szirmai Károlynál és a vele foglalkozó, életművét megőrző munkálatokban sem.

Anélkül, hogy ciklusról ciklusra vagy generációról generációra követhetnénk Dér Zoltán fejtegetéseit, emeljük ki kötetének néhány — érzésünk szerint a legjellemzőbb — vonását. Mindenekelőtt alapos, körültekintő és az esetek többségében meggyőző műelemző készségét. Kitűnő és alighanem mindenben találó az a néhány sor, amit Herceg János prózájának változósáról ír (*Októberi virágzás*). Kitűnő megfigyeléseket tartalmaz a Major Nándor *Hullámok* című regényéről szóló rész, melyből az is kiviláglik, hogy Dér Zoltán megbecsüli ugyan a formai bravúrokat, a művészet legvonzóbb sajátjának mégis a kifejezésre koncentráló, szélesebb hullámverést keltő adottságát tartja. Egészen mélyen szántó az a pár lap, melynek során Varga Zoltán *Nátán* című elbeszélésebe hatol bele, s a mű mélyrétegeit is feltárva az egész életmű vonatkozásában is érvényesnek látszó következtetésre

jut. Kitűnő a Gulyás József képkalkotását vizsgáló részlet, s általában is elmondhatjuk: Dér Zoltán igazi költői érzékenysége segíti a líra jelenségeinek értelmezésében, mélyrétegeinek föltárásában.

Ez a szemérmesen rejtegetett, de az elemzések során felszínre törő költőiség általában is jellemzi Dér Zoltán tanulmányait, kritikáit. Különösen Herceg János alkotásait elemzi mély beleérzéssel, megértéssel és affinitással. Ez a „kataritikus” formálás és szemlélet iránt megmutatkozó érzékenység meghatározza egész irodalomszemléletét, melyet az Utasi Csaba tanulmányait elemző fejezetben így foglal össze: „Kétség és hit nem zárják ki egymást, s hány a példa, hogy a remény világába hatoló, fölfedező, kataritikus hatású munka forrása is lehet! Hit és illúzió nem azonos fogalmak, s az elkötelezettség is pontosabban fedné a jelenséget, például Herceg Jánosról szólva, mint a »szolgálat.«”

Térjünk vissza egy pillanatra a már idézett mondathoz, melyben a „helyzettudat és hang pontos megfelelése”-t idézi mint a vajdasági magyar irodalom egyik legjellemzőbb és legfontosabb kritériumát. Ennek a gondolatnak kulcsfontosságú szerepe van Dér Zoltán kötetében, de egész irodalomtörténetírói és kritikai munkásságában is. „Érzékenységünk nehezen bírja a rólunk szóló látteleketek” — írja egy helyütt, ám ugyanakkor érezhető megbecsüléssel fordul minden olyan alkotás irányába, melyben a jó értelemben vett „látlet” őszinteségét érzékeli.

Ha jól értelmezem, a sorok között nem egyszer polemizál ellenkező nézetekkel, amelyek végső soron kivétel nélkül a vajdasági magyar irodalom önszemléletének, „modernségének” kérdései körül csomósodnak. Aki annyira elkötelezett az irodalom társadalmi kihatásának ügye mellett, mint ő, elhithető erővel tud szólni a hasonló eszményt valló és megvalósító műalkotások, életművek mellett, s olykor megsemmisítő iróniával veszi célba ellenfeleinek gyöngébb pontjait. Ízlése, értéktudata jelentősen különbözik például az Új Symposion körének fiatal kritikusaiétól — ez a különbség hatja át az Utasi Csabáról írt fejezetet —, de a Híd körül tömörült irodalomtudósokétól is. Ez utóbbiakkal főként a művészeti modernség kérdésében folytat megújuló vitákat. Jó alkalmat ad erre Bányai János egyik kötete (melyről a teljes igazság kedvéért el kell mondanunk, hogy a magyar irodalomtudományt számos jelentős felismeréssel gyarapította, s különösen Füst Milánnal kapcsolatos gondolatai hatottak termékenyen). Dér Zoltánt érezhetően nyugtalanítja, irritálja a szakma újában mindinkább kötelező érvényűvé váló metanyelvi hajlandósága. A másik visszatérő vitája az avantgarde korlátlan és parttalan magasztalásának szimptomáival van. E sorok írója mindkét vonatkozásban hajlandó elfogadni Dér Zoltán érvelését, hiszen a hazai irodalomtudományban is kísértett mindkét probléma. A poétika új jelenségeivel és eredményeivel azonban mindenféleképpen szembe kell néznie a kutatásnak és szempontjaitól meg is kell térmenyülnie. Fel kell figyelni arra, hogy a hazai költészet egy vonulatát erősen befolyásolták a poétikai felismerések: Nemes Nagy Ágnes, Somlyó György, Rába György, Rákos Sándor neve és életművének jelentékeny része jut eszünkbe példaképpen. Ugyanakkor Juhász Ferenc líráját sem lehet megnyugtatóan elemezni a benne mindjobban összefonódó poétikai és filozófiai anyag teljes ismerete nélkül. Arról nem is szólva, hogy az írók irodalomról szóló publikációiban magától értetődő természetességgel jelentkeznek e felismerések, fel kell tehát készülnünk arra, hogy egyes kategóriákat hovatovább anyanyelvi fokon kell ismernünk és még inkább alkalmaznunk.

A kritikát kétségtelenül fenyegetheti az a veszély, hogy a művelt olvasók is elveszítik benne való bizalmukat (erről érdekes, megszívlelendő megjegyzéseket olvashatunk Dér Zoltán könyvének 139. lapján). Ki kell tehát alakítania a maga új nyelvét és új eszköztárát, de úgy, hogy a maga módján integrálja, felhasználja az irodalomtudomány legfontosabb eredményeit. Nyilván igaza van a szerzőnek, amikor vitázik azzal a megközelítéssel, mely a műalkotást egyedi megjelenési formaként — csak így! — elemzi, s joggal figyelmeztet annak társadalmi és alkotáslélektani háttérére, melyet ugyancsak figyelembe kell vennünk a műelemzés gyakorlatában. De csak a műre magára koncentrálati vizsgálati módok kétségtelenül felmutatnak jelentős esztétikai credményeket, melyeket egy más irányú vizsgálá-

latban ugyancsak gyümölcsöztetnünk lehet és kell is. (Egyébként Dér Zoltán maga is sokszor él ezekkel a felismerésekkel elemzései során.)

Dér Zoltán kritikai gyakorlatának egy másik fontos és rokonszenves sajátja a szigorú önismeretre való törekvés. Tanulságos és szép példája ennek *A számok jelentése* című írása, melyben Juhász Géza *Könyvek országútján* címmel írt összefoglalását veszi vallatóra és joggal állapítja meg: „... magunkat áltatni még nagyobb hiba lenne. Áltatni azzal, hogy valóban hetvenre tehető azoknak száma, akik igazi írók. De ha még így volna is, én akkor sem tartanám föltétlenül hátránynak azt, hogy írónk többségének állást kell vállalnia.” S az érvelés is egyértelmű: a sine cura alkotók egy része valóban könnyen elszakadhat az élet eleven áramától, és elszakíthatja azokat a szálakat, melyek a folyvást alakuló, gazdagodó minduntalan új arcát mutató valósághoz, művei alapanyagához kötik. (Vagy: a hagyományokhoz, melyekből a mű sarjadt, s melyeknek közegében igazán kivirágzott. A hazai irodalomtudomány is elgondolkodhatik azon a tanulmányon, mely Dudás Kálmán lírájával, ennek szikárabbá, gyökértelenebbé válásával foglalkozik.)

A kötet egyik legérdekesebb — legmesszebbre mutató — írása Acs Károlyról, a jugoszláviai magyar irodalom talán legtöbbet és legszenvedélyesebben vitatott alakjáról szól. Dér Zoltán polemikus hajlandósága, érték- és tényítisztelete ebben a tanulmányban mutatkozik meg a legnyilvánvalóbban. Sorra veszi a kritikai irodalom Accsal kapcsolatban közhellyé merevedett sztereotípiáit: hogy a költő urbánus, hiányzik belőle a művet éltető és létrehozó szenvedély, s mestersége iránt táplált ironikus kétsége egyik oka elhallgatásainak. Kommentár nélkül sorakoztatja fel az egymásnak is gyakran ellentmondó, sokféleségükben is tanulságos megközelítési próbálkozásokat, hogy aztán egyre elmélyültebb műhelymunkával szembeálljon velük. Szellemes megállapítása szerint a jugoszláviai magyar irodalomnak 1950 táján Babits-típusú költőre volt szüksége, s Acs Károlyban ezt vélte fölismerni. A kritikusok és a róla szóló tanulmányok szerzői ezért magyarították verseit és költői elveit a babitsiakkal szembesítve, annak páralell-jelenségeiként. Az irodalom tehát a saját helyzet tudatának szellemében értelmezte — és értette részben félre — Acs Károlyt. Mindezek után Dér Zoltán sorra veszi az *Enek füstje, füst éneke* című kötet reprezentatívnak szánt versválogatását, s ezeknek tükrében mutatja ki a költő „személyességét”, „közvetlen líraiságát”.

Acs Károly hosszú hallgatásai nem szokatlanok, nem párjuk nélkül álló jelenségek. Az egyetemes mai magyar irodalom is ismer hasonló példákat: hadd hivatkozzunk akár Pilinszky János, akár Nemes Nagy Agnes lírájára. Már csak azért is izgalmas kérdés volna eldönteni, hogy ennek magyarozatát az ironia, a szkepszis vagy az élményhiány övezeteiben kell-e keresnünk. Nemcsak Acs Károly hite ingott meg a költői szó erejében és kisugárzási terét illetően, hanem egy egész nemzedéké! Teljes értékű magyarozatra nyilván csak maga a költő vállalkozhatnék, ennek hiányában azonban nagyszerű alkalmat kínál a kritikának, hogy a maga oly különböző vélekedéseinek igazolását lássa a tényben. Dér Zoltán „alkat és közeg viszonyának” elemzésében véli megtalálni a lehetséges megoldást. Tény, hogy a világirodalom nagy alakjai is gyakran választották a csöndet a szó helyett: Rimbaud és Tolsztoj hátat fordított az irodalomnak, gyakran hosszú periódusokra elhallgatott Rilke és Valéry. „A nagy dezertálások és robbantások okai között az a legállandóbb, hogy a vers nem változtatja meg a világot — írja a szerző. — A megváltás álmának és a teljesség vágyának kudarcai és a nagy elhallgatások valamiként összefüggnek.” Dér Zoltán hajlik arra a vélekedésre, hogy a költő személyes élményei sokkal bőségesebbek, forróbbak, semhogy elférnének a vers gyenge keretei között, „az adottnál még finomabb, bensőségesebb, alázatosabb, személyesebb beszéd hiányában hallgat el a költő. S nem az élmény hiánya miatt, hanem annak érdekében: hogy különös szépsége és varázsa el ne romoljon a versben — a »rekedt« és »hangos hahók«-ban”.

Hadd idézzem minden kommentár helyett Pilinszky János rendkívül szép, s ebben a kérdéskörben bizonyára autentikus sorait (*A „teremtő képzelet” sorsa korunkban* című előadásából), melyek részben igazolni látszanak Dér Zoltán szavait: „Valójában: a képzelet drámája egy és oszthatat-

lan. S miközben a felszínen — az üdvösség elodázásával — a tévedések és tévelygések legkülönbözőbb variánsai és rögtönzései zajlanak a tükör és a hétköznapi kölcsönhatásaiban, a mélyben töretlen az egység, a tehervállás, az igazság szeretete, a megrendültség és engedelmisség folyamatosága. Igaz, ennek az egységnek és folyamatosságnak csak időnként művészet, csak időnként irodalom a neve. Mit számít? A képzelet valódi történetében a hallgatás olykor fontosabb minden leírt mondatnál.”

Az Ács Károlyról írt sorok azért is izgalmasak, mert Dér Zoltán módszerét reprezentálják. Mihelyt nagyobb igényű tanulmánnyal jelentkezik — a kisebb, kritikai eszme-futtatásokban a problémákat emeli ki, azok megoldását keresi néhány szellemes ötlettel, a leírás költőiségére ügyelve —, szembesül a szerzőről szóló addigi kritikai irodalommal. Nem mintha „előzményekre” volna szüksége, hanem inkább beleágyazza az író, a jelenséget a kor irodalmába, s a róla szóló értéktételekkel vitázva fejti ki a maga álláspontját. Szemléletére kétségtelenül hatott valamelyest Kosztolányi kritikai gyakorlata is, nem impresszionizmusával, olykor taktikus könnyedségével, hanem eleganciájával és megértésével.

Az olvasó számára vonzó sajátja Dér Zoltánnak, hogy ha értékkel találkozik, hajlandó korrigálni korábbi álláspontját, hagyja magát „meggyőzni”, szívesen átadja magát a jó mű sugallatának. (Legjellemzőbbek s egyfajta belső fejlődést is példáznak ebben a vonatkozásban a Gion Nándorról írtak.) Néhol kifejezetten érdekes, további kutatásra érdemes gondolatokat mond el, melyek bővebben kifejtve, dokumentálva akár hagyományos irodalomtörténeti képünk korrekciójára is alkalmasak volnának. Nagyon meggondolgotatóak például a szociográfia maradátságáról írt sorai, midőn arról beszél, miért érezzük ma is frissnek, korszerűnek Illyés Puzsíták népét, s miért avultabbnak például Féja Géza *Viharsarok*ját. „A szociográfiák jelentékeny része mára azért vált érdektelenné — írja (131.) —, mert a szerzők tudták a megoldást.” A *Viharsarok* és a *Néma forradalom* — folytatja fejtegetéseit — jelentős történelmi küldetést teljesített, mégsem tudnak ellenállni az idő múlásának. (Persze e fejtegetést azzal is érdemes kiegészítenünk, hogy az igazi nagy — európai műveltségű — író akkor is író marad, amikor szociográfiát ír. Alighanem ez is a maradátság egyik kulcsa.) Hasonlóképpen érdekes következtetésekre adnak alkalmat a Németh István ifjúsági regényeiről írt bírálatok. Itt olyan megállapításokat tesz, melyeket érdemes volna kissé kiszélesítenie az európai irodalom vonatkozásában (Alain Fournier iskolát teremtő *Az ismeretlen birtok*a, de akár az *Iskola a határon* is beleilleszhető volna ebbe a folyamatba, melynek kezdetei nálunk éppen Karinthyig és Kosztolányiig nyúlnak vissza), s máris egy izgalmas, kor-jelenségeket feldolgozó monográfia képe sejlenék föl az olvasó tudatában.

„Soken még ma is úgy képzelik — Szelei István *Utak egymás felé* című könyvét méltatja így a többi között —, hogy a kisebbségi irodalmaknak a közvetítés az egyetlen funkciójuk, holott a szuverén író akkor van igazán elemében, ha saját személyiségét is ki tudja bontakoztatni munkájában, amit vállal.” S hadd idézzem egy másik, ugyancsak nagyon jellemző, önvallomásértésű mondatát a *Szembesülések*nek: „Nemzetiségi író gyakran vállal a kultúra mindenésévé.” Nos, Dér Zoltán működésének épp az az egyik legizgalmasabb és pozitív jellemvonása, hogy vállalja ugyan a mindenes szerepét, de megmarad egyéniségnek, szuverén ítéletű kritikusként, aki írásaiban kibontakoztatja a maga személyiségét is. Ezért nevezhetjük tanulmányait és kritikáit önjellemzéseknek is a szó nemes értelmében. S midőn arról beszél, hogy az igazi eszmény a művészet és a kritikairás, az irodalomtörténeti munka és az újságírás közelítése: voltaképpen személyes és a gyakorlat által igazolt ars poeticáját fogalmazza meg.

Bizvást mondhatjuk: a *Szembesülések* — néhány fájó sajtóhibától eltekintve — nemcsak a szerző szembesüléseinek, korrekcióinak és önkorrekcióinak dokumentuma, hanem szembesülésre biztat és kötelez bennünket, olvasóit is. Kritikai jellegű műről pedig ennél nagyobb pozitívumot aligha lehet elmondani.

Rónay László

(Üzenet, 1980. június)

ÉLETJEL-KÖNYVEK

Az Életjel szerkesztősége, főleg szabadkai szerzőktől, évente több füzetet jelentet meg. A könyvek rendszerint alacsony példányszámban jelennek meg, ám tematikájuk révén jóval nagyobb érdeklődésre is számot tartanak.

A 18. kötetként Muhi János, a moholi születésű publicista írásait gyűjtötte össze Urbán János. Értékes írásaiban helytörténeti és tájrajzok váltják egymást. A *Mesélő múlt* című könyvben a Tiszáról, Palicsról, a Ludasitőről, a Körös patakról, e vidék városairól, falvairól, természeti képeről fest meggyőző képet. A krónikásból szépírói törekvések is előtörnek, különösen azokban a fejezetekben, amelyekben a szülőföld képét örökíti meg.

Lényegre utaló címet kapott Dér Zoltán tanulmánykötete. A szerzőnek *Szembesülések* címmel jelentek meg írásai. Tanulmányaiban, bírázataiban érvényre jut az idősebb nemzedék önmérlegelése és a változó, újuló irodalomhoz fűződő viszonya is. Érthető is, hiszen az irodalomtudomány, az esztétikai mérlegelés olyan eszközeihez nyúl, amelyekkel tárgyilagosan szólhat nemcsak irodalmunk közelmúltjáról, hanem napjaink törekvéseiről is. Azokat az értékeket igyekszik írásaiban felszínre juttatni, amelyek nemcsak a közelmúlt irodalmi törekvéseiben, hanem pillanatnyilag is gyarapítják a jugoszláviai magyar irodalomról, annak értékeiről formált képünket. Lassan klasszikusnak számító alkotóinktól kezdve a legfiatalabb korosztályig, a közelmúltban jelentkező alkotókig számba veszi irodalmi értékeinket. Szirmai Károly, Fehér Ferenc könyvei kapcsán például olyan komplex képet rajzol új megállapításokkal, amelyek igen alkalmasak arra, hogy az illető írók helye világosabbá váljon irodalmunkban. Kritikus vizsgálódásának lényege, hogy nem fojtja el a hagyományos iránti vonzalmát, a közösségi, teljes műveket vizsgálja, ugyanakkor elveit mindig összehangolja a szigorú, tárgyilagos kritikai követelményekkel.

Kenyeres Kovács Márta, a mind népszerűbb műfordító *A jövőben is élni* címmel válogatást jelentetett meg a XX. századi délszláv szerelmes versekből, másik könyvében *Találkozások* címmel mutatja be a horvátszerb olvasóknak a jugoszláviai magyar költészetet. A kézfogások, az egymás megismerésének, a kölcsönösségnek szép dokumentuma a két könyv.

(—)

(Magyar Képes Újság, 1980. szeptember 1.)

ÉRTŐ KRITIKA — JELES ALKOTÁSOK

Rokonszenves kötet látott napvilágot az Életjel Könyvek sorozatban: Dér Zoltán *Szembesülések* címmel foglalta össze kritikáit, tanulmányait. Ószinte, tiszta hangon a jugoszláviai magyar irodalom alapos ismeretét, s az egyetemességre való törekvést tükrözik ezek az írások. Már a cím is utal arra, hogy Dér Zoltán nem egyszer szembenézett önmagával, alkotó módszerével, és a készen kapott esztétikát, a megszenvedett élet, a valóság tapasztalatai alapján újra értékelte, de a hagyomány iránti vonzalmát s a közösségi érdekű és szerves mű eszméjét sohasem adta fel.

Költőként indult, s ma az írásai alapján a vadasági, a szabadkai irodalom polihisztorának tekinthetjük, akinek figyelme az egész magyar irodalomra kiterjed. Kötetében egy idősebb nemzedék mérlegeli önmaga és a megújuló irodalom viszonyát, rendszeres és alapos hozzáértéssel, gazdag mondanivalóval.

Mit mutatnak a kötetbe szerkesztett tanulmányok és kritikák, milyen hasznosítható gondolatokat kínálnak az olvasóknak? Egyaránt megmutatják a jugoszláviai magyar irodalom gazdagságát és sürgető tennivalóit. Juhász Géza munkáit értékelve például, így a *Könyvek országútjain* című kötetét is, olyan megállapításokkal találkozhatunk, amelyek továbbgondolásra sar-

kallnak. „Az utóbbi évtizedben visszaesés következett be, ami gyakorlatilag azt jelenti, hogy a jugoszláv könyvkiadás nem tartott lépést az alkotó lendület sohasem tapasztalt nagyarányú föllendülésével a nemzetiségi irodalmakban, sem az esztétikai értékek kétségtelen gyarapodásával.” Akár ha az itthoni viszonylatokra is érthetnénk ezt a summázatot.

Dér Zoltán töprengései mindannyiunké, amikor kétségei támadnak: mert vannak írók, akiknek rendszeresen, évről évre jelennek meg könyvei, vajon a tehetőség és szorgalom jeleként-e vagy inkább a kiadói mechanizmus, a beidegzett ritmus, a baráti kör, az ismeretség dönti el, hogy egyeseknek minden művét kiadják, másoktól viszont megvonják ezt a gesztust, még a kiadásra alkalmas műveket is vizsolyogva fogadják, esetleg évekig elfektetik a könyvkiadás labirintusaiban.

A könyv egyértelműen vallja: különleges jelentőségük van azoknak a tanulmányoknak, amelyek az egyetemes magyar irodalom és a jugoszláv népek irodalmának kapcsolatát elemzik. Manapság sokan értekeznek a kelet-európai népek közeledésének problémáiról, arról, hogy mennyivel alaposabban kellene egymást ismerni, ugyanakkor, mint Juhász Géza írja: „A kiadott könyvek számától függetlenül a jugoszláv népek irodalma sokkal inkább, sokkal több íróval és művel — mondhatnánk, szinte valamennyi árnyalatával, irányzatával és korszakával — van jelen a magyar nyelvtérületen, mint a magyar irodalom Jugoszláviában.”

Posztumusz művekből, mint Szirmai Károly *Szavak estéje* kötetéből is kibányássa Dér Zoltán a jelennek szóló üzenetet, az írói és emberi tartás, elkötelezettség dokumentumait, amikor is ilyenekre figyel: a vajdasági író felelős a maga nemzetiségével szemben, törődjön a közügyekkel, a nemzeti létet őrző-ápoló intézményekkel, társadalmi megmozdulásokkal. Legyen a kor lelkiismerete, s a kortendenciákat ne a stílusáramlatok, hanem a társadalom felől nézze.

*A Magyar Rádió és az Ujvidéki Rádió
közös kétnyelvű József Attila-emlékestijének közreműködői:*

Vitai Ildikó

Simon László

Ratko Radivojević

Milena Bulatović

A nemzetiségi író gyakran válik a kultúra mindenesévé, de téves fel fogás, ha a közvetítést tartjuk egyetlen funkciójának, hiszen akkor nem tudná kibontani saját szuverén alkotói világát és módszereit.

A jugoszláviai magyar irodalom napjainkban, ezekben az években kezd nagykorú lenni. Létének értelmét már nem vitathatja senki, olyan művek és alkotók vallanak, akik az egyetemes magyar irodalom zászlóvivői, s nem a hídszerep az elsőrendű dolguk, hanem hogy hitelesen kifejezzék önmagukat és a való világot, amelyben élnek és amelyet képviselnek. Sikerre és hosszú távú megbecsülésre leginkább azok a művek számíthatnak, amelyek a ma valóságából építkeznek, általános mondandót hordozva magukban.

Elég csak Fehér Ferenc *Hazavezérlő csillagok* című kötetére utalnunk, amelyben újságcikkeit gyűjtötte össze a szerző — a hazai tájakon is szívesen vennék hasonló lehetőségeket —, amelyről többek között így ítélik Dér Zoltán: ... bár az írások fölött az elégiák és a panaszok borúja leng, de küldetésének emberi fedezete van, szerep, indulat és meggyőződés nála összhangban van. Nem áltatja magát azzal, hogy az elkötelezettség elve művészi érdeme is, de azt érzi és vallja, hogy lehetőség. Költői feladata; visszaszerezni a szavak érvényét, a gondolat humánus tisztaságát és erkölcsi fedezetét.

Akárha ars poeticát mondana valamelyikünk. És a továbbiakban is útravalóul elfogadhatjuk összegzését: annak az írónak, akinek erejéből és türelméből nem futja, az vagy abba hagyja, vagy csal. Kegyesen, némelyek önkéntelenül, olykor szerencsés találatokkal keltve bizmatot s érdemelve türelmet, de így is, úgy is adósak maradnak a megnevezés, a titok napfényre hozásának magasrendű játékaival.

Sz. Lukács Imre

*(Csongrád megyei Hírlap, 1980. szeptember 21. —
Némi rövidítéssel: Délmagyarország, 1980. október 5.)*

TIZ ÉV IRODALOMTÖRTÉNETE

Szeretem az ellenzéki hangot, a különvéleményt, amely se dogmát, se tekintélyt nem tisztelve ismételteti a magát. Kitartóan, megalkuvás nélkül, vállalva minden ezzel járó kockázatot. Szeretem a bátor és nyílt ellentmondást, még akkor is, ha esetleg nem mindenben van igaza, de nézeteket segít módosítani, vagy még inkább megszilárdítani.

Ha a jugoszláviai magyar irodalomnak van már parlamentáris ellenzéke, ekkor azt — azt hiszem — Dér Zoltán képviseli következetesen és magányosan, az önkéntes kiközösítés konzekvenciáival, tapintatosan és türelmesen s a legtöbbször békitő szándékkal. Könyve, ha jól láttam, tíz év kritikai anyagának gyűjteménye Szirmaitól kezdve Utasi Máriáig. Beszámoló és tájékoztató. Nem fedez fel új, ismeretlen tehetségeket, s nem taglóz le senkit azok közül, akiket befogadtak, elismertek, s akik nyugodtan ülnek babérjaikon. Még csak új és merész szempontokat s fejteget, s impresszív természet lévén, a gyors reagálások embere, ami elválaszthatatlan kritikus permanenciájától, nem várhatunk tőle mindenütt nagy apparátussal dolgozó, elmélyült elemzést. Eközben azonban mégis észrevesz dolgokat és jelenségeket, amelyeket mások figyelmen kívül hagytak, s benyomásainak frissesége, a felismerés öröme, az, ami a bemutatott mű viszfényét megcsillogtatja. Amit mond, világos, s ahogy mondja, érdeklődést kelt. Sohasem merül el a filológiai szózón savanyúságába. Magatartása középutas. Nem utasítja el a kísérletezést, de nem tartja egyedül üdvöztetőnek. Ez az a pont, amelyhez érve szenvedélye felcsap és ellentmondásra ingerli. Az eredményt nézi és nem a szándékot. Így maradt magára. Könyve, a *Szembesülések*, ha nem is teljes, tíz év irodalomtörténetének mondható. Erősen hiányolom többek között Majtényit, Tolnai Ottót s a lírikus Fehér Ferencet a cikkíró helyett. Nagyon szépnek és igaznak találok az Ács Károlyról és Németh Istvánról megfestett portrét, s megköszönöm rólam írt jóindulatú s bizonyára meg sem érdemelt sorait. Ha valami feszélyez könyvének nagyobb és mélt-

Farkas Zsuzsa

Mécs Károly

több dicséretében, hát ez az. Még valaki azt hihetné, hogy en garde-ra vállalkozom vele, holott én is csak magányos vagyok. Ezért emelem ki könyvéből a kevésbé jellemző, de semleges területről való írást vidékünk színháztörténeti múltjáról. Talán ebből is kiderül Dér Zoltán kritikusi készsége és hozzáértése.

Herceg János

*(Újvidéki Rádió, 1980. október 13. —
Némi rövidítéssel: 7 Nap, 1981. január 30.)*

VÁZLAT A SZÁMVETÉSHEZ

A Szabadkán élő Dér Zoltán költőként kezdte pályafutását, s egy ideig úgy látszott, hogy a városnak azokat a hagyományait folytatja majd a szépirodalom terén, melyeket Kosztolányi Dezső és Csáth Géza jelenléte szabott meg, tett példaszerűvé. Dér Zoltán mindmáig nem szabadult meg e két nagy íróelőd hatása alól, igaz, a szépirodalom gyakorlatához hűtlenné vált az idők során. Annál jelentősebb az a filológiai munka, melyet e két nagy író hagyatékának feltárására fordít. Hogy egyre világosabban látjuk Kosztolányi szabadkai éveit, áttekinthetjük azokat az életrajzi tényeket, melyek ismerete híján jó néhány versét nem tudtuk értelmezni, képünk lett az író színpadi művének sorsáról — az jórészt Dér Zoltán kutatásainak köszönhető, mint ahogy az ő hozzáértését dicséri Csáth Géza elbeszéléseinek és cikkeinek eddigi legteljesebb kiadása is.

Szembesülések című kötetében kritikai írásait gyűjtötte egybe, ezeket is alaposan megrostálva láthatóan azzal a szándékkal, hogy körképet adjon napjaink jugoszláviai magyar irodalmáról. S bár tudatos szerkesztői szándéka jóvoltából egyéb tanulmányait és kritikáit nem olvashatjuk itt, mégis azt mondhatjuk, Kosztolányi jelenléte ezekben az írássziban is tapintható. Ezúttal a Nyugat nagy költője mint Dér Zoltán szemléletének és ízlésének meghatározója, irányítója van jelen.

A jugoszláviai magyar irodalomtörténetírásban — nagyon leegyszerűsítve ennek gazdag arculatát — két iskola és ízlés a meghatározó: a Hid körének tekintélyes gárdája az avantgarde kutatásában hozott igen jelentős, a hazai tudománosságot is megtermékenyítő, orientáló eredményeket, az Üzenet köre inkább a klasszikusokon nevelkedett. Az utóbbi lap egyik vezető kritikus a Dér Zoltán, természetesen hát, hogy nagyobb affinitással, érdeklődéssel fordul azok felé az alkotások felé, melyekből a klasszikus hagyomány továbbélésének üzenetét hallja ki. Ezért méltatja nagy beleérzéssel, sok szempontot felvetve, azokat az írói pályákat és alkotásokat, melyek a múlt e rétegével való kontinuitásban születtek. Ezért válhatnak könyve értékes, tanulságos fejezeteivé a Szirmai Károlyról szóló tanulmányok és kritikák, a Herceg János szellemi nyitottságát vizsgáló portrék és esszék, vagy a Dudás Kálmán pályáját vizsgáló és azt a szülőföld ihletésébe kapcsoló kritikai írás. Dér Zoltán elsősorban a műalkotás emberi tartományára figyelve végzi elemző munkáját, s mihelyt úgy érzi, hogy ennek teljes kifejlődését prekonceptiók hátráltatják, óvást emel.

Könyve nemcsak az utóbbi évtizedek jugoszláviai magyar irodalmával való őszinte és nyílt számvetés dokumentuma, hanem egy majdan teljességre törekvő monográfia első vázlata is. Szinte minden fontos műfaj fejlődését, alakulását nyomon követi, az irodalmi hagyományoktól indulva és az adatfeltáró mikrofilológia újabb terméséig eljutva, kijelöli azokat a pontokat, melyek érdeklődése és ízlése szerint a továbbfejlődés legfontosabb jelzései. Stílusán érződik a hajdani költő ihletése: színesen, érdekesen ír, termékeny, továbbgondolásra érdemes szempontjait pedig kivált a lírikusok hasznosíthatják. A gyűjtemény — néhány bosszantó sajtóhibától eltekintve — megbízható kaluzsa lehet mindazoknak, akik érdeklődnek a jugoszláviai magyar irodalom iránt.

Rónay László

(Élet és Irodalom, 1980. október 18.)

SZEMBESÜLÉSEK

Dér Zoltán a jugoszláviai magyar irodalomtörténetírás jelentékeny alakja, könyvei különösen a Kosztolányi- és Csáth Géza-kutatás vonatkozásában hoztak új eredményeket. Jelen kötetében azokat a tanulmányait és kisebb kritikai írásait gyűjtötte egybe, melyekben a kortárs jugoszláviai magyar irodalom fejlődéséről, legfontosabb jelenségeiről ad hírt. Elfogulatlan kritikus egyéniség, aki sosem enged a rossz értelemben vett lokálpatriotizmus csábításának. Izléséhez a klasszikusokon edzett irodalom áll közel, az ilyen jellegű alkotásokról nagy beleérzéssel, hiteles összehasonlításokkal tud szólni. Könyvének jó néhány írása jelentékenyen gyarapíthatja a jugoszláviai magyar irodalomról alkotott képünket, és segít eligazodni ennek örvendően gazdagodó, további meglepetéseket ígérő világában. Külön kiemelni a „nagy öregek”-ről szóló írásait (Szirmai Károly, Sinkó Ervin, Herceg János), melyekben igen szerencsésen találkozik a kritikus és az irodalomtörténetíró elemző s méltató tevékenysége.

(Vigilia, 1980. október)

KÖNYVEK A VAJDASÁGI MAGYAR IRODALOMRÓL

Az irodalom önismeretét és öntudatát mindig az irodalombírálat, a tanulmányírás és az irodalomtörténeti munka felvirágzása jelzi: így történik ez a szomszédos országokban tevékenykedő magyar nemzetiségi irodalmak esetében is. A vajdasági magyar irodalom önismerete a hatvanas évek végén kezdett teljesebben kibontakozni, tanulmánygyűjtemények és irodalomtörténeti kutatások mutatták ezt a kibontakozást. Az újvidéki egyetem bölcsészettudományi karának magyar tanszéke, az 1969-ben alakult Hungarológiai Intézet, illetve a két intézmény összevonása révén létesült Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete szervezi az irodalomtörténeti kutatásokat, az újvidéki Híd, az Új Symposion, a Magyar szó című napilap, valamint a szabadkai Üzenet című folyóirat alapozza meg ennek az irodalomnak a kritikai önismeretét. A munka eredményeit — Sinkó Ervin, Herceg János, B. Szabó György, Szeli István, Juhász Géza, Major Nándor, Bori Imre, Bányai János, Bosnyák István, Utasi Csaba, Gerold László, Varga Zoltán és mások tanulmányait, illetve az eddig elkészült legfontosabb munkát: Bori Imre 1968-ban közreadott *A jugoszláviai magyar irodalom története 1918-tól 1945-ig* című alapvető összefoglalását — számon tartja a magyar irodalmi köztudat. A kutatások mindazonáltal folyvást gazdagodnak, s gyarapodnak az eredmények is: újabb tanulmánygyűjtemények és kismonográfiák igazítanak el bennünket a vajdasági magyar irodalom önismeretének fejlődése felől.

Ilyen eligazítást jelent Dér Zoltán *Szembesülések* című, irodalmi tanulmányokat és bírálatokat tartalmazó kötete. Szerzője a nemzetiségi kultúra igazi mindenese: a felszabadulás után verseivel jelentkezett, majd színművek, hangjátékok és ifjúsági regények kerültek ki tolla alól, munkásságának tengelyében azonban az irodalomszervezés, illetve a filológiai kutatás és a tanulmányírás foglal helyet. Mint a szabadkai magyar művelődési élet organizátora szervezi az Életjel „élőűjság” előadásait, irodalmi estjeit, szerkeszti az Életjel két könyvsorozatát, illetve az Üzenet kritikai rovatát. Mint irodalomtörténész elsősorban Kosztolányi Dezső Csáth Géza munkásságával foglalkozik, számos tanulmányban, valamint dokumentumkiadványban dolgozva fel írói tevékenységüket, közelebbről szabadkai kapcsolataikat. Az újabb Kosztolányi-filológia (Kiss Ferenc és Réz Pál mellett) bizonyára a szabadkai tudósoknak köszönheti a legtöbb eredményt, a Csáth Géza-filológia alapját pedig valósággal ő vetette meg értékes szövegkiadványaival és bibliográfiái munkájával. *Ikercsillagok* (1980) című könyve, amelyben Kosztolányiról és Csáth Gézaról írott legfontosabb tanulmányait gyűjtötte egybe, kétségteljesen a megélt Nyugat-kutatás figyelemre méltó eredményei közé tartozik.

Dér Zoltán érezhetően az összegzés igényével dolgozik, az *Ikercsillagok* tanulmányaiból egy-egy írói monográfia körvonalai jelennek elő: Csáth Gézaról, illetve a fiatal Kosztolányiról. Az összegzés hajlamát rejti a *Szembesül-*

lések című kötet is, amely a szerzőnek a vajdasági magyar irodalom jelenkorát feldolgozó tanulmányait és bírálatait foglalja magába; legalábbis az összegzés hajlamára utal az a bibliográfiai tény, hogy a szabadkai kritikák másfél évtized leforgása során a vajdasági irodalom legtöbb alkotó egyéniségével és jelentős művével „szembesítette magát”. Ezek a „szembesülések” per sze gyakran csupán pár lapos ismertetést vagy újságkritikát jelentenek, ugyanakkor nem hiányoznak az elemző és értékelő tanulmányok, vagy a bírálatokból összeálló íróportrék sem, az előbbit az Ács Károllyal és Major Nándorral foglalkozó nagyobb írások, az utóbbit a Szirmai Károlyról, Herceg Jánosról, Németh Istvánról, Domonkos Istvánról és Gion Nándorról képet adó cikksorozatok szemléltetik. Dér Zoltán módszere a leírás, kritikai műfaja a rövid vázlat, behatóbb elemzésre ritkán adódik alkalma, noha elemző készségéről olyan tanulmány árulkodik, mint az Ács Károly válogatott verseinek analitikus leírását adó közlemény. (..)

(*Irodalomtörténeti Közlemények*, 1981. 3)

DÉR ZOLTÁN: SZEMBESÜLESEK

A költőként, prózaíróként, újságíróként is ismert vajdasági irodalomtörténész elsősorban a Vajdaság, közelebbről Szabadka irodalmi hagyományainak őrzésére, felkutatására, értékelésére vállalkozott eddigi kiterjedt munkássága során Kosztolányiról, Csáthról írott tanulmányai nélkülözhetetlenek a kutatás számára. Mint az Üzenet című folyóirat rovatvezetője, érzékenyen figyel a vajdasági magyar irodalom új eredményeit, induló és már beérkezett alkotóit. Ennek a figyelemnek, együttérző és segítő törődésnek bizonyítéka ez a tanulmánygyűjtemény is, amely Szirmai Károly munkásságának értékelésétől, Sinkó Ervin, Herceg János, Lévy Endre, Szeli István és mások hagyományteremtő erőit elemző tanulmányoktól kezdve az utóbbi évtizedben megjelent könyvekről frissen készült kritikákig gyűjti csokorba Dér Zoltán írásait. A Vajdaság szinte minden jelentős írójáról, költőjéről van mondanivalója, igyekszik mindegyik munkásságában felfedezni azokat az értékeket, melyekkel a határon túli magyar irodalom képviselőiként az egyetemes magyar irodalmat gazdagítják. Szigorú kritikusként, igényességet és magas színvonalat kér számon minden megbírált kötetből, de nem hagy figyelmen kívül semmit, ami előrelépést jelent az író eddigi munkásságához képest, amit érdemes folytatni. A legtöbb írás a mai prózaírók közül Gion Nándorról készült, de Ács Károly, Fehér Ferenc költészetét is méltatja, s elismeréssel szól a vajdasági kritikusok, irodalomtudósok (Bányai János, Utasi Csaba) tevékenységéről is. A kötet a mai jugoszláviai irodalmi élet helyzetjelentéseinek egyik értékes darabja, kár, hogy mindössze 300 példányban jelent meg.

R. Takács Olga

(*Hungarológiai Értesítő*, 1981. III. évfolyam 3—4. szám)

ÚJ PARTOK FELE

Dette János publicisztikai írásai

Mindaddig igen keveset tudtunk a hányatott életű és tragikus véget ért köztér, Dette János (1886—1944) életéről és munkásságáról. Egy időben elhallgattuk, később meg elfeledtük Móra Ferenc, Juhász Gyula és Balázs Béla benső barátját.

Móra így jellemezte az ösztírozás forradalom szegedi kormánybiztosává kinevezett Dettret: „A tanultsága tudósé, a hite költőé, a hevülete fiatal harcosé, a kritikája higgadt férfié, a szíve szelíd gyermeki, az energiája forradalmi hősé. Szeged főispáni székébe az új Magyarországnak egy leg-

több értéket reprezentáló embere került." Juhász Gyula a tünt ifjúságra, az Ipar utcai fiúkra emlékezve ezt írta róla: „János volt köztünk a legfiatalabb, de a legidősebb bölcsességű... Mi játszottunk az étellel, mélabúsan vagy lázasan, ő alakítani akarta.” Balázs Béla az *Almodó ifjúságban* (1946) rajzolta meg a gyermekkori barát, Dettre Janikó rokonszenves alakját.

Dettre a polgári demokratikus forradalomban, 1918. november 25-én — alig 33 éves korában — lett Szeged kormánybiztos főispánja. A Tanácsköztársaság kikiáltása után átadta a hatalmat a háromtagú direktóriumnak. A megszálló franciák ultimátumára azonban a direktórium elhagyta a várost. Ekkor vette át — francia kívánságra — a hatalmat a Dettre—Tabódy—Somogyi hármas, az úgynevezett polgári direktórium. Innen datálódik Dettre egyéni tragédiája. Az eltávozott direktórium nem ismerte el törvényesnek a hatalom átvételét. Kevésnek bizonyult, hogy a polgári direktórium megkapta a Munkástanács támogatását, és Dettre vállalta a tanácskormány rendeleteinek a végrehajtását. A polgárság pedig éppen ezért — és a meginduló szocializálásokért — tekintette Dettret osztálya árulójának. A kibontakozó ellenforradalom napjaiban Móra ezt írta Budapestre Domokos Lászlónak: „Tíz nap óta fehérterror őrjög Szegeden... Dettre... sírógörcsökben fekszik. Minden jó barátja elhagyta, a kaszinóból és a páholyból kigolyózták, s ki akarják zárni az ügyvédi kamarából.” Ez meg is történt.

Mi mást választhatott volna a magyar glóbuszon mindenét elveszített Dettre, mint az emigrációt. Szabadkán telepedett le, 1920 és 1925 között ő volt a magas színvonalú és nagy hatású Bácsmegyei Napló szerkesztője és publicistája. Dér Zoltán, az ismert szabadkai irodalom- és helytörténész ennek az öt évnek az írásaiból válogatott. Az olvasó első fölfedezése az, hogy Dettrenek maradt ereje az újrakezdéshez. Sokat veszített, de nem mindent. Megélt történelmi tanulságokkal, keservesen megszerzett politikai tisztánlátással gazdagodott. Lapjának 1922. április 16-i számában ezt írta: „Hadd építse ki az orosz nép... államát, és kényszerítse rá a világra új delének új rendjét. Mert ez a rend fogja megadni a világnak a békét.” Szót emelt Károlyi Mihályért, akit az ellenforzadalmi rendszer „a hazaárulás förtelmeivel becstelentített meg”. Az öszirózsás forradalom negyedik évfordulóján ezt írta: „A reakció lett úrrá a világon, s ez a reakció láncolja le az októberi szellemet.” Megemlékezett Petőfiről, Madáchról és kedves költőjéről, Adyról, aki „Európát akart varázsolni a magyar ugarra, szépséget és szabadságot akart adni Dózsa György unokáinak”.

A kötetet Dér Zoltán 70 oldalas tanulmánya zárja. Fehér foltot tűntet el az életrajz közreadásával, majd fejezetenként mutatja be Dettret, a szerkesztőt, a nemzetiségi kultúra ápolóját, a közíró, az irodalomszervezőt és a szépíró. A gazdag — jórészt szegedi gyűjtésű — képanyag élére a képzőművészeti alkotások kíváncsoznak: Szőri József és Balázs G. Árpád nagyvonalú portréi, Magyar László találó karikatúrája.

Dettre a 30-as években a Délmagyarország vezető publicistája volt. A szerkesztőség a lap 1937. március 31-i számában *Négyezer vezércikk* című írásával köszöntötte két évtizedes újságírói munkássága alkalmából. Ez év karácsonyán jelent meg a Délmagyarországban Dettre *Fogjatok kezét, testvérek!* című cikke. Az elsők között szállt síkra a híd gondolat jegyében a magyar—jugoszláv barátságért. „A kisebbségi magyarság szerepe a — híd: össze kell kötni a testvérpártokat... Ennek a kis magyarságnak kell meggyőznie a két testvérmépet a megbékélés kikerülhetetlen szükségességéről.” Olvassunk bele bárhol e könyvbe: Dettre már 1920 és 1925 között is ezen munkálkodott.

Az ország német megszállása után neve fölkerült a deportálandók listáira. Sorsáról még hozzátartozói is csak tavaly (!) értesültek Berey Géza *Hitler-Allee* című könyvéből. Nem sokáig bírta, a bácstopolyai táborban bevette a magával vitt mérget. Jeltelen sírban pihen.

Dér Zoltán példaadó munkája után a szegedi helytörténetírás sem maradhat sokáig adós, hogy a máig vitott Dettre-portrét egy marxista igényű, árnyalt értékeléssel váltsa föl.

Apró Ferenc

(Délmagyarország, 1980. szeptember 14.)

KI VOLT DETTRE?

Az irodalmi köztudat már-már megfélekedezett Dettre János munkásságáról. Inkább csak szakmabeliek, irodalomtörténészek tartják számon munkáit, a szélesebb olvasóközönséghez eddig alig jutott el valami írásai közül.

A hiányt pótolja az Életjel Könyvek huszadik köteteként megjelent *Új partok felé c.* válogatás. A cikkeket Dér Zoltán gyűjtötte és gondozta, ugyanő írt eligazító utószót és gazdag jegyzetanyagot a könyvhöz, amelyből kiderül, hogy Dettre János 1920 és 1925 között fontos kezdeményező szerepet töltött be a vajdasági szellemi élet kibontakoztatásában. Az ószirózsás forradalom idején Szeged kormánybiztos főispánja, majd a forradalom bukása után képzett, éles látású gondolkodóként, szervezőként kerül Szabadkára. Azok közé tartozott, akik a nehéz helyzetekben is higgadtan, megfontoltan cselekedtek, s megtalálták a termékeny magatartást. A jugoszláviai magyar irodalom kezdetekor felmerülő számos kérdést vetett fel, s rájuk olyan válaszokat fogalmazott meg, amelyek máig nem vagy alig veszítettek érvényükből. „Nagyon indokolt... az a sürgetés, hogy irodalmunk autonómmá válásának ezt a homályba vesző útegyenetőjét közelebről is megismerjük. Nem volt igazán szépíró, de amit szervezőként, szerkesztőként és újságíróként alkotott, teljesen beleépült irodalmunk alapjaiba, s pályáját tanulmányozva irodalmunk személyekre le nem bontható összetevőit ismerhetjük meg. Azokat az erőfeszítéseket, melyek irodalmak kezdeteinél legalább olyan fontosak, mint a művek” — írja Dér Zoltán. Az Életjel-könyv pontosan ezt a szerepet tölti be: a pálya Dettre munkásságának, szerepének, jelentőségének megvilágítója.

(Magyar Képes Újság, 1980. október 15.)

EGY KÖNYVTÁRNYI ÉLETMŰ — EGY KÖTETBEN

A mai jugoszláviai magyar olvasó számára nem mond sokat — talán semmit sem mond — Dettre János neve, pedig őt és fél-hat évtizeddel ezelőtt apáink, nagyapáink naponta olvashatták vezércikkeit a Bácsmezei Napló hasábjain, s bevezetőit, novelláit a szórványosan megjelent irodalmi és alkalmi almanachokban. Neve fogalom volt. Legendák keringtek róla újságíróberkekben, nagy műveltségéről, kiváló stílusáról, imponáló tudásáról, kivételes szerkesztői képességéről és — nem utolsósorban — jó politikai érzékéről. Érthető hát, ha ezeknél az erényeinél fogva őt éven át, 1920-tól 1925-ig, amíg nem kellett megválnia a szabadkai napilap szerkesztői székétől, kezdeményező szerepet játszott szellemi életünk kialakításában. Akik valamelyest ismerik életét, tudják, hogy a Károlyi-féle forradalom idején Szeged kormánybiztos főispánja volt, akiről éppen ezekben a napokban írta Móra Ferenc a Szegedi Naplóban, hogy „A tanultsága tudósé, a hite költőé, a hevülete fiatal harcosé, a kritikája hígadt férfiúé, a szíve gyermeki, az energiája forradalmi hős. Szeged főispáni székébe az új Magyarországnak egy legtöbb értéket reprezentáló embere került”. Pedig mindössze harminckét éves volt ekkor! S nem sokkal később, a forradalmak bukása után, megkezdődött a kálváriája: a bukás után Szabadkára emigrált, s vállalta azt a kezdeményező szerepet, amelyet fél évtizeden át lankadatlan szorgalommal végzett, s amelynek során minden lényeges kérdéshez hozzászólt. Irodalmunknak — amint arra többen is rámutattak — alig van olyan problémája, amelyet a kezdet kezdetén föl ne vetett volna, s válaszaiban sok olyan elem van, mely máig ható érvényű.

Ezért tarthat megkülönböztetett érdeklődésre számot az Életjel Könyvek legújabb kötete, amely *Új partok felé* címmel Dettre János nálunk írt legjobb cikkeit tartalmazza. Mindössze hatvanégyvet a sok száz közül, de a 276 oldalas könyv így is bepillantást ad munkásságába. Annak az újságírónak a munkásságába, aki húsz év alatt — 1917-től 1937-ig — nem kevesebb, mint négyezer vezércikket írt, tehát negyven-ötven vaskos kötetet, egy egész

könyvtárra való könyvet, s mégis ez az első önálló műve. Annak az újságírónak a munkásságába, akit — baloldali magatartása miatt — 1944. április 9-én Szegedről a bácstopolyai gyűjtőtáborba hurcoltak, s ott még e hónap végén — hogy elkerülje a lengyelországi deportációt — ötvennyolc éves korában megmérgezte magát.

Ennek a tragikus sorsú politikusnak és írónak az életében és életművében igazít el Dér Zoltán kisebb monográfiának is beillő terjedelmes utószava. (...)

(7 Nap, 1980, október 17.)

AZ ELÉRHETETLEN PARTOK

Dette János neve legfeljebb annak mondhat valamit nálunk, akit az irodalom és a kultúra iránti kíváncsiság múltunk dokumentumai vagy monográfiái felé is elvezetett. Pedig hogy nem szolgált rá az utókor méltánytalanságára, azt értelmiségi szerepvállalása és tragikus sorsa egyaránt bizonyíthatja. Haladó demokratikus polgár volt — mélyen és jellegzetesen, Balázs Béla kebelbarátja, Jászi Oszkár szellemi tanítványa és Károlyi Mihály elkötelezettje egy egészen rövid ideig. Nem tudott szabadulni a származás és a társadalmi helyzet terheitől, mintha eleve arra született volna, hogy szélsőségek összebékítője, ellentétek elsimítója legyen.

Zsidó anyja és magyar apa gyermekeként érzékenysége és tehetsége szinte mindegyik szellemi tevékenységhez van. A Tanácsköztársaság napjaiban Szeged főispánja, de nem rögeszmés víziók, hanem a belátás, a szükség-szerűség felismerése közelíti a baloldalhoz — úgyhogy a gyűlöltöi fehérek és vörösök között egyaránt akadnak. Szenvedélyes, de mérsékeli a kedélyeket; a jövőt sürgeti, ám az emberi természet árnyoldalaival is tisztában van; a jelent túrhetetlennek érzi, pedig a terrort nem fogadhatja el.

A forradalomban való részvételét tükröző írásai egyidőben dokumentumok és helyzetértékelések. Dokumentumok elsősorban, mert Dette Jánosnak, a kiváló szellemi munkásnak az attitűdjéből egészen a topolyai fogolytáborban elkövetett öngyilkosságig hiányzott az elfogultság és a gyűlölködés. Amiről ő leírást adott, ami először közvetve, majd egyre közvetlenebbül befolyásolta, bekerítette életét — azt a mai olvasó másfajta körülmények között, másfajta kedéllyel abszurd humorként is érezkelheti.

Íme, néhány ilyen sora: „Horthy Miklós az első kormányban hadügy-miniszter volt, ki kellett hagyni a kormányból, mert nyilvánosságra került — a Szegedi Napló név nélkül meg is írta —, hogy mulatozásai alkalmával a Gotterhaltét húzattja. Mivel azonban a magas rangú katonát nem akarták megbántani, megtették a nem létező hadsereg fővezérévé. Akkor még senki sem gondolt arra, hogy ebből mi származik.”

A különítmények elől Szabadkára menekülő szegedi főispán sorsa még életének említett végállomása ellenére sem érdemelné meg a munkássága iránti figyelmünket, ha nem éppen az ő tolla fogalmazta volna meg a jugoszláviai magyarság művelődési életének azokat a dilemmáit, amelyek a két háború között többször is megoldással kecsegtettek, noha lényegükben csak az utóbbi évtizedekben találhattak elfogadható megoldásra.

Az utószóíró és a szövegeket gondozó Dér Zoltánt egyébként olyan megállapításokra indították gondos szövegkritikai vizsgálatai, melyek értelmében a szellemi honfoglalás első vitáját nem Dette János indította, ahogyan irodalomtörténetünk korábban jegyezte, hanem Haraszti Sándor, s a téma az avantgarde helyett maga a jugoszláviai magyar irodalom volt.

Dette János ezzel kapcsolatban is hasonló kettősséget mutat, mint ami a kultúra és társadalom kérdései iránti viszonyulásaiban mutatható ki általában. Az ő vívódó liberális alkata nagy, szinte példátlan érzékenységet

mutatott az itt élő magyarság szellemi önellentmondásai iránt, úgyhogy a vajdasági kultúrát legfeljebb támogatni volt képes, radikális és egyértelmű ítéletre nem futotta lelkierejéből. Arról van szó tudniillik, hogy míg a maximalista Haraszti Sándorral szemben az itt-lét külsőségeit óvna és a korai dudvairtástól a virág és a gaz könnyű összetéveszthetősége miatt tartózkodik, addig egy másik szellemi helyzetben a korábban bírált vitatárs szellemi pozíciójához kerül igen közel és az egységes magyar kultúra vízióját tartva szem előtt az írói rang elől elvitatja a vajdasági jelző jogosultságát. Igénységnek és megértésnek a konfliktusa üti fel itt a fejét. A kritikusok munkásságában inkább csak egyik vagy másik princípium ölt testet. Akik inkább a megértésre, az azonosulásra, az elfogadásra hajlamosak, azok a mű ürügyén inkább csak önmagukról vallanak, vagy a tudásukat, összefüggéslátásukat csillogtatják meg: óvatosan szemet hunynak és megnyugtatnak. Ezzel szemben az igényesség már a kegyetlenséggel határos és ami az eszmény nevében és érdekében könnyűnek találtatik, azt félresöpri. Az igazán hasznos kritika — egyéne válogatja, milyen arányban — mindkét mozzanatot tartalmazza. Dettre János vajdasági irodalommal kapcsolatos állásfoglalása is az említett két pólus közötti ingadozás miatt ellentmondásos. Ő elsőként alkotott meg bizonyos fogalmakat, ezért tévedései is szembetűnőbbek, értékelései is elnagyoltabbak.

A mi mai mércénk szerint kulturalista beállítottságú volt. Már Szegeden is egy sajátos egység-politika papja lévén, nálunk annál inkább azzá lett. Amit társadalmilag a közelmúlt tapasztalataiból okulva nem tehetett szóvá, azt a nemzetiségi kultúra építésében élte ki. Jó szerkesztő, igényes ízlésfejlesztő, de viszonylag győnge művelődésszervező volt: nem kellő mélységbe ültette a gyökereket. Eleget tett a kormánypolitika elvárásainak és a helyi magyarság életben maradását, Szenteleky előtt járva, csak a kisebbségi státus öntudatosodásaként tudta elképzelni. Az országból való kiutasítására 1925-ben nem csupán délkelet-európai napilapjának, a Bács megyei Naplónak, de akkori szellemtelen szellemi életünk egészének is vesztesége volt.

Dér Zoltán terjedelmes utószava gondosan készített, értékes munka. Válogatásának a kihagyások a szépség hibái. Nem szabad a filológusnak a közönséget azzal kiskorúsítania, hogy a „félreérthető” részleteket egyszerűen kihagyja az írásból. Önkényes redukció helyett inkább magyarázattal, felvilágosítással kellene szolgálnia. S talán a válogatás egészének sem kellett volna a Bács megyei Naplónban megjelent írásokra korlátozódnia. Meg aztán Dettre János művelődési eszményei elválaszthatatlanok a Tűz című folyóirat programjától, s az utószó erről a fontos összefüggésről sem mond semmit.

Vajda Gábor

(Magyar Szó, 1980. október 18. —
Források és partok. Forum, Újvidék, 1983.)

IRODALMUNK ELSŐ „ÜGYVEDJERŐL”

Irodalmunk hőskorára, az 1920-as évek felére irányítja a figyelmet Dettre Jánosnak a szabadkai Eletjel kiadásában megjelent *Új partok felé* című kötete. Alapjában véve tehát hasznos munkát végzett Dér Zoltán, hogy összegyűjtötte Dettre János egykori, a szabadkai Naplónban megjelent cikkeit, megírta a szerző életrajzát, és felrajzolta publicisztikai tevékenységének a görbéjét. Nem állíthatjuk ugyanakkor természetesen, hogy fölfedezésszámba menő módon hat majd a jugoszláviai magyar irodalomról való gondolkodásunkban ez a kötet, mert Dettre János jelentős szerepét eddig sem hallgatuk el éppen azoknak a cikkeknél alapján, amelyeket most könyvbe gyűjtve kaptunk kézhez. De plasztikusabban rajzolódik eléink lelkiségének a képe, mint azelőtt, hiszen most a cikkek írója felől közeledhetünk az írásokhoz, nem pedig irodalmunk élete felől, amelynek — kétségtelenül — első ügyvédje volt.

Pataki László

Karna Margit

Tudjuk, emigráns volt, de nem Pécsről érkezett, mint annyian, hanem Szegedről, s nem irodalmi, hanem politikai nimbusz övezte alakját, bár a Napló körében nyilván ismerték publicisztikai tevékenységét is. Károlyi Mihály embere volt, a polgári radikalizmusra esküdött, nem pedig Kun Bélára — nézeteinek haladó jellegét éppen úgy minősíti ez, mint szemléletének korlátait, s magyarázza talán azokat az ellentmondásokat is, amelyeknek megfjtésével végső fokon a Dettre-tanulmány írója adósunk maradt. Bizonyos, hogy volt publicisztikai rutinja, s nagyon sok közéleti tapasztalata, amikor Szabadkára érkezett, hiszen belekóstolt az országos politikába, s szerzett némi diplomáciai tapasztalatot is főispán-kormánybiztosi ténykedései során a francia megszálló csapatok parancsnokságával fenntartott kapcsolataival. A franciák „ültették vissza” hivatalába is, mert a szegedi forradalmi direktorium elcsapta. Érthető tehát, honnan első írásaiban már az autoratív hang, a magabiztos fellépés benyomása. Mintha csupán a szegedi városházáról a szabadkai redakcióba helyezte volna át főhadiszállását. Közben tájékozódott is, mérlegelte az új körülményeket, s az intézkedésekhez szokott ember tudja is, mi a teendő főleg kultúrpolitikai síkon. Pár esztendeig ezért éppen ő cikkezett komoly elszánással a jugoszláviai magyar kultúra intézményesítésének kérdéseiről.

Nyilván ő sem látott minden kérdésben tisztán. Föltétlenül érdeme azonban, hogy napirenden tartotta a jugoszláviai magyar irodalom mibenlétével, jellegével kapcsolatos problémákat, s gondolkodásra ösztönözte a többieket is, társait az írásban. Úgy mondhatnánk, hogy két kártyára játszott egyszerre. Nem akart lemondani az úgynevezett „nemzeti” irodalom integritásának a gondolatáról, ugyanakkor ő volt a lehangosabb (és talán az egyetlen) szószólója a „külön” vajdasági magyar irodalom szükségességét valló gondolatnak és alighanem ő volt, aki Szenteleky Kornélt a prófétaszerepre predesztinálta — annak minden tiltakozása ellenére is. Jellegzetes „kételkedés” nyilatkozott meg tehát álláspontjában, és azt is megállapíthatjuk, hogy Dettre János megmaradt a „vágy és a valóság” kettősségének a szintjén, s nem jutott el az irodalmat dialektikusan felfogó szemlélethez, amely

különben csak a felszabadulás utáni évtizedek irodalmi gondolkodását jellemzi majd. Szüntelenül, már-már cikkről cikkre változó nézetekkel ismerkedhetünk ebben a gyűjteményben, s nem egy kialakult szemlélet eszmei reakcióit találjuk, hanem a folytonosan alakulóét, amely mindig az adott helyzetet tükrözi, és jellegét a nagyon is konkrét körülmények szabják meg, az a kulturális közélet irányítja, amelyben a Napló készült, s amelyben Dettre és nagy partnerei, Haraszti Sándor és Szenteleky Kornél is éltek. Nem is egyszer az ő nézeteiket „fellebbezi meg” emelkedett hangú polémikus írásai-ban.

Közben természetesen nem szabad megfeledkeznünk Dettre János kül- és belpolitikai tárgyú cikkeiről sem, noha ezeknek az értékelése elsősorban a történészek feladata, akiknek a korra vonatkozó tényanyag is a rendelkezésükre áll. Teljessé csak ezek figyelembevételével válhat Dettre János itteni szerepének a rajza, s csak ilyen módon jelölhető ki megbízhatóbban helye is. Mindenképpen azonban látszik, hogy megmaradt toleráns radikális polgárnak, s az is, hogy Szegedről magával hozta a gondolkodás és a stílus jellegzetes fordulatait, de frázistárát is.

Dér Zoltán utószavának Dettre-portréja azonban talán eszményibbre sikerült a kelleténél. A bölcs mérték emberét rajzolta hősében meg, akitől távol állt mindenfajta „türelmetlen maximalizmus” az irodalompolitikában és a politikai gondolkodásban, s már-már ideállá avatta oly kétségtelen erényei alapján. Eppen ezért, mi tagadás, nem csupán „tényföltáró dolgozat” ez az utószó, hanem irodalompolitikai megnyilatkozás is, amelynek egyes tételeivel talán vitakoznunk kellene.

Bori Imre

(7 Nap, 1980. október 31.)

A KEZDEMÉNYEZŐ

Dettre János válogatott írásai

Az utóbbi időben egyre több mű jelenik meg, amely visszapillantást ad a múltra. Öröm tölthet el bennünket, hogy nálunk is gyakrabban jelennek meg ilyen könyvek. Ha fejlődésünk mai távlataiból visszatekintünk azokra, akik szellemi, irodalmi életünk kezdeményezői, megalapozói voltak, ez a pillanat még jobban felfokozza azokat az eredményeket, amelyeket irodalmunk autonómmá válása óta elértünk. Serkenti is fáradhatatlan kutatóinkat, gyűjtőinket. A múlt még kevésbé ismert területeinek felmérése még erőteljesebben egybeforrasztja azokat az alapköveket, amelyekre új hangvételű irodalmunk épült. Itt az alkotó magasba lendülése el sem képzelhető népeink és nemzetiségeink testvérisége és egysége nélkül: a mű csak akkor találja meg az igazi utat az olvasó felé, ha magában foglalja ennek az egvűtt-hatásnak és egymásra hatásnak a jegyeit, s ez mind eredeti alkotásokban, mind az arányos műfordításokban visszatükröződik.

Irodalomszervezőinkről, az „úttörőkről” már nemegyszer szóltak irodalomtörténészeink, s gondosan kijelölték helyüket. Munkáikban nemcsak Szenteleky Kornél, de Dettre János szerepe is kellő megvilágításba került, ám jól átfogó életpályával csak Szenteleky hátrahagyott műveiből és levelezéseiből ismerkedhetünk meg. Az előtte kezdeményező Dettre Jánost csupán a Vajdasági Magyar Írók Almanachjában fedezhette fel a második világháború utáni nemzedék. Ez is csak egy vázlatos képalkotásra nyújt alkalmat az olvasónak.

Valami hiányzott innen még.

Dér Zoltán, Dettre János válogatott írásainak összegyűjtője, arra vállalkozott, hogy ennek a rendkívül izgalmas egyéniségnek a munkásságával megismertesse az olvasót. Voltaképpen ez az első ilyen gyűjteményes kötet, amely Dettre munkásságáról, küzdelmeiről, harcairól, vergődéseiről megje-

lent, jöllehet Móra Ferenc, Juhász Gyula feljegyzéseiben és Balázs Béla önéletrajzában is találkozhatunk impozánsan kiemelkedő alakjával... Dér Zoltán e kötethez írt, *A kezdeményező* című, komoly műgonddal megkomponált tanulmányában külön hangsúlyozza, hogy törekvése nem arra irányul, hogy egy teljes életpályát írjon meg (bár e kötet ilyen apró részletekre is kiterjedő válogatásban s életrajzzal megközelítően az!), hanem inkább arra, hogy a Tanácsköztársaság összeomlása után mint Szeged város volt főispánja és kormánybiztosa az ellenforradalom által jogfosztottan Vajdaságba emigrált, és több mint öt esztendőt töltött Szabadkán, ahol a Bácsmegyei Napló főszerkesztője lett.

Az utósónak szánt — a kötet vezérszólamát hordó — tanulmánynak az a része, amely Dettre János szerkesztői tevékenységével foglalkozik, egy olyan nagyvonalú kezdeményező alakját bontja ki előttünk, akivel eddig nagyobbára lexikális megfogalmazásban ismerkedhettünk meg. Meg kell mondanunk: a szabadkai napilap Dettre korában fejlődött merészen olyan hatású sajtóorgánummá, amelyet a Budapesten megjelenő nagy lapokon kívül a Prágai Magyar Hírlappal emlegettek együtt, hiszen állandó munkatársa akkor Európa több fővárosában is volt. A műhely már kiterébélyesedett. Dettre kitűnő munkatársakat gyűjtött maga köré, s az így kialakult kollektíva érlelte meg a szerkesztőség falain belül a vajdasági magyar irodalom megteremtésének gondolatát. Erről az 1924-ben megjelent Vajdasági Magyar írók Almanachjában egyebek között ezt olvashatjuk:

„Mert ez a könyv nem a mi könyvünk, hanem a vajdasági magyaroké. A mi dolgunk csak az volt, hogy életre hívjuk a vajdasági magyar irodalomnak ezt a legelső kollektív megnyilatkozását...”

A Kezdeményezőnek: ennek a kezdeményezésnek termékenyítő hatása volt egész irodalmi életünkre kihatóan. Ezt Bori Imre *A jugoszláviai magyar irodalom története* című könyvében így fogalmazta meg: „Dettre cikke négy pontba foglalja a vajdasági irodalom körüli problémákat és feladatokat, s megjegyzései voltaképpen a Szenteleky nevéhez fűződő couleur locale elméletének főbb tételeit is jelentik. (...) Szenteleky nemsokára éppen a couleur locale profétája lesz majd, s alapjában véve arra a szerepre vállalkozik, amelyet Dettre cikke kínált.”

Dettre Jánosnak e kötetben összegyűjtött írásai és Dér Zoltán terjedelmes tanulmánya mind-mind erről vallanak, de hogy még mi mindenről, ami irodalmi életünk égető kérdése ma is, arról külön tanulmányt lehetne írni e kötet nyomán.

Lévay Endre

(7 Nap, 1980. október 31.)

ÉLETRAJZ ÉS KORKEP

Dettre János, a jugoszláviai magyar újságírás legendás alakja, Juhász Gyula, Balázs Béla és Móra Ferenc barátja, eddig csak hírből volt ismerősünk. Azt azonban már megállapította a kultúrtörténet, hogy az öt év, amit Dettre János emigránsként töltött nálunk mint a Bácsmegyei Napló szerkesztője, a jugoszláviai magyar újságírás kibontakozásának időszakosa volt. És ő határozta meg híres cikkében az itteni irodalom célját és értelmét. Minderről eddig csak önkényesen kiragadott idézetekből tudtunk homályosan valamit, míg most — Dér Zoltán jóvoltából — hetvenoldalas tanulmány hozza emberközelbe Dettre János egész tragikus életét, csodagyerekségétől kezdve a Károlyi-kormány főispáni székén át a topolyai gyűjtőtábor öngyilkosainak közös sirjáig. De az *Eletjel* kiadásában megjelent könyv, amelynek már az *Új partok felé* szimbolikus címe megsejteti az új hazában helyét kereső, ocsúdó magyarság küzdelmeit a húszas évek SZHSZ Királyságában, Dettre János vezércikkeit is felöleli, szerepének és életművének itteni jelentőségét illusztrálva, miközben ezek a cikkek az akkori magyar újságírás példaképei-

nek tekinthetők. Akik abban az időben tollat vettek a kezükbe minálunk, Dettre János stílusát, frappáns előadását, csattanóra épült judíciumát is tanítványi hűséggel követték. És Dér Zoltán természetesen nemcsak életrajzát írta meg Dettre Jánosnak, hanem korképet is tett az olvasó elé, amelyben okos és világos áttekintéssel csoportosította a közélet fontosabb eseményeit, szellemi, politikai és gazdasági összefüggéseiket ugyancsak megvilágítva. Kutatómunkája, amelyben Kosztolányin és Csáth Gézán kívül a régi Szabadka nem egy jeles emberét jeleníti meg az utókor fényében, helytörténeti vonatkozásokat sem elhanyagolva, Dettre Jánosról szóló tanulmányával újabb bizonyítékot kapott a megbecsülésre.

Hallgassuk meg hát szép tanulmányának mindössze két oldalas bevezetőjét, amelyben szempontjait ismerteti, és hallgassuk majd végül az oly sokat emlegetett, de eddig ismeretlen, híres, irodalmi programot adó Dettre-cikk teljes szövegét.

Herceg János

*(Újvidéki Rádió, 1980. november 17. —
Némi rövidítéssel: 7 Nap 1981. január 30.)*

AZ EMIGRÁNS KEZDEMÉNYEZŐ

Az 1919. évi magyarországi ellenforradalom számos káros hatása közé tartozik az a magyar társadalomfejlődés számára nehezen kiheverhető veszteség, amely a két forradalom politikai és szellemi vezetőinek, köztük a „második reformnemzedék” tagjainak tömeges emigrációjával keletkezett. A politikai menekültek egy része szerencsére hosszabb-rövidebb ideig nem távozott messzire, hanem itt maradt a Duna-medence szomszédos államában, ahol a kisebbségbe szakadt magyarság szellemi vezetője lett. Szükség is volt rájuk, hiszen — Erdély kivételével — az impériumváltozás nyomán e területeken alig-alig maradtak olyanok, akik betölthették volna e szerepet.

Kovács Frigyes

Medve Sándor

Az emigránsok zöme a fővárosból távozott, de voltak veszteségei a vidéknek is. A határszélre került Szegedről — mások mellett — két polgári radikális forradalmár emigrált: Hollós József, az orvos Amerikába, a városi tisztviselőből és a Móra Ferenc szerkesztette Szegedi Napló vezércikk-írójából a polgári demokratikus rendszer kormánybiztos főispánjává kinevezett Dettre János (1886—1944) pedig Szabadkán talált menedéket. Az ő jó emléke városában éppen Juhász Gyulával való kapcsolata révén fennmaradt ugyan, személye mégis ádáz viták tárgyává vált, olyan vitákévé, amelyekben őt nem mindenki hallgatta meg. Pedig a hallgató források, közöttük ama bizonyos, újságírói jubileumán emlegetett négyezer (!) vezércikk legjobb darabjainak megszólaltatása igazságosabbá tehetné volna eddig is a tevékenységéről formált történetírói képet.

Dettre János persze nemcsak Szegedé: a befogadó Szabadkái és az egész Vajdaságé is. Életművének szerves része a liberális és demokratikus Bácsmegyei Napló szerkesztői asztalánál töltött öt esztendő, amelynek csak baloldali magatartása miatti kitoloncoltatása vetett véget.

Régóta tudjuk, hogy Vajdaság magyar tollforgatói milyen féltő gondal vigyáznak szellemi múltjuk minden darabkájára, milyen szeretettel tárják fel annak távolabbi és közelebbi eredőit. Dettre Jánosnak, a kezdeményező, irodalomszervező szerkesztőnek eddig is meg volt a helye a vajdasági irodalomtörténetben, munkásságának java része azonban a Bácsmegyei Napló és más sajtótermékek könyvtárak mélyén porladozó lapjain rejtőzött. Innen mentette ki őket Dér Zoltán, aki gyűjtőmunkája eredményeként — Szegedet megelőzve — közreadta Dettre egyetlen, vékonyka könyvét abból a bizonyos képzeletbeli „negyven-ötven vaskos kötet”-ből, amelyet itthoni barátai emlegettek húszéves újságírói jubileumán. (*Négyezer vezércikk*. Délmagyarország, 1937. márc. 31. 244.)

A kötet két részből áll: Dettrenek egyetlen kivétellel a Bácsmegyei Naplóban (BmN) megjelent válogatott cikkeit (5—180.) és Dér Zoltán *Utószavát*, *Jegyzetét*, valamint a *Névmutatót* (181—257.) tartalmazza. A szöveget értékes anyagot közlő műmelléklet teszi szemléletessé.

Dér Zoltán hőse életének 1920 előtti eseményeiről csak a fontosabb mozzanatokat emeli ki. Újság, amit az anyagi ágon zsidó származású család gyors szegedi beilleszkedéséről ír; a tehetséges és művelt volta mellett is félszeg Dettre Janikót Balázs Béla *Almodó ifjúságának* lapjairól vett jellemzéssel illeti. A forradalmak idején viselt vezető tisztségeiben is hanyódo, a szocializmushoz közel jutott, noha kommunistává nem vált, a „szegedi” ellenforradalom napjaiban személyében is veszélyeztetett fiatal férfit gondosan árnyalt, lélektanilag pontos ábrázolással mutatja be. Részletesebben foglalkozik Vajdaságban töltött éveivel, felvázolja a Bácsmegyei Napló szerepét és légkörét, Dettre irodalomszervező tevékenységét, „literátorság”-át, leginkább ünnepélyesnek mondható újságírói stílusát. Majd szól a Szegedre való távozás kényszerű körülményeiről és a kintiekkel való további kapcsolatokról, a jugoszláviai „kisebbségi magyarság” hid-szerepének 1937. karácsonyi hangsúlyozásáról, végül — Berey Géza *Hitler-Allee* c. friss emlékezésének (Bp. 1979) adatai alapján — a bácstopolyai gyűjtőtáborban töltött napokról és a tragikus végről: a hazai földről való elhurcoltatása elől az öngyilkosságba való meneküléséről.

Dér Zoltán kisebb monográfiának beillő *Utószavában* gondosan elemezte az általa feltárt és részben közzétett cikkek fontosabb csomópontjait, mentesítve ezzel a recenziát az alól, hogy maga próbálja összeállítani az írások gyakran ismétlődő motívumaiból a Dettre-t és körét foglalkoztató kérdések rendszerét. Melyek is voltak hát ennek főbb elemei? Az első háború utáni békétlen esztendői európai és Szerb—Horvát—Szlovén Királyság-beli, különösen pedig vajdasági politikai eseményei; mindenekelőtt az „elszakadt magyarság” súlyossá vált helyzete. Az új hatalmi viszonyok közé csak nehezen beilleszkedő vajdasági magyarok védelmében Jászi Oszkár és a Magyar Október kiütkereső nemzetiségi politikájára hivatkozva az elemi kulturális és politikai jogokért harcolt. A „hagyományos” összetételű, demokratikus szellemű nemzetiségi politizálásra képtelen Országos Magyar Párttal szemben a kulturális munkát tekintette a kisebbségi magyarságot összetartó erőnek. A magyar műkedvelő színjátszás védelmében írt cikkei éppen úgy ezt sugallják, mint a Petőfi-, Madách- és Jókai-évfordulók alkalmával írt meg-

emlékező, valamint az Adyt védelmező írásai, s egyéb, elvi jellegű megnyilatkozásai. Feltűnő, bár nagyon is természetes, hogy az októbrista Dettre menyire figyelt az utódállamok, különösen Románia magyar szellemi életére, szembeállítva azt a vajdasági „magyar közönnyel”. *Örtűz* című cikkében például így írt: „Ma ért ide annak híre, hogy Aradon megalakult az Ady Endre Társaság. Kolozsváron soha nem volt olyan irodalmi élet, mint most. Nagyváradon felélesztették a Szigligeti Társaságot, Temesvárott az Arany János Társaság megkezdte működését, Marosvásárhelyen is alakult irodalmi társaság, s a többi erdélyi város magyar lakossága is kiveszi derék részét az új magyar kultúra életre hívásában. És mi történik nálunk? Fáradt kézlegyintés, elkomorult tekintet lehet csak a válasz. A nagy némaságot a becskerekiek sem török meg, pedig legtovább ők bírták lélegzettel, s legerősebb ők kezdték nemes szándékkal. Most csönd ült rá a lelkekre, fanyar csönd, amibe csüggedt fáradsággal törődik bele az életakarát utolsó felhorkanása is.” (BmN, 1922. okt. 29. 58.)

A szabadkai kezdeményező szerkesztő különös jelentőséget tulajdonított az utódállamokbeli, benne a vajdasági magyar kultúra, elsősorban az irodalom viszonylagos önállóságának.

Dettre emigrációbeli írásainak teljességét ma aligha ismerheti más, mint e kötet gondozója. A válogatás helyességével ezért nem lehet vitatkoznunk. Nem ártott volna, ha a „félreérthető felhangok” miatt elhagyott cikkeknek legalább a bibliográfiai adatait közli. A válogatás „vajdasági” jellegére vall, hogy elhagyta Dettrenek a *Jegyzetben* említett (249.), minden bizonnyal fontos 1921. évi, tehát már Szabadkán írt, de nem itt, hanem a kolozsvári Napkeletben közzétett két cikkét (*A demokrácia internacionáléja; A kisebbségi jogok védelme*).

Egy-egy, körülményes utánjárás nélkül aligha megszerezhető, de talán a lap más helyén egykorú tudósításban olvasható adatot jegyzetben jó lett volna közölni. Olyanokra gondolok, mint pl. az, hogy „Berlinben összegyűltek a negyedik rend képviselői” (*Új partok felé*. BmN, 1922. ápr. 27. 21.). A nevekhez és a politikai pártokhoz is jó lett volna egy kis magyarázat.

Az *Utószóba* becsúszott két aprócska hiba. Egy helyütt azt írja a szerző, hogy „az első ellenforradalmi kormány Szegeden P. Ábrahám Dezső vezetésével alakult meg, s még októbrista programmal” (193.), pedig Dettre forrásértékű cikkéből is kitűnik, hogy az „elsőség” gr. Károlyi Gyula kormányát illeti, amely francia védnökség alatt már Aradon megalakult, majd — a románok által Mezőhegyesen történt internálása után — 1919. május 31-én tette át székhelyét Szegedre. (Vö. *A szegedi ellenforradalom napjaiból*. BmN, 1921. dec. 25. 5—15.) A második az 1919. július 12-én alakult P. Ábrahám-kormány. Téves az a — Dettre István halála kapcsán tett — megállapítás is, hogy „a németek visszafoglalták Pécsert” (183.). Az ugyan igaz, hogy az 1945. március 6-án indult német ellentámadás Pécs visszafoglalására is irányult, azonban már nem sikerült. (Vö. Vörös Márton: *Az 1944—1945. évi haranyai felszabadító harcok*. Tanulmányok Baranya és Pécs történetéhez 1944—1960. Pécs, 1961. 31., 41.)

Nem tudjuk pontosan megállapítani, mikor is emigrált Dettre Szabadkára: „1920 telén”, avagy „már 1919 októberében vagy novemberében”. Annyi bizonyos, hogy de Tournadre tábornok, Szeged utolsó francia városparancsnoka 1919. december 12-én átiratot intézett Dettre védelmében Vasek Ernő szegedi kormánybiztoshoz, a minisztertanács pedig 1920. február 6-án foglalkozott ügyével, megállapítván, hogy a hatályos törvények értelmében egykori kormánybiztos főispáni minőségben „elkövetett” cselekedetért jogilag nem vonható felelősségre. (Vö. Ruszoly József: *Dettre János fegyelmi ügye a Huszár-kormány előtt*. Somogyi-könyvtári Híradó, 1969. október. 355—361.)

Dér Zoltán könyve a vajdasági magyar múlt fontos, forrásértékű munkája. Reméljük, ösztönzőleg hat a további itteni és hazai kutatásokra, s talán Dettre János közelgő születési centenáriuma alkalmával elkészülhet majd egy olyan, esetleg közös kiadású monográfia, amelyet a hányatott és tragikus sorsú jogász-publicista rég kiérdemelt már az utókortól.

Ruszoly József

(*Üzenet*, 1980. november)

Nemcsak élőlőzóval, könyvekkel is...

Ferenczi Jenő

ÚJ PARTOK FELE

A szabadkai Életjel Könyvek sorozatában jelent meg Dettre János *Új partok felé* című kötete, amely a szerző válogatott cikkeinek gyűjteménye. A kötethez Dér Zoltán, a neves szabadkai író-kritikus irt utószót, hogy erőteljesen megrajzolja Dettre János portréját, a politikusét, aki két városban volt otthon, Szegeden és Szabadkán. Dettre János ugyanis 1920-tól 1925-ig kezdeményező szerepet töltött be a vajdasági magyar szellemi élet kialakulásában. Az őszirózsás forradalom napjában Szeged kormánybiztos főispánjává vált. A forradalom bukása után az ellenforradalom elől menekülve Szabadkán telepedett meg és a jugoszláviai magyar irodalom minden fontosabb és jelentősebb kérdésében hallatta a hangját.

Dettre János 1886. május 15-én született Budapesten, és amikor jogi egyetemeit elvégezte, 1911-ben ügyvédi irodát nyitott Szegeden. Újságírók, művészek, írók társaságához tartozott. Juhász Gyula így emlékszik vissza ezekre az időkre: „Az Ipar utcai fiúkra gondoltam, mikor a napokban meglátogattam őt, aki ma első vezető embere Szegednek. A régi szobában lettem, a régi könyvek és szobrok között. Olyan ez a kis szoba, mint a kultúra leideni palackja, zsúfolva benne, ami szépet, jót, igazat művészetben, tudományban szegény, de dicső emberi fajtánk és szegény, de nem reménytelen szegedi életünk eddigi megmutatott.”

Amikor 1919 májusában egyre nyilvánvalóbbá vált az ellenforradalmi szervezkedés Szegeden, Dettre János került a támadások középpontjába. A polgárság elárulásával, a „terror” kiszolgálásával vádolták és rágalmazták. Dettre Jánosnak menekülnie kellett, így került Szabadkára, ám ezt az emigrációt „küldetésnek” tekintette, hiszen bekapcsolódott abba a szellemi életbe, amely pezsdítően hatott munkásságára, irodalmi munkássága kibontakozására. A Bácsmegeyi Naplóról — melynek 1920-tól Dettre szerkesztője

lett —, irodalmunkban betöltött szerepéről Boschan Sándor-tanulmányában Szeli István, irodalomtörténetében Bori Imre közölt érvényes fölismeréseket. A Bácsmezei Napló szerkesztőségében Dettre az új állam iránti lojalitását, a megszolgált jog védelmét, a nemzetiségi kultúra szolgálatát tekintette elsődlegesnek, és ez jellemezte újságírói magatartását, irodalomszerzői munkásságát is.

Dettre később visszakerült Szegedre, 1944. április 9-én azonban deportálták. A Lengyelországba induló transzportnak azonban nem volt tagja, öngyilkos lett és állítólag a topolyai zsidótemetőbe temették el.

Írásai, amelyeket Dér Zoltán könyvében közreadott, kivétel nélkül a Bácsmezei Naplóban jelentek meg, ezekből a cikkekből egy széles látókörű humanista gondolkodó, a terror és az emberi értékek meggyalázása ellen lázadó publicistának a portréja rajzolódik ki, de úgy, hogy közben a korabeli Szeged is cikkei középpontjába kerül és a szegedi ellenforradalom napjainak eseményeiről is láttelepszerű pontossággal ad képet.

Dér Zoltán köteté hiányt pótló kötet, forrásértékű tanulmánya lehet a Szeged monográfiájának, egyben jól példázza a két nép közötti kapcsolat, az irodalmi megbecsülés, a sokat hangoztatott híd szerepét is.

Polner Zoltán

(Csongrád megyei Hírlap, 1981. január 28.)

DETTRE JÁNOS: ÚJ PARTOK FELE

A magyar proletárforradalom idején talán egyetlen vidéki városban sem volt előkészítve a talaj annyira a munkásság hatalmának gyakorlásához, mint Szegeden, ahol az első világháború alatt az országosnál nagyobb számú volt a munkások szakszervezetekbe való áramlása. Viszont egyetlen vidéki város sem került olyan nehéz helyzetbe — a francia megszállás következtében —, mint nálunk, ahol, mint másutt is, a munkások oldalán fegyvertársakként radikálisok, szellemi harcosok is fölléptek, kik ellen ádáz gyűlölettel fordul később Horthy uralmának első évtizedében a fehérterror. Ilyen volt Dettre János is, akire társai (köztük a hozzá hasonló Ady-rajongó Hollós József s a szegedi klasszikusok sorából Móra Ferenc és Juhász Gyula), mondhatnánk, fölnéztek, s akivel együtt az ellenforradalom idején számos, az eseményekben szerepet játszó és osztályához végig hű maradt polgár jutott hasonló sorsra.

Dettre maga röviden így magyarázza tragédiáját: „a munkásság és a polgárság két tüze között kellett képviselnem teljes magamra hagyottságban a sub specie aeternitatis való magyar érdekeket.” Pályáját dióhéjban így vázolhatnánk: A direktórium kivonulása után, a rend fenntartása végett a Tanácsköztársaság rendelkezéseit szeretné megvalósítani, amelynek — jöllehet a munkásság még odahúz — március 26-a után már nincs hatalmi szerve a városban. Az eltávozott direktórium tagja, Cibula Antal, Kiskunfélegyházáról levélben, barátilag figyelmezteti: az „itt levő elvtársak” rossz szemmel nézik, hogy vállalta megbízatását, és az a véleményük róla, hogy a franciák kormánybiztosa. Ajánlja, dobja oda állását megbízóinak. Dettre János le is mond, amikor szereplése mind a polgárság, mind a munkásság előtt lehetetlenné vált. Következik ötéves jugoszláviai emigrációja. Ez idő alatt, levonva a történelmi tanulságokat, nyitottabb szemmel az emberiség s azon belül különösen két nemzet kézfogásának ügyét szolgálja, majd visszatérve Szegedre, a liberális demokratikus polgárság és a szociáldemokrata munkásság ellenzéki lapjában tevékenykedik, míg végül a világégés közepett mártírjaink közé magasodik...

Jóleső érzéssel vesszük kezünkbe Dér Zoltán munkáját, melyben kitűnő érzékkel teszi közzé válogatását Dettre János publicisztikai írásaiból, az

1920-tól 1925-ig terjedő időből. Ez a nem egészen százra tehető cikk ugyan csak kis része újságírói tevékenységének. Összes vezércikkeinek számát Dettre mintegy négyezerre teszi. Négyezer gondolatlag gazdagítja az emberiség eszmekincsét. A szegedi helytörténeti kutatás számára sok fontos adatot közöl. Adatai nem vasvillával összehánytak, mint pl. az ellenforradalmi adat-szolgáltatónak, Kelemen Bélának. A történelmi háttér felvázolása tekintetében nem szállhatunk szembe Dettrével, egyrészt ez messze vezetne, másrészt tisztelnünk kell a szemtanú, a szereplő hitelét. Elvégre: audiatur et altera pars!

Minden írásából lépten-nyomon kicsendül igazi humánuma, az a meggyőződése, hogy az átélte kornak egyformán mind a harcok hőse, mind a béke rokkantja csakis az Ember lehet. Jólesik olvasnunk, több helyen is, miként szolgált az igazságot sokat rágalalmazott Szegedünknek, kimondva, hogy ez a város egyáltalában nem volt kitenyészto talaja az ellenforradalomnak, csupán „hotel-t adott” az ideseregletteknek. Szent meggyőződéssel hirdeti, hogy „el kell végezni a népek nagy átcsoportosításának munkáját, át kell adni megőrzés és elrettentő példa végett a múltak múzeumának azt a megkülönböztetést, amelyik központi hatalmakra és szövetségesekre, legyőzöttekre és legyőzőkre szabdalta szét az emberiséget”.

Mondanivalói ma is megszívlelendő igazságok vagy megállapítások. A legyőzöttektől — írja — elvehették a fegyvert, de nem vehették el tőlük a munka eszközét és szimbólumát, a kalapáscot. Két város, Szeged és Szabadka kulturális felemelése lebeg szemé előtt, amikor írásaiban több helyütt is a Magyar Játékszín vagy a szabadkai Népkör megeremtéséért harcol. „A kenyér mellett kell a könyv is.”

Mintha csak Móra Ferenc *Hiszek az emberben* c. írásának profétai meg-látását éreznék ki a kötet címadó írásából: „aki magasabban van, messzebb van, messzebb lát, s akik a fejlődés árbockosarában ülnek, azok előtt már kibukkan a messzeség ködéből a föld, ami felé halad a háború vérözönétől megmenekült emberiség Noé-bárkájá. S azok, akik ezt a bárkát összeácsol-ták, jól tudják, elmerül a dereglye, ha rejtett dugárúként fölpackolhatnak rá gyújtogató csóvát, robbantó puskaport és gyilkos gyűlöletet.”

Dettre János húszéves újságírói működése alatt mindvégig átérezte hivatását s feladatát: megírni a történelem jelenét, bíróként ítélni, s meg-rajzolni a jövő útját. Tudta, miként sorstársai közül soknak, gyakran egy kórházi ágy jut fizetségül. Ő is látta saját sorsát, de ő még ezt a kórházi ágyat sem kapta meg...

Dettre János életével, működésével még mindmáig adós a helyi történetírás, Ruzsoly József szerint „életútja”, de különösen 1919-ben szereplése a viták ellenére nem egészen tisztázott még”. Emberi portréját először Péter László rajzolta meg, mondván, hogy „nagy feladat kibogozni Dettrenek, a forradalom élére sodródott literátus erényekből és gyarlóságokból összeszött tevékenységét”. Ezért örülünk Dér Zoltán könyvének, melyben először írja meg Dettre életrajzát. Ha igaz a shakespeare-i bölcsesség, mely szerint „a rossz, mit ember tesz, túléli őt; a jó gyakorta sírba száll vele”, akkor helye-selhetjük a könyv írójának álláspontját: először az erényekkel kezd, a kitű-nő publicisztikai írásaival. Ezek után most már következhet, feltehetően sze-gedi kutató tollából a Dettre János írói tevékenységét és politikai szereplé-sét felölelő terjedelmes munka.

Ami az életrajzi adatokat illeti, engedtessek meg egy kis helyesbítés, kiegészítés: Dettre János apja, Dettre Béni (Benjámín) 1852. január 8-án szü-lött, Verbón (Nyitra m.) s 1855-ben keresztelték meg, a katolikus vallás szer-int mint áttértet. Béni apja eredeti nevén Diamant József; belügyminiszteri engedéllyel 1881-ben vette fel a Dettre nevet. Édesanyja neve helyesen Klein-Mária, aki viszont 1859. április 1-én született Vágszeredán. Dettre János szü-lei 1879-ben kötöttek házasságot Nagyszombatban. Az okmány szerint az apa foglalkozása akkor már gazdálkodó. (Eredetileg hivatalnok volt.)

Csongor Győző

(Somogyi-könyvtári Műhely, 1981. 1. sz.)

A HONFOGLALÓ

A Tanácsköztársaság emigránsai gondolkodáskultúrát, szellemet honosítottak meg vidékünk akkori, rosszkedvűen ébredező kisvárosaiban. Dettre János kétségtelenül az élen járt közöttük, s ebben széles körű műveltségén, fejlett íráskészségén kívül az a körülmény is szerepet játszott, hogy a forradalom napjaiban vezető szerepet töltött be, s a terrorra törekvő szélsőségeket egybefogva a demokratikus haladás érdekében munkálkodott. Győtrődő, felelősségteljes, eredeti személyiség volt — ami onnan is látszik, hogy az önfeláldozón reformista Széchenyi, valamint a jövőendő színházhoz önkéntesen téglát hordó fiatal Lukács György egyaránt eszménye, amikor az értelmes társadalmi cselekvés számára már csak a kultúra felemelkedésében lát lehetőséget.

Dettre János elsőként élte meg a jugoszláviai magyar kultúrának azokat a dilemmáit, melyek az új körülményekbe szakadt magyarságot azóta is foglalkoztatják. Konceptiója akkor is önálló volt, amennyiben tevékenységének egészét elválaszthatatlannak tartjuk Gömöri Jenő folyóiratától, a Tűztől, amit Bosnyák István fedezett fel irodalmi köztudatunk számára. (Vö. *Szóakció* I., Forum, Újvidék, 1980) A volt szegedi főispán közvetve legalább olyan mértékben volt eszmei programadója, mint lelkes követője a pozsonyi (bécsi) folyóiratnak (hetilapnak). A lap 1922. július 30-i számában *Szózat az utódállamok összes magyar íróihoz és újságíróihoz* címen kulturális feladatokat megjelölő felhívást intéz az idegenbe szakadt magyarság értelmiségijéhez. Dettre János korábbi cikkeiben már felbukkan az említett szövegben kifejezett alapgondolat. A Bács megyei Napló főszerkesztője hozánk érkezésétől, szerepvállalásától kezdve, a körülményekhez alkalmazkodva, de ugyanakkor szervesen folytatva korábbi magatartását, a többségi nemzethez, az államkeretekhez való alkalmazkodás elvét, a békepolitikát, a magyarság lelki és szellemi egyensúlyának megteremtését, etnikai kontinuitásának megtartását szorgalmazta. Elképzeléseiben a hidfunkció hasonlóképpen nem kaphat nyomatékot, mint Gömöriek *Szózatában*. Ennek oka nyilván abban rejlik, hogy Dettre Jánost legfeljebb az alkata indíthatta elmékedésekre, a melyen átértzett körülmények és lehetőségek nem annyira a délszláv kultúrához való közeledésre, mint inkább a magyarság öntudatosodására, békés önművelésére indították. Nem volt ugyan nacionalista, de nemzetközpontú igen, s mivel számára a kultúra elsősorban az európaisággal volt azonos, a magyar kulturális szupremáciát nemzetféltésében is természetesnek érezhette. Ő konkrét szükségletekkel szembesülve működött, s nem terhelhette külön feladattal azt, akinek az életképességében egylegőre kételkedett. Dettre János számára az internacjonalizmus humanizmust, alkalmazkodókészséget, szeretetteljes megértést jelentett. Embervallást hirdetett, a politikus harcoság idegen volt attitűdjétől; bizalommal volt az emberek iránt, hitt az egységes népakarlatban, egyidőben volt liberális, demokratikus és arisztokratikus. Nézőpontja pártfelettségéből következett, hogy a nagy október gondolatának jövőjében éppen úgy bizott, ahogyan az angol konzervatív párt győzelmét nyugtázta. Az erőszak volt a legfőbb rossz számára, ezért elsők között adhatott hangot a jobboldal megszilárdulása s ennek végkövetkezménye, a fasizálódás miatti aggályának.

Kezdetben annyira erősek a kisebbségi lét fenntartásával kapcsolatos szorongásai, hogy a Tűz elveivel ellentétben, az együvé tartozás tudatának ápolását az egyetemesebb esztétikai igény fölé helyezte. Ezzel elvileg arra a szintre creszkedik, melyet nem egészen egy évtizeddel később a hasonlóképpen megalkuvó Szentelky Kornél szerkesztői gyakorlata képvisel. Mentéjére legyen mondva, hogy az ő szemlélete nem korlátozódott a művészeti alkotásokra, hanem a kultúrának a teljességét tartotta szem előtt. Nemzeti közösségi érdekeket védve, az értékek megőrzését kezdetben lényegesebbnek vélte az önálló alkotásoknál, az intézményes szervezkedést előnybe helyezte a még homályos gondolatok és érzések művészi megfogalmazásával szemben. A dilettantizmusnak ekkor még csak az előjelei voltak megfigyelhetők, a következmények még nem látszottak. A kultúrpolitikát, megfontolt elemzés helyett a szorongás parancsolta kellés irányította.

Nem véletlenül találhatott a Tűz koncepciójában fontos támaszt és öngazolást Dettre János, hiszen maga a folyóirat számolt be róla, hogy a mi elmaradott vidékünk mutat a legnagyobb érdeklődést a tervezet iránt. Bosnyák István bukkant a cikkre, melynek értelmében a szabadkai újságíró-szekció afféle irodalmi vezérséget szánt Dettre Jánosnak. Neki többek között megbeszélésre kellett összehívnia az érdeklődőket, a Tűz-program ismertetése és helyi vonatkozásai kidolgozása céljából. Bosnyáknak nem Dettre munkássága a témája, ezért Bori Imre irodalomtörténetére hivatkozva úgy véli, hogy a „Tűz megbízatása nem mondható a legszerencsésebbnek”, mert a Bácsmezei Napló főszerkesztője még 1924-ben is csak egységes magyar irodalomról beszél. A Dér Zoltán válogatásában kiadott Dettre-szövegek, ha nem cáfolják is teljes mértékben, mégis átértékelik e hiedelmet. Az írárok tanúsága szerint ugyanis, amilyen mértékben Dettre János közelebb került a vajdasági valósághoz, a kisebbségi élet fokozódó nehézségeivel, valamint az ezt tükröző irodalom számonkérésével párhuzamosan egyre inkább szigorította a megítélés mércéjét. 1927-ben tehát korántsem tagadta meg önmagát, csupán az erőket összefogó vezér fellépését tartotta elkerülhetetlennek. Valóban Szenteleky előtt járt, amikor azt harsogja, hogy „Dosztojevszkij orosz tudott maradni, akárhol írt, a vajdasági író első kötelessége, hogy vajdasági legyen”, ám ugyanitt előre szembeszegül a Vajdaság Kazinczyjának későbbi, gyongeségből vállalt különmércéjével: „A tehetségtelemeknek — akár hivatásosak, akár dilettáns »széplelkek« — nem amnesztiát kell hirdetni, — hanem — statáriumot.” (*Amnesztia vagy statárium?*) E Szenteleky előtt taposott úton azonban majd csak Szirmai Károly jár.

Azt hihetnénk, hogy az egyetemes nemzeti mércén tartalmi-tematikai szempontból helyet kapott vajdaságiasság mégiscsak újdonság a kritikai koncepcióban. Pedig nem így van. Bosnyák István Bori Imre irodalomtörténetére hivatkozva Dettre-ről, mint „a Tűz által kiosztott »vajdasági Kazinczy«-szerep első, méltatlan — képviselője”-ről beszél, akinek helyzetfelmérő képességét kérdőjelezi meg, minthogy a Napló főszerkesztője „csak 1927-ben veti föl az irodalmi vezéregyéniség hiányának kérdését”. Ha azonban

Színészek, akik önálló előadást tartottak:
Czifra Erika Tallós Zsuzsa

figyelmesen olvasunk, akkor kiderül, hogy *A jugoszláviai magyar irodalom története* is idezi annak bizonyítékát, miszerint Dettre János 1924-ben leírt véleményének értelmében „Az utódállamokban lelpezesülő magyar irodalom mindenütt kritika és tekintély után sóvárog”. Bori a kultúraszervezőnek e felismerését nem a későbbi dátumhoz köti. Nem is teheti, hiszen ha a volt szegedi főispán személy szerint nem érzett is elhivatottságot a vezéri szerepre, az irodalom irányításának szükségességét egyáltalán nem tagadta, csak hogy a szervezést, értékelést közösségi formában, egy Irodalmi Társaság feladataként akarta megoldani. „Ha a tagság nem jelent elismerést, ha a választás nem kritika, s a Társaság nem tekintély, akkor az Irodalmi Társaság egyik legfőbb irodalompolitikai kötelességét hárítja el magától” — olvashatjuk *Haszontalan beszélgetés hasznos dolgokról* című cikkének harmadik részében.

Dettre János kultúrpolitikai szerepét akkor érthetjük meg, amennyiben indulásában, a határváltozást (az ő részéről pedig határátlépést) követő zűrzavarban a Kalangyát szerkesztő, dilettánsokra szoruló Szenteleky helyzetének előképét látjuk, míg az esztétikai értékvédelem rövid időn belül kialakult pozíciójában Szirmai Károlynak Szenteleky halálát követő, provincializmus elleni hadakozására kell ismernünk. A lényeg szerint tehát Dettre János kezdettől fogva a vajdasági magyar irodalom mellett állt; következőleg: a fejlődés nála csupán hangsúlyeltolódás, ezért a paradoxonai — igazán van Dér Zoltán utószavának — nem annyira az ember önellentmondásaként, elvtelenségeként, mint inkább az újabb feladatok és lehetőségek megoldásaként, illetve kihasználásaként foghatók fel. Az árnyalatok azonban nem változtatják meg az alapszínt: mikor tehát Dettre János Milko Izidorhoz vagy Kázmér Ernőhöz hasonlóan a tehetség titkában kibontatlanul hagyta a valószínű és az esztétikumhoz való tudatos viszony kérdését, véletlenül sem a pesti kultúrigényeket igyekezett kiszolgálni, hanem pusztán az ellen tiltakozott, hogy a tematikai lehatároltság, a mikroközösség erkölce ne vezessen önámításhoz, hamis látszatokhoz, ne legyen önmagában értékmérő. Ezért nem lehet igazá Bosnyáknak, aki egyoldalúan „történelmietlennek” látja az időtlent a korszerűvel egyeztetni igyekvő szerkesztő ragaszkodását az egységes magyar irodalomhoz. Dettre János valójában olyképpen ragaszkodott az „egységes magyar irodalom” fogalmához, hogy éppen a külön életre kényszerült magyarság helyi színeiből ihletődő alkotásokkal igyekezett gazdagabbnak látni azt. Első „Kazinczyk” tájékozási ösztöne szerintünk mind a mai napig felülmúlhatatlan. Annyira nem forrott össze az irodalommal, hogy rendszeres és jó kritikus is legyen, de elméletben felismerte: feltétlenül dilettantizmushoz vezet, amennyiben az esztétikai ítélet a kisebbségi élet (ál)érdekeihez alkalmazkodik, írócskák légiójának léte nyer igazolást a „fennmaradás” érdekének szolgálatában.

Az elmélkedési hajlamot a tudatos vagy öntudatlan hazátlanság élteti. A külső kényszerből emigránsként hozzánk érkezett főszerkesztő a maga műfaján belül ugyancsak író, így hát a kategóriák mérlegelése által a saját szerepét is tisztázni szeretné. Egyéni sorsa örök igazságok megfogalmazására készíti: „Aki magyarul ír s maradandót alkot, az a magyar irodalom munkása, akár Budapesten, akár Kolozsváron, akár Suboticán született vagy él. Bessenyeieék bécsi írók voltak? Mikes Kelemen rodostói író volt? Az irodalomtörténet ismerhet csoportokat és — a könnyebbség kedvéért — egy geográfiai helyzethez fűzött osztályozásokat.” (*Haszontalan beszélgetés hasznos dolgokról*). Dettrenek *Irodalompolitika* című első kisebbségi irodalmi témájú cikkéhez képest csupán a szigora nőtt meg. Ebben az írásban sem az írástudatlanok felmagasztalását helyezte, hanem csupán azt, hogy „nem az Arany Jánosokra kell várni, hanem a zsenék mellé kell állni bátorítóul és karóul”. Az ilyen támogatás nem zárja ki a hibák tapintatos, de következetes tudatosítását, mert nem elnézés a lényege. Szenteleky később csupán elméletileg volt elődjével, Dettrevel azonos állásponton; az emberekkel és műveikkel való foglalkozás éppen úgy leszállította a mércéjét, ahogyan néhány ismertetőjében Dettre sem az egyetemes magyar irodalom kortárs standardjához viszonyítva ítélkezik. Az *Irodalompolitika*ban a nagy és kíméletlen kritikus fellépésének sürgetését a majdani remekművek születési idejére halasztja. Ettől az állásponttól jutott el az 1927-es „statárium” meghir-

detéséig. A kisebbség érdekeremtési lehetőségeivel kapcsolatos nézetei már kiegyensúlyozottabbak, s a nemzetiség íróira is vonatkoztathatók. 1924-ben írta, amikor már neki is meggyűlt a baja a dilettánsokkal: „A kisebbségi magyar hangja egészen új hangot, egészen friss mentalitást és új lendületet fog hozni a magyar irodalomnak. A kisebbségi magyarság betöltetlen kívánságain, orvosolatlan sérelmein, új, szokatlan, sokszor fájdalmas elhelyezkedésében megsokasodott mondanivalók új tartalmat jelentenek majd a magyar irodalomban. Ez az új hang, az új tartalom meg fogja találni a kifejezés új formáit is, mint ahogy igazi, elhallgathatatlan, végzetes kikíváncozó mondanivaló még soha nem jelentkezett elnyűtt formában.” (*A kisebbségi magyar irodalom*)

Nem a tartalom, hanem a forma nemzeti; a jugoszláviai magyarság kifejezőkultúrájának alapanyagában kötődik az anyaországhoz. Az etnikailag idegen nemzettel való közösségben élés az életelménynek a határait tágitja ki, frissíti fel, az időtlen nemzeti principium, melynek vitalitása éppen ebben rejlik, homogenizálni fogja ezt a négyfelé húzó heterogenitást.

Vajda Gábor

(*Híd*, 1981. május. — Valamelyest bővített változata:
Források és partok. Forum, Újvidék, 1983.)

DETTRE JÁNOS: ÚJ PARTOK FELE

Dettre János (1886—1944), az újságíró, az irodalomszervező, a publicista személye nem nagyon ismert — sem Magyarországon, ahonnan a Tanácsköztársaság bukása után el kellett menekülnie, sem Jugoszláviában, ahová emigránsként került. Dér Zoltán részletes életrajza a jogászból (ügyvédből) lett újságírót, lapszerkesztőt mutatja be, különösen nagy teret szentelve a szegedi éveknél — e rész Péter László *Juhász Gyula a forradalmakban* című könyvére épít — hiszen a literátor fejlődésében ez a korszak játszott nagy szerepet s nem kevésbé azért, mert Dettre innen került a Vajdaságba. (1925-ben — miután kiutasították Jugoszláviából — visszatért Szegedre, ahol ügyvédi irodát nyitott.) A Bácsmezei Napló 1920-tól — Dettre ekkor lett szerkesztője — nagy példányszámú és az olvasóközönséget irányító lappá fejlődött. A jugoszláviai magyar irodalom is ekkor volt bontakozóban. Nagy segítség adott az (újra)induláshoz Gömöri Jenő Pozsonyból Bécsbe költözött „rotációs”, a Tűz, különösen a *Szózat az utódállamok összes magyar íróihoz és újságíróihoz* című fölhívás közzétételével. Dettre Szenteleky Kornél föltűnése az irodalomszervező szerepét is ellátja: érvel, bírál, vitatkozik. A Szabadkán kiadott *Vajdasági magyar írók almanachját* (1924) — Radó Imrével közösen — ő hívja életre, s irodalomszervezői, publicisztikai munkássága a kisebbségi sorsban élő magyarság fennmaradását tartja szem előtt: „... ezt a kultúrát, ezt a kultúrpozíciót el is veszítheti a magyarság, ha nem gyarapítja tovább, nem növeli, nem műveli és nem restaurálja kultúrmentalitását, erejét és kvalitásait... Nem szabad megelégedni azzal, hogy van, hozzá kell látni, hogy legyen is”. (*A magyar kultúra*, 1922)

Dér Zoltán válogatása Dettre János 1921 decemberétől 1925 júniusáig írt cikkeit tartalmazza. (Két cikk később íródott, de mindkettő itteni szerepeltetése — különösen a Szenteleky Kornél halálára reflektáló *Az apostol születése* címűé — fontos, hiszen a tárgykört gazdagítja.)

Dettre a nagyváradi példát alapul véve harcol a Magyar Játékszín megteremtéséért, üdvözli Isac Emilt, hogy „szót emelt az erdélyi magyarság érdekében az »uszító és gyűlölködő levanteizmus« politikája ellen” (*Isac Emil és Jászi Oszkár*), vitatkozik Haraszi Sándorral (*Irodalompolitika*); „Ha élet akarunk, teremtsünk levegőt!”, szólítja A szászrendős Petőfit és Madách Imrét. A *Színjáték a színház körül* megszívlelendő tanulsága: „A nemzetiségi politika irányítását, a kultúrpolitika vezetését ne végezzék azok a kicsi emberek, akik nem tudnak kilábolni a faji elfogultság gőzéből...” A *Haszontalan beszélgetés hasznos dolgokról* című írás II. és III. része —

az első az aradi Geniusban jelent meg s így ide nem vették föl — párbeszédes elmélkedés: a kisebbségi (vajdasági) irodalom meglevő vagy vélt sajátosságairól, hangoztatván: „A magyar irodalom egységét nem tördelte szét a trianoni szerződés.” Ugyanitt fogalmazódik meg egy mindent összefogó Irodalmi Társaság létének szükségessége.

A kötet Dettre János könyvkritikáit is közli, melyeknek hangja alig különbözik (ha egyáltalán különbözik) a más jellegű művektől. A kritikus érzékenyen mutat rá, hogy a portrérajzoló képe némelykor hogyan kerül a portré alanya fölé (*Ady Lajos könyve Ady Endréről*), vagy Szenteleky Kornél miként válik „a vidéki szempontokon magasan fölülemelkedő színvonal” reprezentánsává (*Úgy fáj az élet...*). Leginkább mégis A „vajdasági irodalom” kérdéséhez fűzött — némelykor vitatható — észrevételei, meglátásai érdemelnek figyelmet (*Amnesztia vagy statárium?*). Az a felelősségteljes szó, amelyet például az *Órtűz* (1922) megrendült hangja — „Hívom az élőket” — képvisel: „Mert velünk együtt meghal itt a magyar szó, s ezért az irtózatos halálért mindenkinek kell vállalni a felelősséget, aki él”.

Dettre János cikkgyűjteményét, a már említett részletes életrajz mellett, jegyzetanyag, névmutató és dokumentumfotók sora egészíti ki.

Szakolczay Lajos

(*Hungarológiai Értesítő*, 1981. III. évfolyam 3—4. szám)

CSÉPE IMRE EMBERKÉI

Rendhagyó könyvecske az *Életjel* Miniatűrök 33. kötete: Andruskó Károly zentai grafikusművész az idei Csépe Imre-emléknapra megrajzolta a nyolc évvel ezelőtt elhunyt író harminc elbeszélésének alakjait. A *Szolgák hava*, a *Feketeci vásár*, az *Emberré avatás*, a *Tündér Iloná*, a *Mesél az eső*, a *Nagyasztal*, a *Régi jó banyák*, a *Sárpuska*, a *Szeptember elé*, a *Birkanyíró asszony*, a *Szilveszter a dróton*, az *Eszti szoknyája*, a *Kefekötő panasza*, a *Méregből nem élhet az ember*, a *Pálinkázás közben*, a *Rontás*, a *Rapos Vince*, a *Kié legyen a kapa*, a *Delelés közben*, a *Gimnazista sapka*, a *Gödörvilág*, a *Félreismerték*, az *Idős pipa*, a *Subavásár*, a *Kalászszedő asszony*, a *Vera néni*, a *Februári szelek*, a *Szállás* és a *Terus néni* című elbeszélések figurái elevenednek meg előttünk. Az írások zömmel a *Mezei dolgok* című kötetben jelentek meg, amelyet a Forum adott ki 1973-ban, de Andruskó Károly a *Határdomb* néhány darabját is illusztrálta.

A mindössze 5×7 cm nagyságú *Életjel*-kiadványhoz Urbán János írt előszót, amelyben — egyebek között — elmondja, hogy a művész „azok közé tartozik, akiket jó barátság fűzött Csépe Imréhez. Szeretjük és nagyra értékeljük munkásságát. A képzőművész Andruskó saját sorsán át érzi és érzékelteti a számára jól ismert Csépe-világot. Számos más, Csépe-re vonatkozó műve után ez alkalommal az író novelláinak alakjait mutatja be...” Az idei Csépe Imre-emléknappal ezzel a kiadvánnyal gazdagodott és gazdagította irodalmi és képzőművészeti életünket és az íróra való emlékezést.

Az eredeti fametszetről az adaj Mladi grafičar nyomdában 500 példányban készült könyvecske kötésterve és kötése Varnyú György és Varnyú Valéria izlését dicséri. (...)

(7 Nap, 1980. október 17.)

A TILINKÓ HANGJA

Az 1980 őszi megrendezett Csépe Imre-emléknapokra jelent meg, az *Életjel* Miniatűrök sorozatának 33. darabjaként Andruskó Károly *Csépe Imre emberkéi* című, 30 fametszetet tartalmazó kis kötete.

Csépe világa befelé zárt, kifelé nyitott volt. E merész állítás azzal igazolható, hogy az érzelmek túlerett pillanatában is csak annyit közölt saját magából, amennyi a pohár szélén kicsordult. A tömény élményt magában hordozta, és csak a kiváltságosok, az igen közeli lelki barátok kaphattak belőle egy-egy hörpintést. Amit közölt, elmondott verseiben, elbeszéléseiben, egy része csak lélekdramájának. Ezek a jelzések a fehér zászló kitűzése nélkül jutottak a magasba. Nem tudott és nem is akart egysúlyt teremteni maga és a világ között. Mégis elhivatottá vált, felszínre tárta mélységes együttérzésének ablakát. A tilinkó hangja orgonaként zúgott dagadt lelkében. E hömpölygő lélekenével elárasztotta, betöltötte inspirálóit, olvasóit. Mindez közmorálja volt. Lelkének legményebb ablaka nem nyílt ki soha.

Andruskó felfogta a ő jelzéseit, és továbbította fekete-fehér kifejezési formájába — a fametszetbe. A kis kötet kezdő képének (*Szolgák havának*) makacsul ökölbe szorított kezű alakja tökéletesen illusztrálja a Csépe ábrázolta szegénységet, amelyben ott a majdani megtorlás reménye. A tekintet nem a „semfüsemfákon” túlra irányul, hanem a „himihumi” nélküli értelmesebb világba. A számunkra ismeretlen „ezerarcú vasárnap” (*Feketicsi vásár*) illata terjeng a kerítések között. A „gesztenyesütő lángjában” nem a csillogó kirakatokban halmozódó fess öltözékek hivalkodnak, hanem a legbecsesebb, az életben ritkán kapott ajándék: az „ágy fölött lelőgő ruha”. Az örök „úttitarisznyából” (*Emberre avatás*) nem a sok „encsembencsem” lóg ki, hanem a „vásárfiakasza”, amely a mindennapi kenyér himnuszát csalja a verejtékező napszamosajkakra. Álmodni igazán csak a szegény tudott. A nagy, fényes vizek felett hattyú képében ringott a szerelem (*Tündér Ilona*). Majd a pajkos kedvű szél felkapta, és a leány képében a „királyfi” ágya szélére ültette. Az ébredés pillanatában az örökkévalóság helyét elfoglalta az újra álmodás hite. Azik a gondnak fedetlen orcája, mesét szó a régmúlt eső a homályos szobasarkokba. Füzérbe fonódik a testvéri hangulat (*Mesél az eső*). A felnőtté válással a gyermeki csoda „vekni súlyává” nehezedik. Mit nyújt egy modern asztal az öreg „mindenes asztallal” szemben? Mint díszes kép a régi keretben. Mint gyermeki kéz a kerges tenyerben. Mint újszülött a történelemben (*Nagyasztal*). A leleményesség rózselángja világít át a mai ember van-értelmetlenségének energiafagyos világába (*A régi jó banyák*). Visszahallik hamisítatlan durranása a sárból gyúrt puskának. Ez a szegénygyerek füléhez nőtt játékmuzsika (*A sárpuska*). A kapukban áll a szeptember, eloldja tömött zsákját. Termékeny hitét szétszórja. Időt fog a dolgos szegénynek (*Szeptember elé*). A subák meleg ölében kétrét hajlott a vágyakozás. Az olló csattogása, a gyapjú sokasága elnyomta a kielégítetlen szerelmi sóhajokat. Igaz íze volt a beteljesülésnek (*Birkanyíró asszony*). Szilveszter éjszakáján az óév fennakadt a kerítésen. A szakadt nadrág „gyémántszilánkokban” fürdött (*Szilveszter a dróton*). Csépe gondtakarójának gyűrődéseiben ott lapul a bolhakedv, hogy megcsiklandozza, megcsípje a komorság fenekét. A *Kefekötő panaszaiban* a közös poharazgatás közben kibuggyan az egyikből az otthoni bőrveszéjtő asszonyi fürdetés története. A nem vele történés reflexével a másíknak kétszer is körülzsalad szája a füle körül. Rövid ideig tart ez az írói mosolyfelhő, éppen csak arra szolgál, hogy nehéz sóhajunkat rövidebbre fogjuk. Feltűnik ismét a *Gödörvilág* — „kinek bajszán nem billeg morzsa, ki setét gondok közt henyél” — in memoriamjával. Andruskó kapát fogó útörzője eldönti a summás kérdést: Kié legyen a kapá? Azé, aki végigjárja a meredek utakat, ösvényeket és útközben a kapát fejfelé lefelé használja. Nem fél a vérhólyagot törő nyéltől.

Csépe emberkéi, Andruskó megfogalmazásában, írói hűségűek, naturalisztikusak — napvonzásban állnak, fényt, meleget remélnek. Az író és a képzőművész egy hullámhosszon találkoztak.

Baranovszky Edit

(7 Nap, 1981. január 30.)

Spiegel Tibor és vendégei: Daróczi Zsuzsa

BALOGH ISTVÁN KÉTNYELVŰ POÉMAJA ZENTARÓL

Izléses kötetben jelentette meg magyar és szerbhorvát nyelven az Életjel és az Osvit Balogh István *Szintarév* című poémáját. A költeményt évekkel ezelőtt olvastuk először az Úzenetben, illetve a Rukovetben; az utóbbiban Marija Cindori hiteles fordításában. Már akkor is a fiatal költő egyik legjelentősebb alkotásának tartottuk, s ez a meggyőződésünk csak még jobban megerősödött most, hogy ismét elolvastuk. Őszinte vallomás a *Szintarév* a szülővárosról, amelynek emléke kitörölhetetlenül él a máshova sodródott íróban, aki ilyen lírai sorokkal vall erről a kötődésről a könyv fülszövegén: „Mint a föl-földobott kő, ahogy visszahullik, úgy vagyok én is a Tiszatájjal. Bármerre vigyen is utam, a parti gesztenyefák elkísérnek, bármerre éljek is, a part, a csöndes utcák, a gyerekkori álmok, komor iskolák, az első szerelem, mind visszavárnak... Ismerős arcok tűnnek fel, lassan lépkednek a hosszú Tóparti utcán, vagy a Népkert felé. Bólintunk. Köszönünk egymásnak. Melegen. Ahogy a Nap süt, ha tavasz közelít.”

A tetszetős kötet értékét sokban növeli Andruskó Károly húsz fametszete. Valamennyi kiváló munka és még inkább kidomborítja az elbeszélő költemény gondolati gazdagságát. (...)

(7 Nap, 1981. január 16.)

VILÁGUTAZÓ — VILÁGUTAZÓRÓL

Székely Tibor könyve Vojnich Oszkárrol

Ezzel a kötettel Székely Tibor tizenhatodik művét kapja kézhez az olvasó. A neves világutazó — aki Szepesszombaton született, de háromhónapos korában egy Kikindához közel fekvő bánáti helységbe került, jelen

Fábrí Géza

Soltis Lajos

leg pedig városunkban él — ezúttal nagy elődjének, a szabadkai születésű Vojnich Oszkárnak az életével és munkásságával foglalkozik. Egy új, humánus világnézet korai képviselőjét látja benne, s olyan neves kutatók és néprajzi gyűjtők közé sorolja, mint amilyen Stevo és Mirko Seljan, valamint Dragutin Lerman, Stanley kongói expedíciójának tagja volt. „Nemcsak kíváncsi és önfeláldozó utasa volt a kevésbé ismert vidékeknek — írja —, hanem megfigyeléseit olyan élethűen és pontosan feljegyezte, hogy ma is gazdag, összehasonlító anyagul szolgálnak.” Elményeiről, tapasztalatairól húsz év alatt nyolc vaskos könyvben számolt be; az utolsó, a *Hogyan vadásszunk veszélyes vadra*, abban az évben jelent meg, amikor vörös-tengeri hajóútjáról hazafelé jövet — 1915. május 18-án, ötvenedik születésnapján — egy Port Said-i szállodában mellbe lötte magát és meghalt.

A tragikus sorsú vadászról ez az első terjedelmes életrajz. Már csak ezért is megkülönböztetett érdeklődésre tarthat számot. Még inkább növeli értékét, hogy megírásakor a szerző nemcsak az egykorú lapok híradásaira támaszkodott, hanem szép számban idézett Vojnich Oszkár mindmáig kiadatlan levelezéséből és tizenhat, dokumentumértékű fényképet is közöl róla és tőle.

A *világjáró vadász* méltán sorakozik Székely Tibor többi munkája mellé, amelyek húsz — magyar, szerbhorvát, macedón, szlovén, szlovák, angol, német, albán, spanyol, portugál, eszperantó, török, héber, kínai és hat indiai: hindi, tamil, telugu, marathi, gujerati (gudzserati) és bengáli — nyelven jelentek meg. Ezzel köszönti az Életjel közelgő hetvenedik születésnapja alkalmából az ismert író, aki az elmúlt négy évtized során minden földrészén, 89 országban járt, s akinek művei nem kevesebb, mint 65 kiadást értek meg eddig. (...)

(7 Nap, 1981. január 23.)

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETÜNK ÉRTEKES ADATTARA

Székely Tibor, a hírneves szabadkai világutazó érdekes kis könyvben idézi fel elődjének, Vojnich Oszkárnak, a nagy vadásznak emlékét. Vojnich a legelőkelőbb bácskai családok egyikében született, de nem érdekelte se nagyon, se rang, se cím, mert egy ellenállhatatlan szenvedély, az utazás, a távoli világ megismerésének láza ragadta magával. Távoli útjairól nyolc könyvet írt s jó nevet szerzett magának a szakirodalomban. Gazdag gyűjteménye a budapesti Nemzeti Múzeumban és Szabadkán kapott méltán megbecsült helyet. Mindezt Székely Tibor könyvéből tudjuk meg, aki az elismerés és csodálat hangján ír elődjéről, bőségesen idézve korabeli írott dokumentumokat, s Vojnich Oszkár tragikus végét is részletesen ismerteti. Így lett Székely Tibor könyve a vajdasági művelődéstörténet értékes adattára és egyben zászlóhajtás bajsai Vojnich Oszkár emléke előtt. (..)

Herceg János

(Újvidéki Rádió, 1981. március 30.)

VILÁGUTAZÓ KÖNYVE A VILÁGUTAZÓRÓL

Szabadka mostohán bánik szülőtteivel. Por lepi emlékeiket, munkáik feledésbe merülnek. Pedig voltak nagyjaink, akikre büszkék lehetnénk. Dér Zoltán — Kosztolányi és Csáth kutatásai után — megismertetett már bennünket Toncs Gusztáv, Iványi István, Loósz István, Dettre János életművel. Most, ha nem is ilyen szinten, de kezében tarthatja az olvasó Vojnich Oszkár életrajzát.

Vojnich Oszkár, az utazó, európai rangú útleíró életével még senki sem foglalkozott komolyabban. A város nem emelt neki szobrot, nem helyezett emléktáblát a házára, ahol élt, nem nevezett el róla utcát, néprajzi gyűjteményét, amilyennel kevés múzeum dicsekedhet, nem mutatja be állandó kiállításon, a múzeumban nem alakult osztály az Európán kívüli kultúrák bemutatására.

Székely Tibor tizenhatodik könyve az első terjedelmes életrajzi mű Vojnich Oszkár életéről. A *világjáró vadász* méltán sorakozik Székely Tibor többi munkája mellé, amelyek húsz nyelven jelentek meg.

Kicsoda tulajdonképpen Vojnich Oszkár? A legendás hírű utazó, vadász, útleíró sok tekintetben kivételes és külön egyéniség volt. Kortársai szemében különcknek számított, hiszen elvetve korának, társadalmi rétegének polgári előítéleteit és szemléletét, vagyonát és életét az utazásnak, a vadászatnak, gyűjteménye gyarapításának szentelte. Menekülés volt ez a szádforduló dzsentrivilágából, a szürke semmittevesből.

Maga Vojnich erről így vall: „Kiléptem közületek, akik foglalkozástok mellett maradtatok; én most csak utas vagyok, nagy körben haladó látókörrel; más és más vidéken, más és más szokások közepette. Úgy érzem, tágabbran nyílt tekintettel látom innen a világot. Az, aki az egész világot bejárta, talán már egy kis világot hordoz magával; aki pedig jó szívvel indult a körütra, talán az egész világot szívébe zárta.”

Mindenki ismerte, nagy rokonsága, széles baráti köre volt, mégis magánosan élt. Hogy mi volt utazásainak indítéka? Ahogy Herceg Ferenc látta: „valami tépelődő nyugtalanság hajtotta távoli óceánok és őserdők felé. Utazásai rövid szüneteiben összemelegedett régi barátaival, de midőn lát szölg a legjobban érezte magát, váratlanul felkelt, nyújtotta a kezét és az ő melankolikus mosolyával mondta: »Holnap utazom.«”

Amerre járt, fáradhatatlan szorgalommal gyűjtötte a különféle tárgyakat, tróféákat. Utazásain pontos naplót vezetett, ez adta később anyagát könyveinek. Külön figyelmet érdemelnek kötetekben a dokumentumértékű fényképek, amelyek kiegészítik leírásait. Gyűjteményét önzetlenül átadta részint a budapesti Nemzeti Múzeumnak, részint Szabadka városának.

Székely Tibornak kitűnő téma állt rendelkezésére, de a lehetőségeket nem használta ki teljesen. Nem törekedett teljességre, a fellelhető anyag terjedelmesebb, mint amit bemutat nekünk. Stílusa kívánnivalót hagy maga után, Elismeréssel szól Vojnichról, azonban néhol már dicsőhymuszba csap át. Nem mélyedt el kellőképpen a rendelkezésére álló anyagban. Korántsem elmarasztalni akarom ezzel a munkát, csupán megállapítani, hogy a könyvet látva, többet vár az olvasó, mint amit kap.

Az idő szelektál és csak azzal terheli az utódot, amit ismerni igazán érdemes. Érdemes megismernünk Vojnich Oszkár életét, akinek emléket állít Székely Tibor könyve. Reméljük, példája követésre talál és a közönség, a város, a múzeum leroja tartozását a világjáró vadásznak.

Dr. Vékony László

(Üzenet, 1981. október—november)

A SZABADSÁGRA NEVELNI

Az elmúlt év utolsó napjaiban jelent meg Bodrogvári Ferenc könyve, a *Pedagógia és elidegenedés*, amelyet 1980 májusának közepén fejezett be és adott át a kiadónak. Két hét múlva a váratlan szívroham elragadta az élők sorából a szerzőt, így műve megjelenését nem érhetette meg.

A kis monográfiában azt a célt tűzte maga elé, hogy elmondja benne mindazt, amit pedagógiai munkája során tapasztalt, és összegezze elméleti-filozófiai kutatásainak a neveléssel kapcsolatos eredményeit. Az előszóban írja: felhasználta mindazt a tapasztalatot, melyet negyed évszázad alatt mint falusi néptanító, általános iskolai tanár, a tanítóképző, a pedagógiai főiskola, majd az egyetem tanára szerzett, de azt is, amit filozófiának vélt.

Bodrogvári Ferenc végigjárta a pedagógiai pálya minden állomását. A nevelés mint életcél és hivatás lehetővé tette a számára, hogy túlemlelkedjen a szokásos kereteken, a legmostohább körülmények között befejezze egyetemi tanulmányait, ledoktoráljon és elérjen az egyetemi katedrához is. A bátorságot mindehhez a filozófia adta meg a számára. Az a tudat, hogy a marxista filozófia nemcsak megélt gondolat lehet, hanem a tudományos és pedagógiai gyakorlatban megvalósított életcél is.

Ennek a hivatásnak és életcélnek a jegyében írta meg ezt a kis monográfiát. Röviden és tömören foglalta össze benne mindazt, amit erről a témáról elmondani fontosnak tartott. Válaszol a kérdésre: Mit tehet és mit kell tennie a pedagógiának (pedagógusnak), hogy egyre eredményesebben küzdjön a szabad ember szabad egyéniségének a kifejlődéséért, hogy ez a szabad egyéniség — mint az öngazgatású társadalom alkotó munkása — mások szabadságának a kivívásáért, kiteljesítéséért is hasznosan dolgozhasson?

A pedagógia hivatását tehát abban látja, hogy a szabad ember szabad egyéniségének és önálló gondolkozásának a kialakításán fáradozzon. Csak a szabad, harmonikus egyéniség szállhat szembe az őt körülvevő és megalázó embertelen jelenségekkel és folyamatokkal — az eldologiasodás, a kommercializálódás, a parazita élvezethajhászás életformáival. Ezek nem az új javak létrehozására és a szükségletek kielégítésére, hanem parazita fogyasztásra, mértéktelen gyűjtésre irányulnak. Önző módon az ilyen ember csak azt tartja jónak, értelmesnek, értékesnek, amit birtokol, amit a maga számára tud hasznosítani. Teljes gondolkodása csak a szerzésre, a fogyasztásra korlátozódik, és mindent aszerint bírál el, hogy az mennyiben felel meg saját érdekeinek. Tehát a végleg eldologiasodott pusztá eszközzé vált, éleltelelendett értelmet képviseli.

Az instrumentális észnek a bírálatát adja ez a könyv, amelyben a szerző — a filozófia számos kérdésének, de különösen a frankfurti iskola tanításainak jó ismerőjeként — nagy sikerrel alkalmazta ismeretanyagának kritikai eredményeit. Az instrumentális ész kritikája Max Horkheimertől ered, és mindig azt a célt szolgálta, hogy megmutassa az ember felszabadítása és szabad életre nevelése felé vezető utat. Hangsúlyozza e feladat sürgető és fontos voltát.

Lévay Mátyás

Péity Bernadetta

A szabadságra és a harmonikus egyéni életre való nevelés egyik fontos tétele: nem szabad érdeklődési területünket beszűkítenünk, tehát szakbarbárnak lennünk! Az ilyen ember előtt bezárul a látószög, és a maga kicsiny világának a falai között válik lassanként fogollyá.

A pedagógiának és a pedagógusnak harcolnia kell mindaz ellen, ami az embert megköti, kicsinyíti, kibontakozását korlátozza, fékezi. Az ember kiteljesedésének nem lehet határa és korlátja. Előtte végtelen lehetőségek és távlatok bontakoznak ki, ezekre kell figyelmét felhívni.

Bodrogvári Ferenc könyvéről mi is elmondhatjuk: útmutatás, amely „elegendő erőt ad mindannyiunknak, hogy a pedagógiát ne az elidegenedés eszközüvé, hanem a felszabadulás módjává műveljük ki” (99. oldal).

Dési Abel

(7 Nap, 1981. január 23.)

PEDAGÓGIA ÉS ELIDEGENÜLÉS

Bodrogvári Ferenc posztumusz műve

A tavaly tavasszal tragikus hirtelenséggel, negyvenöt éves korában elhunyt filozófus, Bodrogvári Ferenc első magyar nyelvű önálló könyvét adta ki sorozatának 23. köteteként nemrég az Életjel. Ebben a neves egyetemi tanár a pedagógiai elmélet és gyakorlat néhány lényeges és időszerű kérdését, mindenekelőtt elidegenedése megnyilvánulásának egyes formáját vizsgálta meg. Szól azonban a társadalmi értékrendszer, a társadalomfejlesztési és a nevelési célok összefüggéséről, az általános képzés és a szakképzés viszonyáról, a pedagógia aktívabb tényezővé válásáról is a társadalom átalakulásában, az életre való felkészítés, az elmélet és a gyakorlat, az iskola és a társadalom kapcsolatáról, az áruviszonyok kialakulásáról és az erkölcsi kö-

vetelmények ellentétéről. A totális és szabad ember, az ember személyiségének teljes kibontakozása mint alapvető nevelési és társadalmi cél mindennek a kiindulópontja és mozgatóereje. Ennek megvalósításához van szükség alkotó pedagógiára és pedagógusokra, aminek viszont egyik fontos feltétele az elidegenedés megszüntetése. (..)

(7 Nap, 1981. január 30.)

MARXISTA ELKÖTELEZETTSÉG

Bodrogyári Ferencnek, a nemrég váratlanul és fiatalon meghalt bölcséleti írónak jó néhány kötete jelent meg szerbhorvát nyelven. Neve és munkássága belgrádi szakkörökben is ismert volt. Magyarul most látott napvilágot első és talán utolsó könyve. A falusi néptanítóból egyetemi tanári rangig emelkedett Bodrogyári Ferenc nem az elvont, hanem az alkalmazott filozófia művelője volt. Témaköre gyakran a publicisztikáéval rokon, s az „itt és most” helyzetfeltáró törekvés sem volt ismeretlen előtte.

A *Pedagógia és elidegenedés* című könyve időszerű kérdéseket taglal. Bátran, szókimondóan, egy marxista tudós elkötelezettségével. Elméleteit alátámasztó példái mindig frappánsak és pontosak. Tipológiájának széles társadalmi tablója minden jellegzetesebb emberfajta felöllel. Eközben könyörtelenül leleplezve a gyáva megalkuvót éppúgy, mint a hangos frázislovagot és karrieristát. Jó példa erre az *Eszköznyelv ellen* című tanulmánya, amelyből részleteket mutatunk be. Ismételten megállapítva, hogy a szabadkai Életjel érdemes feladatot teljesített, amikor végre magyar nyelven is hozzáférhetővé tette Bodrogyári Ferencnek legalább egy munkáját. Kár, hogy ezt a szerző már nem élte meg.

Herceg János

(Ujvidéki Rádió, 1981. február 9.)

BOLDOGTALAN PEDAGÓGIA

Bodrogyári Ferenc utolsó könyve két héttel tragikus halála előtt készült el. Az író nem lezárásnak, hanem egy hosszú munkafolyamat igazi kezdetének szánta. Hiszen behatóan foglalkozott a pedagógiával, élete e nagy témájával, örökké nyugtalanító és új megoldásokat kereső hivatásával.

Ez a témakör nagyon a szívéhez nőtt: életének két és fél évtizedét szentelte a pedagógiának. Rövid élete folyamán végigjárta a pedagógia minden stádiumát és fájdalmas útját. Mint falusi tanító kezdte, később, az egyetem elvégzése után, a tanítóképzőben adott elő, ezután a tanárképzőben, végül, amikor megnyílt Ujvidéken a filozófiai tanszék, mint egyetemi tanár folytatta pedagógiai munkásságát. De közben mint előadó és közíró, mint tudományos tanácskozások résztvevője, az iskolai tantervek kidolgozója és pedagógiai intézet munkatársa részt vett a szervezési munkákban is. Mind ezt pedig betetőzte a mintegy ötven pedagógiai tárgyú cikke és filozófiai, szociológiai kérdéseket taglaló és a marxizmust tárgyaló tankönyve is.

A gyakorlati és elméleti munka mellett magasabb eszményi távlata is volt. Mint filozófus régóta érezte azt, hogy nagyon sok változtatni és megújítani való akad. Egyik tanulmányában (a *Slobodno vreme i sloboda* című kötetben) ezért is beszél a „boldogtalan pedagógiáról”. Boldogtalannak érezte a pedagógiát, nemcsak azért, mert a pedagógusok boldogtalan tudatából táplálkozik, hanem azért is, mert a tanulók számára is minduntalan az újabb boldogtalanságok és keservek forrása. És miközben a pedagógusok szenvedtek, mert sokszor céltalannak és értelmetlennek érezték a hivatásukat, a diákok is szenvedtek, mert érezték, hogy mindez számukra csak nyűg és teher, és hogy mindebből igen kevés hasznuk van az életben.

Ebben a társadalmi-történelmi távlatban persze fel sem merülhet a kritikusan gondolkodó, a szabad és önálló egyéniségnek a követelménye és társadalmi eszménye. A pedagógia a társadalmi dehumanizálódás folyamataiban sötét folyosóvá, labiruntussá válik, amelynek önálló belső élete van, és amely csak a befogadást, a bejutást teszi lehetővé, de a kiszabadulást, a kijáratot már nem.

A pedagógia és a társadalom fejlődésének a párhuzamos történetét ismerve és továbbkutatva Bodrogvári Ferenc igen hamar rájött arra, hogy csak az öngazgatású társadalom fejlődésének keretében lehet megoldani a pedagógia elidegenedésének, a pedagógia örök boldogtalanságának a kérdését. Az öngazgatású társadalom embereszménye és társadalmi szükséglete a szabad, önállóan gondolkodó és cselekvő ember, aki a társadalom életében alkotói életet él.

Epp e vonatkozásban a pedagógia gyökeres funkcióváltásra kényszerül. Amíg a régi osztálytársadalmakban a programozott oktatás a szolgaságra, fegyelemre, a vallási és állami tekintélyek tiszteletére nevelt, addig az öngazgatású társadalomban a pedagógia funkcióváltozása a szabadságra, önállóságra, a nyugtalanságra nevel. A tudás megszerzése és holt eszközként való alkalmazása tehát egyre jobban háttérbe szorul és módosul. A tudás kizárólagos mértéke és funkcionális szerepe a humánium lesz. Minden tudás annyit ér, amennyit tesz és megethet az ember és az emberség érdekében. Tehát az ember felszabadításának, az ember önálló, szabad alkotói életének az érdekében. A pedagógia erkölcsi hivatása, erkölcsi funkciója csak most nyeri és nyerheti el a maga igazi megvalósulását. Az ember mint társadalmi lény és társadalmi érték azonossága csak itt valósulhat meg igazán.

A szabad ember társadalmi eszményképe társadalmi valósággá és konkrétummá változik. A pedagógia hivatása e társadalmi folyamatban az, hogy megadja az új ember szabadságának és önállóságának a pedagógiai alapjait. Az öngazgatású társadalom pedagógiája tehát akkor teljesíti a hivatását, ha szabadságra és alkotói életre nevel. Az öngazgatású társadalom emberi eszményképe radikálisan különbözik nemcsak a régi polgári társadalom képtől és igényeitől, hanem a bürokratikus, dogmatikus szocializmus modelljétől is. A vakfegyelem és engedelmesség kizárja az önálló gondolkodás és cselekvés, az önálló szabad alkotói élet igényét és lehetőségét.

A tekintélyelvű diktatorikus társadalmi rendszerek keretében mindig a megvetés és lenézés tárgya volt az, aki a saját fejével gondolkodott, akinek önálló nézete, elve és életmódja volt. Az ilyet önféjűnek, különcnek, boldondnak nevezték. Pedig csak az volt a bűne, hogy nem akart szolgálkú és sablonosan gondolkodó ember lenni. Az önféjű ember a megvetés és gúny tárgya volt. Mert kinek kell az olyan ember, akinek saját feje van, mi több: gondolkodni mer és tud?

Pedig épp arról van szó, hogy az önféjű ember az öngazgatású társadalom keretében kívánatos és szükséges ember lesz, mert épp az önállóan és szabadon gondolkodók élete és tevékenysége adja meg a társadalom fejlődésének az irányát és dinamikáját. Ezért is mondhatjuk, hogy minden igazi alkotó, értékes és hasznos munkát végző ember, aki valami jelentősen újat ad a maga korának és társadalmának, önféjű és önéletű ember.

A pedagógia hivatása tehát az a funkcióváltás, amely lehetővé teszi, hogy ma ne szolgákat, engedelmes és gépiesen cselekvő, gépiesen gondolkodó embereket neveljen, hanem szabad és önálló alkotókat. A pedagógia itt messzemenően erkölcsi funkciót tölt be. A tudás megszerzése és alkalmazása másod- és harmadrendű cél az igazi erkölcsi, eszmei nevelés mellett. Az igazi pedagógia a diákokat szabadságra, önállóságra, alkotói életre neveli. Arra az életre, ahol emberi képességeiket és lehetőségeiket teljes mértékben kifejtik és gyümölcsöztetik.

A régi pedagógia tehát szolgaságra, engedelmességre, adatgyűjtésre és szolgai mechanikus adatfeldolgozásra nevelt. Eszménye nem volt és nem is lehetett a sokoldalúan képzett egyéniség, aki harmonikus egységben él a korával. De egyúttal a kritikai távlat lehetővé teszi számára azt is, hogy felülemelkedjék és kritikailag viszonyuljon a dolgokhoz.

A régi konzervatív pedagógia szakbarbárokat nevelt. A társadalomnak épp az ilyen emberek kellettek, mert vakon, engedelmesen és szolgaián teljesítették hivatásukat. A frankfurti iskola filozófusainak a kutatásai bebizo-

nyitották, hogy a régi Németország porosz katonai szelleme és a vakfegyelemre való nevelése, a családtól kezdve az iskolán és a katonaságon át, nagyszerűen megfelelt a fasizmus szellemének. Az ilyen szellemben nevelt katonák, mint egy vak gépezet pusztították el az életet és emberséget mindenütt, ahol a német hadsereg elhaladt a háború éveiben.

Amikor tehát az öngazgatású társadalom megteremti a maga pedagógiai gyakorlatát és eszményét, akkor messzemenően okul és okulni is kíván a múlt minden negatív tapasztalatából. De ugyanakkor visszamegy a pedagógiai gondolkodás klasszikusainak az eszméihez és elképzelt gyakorlatához is.

A szabad egyéniségek nevelése és felszabadítása épp e pedagógiai gyakorlatban hozhatja csak létre az új közösségi erkölcsöt is. A szabad emberek szabad nevelése révén található csak meg az igazi kiút a kispolgári életből, az önzés és az öncélú élvezetek zárt és bezárt világából. Aki csak az egyéni birtoklásban, az élvezetben, a fogyasztásban látja életének az értelmét, az teljesen vak marad az élet gazdagsága és szépsége előtt. Az ösztönös fogyasztás és elláttiasodott vegetáció az ember bukását, önmaga színvonalának és igényeinek a tagadását jelenti.

A szabad egyéniség csak egy önálló alkotói közösség részeként tudja megérteni, elfogadni és beteljesíteni a maga életét. A pedagógia e téren fejtheti ki, töltheti be a maga igazi etikai funkcióját. Ennek a funkciónak a jellegétől és humanista hatékonyságától függ később az eljövendő nemzedékek életvitele, életképe és társadalmi gyakorlata is.

A tudás csak egy humanista orientáció keretében nyeri el a maga értékét és értelmét. Mert a tudás embertelen és destruktív is lehet. A tudást emberölésre, néppusztításra is fel lehet használni. A nagy népi háborúkban nemcsak a vakon engedelmeskedő katonák vesznek részt, hanem a mérnökök és tudósok is, akik tudásukat az egyre tökéletesebb fegyverek gyártására használják fel.

A szabadságra és felszabadító önállóságra való nevelés tehát arra tanít bennünket, hogy szembenézzünk hamis tudatunkkal és e tudatot formadalmi kritikai tudattá formáljuk át. Ahol az emberek nem rendelkeznek

Molcer Mátys

Basch Mária

kritikai tudattal és kritikai társadalmi gyakorlattal, ott csakhamar áldozatai és eszközei lesznek a társadalom negatív folyamatainak. Ez a bukás, ez a vereség abban fejeződik ki, hogy a fiatalok tömegesen lesznek alkoholfogyasztók, kábítószer-élvezők, súlyos válságokba, depressziókba esnek, és mindennek a következménye a betegségbe, halálba, miszticizmusba való menekülés.

Hogy a magas életszínvonal, a társadalmi jólét és kultúra nem elég az értelmes alkotói élet megvalósítására, arra a legjobb példa éppen Svédország, ahol az orvosok, szociológusok, pedagógusok serege évtizedek óta küszködik azzal a súlyos problémával, hogy a diákok, egyetemisták és a fiatalok általában miért boldogtalanok; miért nem találják meg a helyüket a világban; miért van náluk sokkal több öngyilkos, alkoholista és kábítószer-élvező, mint bárhol másutt. Miért van mindez, aminek a józan ész és logika szerint nem kellene lennie, hiszen szépen élnek, jól élnek, nincsenek anyagi és más gondjaik, a társadalmi jólét és a szociális gondoskodás jobban van megszervezve, mint bárhol a világon. S ennek ellenére nem tudják: hogyan kell élni és dolgozni.

Bodrogvári Ferenc monográfiája e problémák seregével vívódik és küszködik egyre nagyobb eredménnyel. Kevés helyen nagyon sok mondanivalót sűrít össze és tár elénk. Könyvének ez a sűrű és épp ezért jellegében vázlatos rövidsége azt jelzi, hogy mindezt tovább kell gondolni, tovább kell fejleszteni és a gyakorlatban is tovább vinni.

Ő maga is azt tervezte, hogy a későbbi évek folyamán tanulmányok sorában végzi el ennek a kritikai elemzésnek a további feladatát. A pedagógiáról írott művét egy további munka első részének tekintette. Ez volt a célja és terve, de a kézirat megírása után két héttel már nem volt az élők sorában. Ezért az utolsó szó, az utolsó üzenet erejével és tragikus szimbolikájával szól hozzánk: az alkotó gondolkodás, cselekvés igényét hívja elő. Csak a korlátolt és tehetetlen ember nyugodhat meg abban, ami van és ahogyan van. Minél többre vágyunk, minél többre vagyunk képesek, annál többre serkent bennünket e nyugtalanság is. Ez talán e mű legszebb tulajdonsága és hivatása is.

A halál ténye e könyvet síron túli üzenetté változtatta. De így is az élet jele: tele van nyugtalansággal, serkentéssel, kritikai és elemző szellemmel. Bennünket is erre serkent, erre ösztönöz. Ne is nyugodjunk bele, hogy csak egy könyv a többi között. Utitársunk és állandóan provokáló barátunk ez a kötet. Legyünk hát méltóak kritikai szelleméhez.

Dési Abel

(Üzenet, 1981. március)

SZABADKAI MŰHELY

A szülőföld vonzásában

Szabadka belvárosában egy régi ház második emeletén lakik a vajdasági magyar irodalom szorgalmas krónikása: Dér Zoltán. Lakása műhely, a hatalmas szobákban könyvespolcok borítják a falakat, a szabad felületeken bácskai művészek festményei láthatók, a hatalmas íróasztalon villanyírógép sejteti, hogy a gazda milyen sokat dolgozik.

Valóban Dér Zoltán lételeme a munka: könyvek, tanulmányok, újságcikkek kerülnek ki az írógép szorgalmas billentyűi alól. Nehéz is lenne lázas tevékenységét és terjedelmes munkásságát bemutatni egy pár sorban, szólnunk csak a munka irányairól.

A szabadkai író versekkel kezdte pályáját, egyike volt a felszabadulás után új erőre kapó vajdasági magyar irodalom első költőinek, 1954-ben jelent meg *Az öröm felé* című verseskötete. Majd 1962-ben *Emlékek aknamezőjén* című kötete. Írt ezután mesejátékot (*A csodálatos fűzfavessző*), ifjúsá-

gi hangjátékot (*Közműves Kelemen fia*), szindarabot (*Ember a határon*) és ifjúsági regényt (*Örvénysodró*). Szépirodalmi műveibe biztos kézzel szötte be szülőföldjének hangulatát és mesekincsét, a maga gyermekkori emlékeit.

A szülőföld vonzásában indult irodalomtörténeti pályafutása is. Szabadka mindig Közép-Európa egyik legnagyobb „parasztvárosa” volt, és szokás is volt elmarasztalni abban, hogy a gazdálkodás vagy kereskedés mellett kevesebb gondot fordított a tudományok és művészetek támogatására. Nos, Dér Zoltán részben annak szentelte életét, hogy felkuttassa, s világ elé tárja kedves városának kulturális hagyományait és értékeit. *Három tudós tanár* című könyvében a szabadkai gimnázium tudós nevelőinek munkásságát dolgozta fel.

Lehetne mindez a helytörténész gondja és tevékenysége, noha már e helytörténeti kutatómunka is megérdemelné figyelmünket, hiszen az a kép, amelyet szűkebb környezetének kultúrájáról rajzol a kutató, egyszersmind egy tágasabb összefüggés része is. Dér Zoltán azonban nem helytörténész, jóllehet értékesek helytörténeti munkájának eredményei is, hanem szélesebb összefüggésekre kitékintő tudós, aki a helytörténeti kutatásokkal távlatosabb felismerések alapját rakja le. Szabadka irodalmi múltjában bűvélődve, a modern magyar irodalom két erősen fénylő „ikercsillaga”: Kosztolányi Dezső és Csáth Géza ígézte meg. 1970-ben adta ki *Az első műhely* című kis kötetét, amelyben Kosztolányi szabadkai diákeveinek krónikáját dolgozta fel. Sajtó alá rendezte kiváló elbeszélőnk *Mostoha* című kiadatlan regényét, közreadta családi levelezését, s *Fecskelány* címmel dokumentumregényben írta meg első szerelmének poétikus történetét. Tanulmányaiból, amelyeket Szabadka nagy fiának szentelt, a fiatal Kosztolányi Dezső valóságos monográfiája bontakozik ki.

De talán még többet tett Csáth Géza érdekében: az a reneszánsz, amely mostanában e kiváló írónk osztályrészéül jutott, nagy részben Dér Zoltán érdeme. 1966-ban *Az árny zarándoka* címmel jelentetett meg kis könyvet Csáth Gézáról, majd közreadta szindarabjait (*Hamvazószerda*), kritikáit és cikkeit (*Írások az élet jó és rossz dolgairól*), válogatott műveit (*Ismeretlen házban*), végül munkásságának bibliográfiáját. Azt, hogy Csáth Géza írói tevékenysége mit jelent a modern magyar prózában, tulajdonképpen Dér Zoltán tanulmányai állapították meg. Nemrégiben megjelent *Ikercsillagok* című könyve, amelyben Kosztolányiról és Csáthról írott legfontosabb tanulmányait gyűjtötte egybe, nemcsak egy tudóspálya eddigi csúcspontját jelenti, nagy nyeresége a magyar irodalomtörténetírásnak is.

Dér Zoltán szabadkai dokumentumokra alapozza azt a nagyszabású képet, amelyet kedves íróiról rajzol, ugyanakkor a modern magyar, sőt európai irodalomban keresi helyüket. A tétel azonban fordítva is igaz: mindig szem előtt tartja modern irodalmunk e két nagy egyéniségének szabadkai „gyökereit”, ahogy ezekről a „gyökerekről” Kosztolányi és Csáth sem feledkezett el soha.

Dér Zoltán munkája mindig visszatér Szabadka művelődéséhez, illetve a vajdasági magyar irodalomhoz. Tágas lakásán ennek az irodalomnak valóságos múzeumát gyűjtötte össze, a reformkor áldozatos magyarjainak gesztusát megismételve, saját költségén készítette el Kosztolányi és Csáth szobormásait, gondos munkával szervezi az Eletjel nevű irodalmi élőlítség előadásait, szerkeszti az Eletjel Könyveket és Miniatűröket, (...) valamint a Szabadkán megjelenő Üzenet című irodalmi folyóirat fontos rovatait.

Gondozza szűkebb hazája: a Vajdaság magyar irodalmát; tanulmányok és bírálatok tükrében mutatva be ennek az irodalomnak az eredményeit. *Szembesülések* című, ugyancsak nemrég megjelent műve ezekből az írásaiból válogatott össze egy kötetre valót: egy vajdasági magyar irodalomkrónika darabjait.

A szabadkai egyszemélyes műhely ezekben az írásokban épül és gyzrapszik tovább.

Pomogáts Béla

(Magyar Hírlap, 1981. április 3.)

Huszár Elvira

Komjáthy Ildikó

VERSEK ÉS RAJZOK RITMUSA

Az elsőkötetes költőről, íróról úgy vélem, hogy nem lehet, és az írástudó belső parancsa most ez: nem is szabadna szenttelenül írni. Valami fűti az embert, valami megnevezhetetlen kíváncsiság izgatja az olvasót, hiszen az, aki mozgalmas napjainkban ezzel a kötetével indulóban van, még sok mindent rejtegethet számunkra. Ebben az esetben hangsúlyoznunk kell: különösen akkor, ha ez egy alkotói kettősségben — a költő és a grafikus kéthangszerű játékában — mutatkozik meg, és egy sajátos ritmus összhangjában verődik vissza, még akkor is, ha az ember egyik, vagy másik költeményét nem fennhangon olvassa.

Ennek nyomán a legapróbb részletekre is figyelendő olvasóban felmerül a kérdés: e műfaj annyiszor vitatott, újra megfogalmazott értelmezésében igazi versek ezek, vagy hangulatkép, hangulatfelvetések egy-egy képzőművészeti megnyilatkozás nyomán? Vagy talán fordítva?

Urbán F. Gábor lírájával eddig folyóiratainkban és lapjainkban találkoztunk. A beéréstől függően első kötetével most jelentkezik, jó pár esztendővel verseinek megjelenése után. A belső vívódások olykor végtelennek tűző meditálások „malomkövei” között múltak el az első jelentkezésétől eltelt s valóban sokféle kísérletezéssel járt évek. Am a csiszolt sorokból most kicsillan: az éres hozza már termését, akkor is, ha a fiatal poéta még mindig — és lehet, hogy sokáig ezután is — önmaga keresésénél tart.

Ez az „önkeresés” néha az élet utolsó pillanataig tart.

A *Füstvirág* című verseskötönyvéről el lehetne mondani: huszonkét kép huszonöt versre, vagy még találóbban: huszonöt vers huszonkét képre. Urbánhoz a költészet éppen olyan közel áll, mint a képzőművészet: modern strofákat itt, a könyvben absztrakt grafika követ (vagy inkább vele együtt jár), aztán elvont rajzokból tudatalatti, zaklató érzelmek érlelik meg lelkében a verset. Így írja verseit, s szinte meztelenre vetkőztetett őszinte sorából egy lélek hiteles rajza bontakozik ki. Költeményeit újra meg újra olvas-

va, a befogadót egyre jobban az a kérdés foglalkoztatja: hová, merre tart ez a hiperérzékeny lelkű költő, akinek olykor elégikus vallomásaiból egy ki nem mondott sóvárgás (ha csupán sejtetve is) kihallik.

De erről a megindító intimitásról szóljon ő maga. Figyeljük csak meg, mit mond a *Varjúdal* című költeményében erről az intellektusát állandóan foglalkoztató — és kínzó — érzésről:

*KAR, hogy várni nem tudsz
vágyakozó álmot
álmadozó vágyat*

Balladája — minden egyes sorában — arról győz meg bennünket, hogy drámai képeket idézve ez a hangvétele fejezi ki erőteljesebben Urbán F. Gábor különös világát. Az itt következő strofa — így, az előző sorokból kitépetten is — mélyebben zeng az előbbieknél:

*Harmat csurran
Sós víz cseppen
Születőben a tengerek
Noha moha lep már mindent
Emberek még nincsenek
Az ébredő tájra
Életet s halált hintsenek
De a színek szűz játékában
Néma romok fekszenek*

A néhány költeményéből élénk bukkanó vadalmaízű humora nem egy sorában eredeti: egy cseppet sem erőltetett formában érvényesül. Szelid mosolyra derít. Van érzéke a humorhoz, s ezt ott, ahol a legnehezebb, a bökversekhez egyáltalán nem hasonlítható költeményeiben is tudja hatást keltően felcsillantani.

És most, hogy összefogjam ezt a maga nemében egyedülálló lelkialaktról megalkotott vázlatos képsorozatot, mint maga a költő, én is a *Néma kiáltással* szólok:

*Torkod megfeszül
Hangszállad mégsem rezdül
Valahol mégis bús dal fakad
Felsebezve láthatatlan ajkakat
Vajon nyomtalanul gyógyulnak
Odabenn a sebek*

Ezután a *Visszatekintve* című verse megadja ehhez a rapszodikus képsorozathoz az egészen szelíden hangzó „legendát”:

*Mosolygok
Egykori önmagamon
Mint gyermekkori kép
A falon
Bal hátsó
Halványlila villanás
Hangtalan
Nevetés ráz
Egy hangtalan baritonszaxofon
Recsegve elméláz
Halvány fény szűrődik
Rejtett kulcslyukon át*

Végül a fiatal költővel teljes egyetértésben elmondhatjuk: „... a rajzok nem a versek illusztrációi, hanem ugyanarról az időszakról tesznek tanúságot, mint a versek.”

Lévay Endre
(Üzenet, 1981. június)

AZ ÉLET MINT FÜSTVIRÁG

A fiatalok — Dušan Matic szerint — frisséséget visznek „a világ örök ifjúságába”, vagyis a költészetbe.

Ez a megállapítás azokra a fiatal költőkre vonatkozik, akik minden patetizmus nélkül szembenéznek önmagukkal, akik túltették magukat a divatos költői iskolák tanításain, és hisznek a költészet szükségszerűségében. Arra törekcsenek, hogy a szavakat — a jól érthető, tagolt szövegmondás által — az üzenetek továbbítására használják fel.

Ilyen becsületes állásfoglalása van a költészet iránt Urbán F. Gábornak is első kötetében, a *Füstvirágban*.

Költészetét a szavak iránti felelősség, a hitelesség és a költői kinyilatkoztatás nyugalma jellemzi. Verseit költői karcolatoknak, miniatűröknek is lehetne nevezni, hiszen a rövidség, a mértéktartás és a kondenzáltság jellemző rájuk. Urbán a szabadverselést műveli. Verseiből szolid „költői iskolázottság” tükröződik, a szokásos kezdői hibák nélkül, s érződik rajtuk a vers kidolgozására irányuló szándék, valamint a zene és a festészet kiváló ismerete.

Ez a gyűjtemény egyébként jól sikerült grafikáknak kis albumát is képezi, amelyek nem a versek illusztrációjaként keletkeztek, hanem mint önálló rajzok, melyek híven tükrözik a szerzőnek a mai ember egzisztenciális kérdéseivel kapcsolatos dilemmáit. Ez ennek a gyűjteménynek lényegbeli tartalma is.

Az emberi alak, amelynek feje helyén fogaskerék látható (s apránként a válla, a lába is fogaskerékké alakul át), tulajdonképpen a szerző víziója a fogyasztói társadalom emberéről.

Ez nem más, mint egyéni, „ismeretlen (béklyó) hallgató fájdalom”, férfiasan kimondott lamentáció az önmegismerés folyamatában és a nap alatti helykeresésben.

A nyugati „beatnik” költészetétől eltérően, amely nem más, mint irracionális lazadás a kapitalizmus, az iparosítás és az ember elidegenítése ellen, a szerző megmarad önmagánál, nem engedi át magát az összes „létező-élő” egzaltált sértegetésének és elvetésének. Verseiben beszámol arról, hogy miként érzi ő a világot. Sejteti a természetben, a művészetben és a szépségben való elidegenülést. Megérti, hogy az elidegenülést nem lehet brutális és az „elsőleges folyamat” ellenőrizetlen robbantásával elérni — pszichanalitikus szemszögből szemlélve —, hanem csak önmagunk „itt és most” megértése, akarásunk, a valósággal való görcsös összeférhetetlenségünk által.

Az egész gyűjtemény egyébként saját képességeinek kivizsgálása jegyében íródott, és előrevetíti a nagyobb mélységekbe való behatolás tényét, a filozófiai kérdésekkel való „összetűzést”, amelyeket a szerző itt csak megnevez vagy észrevesz. Urbán mindenekelőtt elmélkedő költő, aki megpróbál értelmet adni saját és mások világának, s nem hozza zavarba a lényeg rejtettsége. Az őt érő sikertelenségek nem vezetik a bizarr utáni neurotikus kutatásba, vagy a szavak lázításához. Van türelme, mert őszintén felül akar kerekedni az élet megjelenési formáin: „A csont porca ernyed / Az izom néma, lehulló nyújtózása / Csak térdre kényszerült Akarat marad” (*Ósállapot!*).

Urbán lázad a felhőkarcolóokban-betondobozokban való élet ellen, a gépeknek az ember felett való uralkodása ellen, de eredménytelenül: „Egy dúdoló kudarc / Fájnog kéne még / De már Új felé zuhansz” (*Ingovány*).

Versceinek felindult hangulata lehangoló, és úgy tűnik, egy kissé sajnálja a gyerekes mindenhatóság, animizmus, a csodában való hiszékenységet, a mítoszok és istenek letűnt korszakát. Sajnálattal állapítja meg, hogy az ember nem isten, hanem: „Didergő veréb / száll a ködben / Halvány nyarak / Villanása közben” (*Csend*).

Urbánnak azonban még nincs véglegesen megfogalmazott élethitvallása, filozófiája, meghatározott költői világa. Fiatalsága még a számtalan választási lehetőség dilemmája előtt áll. A megtanult és megfigyelt igazságok és jelenségek újbóli megfogalmazása vár rá. Indulása a valódi tehetség biztonságát és önbizalmát fémjelzi — amely sokat ígér. Könyvét érdemes elolvasni, további költői fejlődését pedig ösztönözni, támogatni kell.

Ivan Pančić

(Fordította: Kisimre Ferenc)

(7 Nap, 1981. augusztus 21.)

FÜSTVIRÁG

Széljegyzetek Urbán F. Gábor verseskötetéhez

Egyéni hangja eléggé jól kitetsző, fiatal költőről lévén szó egyenesen erény az a minden oldalról, helyről, ugyanarra a pontra, a keresett válaszra irányuló homogenitás, amely az egész kötet ütőerejét képezi. Kisebb motívum-kísérletezései után is visszatér alapproblematikájához, melynek for-

*A Musica arcaica kvartett
(Szöllősy Vágó László, Veronika, Janka és János)*

mulája a távlat: visszanyúl a korba, ahol még az ember hiányzott, mintegy összevetve azzal a korról, ahol már az emberiség hiányzik. A valóság tanulmányozásának meglepő formája ez! A *Ballada* című versében valami ősi létformálódást ragad meg, amelynek állapotától, úgy tűnik, a költő szerint, nem sokban térünk el. A jelenbe hozza, ám nem a múltat, de az ősit, a kezdet kezdetét, mit sem törődve a közbeeső korokkal.

Tömör, mozaikszerű verseiben a valóság bénító erejét igyekszik megragadni, s nem látja a kiutat közben. Bár nem valószínű, hogy saját tétlenségéről volna szó, inkább talán a környezetéből fölszívott érzelmi sajátságáról. Ezt fejezi ki a *Néma kiáltás* című verse, mely talán tiltakozásra, fölhívásra buzdítana, de valami tétlenségre ítélő, gátló hatás mégis erővel tartja vissza a némán kiállózt, a lélek belső átállásának veszélyét hordozva magában, hiszen nem tudni: „Vajon nyomtalanul gyógyulnak / Odabenn a sebek”...

Egy bizonyos ponton nem tud túljutni, valami visszatartja a mozgástól, visszarettenti a tettől, a változás alapfeltételétől, s ez a mozdulatlanságba dermedt létezés már megint egyenlő az ősszállapattal, illetve egy megmagyarázhatatlannak tűnő világ furcsa történéseivel szemben gyámoltalan kiszolgáltatottsággal (lásd: *Ősszállapot* c. versét).

Az *Üresség* című költeményében már a tétlenséget akaró, a valóságos folyamatok elől önként elzárkózó s ily módon emberi lényegétől megfosztott egyén e főbenjáró bűn-szerep vállalásáért kijáró totális destrukciójára mutat rá egyetlen költői döbbenetben. „Spanyolfalad mögött / A semmi vetkőzik meztelenre”, írja.

A *Fal* című versében a már különben klasszikus vándormotívum villan föl abban a végképp elidegenedett, adaptálódott formájában, melyben a „kihült” betonkörnyezet embere még egyáltalán a fönnyelésre képes. Hogy mégse hagyjon bennünket magunkra minden remény nélkül, a derűlátás mesterként lehetőségét sejtetve „színes szemüveget” ajánl, tán megmutatkozik a világból valami rózsaszín is (lásd: *Borítálat*). Ez is megoldás, de valljuk be, nem az igazi. Sokkal szimpatikusabb irányt mutat a *Kék vers*, mely az érzelmek ingoványából hűvös és mentő ésszerűséggel vezet ki.

A modern művészet immanens fejlődésének is könnyörtelen következménye, egyszersmind követelménye a társadalmi létben létrejövő és egyre nagyobb méreteket öltő elidegenedés ábrázolása. Itt már nem is tragikumról van szó, hanem valami tragikumon fölüliről, kívüliről. Mert a tragikum az emberi viszonyok eredménye lehet; az elidegenedés az emberj viszonytalanságoké. Ennek tudatosulása Urbán F. Gábor költészetéből jól kivehető. Következő kötetében talán a helyes okozati viszonyok földerítése jegyében fogan, s legalább részlegesen feleletet ad arra is: hogyan lehet világunkat elviselhetőbbé tenni.

Pintér Antal

(*Képes Ifjúság*, 1982. február 24.)

„AZ ÉLET LEHAJLÓ ÁGAN...”

Lévay Andre 1947 és 1977 közötti elbeszéléseinek javát *Az utak ismeretlenjei* címen jelentette meg az Életjel. Mint a cím is sejteti, s a fülszöveg is előadja, ezek az írások a szociográfus, a riportert útjai során fogantak.

A hajdani szociográfusra elsősorban az emlékeztet, hogy jobbára szegény, a társadalom aljára szorult emberekről szólnak ezek az írások. Hogy ezeknek az embereknek zöme magános és öreg, az már az érdeklődés pszichológiai, szépirodai jellegére vall. De erre vall még sok minden: hiányok és adottságok egybehangzóan. A szociográfusi módszer alapvonása: a tárgyszerű leírás, a szociológiai motiváció, a táj, a környezete, a történelem objektív rajza — mely oly súlyosan terheli a szociográfiai gyökerén nőtt epikát — Lévay Andre novelláiból többnyire hiányzik. Helyszínei, alakjai, története annyiira egy-egy ihlet szerint hangoltak, hogy jellegük akkor is fiktív, ha valóban riportert utak szerzeményei.

A szegénység, a nélkülözés persze ott komorlik szinte valamennyi írásban. Az *Emberfészek* például egy odúban vegetáló sokgyermekes család nyomorát, a legkisebbik gyerek elpusztulásának pillanatát idézi, de egy védőnő töredelmes, megrendítő igyekezete felől. A *Vásár Bécsben* kanászai nem ehettek a disznók eledeléből, de a történet ennél magasabb és mélyebb jelentést igyekeznek tárgyiasítani: a maga közegéből kiszakított, kiszolgáltatott egyszerű ember találkozását az idegenséggel.

S voltaképpen valamennyi írásban ilyesféle szándék és becsvágy dolgozik: megnevezni vagy megéreztetni egy magános ember kimondhatatlan érzéseit. Ez a vallomáskényszer, a kommunikáció szüksége külön problémaként is jelen van az elbeszélésekben. Olykor központi szerepben. A *Szavak és szemek* Gábor bácsija például korántsem nélkülöz, csak attól szenved, hogy nincs, aki meghallgassa az életrajzát. Ha elkezd, leintik. Pedig — mondja egy helyütt — „A rántott csirke nagyon-nagyon jó étel. Nem sokat ettem ilyent életemben, mert nem volt, aki nekem ilyent csináljon... De néha egy jó szó, egy emberi szó... többet érne.” Bertalan, a híres művész szociális otthonban helyezi el nagynénjét, aki őt fölnevelte. Ennek az öregasszonynak is az a baja, hogy nincs, akivel magát kibeszélhesse, s az otthonból is ezért szeretne önző és komisz nevelt fiához visszamenni. (*Hol vagy, csönd?*)

Az öregek iránti figyelem értelme azonban mélyebben rejlik. Lévay nemcsak azért időzik szívesen az „élet lehajló ágán” baktató emberek közelében, mert magányuk fogva tartja, hanem mert eredendő hajlamát: az elárulás, az elesettség átélésének líráját általuk véli kifejezhetőnek. Nem véletlen, hogy figuráinak többsége elesett öregember. Sok mindent átéltek, sokat tudnak ezek az öregek. Hallgatásaik, furcsa mosolyaik is gazdag jelentésre utalnak. A *Kesernyés mosolyban* például egy különös éjszakai bolyongóról mesél az elbeszélő. Kiderül, hogy ez is egy öreg ember, aki az út menti gödröket töltögeti, javíttatja éjszakánként. Pedig tudja, hogy másnap vagy harmadnap ismét kiverik a rohanó kocsik, de azért csinálja. Miért? Erre nem felel világosan az őt faggató elbeszélőnek. Az olvasó azonban sejti: talán azért, mert nem tud aludni, talán azért, míg dolgozik, nem kell a halálra gondolnia, s van értelme az életének. Talán azért, mert a szerző maga is ilyen éjszakai bolyongásokkal tölti ki az álmatlanság idejét. Talán az értelmes, a méltó cselekvés hiánya, ennek fájdalma talált így formát? Talán a minden dolgok hiábalóságának szomorúsága? Kosztolányi sorai jutnak eszünkbe:

*Vagy nézd az estét, a kormos zavarba
kis műhelyébe dolgozik a varga,
csöpp láng előtt, szegényen és hiába,
mint régi képen, ódon bibliába.*

A sok „talán” a műben rejlő jelentés gazdagságára utal. Egyértelmű elismerés lehetne ez, ha Lévay nem hangsúlyozná, nem sejtetné külön is, rejtelmes utalásokkal, hogy a lélek mélyén súlyos gondolatok rejlenek: „Egy kis tépelődéssel eltelt hallgatás után, kissé vonatottan így felelt:” Aztán: „Kérdésem után percekig hallgatott. — Meghökkenett volna?” Aztán, azaz még előbb: „Erre különös mosollyal nézett rám. Átalakult az arca. Nem értettem, ott, akkor, abban a pillanatban, hogy zavart fintor-e ez, vagy egyszerűen csak beismerő kesernyés mosoly, amely nekem is szól, de nem csupán nekem, hanem...”

A három pont külön is figyelmeztet a rejtelmre. Az elbeszélés végén aztán az író és az önkéntes útjavító furcsa hobbija között rejlő összefüggés kiderült, de ez már szinte tételese filozófiává, tanulsággá szürten. Lényege pedig az, hogy ilyen az élet: gondokkal és gödrökkel tagolt, de a bajok felett — „mint a felhő mögül kibújó nap — mosolyt is kicsal az ember arcára”.

A záradék tehát a sok „talán” rejtelmet egybeterelő lírizálással oldja meg a talányt. Talán egyszerűbben, mint az írás epikai menete után várni lehetne, de a szerző hajlamaihoz híven. A sorsok elsődleges valóságánál Lévayt sokkal jobban érdekli a reflexív fejlemény, a hatás, melyet ébresztenek. Szeret eltűnődni, megilletődni emberein. A lírizáló meditációk ebből

Lévai Laura

Tikvicki Tivadar

erednek, s ebből ered az is, hogy éles epikai kontúrok helyett hangulatidéző metaforikus leírásokkal, a külső táj és a belső táj pasztelles képeivel operál. Ezek a hangulatképek természetesen a mélyebb jelentést dajkálják, akörül létesítenek „holdudvart” — ahogy mondani szokás. Már a legelső (itt legelső) elbeszélésében, az *Ocsúdó lelkekben* is így van. Az írástudatlan révész nem akar már tanulni, de az ismeretlen utas személyes varázsa és szívóssága eredményeként végül mégis elkezd. A viszony itt is rejtelmes, mintha szerelmesek közeledéséről volna szó. S mikor a befejező kép a kis révész ház fényeit idézi, ilyen határozottá válik a jelképeség: „A kicsiny ház két ablakszeme lent csillogott a tavon, kissé sápadtan, de magabiztosan, mert a gyenge fény is áttöri az éjszaka feneketlennek vélt sötéttségét.”

S alig van ebben a kötetben olyan történet, melyből az intonálásnak, a ráhangolásnak és a konzekvencia sejtetésének ezek a lírai hangoltságú strófái hiányoznának. Olyan erős ez a földolgozó, reflexív hajlam, hogy ahol a történet a maga nyers mivoltában talán egyneműbb lenne, ott keretbe ágyazza a cselekményt, hogy vele „írói viszonyt” létesíthessen. Tanulságos példája ennek az *Achilles sarka* című elbeszélés, mely egy hajcsárjellemű szövetkezeti vezető módszeres lezüllesztésének igen érdekes és hiteles történetét ágyazza keretbe

Szerencsés fejlemény, hogy a jelenben fogant témák közelebb tényei, érdesebb valósága ellenáll e lírizáló, pszichológizáló hajlam expanziójának, s a meghatódás mellett az ironia aspektusait is kinagyítja. Ennek köszönhető a stráfkocsiseskülvő rusztikus varázsa, a fuvarosérzelmek zubolyi bárdatlanságának ilyen meglepetése: „A gumirádlis és mögötte a stráfkocsi a két muraközivel szépen odaállt a templom elé. Matyi elég bizonytalanul lépkedett, de azért fölkapaszkodott a nagytemplom lépcsőjén, és iparkodott is, mert mögötte érezte a Sebőköt. Benn, a templom sötét hajójában a nehéz, hűvös, tömjénes szag még nehezebbé tette lélegzetét, de a gyomrában gyulladt tűz arrafelé hajtotta, ahol a lámpák égtek.”

Ez a nyersebb, humortermő látás azonban csak akkor érvényesül fesz-telenül, ha a régi világ urait ábrázolja (*Keserű almamag*), vagy a letűnt rendben eltorzult emberi stílust (*Corporatio Theresianum*). Ilyenkor azonban le is egyszerűsíti a képleteket, pontosabban szólva: ilyenkor is lírízál, az egykori szociográfus indulatának logikája szerint, vagyis a leleplezés jegyében. Tiszteletre méltó következetességgel tehát, de a történelem ítélete nyomán kialakult új lelki fejlemények így óhatatlanul homályban maradnak.

Igazában azok az öregek állnak hozzá közel, akiknek arcáról egy né-héz élet nyomait olvashatja le, s akikről szólva saját líráját is kibontakoz-tathatja. Második novellás kötetének ez az újdonsága. Meglepetés annak, aki Lévay Endrét elsősorban szociográfusként ismeri.

Dér Zoltán

(7 Nap, 1981. december 25.)

AZ EMBERI NAGYSÁG KIS KÖNYVEI

Almási Gábor szobrászművész önéletrajza (*Szobortalan égaljról jöttem*) utóbbi napjaimnak egyik legfontosabb, eszméletető olvasmánya. Mi minden belefér egy ilyen szerény, kicsi könyvbe, hogyha nem a túlméretező elfo-gultság, hanem az emberi és művészi becsületesség, egyszerűség igényével írták! A szabadkai Életjel miniatúrkiadványainak sorában ezt a harmincha-tos sorszámú könyvecskét nyugodt lélekkel odahelyezném bármelyik kisisko-lásunk asztalára is, mert igazmondó ember, kiváló nevelő idézi benne éle-tét, s még mesélni is tud. Az a fajta megmutatkozás ez, ahogyan szüleink, nagyapáink eleven társalgásait hallgattuk a családi asztalt körülülők egykori közösség meghittségével. A mellbe ütő rádöbbenések, életre szóló hatások, egyéniséget alakító részletek vallomásos kis könyve ez. Pedig a szerzője így vall: „Vannak művészek, akik szeretnek írni is. Bár az én barátságom a betűkkel korán kezdődött, de ebből nem az írás szenvedélye, hanem csu-pán a könyvek szeretete maradt meg. Ma is azt vallom: inkább tíz szobrot faragni, mint egy önéletrajzot írni.”

Amikor gyermekkorának tájaira szalad vissza az emlékezete, pontosan megtalálja az egész életút jelképségének epizódját; azt az emlékekből föl-sejlő, döntően magunkban hordott megbizonyosodást, ami nélkül nincs kez-det és nincs folytatás: „Vacsoránál ültünk, utoljára vacsoráztunk együtt apámmal, aki katonaruhába volt öltözve, s másnap indult a frontra. Kínos csönd volt a családban, amit a családfo távozása idézett elő. Mindenki hall-gatott. Nekem az asztalnál egy tintaceruza került a kezembe: a hegyét a számba vettem, s az anilin ráolvadt a nyelvemre. Keserves sírásom szakí-totta meg a csöndet. Apám törölgette zsebkendővel a nyelvemet és csití-tott. A kínos emlék ellenére a ceruzának mint rajzoló- és írószerszámnak a szerelmese lettem...”

Bogaras, Völgyes, Orom tanyavilága, a Nagyút szélén álló iskola, majd az adoriáni verekkor — mind-mind érzékletesen megírt részlet ebben az önéletrajzi vallomásban; amikor arról ír Almási Gábor, hogyan kocsiptak be Zentára, Csantavérre vagy Szabadkára a sokszor majdnem tengelyik éró sárban, vagy amikor a völgyesi kovácsműhely előtt ámuló egykori kisgyere-keket idézi, s a régi aratásokról mesél — ilyenkor mindig az ötlík fel az em-berben, hogy mindez elsősoráng gyermekirodalmi olvasmány is lehetne. Gyer-meklapunk idézhetné, könyvkiadásunk használhatná fel.

És nem csak ezzel az Életjel-könyvecskével kapcsolatosan jut ez eszünk-be. Sok-sok olyan mű jelent meg ebben a sorozatban, amelyeknek szülőfájra és gyermekkorra visszazaladó vonatkozásai valósággal kínálkoznak, hogy egy kiadó-szerkesztő gyermekirodalmi kiadványt készítsen belőlük. Ezek volnának azok az ifjúsági kiadványok, amelyeket nem várhat kényelmes író-asztal-perspektívából a szerkeztő: neki magának kellene megszerkesztenie őket. A vajdasági képzőművészek már megjelent életrajzai (Balázs G. Ar-őpád, Hangya András, Baranyi Károly, Farkas Béla); színművészeink, íróink

vagy forradalmáraink életútja egyként megérdemelné az ilyen vizsgálódást, hogyan és miképp készülhetne belőlük ifjúsági könyv. És ha lemondanánk is az ilyenfajta szerkesztésről, akkor is példamutatás ez a kis könyvsorozat — hasonló vállalkozásokra. Amikor például Garay Béla önéletrajzában (*A kulisszák világában*) az első színházi est élményének leírását olvassuk, vagy a századfordulói Szabadkán, a régi Széna téren lefolyt cirkuszi játék színes epizódját képzeljük magunk elé — mindezt gyermekeknek szánt olvasmányban is oda tudjuk képzelni. Ferenczi Ibolya nemes egyénisége, színművészetünknek, színpadi beszédünknek ez a kivételes értéke hasonlóképpen kívánczodik ifjúsági könyvbe, amint Burkus Valéria szép Életjel-könyve (*Ibolya*) annak idején jelezte is már. Hangya Andrásról igaz és fontos könyvet írt ebben a sorozatban Gajdos Tibor (*A csillagos homlokú* címmel), de talán nem is várhattuk ez alkalommal, hogy kellő mértékben és elmélyültséggel időzzön a művész falusi gyermekkorának fejezeténél. Legfeljebb remélhetjük, hogy a roppant mélyről jött, önmagától mindmáig csupán rajzokban, festményekben valló Hangya András egyszer még megajándékozza vajdasági kis olvasóinkat életének, s főképp gyermekkorának elmondásával.

Majdnem húsz éve már annak, hogy egy kötetbe soha be nem kerülő Laták-verset olvastam a Magyar Szó gyermekrovatóban: *Csendes költői levél* volt a címe, s „egész évre szóló jókívánságok helyett” küldte a költő Hangya Andrásnak, Zágrábba. Ennek a versnek már a kezdő hangvétele is jelzi, hogy a vajdasági proletársorsból induló Laták István és Hangya András gyermekora egybefonódik:

*Téged és engem mezők virágai közül
hoztak el anyáink városi terekre.
Együtt kerestük a pillangós kültelek
csodáit, s a halált is látnuk remegve...*

*Tereád koccintunk magános kettesben, ha
villámjelekkel büszke híred szétszalad.
Emlékszel még a nyiszlett, édes akácokra?
Sok kacatos udvar milyen színeket ad!
Nevetnek-e még ránk kőborló tavaszban
a sömléki esetlen, kócos ecetfák?*

És a többi lehetőség: Kosztolányi Dezső gyermekkorának könyvét például (az eddigi részmunkák jelzik) joggal várhatjuk még Dér Zoltántól.

Almás Gábor szép könyvének olvasása nyomán született ez a felvétel. Amikor a szabadkai Életjel hívására, 1968 júniusában, Fekete Lajos ellátogatott hozzánk, akkor jugoszláviai irodalmi korszakán kívül egy másik, balladás kötődésről tett említést: Vlajkovacról, Bánát déli szögletében arról a falucskáról, amelynek temetőjében egy rég besüppedt sír van — az édesanyjé... Később az Életjel sorozatban megjelent könyvecskéjében elmondta, hogy ennek a kis falunak a látomása a múltba merült évtizedek során fel-felbukkant előtte — „napi munkában, terveimben, s a hétköznappokkal való küzdelmeimben éppen úgy, mint versalkotó kedvem leglázásabb pillanataiban: mert anyát szeretni erős szeretet”.

Erről szól Fekete Lajos egyik költeménye, a *Vers halott anyámról*, melynek bevezető sorai is torokszorogatóan íteniek, vajdaságiak:

*„Nehéz, bánáti, fekete földben
porladoz finom asszonyi csontja;
talán fűzfa zöldül a sírja tövében,
talán akácfa nőtt ki a szívéből,
s az akácvirágról tavaszi méhek
hordják a mézet a vlajkovaci
szerb gyerekeknek. — Mindegy, éltemben
anya volt, s holtjában az maradt...”*

Az 1930-ban írt vershez a következő, hasonló mélységű vallomást, csatolta a költő — majd négy évtized múltán: „Igen, az a darab fekete föld az én folytatásom, a vajdasági irodalomból sarjadt, virágzó jugoszláviai magyar irodalomban (...) Egykori költői indulásom tájait oly sok idő után újra bejártam s fogadalmat tettem: a hűségért hűséggel fizetek. Legyen ennek záloga ez a könyvecske, amelyet ragaszkodó szívem szeretetével adok át azoknak, akik ismernek, akik még részesei voltak a vajdasági irodalomért folytatott egykori küzdelmeinknek; de azoknak is szívesen nyújtom át, akik egy tisztultabb világ szabad embereiként élnek azon a tájon, amelyen én csak bujdosó lehettem.”

Fehér Ferenc

(Magyar Szó, 1982. február 6.)

SZOBORTALAN ÉGALJRÓL JÖTTEM

Vinkler Imre, Balázs G. Árpád, Hangya András, Baranyi Károly és Farkas Béla után még egy jelentős képzőművész, Almási Gábor életútját követhetjük nyomon az Életjel miniatúr sorozatában. Születésének hetvenedik évfordulója és csaknem fél évszázados munkásságát bemutató retrospektív kiállítása alkalmából jelent meg ez a 112 oldalas önéletrajz, amelyben a kiváló szobrászművész szépítés nélkül ad érzékletes képet keserves gyerekkoráról, küzdelmes ifjúságáról, szívós kitartásáról, sikereiről és kudarcairól, művészi kibontakozásáról. Mert hosszú és rögös volt az út, amíg autodidaktából akadémiát végzett, elismert szobrász lett, aki az országban és külföldön több mint száz tárlaton vett részt, s aki vajdasági, sőt jugoszláviai viszonylatban is egyedülálló portrészorokatot alkotott: elkészítette egykori és jelenlegi szellemi életünk legkiemelkedőbb egyéniségeinek az arcmását.

Ebben a kis könyvben egy darab művészetet tárul elénk a műterem falain belül és a falakon kívül: valahol, a mi égboltunk alatt. S ami különösen rokonszenves: Almási Gábor nagyon szerényen beszél magáról és munkásságáról, mintha keze alól nem olyan remekművek kerültek volna ki, mint amilyen az Ady-, a Petőfi-, a Nador-, az Andrić-, a Muszorgszkij- és a Paganini-portré.

Sokban növeli a könyvecske értékét a részletes bio-bibliográfia, amelyben — az életrajzi adatok mellett — megtalálhatók a tárlatokra és a róluk szóló bírálatokra vonatkozó adatok, valamint a 39 dokumentumértékű kép. (...)

(7 Nap, 1982. február 12.)

CSENDES NAGYSÁGBAN

Hogy mikor indul el és hol ér véget egy művészpálya, az pontatlan meghatározások sorozata abban az életfolyamatban, amelyben a hozott, az esetleges, a „közben” kapott intuíció alakító, döntő tényezőként szerepel. Sokszor a művész számára is csak sejtés, feltevés annak a vezérszálnak az eredete, amely végérvényesen összeköti a művészettel. Egy bizonyos: három kerékkel nem fut a szekér, hiába húz a ló. A komplettség, a bizonyos „negyedik kerék” hiánya mechanizmusképtelenséget okoz. A Pegazus hiába szárnyas ló, ha hiányzik a patkója. A legkedvezetlenebb életkörülményeknek is kettős részarányuk van, mind a megítélés szempontjából — az egyén kibontakozásában —, mind a született képességek fejlődésében.

Eleven igazolása ezeknek a feltevéseknek a „szobortalan égalj”, a feltelesen inspirációszegény közeg, ami végül mégiscsak megadta az első lökést, „talpkövet”: „Felső párkányzata klasszikusan szép alakítás volt ará-

nyos finom tagozással: az egész szekrény felépítése kitűnő arányérzékéről tanúskodott." Ha a továbbiakban volt is törés, ütközés, akadály, az alkotóvéna kisebb-nagyobb kitérőkkel mederre duzzadt, helyét többé nem változtatta, tudatosan alakította a „szélesítés” folyamatát. Így válik a belső alkotókényszerűség művészi produktummá, ami az idő rostájában mozog, leesik vagy fennakad, bizonyos függőségben a „rostafelület” sűrűségével. Mert mi is az öröklött, a gén-ági definíció: művészetszeretetre nevelhetünk, de a művésszé válásban a született többlet a meghatározó. A küzdelmes, kitartó munka a teljesség közelítésének igényével folyik, válik alkotóbázissá.

Almási Gábor önéletírásában marad egy nyitott kérdés: A beérkezés, a „szoborteli égalj” mennyire áll közel a teljességhez, az igazi, szimbólum nélküli valósághoz? Mert „fel nőni”, csendes nagyságban maradni a legritkább, de a legvonzóbb művészi magatartás. Ezt érezzük Almási Gábor önéletrajzában, munkásságában, életművében. Mi a művész vagyona? Az, amit megalkotott, és amit még életében átad, hátrahagy korának, az utókornak, a mindennemű kifosztottság érzése nélkül. Ez több mindennél. Az önmagában zajló kétségek, gyötrődések rejtetten maradnak a világ előtt. Minden alkotó művészen működik egy fárosz, amely meghatározatlan távolságra szórja fényeit, irányítja, működteti alkotóképességét. Az égalj megtelik fényvel, hogy bevilágítsa, megvilágítsa a szobrokka! benépesült hazai tájat.

Ez lenne a koncepciója Almási Gábor önéletrajzában, amelynek megírásáról így vall: „Életünk marad egy tanulság, mely lehet, hogy példa az utánunk jövőknek.”

Baranovszky Edit

(Üzenet, 1982. április)

Raffai Tünde

Faragó Ibolya

LÁTOMÁS A FENNSÍKON

Csaknem húsz év után ismét verseskötettel lépett olvasói elé Urbán János. Pedig költőként indult, s munkásságának első három könyve verseket tartalmaz (*Életjel*, 1953; *Almok a Tiszánál*, 1955; *Fölszakadnak a felhők*, 1958). Csak ezután, 1960-ban jelent meg első elbeszéléskötete, a *Koldusjáték*. Ezt követően azonban többnyire prózai műveket publikált: gyermekeknek és felnőtteknek szóló novellákat, forradalmárportrékat, munkásmozgalmi krónikákat, bár tíz évvel ezelőtt egy kantátát is írt Varga Péterrel együtt a Szabadkai Népszínház számára. Ez az átlagolvasóban azt a látszatot kelthette, hogy hátat fordított a költészetnek, mert meglehetősen ritkán közölt egy-egy verset lapjainkban, folyóiratainkban.

Ezért is jelent most kellemes meglepetést, hogy az *Életjel* Könyvek 26. köteteként megjelent *Látomás a fennsíkon* nem kevesebb, mint száz verset tartalmaz. Közülük olyan antológiaértékeket, mint amilyen a tankönyvekben szereplő *Anyanyelvem* és az adai Cseh Károly iskolának ajánlott *A tudáshoz*. A százoldalas, tetszetős kiállítású kiadvány hat ciklusából szinte teljes képet kapunk Urbán János két évtizedes költői fejlődéséről. Az elsöben szerelmes versek kaptak helyet. Az *Utirány* — amint azt a fülszöveg mondja — a tudatos osztályharcos költőt revelálja. Az *Aranynapban* ars poeticáját fogalmazza meg. Az *Oldott igazsággal* a különböző alkalmakra írt verseit foglalja magába. Külön kell szólni a két utolsó részről, mert mindkettő arról tanúskodik, hogy valami új kezdődik Urbán János lírájában a legutóbbi években. Az előbbi ciklusokba került műveivel lezár egy jelentős pályaszakaszt költészetében, a *Pusztató* darabjaival viszont megnyitott egy oldottabb formájú, személyes érzést és hangulatot kifejező újat elképzelt költői munkásságában. Ezért nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy a *Látomás a fennsíkon* jelentős állomás, mérőöldkő a költő munkásságában. Nem hiányozhat tehát tisztelőinek a könyvtárából, de azokéból sem, akik figyelemmel kísérik irodalmi életünket és számon tartják annak értékeit. (...)

(7 Nap, 1982. éprilis 9.)

„LÉPTEID HÜLT FÉSZKE...”

Urbán János utolsó verseskötete (*Fanyar szüret*) kerek két évtizede jelent meg. Azóta sórványosan jelentkezett lírai alkotásokkal a lapok, folyóiratok hasábjain. Úgy rémlett az olvasónak, a prózában találta meg a megnyilatkozás megfelelőbb formáját. A szépprózával párhuzamosan érdeklődését, munkája tárgyát a *Tűzszívet* két hatalmas kötete jelzi: mérőöldkő munkásmozgalmi kutatásunkban; kutatók hadrendjét pótoló egyéni kutatómunkájának maradandó emléke.

A látszatot cáfolja meg nemrég megjelent új verseskötete: a szerző egyéb irányú tevékenysége mellett nem szakított a lírával. Urbán János sohasem volt a harsány megnyilatkozások képviselője sem a tartalomban, sem a formában. Az új kötet hangvételére is a költői alaptermészet nyomja rá a bélyegét. Az én-líra szemérmes megnyilatkozásai ezek akkor is, ha a magánélet érzelmi rétegeiről, ha a közélet jelenségeiről énekel. A kötet hat ciklusa az érzelmvilág megannyi területéről vall. A *Szél cirógat* ciklus a korosodó férfit elkíséző szerelem, az asszonyhoz, a Nőhöz fűződő viszony halk rezdüléseit tartalmazza. Szenvedélyes lobogás nélküli halk nosztalgiaja Szabó Lőrinc hangjára emlékeztet kevesebb intellektualizmussal, de több tájba ágyazott képpel:

*Ez a néma vizparti sétány,
tévelyeg, visszavár az égtáj,
mint vándorban a végső akarát,
hamvas szerelem, szólítalak:
jöjj felém, — újra láthatod,
a lombok alatt veled vagyok.*

Varga Endre

Baranovszky Edit

A formagond, a vers zenei lehetőségeit végletekig kihasználó költő mutatkozik meg az *Eltévedt vasárnap* című költeményben. A népdal és a virágének könnyed bája lengi át a verset. Altalában a kötet lírai anyagára jellemző a csiszolgatási kedv: a hagyományos versformán belül zengetni úgy a nyelvet, hogy a tartalmi-hangulati elem minél jobban visszhangozzék az olvasóban. A szerző megtalálja formakísérletek nélkül is a maga újításának módját a tömörítésben, a metaforikus képszerűségben:

*A csönd falán
A csönd egymást,
vagy azt a másit.*

Az *Útirány* ciklus versei társadalmi valóságunkhoz kötődnek. Nagyon találóan tartom a ciklus címét: a költőt körülvevő világ visszásságaiban, ellentmondásaiban a lélek sokszor nehezen igazodik el. Élvtársak, barátok sora tűnik el mellőle; a tájban a múlt lüktet; amerre néz, amerre megy, a tárgyiasult világban a mozcgalom emlékei bukkannak fel benne. Ez világos, letisztázott. Minden a helyén van, helyére tette a történelem. Az *Aranynap* darabjai azonban már a forrongást, az útkeresést vetik fel látomásos, kesernyés, néha a groteszk eszközeivel. A próbált munkásmozgalmi harcos azonban József Attila-i törvényismerettel keresi az útirányt:

*Itt van a kor, a forróvérű állat,
békíti bennünk az önvizsgálat.*

A törvénytudóknak könnyebb volt a dolguk, amikor a jövő mérnökeiként tervezték a társadalmi haladást. A valóság azonban sokkal bonyolultabb, minthogy szimplifikálva lehetne hurrázni. Az ellentmondások előtt sokszor néha érthetetlenül áll meg az ember. A forgatag, a tülekedés nem danse macabre vajon?

*Citera, tárogató s cimbalom:
tébolyba veszett pajzán alkalom.*

.....
*Itt a tájék halálba táncoltat,
tüzes évszak, megannyi gyászos nap.*

Rezdül a lélek a forgatagban, hangot ad. De nincs kiábrándultság, csö-
mör, csak észlelés, halk megvetés. A jelenségek bonyolult áttételességgel
kapnak hangot. A szokatlan képek, groteszk szituációk fokozzák a költemé-
nyek asszociációs erejét. A földön kúsó konkrétság helyett, a napi jelensé-
gek észlelése helyett elvont általánosítások mély nyomai elemezhetőek ki az
érzelmelek mélyrétegeiből.

Valahogy nehezen tudom különválasztani az előző ciklustól az *Oldott
igazsággal* lírai darabjait: nem úgy kapcsolódnak, hogy a téma folytatódik,
hanem abban, hogy az elvontság éteri emelkedettséget kap. Zsoltáros-szép
lírai költemények sorjáznak, mint *A tudáshoz*: „Emelj fel minket, tudás! /
Emelj fel úgy, mint édesanya gyermekét...”

Ódai emelkedettségével a vajdasági és az újabb magyar líra legszebb
darabjai közé sorolom ezt a költeményt. Az *Anyanyelvem* már megjelent
soraival együtt a költő opusának legszebb darabjait is képezik. Az utóbbi
megjelenése óta számos gyűjteményben, tankönyvben megjelent. Nem hiába:
a legmélyebb és legáltalánosabb emberi érzések és sorsproblémák szólalnak
meg benne tiszta csengéssel. A gondolatok tisztasága és emelkedettsége rit-
ka szép formában emeli reprezentáns műalkotássá ezeket a lírai vallomá-
sokat.

Az *Érett idő* ciklus lírai termése a társadalmi erkölcs kérdéseit fesze-
geti. A szerző sokat tapasztalt, sokat látott és lát: nem megy el közönyösen
a jelenségek mellett; morális emelkedettségét szilárd hite képezi. Erről a
pozícióról vall a benne felmerült kérdésekről és foglal állást tapasztalatai-
ról. De nem a moralizáló, a nyers didaktizáló szándék szülte ezeket a vallo-
másokat. A közönyt nem ismerő ember rezdül tapasztalataira anélkül, hogy
saját erkölcsi normáit igyekezne másokra kényszeríteni. A tájékozódott em-
ber módján azonban nemcsak a mi kis világunk foglalkoztatja. Világméret-
tűvé dagad az érdeklődés: korunk nagy problémái is megszólalnak, lírai ké-
pekben sorjáznak szemünk előtt.

Említettem már a szerző tömörítő szándékát. Régebbi, főleg akusztika-
i eszközökkel építkező költészete helyett e kötetére a metaforikus képi
építkezés jellemző:

*Ki teremtett lezuhant meséket?
Itt bent figyelek az osztozókra.
Tapintásommal végre elérlek,
a kimért, megfontolt forradalmak
szerelmes szeretése, megbolygatva,
újra eszméli hívó hangodat.*

Jó, hogy ez a kötet megjelent. Nagyon jó. A költőnek, hogy hosszú
lírai hallgatás után végre az olvasó elé kerülhettek az elmúlt évtizedek lírai
vallomásai. Hogy kierielt, csiszolt költészettel mutatkozhat be. Hogy a ha-
gyományos formában is megmutathatta a nyelv újjáteremtésének lehetőségét.

Az olvasónak, hogy azt a rikta költészetet kapja, amelyben a pillanat-
nyi lírai reflexiók, impresszionista képek helyett valóságunk problémáinak,
sorskérdéseinek költői transzformációival találkozhat. Urbán János ahhoz a
kiveszőben levő költőj alkathoz tartozik, akit a magánélet problémái mellett
a társadalmi lét kérdései sem hagynak hidegen. Nincs ebben az alapállás-
ban váteszi megatartás, de a mozgalmi ember érett, költői reakciója a lírai
termés tudati absztrakciók formájában.

Horváth Máttyás

(Üzenet, 1982. április)

ÚTRAVALÓ

Köztudott, hogy az Életjel miniatúrsorozatának a hagyományápolás az elsődleges feladata. Most megjelent, sorrendben 37. kötete is ezt a célt szolgálja. Szabadka gazdag művelődéstörténeti hagyatékának újabb adaléka Toncs Gusztáv és Loósz István húsz, 1885 és 1918 között írt pályamű-értékelése a főgimnázium tanulóinak irodalmi munkáiról, amelyek ugyan még nem kerültek elő, de a róluk szóló bírálatokat Magyar Lászlónak sikerült szívós kutatómunkával összegyűjtenie a szabadkai levéltárban és felfednie a jelíges dolgozatok szerzőit.

Fontos ismeretekkel gazdagodunk ennek a 80 oldalas könyvecskének a jóvoltából, egyrészt mert megismerhetjük a két tudós tanár gondolatait, másrészt pedig mert a pályaművek között van Kosztolányi Dezső és Csáth Géza néhány írása is. Ezekről mindaddig csak az iskolai évkönyvekből tudtunk, most viszont lehetőségünk nyílik arra, hogy lássuk, miként vélekedtek róluk a majdani neves írók egykori tanárai. A gyűjtemény betekintést nyújt volt gimnáziumunk századvégi és század eleji életébe, képet fest arról, milyen élénk irodalmi élet folyt városunkban. Emiatt a kiadványnak helytörténeti értéke is van, amelyet a készülő városmonográfia írásakor is hasznosítani lehet. (...)

(7 Nap, 1982. február 12.)

ÚJABB MOZAIKKOCKA

Részben háládatlan feladat a levéltáros, a történész és a múlt írott emlékei kutatójának munkája, amikor számtalan dokumentumot, iratot kell — sokszor néha a tárgyhoz nem kapcsolódót is — átböngésznie, amíg a le-tűnt korok emberének jellemére próbál következtetni, aki bizonyára nem is gondolt arra, hogy valaha egyéniségére kíváncsiak lesznek, papírra vetette gondolatait.

Részben háládatlan, viszont a számtalan adat erjed, s előbb-utóbb ke-rek önálló egészévé érlelődik. Ilyen önálló egészévé érlelődött munkát tarthat kezében az olvasó, ha figyelemre méltatja az Életjel Miniatűrök 37. kötetét.

Anyagát Magyar László, a Szabadkai Történelmi Levéltár munkatársa gyűjtötte össze, s a bevezetőt és a jegyzeteket is ő írta. Az *Útravaló* a szabadkai főgimnáziumban 1885 és 1918 között díjazott irodalmi pályaművek értékeléseit tartalmazza.

Jómagam is a gimnázium falai között kaptam „útravalót” az élethez, s már ezért is külön örömmel fogadtam e munka megjelenését, amely fel-lebbenti a fátylat Szabadka századforduló előtti és utáni szellemi életének egy-egy jelenetéről.

A gyűjtő a bevezetőben ismerteti az alapítványok eredetét, történetét amelyek önálló alkotásra serkentették a főgimnázium tanulóit. Rövid jellemzést kapunk a nevelés ideológiai irányzatáról, a főgimnázium mint nevelőintézet profiljáról. Ezt követi a pályamű-értékelések sora, jegyzetekkel ellátva.

Különösen jelentősek Kosztolányi Dezső és Brenner József (Csáth Géza) pályaműveinek értékelései, amelyek újabb fényt vetnek ifjúkori működésükre.

Sajnálatos, hogy maguk a pályamunkák nem kerültek elő, valamint hogy hollétük is ismeretlen. Remélhetőleg idővel mégiscsak előkerülnek majd az iratkötegek homályából.

Az sem megvetendő azonban, hogy kik írták, illetve bírálták el ezeket a pályaműveket: Toncs Gusztáv, Loósz István, Bibó-Bige György, Mérey

Agost és a főgimnázium tanári kara tagjainak nevével találkozhatunk, mindazokéval, akik Szabadka szellemi életében mérvadó szerepet játszottak a századforduló előtt, alatt és után.

Magyar László munkája egy újabb mozaikkocka múltunk megismerésében s legyen „útravaló” további munkánkban.

Dr. Vékony László

(Üzenet, 1982. október—november)

ELETJEL SZABADKARÓL

Hosszú évek óta rendszeres színházi tranzitjárat közlekedik Szeged és a jugoszláviai Szabadka között. Déli szomszédjaink, a Népszínház társulata, hozott már klasszikus és modern drámát, magyar és más nemzetbeli szerzőjét, ekkora hírverés azonban nem járt előttük, mint most. (...) A magyarázat kézenfekvő: rockoperát játszanak, a hazájukban példátlan sikerszerűt megért *A zöld haju lány* címűt.

S ha már az ifjú szabadkai színjátszóknál tartunk, akik föltehetően magyarországi fiatal kollégáinknak *Sztárcsinálók* című rockoperai babérait pályáznak Szegeden, hadd tegyünk említést az idősebb szabadkai színészgenerációról. E vendégjáték apropóján jutott el szerkesztőségünkbe — jeles szegedi karakterszínész, Gémesi Imre jóvoltából — Garay Béla könyve, a *Festett világ*, az *Eletjel* Könyvek sorozatból, a szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyletem 1977-es kiadásában. E mindössze 300 példányban napvilágot látott kötet szerzője, a ma 86 éves Garay Béla, hírneves rendező, színigazgató, színész és színépedagógus. Állami- és Sterija-díjjal kitüntetett mű-

Muzsikus-palánták

Bodrogvári Csilla

vész. S lehet mondani, hézagpótló gyűjtést végzett a vajdasági és szabadkai színészet múltjából, de az összmagyar színészetéből is. Ötvenhat ismert művész miniatűr életregényét fűzte csokorba, akik közül nem egy a magyar fővárosban bontakoztatta ki tehetségét, vagy éppen Szegeden is játszott, ám valamiképpen Szabadkához, illetve a Vajdasághoz kötődik születése, szerződése vagy éppen csak átutazóként, vendégjátékai kapcsán. Prielle Kornélia, Kabos Gyula, Antonije Hadžić, Latabár Kálmán (az idős) és mások lexikális adatokkal ellátott élettörténetei az egymás mellett élő népek színházkultúráját is föltárják. Bizonyoságul, hogy déli szomszédjainknál a magyar, a szerb és a horvát színjátszás csaknem párhuzamosan fejlődött, a színpadi szerzők, műfordítók, színművészek már a múlt században megtalálták az egymás felé vezető utat, és testvéri együttműködésük rendszerint igen termékenyítő hatású volt. Akárha Balázs Béla álma valósult volna meg, évtizedekkel korábban; Szeged szülötte ugyanezt a jövőt szánta — a szabadtéri játékoknak...

N. I.

(Délmagyarország, 1982. május 29.)

A KINEMATOGRAFIA ÜTTÖRÖJE

— Könyv Lifka Sándorról —

Sokáig kellett várni arra, hogy megírja valaki Lifka Sándor életének történetét és összefoglalja munkásságának jelentőségét. Brenner János, a 7 Nap egykori filmrovatának szerkesztője ugyan már évekkel ezelőtt vállalkozott erre a feladatra, hozzá is kezdett az anyag gyűjtéséhez, de feldolgozását egyre halogatta, mert sem a szabadkai, szegedi, zágrábi és ljubljanai könyvtárban, sem a belgrádi és budapesti filmarchívumban nem talált olyan adatot, amely azt igazolta volna, hogy Jugoszláviában Lifka Sándor készítette az első filmeket. Nem azt akarta tehát bebizonyítani, hogy ő volt az első olyan ember, aki tudatosan, vetítés céljaira készített filmet. Mint mondja, konokul bízott abba, hogy előbb-utóbb rálel, ha nem is konkrét bizonyítékra, legalább egy újságcikkre, amelyben egy század eleji kolléga szerint a közönség jól szórakozott azon, hogy viszontlátta magát a vásznon Lifka Sándor filmjében.

Jóllehet ilyen beszámolóra nem bukkant, a messzi vidékeken ismert szabadkai mozitulajdonos halálának harmincadik évfordulója jó alkalomnak bizonyult arra, hogy közvétegye mindazt, amit vele kapcsolatban sikerült megtudni, összegyűjtenie. Ez pedig nem kevés, s minden bizonnyal elegendő ahhoz, hogy némileg korrigálja a jugoszláv filmgyártás történetét. Ugyanis mindmáig úgy tudtuk, hogy az első hazai filmet Milton Manaki bitolai fényképész készítette 1905-ben vásárolt kamerájával, Brenner János viszont kinyomozta, hogy Lifka Sándor már 1900-ban és 1904-ben vett ilyen gépet és lefényképezte vele Ferenc Józsefet, s önéletrajzában azt írja, hogy 1901 óta mindenütt, ahol megfordult, szalagra rögzítette a várost, az embereket. E monográfia szerzője tehát, ha közvetve is, de igazolja feltevéseit: nem a szultán Bitolába érkezéséről 1911-ben forgatott Manaki-film a jugoszláv filmgyártás első műve, mert ezt megelőzően Lifka Sándor már több rövidebb-hosszabb filmet készített. Hogy melyeket, azt ugyan nem sikerült pontosan megállapítania, de azért vállalkozása mégis eredményesnek tekinthető, mert hátha valakit további kutatásra ösztökél.

Az Eletjel Miniatűrök 38. kötetének értékét csak növeli, hogy — pontos életrajzi adatok és a Lifka-filmek felsorolása mellett — tizenkilenc, többnyire dokumentumértékű képet is tartalmaz. Ezáltal újabb hasznos darabja ennek a sorozatnak és sokban hozzájárul Szabadka század eleji szellemi életének alaposabb megismeréséhez.

(7 Nap, 1983. január 14.)

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI ÉRTEKEINK TUDÓSÍTASA

„Elt valahol Európában egy fiatalember, akit Lifka Sándornak hívtak, aki tán jobban hitt a filmezésben, mint annak három legnevesebb föltalálója: Edison és a Lumière testvérek... amíg az első üzletet, a másik kettő attrakciót látott benne, Lifka fáradhatatlan kitartással fogott hozzá népszerűsítéséhez.” Brenner Jánosnak, a 7 Nap újságírójának mesészerűen olvasmányos kiskönyvéből idéztem, amely azonban nagyon is rideg, meghökkenítő tényekről beszél. Nemcsak európai viszonylatokban elemezve mutatja be Lifka Sándor munkásságának jelentőségét, azt, hogy a filmezés feltalálását követő első évtizedben felismerte az ismeretterjesztésnek, a kordokumentumok megőrkítésének és a szórakoztatva nevelésnek óriási lehetőségét. S nemcsak felismerte, hanem teljes odaadással, anyagi befektetéssel — életcéljának tekintve — minden tőle telhetőt meg is tett érte. Jugoszláviában elsőként készített filmeket. Művelődéstörténeti jelentőségű filmszalagjai sajnos elégték, s ezzel eltűntek a filmkészítésben betöltött elsőségének legfőbb, legközvetlenebb bizonyítékai is.

Brenner János újságíró arra vállalkozott, hogy több évi kutatómunka árán megfelelő dokumentumokkal bebizonyítsa, hogy a jugoszláv tájakról és emberekről az első filmeket — az eddigi lexikoni adatokkal ellentétben — nem Milton Manaki macedón fényképész készítette, hanem Lifka Sándor. Sajnos az egykori újságírók nem mélyültek el a Lifka mozi műsorának tartalmában, s elsiklottak amellett a tény mellett, hogy Lifka saját készítésű, helyben forgatott filmeket is vetített. A kis könyv szerzője, amikor a belgrádi filmmúzeumban őrzött még 1900-ban és 1904-ben vásárolt Lifka-kamerák és néhány megmaradt film után érdeklődött, nem talált megértésre. A jelek szerint lezártnak tekintik azt a dossziét, amely a jugoszláv filmezés kezdetéről szól.

Lifka Sándor munkásságáról az utókor tehát méltatlanul elfeledkezett. A bácsszőlősi egykori családi házon leleplezett emléktáblán kívül most az Életjel szerkesztésében közreadott Brenner János-kiskönyv nagymértékben elősegíti művelődéstörténeti értékeink tudatosítását és szélesebb körű megbecsülését.

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1983. január 24.)

TALLÓZÁS

(...) Nemrég kézhez kaptam szabadkai kollégánknak, Brenner Jánosnak, a 7 Nap munkatársának kis könyvét. Az Életjel sorozatban adták ki talvaly. Címe: *A kinematográfia úttörője* (Lifka Sándor élete és munkássága), megjelent a szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyletem kiadásában, Lifka Sándor halálának harmincadik évfordulóján.

A szerző intenciója az, amint a dedikációban jelzi, hogy bebizonyítsa: Lifka Sándor volt Jugoszlávia első filmese. Egykorú feljegyzések szerint Lifka 1900-ban (!) filmfelvevő gépet vásárolt magának Párizsban s azzal Gödöllőn szalagra vette a császári pár látogatását.

Ime, mit írt ekkori életéről maga Lifka:

„Nemcsak készen vett filmeket játsztunk, amerre jártunk, hanem volt saját felvevőgépünk is, amellyel minden nagyobb városban készítettünk felvételeket, s azokat már néhány nap múlva bemutattuk a publikumnak. Ezekkel a saját filmfelvételeinkkel három arany-, és két ezüstérmet, valamint néhány dicsérő oklevelet nyertünk.” Ugyanis a Lifka család tagjai kezdetben vándormúzeumukkal járták az országot és külföldet, voltak a többi között Romániában is, később Lifka testvére Linzben és Salzburgban állandó mozit létesített. Sándor 900 férőhelyes sátrat építtetett Szabadkán. A két fivérnek kezdetben 500 méternyi filmszalagja volt, s hét film képezte a műsorukat.

Lifka Sándor, bárhol ütötte fel sátrát, mindenütt előadásainak nevelő, ismeretterjesztő célját hangoztatta. Diákelőadásokat szervezett az ifjúság számára. Csak előbb meg kellett, el kellett ehhez nyernie az iskolák igazgatóságának jóváhagyását. S előadás után pedig megkérte a pedagógusokat, írják be a naplóba véleményüket. Ime, egy bejegyzés: „A szabadkai városi magyar főgimnázium alulírott igazgatósága bizonyítja, hogy ezen tanintézet 274 növendéke a Lifka-féle mozgóképelőadást mai napon megtekintve, ott tanulságosan szórakozott. Szabadka, 1905. szeptember 23. Kosztolányi Árpád igazgató.”

Minden adat arra utal, hogy Lifka Sándor készítette hazájában az első sikeres játék-dokumentumfilmet *Egy csepp útja* címmel. Felvevőgéppel, amerre csak járt, dolgozott. Erdélyben például egy népi játék-szokást vett fel. Amikor behívták katonának, mint hadi felmíradós működött. Később pedig moziójával foglalkozott meg filmforgalmazással.

Sajnálatos módon filmjei közül nagyon kevés maradt meg.

Lifka Sándor síremlékén, a Bajai temetőben, ez a felirat olvasható: „A kinematográfia közép-európai megismertetője”.

Egy volt azok közül, akik Európának ezen a részén megértették az idők szavát, felismerték, mit jelenthet a kultúra szempontjából a film. S talán úgy igaz, hogy ő volt Jugoszlávia első filmese, aki tudatosan, vetítés céljaira készített filmet.

Nem hiábavaló az úttörőkre emlékezni, emlékeztetni.

Reisz Katalin

(Igazság, 1983. június 28.)

Hegedűs Agnes

AZ ÉLETJEL ESTÉI

Rendkívüli (354.) szám

Életjel

1978. X. 26.

Szerkeszti a szerkesztő tanács: Barácius Zoltán, Brenner János, Dér Zoltán, Gyollay Mihály (felelős szerkesztő), Horváth Emma, dr. Horváth Mátyás, Krekovicz Ferenc, Lévy Endre, Miskolczi József, Molcer Mátyás, Gojko Novaković, Palusek Béla, Pataki László, Petkovicz Kálmán, Szilágyi Gábor, Urbán János

A MULANDÓSÁG CAFOLATAUL

A Csáth Géza Művészetbaráti Kör irodalmi estje

Műsor

1. Hódolat a műsáknak — előadta Gyenes Zita
2. Babits Mihály: Héphaisztosz — elmondta Horváth Militicsi Attila
3. Juhász Gyula: Ars longa — elmondta Gáspár Irma
4. Juhász Ferenc: Emlékezés egy vérző arcú képre — elmondta Pausity Olga
5. Kassák Lajos: Egy kép dicsérete — elmondta Dankó Ágnes
6. Füst Milán: Az új szobrászhoz! — elmondta Juhász Valéria
7. Tóth Árpád: Szavak szobrásza, én — elmondta Lőrinc Erika
8. Juhász Ferenc: Kis vércsepp — elmondta Pausity Olga
9. Illyés Gyula: Költők egymás között — elmondta Tóth Edit
10. Devecseri Gábor: Látni a lelket — elmondta Neisz Ilona
11. Szabó Lőrinc: Hangverseny után — elmondta Neisz Ilona
12. Nagy László: Ki viszi át a szerelmet? — elmondta Dankó Ágnes

Zenei betétek: Buckó György és Mamuzsity László (gítár)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1978. október 26-án, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár emeleti olvasótermében tartottuk meg.

A rendezvény előtt, 19 órakor a Városi Könyvtár földszinti termében megnyílt a két évtizedes tevékenységünket bemutató kiállítás. Bevezetőt Gyollai Mihály és Mirko Gulka mondott

XXI. évf. 10. (355.) szám

1978. X. 28.

SZÁZEZER SZÉP SZÓ

A húszéves élőlútság jubileumi estje

Műsor

1. Megyeri Lajos—Ács Károly: Életjel — előadta a Pro musica kamarakórus — vezényelt Egetó Gabriella
2. Dr. Satai Pál és Marija Simoković köszöntője
3. Gál László: Százezer szép szó — elmondta Pajor Gizella

4. Urbán János: Életjelünk húsz éve
5. Franz Peter Schubert: Geheimes; Frölingstraum; Heidenröslein; Seligkeit; Auf dem Wasser zu singen — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Molcer Mátyás
6. Acs Károly: Emlékezés Szabadkára
7. Csáth Géza: Találkoztam anyámmal — felolvasta Horváth Emma
8. Nyikolaj Vasziljevics Gogol: Egy órült naplója — drámarészlet — Barta Sándor fordítása — előadta Barácius Zoltán
9. Franz Peter Schubert: Variációk egy francia dalra — zongorán előadta Milkó Cora és Bordás Lajos

Szünet

10. Kopeczky László: Csak szó, de még meleg — elmondta Pajor Gizella
11. Verskoszorú — a Csáth Géza Művészetbaráti Kör összeállítása
Percy Bysshe Shelley: Egy mezei pacsirtához — részlet — Kosztolányi Dezső fordítása — elmondta Sziráczy Katalin
Váci Mihály: Szelíden, mint a szél — elmondta Tallós Zsuzsa
Gustav Krklec: Csillagpor — Csuka Zoltán fordítása — elmondta Czifra Erika
Kosztolányi Drzsó: A szegény kisgyermek panasza — részletek — elmondta Póka Éva
Fehér Ferenc: Álom a dűlőutak szélén — elmondta Horváth Emma
12. Fehér Ferenc: Vallomás
13. Miroslav Krleža: Út a paradicsomba — drámarészlet — előadta Barácius Zoltán és Korica Miklós
14. Babits Mihály: Jónás könyve — részlet — elmondta Jónás Gabriella
15. Farkas Ferenc—Weöres Sándor: Rózsamadrigál; Bárdos Lajos: Régi táncdal — előadta a Pro musica kamarakórus — vezényelt Égető Gabriella

Az összekötő szöveget írta Lévy Andre, elmondta Jónás Gabriella

Jubileumi kiadványunk: Életjel évkönyv 3. (1972—1978)

Az előadást 1978. október 28-án, szombaton 19 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (356.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XI. évf. 11. (59.) szám

ANDERSEN MESEI

Pantomim

Közreműködött: Csasznyi Diana, Csehity Katica, Dankó Ágnes, Gyenes Zita, Juhász Valéria, Kerek Edit, Molnár Gábor Marianna és Tóth Edit

Rendező: Horváth Emma

Zenei betétek: Buckó György és Mamuzsity László (gítár)

Az előadást 1978. november 2-án, csütörtökön 10.30 órai kezdettel a Nép kör nagytermében tartottuk meg a Jovan Jovanović Zmaj és a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskola alsó tagozatai számára.

Rendkívüli (357.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XI. évf. 12. (60.) szám

ANDERSEN MESEI

Pantomim

Az előadást 1978. november 3-án, pénteken 20.30 órai kezdettel a pancsovai Ifjúsági Otthon kamaratermében mutattuk be a kisszínpadok tartományi szemlélén. A zsűri a produkciót második díjjal jutalmazta, Molnár Gábor Marianna alakításáért, Horváth Emma pedig rendezői munkájáért oklevelet kapott.

Életjel

Közvetítő (363.) sz.

1979. március 19. Hétfőn 19.30 órakor kezdődik a Zeneiskola hangversenytermében. Belepődij 3 dinár

1979. III. 19.

Madárka

**Hegedűs Ágnes
és Pausity Olga előadóestje**

**Műsoron:
népballadák
népmesék
népdalok
népmondák
és virágénekek**

Közreműködik: Föző Zsuzsanna (gítár)

**Az előadás 1979. március 19-én, hétfőn 19.30 órakor kezdődik
a Zeneiskola hangversenytermében.**

Belepődij 3 dinár

HÚVÖS KELMÉK

ILLÉS ZOLTÁN

és

PAJOR GIZELLA

előadóestje

VERSEK

SPIEGEL TIBOR
szerzői estje

DALLAMA

AKKOR SZÉP AZ ERDŐ...

Komjáthy Ildikó (szoprán)
önálló estje

SKARLÁT

Krekity Olga
önálló előadóestje

Életjel

XIII. évf. 3. (411.) sz.

1980. III. 31.

Már nem halaszthatlak tovább

HORVÁTH EMMA önálló előadóestje

Műsoron:

Beney Zsuzsa, Gergely Ágnes, Hajnal Anna, Kaffka Margit,
Károlyi Amy, Desanka Maksimović, Ada Negri,
Nemes Nagy Ágnes, Török Sophie, Virág Ágnes és
Utasi Mária versei és írások,
valamint Fryderyk Franciszek Chopin szerzeményei

Közreműködik: **MOLCER MÁTYÁS** (zongora)

Az előadás 1980. március 31-én, hétfőn 19.30 órakor
kezdődik a zeneiskola hangversenytermében.

Életjel

Rendkívül (368.) sz.

Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad

XXII. évf. 5. (63.) sz.

WILLIAM SHAKESPEARE

**SZENTIVÁNÉJI
ÁLOM**

PANTOMIM

Szereplők:

**Csasznai Diana, Csehity Katica, Fodor Gizella,
Gyenes Zita, Juhász Valéria, Kerek Edit,
Papillion Valéria, Szántó Ilona
és Tóth Edit**

Rendező:

Horváth Emma

**Az előadás 1979. április 19-én, csütörtökön
19.30 órakor kezdődik a Nép kör nagytermében
Belépőpíj 3 dinár**

Kroz »Igru bezimernih«

Miodraga Pavlovića

1. Šaptač: **Marina Šimić**
2. Horovođa: **Dragan Marković**
3. Prolog: **Jadranko Tomić**
4. Boginja: **Vera Marinković**
5. Odisej: **Petar Platup**
6. Sudjaje: **Zorica Arančić**
Daliborka Deanković
Eva Deanković
Vesna KIŠ
Vesna Vranić
7. Muzičari: **Jovan Đukanov**
Ištvan Kalć
Goran Luetić
Zdravko Stojković
Gabor Tapiška

Režija: **Olga Afanasjeva-Torok**

Učestvuju članovi Dramske sekcije
Zajedničke srednje škole „Jedinstvo“

Prirredba će se održati u četvrtak, 20. decembra 1979. godine
u sali Dečjeg pozorišta sa početkom u 18.30 časova. Ulaznice 5 dinara

Életjel

Kiosztó (15-4K) sz.

Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad

XIII. évf. 11-12. (88-89.) sz.

Fecskeleány

**

Dér Zoltán
dokumentumregényét
színpadra alkalmazta

Barácius Zoltán

Szerposztás:

Lányi Hedvig Kollár Éva
Kosztolányi Dezső Juhász László

Rendező:

Barácius Zoltán

Díszlet:

Tomislav Majanović

Az előadás 1980. április 22-én, kedden 17 és 19 órakor kezdődik a Népkör nagytermében.

Belépődíj 5 dinár

11. április 1980

Életjel

Rendkívüli
(449.) sz.

Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad

XIV. évf. 5. /96./sz.

A budapesti
Radnóti Miklós Színpad vendégszereplése

» BOLDOG, SZOMORÚ

SZÍNPADI JÁTÉK

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ
verseiből, novelláiból,
regényeiből, cikkeiből,
céduláiból

DAL

összeállította és elmondja:

BÁLINT ANDRÁS

Irodalmi tanácsadó:

RÉZ PÁL

Rendező:

BENCZE ZSUZSA

Az előadás 1981. május 28 án,
csütörtökön 20 órakor kezdődik
a Kultúrotthon dísztermében

Belépődíj 30 és 40 dinár

ARCÉL

Pausity Olga önálló előadóestje

M ű s o r

1. Ki lakozol mennyben — archaikus népi imádság
2. Miroslav Krleža: Marcangolt zsoltár — Ács Károly fordítása
3. Keresztury Dezső: Emberek — részlet
4. Fryderyk Franciszek Chopin: Prelúdium — zongorán előadta Missuray Erzsébet
5. Miroslav Krleža: Nagysága látogatóban a cseléd beteg gyermekénél — Ács Károly fordítása
6. Kőműves Kelemenné — udvarhelyszéki népballada
7. Németh László: Iszony — regényrészlet
8. Fryderyk Franciszek Chopin: G-moll ballada — zongorán előadta Missuray Erzsébet
9. Ady Endre: Szeretném, ha szeretnének
10. József Attila: Tiszta szívvel
11. József Attila: Tedd a kezed
12. Ady Endre: Add nekem a szemeidet
13. Bartók Béla: Allegro barbaro — zongorán előadta Missuray Erzsébet
14. Jacques Prévert: Remek családok — Csorba Győző fordítása
15. Szabó Lőrinc: Vadliba
16. Szabó Lőrinc: Országos eső
17. Jacques Prévert: Hogyan kell madárportrét készíteni — Csorba Győző fordítása

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1978. november 13-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXI. évf. 12. (359.) szám

1978. XII. 11.

EMBERSOR

Herceg János Híd-díjas író köszöntése

Műsoron: méltatások, versek, jegyzetek, novellák, regényrészletek és zene-számok

Közreműködött: Czifra Erika, Csasznyi Diana, Csehity Katica, Dankó Ágnes, Godányi László, Gyenes Zita, Horváth Emma, Juhász Valéria, Kerek Edit, Molnár Gábor Marianna, Pajor Gizella, Pausity Olga és Tóth Edit

Liszt Ferenc, Rudolf Matz és Robert Schumann szerzeményeit zongorán előadta Basch Mária, népdalokat énekelt Varga Edit

Bevezetőt mondott és az íróval beszélgetett: Csordás Mihály

Az est vendége: Herceg János

Rendező: Horváth Emma

Az előadást, amelyet a Kultúrotthonnal együtt szerveztünk, 1978. december 11-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Beszédes Valéria gyűjtésének bemutatása

Műsoron: szájani népmesék és népmondák

Katona Imre bevezetőjét és a szemelvényeket felolvasta: Horváth Emma

A mesemondókat a szerző mutatta be hangszalag segítségével

A rendezvény keretében megnyílt Kalmár Magda szobrászművésznő alkalmi kerámiakiállítás

A könyvbemutatón kapható volt legújabb kiadványunk 20 százalékos kedvezménnyel

Az előadást 1979. január 8-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Népkör kistermében tartottuk meg.

Rendkívüli (361.) szám

1979. I. 9.

KAD PESMA VECITO TRAJE ...

U čast stogodišnjice rođenja Otona Župančića

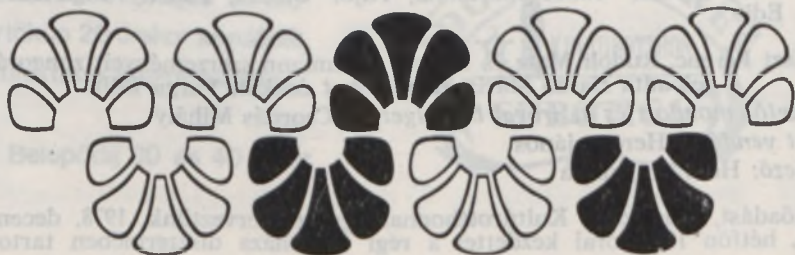
Program

1. Pesniče, dužnost znaš (Ves, poet svoj dolg) — kazivala je Vesna Vukmirović
2. Rudolf Matz: Nokturno — na klaviru Mária Basch
3. Olga Afanasjeva Torok: O Župančiću
4. Sergej Rahmanjinov: Preludij — na klaviru Mária Basch
5. Tiho pada mrak (Tiho prihaja mrak) — kazivala je Marina Simić
6. Grobovi urlaju (Grobovi tulijo) — kazivala je Ljiljana Dulic
7. Ja sam žudan (Meni se hoče) — kazivala je Snežana Dudaš
8. Iz „Dume“ — kazivala je Vesna Vukmirović
9. Budilnica omladinskih brigada (Kolednica mladinskih brigada) — kazivala je Snežana Dudaš
10. Robert Schumann: Sonata u g-molu — solista na klaviru Mária Basch

Književno veče su pripremile dramska i literarna sekcija Zajedničke srednje škole „Moša Pijade“ OOUR „Jedinstvo“ u Subotici.

Režiser: Olga Afanasjeva Torok

Az előadást 1979. január 9-én, kedden 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

A Župančič-centenárium alkalmából megrendezett est szereplői

XXII. évf. 2. (362.) szám

1979. II. 26.

VALOGATOTT SZERELMEIM

Horváth Emma önálló előadóstje

Műsor

1. Fehér Ferenc: Szenteleky
2. Szenteleky Kornél: Fra Angelico da Fiesolo
3. Petar Stojanović: Románc — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
4. Jung Károly: Átlengeni
5. Jung Károly: Az
6. Debreczeni József: Szépet mit tegyek
7. Milenko Živković—Živorad Grbić: Altató — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
8. Fehér Ferenc: Óda a szélhez
9. Vlastimir Peričić: Dal — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
10. Fehér Ferenc: Alom a dűloutak szélén
11. Fehér Ferenc: Csöndes beszélgetés a Dunával
12. Mihovil Logar: Menuette — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
13. Acs Károly: Ár-variációk
14. Vlastimir Peričić: Játék — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Missuray Erzsébet

15. Ács Károly: Valaki verset olvasott
16. Milenko Zivković—Živorad Grbić: Törpék indulója — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
17. Braşnyó István: A kovácshoz járok újabban
18. Fehér Ferenc: Őszi vers
19. Fehér Ferenc: Kukoricapattogatás
20. Fehér Ferenc: Búboskemence

Bevezetőt mondott: Sturcné Zubek Jolán

Az előadást, amelyet a Kultúrotthonnal együtt szerveztünk, 1979. február 26-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (363.) szám

1979. III. 19.

MADARKA

Hegedűs Ágnes és Pausity Olga előadóestje

Műsor

1. Márton szép Ilona — népballada — énekelte Hegedűs Ágnes
2. Kőműves Kelemenné — ballada — elmondta Pausity Olga
3. Madárka — ballada — énekelte Hegedűs Ágnes
4. Az aranyszörű és a fekete bárány — népmonda — elmondta Pausity Olga
5. Virágénekek — énekelte Hegedűs Ágnes, gitáron kísérte Főző Zsuzsanna
6. Számolódsi — elmondta Pausity Olga
7. Tegnap voltam zab aratni — népdal — énekelte Hegedűs Ágnes
8. Nap, Hold, Szél — népmese — elmondta Pausity Olga
9. Hegedűs Ágnes népdalokat játszott citerán
10. A kakas és a tyúk — népmese — elmondta Pausity Olga
11. 11. Ha a folyó víz..., A lészpedi erdőn — népdalok — énekelte Hegedűs Ágnes
12. Kíolvasók, guggócskák, mondókák, nyelvtörők — elmondta Pausity Olga
13. Bort iszik a legény, Két szál pünkösdrózsa, Szántottam gyöpöt — népdalok — énekelte Hegedűs Ágnes
14. Úgy tetszik — népdal — énekelte Hegedűs Ágnes, Főző Zsuzsanna és Pausity Olga
15. Vendégküldő

Az előadást 1979. március 19-én hétfőn 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (364.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 1. (59.) szám

Karinthy Frigyes

AZ EMBERKE TRAGÉDIÁJA

Paródiák

Szereplők:

Banka Livia, Illés Zoltán és László Sándor

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1979. március 23-án, pénteken 18 órai kezdettel a bajmoki Jedinstvo—Egység Művelődési Egyesület nagytermében tartottuk meg a színjátkozó együttesek XII. községi szemléljén. A zsüri a darab három szereplőjét a legjobb színpadi beszédért elismerésben részesítette, Horváth Emmát pedig a legjobb amatőr rendezőnek kijáró díjjal jutalmazta.

ERESZKEDIK LE A FELHŐ ...

A népköltészet és a népies irodalom olvasókönyveinkben

Műsoron: népballadák, népmesék, népdalok, néptáncok, gyermekjátékok, találos kérdések, Arany János, Csokonai Vitéz Mihály, Fehér Ferenc, Jovan Jovanović Zmaj, Petőfi Sándor és Tömörkény István művei

Bevezetőt mondott: Dr. Horváth Mátyás

Dr. Sántai Pál ismertetését fölolvasta: Jónás Gabriella

Közreműködtek a Népkör beszédművelési csoportjának tagjai: Detki István, Evetovics Judit, Garai László, Pajor Margit, Pálkúti Ágnes, Pribilla Ottilia, Raffai Ildikó és Toholyević Bozsana, valamint László Szilveszter (citera) és László Viktória (ének és köcsögduda)

A műsört összeállította és rendezte: Jónás Gabriella

Az előadást, amelyet a JMNYE szabadkai alosztályával együtt szerveztünk, 1979. március 28-án, szerdán 19.30 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg.

Renkivüli (366.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 2. (60.) szám

William Shakespeare

SZENTIVANÉJI ALOM

Pantomim

Szereplők:

Csasznai Diana, Csehity Katica, Fodor Gizella, Gyenes Zita, Juhász Valéria, Kerek Edit, Papillion Valéria, Szántó Ilona és Tóth Edit

Redező: Horváth Emma

Az előadást 1979. április 3-án, kedden 10 órai kezdettel
a Népkör nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (367.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 3. (61.) szám

William Shakespeare

SZENTIVANÉJI ALOM

Pantomim

Az előadást 1979. április 5-én, csütörtökön 11 órai kezdettel
a Népkör nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (368.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 4. (62.) szám

William Shakespeare

SZENTIVANÉJI ALOM

Pantomim

Az előadást 1979. április 12-én, csütörtökön 11 órai kezdettel
a Népkör nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (369.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 5. (63.) szám

William Shakespeare

SZENTIVANÉJI ÁLOM

Pantomim

Az előadást 1979. április 19-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel
a Népkör nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (370.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 6. (64.) szám

William Shakespeare

SZENTIVANÉJI ÁLOM

Pantomim

Az előadást 1979. április 24-én, kedden 11 órai kezdettel
a Népkör nagytermében tartottuk meg.

Hatan önálló előadóesten tettek tanúbizonyságot képességeikről:

Horváth Emma

Pausity Olga

Karinthy Frigyes

AZ EMBERKE TRAGÉDIAJA

Paródiák

Az előadást 1979. április 24-én, kedden 19 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXII. évf. 4. (372.) szám

1979. IV. 26.

HOGYAN KELL MADARPORTRET KESZÍTENI?

A Csáth Kör tagjainak háromnyelvű búcsúestje

Műsor

1. Tóth Árpád: Szavak szobrásza, én... — elmondta Lőrinc Erika
2. Szabó Lőrinc: Hangverseny után — elmondta Molnár Gábor Marianna
3. Füst Milán: Az új szobrászhoz — részlet — elmondta Juhász Valéria
4. Juhász Gyula: Aloévirág — elmondta Lőrinc Erika
5. Nagy László: Ki viszi át a szerelmet? — elmondta Dankó Ágnes
6. Edgar Allan Poe: Lee Annácska — Babits Mihály fordítása — magyarul Lőrinc Erika, angolul Somogyi Edit mondta el
7. Szilágyi Domokos: Harmadik levél — elmondta Dankó Ágnes
8. Greensleeves — régi angol dal — énekelte Knefely Ágnes, zongorán kísérte Csasznyi Diana
9. Jacques Prévert: Reggeli — Csorba Győző fordítása — magyarul Gáspár Irma, franciául Somogyi Edit mondta el
10. Emile Verhaeren: A szél — Kosztolányi Dezső fordítása — elmondta Gáspár Irma
11. Dsida Jenő: Három dierum carmina — elmondta Dankó Ágnes
12. George Gershwin: Altató a Porgy és Bess c. operából — zongorán előadta Csasznyi Diana
13. Miroslav Krleža: Levél — Acs Károly fordítása — elmondta Lőrinc Erika
14. Nagy László: Havon delelő szivárvány — részlet — elmondta Molnár Gábor Marianna
15. Percy Bysshe Shelley: Óda a nyugati szélhez — részlet — Tóth Árpád fordítása — magyarul Juhász Valéria, angolul Knefely Ágnes mondta el
16. Barcsai — népballada — elmondta Tóth Edit
17. Csáth-breviárium — három részlet — előadta Dankó Ágnes, Molnár Gábor Marianna és Somogyi Edit
18. Bartók Béla: Este a székelyeknél — zongorán előadta Csasznyi Diana
19. Garai Gábor: Artisták — elmondta Juhász Valéria
20. Barta Sándor: A zöldfejű ember — oratóriumrészlet — előadta Dankó Ágnes
21. George Gershwin: Van, aki vár rám — zongorán előadta Csasznyi Diana
22. Aprily Lajos: Fűzfa-zsongás — elmondta Juhász Valéria
23. Szép Ernő: Pitypang — elmondta Molnár Gábor Marianna
24. Tamkó Sirató Károly: Örömhír — elmondta Juhász Valéria
25. Nursery rhymes — angol gyermekversek — magyarul és angolul elmondta Juhász Valéria, Somogyi Edit, Molnár Gábor Marianna, Knefely Ágnes, Csasznyi Diana és Lőrinc Erika
26. Jacques Prévert: Hogyan kell madárportrét készíteni? — Csorba Győző fordítása — elmondta Gáspár Irma

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1979. április 26-án, csütörtökön 19.30 órai kezdettel
a Népkör nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (373.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 8. (66.) szám

Karinthy Frigyes

AZ EMBERKE TRAGÉDIAJA

Paródiák

Az előadást 1979. május 10-én, csütörtökön 20 órai kezdettel
a volt Moša Pijade Gimnázium dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (374.) szám

1979. V. 14.

HOGYAN KELL MADÁRPORTRÉT KESZITENI?

A Csáth Kör tagjainak háromnyelvű búcsúestje

Az előadást 1979. május 14-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel
a Nép kör nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (375.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 9. (67.) szám

ANDERSEN MESÉI

Pantomim

Az előadást 1979. május 18-án, pénteken 11 órai kezdettel
a Nép kör nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (376.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 10. (68.) szám

William Shakespeare

SZENTIVÁNEJI ALOM

Pantomim

Az előadást 1979. május 18-án, pénteken 12.15 órai kezdettel
a Nép kör nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (377.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 11. (69.) szám

Karinthy Frigyes

AZ EMBERKE TRAGÉDIAJA

Az előadást 1979. május 18-án, pénteken 19.30 órai kezdettel
a Nép kör nagytermében tartottuk meg.

Illés Zoltán és Pajor Gizella

Urbánné Kecsenovics Mária

XXII. évf. 5. (378.) szám

1979. V. 28.

RÜGYFAKADAS

Pártunk hatvanadik évfordulója

Műsor

1. Mészáros Zakariás: Hatvan esztendő
2. Acs Károly: Májusi szólam — elmondta Juhász Valéria
3. Zákány Antal: Emlékezés az új gyárban — elmondta László Sándor
4. Fehér Ferenc: Régi hidasok — elmondta Banka Lívia
5. Csépe Imre: Üldöz az őszám — elmondta László Sándor
6. Urbán János: Ezen a kökemény földön — elmondta Knefely Ágnes
7. Latak István: Munkások — elmondta Illés Zoltán
8. Sinkó Ervin: Drvar — elmondta Tóth Edit
9. Fehér Kálmán: Harminchetedik panasz — elmondta Gáspár Irma
10. Gál László: Ott is Szabadkán — elmondta Lőrinc Erika
11. Thurzó Lajos: Rügyfakadás — elmondta Molnár Gábor Marianna
12. Ladislav Kovačić: Fénylesz a láthatárral — elmondta Knefely Ágnes
13. Marija Simoković: A város — elmondta Juhász Valéria
14. Lazar Francišković: Szabadka — elmondta Gyenes Zita
15. Lazar Francišković: Még egyszer Szabadka — elmondta Gáspár Irma
16. Ivo Popić: Tó — elmondta Lőrinc Erika
17. Ivo Popić: A Tisza — elmondta Tóth Edit
18. Vladimir Stevanov: Harcok, fegyverek, fohászok — elmondta Gyenes Zita
19. Urbán János: A krónikus szavával — a szabadkai munkásmozgalom és pártkrónika nyomában
19. Petar Vukov: Tito — elmondta Molnár Gábor Marianna

A műsort összeállította, az összekötő szöveget írta és elmondta:
Urbán János

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1979. május 28-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (379.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 12. (70.) szám

ANDERSEN MESEI

Pantomim

Az előadást 1979. május 25-én, pénteken 17 órai kezdettel
Topolyán, a Gorica Ifjúsági Otthonban tartottuk meg.

Rendkívüli (380.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 13. (71.) szám

ANDERSEN MESEI

Pantomim

Az előadást 1979. május 31-én, csütörtökön 15 órai kezdettel
a Népkör nagytermében tartottuk meg.

XXII. évf. 6—7. (381.) szám

1979. VI. 4.

A NÉPMŰVÉSZET SZOLGÁLATÁBAN

Dr. Penavin Olga nyelvtudós munkásságáról

Műsoron: mesék, balladák, regösénekek, gyermekdalok, kiszámolók, lakodalmas kurjantások, babonák, ráolvasások és méltatások

Közreműködtek: Gellér Tibor, Hegedűs Ágnes, Pausity Olga és dr. Virág Gábor, valamint kórogyi mesemondók és balladaénekesek: Bencze Sándor, özv. Gajnok Istvánné, ifj. Izsák Jánosné, Pozsgai Róbert, Szöllőskői Jánosné és Tóth Csaba

A műsort összeállította, az összekötő szövegét írta és elmondta:

Dr. Matijevis Lajos

Az est vendége:

Dr. Penavin Olga

Az előadást 1979. június 4-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (382.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 14. (72.) szám

ANDERSEN MESEI

Pantomim

Az előadást 1979. június 7-én, csütörtökön 17 órai kezdettel
a sándori helyi közösség épületének dísztermében tartottuk meg.

XXII. évf. 8. (383.) szám

1979. VIII. 27.

SZABADKAI MŰEMLEKEK

Bela Duranci művészettörténész és Lévay Endre műépítész
vetítéssel egybekötött előadása

Az előadást 1979. augusztus 27-én, hétfőn 18 órai kezdettel
a régi városháza kék termében tartottuk meg.

KÖRKÉP ÉS HARC

Összeállítás Csépe Imre műveiből

Műsor

1. Csordás Mihály: Bevezető
2. Kiáltás az istenekhez — elmondta Katica Čehić
3. A megfogott lélek — elmondta László Sándor
4. Béreslakás belseje — elmondta Lőrinc Erika
5. Béresek — elmondta Szántó Ilona
6. Nyomorultak — elmondta Banka Livia
7. A kubikon — elmondta Kerek Edit
8. Fenéken maradók — elmondta Fodor Gizella
9. A munka végén — elmondta Lőrinc Erika
10. Falverő — elmondta László Sándor
11. A nádas — elmondta Horváth Militicsi Attila
12. A termő porban — elmondta Gyenes Zita
13. Kenyérkeresők — felolvasta Pausity Olga
14. A kalászszedő asszony — elmondta Pajor Gizella
15. Ragyogj fel, május elseje — elmondta Gyenes Zita
16. Szabadság — elmondta Illés Zoltán
17. Fények útján — elmondta Pajor Gizella

Közreműködött: Tilinkó Ottó (klarinét)

A műsort összeállította: Urbán János

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1979. szeptember 22-én, hétfőn 19 órai kezdettel
Kishegyesen a színházteremben tartottuk meg a Csépe-emléknap keretében.

VERBÓ FÖLD

Összeállítás Csépe Imre műveiből

A műsor azonos a Körkép és harc c. előadásunk műsorával, csupán a Kenyérkeresők c. elbeszélés helyett Pajor Gizella a Madártemetés c. elbeszélést olvasta fel, amelyet dr. Horváth Mátyás elemzett.

Az előadást 1979. szeptember 24-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

FÖLD ÉS ÉG

Pantomimjátékok

Közreműködtek: Apró Marika, Bazsó Ilona, Engi Erika, Fekete Livia, Laci Erika, Major Imre, Mészáros Rozália, Nemesztovszki Valéria és Utasi Irena, a topolyai Nagygellért János szavalócsoporthoz tagjai

Rendező: Horváth Emma

Segédrendező: Solymosy K. Viktória

Az előadást 1979. szeptember 29-én, szombaton 10 órai kezdettel
a Nép kör nagytermében tartottuk meg.

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

FÖLD ÉS ÉG
Pantomimjátékok

Az előadást 1979. október 18-án, csütörtökön 16 órai kezdettel a hallássérültek intézetében, 19.30 órai kezdettel pedig a Testvériség Általános Iskolában tartottuk meg.

MELY KÜTBÁ TEKINTŐ
Utasi Mária szerzői estje

M ű s o r

1. Csordás Mihály: Utasi Mária költészete
2. Megérkezés, Hol ó hol, Terelgető-hívogató, Aranyréten aranyfű, A karikás király, Tóbiás, A vészmadár, Altató, Szerelem, Maradj velem, Palotában én vagyok a királylány, Ajándék, Emlékkönyvbe — elmondta Fodor Gizella, Banka Livia, Pausity Olga, Lőrinc Erika, Kerek Edit, Horváth Militicsi Attila és Pribilla Ottilia
3. Hozsanna — elmondta Fodor Gizella
4. W. A. Mozart: F-dúr variációk — zongorán előadta Csóke András
5. Rólunk, Proféták, Jel, A békéről, Vörösmarti elégia, Mosolyom, fegyverem, Ereklék, Rege a forrásról — elmondta Szántó Ilona, Illés Zoltán, László Sándor, Kerek Edit, Pajor Gizella és Pausity Olga
6. F. F. Chopin: H-moll mazurka — zongorán előadta Molnár Melinda
7. Barátaim, Kirekesztett, De profundis, Vonzások, Kiáltvány, Választás, Önmagam, Fohász, Hétköznapi 1. — elmondta Banka Livia, Horváth Militicsi Attila, Juhász Valéria, Lőrinc Erika, Gyenes Zita és Pajor Gizella

Horti Livia

Fecskés Erzsébet, Lőrinc Zsuzsanna
és Kiss Valéria

8. F. Mendelssohn: Dal szöveg nélkül, Fonódal — zongorán előadta Francia Judit
 9. Tulajdonképpen, Szamártóvisszel glóriás, Falusi elégia, A várakozó, Ellenpont, Játék, Epitáfium, Mérleg 2. — elmondta Illés Zoltán, Pausity Olga, Juhász Valéria, Lőrinc Erika, Horváth Militicsi Attila és Szántó Ilona

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1979. október 22-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXII. évf. 10. (390.) szám

1979. X. 29.

BOLYONGÁSOK A NAGYVILAGBAN

Sékely Tibor vetítéssel egybekötött előadása

Bevezetőt mondott: Dévavári Zoltán

Az előadást 1979. október 29-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (391.) szám

1979. XI. 3.

VERBÓ FÖLD

Összeállítás Csépe Imre műveiből

Az előadást 1979. november 3-án, szombaton 9 órai kezdettel a volt Moša Pijade Gimnázium dísztermében tartottuk meg.

XXII. évf. 11. (392.) szám

1979. XI. 7.

SZERELEMTŐL IZZÓ ÉRTELEM

Somlyó György szerzői estje

Műsor

1. Arión — elmondta Toldi Éva
2. Láttatok-e? — elmondta Krnács Erika
3. Éjszaka — elmondta Berecz Gabriella
4. Ónarckép — elmondta Halmi Anna
5. A Csú-Ku-tieni barlangban — előadta a szavalókórus
6. Az ellenségek gázolja — elmondta Ugrai Erzsébet
7. Szonett ... — elmondta Harangozó Vera
8. ... és ami a szonettből kimaradt — elmondta Szegi Júlia
9. A kritikushoz — elmondta Toldi Éva
10. Részlet egy X. ars poeticából — elmondta Csőr Éva
11. Psalmus eroticus — elmondta Váradi Rózsa
12. Mese a virágról — elmondta Krnács Erika
13. Mese a névről — elmondta Engi Erika
14. Mese ezekről és azokról — elmondta Maronka Csilla
15. Párizsi nosztalgia — elmondta Ugrai Erzsébet
16. Mese egy titkos óhajról — elmondta Gordana Lalović
17. Mese arról, ki hogyan szeret — előadta a szavalókórus
18. A hat bagatell — elmondta Engi Erika
19. Seb és kés — elmondta Maronka Csilla

Az est vendége:

Somlyó György

A műsort összeállította és rendezte, a költő munkásságát méltatta:
 Vajda Gábor

Az előadást, amelyen a topolyai Sinkovics József Hivatásirányú Iskolaközpont kulturológus diákjai léptek fel, 1979. november 7-én, szerdán 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

AKASZTOTTAK BALLADAJA

Műsoron: Gál László, Schwalb Miklós és Simokovich Rókus versei, valamint Laták István, Mayer Ottmár és Petkovics Kálmán írásai

Közreműködtek: Braun Katalin, Dankó Laura, Gyömbér Ibolya, Pósa Anikó, Sarnyai Erika, Sörös Erika és Sil Eleonóra, az Egység Általános Középiskola tanulói

Rendező: Pausity Olga

A műsor vendégei: dr. Singer Béla és Ladislav Tumbas

Az előadást 1979. november 17-én, szombaton 9 órai kezdettel a volt Moša Pijade Gimnázium dísztermében tartottuk meg.

TUL A FELHÖKÖN

Varga Zoltán Híd-díjas író szerzői estje

M ű s o r

1. Régi dalok és táncok — előadta a Musica arcaica kvartett (Szöllősy Vágó László, Szöllősy Vágó Veronika, Szöllősy Vágó Janka és Szöllősy Vágó János)
2. Gubás Ágota: Köszöntő
3. Bori Imre: A Híd-díjas Varga Zoltán — felolvasta Tallós Zsuzsa
4. Varga Zoltán: Hallgatás — felolvasta Kovács Frigyes
5. Gubás Ágota: Beszélgetés Varga Zoltánnal
6. Varga Zoltán: Álarcosbál — felolvasta Medve Sándor
7. Varga Zoltán: Kuncogók a ködben — felolvasta Kovács Frigyes
8. Élő riport Varga Zoltánnal
9. Régi dalok és táncok — előadta a Musica arcaica kvartett

Az est vendége:

Varga Zoltán

Rendező: Sebestyén Tibor

Az előadást 1979. november 21-én, szerdán 19 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg.

SIRALYSIKOLY

Megemlékezés Radnóti Miklósról születésének 70. és halálának 35. évfordulója alkalmából

1. Az Avala c. füzet ötnyelvű bejegyzése — magyarul és szerbhorvátul elmondta Raffai Tünde és Baranyi Gizella
2. F. F. Chopin: E-moll prelúdium — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
3. Este, Asszony gyerekekkel a hátán, Pontos vers az alkonyatról, Hajnal, Kánnikula, Alkonyat, Tavasz szeretők verse — elmondta László Sándor, Sarnyai Erika, Sörös Erika, Sil Eleonóra, Braun Katalin és Soós Ida
4. F. F. Chopin: F-dúr etűd — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
5. Mese a szomorúfűzről — elmondta Pausity Olga
6. F. F. Chopin: C-dúr etűd — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
7. Ikrek hava (részlet), Szerelmes volt a kishúgom, Gyerekkor, Emlék, Huszonnyolc év — elmondta Soós Ida, Braun Katalin, Sörös Erika, Pósa Anikó és Illés Zoltán

Zászlóhajtás Radnóti Miklós emléke előtt születésének hetvenedik évfordulóján

8. J. S. Bach: D-moll prelúdium — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
9. Béke, borzalom, Tajtékos ég, „Pax alma venni...”, Kanári, Lomb alatt — elmondta Sarnyai Erika, Baranyi Gizella, Pósa Anikó, Soós Ida és Sil Eleonóra
10. F. F. Chopin: Cisz-moll scherzo — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
11. Sirálysikoly, Járkálj csak, halálraitélt, Istenhegyi kert, Tegnap és ma — elmondta Baranyi Gizella, Illés Zoltán, Pósa Anikó és Dankó Laura
12. G-moll prélude — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
13. Levél, Levél a hitveshez, Hetedik ecloga, Razzlednicák, Erőltetett menet, A la recherche... — elmondta Gyömbér Ibolya, László Sándor és Raf-fai Tünde
14. D-moll fúga — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
15. Engedj, A fákra felfutott... — elmondta Pausity Olga és László Sándor

Rendező: Pausity Olga

Az előadást 1979. december 5-én, szerdán 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (396.) szám

1979. XII. 7.

FEHER LILJOMSZAL
Régi és új gyermekjátékok

Műsoron: nyelvi és körjátékok, mesedramatizáció és táncok

Közreműködtek: a Május 15. utcai napközi otthon óvodásai és a Népkör pionírtáncosai

A játékokat beállította és a műsört vezette: Szekrény Katalin

A táncokat betanította: Lackó Illés

Az előadást 1979. december 7-én, pénteken 15 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg.

VERBÓ FÖLD

Összeállítás Csépe Imre műveiből

Az előadást 1979. december 18-án, kedden 18 órai kezdettel a palicsi Vladimir Nazor Általános Iskola zsibongójában tartottuk meg.

Rendkívüli (398.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 18. (76.) szám

ANDERSEN MESEI
Pantomim

Az előadást 1979. december 18-án, kedden 19 órai kezdettel a palicsi Vladimir Nazor Általános Iskola zsibongójában tartottuk meg.

Rendkívüli (399.) szám

1979. XII. 19.

VERBÓ FÖLD

Összeállítás Csépe Imre műveiből

Bevezetőt mondott: Lajko Zita

Az előadást 1979. december 19-én, szerdán 17 órai kezdettel a kelebíai szövetkezeti otthonban tartottuk meg.

Rendkívüli (400.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XII. évf. 19. (77.) szám

KROZ „IGRU BEZIMENIH” MIODRAGA PAVLOVIĆA

1. Saptáč: Marina Šimić
2. Horovođa: Dragan Marković
3. Prolog: Jadranko Tomić
4. Boginja: Vera Marinković
5. Odisej: Petar Platup
6. Sudjaje: Zorica Arančić
Daliborka Deanković
Eva Deanković
Vesna Kiš
Vesna Vranić
7. Muzičari: Jovan Đukanov
István Káics
Goran Luetić
Zdravko Stojković
Gabor Tapiška

Režija: Olga Afanasjeva Torok

Učestvovali su članovi Dramske sekcije Zajedničke srednje škole „Jedinstvo”

Az előadást 1979. december 20-án, csütörtökön 18.30 órai kezdettel a gyermekszínház nagytermében tartottuk meg.

FEHÉR LILIOMSZAL

Régi és új gyermekjátékok

Az előadást 1979. december 26-án, szerdán 15 órai kezdettel
a Nép kör nagytermében tartottuk meg.

XXIII. évf. 1. (402.) szám

1980. I. 8.

AZ ANYAG LELKE

Andruskó Károly szerzői estje

Bevezetőt mondott és a beszélgetést vezette: Balogh István

Műsoron Tisza menti népdalok szerepeltek Szöllősy Vágó László (block-flöte)
és Szöllősy Vágó János (gordonka) előadásában

Az est vendége: Andruskó Károly

A rendezvényen megtekinthetők voltak a művész minikönyvei és képzőmű-
vészeti alkotásai

Az előadást 1980. január 8-án, kedden 19 órai kezdettel
a Nép kör kistermében tartottuk meg.

Rendkívüli (403.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XIII. évf. 1. (78.) szám

KROZ „IGRU BEZIMENIH” MIODRAGA PAVLOVIĆA

Az előadást 1980. január 17-én, csütörtökön 18.30 órai kezdettel
a gyermekszínház nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (404.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XIII. évf. 2. (79.) szám

Karinthy Frigyes

AZ EMBERKE TRAGÉDIAJA

Paródiák

Az előadást 1980. február 18-án, hétfőn 16 órai kezdettel
a kertvárosi gerontológiai klubban tartottuk meg.

Rndkívüli (405.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XIII. évf. 3. (80.) szám

Karinthy Frigyes

AZ EMBERKE TRAGÉDIAJA

Paródiák

Az előadást 1980. február 18-án, hetfőn 17.30 órai kezdettel
a sétaerdei Gerontológiai Központban tartottuk meg.

TALALKOZÁSOK

Muhi János Mesélő múlt és Urbán János Sziromfészek című könyvének bemutatása

A köteteket méltatta: Dr. Horváth Mátvás

Közreműködött: Horváth Emma

Az est vendége: Urbán János

Az előadást, amelyen bemutattuk Almási Gábor kisplasztikáit és a kiadásunkban megjelent két mű 30 százalékos kedvezménnyel volt kapható, 1890. február 18-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Népkör kistermében tartottuk meg.

Rendkívüli (407.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XIII. évf. 4. (81.) szám

KROZ „IGRU BEZIMENIH” MIODRAGA PAVLOVIĆA

Az előadást 1980. február 28-án, csütörtökön 17 órai kezdettel a volt Moša Pijade Gimnázium nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (408.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XIII. évf. 5. (82.) szám

Karinthy Frigyes

AZ EMBERKE TRAGÉDIAJA

Paródiák

Az előadást 1980. március 7-én, pénteken 18.15 órai kezdettel a kanizsai ifjúsági otthonban tartottuk meg.

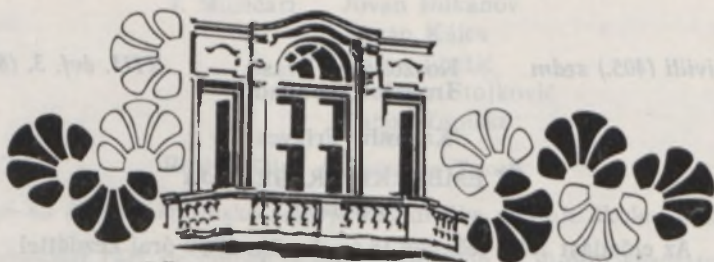
Rendkívüli (409.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XIII. évf. 6. (83.) szám

KROZ „IGRU BEZIMENIH” MIODRAGA PAVLOVIĆA

Az előadást 1980. március 26-án, szerdán 19 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben tartottuk meg a község színjátszó együtteseinek szemlélén, amelynek zsürije Olga Afanaszjeva Torokot a drámairodalom terén végzett kutatómunkájáért elismerésben részesítette.

Juha Mannerkorpi

MIELŐTT MINDNYAJAN ELVESZÜNK

Egyfelvonásos

Szereposztás

Maija Salminen	Banka Lívia Ispánovics Ildikó Lajkó Tilda Lőrinc Zsuzsanna Pajor Gizella
Roto és Saku	Kerek Edit és Illés Zoltán
Kocsisok	Kerek Edit és Illés Zoltán
Rádióbemondó	Illés Zoltán
Göran, Maija szerelme	László Sándor
Järvinenné	Banka Lívia
A sebészeti osztály főnövére	Lőrinc Zsuzsanna

Az összekötő szöveget elmondta: Kerek Edit és Szántó Ilona

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1980. március 29-én, szombaton 19 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben tartottuk meg a község színjátszó együtteseinek szemléljén. Pajor Gizella színészi alakításáért díjat kapott, Horváth Emma pedig pedagógiai munkásságáért elismerésben részesült.

*Fény és árny játéka a finn író egyfelvonásosában
(Lajko Tilda, Lőrinc Zsuzsanna, Pajor Gizella, Banka Lívia)*

Dér Zoltán

FECSELANY

Színmű
(Ősbemutató)

Szereposztás

Lányi Hedvig Kollár Éva

Kosztolányi Dezső Juhász László

A dokumentumregényt színpadra alkalmazta és a darabot rendezte:
Barácius Zoltán

Díszlet: Tomislav Majanović

Az előadást 1980. március 29-én, szombaton 20 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben mutattuk be a bajmoki Jedinstvo—Egység Művelődési Egyesület színjátszóinak a közreműködésével a község színjátszó együtteseinek szemléljén. A zsűri az előadást a szemle legjobb produkciójává nyilvánította. Kollár Éva színészi alakításáért első díjat kapott.

MÁR NEM HALASZTHATLAK TOVABB

Horváth Emma önálló előadóestje

M ű s o r

1. F. F. Chopin: Mazurka Op. 17. No 2. — zongorán előadta Molcer Mátyás
2. A rongyoli-bongyos cigánydalosok — skót népballada — Füst Milán fordítása
3. Desanka Maksimović: Za nerotkinje
4. Nemes Nagy Ágnes: Ekhnáton jegyzeteiből
5. F. F. Chopin: Mazurka Op. 68. No 2. — Oeuvre posthume — zongorán előadta Molcer Mátyás
6. Ada Negri: Havazás — Radó Antal fordítása
7. Virág Ágnes: Jelenések I.
8. Virág Ágnes: Énekhangra I.
9. Hajnal Anna: Éjszakák
10. F. F. Chopin: Mazurka Op. 17. No 4. — zongorán előadta Molcer Mátyás
11. Gergely Ágnes: Esti imádság
12. Beney Zsuzsa: Kéz
13. Kaffka Margit: Petike jár
14. F. F. Chopin: Mazurka Op. 17. No 2. — zongorán előadta Molcer Mátyás
15. Utasi Mária: Mérleg 2.
16. Károlyi Amy: Hit
17. Nemes Nagy Ágnes: A lovak és az angyalok
18. Nemes Nagy Ágnes: Madár
19. Virág Ágnes: Eseng a fa
20. F. F. Chopin: Mazurka Op. 68. No 4. — Oeuvre posthume — zongorán előadta Molcer Mátyás

Az előadást 1980. március 31-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (413.) szám Kosztolányi Dezső *XIII. évf. 9. (86.) szám*
Irodalmi Színpad

William Shakespeare

SZENIVANÉJI ALOM

Pantomim

Az előadást 1980. április 16-án, szerdán 15 órai kezdettel Újvidéken az Ifjú-sági Tribün színháztermében tartottuk meg a középiskolások színművészeti vetélkedője keretében. Horváth Emma kísérletező munkájáért, Gyenes Zita pedig színészi alakításáért dicséretben részesült.

Rendkívüli (414.) szám Kosztolányi Dezső *XIII. évf. 10. (87.) szám*
Irodalmi Színpad

Dér Zoltán

FECSKELANY

Színmű

Az előadást 1980. április 16-án, szerdán 19 órai kezdettel Kanizsán a szín-házteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók körzeti szemléljén. A zsüri döntése értelmében a Fecskelány megosztotta az első helyet Carlo Goldoni Mirandolina c. vígjátékával, amelyet a kanizsaiak adtak elő. Kollár Éva alakításáért első díjat, Juhász László pedig dicsérő oklevelet kapott.

Rendkívüli (415—416.) *XIII. évf. 11—12. (88—89.) szám*

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

Dér Zoltán

FECSKELANY

Az előadást 1980. április 22-én, kedden 17 és 19 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg.

XXIII. évf. 4. (417.) szám *1980. IV. 23.*

AZ ÉRTELEMIG ÉS TOVÁBB

Megemlékezés József Attiláról születésének 75. évfordulóján

Műsor

1. Dr. Juhász Géza: Bevezető
2. Molcer Mátyás—József Attila: Tedd a kezed homlokomra — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Molcer Mátyás
3. Curriculum vitae — részlet — felolvasta Németh János
4. József Attila — elmondta Sziráczy Katalin
5. Tiszta szívvel — elmondta Pausity Olga
6. Tél — elmondta Czifra Erika
7. Mikor az uccán átment a kedves — elmondta Sziráczy Katalin

8. Betlehemi királyok — elmondta Czifra Erika
9. Molcer Mátyás—József Attila: Betlehemi királyok — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Molcer Mátyás
10. Levél Judithoz — felolvasta Horváth Emma
11. Gyermekké tettél — elmondta Tallós Zsuzsa
12. Óda — elmondta Horváth Emma
13. Molcer Mátyás—József Attila: Ringató — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Molcer Mátyás
14. Thomas Mann üdvözlése — elmondta Pajor Gizella
15. Levegőt! — elmondta Horváth Emma
16. Kései sirató — elmondta Czifra Erika
17. Elégia — elmondta Pajor Gizella
18. Eszmélet — elmondta Pausity Olga
19. Karóval jöttél — elmondta Tallós Zsuzsa
20. Reménytelenül, Lassan tűnődve — elmondta Horváth Emma
21. Dr. Varga Ervin: József Attila patográfiája — részlet — felolvasta Horváth Emma
22. Nagy László: József Attila — elmondta Sziráczy Katalin

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1980. április 23-án, szerdán 19.30 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

XXIII. 5. (418.) szám

1980. V. 26.

KÓRÓ ÉS SAMÁN

Sáfrány Imre művészete

Műsor

1. Ács József: Sáfrány Imre — részlet — felolvasta Németh János
2. Juhász Erzsébet: A felfokozott lét — részlet — felolvasta Kerek Edit
3. Bányai János: A sámánok fehér útján — részlet — felolvasta Lajko Tilda
4. Molnár Cs. Attila: Búcsú Sáfrány Imrétől — részlet — felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
5. W. A. Mozart: F-dúr szonáta (K. 376) — hegedűn előadta Pekár Lilla, zongorán kísérte Hényel Mária
6. Pap József: Jegyzőkönyv a virágról — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
7. Sáfrány Imre: Menetelés — részlet — felolvasta Horváth Emma
8. Sáfrány Imre: Zsombékok — Vinkler Imre művészetéről — részlet — felolvasta Illés Zoltán
9. Sáfrány Imre: Várnak az apostolok — részlet — felolvasta Horváth Emma
10. Dési Abel: Sáfrány Imre — elmondta Lőrinc Zsuzsanna

Rendező: Horváth Emma

Az est előtt a zeneiskola előcsarnokában Kopeczky Csaba megnyitotta a Városi Múzeum Sáfrány Imre műveit bemutató kiállítását.

Az előadást 1980. május 26-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Dér Zoltán

FECSKELÁNY

Színmű

Az előadást 1980. június 6-án, pénteken 16.30 órai kezdettel Kikindán, az Egység Művelődési Egyesület nagytermében tartottuk meg a műkedvelő együttesek tartományi szemlájén. Az együttes kollektív díjban részesült szép színpadi beszédéért, Kollár Éva pedig első díjat kapott színészi alakításáért.

XXIII. évf. 6—7. (420.) szám

1980. VI. 9.

MILLIÓ SZÍVBEN ÉPÍT

Összeállítás a Tito elnökről szóló irodalmi művekből

M ũ s o r

1. Berkes László bevezetője
2. Vladimir Nazor: Az óriás (részlet) — fordította Gál László — elmondta Lajko Tilda
3. Németh István: Világszó — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
4. Mira Alečković: A Neretva balladája — fordította Acs Károly — elmondta Pausity Olga
5. Ivan Goran Kovačić: Tömegsír (részlet) — fordította Benjámin László — elmondta Sziráczy Katalin
6. Branko Miljković: Tito — fordította Brasnyó István — elmondta Kerek Edit
7. Részletek Ivo Andrić, Szlavko Janevszki és Miroslav Krleža írásaiból — felolvasta Németh János
8. Jure Kaštelan: Vers Titóról — fordította Brasnyó István — elmondta Kerek Edit
9. Marin Franičević: Tito érkezése — fordította Brasnyó István — elmondta Czifra Erika
10. Dušan Kostić: Míg Tito beszél — fordította Fehér Ferenc — elmondta Horváth Emma
11. Részletek Bori Imre, Esad Mekuli és Szeli István írásaiból — felolvasta Illés Zoltán
12. Domonkos István: Tito (részlet) — elmondta Czifra Erika
13. Részletek Mira Alečković és Veljko Petrović emlékezéseiből — felolvasta Németh János
14. Tolnai Ottó: Szabad vers (részlet) — elmondta Illés Zoltán
15. Fehér Kálmán: A halhatatlanság pillanatai kora délután — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
16. Pap József: Versem siratóéneke — elmondta Lajko Tilda
17. Acs Károly: Embert énekelek — elmondta Pajor Gizella
18. Gál László: Dal a forradalomról — elmondta Horváth Emma

A zongoraszámokat Molcer Mátyás adta elő

Rendező: Horváth Emma

Az előadást, amelyet a Kultúrotthonnal együtt szerveztünk, 1980. június 9-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Tizenketten a színészetet választották hivatásul:

Póka Éva

Bajza Viktória

XXIII. évf. 8. (421.) szám

1980. VIII. 25.

EGY MÜEMLÉK ÚJJASZÜLETÉSE

Bela Duranci művészettörténész és Lévay Endre műépítész vetítéssel egybekötött előadása a szabadkai zsinagógáról

Az előadást, amelyet a Kultúrotthonnal együtt rendeztünk, 1980. augusztus 25-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

XXIII. évf. 9. (422.) szám

1980. IX. 22.

SZÖLÖKÉNT INDAZÓ LELEK

Megemlékezés Németh Lászlóról halálának ötödik évfordulóján

Műsor

1. Dr. Czine Mihály bevezetője
2. Bartók Béla—Gertler Endre: Szonatina — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
3. Németh László: Lányaim — részletek — felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
4. Bartók Béla—Székely Zoltán: Román táncok (5.6.—3.2.) — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
5. Németh László: Alsóvárosi búcsú — részletek — felolvasta Illés Zoltán
6. Bartók Béla—Székely Zoltán: 2. Román tánc — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
7. Németh László: Égető Eszter — részlet — felolvasta Pajor Gizella
8. Bartók Béla—Székely Zoltán: 1. Román tánc — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
9. Németh László: A drámák elé — részlet — felolvasta Horváth Emma

10. Németh László: A kis család: Kata monológjai — felolvasta Póka Éva
 11. Bartók Béla—Székely Zoltán: 4. Román tánc — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
 12. Németh László: Iszony — részlet — előadta Pausity Olga
 13. Németh László: Gyász — részlet — felolvasta Horváth Emma
 14. Bartók Béla: Allegro barbaro — zongorán előadta Missuray Erzsébet

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1980. szeptember 22-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (423—424.) szám

XIII. évf. 14—15. (91—92.) szám

Kosztolányi Dezső
 Irodalmi Színpad

KARINTHY-KÓSTOLÓ

Három jelenet

Műsoron: 1. Tökéletes lélektani dráma; 2. Visszakérem az iskolapénzt; 3. Kolombuc tojása

Főléptek: Apró Ildikó, Barkóci Zsuzsanna, Bata János, Bata Miklós, Berényi Imre, Berényi Tibor, Dajninger Zoltán, Döbrei Dénes, Érzsiás Róbert, Gyórfi Sándor, Huzsvár Etelka, Ivkolics Rudolf, Kisák Éva, Sors Róbert és Sóti Anna

Műszaki munkatárs: Vas Antal

Súgó: Huszár Erika

Rendező: Lajkó Nándor

A Horgosi Ifjúsági Színpad vendégszereplése

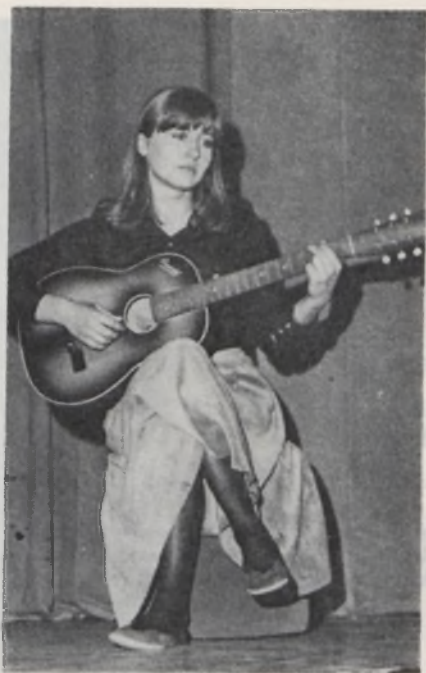
Az előadást 1980. szeptember 25-én, csütörtökön 17 és 19 órai kezdettel a Nép kör nagytermében tartottuk meg.

T. Sziráczky Katalin

Tallós Zsuzsa

Rövid Eleonóra

Czifra Erika

Rendkívüli (425.) szám

1980. X. 2.

HÜVÖS KELMEK

Illés Zoltán és Pajor Gizella előadóestje

Műsor

1. Dejan Despić: Humorisztikus etűdök — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
1.
2. Gulyás József: Gondolatok a versről — részletek — elmondta Illés Zoltán és Pajor Gizella
3. Gulyás József: Közel a félelemhez — elmondta Pajor Gizella
4. Dejan Despić: Humorisztikus etűdök — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
2.
5. Tóth Ferenc: Ars poetica — elmondta Pajor Gizella
6. Tóth Ferenc: Kiáltozás napnyugta előtt — elmondta Pajor Gizella és Illés Zoltán
7. Tóth Ferenc: Ráolvasások hályogra és hervadásra — elmondta Pajor Gizella
8. Dejan Despić: Humorisztikus etűdök — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
3.
9. Jung Károly: Egy verselgető legionárius költői kísérlete — elmondta Illés Zoltán
10. Jung Károly: Pannón esti zsoltár — elmondta Pajor Gizella
11. Jung Károly: A szálláson — elmondta Illés Zoltán

12. Jung Károly: Idill — elmondta Pajor Gizella
 13. Jung Károly: Ahogy az ember... — elmondta Pajor Gizella és Illés Zoltán
 14. Jung Károly: A háttér ürügyén — elmondta Pajor Gizella
 15. Jung Károly: Alámosott idő — elmondta Illés Zoltán
 16. Jung Károly: Ami nincs — elmondta Illés Zoltán és Pajor Gizella
 17. Dejan Despić: Humorisztikus etűdök — zongorán előadta Tikvicki Ti-
 vadar

4.

18. Böndör Pál: Amelyben hős barátjáról szól — elmondta Illés Zoltán
 19. Böndör Pál: Megfordította — elmondta Pajor Gizella
 20. Dejan Despić: Humorisztikus etűdök — zongorán előadta Tikvicki Ti-
 vadar

5.

21. Podolszki József: Párnádon feküdtem; Szél fúj be ez ablakomon; Se
 tapló, se tűz; Zsombék, rejts el — elmondta Illés Zoltán
 22. Podolszki József: Bárdoskodó — elmondta Pajor Gizella
 23. Podolszki József: Egy hosszú verset — elmondta Illés Zoltán
 24. Dejan Despić: Humorisztikus etűdök — zongorán előadta Tikvicki Ti-
 vadar

6.

25. Tolnai Ottó: Jan Palach — elmondta Pajor Gizella
 26. Dejan Despić: Humorisztikus etűdök — zongorán előadta Tikvicki Ti-
 vadar

Gyenes Zita

Banka Livia

László Sándor

Marta Aroksalaši

7.

27. Tolnai Ottó: Meg ne feledkezz — elmondta Illés Zoltán
28. Tolnai Ottó: Öten álltunk — elmondta Pajor Gizella
29. Tolnai Ottó: Vezetik utcánkba a vizet — elmondta Pajor Gizella
30. Tolnai Ottó: Nevetett — elmondta Illés Zoltán
31. Tolnai Ottó: Semmi sincs veszve — elmondta Pajor Gizella
32. Tolnai Ottó: Doreen II. — elmondta Pajor Gizella és Illés Zoltán
33. Tolnai Ottó: A száraz ág — elmondta Illés Zoltán
34. Tolnai Ottó: Holdkórosan — elmondta Illés Zoltán
35. Tolnai Ottó: Mit faricsgálsz? — elmondta Illés Zoltán és Pajor Gizella

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1980. október 2-án, csütörtökön 19.30 órai kezdettel
a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

XXIII. évf. 10. (426.) szám

1980. X. 7.

Szerkeszti a szerkesztő tanács: Olga Afanaszjeva Torok, Radomir Babin, Barácius Zoltán, Biacsi Antal (felelős szerkesztő), Dér Zoltán, Gubás Agota, Guzsvány Mária, Horváth Emma, dr. Horváth Mátyás, Ivković Ivandekić Katalin, Laczkó Antal, Miskolczi József, Missuray Erzsébet, Palusek Béla, Pautsity Olga, Szöllősy Vágó László, Urbán János, Tomislav Vidaković

FÜZFALOMBOK EZÜSTJE

Baranyai Júlia szerzői estje

Műsor

1. Kodály Zoltán: Akkor szép az erdő — énekelté Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária
2. Herceg János: Madarak ürügyén a hazáról — elmondta Lőrinc Erika

3. Jung Károly: Pannón esti zsoltár — elmondta Pajor Gizella
4. Fehér Ferenc: Egy csúzai éjszaka — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
5. Jung Károly: Baranya — elmondta Kiss Valéria
6. Adám Jenő: Tavasz szél vizet áraszt — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária
7. Juhász Géza méltatása — felolvasta Kerek Edit
8. Tóth István és Juhász Géza méltatásaiból — felolvasta Németh János
9. Bartók Béla: Istenem, istenem — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária
10. Kern Aurél: Hej, páva... — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária
11. Baranyai Júlia: A kazárok — felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
12. Baranyai Júlia: Kazárok Baranyában — felolvasta Lőrinc Erika
13. Kodály Zoltán: Zöld erdőben, Nővérek — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária
14. Baranyai Júlia: Vízbe vesző nyomokon — részlet — felolvasta Pajor Gizella
15. Kodály Zoltán: Szőlőhegyen keresztül — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária
16. Kern Aurél: Elhervad a rózsa — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária
17. Kodály Zoltán: Megírom az édesanyámnak, Ne búsuljon senki menyecskeje — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária
18. Baranyai Júlia: Vízbe vesző nyomokon — részlet — felolvasta Horváth Emma
19. Kodály Zoltán: Akkor szép az erdő — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária

Rendező: Horváth Emma

Kristina Jakovljević

Tomislav Gilice

Az irodalmi est előtt a zeneiskola előcsarnokában Gyermán Tibor megnyitotta Gyurkovics Tibor bánáti tájképeit bemutató kiállítását.

Az előadást 1980. október 7-én, kedden 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (427.) szám

1980. X. 28.

POSLEDNJA STANICA: BALATONSZARSZÓ

A Magyar Rádió és az Újvidéki Rádió kétnyelvű József Attila-estje

Műsor

1. József Attila: József Attila (Vidám és jó volt...) — elmondta Farkas Zsuzsa
2. József Attila: Bevezető — elmondta Mécs Károly
3. Vitai Ildikó—József Attila: Aki szegény, az a legszegényebb — énekelte Vitai Ildikó
4. Simon László: Bevezető
5. Kelemen Lajos: József Attila, fiatalon — elmondta Farkas Zsuzsa
6. Nagy Gáspár: Ha látnál — elmondta Mécs Károly
7. Bella István: Amikor — elmondta Farkas Zsuzsa
8. Utassy József: Szárszó — elmondta Mécs Károly
9. Vitai Ildikó—József Attila: Betlehemi királyok — énekelte Vitai Ildikó
10. Szöllősi Zoltán: Forgás nyakcsigolyán — elmondta Farkas Zsuzsa
11. Agh István: Korong u. 6. — elmondta Mécs Károly
12. Szentmihályi Szabó Péter: József Attila várja a vonatot — elmondta Farkas Zsuzsa
13. Vitai Ildikó—József Attila: Egyszerű ez — énekelte Vitai Ildikó
14. Veress Miklós: Összecsavart zászló — elmondta Mécs Károly
15. Vitai Ildikó—József Attila: Áldalak búval, vigalommal — énekelte Vitai Ildikó
16. Rózsa Endre: (J.A.) — elmondta Farkas Zsuzsa
17. Kándor Péter: J.A. — elmondta Farkas Zsuzsa
18. Vitai Ildikó—József Attila: Mama — énekelte Vitai Ildikó
19. Szepesi Attila: Hämmege — elmondta Mécs Károly
20. Csordás Gábor: Végül — elmondta Mécs Károly
21. Bella István: J. A. Amikor szárszói szobrát... — elmondta Farkas Zsuzsa
22. Vitai Ildikó—József Attila: Gyöngy — énekelte Vitai Ildikó
23. Apáti Miklós: József Attila — elmondta Farkas Zsuzsa és Mécs Károly
24. Nagy Gáspár: Három kézgjeggyel — elmondta Mécs Károly

A verseket Vickó Árpád fordította szerbhorvát nyelvre, s azokat Milena Bulatović és Ratko Radivojević, az újvidéki Szerb Nemzeti Színház művészei adták elő.

Szerkesztő: Simon László

Rendező: Turián György és Vajda Tibor

A műsort a Magyar Rádió 3. műsorában 1981. március 6-án, pénteken 14.14 órától 15.06 óráig sugározta Összecsavart zászló címmel.

Az előadást 1980. október 28-án, kedden 19.30 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

A NŐ ARCAI
Czifra Erika önálló előadóestje

Műsor

1. Nagy László: Szépasszonyok mondókái Gábrielre
2. A. Puskin: Anyegin (Tatjana levele). — Aprily Lajos fordítása
3. Kurt Weill—Bertolt Brecht: Koldusopera (Polly dala) — zongorán kísérte Spiegel Tibor
4. Gil Vicente: Mondják, férjhez mehetek — Nagy László fordítása
5. Csokonai Vitéz Mihály: Dorottya — részlet
6. Don Marquis: Mehitabel éneke — Gergely Ágnes fordítása
7. Mért ver, uram, engemet? — francia népköltés — Illyés Gyula fordítása
8. Dénes Margit—Gyárfás Miklós: Anonymus — zongorán kísérte Spiegel Tibor
9. Molnár Ferenc: A kulcs
10. Kathy Kahn: Ó, ti Hillbilly nők — riportrészlet — Tandori Dezső fordítása
11. Maria Curie emlékirataiból
12. Elisabeth Barrett-Browning: Mondd újra... — Tóth Árpád fordítása
13. Tomsits Rudolf—Vas István: Fátyolos a szemed — zongorán kísérte Spiegel Tibor
14. James Joyce: Ulysses (Bloomné monológja) — Szentkuthy Miklós fordítása

Rendező: Bánki Zsuzsa (Budapest)

Az előadást 1980. november 17-én, hétfőn 18 és 19.30 órai kezdettel a Népkör kistermében tartottuk meg.

A NŐ ARCAI
Czifra Erika önálló előadóestje

Az előadást 1980. november 18-án, kedden 19.45 órai kezdettel Újvidéken az Ifjúsági Tribün nagytermében tartottuk meg.

MIRE A MEGGYFA KIVIRÁGZIK — DOK VISNJE PROCVETAJU
Simin Magda szerzői estje — Autorsko veče Magde Simin

Műsoron: regényrészletek, ismertetések, jelenetek, zene- és balettszámok
Felléptek az Egység Általános Középiskola önképzőkörének tagjai (Snezana Garić, Kristina Jakovljević, Kasza Gyöngyi, Kinka Ofélia, Kovács Laura, Snezana Kozić, Losoncz Anikó, Tanja Petrić, Marina Plemić, Violeta Prčić, Milenko Prole, Biljana Rankov, Sarnyai Róbert, Jasmina Štrbac, Szalma Csilla, Vesna Spasojević és Vágó Márta), valamint a zeneiskola kvartettje (Faragó Ibolya, Tóth Abonyi Tibor, Vámos Attila, Várkonyi Ildikó)

A balettszámokat a Mladost Művelődési Egyesület modernbalett-csoportja adta elő

Koreográfus: Mányi Ottilia

Az est vendége: Simin Magda

Rendező: Pausity Olga és Vera Francišković

A kétnyelvű előadást 1980. november 24-én, hétfőn 19 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg.

NYITOTT ABLAK

A kétszeres Híd-díjas Herceg János köszöntése

Műsor

1. L. Beethoven: E-dúr szonáta Op. 109. — 2 tétel — zongorán előadta Buják Zsuzsanna
2. Herceg János: Programbeszéd az igazi békéről — felolvasta Pajor Gizella
3. Dér Zoltán: Egy kivételes életmű sajátosságai
4. Herceg János: Pásztorok — felolvasta Pausity Olga
5. Herceg János: Borok — felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
6. Herceg János: Kék nyárfás — részlet — felolvasta Horváth Emma
7. F. P. Schubert: Frühlingsglaube — énekelte Dragica Stankov, zongorán kísérte Molcer Mátyás
8. M. I. Glinka: Ne biztass! — énekelte Dragica Stankov, zongorán kísérte Molcer Mátyás
9. Dér Zoltán: Herceg János két legújabb könyvéről
10. Herceg János: Visszenéző — részletek — előadta Kerek Edit, Kiss Valéria, Sebestyen Árpád, Toholyevity Bozsana és Lőrinc Erika
11. Herceg János: Madarak ürügyén a hazáról — elmondta Lőrinc Erika
12. Molcer Mátyás: Dal — énekelte Dragica Stankov, zongorán kísérte a szerző
13. Herceg János: Művészi hitvallásom

Az est vendége:

Herceg János

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1980. november 25-én, kedden 19.30 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (433.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XIII. évf. 16. (93.) szám

Dér Zoltán

FECSELANY

Színmű

Az előadást 1980. december 12-én, pénteken 19.30 órai kezdettel Zrenjaninban
a Toša Jovanović Népszínház nagytermében tartottuk meg a Petőfi Sándor
Művelődési Egyesület megalakulásának 35. évfordulója alkalmából.

XXIII. évf. 12. (434.) szám

1980. XII. 22.

BOJOVNICI GOLUBIJEG SRCA — GALAMBSZIVŰ HARCOSOK

Književno veče posvećeno Branku Čopiću — Összeállítás Branko Čopić
műveiből

Műsor

1. Iz posvete „Bašta sljezove boje” — odlomak — kazivala je Kristina Jakovljević, pratnja na gitari Branka Buljovčić
2. Marija na Prkosima — kazivao je Tomislav Gilice, pratnja na gitari Branka Buljovčić
3. Herojeva majka — kazivala je Kristina Jakovljević

4. Halott proletárok dala, Sír a búzamezön — előadta a szavalókórus Báliz Antal, Benkó Sándor, Bárdos Valéria, Bogár Zoltán, Hornok Ildikó Varga Ibolya (gitár) kíséretével
5. Aleksandra Jakovljev—Branko Čopić: Grob u žitu — kazivala je Arabela Stojko, pratnja na gitari Branka Buljovčić, pevale su Branka Buljovčić, Zafira Zečirović, Irena Berkeš, Vera Stražarković, Predrag Knežević
6. Ispit — odlomak iz istoimene pripovetke — kazivali su svi učenici
7. Zamena — kazivali su Dragan Marković, Vera Marinković i Kristina Jakovljević, pratnja na gitari Branka Buljovčić
8. Partizanka Mara — pevala je Zafira Zečirović, pratnja na harmonici Predrag Knežević
9. Nepostojeća bakica — dramatizovana pripovetka — Bakica: Kristina Jakovljević, Službenica: Vera Marinković
10. Aleksandra Jakovljev—Branko Čopić: Oj sokole... — pevala je Vera Stražarković, pratnja na harmonici Predrag Knežević
11. Povratak — dramatizovana pripovetka — Nikoletina Bursać: Dragan Marković, Jovica Jež: Tomislav Gilice
12. Aleksandra Jakovljev—Branko Čopić: Otac Narodne armije, Armija, narodno čedo — pevala je Irena Berkeš, pratnja na harmonici Predrag Knežević
13. Na rampi — dramatizovana pripovetka — Kum Petar: Zdravko Lacić, Kum Panta: Tomislav Gilice
14. Iz „Bašte sljezove boje” — odlomci — kazivali su Zdravko Lacić i Vera Marinković, pratnja na harmonici Predrag Knežević

Režija: Olga Afanasjeva Torok

A JNH napja alkalmából rendezett kétnyelvű előadást 1980. december 22-én, hétfőn 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXIV. évf. 1. (435.) szám

1981. I. 12.

SZERETNÉM, HA NEVETNÉNEK

Bogdánfi Sándor szerzői estje

M ű s o r

1. J. S. Bach: H-moll szvit — Badinerie — fuvolán előadta Varga Endre, zongorán kísérte Hényel Mária
2. Bogdánfi Sándor: Szeretném, ha nevetnének — előadta Ferenczi Jenő
3. Juhász Géza bevezetője
4. Bogdánfi Sándor vallomása önmagáról — felolvasta Németh János
5. A. Roussel: Mr. de la Pejaudie — fuvolán előadta Varga Endre, zongorán kísérte Hényel Mária
6. Juhász Géza: A regényíró
7. Bogdánfi Sándor: Angyalok játszanak — részlet — felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
8. Juhász Géza: A drámaíró
9. Bogdánfi Sándor: Egy gyilkosság anatómiája — részlet

Emma	Pausity Olga
Klári, a lánya	Kiss Valéria
10. H. Ch. Schaper: Theater music — 1. tétel — fuvolán előadta Varga Endre, harmonikán kísérte Gulyás László
11. Juhász Géza: A humorista
12. Bogdánfi Sándor: Az író halála — felolvasta Horváth Emma
13. Bogdánfi Sándor: Írótabor a javából — jelenet

Shakespeare	Sebestyén Árpád
Dickens	Illés Tibor
Parancsnok	Lőrincz Zsuzsanna
Ügyeletes	Kerek Edit
Író	Toholyevis Bozsana

*Maró gúny és sziporkázó szellemesség áradt Bogdánfi Sándor aforizmáiból
(Lőrinc Erika, Sebestyén Tibor, Toholyevity Bozsana és Illés Tibor)*

14. Bogdánfi Sándor: Ötven aforizma — elmondta Fecskés Erzsébet, Illés Tibor, Lőrinc Erika, Sebestyén Árpád és Toholyevics Bozsana
15. H. Ch. Schaper: Theater music — 3. tétel — fuvolán előadta Varga Endre, harmonikán kísérte Gulyás László
16. Juhász Géza: A paródiáról
17. Bogdánfi Sándor: Két paródia (Topolya, Az örült gépkocsi), négy arckép (Az arcátlan, A gógös, Az elnyomott, A féltékeny) és egy monológ (Ujévi jutalom) — előadta Ferenczi Jenő
18. Urbán János: Bogdánfi Sándor, az ember
19. Bogdánfi Sándor: Üzenet a túlvilágról

Rendező: Horváth Emma

Az előadást, amelyet a Kultúrotthonnal együtt rendeztünk, 1981. január 12-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

XXIV. évf. 2. (436.) szám

1981. II. 25.

MADARAK BESZÉDE

Irodalmi összeállítás

Műsor

1. J. Haydn: C-dúr gordonkaverseny — 1. tétel — előadta Szébenyi Magda (gordonka) és Missuray Erzsébet (zongora)
2. Illyés Gyula: Viharban — elmondta Lőrinc Erika
3. Fehér Ferenc: Lírai madártan — elmondta Binszki Teréz és Fecskés Erzsébet

4. F. Couperin: A fülemüle — előadta Varga Endre (fuvola) és Gulyás László (harmonika)
5. Arany János: A fülemile — elmondta Kiss Valéria
6. Molner Mátyás: Koncertdarab — előadta Szebenyi Magda (gordonka) és Missuray Erzsébet (zongora)
7. Devecseri Gábor: Papageno verse — elmondta Kiss Valéria
8. A madár és a kalitka — pantomim — előadta Kerek Edit
9. Kosztolányi Dezső: Madarak beszéde — részlet a Zsivajgó természetből — elmondta Lőrinc Erika és Lőrinc Zsuzsanna
10. D. B. Kabalevskij: G-moll gordonkaverseny — 1. tétel — előadta Faragó Ibolya (gordonka) és Missuray Erzsébet (zongora)
11. Móra Ferenc: A cinege cipője — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
12. Móra Ferenc: A csókai csóka — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
13. Szabó Lőrinc: Hajnali rigók — elmondta Kerek Edit
14. L. M. Skerjanc: Capriccio — előadta Faragó Ibolya (gordonka) és Missuray Erzsébet (zongora)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1981. február 25-én, szerdán 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXIV. évf. 3. (437.) szám

1981. III. 16.

ÖSÖK ES UTÓDOK

Burány Nándor és Mirnics Zsuzsa Neven-díjas írók szerzői estje

Műsor

1. Bartók Béla: 1. rondó — zongorán előadta Tompa Frigyes
2. Juhász Géza: Burány Nándor műveiről — felolvasta Pajor Gizella
3. Burány Nándor: Keselyűlegelő — részlet — felolvasta Kiss Valéria
4. J. Brahms: G-moll ballada — zongorán előadta Kléman Rudolf
5. Burány Nándor: Regényrészlet
6. Liszt Ferenc: Consolation — zongorán előadta Francia Judit
7. Jung Károly: Mirnics Zsuzsa műveiről — felolvasta Pajor Gizella
8. Mirnics Zsuzsa: Órásköz 12. — drámai villanatok — előadta Göncő Károly, Ispánovics Ildikó, Kerek Edit és Lőrinc Zsuzsanna
9. F. F. Chopin: Impromptu (cisz-moll) — zongorán előadta Francia Judit
10. Mirnics Zsuzsa: Regényrészlet

A műsor kezdete előtt Gyermán Tibor a zeneiskola előcsarnokában megnyitotta Ivan Jandrik alkalmi kerámiakiállítását.

A Forum 20 százalékos árengedménnyel árulta a szerzők műveit, akik az est után dedikálták őket.

Az előadást 1981. március 16-án, hétfőn 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Weöres Sándor

ENDYMION

Színpadi játék három képben

Szereposztás

Luna	Fecskés Erzsébet
Endymion	Göncő Károly
Amyntas	Binszki Teréz
Phyllis	Kerek Edit
Korydon	Ispánovics Ildikó
Kar	Lőrinc Zsuzsanna

Közreműködött: Raffai Tünde (ének)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1981. március 23-án, hétfőn 19 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemléjén. Az együttes kollektív díjban részesült a szép színpadi beszédért és a jó összjátékért, Horváth Emma pedig elismerő oklevelet kapott a rendezésért.

ERDŐK, MEZŐK, VAD LIGETEK

Műsoron: drávaszögi népballadák*Közreműködtek:* Baranovszky Edit (ének), Szöllősy Vágó János (gordonka), Szöllősy Vágó Veronika és a Népkör népi együttesének tagjai (Fábián Erzsébet, Ivánovics Piroska, Turkál Valéria, Úrge Ibolya)*Citera:* Mák Attila*Az est vendége:* Lábadi Károly*Rendezte és a műsort vezette:* Szöllősy Vágó László

A rendezvény előtt Lábadi Károly megnyitotta Gyurkovics Hunor alkalmi tájképiállítását

Az előadást 1981. április 9-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg.

KUPLE

Domonkos István szerzői estje

Műsoron: megzenésített versek

A számokat a költő adta elő gitáron

Az esten kapható volt a szerző kislemeze és a Tessék engem megdicsérni c. verseskötete

A könyvvásárlók között kisorsoltuk a Forum Könyvbarátok Körének ajándékköteteit

Kisimre Piroska alkalmi makramékiállítását Szöllősy Vágó László nyitotta meg

Az előadást 1981. április 20-án, hétfőn 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

HA A VILAG RIGÓ LENNE ...

Kelemen Etelka előadóestje

Műsor

1. Bródy János: Játsszunk most együtt — gitáron kísérte Antal István
2. Weöres Sándor: Tavaszköszöntő, Olvadás, Dongó, Napsugár a levegőben
3. Bródy János — Weöres Sándor: Csiribiri — gitáron kísérte Antal István
4. Weöres Sándor: Déli felhők, Réti csiga, Erdőt járunk, Kacsausztató, Galagonya, Tekereg a szél, Szép a fenyő
5. Bródy János—A. A. Milne—Karinthy Frigyes: Micimackó — gitáron kísérte Antal István
6. Weöres Sándor: Száncsengő, Haragosi, Regélő, Kezdődik az iskola, Sehallselát Dömötör, Vaskalap, Béka a fatövében, A medve töprengése
7. Bródy János—Devecseri Gábor: Allatkerti útmutató — gitáron kísérte Antal István
8. Weöres Sándor: Buba éneke
9. Zelk Zoltán—Móricz Mihály: Kis mese a nincs-erdőről
10. Tolcsvay László—Weöres Sándor: Csimpilimpi, hova mész?, Paripám csodaszép pejko, Kocsi és a vonat, Ha a világ rigó lenne, A tündér, Duna mellett, Pára — gitáron kísérte Antal István
11. Bródy János—Szabó Lőrinc: Szél hozott, szél visz el — gitáron kísérte Antal István

Az előadást 1981. április 21-én, kedden 16 órai kezdettel a Városi Könyvtár földszinti olvasótermében tartottuk meg.

HA A VILAG RIGÓ LENNE ...

Kelemen Etelka előadóestje

Az előadást 1981. április 23-án, csütörtökön 15.30 órai kezdettel a Sonja Marinković Általános Iskola tantermében tartottuk meg.

HA A VILAG RIGÓ LENNE ...

Kelemen Etelka előadóestje

Az előadást 1981. április 27-én, hétfőn 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

Kosztolányi Dezső XIV. évf. 2—3. (95—96.) szám
Irodalmi Színpad

Bogdánfi Sándor

NŐK UTÓPIÁBAN

Négy bohózat

Írótaóbor a javából

Shakespeare	Sebestyén Árpád
Dickens	Illés Tibor
Parancsnok	Lőrinc Zsuzsanna
Ügyeletes	Kerek Edit
Író	Toholyevity Bozsana

Könyvet tessék

Árus	Fecskés Erzsébet
Rózsi	Toholyevity Bozsana, Kerek Edit
Kereskedő	Kiss Valéria

Halottak a színpad felett

Igazgató	Sebestyén Árpád
Ripor Tóni	Horváth Militicsi Attila
Borongó Béla	Illés Tibor
Sikoly Sári	Lőrinc Zsuzsanna

Nők Utópiában

Pista	Sebesnyén Árpád
Manci	Kiss Valéria
Klári	Binszki Teréz
Rózsi	Kerek Edit
Amál	Fecskés Erzsébet
Julcsa	Lőrinc Zsuzsanna
Boris	Toholyevity Bozsana
Dezső	Illés Tibor

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1981. május 14-én csütörtökön 17 és 19 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg.

XXIV. 5. (446.) szám

1981. V. 19.

MEGTISZTULT VALÓSÁG

A hatvanéves Urbán János köszöntése

Műsor

1. Lévay Endre: Urbán János hatvanéves — felolvasta Németh János
2. Urbán János: Találkoztam a fényvel — elmondta Kerek Edit
3. Urbán János: Ajándékozás, Nézem a fénylő várost — elmondta Kelemen Etelka
4. Urbán János: Arcot örökítő békességgel — elmondta Illés Tibor
5. C. Debussy: Hangok és illatok az esti légben — zongorán előadta Kléman Rudolf
6. Urbán János: Eső — elmondta Kiss Valéria
7. Urbán János: Fa és víz — felolvasta Pausity Olga
8. Urbán János: Fanyar szüret — elmondta Pajor Gizella
9. Bottal a kezében — elmondta Fecskés Erzsébet
10. Urbán János: Anyanyelvem — elmondta Németh János
11. Urbán János: Tűzsziget — részlet — felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
12. J. Brahms: D-dúr intermezzo — zongorán előadta Kléman Rudolf
13. Urbán János: Anyukának miért nincs bajusza — jelenet — előadta Kerek Edit és Lőrinc Zsuzsanna
14. Vlastimir Peričić: Dal és tánc — hegedűn előadta Berényi Ildikó, zongorán kísérte Pozsár Erika
15. Urbán János: Látomás a fennsíkon, Kenyeres pajtásaim — felolvasta a szerző

Az összekötő szöveget Bori Imre, Juhász Géza, Jung Károly, Laták István, Lévay Endre és B. Szabó György méltatásaiból összeállította, felolvasta és az előadást rendezte:

Horváth Emma

Az esten kaphatók voltak az író legújabb művei

Az előadást 1981. május 19-én, kedden 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

*Branko Ćopić legnépszerűbb alakjai
élevenedtek meg hadsereg napi
köszöntőnkön*

*A gyermeki lélek báját hozta
elénk Urbán János novellája
(Kerek Edit és Lőrinc Zsuzsanna)*

Rendkívüli (447.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XIV. évf. 4. (97.) szám

Weöres Sándor

ENDYMION

Színpadí játék három képben

Az előadást 1981. május 21-én, csütörtökön 19 órai kezdettel
a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (448.) szám

1981. V. 26.

VERSEK DALLAMA

Spiegel Tibor szerzői estje

Műsoron: Böndör Pál, Csanádi Imre, Fehér Ferenc, Fehér Kálmán, Gál László, Gulyás József, Victor Hugo, Krekovichs Ferenc, Jung Károly, M. J. Lermontov, Nemes Nagy Ágnes, Pap József, Petri György, W. Shakespeare, Szűcs Imre, Tóth Ferenc, Utasi Mária, Vankó Gergely és Weöres Sándor megzenésített versei, valamint népdalok

Közreműködött: Daróczi Zsuzsa, Fábri Géza és Soltis Lajos

Az előadást, amelyet a Kultúrotthonnal együtt rendeztünk, 1981. május 26-án,
kedden 19.30 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (449.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XIV. évf. 5. (98.) szám

A budapesti Radnóti Miklós Színpad vendégszereplése

„BOLDOG, SZOMORÚ DAL”

Kosztolányi Dezső verseiből, novelláiból, regényeiből, cikkeiből,
céduláiból összeállította és elmondta:

Bálint András

Irodalmi tanácsadó: Réz Pál

Rendező: Bencze Zsuzsa

Az előadást, amelyet a Kultúrotthonnal együtt szerveztünk, 1981. május 28-án, csütörtökön 20 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (450.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XIV. évf. 6. (99.) szám

„BOLDOG SZOMORÚ DAL”
Bálint András Kosztolányi-műsora

Az előadást 1981. május 29-én, pénteken 17 órai kezdettel
Moravicán az Ady Endre Művelődési Egyesület olvasótermében
tartottuk meg.

Rendkívüli (451.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XIV. évf. 7. (100.) szám

Weöres Sándor

ENDYMION

Színpad játék három képben

Az előadást 1981. június 1-én, hétfőn 17 órai kezdettel
a Gerontológiai Központ előcsarnokában tartottuk meg.

Rendkívüli (452.) szám

1981. VI. 1.

A VILAGJÁRÓ VADASZ

Székely Tibor vetítéssel egybekötött előadása Vojnich Oszkáról

Az esten 30 százalékos kedvezménnyel kapható volt a szerző azonos című,
kiadásunkban megjelent könyve, amelyet a műsor előtt dr. Vékony László
ismertetett

Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna

Az előadást 1981. június 1-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

XXIV. évf. 6–7. (453.) szám

1981. VI. 15.

BOLYGÓTŰZ

Megemlékezés Bartók Béláról születésének századik évfordulóján

Műsor

1. Bartók Béla: Magyar népdalok (Istenem, istenem, áraszd meg a vizet;
Annyi bánat szívemen; Ha kimegyek arr' a magas tetőre) — énekelte
Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária

2. Kassák Lajos: Bartók Béla — elmondta Ágoston Pribilla Valéria
3. Fodor András: Bartók — elmondta Horváth Valéria
4. Bartók Béla—Székely Zoltán: Hat románc tánc — hegedűn előadta Pe-kár Tibor, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
5. Devecseri Gábor: Mikrokozmosz — elmondta Kollár Mária
6. Bartók Béla: Allegro barbaro — zongorán előadta Missuray Erzsébet
7. Juhász Gyula: Zene — elmondta Ágoston Pribilla Valéria
8. Bartók Béla: Női karok (Ne hagyj el; Bánat) — előadta a Pro musica kamarakórus női kara, vezényelt Égető Gabriella

Zenei szerkesztő: Missuray Erzsébet

Rendező és műsorvezető: Szöllősy Vágó László

Az előadást, amelyet a Kultúrotthonnal együtt rendeztünk, 1981. június 15-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

XXIV. évf. 8. (454.) szám

1981. VIII. 31.

KÖ- ES FAVIRAG — CVET U KAMENU I DRVETU

Lévay Endre és Ivan Poljaković műépítészek vetítéssel egybekötött előadása a szabadkai városházáról

Közreműködött: Molcer Mátyás (zongora)

A művelődési otthonnal együtt rendezett kétnyelvű előadást 1981. augusztus 31-én, hétfőn 20 órai kezdettel a városháza dísztermében tartottuk meg.

XXIV. évf. 9. (455.) szám

1981. IX. 21.

KRÓNIKASUNK

Megemlékezés Kolozsi Tiborról halálának egyéves évfordulóján

Műsor

1. Mészáros Zakariás: Bevezető
2. Molnár Cs. Attila: Emlékszilánkok fájdmával — felolvasta Horváth Emma
3. Kolozsi Tibor: Aszfaltos utak — felolvasta Németh János
4. Kolozsi Tibor: Erzsébetlaktól a Maglajig — felolvasta Pajor Gizella
5. Kolozsi Tibor: Az első lépések — részlet a Szabadkai sajtó 1848—1919 c. monográfiából — felolvasta Németh János
6. J. S. Bach: Szonáta — fuvolán előadta Varga Endre, zongorán kísérte Hényel Mária
7. Kolozsi Tibor: Arnyék a Tiszán — részlet — felolvasta Szirácky Katalin
8. G. Valentini: Szonáta — 1. és 2. tétel — gordonkán előadta Faragó Ibolya, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
9. Kolozsi Tibor: Játékszere az ablak — részlet — felolvasta Tallós Zsuzsa
10. G. Valentini: Szonáta — 3. és 4. tétel — gordonkán előadta Faragó Ibolya, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
11. Kolozsi Tibor: Irén — részlet — előadta Horváth Militicsi Attila, Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna és Pajor Gizella
12. G. Valentini: Szonáta — 5. tétel — gordonkán előadta Faragó Ibolya, zongorán kísérte Missuray Erzsébet

Az összekötő szöveget Burkus Valéria, Dér Zoltán, Laták István, Lévay Endre, Majtényi Mihály, Petkovics Kálmán és Simin Magda írásaiból állítottuk össze.

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1981. szeptember 21-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

VILAGPOR, VÉRFA

Tolnai Ottó és Tóth Ferenc Híd-díjas költő szerzői estje

Műsor

1. Bosnyák István: Bevezető
2. Tóth Ferenc: Cédrusfa ága, 1979, Égig érő erdőn, Kiáltozás napnyugta előtt — elmondta Lőrinc Erika, Juric Lajko Tilda, Pajor Gizella
3. Bartók Béla: Népdalfeldolgozások (Istenem, istenem, Száraz ágtól..., Annyi bánat...) — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
4. Tóth Ferenc: Ráolvasás (elásott kincs megelézésére), Ráolvasás (hályogra és hervadásra), Vérfa, 1963—1978 — elmondta Lőrinc Zsuzsanna, Pajor Gizella és Tallós Zsuzsa
5. Bartók Béla: Nem messze van... — népdalfeldolgozás
Kodály Zoltán: Nővérek — népdalfeldolgozás — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Missuray Erzsébet
6. Bosnyák István: Tolnai Ottó költészete
7. Tolnai Ottó: Az alkony, Balról, E kis szelíd, Nagy rózsaszín, A vadrózsa úgy fut — elmondta Gyarmati Erzsébet, Illés Tibor, Kerek Edit és Sebestyén Árpád
8. Király József: Koncentráció zongorára — előadta Buják Eva
9. Tolnai Ottó: Van Gogh önarcképei alá, Félálomban, Egy iskolapadra — elmondta Fecskés Erzsébet, T. Sziráczy Katalin és Göncö Károly
10. V. Mokranjac: Koncertetűd — zongorán előadta Kerekes Gabriella
11. Tolnai Ottó: Változatok egy Szenteleky-sorra, Porlandó — elmondta Urbán Mária és Kiss Valéria
12. Bartók Béla: Allegro barbaro — zongorán előadta Buják Zsuzsa
13. Bosnyák István Tolnai Ottóval beszélgetett

A műsort összeállította és vezette: Bosnyák István

Az est vendége: Tolnai Ottó

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1981. október 26-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

LANGFOLYAM

Megemlékezés a népi forradalom negyvenedik évfordulójáról

Műsor

1. R. Grujić: Kidajmo lance — előadta a zeneiskola diákkórusa
2. Urbán János: Bevezető
3. Nada Fratričević: Bure se besne — előadta a zeneiskola diákkórusa
4. Fehér Ferenc: Örökség — elmondta K. Pausity Olga
5. Schwalb Miklós: A szén — elmondta Tallós Zsuzsa
6. Schwalb Miklós: Fiatalokhoz — elmondta Fecskés Erzsébet és Illés Tibor
7. Schwalb Miklós: Valami történet — elmondta Urbán Mária
8. Déry Zoltán: Schwalb Miklósról — felolvasta Horváth Emma
9. Gál László: 1941 — elmondta Kiss Valéria
10. Pató Imre: Az osztályharcos — részlet — felolvasta Horváth Emma
11. Latak István: Mayer Ottmárek emlékének — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
12. Farkas Nándor: Mayer Ottmárról — felolvasta Németh János
13. Mayer Ottmár: A munkásifjúság kultúrlehetőségei — részlet — felolvasta T. Sziráczy Katalin
14. Simokovich Rókus: Apáink után — elmondta Kerek Edit
15. Petkovics Kálmán: Áprilistól novemberig — részlet — felolvasta Horváth Emma
16. Csépe Imre: Ez nem az én májusom — elmondta Pajor Gizella
17. Kolozsi Tibor: Erzsébetlaktól a Maglajig — részlet — felolvasta Horváth Emma

18. Gál László: Nem volt hiába — elmondta Juric Lajko Tilda
 19. Petkovics Kálmán: Aprilistól novemberig — részlet — felolvasta Horváth Emma
 20. Matej Bor: Hej, brigádok — előadta a zeneiskola diákkórusa
 21. Fran Lhotka: Lángoló ifjúság — előadta a zeneiskola diákkórusa

A műsort összeállította: Urbán János

Vezényelt: Péity József

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1981. november 23-án, hétfőn 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottunk meg.

XXIV. évf. 12. (458.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XIV. évf. 8. (101.) szám

Jovan Sterija Popović

SVET RAZUMA POČITUJTE!

iliti

SMEJ JE ČEDO RADOSTI

Pozorišna igra rađena prema tekstu „Laže i paralaze“, natpisa i „Milobruka“, a povodom 175-godišnjice rođenja i 125-godišnjice smrti ovog književnika

Uloge:

Baron Golić	Tomislav Gilice
Jelica	Kristina Jakovljević
Marko	Dragan Marković
Batić	Saša Koraćak
Mita	Robert Konkolj
Marija	Zorica Đaković
Arlekin	Nevena Vujkov
Saptač	Sandra Džamastagić

Muzička pratnja:

Dragana Gardinovački (solo pevanje), Branka Marković (flauta) i
 Dragan Matić (tamburica)

Muzički koreograf:

Radmila Santa

Reditelj:

Olga Afanasjeva Torok

Izvodili su članovi Dramske sekcije ZSS „Jedinstvo“

Az előadást 1981. december 10-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a gyermekszínház nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (459.) szám

1981. XII. 14.

HA A VILAG RIGÓ LENNE . . .

Kelemen Etelka előadóestje

Az előadást 1981. december 14-én, hétfőn 18 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (460.) szám Kosztolányi Dezső *XIV. évf. 9. (102.) szám*
Irodalmi Színpad

Jovan Sterija Popović

SVET RAZUMA POČITUJTE!

ilíti

SMEJ JE ČEDO RADOSTI

Az előadást 1981. december 17-én, csütörtökön 19 órai kezdettel
a Népkör nagytermében tartottuk meg a hadsereg napja alkalmából.

XXV. évf. 1. (461.) szám

1982. I. 14.

A SZOBOR IS EMBER — I SKULPTURA JE ČOVEK

Almási Gábor szabadkai szobrászművész retrospektív kiállítása

Műsor

1. Miroslav Antić: Mit o ptici — odlomci — kazivana je Snežana Dudaš
2. József Attila: Thomas Mann üdvözlése — elmondta Pajor Gizella
3. Fehér Ferenc: Övig a földbe ásva — elmondta Lőrinc Erika
4. Amott legel, amott legel — népdal — énekelte Huszár Elvira
5. Miroslav Antić: Mit o ptici — odlomak — kazivala je Snežana Dudaš
6. Megizenem az édesanyámnak — népdal — énekelte Huszár Elvira
7. Lévay Endre: Almási Gábor önéletrajza — felolvasta Juric Lajko Tilda
8. Almási Gábor: Önéletrajz — részlet — felolvasta Horváth Emma
9. Zöld erdőben, sík mezőben — népdal — énekelte Huszár Elvira

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1982. január 14-én, csütörtökön 18 órai kezdettel a Városi Múzeum Képtárában tartottuk meg. A műsor után Baranyi Anna művészet-történész megnyitotta Almási Gábor öt évtizedes munkásságát bemutató kiállítást, amelyet a múzeummal együtt szerveztünk.

Rendkívüli (462.) szám Kosztolányi Dezső *XV. évf. 1. (103.) szám*
Irodalmi Színpad

Jovan Sterija Popović

SVET RAZUMA POČITUJTE!

ilíti

SMEJ JE ČEDO RADOSTI

Az előadást 1982. február 10-én, szerdán 19 órai kezdettel
az Egység Általános Középiskola dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (463.) szám Kosztolányi Dezső *XV. évf. 2. (104.) szám*
Irodalmi Színpad

Bogdánfi Sándor

NŐK UTÓPIÁBAN

Az előadást 1982. február 12-én, pénteken 21.30 órai kezdettel
a bácsszőlősi diszkóklubban tartottuk meg.

„...VERAN JE BIO NARODU SVOM!”

„...HÜSÉGES FIA VOLT NÉPÉNEK!”

Književno veče povodom 150-godišnjice rođenja Đure Jakšića
Megemlékezés Đura Jakšićről születésének 150. évfordulóján

Na programu — *Műsoron*: poezija i pesme — versek és megzenésített költemények

Učestvovali su — *Közreműködött*: Snežana Dudaš, Tomislav Gilice, Horti Livia, Kristina Jakovljević, Kerek Edit, Robert Konkolj, Lőrinc Zsuzsanna, Dragan Marković, Mikuska Éva, Verica Momčilović, Marina Plemić

Muzička pratnja — *Zenei betét*: Bálint Szilárd (gitár), Bata Zoltán és Zvonko Buljovčić (gitár), Saša Pap (orgona)

Kompozitor i korepeticitor — *A verseket megzenésítette és a dalokat betanította*: Vojislav Gabrić

Muzički saradnik — *Zenei munkatárs*: Živa Martinov

Reditelj — *Rendező*: Olga Afanasjeva Torok, Horváth Emma

Az előadást 1982. február 24-én, szerdán 19.30 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (465.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XV. évf. 3. (105.) szám

Szabó Lőrinc

TÜCSÖKZENE

Pódiumjáték

Előadta: Tallós Zsuzsa és Jurić Lajko Tilda

Közreműködött: Faragó Ibolya (gordonka)

Bevezetőt mondott: Varga Lakatos Gizella

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1982. március 8-án, hétfőn 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

XXV. évf. 3. (466.) szám

1982. III. 11.

AKKOR SZÉP AZ ERDŐ ...

Komjáthy Ildikó (szoprán) önálló estje

1. W. A. Mozart: Lujza levelei, Alkonyat, Egy tündér van velem — zongorán kísérte Molcer Mátyás
2. Füst Milán: Tavasz dal, vándordal
3. Áprily Lajos: Március
4. Devecseri Gábor: Papageno verse
5. Tompa László: Tavasz eső zenéje
6. Acs Károly: Valaki verset olvasott
7. Dsida Jenő: Templomablak — elmondta Horváth Emma
8. W. A. Mozart: Zerlina áriája a Don Giovanní, Despina áriája a Così fan tutte és Cherubin áriája a Figaró házassága c. operából — zongorán kísérte Molcer Mátyás

9. F. Schubert: Sonatina — hegedűn előadta Pekár Lilla, zongorán kísérte Hényel Mária
10. Molcer Mátyás—Weöres Sándor: Ócska sírversek — zongorán kísérte Molcer Mátyás
11. Kodály Zoltán: Akkor szép az erdő, mikor zöld; Nővérek; Szőlőhegyen keresztül; Ne búsuljon senki menyecskéje — zongorán kísérte Hényel Mária

A hangverseny előtt az előcsarnokban megnyitottuk Kalmár Magdolna kerámiatárlatát.

A rendezvényt 1982. március 11-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a zeneiskola nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (467.) szám

1982. III. 12.

„...VERAN JE BIO NARODU SVOM!”

Književno večé povodom 150-godišnjice rodenja Đure Jakšića

Az előadást 1982. március 12-én, pénteken 13 órai kezdettel Törökkanizsán a Népkönyvtár galériájában tartottuk meg.

Rendkívüli (468.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XV. évf. 4. (106.) szám

Jovan Sterija Popović

SVET RAZUMA POČITUJTE!

ilíti

SMEJ JE ČEDO RADOSTI

Az előadást 1982. március 12-én, pénteken 18 órai kezdettel Törökkanizsán a művelődési otthonban tartottuk meg.

Rendkívüli (469.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XV. évf. 5. (107.) szám

BÓLÉ

Bogdánfi Sándor három bohózata

Írótábor a javából

Shakespeare	Sebestyén Árpád
Dickens	Illés Tibor
Parancsnok	Lőrinc Zsuzsanna
Ügyeletes	Kerek Edie
Bevezető, Egy író	Gyarmati Erzsébet

Halottak a színpad felett

Sikoly Sári	Lőrinc Zsuzsanna
Borongó Béla	Illés Tibor
Igazgató	Lakatos László
Ripor Tóni	Horváth Militicsi Attila

Nők Utópiában

Pista	Sebestyén Árpád
Manci	Kiss Valéria
Rózsi	Kerek Edit
Klári	Binszki Teréz
Julis	Horti Lívia
Boris	Gyarmati Erzsébet
Amál	Fecskés Erzsébet
Dezsó	Illés Tibor

Az összekötő játék (József Attila: Medvetánc) szereplői:
Barta Erika, Horti Lívia, Lakatos László

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1982. március 17-én, szerdán 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (470.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XV. évf. 6. (108.) szám

BÓLÉ

Bogdánfi Sándor három bohózata

Az előadást 1982. március 20-án, szombaton 17 órai kezdettel Bajmokon a
színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemléljén. Az
együttes és a rendező dicséretben részesült a szép színpadi beszédért.

Rendkívüli (471.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XV. évf. 7. (109.) szám

Jovan Sterija Popović

SVET RAZUMA POČITUJTE!

iliti

SMEJ JE ČEDO RADOSTI

Az előadást 1982. március 20-án, szombaton 19 órai kezdettel Bajmokon a
színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemléljén. A
Szabó István és Bosko Pištalo összetételű bíráló bizottság a legjobb szerb-
horvát nyelvű előadássá, Olga Afanaszjeva Torokot pedig a legjobb amatőr
rendezővé nyilvánította. Tomislav Gilice első díjat kapott színészi alakításáért.

Rendkívül (472.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XV. évf. 8. (110.) szám

Jovan Sterija Popović

SVET RAZUMA POČITUJTE!

iliti

SMEJ JE ČEDO RADOSTI

Az előadást 1982. március 22-én, hétfőn 16 órai kezdettel a Nép kör nagyter-
mében tartottuk meg a kísérleti színpadok pancsovai szemléljének szelektora
számára.

Rendkívüli (473.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XV. évf. 9. (111.) szám

Szabó Lőrinc

TÜCSÖKZENE

Pódiumjáték

Az előadást 1982. március 22-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (474.) szám

1982. III. 25.

„... VERAN JE BIO NARODU SVOM!”

Književno veče povodom 150-godišnjice rođenja Dure Jakšića

Az előadást 1982. március 25-én, csütörtökön 19 órai kezdettel
a Bajnat helyi közösség klubhelyiségében tartottuk meg.

Rendkívüli (475.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XV. évf. 10. (112.) szám

Szabó Lőrinc

TÜCSÖKZENE

Pódiumjáték

Az előadást 1982. március 29-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (476.) szám

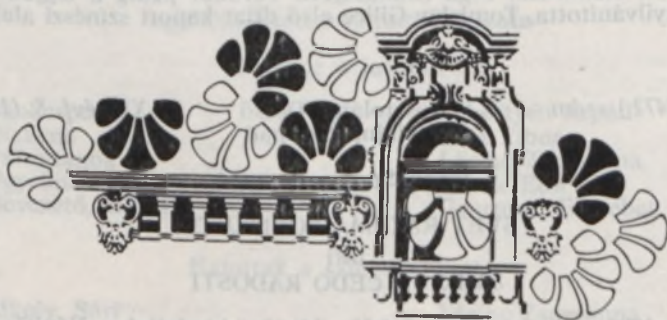
Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XV. évf. 11. (113.) szám

BŐLE

Bogdánfi Sándor három bohózata

Az előadást 1982. március 30-án, kedden 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti nagytermében tartottuk meg.

BÓLE

Bogdánfi Sándor három bohózata

Az előadást 1982. április 6-án, kedden 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (478.) szám

1982. IV. 9.

„...VERAN JE BIO NARODU SVOM!”

Književno veče povodom 150-godišnjice rođenja Đure Jakšića

Az előadást 1982. április 9-én, pénteken 19 órai kezdettel
a kéri helyi közösség klubhelyiségében tartottuk meg.

Rendkívüli (479.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színház

XV. évf. 13. (115.) szám

BÓLE

Bogdánfi Sándor három bohózata

Az előadást 1982. április 13-án, kedden 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović
Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (480.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színház

XV. évf. 14. (116.) szám

Fülöp Gábor

LEÓ TŰNŐDÉSEIBŐL

Pódiumjáték

Szereplők

Aki bukfeneczik	Véber Klára
Aki klarinézozik	Pletl Gizella
Aki szégyenli magát	Penninger Erika
Aki színészkedik	Mádi Erzsébet
Aki pukkad	Péics Hajnalka
Aki tolakszik	Kovács Ibolya
Aki veszekszik	Kaszás Anikó

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1982. április 14-én, szerdán 17 órai kezdettel
a Zmaj Jovan Jovanović Általános Iskola dísztermében tartottuk meg.

Fülöp Gábor

LEÓ TUNÓDESEIBŐL

Pódiumjáték

Az előjátékban Brasnyó István, Horgas Béla és Szücs Imre verseit előadta Gyarmati Erzsébet, Horti Livia és Kiss Valéria

Az előadást 1982. április 14-én, szerdán 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Fülöp Gábor

LEÓ TUNÓDESEIBŐL

Pódiumjáték

Tanáraink görbe tükörben — paródia — előadta Országh Szilárd

Az előadást 1982. április 16-án, pénteken 16 órai kezdettel Újvidéken az Ifjúsági Tribün színháztermében mutattuk be a középiskolások hagyományos színművészeti vetélkedőjén. A Csipak Angéla, Fenyvesi Ottó és Tari István összetételű bizottság — hat produkció versengésében — második díjjal jutalmazta. Véber Klára és Országh Szilárd színészi alakításáért harmadik díjat kapott.

ÓSZIKEK

Megemlékezés Arany Jánosról halálának 100. és Jovan Jovanović Zmajról születésének közelgő 150. évfordulója alkalmából

Műsor

1. Bevezető Jovan Jovanović Zmajról — felolvasta Krekity Olga
2. Jovan Jovanović Zmaj: Háfiz sírjánál, Pesnik i pesme, Miljen szürke borulat van, Pođem, klecam, idem, zastajavam, Rózsák XIV., Svet će čitat pesme moje — elmondta Mikuska Eva, Verica Momčilović, Snežana Dudaš, Jurić Lajko Tilda és Horti Livia
3. Bevezető Arany Jánosról — felolvasta Krekity Olga
4. Arany János: Toldi (Előhang), A tudós macskája, A világ, Bolond Istók (részlet) — elmondta Horváth Emma, Kiss Valéria, Lőrinc Erika és K. Pajor Gizella
4. Arany János: A fülemile, Vörös Rébék, Tengerihántás — elmondta Kiss Valéria, Urbán Mária és Krekity Olga
5. Arany János: A rab gólya, Rásült az esthajnal — elmondta Kerek Edit és Illés Tibor
6. Arany János: Mátyás anyja, Tetemrehívás, Zách Klára — elmondta Lőrinc Zsuzsanna, Kerek Edit és T. Sziráczky Katalin
7. Arany János: Családi kör, Epilógus, Évek, ti még jövőendő évek, Emléklapra — elmondta T. Sziráczky Katalin, Tomek Béla, Urbán Mária és Tallós Zsuzsa

8. Petőfi Sándor: Arany Jánoshoz — elmondta Sebestyén Tibor
 9. Arany János: Válasz Petőfinek — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
 10. Simon István: Petőfi Aranyéknál — elmondta Barta Erika

Népdalokat, rab- és koldusénekeket, valamint népballadákat
 Hegedűs Ágnes énekelt

Közreműködött: Hajdú Ferenc (tekerő)

Rendező: Krekity Olga

Alkalmi tárlat: Urbán Gábor Arany-illusztrációi

A kétnyelvű előadást 1982. április 19-én hétfőn 19.30 órai kezdettel
 a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (484.) szám

Kosztolányi Dezső
 Irodalmi Színpad

XV. évf. 17. (119.) szám

Jovan Sterija Popović

SVET RAZUMA POČITUJTE!

ilíti

SMEJ JE ČEDO RADOSTI

Az előadást 1982. április 19-én, hétfőn 20 órai kezdettel
 a középiskolások diákotthonában tartottuk meg.

Rendkívüli (485.) szám

Kosztolányi Dezső
 Irodalmi Színpad

XV. évf. 18. (120.) szám

Jovan Sterija Popović

SVET RAZUMA POČITUJTE!

ilíti

SMEJ JE ČEDO RADOSTI

Az előadást 1982. április 21-én, szerdán 16 órai kezdettel Kanizsán az Amatőr-
 színházban tartottuk meg a Tiszai Ünnepi Játékokon. Tomislav Gilice,
 Kristina Jakovljević és Dragan Marković dicséretben részesült alakításáért.

Rendkívüli (486.) szám

Kosztolányi Dezső
 Irodalmi Színpad

XV. évf. 19. (121.) szám

BŐLE

Bogdánfi Sándor három bohózata

Az előadást 1982. április 20-án, kedden 19 órai kezdettel
 a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (487.) szám Kosztolányi Dezső *XV. évf. 20. (122.) szám*
Irodalmi Színpad

BÓLÉ

Bogdánfi Sándor három bohózata

Az előadást 1982. április 27-én, kedden 20.15 órai kezdettel
a középiskolások diákotthonában tartottuk meg.

Rendkívüli (488.) szám Kosztolányi Dezső *XV. évf. 21. (123.) szám*
Irodalmi Színpad

BOGDANFI-BÓLÉ

Az előadást 1982. május 11-én, kedden 17 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (489.) szám Kosztolányi Dezső *XV. évf. 22. (124.) szám*
Irodalmi Színpad

BOGDANFI-BÓLÉ

Az előadást 1982. május 11-én, kedden 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

XXV. évf. 5. (490.) szám *1982. V. 17.*

KÖZELET ÉS IRODALOM

Szeli István Szenteleky- és Hid-díjas író szerzői estje

A műsort összeállította és vezette: Hornyik Miklós

Az est vendége: Szeli István

Közreműködött: Karna Margit és Pataki László, valamint Molcer Mátyás
(zongora)

Az előadást 1982. május 17-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (491.) szám Kosztolányi Dezső *XV. évf. 23. (125.) szám*
Irodalmi Színpad

Fülöp Gábor

LEÓ TUNÓDESEIBŐL

Pódiumjáték

Az előadást 1982. május 18-án, kedden 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (492.) szám Kosztolányi Dezső XV. évf. 24. (126.) szám
Irodalmi Színpad

François Villon

BÜCSÜBALLADA

Pódiumjáték

Közreműködött: Binszki Teréz, Illés Tibor és Sebestyén Tibor, valamint
Varga Endre (fuvola)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1982. május 27-én, csütörtökön 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (493.) szám Kosztolányi Dezső XV. évf. 25. (127.) szám
Irodalmi Színpad

Szabó Lőrinc

TÜCSÖKZENE

Pódiumjáték

Az előadást 1982. június 3-án, csütörtökön 15.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

XXV. évf. 6—7. (494.) szám 1982. VI. 10.

AZ ÉNEKMONDÓ

Emlékezés Kodály Zoltánra születésének 100. évfordulóján

Műsor

1. Garai Gábor: Elindult egy ember — elmondta Ágoston Pribilla Valéria
2. Kodály Zoltán: Furulyázó huszár — fuvolán előadta Pozsár Erika, zongorán kísérte Hényel Mária
3. Szöllőssy Vágó László: Kodály Zoltán, a zenész, a nyelvemelő, a pedagógus
4. Illyés Gyula: Bevezetés egy Kodály-hangversenyhez — elmondta Kollár Mária
5. Kodály Zoltán: Nausikaa — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária
6. Káldi János: Kodály Zoltán — elmondta Kollár Mária
7. Kodály Zoltán: Adagio gondolkára és zongorára — gondolkán előadta Marjana Perić, zongorán kísérte Szöllőssy Vágó Janka
8. Kopeczky László: Galántai táncok — elmondta Ágoston Pribilla Valéria
9. Kodály Zoltán: Kállai kettős — hegedűn előadta Pekár Lilla, zongorán kísérte Hényel Mária
10. Kodály Zoltán: Népdalfeldolgozások (Akkor szép az erdő... Nővérek, Szőlőhegyen keresztül, Ne búsuljon senki menyecskeje, A csitári hegyek alatt...) — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária
11. Fodor András: Az énekmondó — elmondta Ágoston Pribilla Valéria
12. Kodály Zoltán: Székely keserves, Esti dal — előadta a Pro musica kamarakórus, vezényelt Égető Gabriella
13. Epilógus — előadta Ágoston Pribilla Valéria, Pozsár Erika és Hényel Mária

Rendező: Szöllőssy Vágó László

Az emlékestet, amelyet a Kultúrotthonnal együtt szerveztünk, 1982. június 10-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

A KORZÓ MŰLTJA ÉS JÖVŐJE — PROŠLOST I BUDUCNOST KORZOA

Vetítéssel egybekötött kétnyelvű előadás

A beszélgetést vezette Bela Duranci művészettörténész és Lévay Endre műépítész, az Észak-bácskai Múemlékvédelmi Intézet szakmunkatársa

Az előadást, amelyet a Kultúrotthonnal együtt rendeztünk, 1982. augusztus 25-én, szerdán 20 órai kezdettel a városháza udvarában tartottuk meg.

NÉZTE A FUTÓ FELHÓKET

Megemlékezés Csépe Imréről halálának 10. évfordulóján

Műsor

1. Fehér Ferenc: Csépe Imre írói arcképéhez — felolvasta Horváth Emma
2. Csépe Imre: Kukoricaszedők — elmondta Pajor Gizella
3. Csépe Imre: Édesapám májusfája — elmondta Göncő Károly
4. Csépe Imre: Fordul a szél — részlet — felolvasta Kerek Edít
5. Szei István és Urbán János méltatásából — felolvasta Horváth Emma
6. Csépe Imre: Tarisznysók — elmondta Pausity Olga
7. Csépe Imre: Ősök idézése — elmondta Urbán Mária
8. Csépe Imre: Öregapám emlékére — elmondta Göncő Károly
9. Csépe Imre: Kupak Máté — elmondta Lőrinc Erika
10. Csépe Imre: Szeszták sógor — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
11. Csépe Imre: Ismerősök között — részlet — felolvasta Horváth Emma

Lévai Mátyás tárogatón népdalokat adott elő

A műsort összeállította: Urbán János

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1982. szeptember 27-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

MI HARMINCAN

Irodalmi összeállítás

Műsor

Beszökött az ősz

Ady Endre: Párisban járt az ősz; Füst Milán: Nyilas hava; Illyés Gyula: A szél s a szél — elmondta Füleki Erzsébet, Lőrinc Erika és Sinka Valéria

Szerelmem emléke

James Joyce: Kamarazene (részlet); József Attila: Áldalak búval, vigalommal; Tóth Eva: Solveig utolsó levele; Horgas Béla: A hippi szerelme — elmondta Horváth Militicsi Attila, Ispánovics Ildikó, Fecskés Erzsébet és Horti Livia

Más...

Fülöp Gábor: Leó tünődéseiből — részletek — előadta Kovács Ibolya, Mádi Erzsébet, Péics Hajnalka és Pletl Gizella

Élet, élet, betyár élet...

Benjámin László: A hajósinas; André Schwarz-Bart: Igazak ivadéka (részlet); Radnóti Miklós: Sem emlék, sem varázslat; Babits Mihály: Ősz és tavasz

között; François Villon: A szép fegyverkovácsné panasza; Nagy László: Ha-
von delelő szivárvány (részlet); Tóth Árpád: Aprilis — elmondta Illés Zoltán,
Pajor Gizella, Illés Tibor, Urbán Mária, Binszki Teréz, Gyarmati Erzsébet
és Lőrinc Zsuzsanna

Más ...

Benei Zsuzsa: A tó; Szép Ernő: Pitypang; Tolnai Ottó: Porlandó — elmondta
Sebestyén Árpád, Mikuska Éva és Kiss Valéria

A derű szivárványszárnyán

Simon István: Petőfi Aranyéknál; Juhász Ferenc: Nagymama; Szabó Lőrinc:
Tücsökzene (részlet); Janikovszky Éva: Az úgy volt...; Kosztolányi Dezső:
Férek beszéde — elmondta Barta Erika, Márki Katalin, Jurić Lajko Tilda,
Kerek Edit és Göncő Károly

A műsort vezette és Horváth Militicsi Attila *Az olvasás gyönyörűsége* c. al-
kalmi rajzkiállítását megnyitotta: Krekity Olga

A dalokat betanította: Péity József

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1982. október 2-án, szombaton 18.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (498.) szám

1982. X. 15.

ÍRÁS AZ EMBERRŐL

Összeállítás Csépe Imre műveiből halálának tizedik évfordulóján

Műsor

1. Villanatok Fehér Ferenc, Szeli István és Urbán János méltatásából —
felolvasta Barta Erika, Gyarmati Erzsébet, Horti Livia, Lőrinc Erika,
Lőrinc Zsuzsanna és Mikuska Éva

A Csépe-évfordulóra készült összeállításunkat több ízben is szép sikerrel
adtuk elő

2. Csépe Imre: Kukoricaszedők, Édesapám májusfája, A falverő, Tarisznások, Megfogott lélek — elmondta, illetve felolvasta Pajor Gizella, Göncö Károly, Horti Livia, Kerek Edit és Barta Erika
3. Idézetek füzére — felolvasta Barta Erika, Gyarmati Erzsébet, Horti Livia, Lőrinc Zsuzsanna és Mikuska Éva
Csépe Imre: Óregapám emlékére, Kupak Máté, Szeszták sógor — elmondta Lőrinc Zsuzsa
Csépe Imre: Kenderáztatók között — regényrészlet — előadta Barta Erika, Göncö Károly, Gyarmati Erzsébet, Horti Livia, Kerek Edit, Lőrinc Erika, Lőrinc Zsuzsanna, Mikuska Éva, Némedi Imre és Pajor Gizella

A műsort összeállította: Urbán János

A színpadot Kalmár Ferenc szobraival díszítettük

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1982. október 15-én, pénteken 20 órai kezdettel Kishegyesen a színházteremben tartottuk meg a Csépe-emléknap keretében.

Rendkívüli (499.) szám

1982. X. 22.

ÍRAS AZ EMBERRŐL

Összeállítás Csépe Imre műveiből halálának tizedik évfordulóján

Az előadást 1982. október 22-én, pénteken 12 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

XXV. évf. 10. (500.) szám

1982. X. 25.

SZOMJUSAG — ŽEĐ

Megemlékezés Ivo Andrićról születésének 90. évfordulóján

M ű s o r

1. Horváth Emma: Bevezető
2. Ivo Andrić: Ex ponto — részletek — felolvasta Horváth Emma
3. Ivo Andrić: Beszélgetés Goyával — részletek — felolvasta Pajor Gizella és Jurić Lajko Tilda
4. Ivo Andrić: A nap — részlet — felolvasta Barta Erika
5. Ivo Andrić: Játék — felolvasta Lőrinc Erika
6. Ivo Andrić: Aska és a farkas — részlet — felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
7. Ivo Andrić: A kisasszony — dramatizált regényrészlet — előadta Kerek Edit
8. Ivo Andrić: Ex ponto — részlet — felolvasta Urbán Mária

Közreműködött: Aleksandar Alčin (gitár)

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű előadást 1982. október 25-én, hétfőn 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (501.) szám

1982. X. 30.

ÍRAS AZ EMBERRŐL

Összeállítás Csépe Imre műveiből halálának tizedik évfordulóján

Az előadást 1982. október 30-án, szombaton 9 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg

IRAS AZ EMBERRŐL

Összeállítás Csépe Imre műveiből halálának tizedik évfordulóján

Az előadást 1982. október 30-án, szombaton 15 órai kezdettel
a Petar Drapšin utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

IRAS AZ EMBERRŐL

Összeállítás Csépe Imre műveiből halálának tizedik évfordulóján

Az előadást 1982. november 8-án, hétfőn 17 órai kezdettel
a kertvárosi gerontológiai klubban tartottuk meg.

IRAS AZ EMBERRŐL

Összeállítás Csépe Imre műveiből halálának tizedik évfordulóján

Az előadást 1982. november 10-én, szerdán 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagyterében tartottuk meg.

IRAS AZ EMBERRŐL

Összeállítás Csépe Imre műveiből halálának tizedik évfordulóján

Az előadást 1982. november 18-án, csütörtökön 17 órai kezdettel
a sétaerdei Gerontológiai Központban tartottuk meg.

FEGYVERT S VITÉZT ÉNEKELEK

Az AVNOJ I. ülésének 40. évfordulója alkalmából

M ú s o r

1. Bilećanka — előadta a Népkör Fúvós Kamaraegyüttese (Kerekes Tibor, trombita, Kopacsek József, fagott, Póka Zoltán, fuvola, Tarapcsik József, klarinét és Tóth Endre, kürt)
2. Csuka Zoltán: A kerék mélybe lendül — elmondta Agoston Pribilla Valéria
3. Elöl járunk a harcban — előadta a Népkör Fúvós Kamaraegyüttese
4. Branko Čopić: Felkelés — elmondta Szöllősy Vágó László
5. Barikádrá! — előadta a Népkör Fúvós Kamaraegyüttese
6. Desanka Maksimović: Emlékezés a felkelésre — elmondta Szöllősy Vágó Veronika
7. Drugarska se pesma ori — előadta a Népkör Fúvós Kamaraegyüttese
8. Torok Csaba: Tisztaság — elmondta Szöllősy Vágó Veronika
9. Kud' narodna vojska — előadta a Népkör Fúvós Kamaraegyüttese
10. Jure Kaštelan: Tífuszosok — részlet — elmondta Szöllősy Vágó László
11. Konjuh planinom — előadta a Népkör Fúvós Kamaraegyüttese
12. Sinkó Ervin: Partizán hadikórház — elmondta Agoston Pribilla Valéria
13. A havas hegyek ... — előadta a Népkör Fúvós Kamaraegyüttese
14. Josip Broz Tito beszédének részlete — felolvasta Szöllősy Vágó László
15. Szél viszi messze — előadta a Népkör Fúvós Kamaraegyüttese
16. Laták István: A Petőfi brigád — részlet — elmondta Szöllősy Vágó László
17. Elvtárs, ma még tán — előadta a Népkör Fúvós Kamaraegyüttese
18. Fehér Ferenc: Bácskai szimfónia — részlet — elmondta Szöllősy Vágó Veronika

19. Baranyai háromszögben — előadta a Népkör Fúvós Kamaraegyüttese
20. Gál László: Nem volt hiába — elmondta Ágoston Pribilla Valéria
21. Uz marsala Tita — előadta a Népkör Fúvós Kamaraegyüttese
22. Pap József: El nem taphosható csillagok — elmondta Ágoston Pribilla Valéria
23. Nikola Hercigonja: Svečana pesma — előadta a Népkör Fúvós Kamaraegyüttese

A műsort összeállította és rendezte: Szöllősy Vágó László

Az előadást 1982. november 23-án, kedden 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (507.) szám

1982. XI. 25.

ÍRAS AZ EMBERRŐL

Összeállítás Csépe Imre műveiből halálának tizedik évfordulóján

Az előadást 1982. november 25-én, csütörtökön 15 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (508.) szám

1982. XII. 10.

ÍRAS AZ EMBERRŐL

Összeállítás Csépe Imre műveiből halálának tizedik évfordulóján

Az előadást 1982. december 10-én pénteken 17 órai kezdettel az Ivo Lola Ribar Általános Iskola zsbongójában tartottuk meg.

Rendkívüli (509.) szám

1982. XII. 16.

ÍRAS AZ EMBERRŐL

Összeállítás Csépe Imre műveiből halálának tizedik évfordulóján

Az előadást 1982. december 16-án, csütörtökön 20.30 órai kezdettel a középiskolások internátusának társalgójában tartottuk meg.

XXV. évf. 12. (510.) szám

1982. XII. 20.

SZIVEMHEZ TALÁLTAK

Megemlékezés Somlyó Zoltánról születésének századik évfordulóján

Műsor

1. Dér Zoltán: Somlyó Zoltán Szabadkán
2. A szerkesztőségből — felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
3. Karinthy Frigyes: Somlyó Zoltán profilja alá — felolvasta Baranovszky Edit
4. Kosztolányi Dezső: Somlyó Zoltánról — felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
5. Somlyó Zoltán: Kosztolányi Dezsőnek — elmondta Krekity Olga
6. Bernel Miklós: Berceuse — hegedűn előadta Péity Bernadetta, zongorán kísérte Péity József
7. Somlyó Zoltán: A Bácskáról — felolvasta Németh János
8. Somlyó Zoltán: Szabadkai kabaré — előadta Kerek Edit, Lőrinc Erika, Lőrinc Zsuzsanna és Némédi Imre
9. Somlyó Zoltán: Szabadkai karnevál — felolvasta Szöllősy Vágó László
10. Gaál Ferenc: Szerenád — hegedűn előadta Péity Bernadetta, zongorán kísérte Péity József

11. Somlyó Zoltán: Más a tavaszi szerelem — felolvasta Kerek Edit
12. Lányi Ernő: Magyar ballada — hegedűn előadta Péity Bernadetta, zongorán kísérte Péity József
13. Somlyó Zoltán: La grande scène — elmondta Göncö Károly
14. Somlyó Zoltán: Fáradt vers — elmondta Pajor Gizella
15. Bernel Miklós: Trió — hegedűn előadta Péity Angéla, brácsán Péity Bernadetta, zongorán Péity József
16. Somlyó Zoltán: Nyitott könyv — részletek — felolvasta Horváth Emma

A műsort összeállította: Dér Zoltán

Rendező: Horváth Emma

Rendkívüli (511.) szám

1982. XII. 27.

SKARLAT

Krekity Olga önálló előadójestje

Műsor

1. Sarkadi Imre: A gyáva — regényrészlet
2. Utsai Mária: Rege a forrásról
3. Móricz Zsigmond: Erdély — A nap árnyéka — regényrészlet
4. Móra Ferenc: Ének a búzamezőkről — regényrészlet
5. Csépe Imre: Tarisznyás emberek — elbeszélésrészlet
6. Tamási Aron: A legényfa kivirágzik — novellarészlet
7. Illés Endre: Skarlát — novellarészlet

Népdalokat és gyermekdalokat énekelt: Baranovszky Edit

Az előadást 1982. december 27-én, hétfőn 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (512.) szám

1983. I. 6.

JÁTEK ÉS IRODALOM

Válogatás Kosztolányi Dezső, Örkény István, Weöres Sándor és Nagy László műveiből

Előadták az Egység *Altalános Középiskola irodalmi csoportjának tagjai:* Árpádfi Zoltán, Belovai Ildikó, Bittermann Csilla, Budanov Márta, Csuzdi Attila, Kenyeres László, Losonc Kornélia, Polyákovics Mihály, Raffai Judit, Terényi Tibor és Tót Katalin

Zene: Bata Zoltán és Bálint Szilárd (gitár)

Az előadást 1983. január 6-án, csütörtökön 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg.

XXVI. évf. I. (513.) szám

1983. I. 17.

RÓZSAFAGGAC

Versősszeállítás Illyés Gyula születésének 80. évfordulója alkalmából

Műsor

1. Terhünk a Föld — elmondta Krekity Olga
2. Egy sépadt nő egy kis szobában — elmondta Füleki Erzsébet
3. Fülemlék — elmondta Kerek Edit
4. Látogatók — elmondta Nagy Abonyi Valéria
5. Négy ifjú lánnyal... elmondta Gyarmati Erzsébet
6. Levél a vízgyűjtőről és a fenyőről — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
7. Lánnyomok — elmondta Göncö Károly

8. Versírás — elmondta Nagy Abonyi Valéria
9. A betyár — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
10. Vasalás — elmondta Göncő Károly
11. Oda egy jól működő tanyai kályhához — elmondta Binszki Teréz
12. Gyorsvonat az alagútból — elmondta Gyarmati Erzsébet
13. Ars poetica — elmondta Füleki Erzsébet
14. Eszmecsere — elmondta K. Pajor Gizella
15. Oda a törvényhozóhoz — elmondta Némedi Imre
16. Elmúltam harminc — elmondta K. Pajor Gizella
17. Anteusz — Este — elmondta Kerek Edit

Közreműködött: Dóró Árpád (fagott)
Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1983. január 17-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (514.) szám

1983. II. 15.

IRAS AZ EMBERRŐL

Összeállítás Csépe Imre műveiből halálának tizedik évfordulóján

Az előadást 1983. február 15-én, kedden 19.15 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

XXVI. évf. 2. (515.) szám

1983. II. 17.

BESZÉLGETÉS BOGDÁNFI SÁNDORRAL RAZGOVOR SA SÁNDOROM BOGDÁNFIJEM

M ű s o r

1. Juhász Géza: Bogdánfi Sándor munkásságáról
2. Géza Juhász: Književni opus Sándora Bogdánfija — čitala je Olga Molnar Međeri
3. Bogdánfi Sándor: Angyalok játszanak — regényrészlet — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
4. Sándor Bogdánfi: Ispovest jednog atentatora — odlomak iz romana — čitala je Olga Molnar Međeri
5. Beszélgetés a szerzővel — razgovor sa autorom

Műsorvezető — Vодitelj programa: Horváth Emma

A beszélgetést a Nyitott Könyvvel együtt szerveztük meg

Az író-olvasó találkozót 1983. február 17-én, csütörtökön 18 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (516.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 1. (128.) szám

Hans Sachs

FARSANGI KOMÉDIÁK

Fordította: Végh György

A tüzes vas

Férj	Némedi Imre
Feleség	Binszki Teréz
Komaasszony	Kerek Edit

Ha meghal a férj

Férj	Lőrinc Zsuzsanna
Feleség	Horti Lívía
Szomszédasszony	Lőrinc Erika
Szomszéd	Kurai Edit

Az ellopott kakas

Lúke Tóni, paraszt	Füleki Erzsébet
Marcsa, a felesége	Binszki Teréz
Enyves Pista, paraszt	Némedi Imre
Dundi, a felesége	Kerek Edit

A keretjáték szereplői

Krampusz	Országh Szilárd
Krampulina	Kurai Edit

Tűzszerész: Bodrogvári Zsolt

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1983. március 21-én, hétfőn 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (517.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 2. (129.) szám

Hans Sachs

FARSANGI KOMÉDIÁK

Az előadást 1983. március 22-én, kedden 17 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemlén. Együttműködésük tagjai a jó színészi összjátékért kollektív díjat kaptak, Horváth Emma pedig elismerésben részesült.

Rendkívüli (518.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 3. (130.) szám

Hans Sachs

FARSANGI KOMÉDIÁK

Az előadást 1983. március 24-én, csütörtökön 18.30 órai kezdettel a Petar Drapšin utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

XXVI. évf. 3. (519.) szám

1983. III. 25.

Száz éve halt meg Marx Károly

MARXISTA TUDOMÁNY — MARXISTA NEVELES

Kerekasztal-beszélgetés

Meghívott vendégek: Kiss Viktória, dr. Laki László, Nagy László és dr. Réhák László

A beszélgetést vezette: dr. Szöllősy Vágó László

A kerekasztal-beszélgetést 1938. március 25-én, pénteken 18 órai kezdettel a munkásegyletem Veljko Vlahović emlékszobájában tartottuk meg.

Radovan Ivšić

KAPETAN OLIVER

Tragikomediája

U izvođenju Dramske sekcije Zajedničke srednje škole
„Jedinstvo” iz Subotice

Lica

Buk i Izolda	Tomislav Gilice k. g.
Baltazar i Tristan	Nikola Ivošević
Njarabum	Gordana Poljaković
Orkan i Kaherdina	Zeljko Vidaković
Kapetan Oliver	Saša Koračak
Sirius i Prolog	Robert Konkolj
Afrika	Žaklina Stanković
Australija	Jasmina Bognar
Amerika	Slavica Krstin
Azija	Biljana Bogdanović
Evropa	Sandra Džamastagić

Saptač: Nada Lečić

Muzičari: Szilárd Bálint, Zoltán Bata, Zlatko Buljovčić, Attila Keszeg
i Saša Pap

Tehničko izvođenja: László Szirovica

Tehničko vođstvo: Nikola Kunkin

Korepetitor muzičkih i zvučnih efekata: Vojislav Gabrić

Glas Kapetana Olivera: Neđo Medan

Slikar dekora: Toma Marjanović k. g.

Režija, adaptacija teksta, kostimi: Olga Afanasjeva Torok

Az előadást 1983. március 25-én, pénteken 19 óraj kezdettel Bajmokon a színházteremben mutattuk be az amatőr színjátszók községi szemlélén. A produkciót a zsüri továbbjuttatta a kisszínhadok körzeti szemlélére, Tomislav Gilicét színészi alakításáért díjazta, Olga Afanaszeva Torokot pedig elismerésben részesítette.

MINDIG MAGA AZ IGAZSÁG

Marx a szépirodalomról

M ű s o r

1. J. S. Bach: C-moll Allemande — zongorán előadta Zsiga Judit
2. W. Liebknecht: Séták Marxszal — felolvasta Nagy Abonyi Valéria
3. J. W. Goethe: Vándor éji dala — Szabó Lőrinc fordítása — elmondta Horti Lívía
4. L. Beethoven: Holdfény-szonáta — zongorán előadta Zsiga Judit
5. W. Shakespeare: 75. szonett — elmondta Sziráczky Katalin
6. W. Shakespeare: 121. szonett — elmondta Horti Lívía
7. P. Lafargue: Marx és a szépirodalom — felolvasta Pajor Gizella
8. Karl Marx: Epigramma Pustkuokenről — Kislégi Nagy Dénes fordítása — elmondta Némedi Imre
9. Eleanor Marx-Aveling: Marx és gyermekei — felolvasta Kerek Edit
10. J. S. Bach: G-dúr Allemande — zongorán előadta Zsiga Judit
11. Karl Marx: A munka szerepe a művészet keletkezésében — részlet — felolvasta Némedi Imre

12. G. L. Weerth: Mesterlegénydal — elmondta Binszki Teréz
13. H. Balzac: Parasztok — részlet — felolvasta Horti Lívia
14. Karl Marx: A szépérezék kifejlődése — részlet — felolvasta Némedi Imre
15. H. Heine: Izlett a tea... — elmondta Nagy Abonyi Valéria
16. Karl Marx: Sajtószabadság — részlet — felolvasta Binszki Teréz
17. Karl Marx: A stílusról — részlet — felolvasta Sziráczky Katalin
18. J. S. Bach: G-dúr Loure — zongorán előadta Zsiga Judit

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1983. március 28-án, hétfőn 19 órai kezdettel a régi városháza kék tanácstermében tartottuk meg.

XXVI. évf. 4. (522.) szám

1983. IV. 12.

HIMNUSZ AZ EMBERHEZ

Megemlékezés Juhász Gyuláról születésének 100. évfordulóján

Műsor

1. Ady Endre levele Juhász Gyulához — elmondta Takács Tibor
2. Himnusz az emberhez — elmondta Ördög Gábor
3. Credo — elmondta Füleki Erzsébet
4. Milyen volt... — elmondta Fleisz Norbert gitárkísérettel
5. Anna-bál — elmondta Stefaniga Ibolya
6. Profán litánia — elmondta Ficand Csilla
7. Szeretem az életet — elmondta Balázs Szilvia
8. F. F. Chopin: Mazurka 6. — zongorán előadta Szalma Ernő
9. Tiszta tájak — elmondta Ficand Csilla
10. Tiszai csönd — elmondta Szeverics Angéla

A Kosztolányi Dezső Önképzőkör tagjai Juhász Gyulára emlékeztek, aki rimbe róttá városunk nevét

11. Magyar táj magyar ecsettel — elmondta Balázs Szilvia
12. Nagyvárosok magánya — elmondta Füleki Erzsébet
13. Szabad hajók — elmondta Stefaniga Ibolya
14. Gaál Ferenc: Magyar motívumok — zongorán előadta Szalma Ernő
15. Magyar nyár 1918 — elmondta Ficand Csilla
16. Az októberi forradalomhoz — elmondta Milánovits Zsuzsanna
17. F. F. Chopin: Mazurka Op. 68. — zongorán előadta Szalma Ernő
18. Testamentum — elmondta Fleiszig Norbert
19. Szerenád — Marin Margetić és Damir Čović gitárszáma
20. Búcsú — elmondta Kecskés Katalin
21. A munkásotthon homlokára — elmondta Sebők Lídia
22. Május ünnepe — elmondta Szeverics Angéla
23. Balalajka — elmondta Balázs Szilvia zenei aláfestéssel
24. Haza — elmondta Szeverics Angéla
25. Haza — elmondta Szeverics Angéla
26. Szabadka — elmondta Ördög Gábor
27. Szabadkai emlék — elmondta Kecskés Katalin
28. Anna örök — elmondta Füleki Erzsébet
29. Még maradok — elmondta Milánovits Zsuzsanna
30. Aldott e bánat — elmondta Stefaniga Ibolya
31. F. F. Chopin: Valse Op. 69. No 2. — zongorán előadta Szalma Ernő
32. Epilógus — elmondta Füleki Erzsébet
33. József Attila: Meghalt Juhász Gyula — elmondta Zsáki Izabella

Narrátor: Szeles Győző

A műsort összeállította, rendezte és bevezetőt mondott:

Varga Lakatos Gizella

Az előadást 1983. április 12-én, kedden 19 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (523.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 5. (132.) szám

MIT TUDNAK A DIAKJAINK?

Balázs Antal

A SAKKPARTI

Jelenet

A vezérigazgató és a felügyelő . Némédi Imre
Igazgató Bálizs Antal

PARÓDIÁK

Diák Bálizs Antal
Két tanár Némédi Imre

Mándi Iván

A BÜTOROK

Pódiumjáték

Előadta:

Diron István, Erdélyi Zsuzsanna, Herceg Zsuzsanna, Kurai Edit, Péics Hajnalka, Povázsán Gabriella és Világos Ildikó

Rendező: Horváth Emma

TOVABBGONDOLTUK A ZENÉT
Mozgásvariációk C. Debussy és L. Beethoven zenéjére

Koreográfia és előadó:

Kovács Ibolya, Mádi Erzsébet és Mészáros Melinda

Előadták a Svetozar Marković Társadalmi Tevékenységek Iskolaközpontjának tanulói

Az előadást 1983. április 14-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (524.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 6. (133.) szám

MIT TUDNAK A DIAKJAINK?

Az előadást 1983. április 16-án, szombaton 9 órai kezdettel Újvidéken az Ifjúsági Tribün színháztermében tartottuk meg a középiskolások színművészeti vetélkedőjén. Kurai Edit és Némedi Imre harmadik díjat kapott. Az utóbbi ezenkívül — Bálizs Antallal együtt — rendezéséért kiérdemelte a Tanyaszínház különdíját is.

Rendkívüli (525.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 7. (134.) szám

Radovan Ivšić

KAPETAN OLIVER

Tragikomediája

Az előadást 1983. április 20-án, szerdán 19 órai kezdettel Törökbecsén a színházban tartottuk meg a kisszínpadok körzeti szemléjén.

Rendkívüli (526—527.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 8—9. (135—136.) szám

Radovan Ivšić

KAPETAN OLIVER

Tragikomediája

Az előadást 1983. április 26-án, kedden 17 és 19 órai kezdettel a gyermekszínház nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (528—529.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 10—11. (137—138.) szám

Hans Sachs

FARSANGI KOMÉDIÁK

Az előadást 1983. április 28-án, csütörtökön 17 és 19 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (530—531.) szám

XVI. évf. 12—13. (139—140.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

Hans Sachs

FARSANGI KOMÉDIÁK

Az előadást 1983. május 12-én, csütörtökön 17 és 19 órai kezdettel
a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (532.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 14. (141.) szám

Hans Sachs

FARSANGI KOMÉDIÁK

Az előadást 1983. május 17-én, kedden 19 órai kezdettel
Csantavéren a színházteremben tartottuk meg.

Rendkívüli (533.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 15. (142.) szám

Virginia Woolf

ORLANDO

Színpadí játék

Előadta: Vicei Natália

Átdolgozta és rendezte: Beszédes István

Az előadást 1983. május 19-én, csütörtökön 19 órai kezdettel
a Nép kör nagytermében tartottuk meg.

XXVI. évf. 5. (534.) szám

1983. V. 23.

HÓSZÍN SZARNYU BEKE

— Békéről a békéért —

1. Gál László: Elpusztult egy arab falu — elmondta Kerek Edit
2. Tóth Árpád: Élégia egy rekettyebokorhoz — részlet — elmondta Nagy Abonyi Valéria
3. Thurzó Lajos: Rügyfakadás — részlet — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
4. Albius Tibullus: A béke dicsérete — 1. és 2. versszak — gitárkísérettel
előadta Vicei Natália
5. Somlyó György: Csak a béke... — elmondta Binszki Teréz
6. Lőrinc Péter: Mi függőleges? — elmondta Nagy Abonyi Valéria
7. Albius Tibullus: A béke dicsérete — 3., 4. és 5. versszak — gitárkísérettel
előadta Vicei Natália
8. Juhász Ferenc: Az éjszaka képei — válogatás — előadta Binszki Teréz,
Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna, Nagy Abonyi Valéria és Némedi Imre

A műsort összeállította és rendezte: Krekity Olga

Az előadást 1983. május 23-án, hétfőn 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

*Az emberiség örök óhaja szólalt meg békeestünkön
(Binszki Teréz, Kerek Edit és Vicei Natália)*

Rendkívüli (535.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 16. (143.) szám

Radovan Ivšić

KAPETAN OLIVER

Tragikomedija

Az előadást 1983. május 28-án, szombaton 12.30 órai kezdettel a gyermekszínház nagytermében tartottuk meg a belgrádi Moša Pijade Középiskola, az egykori I. belgrádi gimnázium tanulói számára.

Rendkívüli (536.) szám

1983. V. 30.

ERTEK ÉS MÉRTEK

Utasi Csaba Híd-díjas kritikus szerzői estje

Műsoron: részletek a Vonulni ha illón című könyvből

Közreműködött: Németh János és Tóth Ilona, valamint Grácsik Emese, aki gitárkísérettel megzenésített verseket adott elő

A beszélgetést Gubás Ágota vezette

Az előadást 1983. május 30-án, hétfőn 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

SZIKAR ELŐD

Megemlékezés Szenteleky Kornélról születésének 90. és halálának 50. évfordulóján

Műsor

Elöljáróban

1. Fehér Ferenc: Szenteleky — elmondta Mádi Erzsébet
2. Szenteleky Kornél: Úgy fáj az élet... — előszó — felolvasta Pajor Gizella

A gyermekkor elfelejtett képekonyvéből

3. J. S. Bach: Háromszólamú invenció — zongorán előadta Helena Živojnov
4. Szenteleky Kornél: Gesztenyevirágzás — részlet — felolvasta Füleki Erzsébet
5. Szenteleky Kornél: Május 1. — felolvasta Némedi Imre
6. Szenteleky Kornél: Iskola Bella — részlet — felolvasta Füleki Erzsébet
7. F. F. Chopin: Polonaise — zongorán előadta Kovács Gabriella

Lankadások, felemelkedések — Utazások mánora

8. Szenteleky Kornél: Macska a Rodin-múzeumban — felolvasta Péics Hajnalka
9. Szenteleky Kornél: Az Eiffel csúcsán — részlet — felolvasta Mikuska Éva
10. C. A. Debussy: Prélude — zongorán előadta Olga Kovačev
11. Szenteleky Kornél: Isola Bella — részlet — felolvasta Némedi Imre
12. Szenteleky Kornél: Iskola Bella — részlet — felolvasta Mikuska Éva
13. A. Ny. Szkrjabin: Két prélude — zongorán előadta Zeke Tünde
14. Szenteleky Kornél: Levél Csuka Zoltánnak — felolvasta Füleki Erzsébet
15. Szenteleky Kornél: Alkonyhaldoklás — részlet — felolvasta Némedi Imre
16. L. M. Skerjanc: Prélude — zongorán előadta Elizabeta Hiba

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1983. június 13-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (538.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 17. (144.) szám

Hans Sachs

FARSANGI KOMÉDIÁK

Az előadást 1983. június 14-én, csütörtökön 17 órai kezdettel a sétaerdei Gerontológiai Központban tartottuk meg.

Rendkívüli (539.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 18. (145.) szám

Hans Sachs

FARSANGI KOMÉDIÁK

Az előadást 1983. június 27-én, hétfőn 20.30 órai kezdettel a régi városháza udvarában tartottuk meg a Nyár '83 keretében.

ŐRIZZÜK MEG UNOKÁINKNAK — SAČUVAJMO UNUCIMA
Észak-Bácska népi építésze — Ruralna arhitektura Severne Bačke

Közreműködtek az Észak-bácskai Múemlékvédelmi Intézet szakmunkatársai
Učestvovali su stručni saradnici Meduopštinskog zavoda za zaštitu spomenika

Beszédes Valéria etnográfus — etnológ
dipl. ing. arh. Ante Rudinski műépítész

Az előadást 1983. augusztus 29-én, hétfőn 20.30 órai kezdettel
a régi városháza udvarában tartottuk meg.

Rendkívüli (541.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 19. (146.) szám

Karinthy Frigyes

AZ EMBERKE TRAGÉDIAJA

Pódiumjáték

Főszereplők: Binszki Teréz, Illés Zoltán és Némedi Imre

Kórus: Erdélyi Csilla, Füleki Erzsébet, Mikuska Éva, Sinka Valéria, Vincenzo
Eleonóra

Kikiáltó: Lőrinc Zsuzsanna

Az irodalom népszerűsítése elképzelhetetlen a tanárok segítségével:

Varga Lakatos Gizella

Sturcné Zubek Jolán

Bogdánfi Sándor

NŐK UTÓPIÁBAN

Bohózat

Klári	Binszki Teréz
Rózi	Kerek Edit
Manci	Lőrinc Zsuzsanna
Igazgató	Fecskés Erzsébet
Julis	Füleki Erzsébet
Sofőr	Gyarmati Erzsébet
Pityuli	Némedi Imre
Férj	Illés Zoltán

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1983. szeptember 3-án, szombaton 20 órai kezdettel a régi városháza udvarában mutattuk be a Nyár '83 keretében.

Rendkívüli (542.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 20. (147.) szám

Hans Sachs

FARSANGI KOMÉDIÁK

Az előadást 1983. szeptember 5-én, hétfőn 16 órai kezdettel a nyugdíjasok otthonában tartottuk meg.

Rendkívüli (543—544.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 21—22. (148—149.) szám

A csantavéri színjátszó együttes vendégszereplése

Antoine de Saint-Exupéry

A KIS HERCEG

Színpadai játék

Szereplők:

Bakos Árpád, Bakos Irén, Balogh Emerencia, Betyák Márta, Faragó Zoltán,
Kis Dadara Zita, Kis Endre, Németh Róbert és Polyákovics Tibor

Rendező: Forgó Zoltán

Az előadást 1983. szeptember 20-án, kedden 17 és 19.30 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg.

SÓDERPARTI

Músorton: zömmel mai svéd gyermekversek — vers és dal és minden, ami szívünket — szívedet nyomja

Nyomják: Beszédes István, Kurunczi Éva és Vicei Natália

Az előadást, amelyet a Kultúrotthonnal együtt rendeztünk,
1983. szeptember 22-én, csütörtökön 20 órai kezdettel
a városháza dísztermében tartottuk meg..

XXVI. évf. 9. (546.) szám

1983. IX. 26.

HAZAI TAJAKON — DOMAČIM STAZAMA

Zenés irodalmi összeállítás — Muzičko-knjževni sastav

M ú s o r

1. Horgosi népdalok — előadta a Népkör citerazenekara és népdalkórusa
2. Fehér Ferenc: Bácskai útinapló — felolvasta Szöllősy Vágó Veronika
3. Hajd' na rogalj, momče — előadta a Népkör kamaragyüttese
4. Pavle Popović: Pannón akvarell — elmondta Németh János
5. Darino kolo — előadta a kamaragyüttes
6. Desanka Maksimović: A Stražilovóra megyek — előadta Agoston Pribilla Valéria
7. Zajčarsko kolo — előadta a kamaragyüttes
8. Desanka Maksimović: Čas zemljopisa — kazivao je Ratko Jakšić
9. Moj dilbere — hegedűn előadta Hartig Albert, gitáron kísérte Szláv-nics Károly
10. Fehér Ferenc: Boszniai dopisnica — elmondta Szöllősy Vágó Veronika
11. Da si bila — előadta a kamaragyüttes
12. Aleksa Santić: Boka — elmondta Agoston Pribilla Valéria
13. Vila bana sa planine zvala — előadta a kamaragyüttes
14. Božidar Kovačević: A Zlatiborra — elmondta Németh János
15. Po jezeru bliz' Triglava; Fantje po polj' grejo — előadta a kamaragyüttes
16. Fehér Ferenc: Szlavóniai képek — előadta Szöllősy Vágó Veronika
17. Oro se vije — előadta a kamaragyüttes
18. Mira Alecković: Bajka o devojci s Neretve — kazivao je Ratko Jakšić
19. Trgna rumena — tárogatón előadta Buják Tibor, dobon kísérte Szöllősy Vágó László
20. Gane Todorovszki: Késő tavasszal Nerezi felé — elmondta Németh János
21. U gori raste zelen bor — énekelte Milánovics Sándor, kísérte a kamaragyüttes
22. Dragutin Tadijanović: A tenger fensége — elmondta Agoston Pribilla Valéria
23. Három magyar népdal — citerán előadta Mák Attila
24. Fehér Ferenc: Vers a tóhoz — elmondta Németh János
25. Hej, halászok, halászok... — előadta a citerazenekar, a népdalkórus és Szöllősy Vágó László furulyán
26. Stevan Raičković: Pesma o Tisi — kazivao je Ratko Jakšić
27. Tisza menti népdalok — előadta a citerazenekar, a népdalkórus és Szöllősy Vágó László furulyán

A műsört összeállította és rendezte:
Szöllősy Vágó László

Az előadást 1983. szeptember 26-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

Szekrény Katalin

Olga Afanaszjeva Torok

Rendkívüli (547.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 24. (151.) szám

Hans Sachs

FARSANGI KOMÉDIÁK

Az előadást 1983. szeptember 28-án, szerdán 17.30 órai kezdettel
Horgoson a művelődési otthon nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (548.) szám

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

XVI. évf. 25. (152.) szám

Hans Sachs

FARSANGI KOMÉDIÁK

Az előadást 1983. szeptember 29-én, csütörtökön 20.30 órai kezdettel
a középiskolák internátusában tartottuk meg.

XXVI. évf. 10. (549.) szám

1983. X. 24.

PERCEINK MINT HOMOKSZEMEK PEREGNEK

Megemlékezés Babits Mihályról születésének 100. évfordulóján

Műsor

1. Babits Mihály: Hunyt szemmel — elmondta Szöllősy Vágó László
2. F. F. Chopin: B-dúr polonéz — zongorán előadta Kovács Gabriella

3. Babits Mihály: Naiv ballada — elmondta Ágoston Pribilla Valéria
4. Babits Mihály: Sugár — elmondta Szöllősy Vágó Veronika
5. F. F. Chopin: Mazurka — zongorán előadta Blazenka Bačlija
6. Babits Mihály: A költő szól — elmondta Szöllősy Vágó László
7. Babits Mihály: Esti kérdés — elmondta Ágoston Pribilla Valéria
8. F. Mendelssohn: Dal szöveg nélkül — zongorán előadta Dobó Diana
9. Babits Mihály: Ketten messze az ég alatt — elmondta Szöllősy Vágó László
10. Babits Mihály: A lírikus epilógja — elmondta Szöllősy Vágó Veronika
11. Liszt Ferenc: Rapszódia — zongorán előadta Rózsa Ildikó
12. Babits Mihály: Recitativ — elmondta Ágoston Pribilla Valéria
13. Babits Mihály: Szerelmes vers — elmondta Szöllősy Vágó Veronika
14. A. Ny. Szkrjabin: Két prelúd — zongorán előadta Zeke Tünde
15. Babits Mihály: Önéletrajz — elmondta Szöllősy Vágó László
16. Babits Mihály: Levél — elmondta Szöllősy Vágó Veronika
17. Bartók Béla: Mikrokozmosz — 125, 130, 122. — zongorán előadta Tompa Brigitta
18. Babits Mihály: Verses napló — elmondta Ágoston Pribilla Valéria
19. Babits Mihály: Elgurult napok — elmondta Szöllősy Vágó Veronika
20. P. I. Csajkovszkij: Őszi dal — zongorán előadta Péter Zoltán
21. Babits Mihály: Ősz és tavasz között — elmondta Szöllősy Vágó László

A műsört összeállította és rendezte:
Ágoston Pribilla Valéria

Az előadást 1983. október 24-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXVI. évf. 11. (550.) szám

1983. XI. 23.

SAN REVOLUCIJE

Književno veće povodom četrdeset godina bitaka na Sutjesci i Neretvi
i II zasedanja AVNOJ-a

Irodalmi összeállítás a sutjeskai és neretvai csata, valamint az AVNOJ II.
ülésszakának negyvenedik évfordulója alkalmából

Program — Műsor

1. Karel Destovnik Kajuh: Naša pjesma, Pjesma majci triju partizana, Mostovi, Pjevat čemo pjesme snažne — kazivala je Olga Afanasjeva Torok
2. Mihovil Pavlek Miškina: Crveni makovi — pevala je Marija Kopunović, na gitari Živa Martinov
3. Olga Afanasjeva Torok: Komentar
4. Vladimir Kolarov: Zora, Žetva — kazivala je Emma Horváth
5. Vitomir Janković: Pozdrav Vojvodini — kazivala je Vera Francišković
6. Miloje Ciplić: Oblaci, oblaci — kazivao je Neđo Medan
7. Vladimir Kolarov: Žetva — kazivali su Neđo Medan, Vera Francišković i Olga Afanasjeva Torok
8. Miloje Ciplić: Dete harmonikaš iz Farkašdina — kazivali su Neđo Medan i Barbara Rozsnai
9. Miloje Ciplić: O jednoj majci — kazivala je Vera Francišković
10. Branko Bojović: Sreća — kazivala je Emma Horváth
11. Kočo Racin: Vatromet — kazivala je Olga Afanasjeva Torok
12. Schwalb Miklós: A szén — elmondta Horváth Emma
13. August Cesarec: Čas velikog izlaza — kazivala je Barbara Rožnaji
14. Miloje Ciplić: San revolucije — kazivala je Emma Horváth
15. Ivan Goran Kovačić: Jama — odlomak — kazivao je Neđo Medan
16. Nenad Mitrov: Uspavanka za Elinor — pevao je Živa Martinov uz gitaru

17. Mayer Ottmár: Búcsúlevél a börtönből — felolvasta Horváth Emma
18. Antun Popov: Oproštajno pismo iz tamnice — čitao je Neđo Medan
19. Ivan Goran Kovačić: Sloboda — kazivala je Emma Horváth
20. Kole Nedelkovski: Na polasku — kazivala je Olga Afanasjeva Torok
21. Nikola Hercigonja—Ivan Goran Kovačić: Naši partizani — pevali su Marija Kopunović i Živa Martinov uz gitaru
22. Karel Destovnik Kajuh: Pjesma majci triju partizana — kazivala je Barbara Rožnaji
23. Hasan Kikić: Pjesma u podne — kazivala je Vera Francišković
24. Karel Destovnik Kajuh: Mostovi — kazivao je Neđo Medan
25. Karel Destovnik Kajuh: Pjevat ćemo pesme snažne — kazivala je Barbara Rožnaji
26. August Cesarec: Za vječan Prvi maj — kazivala je Emma Horváth
27. Mihovil Pavel Miškina: Crveni makovi — pevali su Marija Kopunović i Živa Martinov
28. Olga Afanasjeva Torok: Komentar
29. Vitomir Kolarov: Kako smo pošli — kazivala je Olga Afanasjeva Torok

Režiser: Olga Afanasjeva Torok

A kétnyelvű előadást 1983. november 23-án, szerdán 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (551.) szám

1983. XI. 25.

SAN REVOLUCIJE

Književno veće povodom četrdeset godina bitaka na Sutjesci i Neretvi i II zasedanja AVNOJ-a

Prethodni program u izvođenju učenika srednjih škola

Nastupili su: Nikola Ivošević, Robert Konkolj, Dragan Marković i Žaklina Stanković, kamerni hor Školskog centra „Svetozar Marković” i Pedagoške akademije, kao i Branko Lazičić (gitaru), Robert Semesi (klavir) i Attila Szeles (bubanj)

Režiser: Olga Afanasjeva Torok

Az előadást 1983. november 25-én, pénteken 19 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg.

A CSÁTH GÉZA MŰVÉSZETBARÁTI KÖR MŰSORAI

XI. évf. 10. (184.) szám

1978. XI. 28.

A SZABADSÁG ARCA

Műsoron: Paul Eluard és Dušan Matic versei

Közreműködött: Marta Aroksalaši, Csasznyi Diana, Juhász Valéria, Knefely Agnes, Lőrinc Erika, Ljiljana Marković, Molnár Gábor Marianna, Tóth Edit és Marinko Vuković

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1978. november 28-án, kedden 12.30 órai kezdettel a Nép kör nagytermében tartottuk meg a társadalmi tevékenységek szakmunkásképző iskolaközpontjának köztársaság napi ünnepsége keretében.

XI. évf. 11. (185.) szám

1978. XI. 29.

RÖPÜLJ, TE LANGOLÓ ...

Műsoron: Acs Károly, Atlasz János, Debreczeni József, Gál László, Jure Kaštelan, Kosztolányi Dezső és Thurzó Lajos versei

Közreműködött: Olga Molnar Mederi és Pausity Olga

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1978. november 29-én, szerdán 11 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg a köztársaság napja alkalmából rendezett ünnepi hangverseny keretében.

XI. évf. 12. (186.) szám

1978. XII. 20.

AZ EMLÉKEZÉS ARANYA — ZLATO PAMCENJA

Műsoron: Dušan Belča, Fehér Ferenc, Füst Milán és Jasna Melvinger versei

Közreműködött: Marta Aroksalaši, Juhász Valéria, Molnár Gábor Marianna és Olga Molnar Mederi

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1978. december 20-án, szerdán 10 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg a Városi Múzeum fennállásának harmincadik évfordulója alkalmából rendezett ünnepség keretében.

HIMNUSZ AZ EMBERHEZ

Műsoron: Garai Gábor és Juhász Gyula versei

Közreműködött: Juhász Valéria és Molnár Gábor Marianna

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1978. december 22-én, pénteken 18 órai kezdettel az új városháza nagy tanácstermében tartottuk meg a véradók tiszteletére rendezett ünnepség keretében.

TE DALOLD EL...

Műsoron: Szergej Alekszandrovics Jeszenyin versei orosz, magyar és szerb-horvát nyelven

Közreműködött: Bagi Rihárd, Garai László, Kiss Árpád, Tatjana Maričić, Senka Mijatov, Danica Onjin, Saša Pavlović, Snežana Polovina, Marija Popov, Pósa Anikó, Branko Ratkajec, Sebestyén Árpád és Slavica Zvekanov

Zenei betétek: Heli Anna, Némedi Imre, Mirko Petrik Mačkaš és Némedi Imre (harmonika)

Az összekötő szöveget írta és felolvasta: Vesna Marjanušić

A műsort összeállította és rendezte: Cvitkó Ferenc, Helényi Klára, Horváth Katalin és Čedomir Kilibarda

A háromnyelvű műsort 1979. március 20-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Nép kör nagytermében tartottuk meg.

LÉLEKTŐL LÉLEKIG

Összeállítás a Nyugat költőinek műveiből

Műsor

1. C. W. Gluck: *Melódia* — hegedűn előadta Tikvicki Tivadar, zongorán kísérte Somogyi Sándor
2. Babits Mihály: *Régen elzengtek Sappho napjai* — előadta a szavalókórus
3. Tóth Árpád: *Meddő órán* — elmondta Toldi Zsuzsanna
4. Juhász Gyula: *Nagyvárosok magánya* — elmondta Nagy Abonyi Valéria
5. Tóth Árpád: *Lélektől lélekig* — elmondta Raffai Tünde
6. Tóth Árpád: *Miért?* — elmondta Baranyi Gizella
7. Bartók Béla: *Román táncok Nr 4.* — hegedűn előadta Tikvicki Tivadar, zongorán kísérte Somogyi Sándor
8. Babits Mihály: *Csak a dalra* — elmondta Sóos Ida
9. Radnóti Miklós: *A la recherche...* — elmondta Raffai Tünde
10. Radnóti Miklós: *Talán* — elmondta Gyömbér Ibolya
11. Tóth Árpád: *Ez a nap is* — elmondta Baranyi Gizella
12. Tóth Árpád: *Körüti hajnal* — előadta a szavalókórus
13. Bartók Béla: *Román táncok Nr. 1, 2.* — hegedűn előadta Tikvicki Tivadar, zongorán kísérte Somogyi Sándor
14. Kosztolányi Dezső: *Fényes koszorú* — elmondta Toldi Zsuzsanna
15. Radnóti Miklós: *Virágének* — elmondta Gyömbér Ibolya
16. Juhász Gyula: *Anna örök* — elmondta Baranyi Gizella
17. Juhász Gyula: *Milyen volt...* — előadta a szavalókórus, gitáron kísérte Főző Zsuzsa

18. Kosztolányi Dezső: Mostan szines tintákról álmodom — elmondta Sörös Erika
19. Kosztolányi Dezső: A varangyos béka — elmondta Pósa Anikó
20. A. Dvořák: Szonatina Op. 100. — 1. tétel — hegedűn előadta Tikvicki Tivadar, zongorán kísérte Somogyi Sándor
21. Batis Mihály: Nyár — elmondta Sarnyai Erika
22. Tóth Árpád: Erdő — elmondta Nagy Abonyi Valéria

Rendező: Pausity Olga

Az előadást 1979. április 2-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XII. évf. 3. (190.) szám

1979. V. 7.

RESPUBLIKA

Műsoron: Dušan Matic és Petőfi Sándor versei
Közreműködött: Marta Aroksalaši és Lőrinc Erika
Rendező: Horváth Emma

A kényelvű műsört 1979. május 7-én, hétfőn 18 órai kezdettel a régi városháza előcsarnokában tartottuk meg a Magyar Tanácsköztársaság dokumentumait bemutató kiállítás megnyitóján.

XII. évf. 4. (191.) szám

1979. VI. 8.

MŰZSAK MENEDEKE

Műsoron: Kiss József és Jasna Melvinger versei
Közreműködött: Marta Aroksalaši és Lőrinc Erika
Rendező: Horváth Emma

A kényelvű műsört 1979. június 8-án, pénteken 10.30 órai kezdettel a palicsi Vigadó teraszán tartottuk meg a vajdasági múzeumi dolgozók tanácskozása kretében.

XII. évf. 5. (192.) szám

1979. VI. 15.

KÉT PÓLUS KÖZÖTT

Megemlékezés Móricz Zsigmondról születésének századik évfordulóján

Műsoron: Ady Endre, Czine Mihály, Juhász Gyula és Móricz Zsigmond versei, novellái, regényrészletei, tanulmányai és levelei, valamint Bartók Béla szerzeményei és népdalok

Közreműködött: Bagi Richárd, Braun Katalin, Hajcsuk Erika, Harmat Ildikó, Horváth Judit, Illés Tibor, Kiss Árpád, Sebestyén Árpád, Soós Ida, Szecsei Ildikó, Szűcs Violetta és Zrinyi Zsolt

Gitárkíséret: Cifra Márta, Ivan Delević és Harangozó Emese

A gitárszámokat betanította: Cvitkó Ferenc

A műsört összeállította: Beszédes Valéria, Hózsa Éva és Nagy Buzder Éva

Rendező: Hózsa Éva és Nagy Buzder Éva

Az előadást az Egység Általános Középiskola tanulóinak felléptével 1979. június 15-én, pénteken 18.30 órai kezdettel a volt Moša Pijade Gimnázium dísztermében tartottuk meg.

TANAROKNAK MONDTUK

Műsoron: Csépe Imre, Laták István és Duško Trifunović versei

Közreműködött: Marta Aroksalaši, Illés Zoltán és Pajor Gizella

A kétnyelvű műsort 1979. augusztus 27-én, hétfőn 9 órai kezdettel a képviselő-testület nagytermében tartottuk meg a magyartanárok számára szervezett hagyományos nyári szeminárium megnyitóján.

MIMESEK AZ ISKOLABAN

Műsoron: pantomimszámok

Közreműködtek: Major Imre és Utsi Irena, a topolyai Nagygellért János szavalócsoporthoz tartozók

Az előadást 1979. szeptember 28-án, pénteken 7.30-tól 12 óráig a társadalmi tevékenységek szakmunkásképző iskolaközpontjának angol, német és magyar környezetnyelvi óráin tartottuk meg.

A PART LOBOGOJA — STEG PARTIJE

Műsoron: Csépe Imre, Kosztolányi Dezső, Vesna Parun és Dušan Vasiljev versei

Közreműködött: Banka Livia, Sonja Bunčić, Illés Zoltán és Branislava Temunović

A kétnyelvű műsort 1979. október 9-én, kedden 13 órai kezdettel a Nép kör nagytermében tartottuk meg a Svetozar Marković Társadalmi Tevékenységek Szakmunkásképző Iskolaközpont és a zeneiskola együttes felszabadulás napi előadása keretében.

ODA AZ ÉSZHEZ

Pajor Gizella és Illés Zoltán Vas István-estje

Műsor

1. Óda az észhez — elmondta Illés Zoltán
2. J. S. Bach: D-moll prelúdium — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
3. Via Appia — elmondta Pajor Gizella
4. J. S. Bach: D-moll fuga — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
5. Etruszk szarkofág — elmondta Pajor Gizella
6. L. Beethoven: Ész-dúr szonáta Op. 7. — 1. tétel — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
7. Rapszóda a húségről — Radnóti naplóját olvasva — 1. rész — elmondta Illés Zoltán
8. F. F. Chopin: Fis-moll scherzo — zongorán előadta Tikvicki Tivadar

9. Négy szerelmes vers
 - a) Régimódi dal — elmondta Pajor Gizella
 - b) Arany hálóban — elmondta Illés Zoltán
 - c) Füstön át — elmondta Pajor Gizella
 - d) Aranyeső — elmondta Illés Zoltán
10. Dejan Despić: Humorisztikus etűd — zongorán előadta Tikvicki Tivadar
11. Dal az etiketről — előadta Pajor Gizella és Illés Zoltán
12. Humorisztikus etűd — zongorán előadta Tikvicki Tivadar

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1979. november 15-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XII. évf. 10. (197.) szám

1979. XI. 27.

ZSARATNOK

Műsoron: Vladimir Čerkez, Kuczka Péter, Vas István és Radovan Zogović versei

Közreműködött: Sonja Bunčić, Illés Zoltán, Szántó Ilona és Branislava Temunović

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1979. november 27-én, kedden 18.30. órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg a köztársaság napja alkalmából rendezett ünnepségen.

XII. évf. 11. (198.) szám

1979. XII. 12

XYLOPHONE

Beszédes István és Varga Attila szerzői estje

Közreműködött: Banka Livia, Illés Zoltán, Lajko Tilda, László Sándor, Lőrinc Zsuzsanna, Pajor Gizella és Pribilla Ottilia

Zenei betétek: Beszédes István és Varga Attila (gitár)

Az előadáson bemutattuk Kalmár Ferenc szobrai, Banka Gabriella festményeit, grafikáit és szobrai, valamint Beszédes István és Varga Attila versképeit.

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1979. december 12-én, szerdán 19.30 órai kezdettel a Népkör kistermében tartottuk meg.

XII. évf. 12. (199.) szám

1979. XII. 21.

AR S APADAS

Urbánné Kecsenovics Mária előadóestje

1. Milutin Radenković: Prelúdium Op. 7. — Quasi Maria funèbre — zongorán előadta Francia Judit
2. Ács Károly: Tavasz vers
3. Váci Mihály: Staccato
4. Kosztolányi Dezső: Beírtak engem
5. József Attila: Világosíts föl
6. J. S. Bach: Háromszólamú invenció (E-dúr) — zongorán előadta Vera Stražarković

7. Babits Mihály Balázsolás
8. József Attila: Kései sirató
9. J. S. Bach: E-moll fuvalaszónáta — I. tétel — fuvolán előadta Lévai Laura, zongorán kísérte Hényel Mária
10. Kosztolányi Dezső: Sakkozunk egyszer
11. Varga Katalin: Egyszemélyes élet
12. Nemes Nagy Ágnes: Lovak és angyalok
13. J. S. Bach: E-moll fuvalaszónáta — III. tétel — fuvolán előadta Lévai Laura, zongorán kísérte Hényel Mária
14. Juhász Gyula: Ovidius levele Júliához
15. Szabó Lőrinc: Valami örök
16. Acs Károly: Riadt kérdés
17. Ady Endre: Akkor sincsen vége
18. Louis Aragon: Nincs boldog szerelem
19. József Attila: Karóval jöttél

Rendezte: Horváth Emma

Az előadást 1979. december 21-én, pénteken 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XII. évf. 13. (200.) szám

1979. XII. 22.

PEGAZUS PATAJA SZIKRÁT HANY
VRCAJU VARNICE KUD PEGAZ HODA

Műsoron: Dušan Đukić, Kajetan Kovič, Dragan Lukić, Petőfi Sándor, Đuško Radović, Duško Trifunović és Weöres Sándor versei

Közreműködött: Marta Aroksalaši, Engi Ibolya, Horváth Militicsi Attila, Branka Josimov, Ispánovics Ildikó, Kerek Edit, Lajko Tilda, Lőrinc Zsuzsa, Szántó Ilona, Marija Szimjanovszki, Urbánné Kecsemovics Mária és Ružica Vojnić

Zenei betétek: Tillinkó Ottó (klarinét)

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1979. december 22-én, szombaton 10 órai kezdettel a Gerontológiai Központ ebédlőjében tartottuk meg.

XIII. évf. 1. (201.) szám

1980. I. 17.

PEGAZUS PATAJA SZIKRÁT HANY
VRCAJU VARNICE KUD PEGAZ HODA

A kétnyelvű műsort 1980. január 17-én, csütörtökön 17 órai kezdettel a központi gerontológiai klubban tartottuk meg.

XIII. évf. 2. (202.) szám

1980. II. 20.

BELEIROM AZ EGÉSZ VILAGOT
Ispánovics Ildikó és Lőrinc Zsuzsanna előadóestje

Műsor

1. L. Beethoven: Patetikus szonáta — I. tétel — zongorán előadta Ivana Pavlović
2. Kartal Zsuzsa: Színek — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
3. Nagy László: Krizantém — elmondta Ispánovics Ildikó
4. Zelk Zoltán: Déry Tibor ablaka — elmondta Lőrinc Zsuzsa

*Az ifjúság okos felemelésének meggyőző bizonyítéka minden előadóstünk
(Ispánovics Ildikó és Lőrinc Zsuzsanna, a zongoránál Ivana Pavlović)*

5. J. S. Bach: B-dúr prelúdium és fuga — zongorán előadta Ivana Pavlović
6. Jobbágy Károly: Szomorú anyaság — elmondta Ispánovics Ildikó
7. Benedek Mária: A képernyőn havazik — részletek — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
8. R. Schumann: Miért? — zongorán előadta Jasna Gardinovački
9. Somlyó György: Mese a gyertyánról — elmondta Ispánovics Ildikó
10. Kartal Zsuzsa: Fák fölött — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
11. Babits Mihály: Esti megérkezés — elmondta Ispánovics Ildikó
12. R. Schumann: Este — zongorán előadta Jasna Gardinovački
13. Oravec Imre: Az erdőszet föltámasztása — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
14. R. Schumann: Lendület — zongorán előadta Ivana Pavlović
15. Petőfi Sándor: Vidám versfüzér — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
16. Stevan Mokranjac: Etüd — zongorán előadta Jasna Gardinovački
17. Weöres Sándor: Ujjé!vi mese — elmondta Ispánovics Ildikó
18. Fehér Ferenc: Kiszámoló — elmondta Ispánovics Ildikó
19. Weöres Sándor: Zimzizim — elmondta Ispánovics Ildikó
20. Brasnyó István: A kovácshoz járok újabban látogatóba — elmondta Ispánovics Ildikó
21. Zelk Zoltán: Van az asztalfiókban egy... — elmondta Ispánovics Ildikó

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1980. február 20-án, szerdán 20 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

SZÓM FONTOS BESZÉDRE EMELEM

Műsoron: vidám Petőfi Sándor-versek

Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna

A műsört 1980. március 7-én, pénteken 10 órai kezdettel
a kanizsai ifjúsági otthonban tartottuk meg.

ECSET ÉS VESŐ

Műsoron: Bosiljka Pušić és Tóth Árpád versei

Közreműködött: Branislava Temunović és Lőrinc Erika

A kétnyelvű műsört 1980. április 22-én, kedden 18 órai kezdettel
a munkásegyletem előcsarnokában tartottuk meg az amatőr képzőművészek
kiállításának megnyitóján.

MAJUSI SZÓLAM

Műsoron: Bella István, Csépe Imre és Gál László versei

Közreműködött: Gyenes Zita, Illés Zoltán és Lőrinc Zsuzsanna

Rendező: Horváth Emma

A műsört 1980. május 1-én, csütörtökön 11 órai kezdettel Palicson
a tóparti parkban tartottuk meg a május elsejei ünnepségek keretében.

IUVENES DUM SUMUS

Daniela Dulić és Mirko Kujundžić szerzői estje

Műsoron: versek

Közreműködött: Sonja Bunčić, Mirjana Čokić, Branka Josimov, Vesna Stančić és Branislava Temunović

Zenei betét: Nela Skenderović (gitár)

Bevezetőt mondott: Svetlana Svilenković

A szerbhorvát nyelvű műsört 1980. május 22-én, csütörtökön 19.30 órai
kezdettel a Népkör kistermében tartottuk meg.

ENEK A RÉTESPÁSZTORRÓL

Kerek Edit önálló műsora

Műsoron: Lewis Carrol, Rose Fyleman, Móra Ferenc, Eva Rechlin, Szabó Lőrinc, Julian Tuwim, Weöres Sándor és Zelk Zoltán gyermekversei

Rendező: Horváth Emma

A műsört 1980. június 5-én, csütörtökön 11 órai kezdettel
a kishegyesi óvodában tartottuk meg.

OKRENUTI U BESPUČA RAVNICE
A SIKSÁG ÚTTALANSÁGA FELE FORDULVA

Lazar Francišковиć és Mirko Kujundžić szerzői estje

Műsoron: versek és ismertetések

Közreműködtek: Sonja Bunčić, Mirjana Čokić, Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna és Branislava Temunović

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1980. június 6-án, pénteken 19 órai kezdettel a Népkör kistermében tartottuk meg.

KÖZÖS ERŐVEL

Műsoron: Urbán János versei

Közreműködött: Kerek Edit

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1980. június 12-én, csütörtökön 17 órai kezdettel a palicsi Ivo Lola Ribar ifjúsági táborban tartottuk meg az ifjúsági munkaakció ünnepélyes megnyitója alkalmából.

ÉNEK A RÉTESPASZTORRÓL

Kerek Edit önálló műsora

A műsort 1980. június 19-én, csütörtökön 9.30. órai kezdettel a Május 15. utcai napközi otthonban tartottuk meg.

ÉNEK A RÉTESPASZTORRÓL

Kerek Edit önálló műsora

A műsort 1980. június 19-én, csütörtökön 10.30 órai kezdettel a Đuro Salaj Általános Iskolában tartottuk meg.

TITÓNK

Műsoron: Mira Alečković, Csépe Imre és Fehér Kálmán versei

Közreműködött: Marta Aroksalaši, Illés Zoltán és Lőrinc Zsuzsanna

A kétnyelvű műsort 1980. július 3-án, csütörtökön 18 órai kezdettel a régi városháza előcsarnokában tartottuk meg a Szabadkai Városi Múzeum, az újvidéki Szocialista Forradalom Múzeuma és a harcosszövetség szabadkai szervezete által a harcosok és a felkelés napja alkalmából megrendezett azonos című kiállítás megnyitóján.

AZ EMBERÉLET SZIVÁRVANYIVÉN

Műsoron: Benjámín László, Domonkos István, Garai Gábor, Petőfi Sándor, Utasi Mária és Vas István versei

Közreműködött: Illés Zoltán, Lőrinc Zsuzsanna és Pajor Gizella

A műsort 1980. augusztus 28-án, csütörtökön 9 órai kezdettel a munkásegyletem amfiteátrumában tartottuk meg a magyartanárok hagyományos szemináriumának keretében.

RÖGTÖNZÖTT SZÍNPADON

Műsoron: Benjámín László, Domonkos István, Oravecz Imre és W. Shakespeare versei

Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna és Illés Zoltán

Zenei betétek: Lakatos László (szájharmonika és furulya) és Dózsai Zoltán (gitár)

A műsort 1980. szeptember 6-án, szombaton 12 órai kezdettel a horgosi Kárász-kastélyban tartottuk meg a Tisza menti fiatalok Happening elnevezésű találkozója keretében.

HABARCS

Illés Zoltán és Lőrinc Zsuzsanna előadóestje

Műsor

1. W. Shakespeare: Julius Caesar (Brutus monológja) — fordította Vörösmarty Mihály — előadta Illés Zoltán
2. Benjámín László: Tengerek fogságában, A hajósinas — elmondta Illés Zoltán
3. Czilczer Olga: Vallomás — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
4. Rónay György: Egy fáról — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
5. Radnóti Miklós: A mécsvirág kinyílik — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
6. Petőfi Sándor: Egy goromba tábornokhoz — elmondta Illés Zoltán
7. M. V. Martialis: Egy rossz szavalóra — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
8. Oravecz Imre: Az erdőzet föltámasztása — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
9. Petőfi Sándor: Orbán — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
10. Petőfi Sándor: A vándorlegény — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
11. Domonkos István: A szél legjobb barátja — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
12. Domonkos István: Néha így, néha úgy — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
13. Domonkos István: Mondom én tegnap a Tamásnak — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
14. Karinthy Frigyes: Az emberke tragédiája — részlet — előadta Illés Zoltán
15. Kékfény-paródia — előadta Illés Zoltán, Dózsai Zoltán és Lakatos László

Zenei betét: Dózsai Zoltán (gitár) és Lakatos László (furulya)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1980. szeptember 15-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Népkör kistermében tartottuk meg.

XIII. évf. 16. (216.) szám

1980. IX. 18.

HABARCS

Illés Zoltán és Lőrinc Zsuzsanna műsora

Az előadást 1980. szeptember 18-án, csütörtökön 13.30 órai kezdettel a Svetozar Marković Társadalmi Tevékenységek Oktatóközpontjának tornatermében tartottuk meg.

XIII. évf. 17. (217.) szám

1980. IX. 20.

HABARCS

Illés Zoltán és Lőrinc Zsuzsanna műsora

Az előadást 1980. szeptember 20-án, szombaton 10 órai kezdettel a bajmoki Vuk Karadžić Általános Iskolában tartottuk meg.

XIII. évf. 18. (218.) szám

1980. IX. 23.

HABARCS

Illés Zoltán és Lőrinc Zsuzsanna műsora

Az előadást 1980. szeptember 23-án, kedden 19.30 órai kezdettel a Népkör kistermében tartottuk meg.

XIII. évf. 19—20. (219—220.) szám

1980. IX. 26.

HÖRPINTŐ

Műsoron: Domonkos István, Rose Fyleman, Móra Ferenc, Petőfi Sándor, Eva Rechlin, Robert Louis Stevenson, Szabó Lőrinc, Tamkó Sirató Károly, Julian Tuwim, Weöres Sándor és Zelk Zoltán versei

Közreműködött: Kerek Edit és Lőrinc Zsuzsanna

Zenei betét: Kovács Anikó (gitár)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1980. szeptember 26-án, pénteken 10 és 11.30 kezdettel az Ivo Lola Ribar Általános Iskola kelebiai tagozatában tartottuk meg.

XIII. évf. 21. (221.) szám

1980. X. 2.

HÖRPINTŐ

A műsort 1980. október 2-án, csütörtökön 10 órai kezdettel a Naša radost Rade Končar utcai épületében tartottuk meg.

XIII. évf. 22. (222.) szám

1980. X. 2.

HÖRPINTŐ

A műsort 1980. október 2-án, csütörtökön 13 órai kezdettel az Október 10. Általános Iskola napközi otthonában tartottuk meg.

XIII. évf. 23. (223.) szám

1980. X. 3.

ODA AZ ÉSZHEZ

Illés Zoltán és Pajor Gizella műsora

Az előadást 1980. október 3-án, pénteken 12.15 órai kezdettel az egészségügyi középiskolában tartottuk meg.

HÖRPINTŐ

A műsort 1980. október 3-án, pénteken 15.30 órai kezdettel
a csantavéri színházteremben tartottuk meg.

HABARCS

Illés Zoltán és Lőrinc Zsuzsanna műsora

Az előadást 1980. október 3-án, pénteken 16.30 órai kezdettel
a csantavéri színházteremben tartottuk meg.

HA A SZÓ IS SEGIT...

Műsoron: Oskar Davičo és Gál László versei

Közreműködött: Snežana Dudaš és Pajor Gizella

A kétnyelvű műsort 1980. október 9-én, csütörtökön 18 órai kezdettel
a Városi Múzeum Októberi találkozó '80 c. kiállításának megnyitóján
tartottuk meg.

Vers- és prózamondók, akik a munka jelentős részét végezték:

Németh János

Pausity Olga

Pajor Gizella

Illés Zoltán

XIII. évf. 27. (227.) szám

1980. X. 9.

IGY AKARTUK

Műsoron: Lazar Francisković és Mirko Kujundžić versei

Közreműködött: Brankica Čokić, Snežana Dudaš, Kiss Valéria, Lőrinc Zsuzsanna és Nela Skenderović (gítár)

A kétnyelvű műsort 1980. október 9-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a Svetozar Marković Társadalmi Tevékenységek Oktatóközpont 33. tantermében tartottuk meg.

XIII. évf. 28. (228.) szám

1980. XI. 14.

ILYEN IS, OLYAN IS

Műsoron: Domonkos István, Rose Fyleman, Károlyi Amy, Móra Ferenc, Petőfi Sándor, Jacques Prévert, Szabó Lőrinc, Robert Louis Stevenson, Tamkó Sirató Károly, Julian Tuwim, Weöres Sándor és Zelk Zoltán gyermekversei és mondókái

Közreműködött: Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna, Pausity Olga és Sebestyén Árpád

Műsorvezető: Pausity Olga

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1980. november 14-én, pénteken 15.30 órai kezdettel a bajmoki Vuk Karadžić Általános Iskolában tartottuk meg.

SZÉP ÉS VIDAM — SZÉP ÉS SZOMORÚ

Műsoron: Benedek Mária, Domonkos István, Illés Endre, Károlyi Amy, Kosztolányi Dezső, Jacques Prévert, Rónay György, Szabó Lőrinc és Zelk Zoltán versei, novellái, valamint népdalok

Közreműködött: Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna, Pausity Olga és Sebestyén Árpád

Műsorvezető: Pausity Olga

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1980. november 14-én, pénteken 16.30 órai kezdettel a bajmoki Vuk Karadžić Általános Iskolában tartottuk meg.

NEVESSÜNK EGYÜTT!

Műsoron: Domonkos István, Devecseri Gábor, Rose Fyleman, Illyés Gyula, József Attila, Károlyi Amy, Móra Ferenc, Petőfi Sándor, Jacques Prévert, Szabó Lőrinc, Robert Louis Stevenson, Tamkó Sirató Károly, Julian Tuwim, Weöres Sándor, Zelk Zoltán gyermekversei és mondókái

Közreműködött: Fecskés Erzsébet, Kerek Edit, Kiss Valéria, Lőrinc Zsuzsanna, Pausity Olga, Sebestyén Árpád és Toholyevity Bozsana

Műsorvezető: Pausity Olga

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1980. november 15-én, szombaton 9.30 órai kezdettel Horgoson az Október 10. Általános Iskolában tartottuk meg.

Juric Lajko Tilda

Lőrinc Zsuzsanna

Binszki Teréz

Kerek Edit

XIII. évf. 31. (231.) szám

1980. XI. 15.

LATOGATÓBAN

Műsoron: Benedek Mária, Domonkos István, Devecseri Gábor, Illés Endre, Illyés Gyula, Kartal Zsuzsa, Károlyi Amy, Kosztolányi Dezső, József Attila, Jacques Prévert, Rónay György, Szabó Lőrinc és Zelk Zoltán művei

Közreműködött: Fecskés Erzsébet, Kerek Edit, Kiss Valéria, Lőrinc Zsuzsanna, Pausity Olga, Sebestyén Árpád és Toholyevity Bozsana

Műsorvezető: Pausity Olga

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1980. november 15-én, szombaton 10.30 órai kezdettel Horgoson az Október 10. Általános Iskolában tartottuk meg.

XIII. évf. 32. (232.) szám

1980. XI. 15.

ŐSZI DAL

Műsoron: G. Apollinaire, P. Verlaine, Füst Milán és Nemes Nagy Ágnes versei
Közreműködött: Horváth Emma

A magyar és francia nyelvű műsort 1980. november 15-én, szombaton 12 órai kezdettel Horgoson az Október 10. Általános Iskolában tartottuk meg.

TARKA LÉGGÖMB

Műsoron: Domonkos István, Rose Fyleman, József Attila, Károlyi Amy, Móra Ferenc, Eva Rechlin, Szabó Lőrinc, Robert Louis Stevenson, Tamkó Sirtató Károly, Julian Tuwim, Weöres Sándor és Zelk Zoltán versei —

Közreműködött: Fecskés Erzsébet, Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna, Pausity Olga és Sebestyén Árpád

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1980. november 22-én, szombaton 8 és 9.30 órai kezdettel az oromi Kis Ferenc Általános Iskolában tartottuk meg.

ZENGJEN AZ ÜNNEPI DAL!

Műsoron: Brasnyó István, Füst Milán, Gustav Krklec, Móra Ferenc, Németh István, Török Sophie és Utasi Mária művei

Közreműködött: Fecskés Erzsébet, Horváth Emma, Pausity Olga és a szabadkai zeneiskola kis női kamarakórusa

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1980. november 26-án, szerdán 17 órai kezdettel a horgosi művelődési házban tartottuk meg.

Mikuska Éva

Dankó Agnes

Tomek Béla

Lőrinc Erika

XIII. évf. 36. (236.) szám

1980. XI. 27.

HÖRPINTŐ

A műsort 1980. november 27-én, csütörtökön 15 órai kezdettel a Sonja Marinković Általános Iskolában tartottuk meg.

XIII. évf. 37. (237.) szám

1980. XI. 27.

ÍGY AKARTUK

A műsort 1980. november 27-én, csütörtökön 18 órai kezdettel az Egység Általános Középiskola könyvtárában tartottuk meg.

XIII. évf. 38—39. (238—239.) szám

1980. XI. 28.

KÉKKEL, FEHÉRREL, PIROSSAL

Műsoron: Mira Alečković, Gustav Krklec, Németh István és Török Sophie művei

Közreműködött: Fecskés Erzsébet, Lőrinc Zsuzsanna, Pausity Olga és a zenekola kis női kamarakórusa

A műsort 1980. november 28-án, pénteken 9 és 11 órai kezdettel a Bosa Miličević Oktatóközpont ünnepi műsora keretében tartottuk meg.

FÓKA-MÓKA

Műsoron: Devecseri Gábor, Jung Károly és Szűcs Imre versei

Közreműködött: Kiss Valéria és Spiegel Tibor (zongora)

A műsort, melyen részt vett Szűcs Imre is, 1980. december 13-án, szombaton 10 órai kezdettel Becsén a Petőfi Sándor Általános Iskolában tartottuk meg.

KÖZHIRRE TÉTETIK

Fecskés Erzsébet, Illés Tibor, Kiss Valéria, Sebestyén Árpád
és Toholyevity Bozsana előadóestje

Műsor

1. József Attila: Ősz — elmondta Fecskés Erzsébet
2. Illyés Gyula: Hajlik a nyír — elmondta Fecskés Erzsébet
3. Babits Mihály: November — elmondta Fecskés Erzsébet
4. Kosztolányi Dezső: Zászló — elmondta Illés Tibor
5. Tóth Árpád: Láng — elmondta Illés Tibor
6. Babits Mihály: Cigány a siralomházban — elmondta Illés Tibor
7. G. Ph. Telemann: F-dúr szonáta — 2. tétel — fuvolán előadta Varga Endre, harmonikán kísérte Gulyás László
8. Eörsi István: Önéletrajz — elmondta Toholyevity Bozsana

Horváth Militicsi Attila

Illés Tibor

*Rendezvényeink a város csaknem minden előadótermét benépesítették,
így a munkásegyetem földszinti helyiségét is*

9. József Attila: Kedvesem — elmondta Toholyevity Bozsana
10. Miroslav Krleža: A fű halála alkonyatkor — Ács Károly fordítása — elmondta Toholyevity Bozsana
11. V. Majakovszkij: Beszélgetés Lenin elvtárssal — Gábor Andor fordítása — elmondta Sebestyén Árpád
12. Herceg János: Helytörténeti írások Zomborról — elmondta Kiss Valéria
13. Jung Károly: Baranya — elmondta Kiss Valéria
14. G. Ph. Telemann: F-dúr szonáta — 3. tétel — fuvolán előadta Varga Endre, harmonikán kísérte Gulyás László
15. Devecseri Gábor: Papageno verse — elmondta Kiss Valéria
16. G. Ph. Telemann: F-dúr szonáta — 1. tétel — fuvolán előadta Varga Endre, harmonikán kísérte Gulyás László
17. József Attila: A kanász — elmondta Fecskés Erzsébet
18. Károlyi Amy: Három magánhangzó — elmondta Sebestyén Árpád
19. H. Ch. Schaper: Szonáta — 2. tétel — fuvolán előadta Varga Endre, harmonikán kísérte Gulyás László
20. Gyermekversek — elmondta Kiss Valéria és Toholyevity Bozsana
21. H. Ch. Schaper: Szonáta — 3. tétel — fuvolán előadta Varga Endre, harmonikán kísérte Gulyás László

Összekötő szöveg: Pausity Olga

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1980. december 16-án, kedden 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg.

XIII. évf. 42. (242.) szám

1980. XII. 26.

TÉLAPÓVAL SZÖVETKEZVE

Műsoron: Domonkos István, Rose Fyleman, Dragan Lukić, Dušan Radović, Ljubivoje Ršumović, Szűcs Imre, Julian Tuwim és Weöres Sándor versei

Közreműködött: Snezana Dudaš, Kerek Edit, Kiss Valéria, Lőrinc Zsuzsanna, Verica Momčilović, Ozrenka Uzelac és Varga Endre (fuvola)

A kétnyelvű műsort 1980. december 26-án, pénteken 12 órai kezdettel a Svetozar Marković Oktató- és Nevelőközpontban tartottuk meg.

TÉLAPÓVAL SZÖVETKEZVE

A műsort 1980. december 27-én, szombaton 16 órai kezdettel a Társadalmi Könyvtiteli Szolgálat épületének előcsarnokában tartottuk meg.

XIV. évf. 1. (244.) szám

1981. I. 10.

FÓKA-MÓKA

Műsoron: Szűcs Imre versei

Előadta: Kiss Valéria

A műsort 1981. január 10-én, szombaton 10 órai kezdettel Becsén a Samu Mihály Altalános Iskola dísztermében tartottuk meg.

XIV. évf. 2. (245.) szám

1981. II. 19.

NEFELEJCS

Kerek Edit és Lőrinc Zsuzsanna előadóestje

M ũ s o r

1. Petőfi Sándor: Disznótorban — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
2. Pető Sándor: Jégvilág — elmondta Kerek Edit
3. Petőfi Sándor: Pál-napkor — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
4. Illyés Gyula: Mariska hazát választ — részlet — elmondta Kerek Edit
5. Németh László: Lányaim — részlet — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
6. Rónay György: A kert — elmondta Kerek Edit
7. Szabó Lőrinc: Lóci óriás lesz — elmondta Kerek Edit
8. H. Ch. Schaper: Szonáta — 2. tétel — fuvolán előadta Varga Endre, harmonikán kísérte Gulyás László
9. Kosztolányi Dezső: Ákarsz-e játszani? — elmondta Kerek Edit
10. Kosztolányi Dezső: Üllői úti fák — elmondta Kerek Edit
11. Váci Mihály: Szeliden, mint a szél — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
12. Tóth Árpád: Esti sugárkoszorú — elmondta Kerek Edit
13. Vajda János: Húsz év múlva — elmondta Kerek Edit
14. Füst Milán: Tavasz vándordal — elmondta Kerek Edit
15. Radnóti Miklós: Száll a tavasz — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
16. G. Ph. Telemann: F-dúr szonáta — 2. tétel — fuvolán előadta Varga Endre, harmonikán kísérte Gulyás László
17. Babits Mihály: Cigánydal — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
18. F. Couperin: A fülemüle — fuvolán előadta Varga Endre, harmonikán kísérte Gulyás László
19. Áprily Lajos: Március — elmondta Kerek Edit
20. F. J. Gossec: Gavotte — fuvolán előadta Varga Endre, harmonikán kísérte Gulyás László
21. Pető Sándor: Tavaszhozó — elmondta Kerek Edit
22. Pető Sándor: Bohócok — elmondta Kerek Edit
23. Zelk Zoltán: Nem érem el a kilincset — elmondta Kerek Edit
24. Zelk Zoltán: Anya, apa hazajöttek — elmondta Kerek Edit
25. Zelk Zoltán: Van az asztalfiókban egy... — elmondta Kerek Edit
26. Szabó Lőrinc: Nefelejcs — elmondta Kerek Edit

Bevezetőt mondott és a műsort rendezte:
Horváth Emma

A műsort 1981. február 19-én, szerdán 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

XIV. évf. 3. (246.) szám

1981. II. 28.

FÓKA-MÓKA

A műsort 1981. február 28-án, szombaton 9 órai kezdettel Újvidéken a Nikola Tesla Általános Iskola előcsarnokában tartottuk meg.

XIV. évf. 4. (247.) szám

1981. IV. 27.

FÓKA-MÓKA

A műsort 1981. április 27-én, hétfőn 16 órai kezdettel Topolyán a Csáki Lajos Általános Iskola előcsarnokában tartottuk meg.

XIV. évf. 5. (248.) szám

1981. V. 23.

ÜNNEPÉLYESEN, MÉGIS VIDAMAN

Műsoron: Aprily Lajos és Németh István versei
Közreműködött: Kerek Edit és Lőrinc Zsuzsanna

A műsort 1981. május 23-án, szombaton 12 órai kezdettel a Népszínházban tartottuk meg a Svetozar Marković Oktató- és Nevelőközpont iskolánapi ünnepségének keretében.

XIV. évf. 6. (249.) szám

1981. V. 24.

PIPACSSZIROM

Műsoron: Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Gustav Krklec, Vladimir Nazor, Németh István, Szabó Lőrinc és Varga Katalin versei
Közreműködött: Horváth Emma, Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna és Urbánné Kecsenovics Mária
Rendező: Horváth Emma

A műsort 1981. május 24-én, vasárnap 17 órai kezdettel Palicsan a helyi közösség helyiségében tartottuk meg.

XIV. évf. 7. (250.) szám

1981. VI. 24.

CIGANYRAPSZÓDIA

Műsoron: Petőfi Sándor versei
Közreműködött: Gönczö Károly
Rendező: Horváth Emma

A műsort 1981. június 24-én, szerdán 19.30 órai kezdettel a régi városháza udvarában tartottuk meg.

XIV. évf. 8. (251.) szám

1981. VII. 23.

VIRAGOK, MADARAK, LEPKEK

Műsoron: Kosztolányi Dezső: Zsvajgó természet — részletek
Közreműködött: Fecskés Erzsébet, Lőrinc Erika, Lőrinc Zsuzsanna és Urbánné Kecsenovics Mária

Az előadást 1981. július 23-án, csütörtökön 18 órai kezdettel a sétaerdei Gerontológiai Központban tartottuk meg.

VIRAGOK, MADARAK, LEPKÉK

A műsort 1981. július 27-én, hétfőn 18 órai kezdettel
a Petar Drapšin utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

VIRAGOK, MADARAK, LEPKÉK

A műsort 1981. augusztus 3-án, hétfőn 17 órai kezdettel
a kertvárosi gerontológiai klubban tartottuk meg.

VISSZAPILLANTÓ

Műsoron: Acs Károly, Bella István és Németh István versei
Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna és Pajor Gizella

A műsort 1981. augusztus 27-én, csütörtökön 9 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem amfiteátrumában tartottuk meg
a magyartanárok őszi szemináriumának ünnepélyes megnyitóján.

MADARAK BESZEDE

Műsoron: Kosztolányi Dezső: Madarak beszéde
Közreműködött: Lőrinc Erika és Lőrinc Zsuzsanna

A műsort 1981. augusztus 28-án, pénteken 8.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem amfiteátrumában tartottuk meg
a magyartanárok őszi szemináriumának keretében.

BRUTUS AZ ISKOLÁBAN

Műsoron: W. Shakespeare: Julius Caesare — Brutus monológja — fordította
Vörösmarty Mihály

Előadta: Illés Zoltán

A műsort 1981. szeptember 4-én, pénteken 11 órai kezdettel
a Svetozar Marković Társadalmi Tevékenységek Oktatóközpontjában
tartottuk meg.

HEGYEN INNEN, HEGYEN TÚL

Műsoron: Rose Fyleman, Móra Ferenc, Rober Louis Stevenson, Julian Tu-
wim, Weöres Sándor és Zelk Zoltán versei

Közreműködött: Kerek Edit

A műsort 1981. szeptember 10-én, csütörtökön 16 órai kezdettel
a kishegyesi óvodában tartottuk meg.

SZAPPANBUBORÉK

Műsoron: Berda József, Heltai Jenő, József Attila, Juhász Ferenc, Petőfi Sándor, Szűcs Imre, Ljubivolje Ršumović, Tóth Árpád és Zágon István versei és elbeszélései

Közreműködött: Binszki Teréz, Fecskés Erzsébet, Dankó Laura, Snežana Dudaš, Horváth Militicsi Attila, Illés Tibor, Verica Momčilović és Sebestyén Árpád

A kétnyelvű műsort, 1981. szeptember 20-án, vasárnap 16 órai kezdettel a palicsi helyi közösség nagytermében tartottuk meg
A Napsugaras Osz keretében.

EGYÜTT LENNI JÓ

Barta Erika, Jurić Lajko Tilda, Lőrinc Zsuzsanna és
Toholyevity Bozsana előadóestje

Műsor

1. Charles Baudelaire: Az albatrosz — fordította Tóth Árpád — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
2. Gál László: Ikarosz — elmondta Toholyevity Bozsana
3. Gál László: Kinek — elmondta Toholyevity Bozsana
4. Fehér Ferenc: November — elmondta Toholyevity Bozsana
5. Radnóti Miklós: Előhang egy „monodrámához” — elmondta Toholyevity Bozsana
6. Acs Károly: Csönd helyett vers — elmondta Toholyevity Bozsana
7. Pilinszky János: Tilos csillagon — elmondta Toholyevity Bozsana
8. Radnóti Miklós: Hasonlatok — elmondta Toholyevity Bozsana
9. Kosztolányi Dezső: Akarsz-e játszani? — elmondta Toholyevity Bozsana
10. Buda Ferenc: Ne rejtézz el — elmondta Toholyevity Bozsana
11. Oscar Wilde: Az aranyszobában — fordította Kosztolányi Dezső — elmondta Barta Erika
12. Debreczeni József: Lovacska téli utcán — elmondta Barta Erika
13. Szentmihályi Szabó Péter: Mókusbál — elmondta Barta Erika
14. Fehér Ferenc: Az én nyuszim — elmondta Toholyevity Bozsana
15. Kosztolányi Dezső: Mostan színes tintákról álmodom... — elmondta Toholyevity Bozsana
16. Tomkó Sirató Károly: Tengerecki hazaszáll — elmondta Toholyevity Bozsana
17. Debreczeni József: Apám mesélni szeretett — elmondta Jurić Lajko Tilda
18. Szentmihályi Szabó Péter: Hangverseny — elmondta Jurić Lajko Tilda
19. Tóth Árpád: A holdkóros apród története — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
20. Szabó Lőrinc: Ficseri-füsti — elmondta Jurić Lajko Tilda
21. Zelk Zoltán: Este jó — elmondta Toholyevity Bozsana

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1981. szeptember 29-én, kedden 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkáségyetem amfiteátrumában tartottuk meg.

VELEM MINDIG TÖRTENIK VALAMI

Műsoron: Janikovszky Éva írásai

Közreműködött: Kerek Edit

A műsort 1981. október 10-én, szombaton 9 órai kezdettel a pedagógiai akadémia amfiteátrumában tartottuk meg a diplomaosztási ünnepély keretében.

KIS SEGÍTSÉG, JÓ SEGÍTSÉG

Műsoron: Oravecz Imre versei

Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna

A műsort 1981. október 14-én, szerdán 14 órai kezdettel a Svetozar Marković Társadalmi Tevékenységek Oktatóközpontjának tantermében tartottuk meg.

KIS SEGÍTSÉG, JÓ SEGÍTSÉG

A műsort 1981. október 19-én, hétfőn 14 órai kezdettel a Svetozar Marković Társadalmi Tevékenységek Oktatóközpontjának tantermében tartottuk meg.

PEDIG MI MAST VARSZ EGY MÜKEDVELŐTŐL?

Fecskés Erzsébet, Illés Tibor, Kiss Valéria, Sebestyén Árpád előadóestje

Műsor

1. Bevezető — elmondta Jurić Lajko Tilda
2. Illyés Gyula: Óda a törvényhozóhoz — elmondta Sebestyén Árpád
3. Arany János: V. László — elmondta Sebestyén Árpád
4. Petőfi Sándor: Pató Pál úr — elmondta Sebestyén Árpád
5. Robert Herrick: A dal virágfa — fordította Gergely Agnes — elmondta Fecskés Erzsébet
6. Rákos Sándor: Egyszerű szavak — elmondta Fecskés Erzsébet
7. Füst Milán: Zsoltár — elmondta Fecskés Erzsébet
8. Alexandru Macedonski: Haladó rózsák rondója — fordította Garai Gábor — előadta Fecskés Erzsébet
9. Arva vagyok — népdal — énekelte Huszár Elvira
10. Váci Mihály: Mindenütt otthon — elmondta Fecskés Erzsébet
11. Alexandru Macedonski: Aranyrondó — fordította Garai Gábor — elmondta Fecskés Erzsébet
12. Berda József: Húsleves dicsérete — elmondta Illés Tibor
13. Kicsi a hordócska — népdal — énekelte Huszár Elvira
14. Madách Imre: Az ember tragédiája — I. szín — Lucifer monológja — részlet — előadta Illés Tibor
15. Karinthy Frigyes: Idillek (egy levél) — elmondta Illés Tibor
16. Heltai Jenő: Mert dalaimnak — elmondta Illés Tibor
17. Heltai Jenő: A kantinos kisasszony — elmondta Illés Tibor
18. Arokiparti kökényszemű kisleány — népdal — énekelte Huszár Elvira
19. Mészöly Dezső: Ifjúság völgye — elmondta Kiss Valéria
20. Charles Baudelaire: Egzotikus illat — fordította Franyó Zoltán — elmondta Kiss Valéria

21. Tolnai Ottó: Parlandó — elmondta Kiss Valéria
22. Arany János: A tudós macskája — elmondta Kiss Valéria
23. Csak dalolj, madárkám, én kedves dalnokom — népdal — énekelte Huszár Elvira
24. Arany János: A fülemile — elmondta Kiss Valéria
25. Szűcs Imre, Rákos Sándor és Gyurkovics Tibor gyermekversei — elmondta Fecskés Erzsébet, Illés Tibor és Kiss Valéria
26. Gyermekdalok — énekelte Huszár Elvira

Az előadás keretében kiállítottuk Filctol-fantázia címen Horváth Militicsi Attila grafikáit. A tárlatot Juric Lajko Tilda nyitotta meg.

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1981. november 5-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti termében tartottuk meg.

XIV. évf. 21. (264.) szám

1981. XI. 12.

CRVENI LAHOR

Na programu: pesme Oskara Daviča, Dušana Kostića, Miroslava Krleža, Ivana Gorana Kovačića, Dušana Matica i Branka Miljkovića

Nastupile su: Snežana Dudaš, Verica Momčilović, Marina Plemić, Vera Simić i Ozrenka Uzelac

A szerbhorvát nyelvű műsort 1981. november 12-én, csütörtökön 17.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem amfiteátrumában tartottuk meg a Minerva forradalmi költészeti antológiájának bemutatója keretében.

XIV. évf. 22. (265.) szám

1981. XI. 27.

UNNEPELYESEN, MÉGIS VIDÁMAN

Műsoron: Miroslav Antić, Dragan Lukić, Németh István, Vesna Parun és Váci Mihály versei

Közreműködött: Snežana Dudaš, Fecskés Erzsébet, Lőrinc Zsuzsanna és Verica Momčilović

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1981. november 27-én, pénteken 18.30 órai kezdettel a Társadalmi Könyvtiteli Szolgálat dísztermében tartottuk meg.

XIV. évf. 23. (266.)

1981. XII. 5.

PATAKI ILONA

Műsoron: színpadi összeállítás Kalapis Zoltán dokumentumriportja alapján
Közreműködött: Binszki Teréz, Illés Tibor, Fecskés Erzsébet és Kiss Valéria

Rendező: Horváth Emma

Kiserőrendezvény: Horváth Militicsi Attila grafikáinak kiállítása

A műsort 1981. december 5-én, szombaton 11 órai kezdettel a sziváci Szenteleky Kornél Művelődési Otthon dísztermében tartottuk meg a Szenteleky-napok keretében megrendezett Forradalmi múlt, forradalmi jelen c. szemle keretében.

RÍMBE KATTAN KÉT GONDOLAT

Barta Erika, Gyarmati Erzsébet, Horti Livia és Mikuska Éva előadóestje

Műsoron

1. Simon István: Petőfi Aranyéknál — elmondta Barta Erika
2. Debreczeni József: Lovacska téli utcán — elmondta Barta Erika
3. Petőfi Sándor: Jövendölés — elmondta Horti Livia
4. Brasnyó István: A házakon túl elül a szél — elmondta Mikuska Éva
5. Veres Miklós: Göröngyök — elmondta Mikuska Éva
6. Kajetan Kovič: A veszett kutya — fordította Lator László — elmondta Gyarmati Erzsébet
7. Petőfi Sándor: A XIX. század költői — elmondta Mikuska Éva
8. Arthur Rimbaud: A völgyben egy katona alszik — fordította Kosztolányi Dezső — elmondta Horti Livia
9. Izet Sarajlić: Mit mond Tamara? — fordította Csuka Zoltán — elmondta Barta Erika
10. Kajetan Kovič: A fekete gólya — fordította Lator László — elmondta Gyarmati Erzsébet
11. Holti Mária: Galamb szállt az ablakodra — elmondta Horti Livia
12. Csokonai Vitéz Mihály: A rózsabimbóhoz — elmondta Barta Erika
13. Tompa Mihály: A kék liliom és pipacs — elmondta Gyarmati Erzsébet
14. Holti Mária: Zsoltárosan — részlet — elmondta Horti Livia
15. Horgas Béla: Lakodalmi szerenád — virágok nevére — elmondta Gyarmati Erzsébet
16. Brasnyó István, Fehér Ferenc, Horgas Béla, Szentmihályi Szabó Péter és Tamkó Sirató Károly gyermekversei

Közreműködött: Lakatos László (furulya, hangeffektusok)

Rendező: Horváth Emma

Kalmár Magda kerámiatárlatát Jankó Anikó nyitotta meg.

A műsort 1981. december 28-án 19.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

CINKE SZÖKDEL A HAVON

Műsoron: Miroslav Antić, Dušan Đukić, Horgas Béla, Janikovszky Éva, Dra-
gan Lukić, Šukrija Pandžo, Szentmihályi Szabó Péter és Weöres Sándor
versei és írásai

Közreműködött: Barta Erika, Gyarmati Erzsébet, Kerek Edit, Mikuska Éva,
Verica Momčilović és Vera Simić

Zenei betét: Lakatos László (furulya) és a Pedagógiai Akadémia Bóbita
énekegyüttese

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1981. december 30-án, szerdán 12 órai kezdettel
a Svetozar Marković Iskolaközpont tanári szobájában tartottuk meg.

RÍMBE KATTAN KÉT GONDOLAT

A műsort 1982. január 7-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

RÍMBE KATTAN KÉT GONDOLAT

A műsort 1982. január 12-én, kedden 19.15 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

HIDEGNEK IS ELLENÉRE

Műsoron: Arany János, Brasnyó István, Domonkos István, Horgas Béla, Janikovszky Eva, Petőfi Sándor, Szűcs Imre és Zágón István versei és írásai, valamint Bogdánfi Sándor Nők Utópiában című bohózata

Közreműködött: Binszki Teréz, Fecskés Erzsébet, Gyarmati Erzsébet, Horti Livia, Horváth Militicsi Attila, Illés Tibor, Kerek Edit, Kiss Valéria, Lőrinc Zsuzsanna és Sebestyén Árpád

Kisérőrendezvény: Horváth Militicsi Attila grafikáinak kiállítása

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1982. február 12-én, pénteken 20 órai kezdettel Ludason a helyi közösség épületének nagytermében tartottuk meg.

PONTOSAN, SZÉPEN

Műsoron: Horgas Béla, Janikovszky Éva, Szűcs Imre és Rákos Sándor művei

Közreműködött: Gyarmati Erzsébet, Kerek Edit és Kiss Valéria

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1982. február 13-án, szombaton 8.30 órai kezdettel a Kizur István Általános Iskolában tartottuk meg a Jó Pajtás szavalóverseny iskolai döntőjének keretében.

RÍMBE KATTAN KÉT GONDOLAT

Barta Erika, Gyarmati Erzsébet, Horti Livia és Mikuska Éva előadóestje

A rendezvény keretében kiállítottuk ifjabbik Kalmár Magda kerámiáit.

A műsort 1982. február 17-én, szerdán 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

AGHEGYEN DÉR VIRÍT

Műsoron: Domonkos István gyermekversei, Bogdánfi Sándor aforizmái és Kosztolányi Dezső: Madarak beszéde — részletek

Közreműködött: Horváth Militicsi Attila, Illés Tibor, Lőrinc Erika, Lőrinc Zsuzsanna és Sebestyén Tibor

A műsort 1982. február 19-én, pénteken 20 órai kezdettel Ludason a helyi közösség irodájában tartottuk meg.

HULLAMLOVAS

Műsoron: Bogdánfi Sándor aforizmái és Kosztolányi Dezső: Madarak beszéde — részletek

Közreműködött: Horváth Militicsi Attila, Illés Tibor, Lőrinc Erika és Sebestyén Árpád

A műsört 1982. február 19-én, pénteken 21.30 órai kezdettel Bácsszőlősön a diszkóklubban tartottuk meg.

PÁNSÍP

Műsoron: Fehér Ferenc, Szentmihályi Szabó Péter és Tamkó Sirató Károly versei, valamint A kalitka és A madár című pantomin

Közreműködött: Barta Erika, Kerek Edit és Lakatos László (furulya)

A műsört 1982. február 26-án, pénteken 19.30 órai kezdettel Ludason és 21 órai kezdettel Bácsszőlősön ugyancsak a helyi közösség irodájában tartottuk meg.

ALARCOSBAL

Műsoron: Janikovszky Éva, Dragan Lukić, Ljubivoje Ršumović és Tóth Árpád versei

Közreműködött: Snežana Dudaš, Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna és Verica Momčilović

A kétnyelvű műsört 1982. február 27-én, szombaton 18 órai kezdettel a zeneiskola próbatermében tartottuk meg.

ZMURKE

Na programu: pesme Miroslava Antića, Ljubivoja Ršumovića i narodne pesme Učestvovali su: Verica Momčilović, Vera Simić i László Lakatos (frula)

A szerbhorvát nyelvű műsört 1982. február 28-án, vasárnap 10 órai kezdettel a görögnyéni általános iskolában tartottuk meg.

SZÍN ÉS VARAZS

Műsoron: Miroslav Antić és Áprily Lajos versei

Közreműködött: Tomislav Gilice és Kerek Edit

A kétnyelvű műsört 1982. március 7-én, vasárnap 11 órai kezdettel a Képzőművészeti Találkozó kiállítótermében tartottuk meg.

KÉPEK ÉS VERSEK — SLIKE I PESME

Műsoron: Đura Jakšić versei és megzenésített költeményei

Közreműködött: Tomislav Gilice, Kristina Jakovljević és Kerek Edit

Zenei betét: Bálint Szilárd, Bata Zoltán, Zvonko Buljovčić (gitár), Saša Pap (villanygitár), Biljana Novaković, Tatjana Stipić és Angelina Trajković (ének)

A kétnyelvű műsort 1982. április 14-én, szerdán 18.30 órai kezdettel a Városi Múzeum kiállítótermében Đura Jakšić festményeinek tárlatán tartottuk meg.

ELHAGYOTT REPULÓTER

Műsoron: Goran Babić, Jobbágy Károly, Kiss Jenő, Louis Mac Niece és Božidar Šujica művei

Közreműködött: Snežana Dudaš, Fecskés Erzsébet, Illés Tibor és Verica Momčilović

A műsort 1982. május 15-én, szombaton 13 órai kezdettel a Népszínház nagytermében tartottuk meg.

EMLEKE VISSZACSILLAN ÉS RAGYOG

Műsoron: Mira Alečković verse

Előadta: Kiss Valéria

A műsort 1982. május 23-án, vasárnap 11 órai kezdettel a sportszarnokban tartottuk meg az ifjúság napja alkalmából rendezett központi ünnepeken.

KÉTARCÚ MÁJUS

Műsoron: Arany János, Goran Babić, Horgas Béla, Gustav Krklec, Németh István, Szűcs Imre és Božidar Šujica versei, Benjamin Skreko írása, valamint Bogdánfi Sándor bohózata

Közreműködött: Binszki Teréz, Fecskés Erzsébet, Illés Tibor, Kerek Edit, Kiss Valéria, Lőrinc Zsuzsanna, Verica Momčilović és Sebestyén Árpád

A kétnyelvű műsort 1982. május 23-án, vasárnap 15.30 órai kezdettel a palicsi helyi közösség társalgójában tartottuk meg.

ÜNNEPEL AZ ORSZAG

Műsoron: Mira Alečković, Kiss Jenő és Jure Kaštelan versei

Közreműködött: Fecskés Erzsébet, Illés Tibor és Kerek Edit

A műsort 1982. május 25-én, kedden 10.30 órai kezdettel a Népszínház nagytermében tartottuk meg.

BÜCSÜBALLADA

Pódiumjáték

Műsoron: François Villon versei

Közreműködött: Binszki Teréz, Illés Tibor és Sebestyén Árpád

A műsort 1982. május 27-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

„MEZTÉLABAS ZAPOROK”

Műsoron: Bogdánfi Sándor, Börcsök Erzsébet, Brasnyó István, Bertolt Brecht, Csoóri Sándor, Domonkos István, Janikovszky Éva, Kosztolányi Dezső, Simon István és Zágón István művei

Közreműködött: Binszki Teréz, Fecskés Erzsébet, Horti Livia, Illés Tibor, Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna, Mikuska Éva és Urbán Mária

A műsort 1982. július 3-án, szombaton 17 órai kezdettel Bácsszőlősen a helyi közösség sátrában tartottuk meg.

RÖVIDEN, DE SZÉPEN SZÓLNI

Műsoron: Goran Babić, Jobbágy Károly, Jure Kaštelan, Vladimir Nazor és Božidar Šujica versei

Közreműködött: Illés Tibor, Jurić Lajko Tilda, Kerek Edit és Verica Momčilović

A műsort 1982. augusztus 30-án, hétfőn 8.45 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem amfiteátrumában tartottuk meg a magyartanárok hagyományos őszi szemináriumán.

BARANYAI NÉPBALLADAK

Műsoron: népballadák

Közreműködött: Horti Livia, Tallós Zsuzsa és Pekár Lilla (hegedű)

A műsort 1982. szeptember 25-én, szombaton 19 órai kezdettel Laskón a Néprajzi Múzeum kiállítótermében tartottuk meg Török István tárlatának megnyitója alkalmából.

SA REČ I DVE

Samostalno veče Snežane Dudaš i Verice Momčilović

Na programu: pesme — autori: Miroslav Antić, Đura Jakšić, Vesna Krmpotić, Desanka Maksimović, Ivan Minatti, Louis Mac Niece, Dušan Radović, Ljubivoje Ršumović, Vasko Popa i François Villon

Uvod: Svetlana Simić

Na gitari: Aleksandar Alčin

Režija: Emma Horváth

A műsort 1982. október 5-én, kedden 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

ÉPPOLYANOK, MINT MI — BAŠ KAO MI

Műsoron: Németh István, Jovan Popović és Marija Šimoković versei

Közreműködött: Snežana Dudaš és Lőrinc Zsuzsanna

A műsort 1982. október 7-én, csütörtökön 18.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg a város felszabadulása alkalmából rendezett ünnepi hangversenyen.

TELI REGE

Műsoron: Mihailo Čupović, Dobrica Erić, Hervay Gizella, Dragan Lukić, A. A. Milne, Christian Morgenstern, Sukrija Pandžo, Miodrag Stanisavljević, Gvido Tartalja, Grigor Vitez, Weöres Sándor, Zelk Zoltán és Oton Župančič művei

Közreműködött: Gordana Babić, Mirjana Babić, Binszki Teréz, Angelika Čebelić, Füleki Erzsébet, Kerek Edit, Milanka Kočić, Lőrinc Zsuzsanna, Nagy Abonyi Valéria és Marina Plemić

Zenei betét: Dóró Árpád (fagott)

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1982. december 29-én, szerdán 17 órai kezdettel a Svetozar Marković Iskolaközpont tornatermében tartottuk meg.

NEM ÉREM EL A KILINCSET

Műsoron: Domonkos István, Hervay Gizella, Rose Fileman, Janikovszky Éva, A. A. Milne, Tamkó Sirató Károly, Zelk Zoltán, Weöres Sándor versei és írásai

Közreműködött: Binszki Teréz, Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna és Nagy Abonyi Valéria, valamint Bodrogvári Csilla (fúvulya és gitár)

Vezette: Krekity Olga

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1983. január 7-én, pénteken 15.30 órai kezdettel Bácsszőlősen az általános iskola tantermében tartottuk meg az első—negyedik osztályos diákok számára.

Mindig szívesen látott vendégek voltunk a környező településeken. Ez év elején Bácsszőlősön jártunk

XVI. évf. 2. (294.) szám

1983. I. 7.

ÜGY VOLT ...

Műsoron: Janikovszky Éva, A. A. Milne, Kosztolányi Dezső, Petőfi Sándor és Szabó Lőrinc versei és írásai

Közreműködött: Göncö Károly, Kerek Edit, Lőrinc Erika, Lőrinc Zsuzsanna és Nagy Abonyi Valéria

Vezette: Krekity Olga

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1983. január 7-én, pénteken 16.15 órai kezdettel Bácsszőlősön az általános iskola tantermében tartottuk meg a negyedik—nyolcadik osztályos diákok számára.

XVI. évf. 3. (295.) szám

1983. I. 7.

KEDVES HOLMI

Műsoron: Bogdánfi Sándor, Csépe Imre, Móra Ferenc, Somlyó Zoltán, Benjámin Skreko és Zágon István versei, egyfelvonásosai, novella- és regényrészletei, valamint népi anekdoták Töke István gyűjtéséből

Közreműködött: Binszki Teréz, Göncö Károly, Gyarmati Erzsébet, Kerek Edit, Krekity Olga, Lőrinc Erika, Lőrinc Zsuzsanna, Nagy Abonyi Valéria és Némédi Imre

Vezette: Krekity Olga

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1983. január 7-én, pénteken 17.30 órai kezdettel Bácsszőlősön az általános iskola tantermében tartottuk meg a felnőttek számára.

A kicsinyek érdeklődő tekintete és önfelelt tapsa ösztönzőleg hatott csoportunkra

XVI. évf. 4. (296.) szám

1983. II. 28.

VALAKIT SZERETNED KELL

Fecskés Erzsébet és Kiss Valéria előadóestje

Műsor

1. Zempléni Árpád: Szembeszéd — elmondta Fecskés Erzsébet
2. József Attila: Amit szívedbe rejtész (részlet), Az én ajándékom (részlet), Rejtelmek, Ha nem szorítsz — elmondta Kiss Valéria
3. Ivan Minatti: Valakit szeretned kell — Fehér Ferenc fordítása — elmondta Fecskés Erzsébet
4. Juhász Gyula: Anna örök — elmondta Kiss Valéria
5. R. Schumann: Almodozás — zongorán előadta Zsiga Judit
6. Ady Endre: A régi dalokból — elmondta Kiss Valéria
7. Szabó Lőrinc: Szeretnélek kibontani — elmondta Fecskés Erzsébet
8. Ladányi Mihály: Nem szeretttük soha — részlet — elmondta Kiss Valéria
9. L. Beethoven: Holdfény-szonáta — zongorán előadta Zsiga Judit
10. Tóth Éva: Solveig utolsó levele — elmondta Fecskés Erzsébet
11. Michael Drayton: Búcsú a szerelemtől — Szabó Lőrinc fordítása — elmondta Kiss Valéria
12. Ady Endre: Ha szeretlek . . . — elmondta Kiss Valéria
13. Desanka Maksimovič: Elválás után — Kenyeres Kovács Márta fordítása — elmondta Fecskés Erzsébet
14. Ady Endre: Eltagadom, Szakíts, feledj! — elmondta Kiss Valéria
15. Hajnal Anna: Megvársz? — elmondta Fecskés Erzsébet

16. Sor Juana Ines de la Cruz: Amelyben a férfiakat ostorozza — Timár György fordítása — részlet — elmondta Fecskés Erzsébet
 17. Heltai Jenő: A tökéletes feleség — elmondta Fecskés Erzsébet és Kiss Valéria

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1983. február 28-án, hétfőn 19 órai kezdettel
 a régi városháza kék termében tartottuk meg.

XVI. évf. 5. (297.) szám

1983. III. 4.

VIRÁGCSONKOR

Műsoron: Izet Sarajlić és Vas István versei

Közreműködött: Kristina Jakovljević és Némedi Imre

A műsort 1983. március 4-én, pénteken 18.30 órai kezdettel
 a régi városháza kék termében tartottuk meg a nőnap ünnepség
 keretében.

XVI. évf. 6. (298.) szám

1983. III. 7.

VALAKIT SZERETNED KELL

A műsort 1983. március 7-én, hétfőn 19 órai kezdettel
 a régi városháza kék termében tartottuk meg.

XVI. évf. 7. (299.) szám

1983. III. 18.

VALAKIT SZERETNED KELL

A műsort 1983. március 18-án, pénteken 19 órai kezdettel
 a régi városháza kék termében tartottuk meg.

XVI. évf. 8. (300.) szám

1983. III. 25.

VALAKIT SZERETNED KELL

A műsort 1983. március 25-én, pénteken 19 órai kezdettel
 a régi városháza kék termében tartottuk meg.

XVI. évf. 9. (301.) szám

1983. IV. 1.

VALAKIT SZERETNED KELL

A műsort 1983. április 1-én, pénteken 19 órai kezdettel
 a régi városháza kék termében tartottuk meg.

XVI. évf. 10. (302.) szám

1983. VI. 1.

KAPCSOLATOK

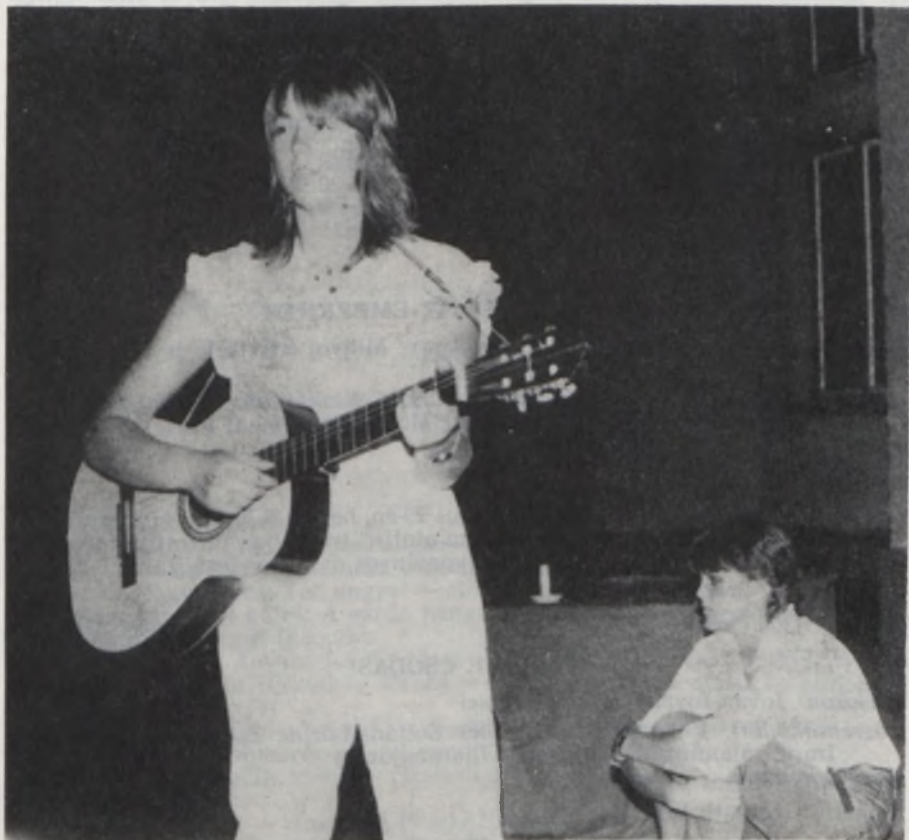
Horti Livia és Grácsik Emese előadójstje

Műsor

1. Acs Károly: Látomások — előadta Horti Livia
2. Grácsik Emese—Acs Károly: Két part — előadták mindketten
3. Acs Károly: Kedves — előadta Horti Livia
4. Grácsik Emese—Pap József: Biztató — előadta Grácsik Emese
5. Rab Zsuzsa: Kötés — előadta Horti Livia
6. W. Whitman: Nem csupán egyedül téged ismerlek — előadta Horti Livia
7. Rab Zsuzsa: Óra — előadta Grácsik Emese

8. Allen Ginsberg: Üvöltés — részletek — előadta Grácsik Emese
9. Grácsik Emese—Fehér Kálmán: Zuhanás — előadta Horti Lívია
10. Allen Ginsberg: Kaddis — részletek — előadta Grácsik Emese
11. Grácsik Emese—Podolszki József: Párnádon feküdtem — előadta Grácsik Emese
12. Hans Vlak: Tartós anyag — előadta Horti Lívია
13. Gregory Corso: De nekem nem kell a jószág — előadta Horti Lívია
14. Sziveri János: Erotikus változat — előadta Horti Lívია
15. Grácsik Emese—Rab Zsuzsa: Altató — előadta Grácsik Emese
16. Horgas Béla: A hippi szerelme — előadta Horti Lívია
17. Grácsik Emese—Ács Károly: Halál — előadták mindketten
18. Diane di Prima: Tizenhárom rémkép — részletek — az első rémképet Grácsik Emese, a harmadikat Horti Lívია adta elő
19. Szép Ernő: A gyertyának repült a lepke — előadta Grácsik Emese
20. Grácsik Emese—Rab Zsuzsa: Szikrázz fel — előadta Grácsik Emese
21. Wiktor Worosylski: Könyörgés védetségért — előadta Horti Lívია
22. Grácsik Emese—Ács Károly: Kapcsolatok — előadták mindketten

A műsort 1983. június 1-én, szerdán 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

A Nyár '83 rendezvénysorozatba is bekapcsolódtunk (Grácsik Emese és Horti Lívია)

KAPCSOLATOK

Horti Livia és Grácsik Emese előadóestje

A műsort 1983. július 18-án, hétfőn 20.30 órai kezdettel
a régi városháza udvarában tartottuk meg a Nyár '83 keretében.

XVI. évf. 12. (304.) szám

1983. VIII. 15.

SZÖKÖKÜT

Irodalmi összeállítás

Műsor

1. Péntek Imre: Hidegszik — elmondta Némedi Imre
2. Louis Aragon: Nincs boldog szerelem — elmondta Urbán Mária
3. Juhász Gyula: Búcsú — elmondta Fecskés Erzsébet
4. Radnóti Miklós: A mécsvirág kinyílik — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
5. Garai Gábor: A rózsa — elmondta Pajor Gizella
6. Horgas Béla: Mesekenyér — elmondta Horti Livia
7. Karinthy Frigyes egy levele — felolvasta Illés Tibor
8. Zágón István: A gyerek hasonlít — előadta Binszki Teréz
9. Janikovszky Éva: Az úgy volt — felolvasta Kerek Edit
10. Vas István: Dal az etiketről — elmondta Binszki Teréz és Illés Zoltán
11. Arany János: A bajusz — részlet — elmondta Gyarmati Erzsébet
12. Petőfi Sándor: Egy goromba tábornokhoz — elmondta Némedi Imre és Illés Zoltán

Keretjáték: Illés Zoltán és Némedi Imre

Közreműködött: Tikvicki Tivadar (zongora)

Rendező: Illés Zoltán

A műsort 1983. augusztus 15-én, hétfőn 20.30 órai kezdettel
a régi városháza udvarában tartottuk meg a Nyár '83 keretében.

XVI. évf. 13. (305.) szám

1983. VIII. 29.

ÖNBECSÜLEST AZ EMBERNEK

Műsoron: Dragomir Brajković, Csépe Imre, Milivoj Slaviček és Izet Sarajlić
versei és írásai

Közreműködött: Binszki Teréz, Göncő Károly, Kerek Edit, Lőrinc Muksi Erika,
Lőrinc Zsuzsanna, Olga Molnar Međeri és Némedi Imre

Összekötő szöveg és bevezető: Illés Zoltán

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1983. augusztus 29-én, hétfőn 8.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem amfiteátrumában tartottuk meg
a magyar szakos tanárok hagyományos nyári tanácskozásán.

XVI. 14. (306.) szám

1983. VIII. 30.

JAJ, DE CSODAS!

Műsoron: Jovan Jovanović Zmaj versei

Közreműködött: Füleki Erzsébet, Illés Zoltán, Lőrinc Zsuzsanna és Némedi
Imre, valamint Márki Katalin (harangjáték)

Bevezető: Fecskés Erzsébet

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1983. augusztus 30-án, kedden 8.30 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem amfiteátrumában tartottuk meg
a magyar szakos tanárok hagyományos nyári tanácskozásán.

SZELENCE

Gyarmati Erzsébet és Mikuska Éva előadójestje

M ű s o r

1. Némedi Imre: Bevezető
2. Fehér Ferenc: A füttyös fiú története — elmondta Gyarmati Erzsébet
3. Brasnyó István: A házakon túl elül a szél — elmondta Mikuska Éva
4. Juhász Gyula: Tápai lagzi — elmondta Gyarmati Erzsébet
5. Nagy Lajos: Bárány és farkas — részlet — elmondta Gyarmati Erzsébet
6. Simon István: Fák a parton — elmondta Mikuska Éva
7. Szabó Lőrinc: Alom egy lőszerraktárban — elmondta Mikuska Éva
8. Nagy László: Havon delelő szivárvány — részlet — elmondta Gyarmati Erzsébet
9. Komáromi József Sándor: Anyám emléke — elmondta Mikuska Éva
10. Juhász Gyula: Japánosan — elmondta Gyarmati Erzsébet
11. Nagy László: Szerelem emléke — elmondta Mikuska Éva
12. Nagy László: Krizantém — elmondta Gyarmati Erzsébet
13. Garai Gábor: Rózsa — elmondta Mikuska Éva
14. Szép Ernő: Pityang — elmondta Mikuska Éva
15. A kertünkben kinyílt — francia népdal — elmondta Mikuska Éva
16. Arany János: A bajusz — részletek — elmondta Gyarmati Erzsébet
17. Simon István: Lánynézőben öcsémmel — elmondta Mikuska Éva
18. Rónay György: Mondd, szereted...? — elmondta Gyarmati Erzsébet
19. Kosztolányi Dezső: Allatok beszéde — részletek — elmondta Mikuska Éva

Műsorvezető: Némedi Imre

Közreműködött: Faragó Ibolya (gordonka)

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1983. szeptember 15-én, csütörtökön 20.30 órai kezdettel
a középiskolások internátusában tartottuk meg.

FONAT

Erdélyi Csilla, Füleki Erzsébet, Márki Katalin, Sinka Valéria
és Vincenzo Eleonóra előadójestje

M ű s o r

1. Kerek Edit: Bevezető
2. Károly Amy: Három magánhangzó — elmondta Füleki Erzsébet
3. Nagy László: Tűz — elmondta Vincenzo Eleonóra
4. Nemes Nagy Agnes: Téli angyal — elmondta Füleki Erzsébet
5. Ismeretlen kínai költő: A gárda panasza — Kosztolányi Dezső fordítása — elmondta Vincenzo Eleonóra
6. Csoóri Sándor: Anyám fekete rózsája — elmondta Vincenzo Eleonóra
7. Emily Dickinson: Hajnal és alkony — Károlyi Amy fordítása — elmondta Márki Katalin
8. Pákolitz István: Nő virággal — részlet — elmondta Füleki Erzsébet
9. Juhász Gyula: Csipkerózsa — elmondta Vincenzo Eleonóra
10. J. W. Goethe: Talált kincs — Szabó Lőrinc fordítása — elmondta Erdélyi Csilla
11. Tóth Éva: Korall — elmondta Füleki Erzsébet
12. Illyés Gyula: A szél a szél — elmondta Sinka Valéria
13. Takáts Gyula: Égihaború a berken — elmondta Füleki Erzsébet
14. Illyés Gyula: Fecskék — elmondta Sinka Valéria

15. Csanádi Imre: Hegyek királya — elmondta Erdélyi Csilla
16. Aprily Lajos: Fegyvertelen vadász dala — elmondta Erdélyi Csilla
17. Keresztes Agnes: Őszi rend — elmondta Füleki Erzsébet
18. Fehér Ferenc: Tanítónő — elmondta Füleki Erzsébet
19. Juhász Ferenc: Nagymama — elmondta Márki Katalin
20. Jovan Jovanović Zmaj: Jaj, de csodás — elmondta Füleki Erzsébet
21. Tamkó Sirató Károly: Csillagjáró fehér ráró — elmondta Erdélyi Csilla
22. Veres Miklós: Zene — elmondta Vincenzo Eleonóra
23. Tamkó Sirató Károly: Kongó bolt — elmondta Márki Katalin
24. Csanádi Imre: Kígyóbüvölő — elmondta Sinka Valéria
25. Mester Attila: Fóka-mese — elmondta Erdélyi Csilla
26. Ch. Morgenstern: Villáné és Kanál úr — Tandori Dezső fordítása — elmondta Füleki Erzsébet
27. Pintér Lajos: Gyerekrajz őszi tűzfalon — elmondta Márki Katalin
28. Vlagyimir Lifszic: Plafonjáró nagymama — Veress Miklós fordítása — elmondta Márki Katalin

Kísérőrendezvény: Horváth Militicsi Attila portréi

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1983. szeptember 19-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a régi városháza kék termében tartottunk meg.

XVI. évf. 17. (309.) szám

1983. IX. 27.

SZELENCE

Gyarmati Erzsébet és Mikuska Éva előadóestje

A műsort 1983. szeptember 27-én, kedden 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

XVI. évf. 18. (310.) szám

1983. IX. 28.

FODOR

Irodalmi összeállítás

M ű s o r

1. Simon István: Lánynézőben öcsémmel — elmondta Mikuska Éva
2. Zágon István: A gyerek hasonlít — előadta Binszki Teréz
3. Takáts Gyula: Vihar a berken — elmondta Füleki Erzsébet
4. Kosztolányi Dezső: Allatok beszéde — részletek — elmondta Mikuska Éva
5. Veress Miklós: Zene — elmondta Vincenzo Eleonóra
6. Hervay Gizella: Tréfás mese — elmondta Binszki Teréz
7. Károlyi Amy: Három magánhangzó — elmondta Füleki Erzsébet
8. Zelk Zoltán: Anya, apa hazajöttek, Nem érem el a kilincset — elmondta Kerek Edit
9. Christian Morgenstern: Villáné és Kanár úr — Tandori Dezső fordítása — elmondta Füleki Erzsébet
10. Janikovszky Éva: Az úgy volt, Velem mindig történik valami — részlet — elmondta Kerek Edit
11. Csépe Imre: Tarisznnyás emberek — elmondta Némedi Imre

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1983. szeptember 28-án, szerdán 16.30 órai kezdettel
Horgoson a művelődési otthon dísztermében tartottuk meg.

Életjel

Rendkívül
(490.) sz.

Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad

XV. évf. 22 (124.) sz.

Fülöp Gábor

LEÓ

TŰNŐDÉSEIBŐL

Pódiumjáték

Aki bukfencezik:

Véber Klára

Aki klarinétozik:

Pletl Gizella

Aki szégyenli magát:

Penninger Erika

Aki színészkedik: **Mádi Erzsébet**

Aki pukkan:

Péics Hajnalka

Aki tolakszik:

Kovács Ibolya

Aki veszekszik:

Kaszás Anikó

Rendező: **Horváth Emma**

Az előadás 1982. május 18-án 19 órakor kezdődik a Veljko Vlahović Munkás-egyetem földszinti nagytermében

Radovan Ivšić

KAPETAN OLIVER

Tragikomedija

U izvodjenju Dramske sekcije Zajedničke srednje škole 'Jedinstvo' iz Subotice

LICA :

Buk i Izolda	Tomislav Gilice k.g.	Afrika	Žaklina Stanković
Baltazar i Tristan	Nikola Ivošević	Australija	Jasmina Bognar
Njarabum	Gordana Poljaković	Amerika	Slavica Krstin
Orkan i Kaherdina	Željko Vidaković	Azija	Biljana Bogdanović
Kapetan Oliver	Saša Koračak	Evropa	Sandra Džamastagić

Sirius i Prolog Robert Konkolj

Šaptač: Nada Lečić

Muzičari: Silard Balint, Zoltan Bata, Zlatko Buljovčić,
Atila Keseg i Saša Pap

Tehničko izvođenje: Laslo Sirovica

Tehničko vodstvo:

Nikola Kunkin

Korepetitor muzičkih i zvučnik efekata:

Vojislav Gabrić

Glas kapetana Olivera:

Nedo Medan

Slikar dekora:

Toma Marjanović k.g.

Režija, adaptacija teksta i kostimi:

Olga Afanasjeva Torok

Predstave će se održati u utorak, 26. aprila 1983. godine
u sali Dečjeg pozorišta u Subotici
sa početkom u 17 i 19 časova

Életjel

Rendkívüli
(528-529.) sz.

Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad

XVI. évf. 10-11.
(137-138.)

Hans
Sachs

FARSANGI KOMÉDIÁK

1. Ha meghal a férj
2. A tüzes vas
3. Az ellopott kakas
4. A szatócs batyuja

Fordította:
Angyal Géza és Végh György

Szereplők:
Binszki Teréz, Füleki Erzsébet,
Gyarmati Erzsébet, Horti Livia,
Kerek Edit, Kurai Edit,
Lőrinc Erika, Lőrinc Zsuzsanna,
Mikuska Éva, Némedi Imre
és Országgh Szilárd

Rendező:
Horváth Emma

Az előadás 1983. április 28-án,
csütörtökön 17 és 19 órakor
kezdődik a Kultúrotthon
nagytermében

Belépődíj 20 és 30 dinár

SOMOGYI PÁL

Kiderült az ég

Előjel

MINIATURÓK 32.

Andruskó

Csépe Imre emberkél

SZÉKELY TIBOR

A világjáró vadász

Előjel

MINIATURÓK 34.

BALOGH ISTVÁN * Szintarév

ISTVÁN BALOG * Sintarév

Előjel

MINIATURÓK 35.

ALMASI GÁBOR

SZOBORTALAN ÉGALIRÓL JÖTTEM

Eletjel
MINIATURÓK 36.

Eletjel
MINIATURÓK 37.

TONCS GUSZTAV—LOÓSZ ISTVAN

ÚTRAVALÓ

BRENNER JÁNOS

A KINEMATOGRÁFIA ÚTTÖRŐJE

Eletjel
MINIATURÓK 38.

URBÁN JÁNOS

Sziromfészek

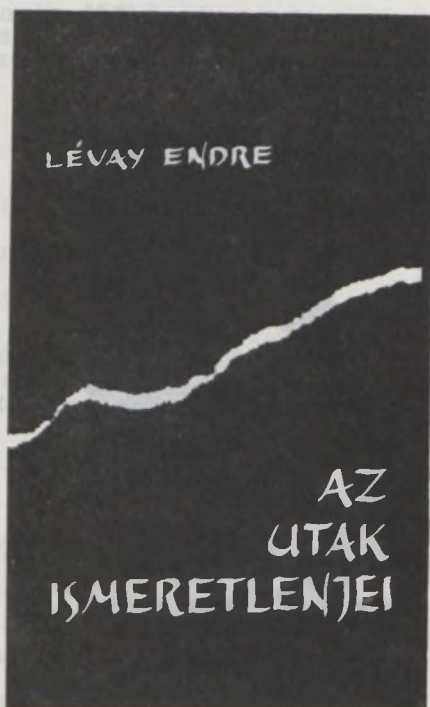

Muki János
Mesélő múlt

Elismertető: Lőrinc Zsuzsanna

FONAT

Erdélyi Csilla, Füleki Erzsébet, Márki Katalin, Sinka Valéria és Vincenzo Eleonóra előadóestje

A műsort 1983. október 4-én, kedden 19.30 órai kezdettel a régi városháza kék termében tartottuk meg.

SZELENCE

Gyarmati Erzsébet és Mikuska Éva előadóestje

A műsort 1983. október 5-én, szerdán 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyletem földszinti nagytermében tartottuk meg.

LÉGY ZASZLÓ

Műsoron: Németh István: Világszó

Elmondta: Lőrinc Zsuzsanna

A műsort 1983. október 7-én, pénteken 19.30 órai kezdettel a sportcsarnokban tartottuk meg az Amatőrök városuknak című, a felszabadulás évfordulójának tiszteletére rendezett előadáson.

SZEMELVÉNY

Műsoron: Miroslav Krleža: Nagysága látogatóban a cseléd beteg gyermekénél

Elmondta: Binszki Teréz

A műsort 1983. október 14-én, pénteken 19 órai kezdettel a despotovaci Manasija Szálloda éttermében tartottuk meg az előadóművészetről szervezett tanácskozás keretében.

MELENGETŐ NAPFÉNY — SUNCE KOJE GREJE

Műsoron: Arany János, Đura Jakšić, Jovan Jovanović Zmaj és Simon István versei

Közreműködött: Gyarmati Erzsébet, Snežana Dudaš és Mikuska Éva

A kétnyelvű műsort 1983. október 15-én, szombaton 15 órai kezdettel a Vöröskereszt székházában tartottuk meg a Napsugaras Ősz keretében.

SZEMELVÉNY

A műsort 1983. november 16-án, szerdán 17 órai kezdettel
Zrenjaninban az ifjúsági otthonban tartottuk meg.

XVI. évf. 25. (317.) szám

1983. XI. 21.

FONAT

Erdélyi Csilla, Füleki Erzsébet, Márki Katalin, Sinka Valéria
és Vincenzo Eleonóra előadójtje

A műsort 1983. november 21-én, hétfőn 16.30 órai kezdettel
Horgoson a művelődési otthonban tartottuk meg.

XVI. évf. 26. (318.) szám

1983. XI. 25.

DAL A FORRADALOMRÓL

Műsoron: Gál László és Torok Csaba versei

Közreműködött: Binszki Teréz

A műsort 1983. november 25-én, pénteken 18 órai kezdettel
a Szabadkai Népszínházban tartottuk meg a köztársaság napi
központi ünnepség keretében.

ELETTJEL KÖNYVEK
1979

17. URBAN JÁNOS: Színművészek
(Gyermeknovellák)

18. MUII JÁNOS: Mese és mál
(Helytörténeti írások)

19. DER ZOLTAN:
(Kritikák, tanulmányok)

20. DEITRE JÁNOS: Új partok felé
(Válogatott cikkek)

21. A jövőben is élni
(Költészet)

ELETTJEL MINIATÜRÖK

1979

32. SOMOGYI PÁL: Kiderült az ég
(Emigrációs évek a Szovjetunióban)

1980

33. ANDRUSKÓ KAROLY: Csépe Imre emberkéi
(Harminc fametszet)
34. SZÉKELY TIBOR: A világjáró vadász
(Vojnich Oszkár élete és munkássága)
35. BALOGH ISTVÁN: Szintarév — Sintarev
(Elbeszélő költemény)

1981

36. ALMASI GÁBOR: Szobortalan égaljról jöttem
(Önéletrajz)
37. TONCS GUSZTAV—LOÓSZ ISTVÁN: Útravaló
(Pályamű-értékelések a szabadkai főgimnáziumban 1885 és 1918 között)

1982

38. BRENNER JÁNOS: A kinematográfia úttörője
(Lifka Sándor élete és munkássága)

ELETJEL KÖNYVEK

1979

17. **URBÁN JÁNOS:** Sziromfészek
(Gyermeknovellák)
18. **MUHI JÁNOS:** Mesélő múlt
(Helytörténeti írások)
19. **DÉR ZOLTÁN:** Szembesülések
(Kritikák, tanulmányok)
20. **DETTRE JÁNOS:** Új partok felé
(Válogatott cikkek)

1980

21. **A jövőben is élni**
(Szerelmes versek a XX. század délszláv költészetéből)
22. **Susreti (Találkozások)**
(Antologija savremene mađarske poezije u Jugoslaviji — Mai jugoszláviai magyar költők antológiája)
23. **BODROGVARI FERENC:** Pedagógia és elidegenedés
(Monográfia)
24. **URBÁN F. GÁBOR:** Füstvirág
(Versek)

1981

25. **LÉVAY ENDRE:** Az utak ismeretlenjei
(Elbeszélések)
26. **URBÁN JÁNOS:** Látomás a fennsíkon
(Versek)

1982

27. **SOMLYÓ ZOLTÁN:** Szabadkai karnevál
(Válogatott írások)
28. **LÁNYI SAROLTA:** Próbatétel
(Versek, novellák, napló)

1983

29. **Dr. MILENKO PALIĆ—KISS ISTVÁN:** Forrongó földvilág
(Csantavér munkásmozgalma 1895—1945)

GYÜMÖLCSÖSKOSÁR

— Díjak és elismerések —

Kosztolányi Dezső gyümölcsökről írt miniatúrjeinek átfogó címe ez, amely idekívánczozik. Mert minden egyes termésnek, eredménynek megvan a maga íze, színe, zamata, de egy helyre gyűjtve a formák új dimenziókat kapnak. Így ez a beszámoló is csak egy ritka fonatú kosár kíván lenni, hogy vesszői se ne sértsék, se ne akadályozzák az „ajándék” szépségének kibontakozását.

A képes beszéd fonalát tovább sodorva elmondhatjuk, hogy három fa legjava terméséből származik az említett kosár tartalma: az egyik a Csáth Géza Művészeti Köré, a másik a szerbhorvát csoporté, a harmadik pedig a bajmoki Egység Művelődési Egyesület színjátszóé.

Milyen eredmények összegezéséről van is itt szó? Milyen elismeréseket, díjakat hivatott ez az írás fölsorakoztatni? Elindulhatnánk a vers- és prózamondás területéről, folytathatnánk a színészi alakításokért és rendezői munkáért járó díjakkal egész az önálló versírásban elért eredményeket elismerő jutalomig. Tehát az öntevékenység meglehetősen tágas térségein virul az a három fa.

De figyeljük csak a sikerlista alakulását évek és szemlék szerint:

1978 — Kisszínpadok 7. tartományi szemléje, Pancsova

Andersen meséi — pantomim

II. díj.

Molnár Gábor Marianna színészi alakításáért kapott díjat.

Horváth Emma a legjobb amatőr rendező.

1979 — Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok

Karinthy Frigyes: *Az emberke tragédiája*

Banka Livia, Illés Zoltán, László Sándor elismerésben részesült a szép színpadi beszédért.

Horváth Emma a legjobb amatőr rendező.

— Messzike szavalóverseny, Ujvidék

Brasnyó István: *A kovácshoz járok újabban*

Elmondta Ispánovics Ildikó.

II. díj.

Szép beszédért különdíj.

— Középközlások Művészeti Vetélkedője, Becse

Emile Verhaeren: *A szél* — fordította Kosztolányi Dezső

Elmondta Gáspár Irma.

III. díj.

Somogyi Edit versírás kategóriában
III. díj.

- 1980 — Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok
Juha Mannerkorpi: *Mielőtt mindnyájan elveszünk*
Pajor Gizella színészi alakításáért díjat kapott.
Horváth Emma pedagógiai munkásságáért elismerésben részesült.
Kroz „Igru bezimenih” Miodraga Pavlovića
Olga Afanaszjeva Torok a színműirodalom területén végzett kutató-
munkájáért részesült elismerésben.
Dér Zoltán: *Fecskelány* (ösbemutató)
I. díj.
Kollár Éva színészi alakításáért I. díjat kapott.
- Amatőr színjátszók körzeti szemléje, Kanizsa
Dér Zoltán: *Fecskelány*
I. díj.
Kollár Éva színészi alakításáért I. díjat, Juhász László pedig dicsé-
rő oklevelet kapott.
- Amatőr színjátszók tartományi szemléje, Kikinda
Dér Zoltán: *Fecskelány*
Kollár Éva I. díj színészi alakításáért.
Kollektív díj szép színpadi beszédért.
- Középiskolások Művészeti Vetélkedője, Becse
József Attila: *A Dunánál*
Elmondta László Sándor.
II. díj.
William Shakespeare: *Julius Caesar* (Brutus beszéde)
III. felvonás 2. jelenet.
Elmondta Illés Zoltán.
II. díj.
William Shakespeare: *Szentivánéji álom* — pantomim
Horváth Emma kísérletező munkájáért, Gyenes Zita pedig színészi
alakításáért dicséretben részesült.
- Amatőr versmondók köztársasági szemléje, Velika Plana
László Sándor bekerült a köztársaság húsz legjobb versmondója közé.
- 1981 — Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok
Weöres Sándor: *Endymion*
Kollektív díj szép színpadi beszédért és jó összjátékért.
Horváth Emma a rendezésért elismerő oklevelet kapott.
- Középiskolások Művészeti Vetélkedője, Becse
Arany János: *A fülemile*
Elmondta Kiss Valéria.
Dicséretben részesült és a közönség díját kapta.
Zágon István: *A gyerek hasonlít*
Elmondta Binszki Teréz.
Dicséretben részesült.

Csoóri Sándor: *Anyám fekete rózsá*
Snezana Dudaš a Magyar Nyelvművelő Egyesületek Szövetségének különdíját kapta.

1982 — Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok

Bogdánfi-bólé

Elismerés a szép színpadi beszédért.

Jovan Sterija Popović: *Svet razuma počitujte!*

iliti Smej je čedo radosti

I. díj.

Tomislav Gilice színészi alakításáért I. díjat kapott.

Kristina Jakovljević és Dragan Marković dicséretben részesült.

Olga Afanaszjeva Torok a legjobb amatőr rendezőnek bizonyult.

— Amatőr színjátszók körzeti szemléje, Kanizsa

Jovan Sterija Popović: *Svet razuma počitujte!*

iliti Smej je čedo radosti.

Tomislav Gilice, Krisztina Jakovljević és Dragan Marković dicséretben részesült alakításáért.

— Középiskolások Művészeti Vetélkedője, Becse

Benjamin Skreko: *Az automatizálás előnyei* — fordította G. Gy.

Elmondta Binszki Teréz.

III. díj.

Fehér Ferenc: *Kukoricapattogatás*

Elmondta Verica Momčilović.

I. díj.

Fülöp Gábor: *Leó tünődéseiből* — színpadi játék

II. díj.

Véber Klára színészi alakításáért III. díjat kapott.

Országh Szilárd parodista színészi alakítását a zsűri III. díjjal jutalmazta.

1983 — Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok

Hans Sachs: *Farsangi komédiák*

A színjátszók a jó színészi összjátékért kollektív díjat kaptak.

Horváth Emman rendezéséért részesült elismerésben.

Radovan Ivšić: *Kapetan Oliver*

Tomislav Gilicét színészi alakításáért díjazták.

Olga Afanaszjeva Torok rendezéséért részesült elismerésben.

— A kisszínpadok körzeti szemléje, Törökbecse
Radovan Ivšić: *Kapetan Oliver*

— Középiskolások Művészeti Vetélkedője, Becse
Horgas Béla: *Mesekenyér*

Elmondta Horti Lívია.

A Képes Ifjúság különdíja.

Csépe Imre: *Tarisznyás emberek* (részlet)

Elmondta Némedi Imre.

III. díj.

— Mándy Iván: *A bútorok* — színpadi játék

Kurai Edit színészi alakításáért III. díj.

Némedi Imre parodista színészi alakításáért III. díjat kapott.

Bálizs Antal és Némedi Imre a Tanyaszínház rendezői különdíját érdemelte ki.

— Amatőr versmondók köztársasági szemléje, Velika Plana

Kočo Racin: *Vatromet*

Elmondta Kristina Jakovljević.

Miroslav Krleža: *Nagysága látogatóban a cseléd beteg gyermekénél* (részlet) — fordította Acs Károly

Elmondta Binszki Teréz.

Bejutott a köztársaság húsz legjobb szavalója közé.

A különböző szemléken tehát 26 mű került bemutatásra. Ebből 9 vers, 3 próza, 1 monológ és 13 színdarab vagy színpadi játék.

A vers—próza—monológ kategóriából 5 mű tartozik az egyetemes magyar, 3 a világ, 3 a jugoszláviai magyar, 2 pedig a jugoszláv népek irodalmához.

A színdarab—színpadi játék kategóriában az arány megváltozik: 3 alkotás szerepel az egyetemes magyar, 4 a világirodalom, 3—3 pedig a jugoszláviai magyar, illetve a jugoszláv népek literatúrájából.

Erdemes megfigyelni, hogy a világirodalomból merített anyag a belga (1), az angol (2), a dán (1), a finn (1), a lengyel (1) és a német (1) irodalom tartozéka.

Az előadók száma tekintetében a mérleg a Csáth Géza Művészetbaráti Kör oldalára billen. A 26 „jelenés” közül egy a bajmoki Egysége (Dér Zoltán: Fecskelány), négy a szerbhorvát csoporté, huszonegy pedig az említett Köré.

A gyümölcsökkel teli kosár nemcsak a gazda öröme, gyönyörűsége az a barátoknak és a puszta nézőnek egyaránt. Így ezt az összegezést is a büszkeség, az öröm íratta, hogy van mit fölmutatni az öt év terméséből e jelentős évforduló kapcsán.

(Zágráb, 1922. VI. 27. — Zágráb, 1979. IX. 16.)

Eztizedeken át a Szabadkai Népszínház szerbiai társulatának népszerű és nagyra becsült előadóművésze volt. Nem egy kiváló alakítás örök emlék színházunk történetében. Míg a közönség érekesen mindig nagy érdeklődéssel fordult zenei és művelődési célú rendezvényei felé, — mint amikor a színpadon nem egyszer fellépett. Az Életjel című folyóiratban: 1964. június 2-án, A halál... című cikkében, melyet a zene és a világirodalom legnevesebb műsorszámaival szenteltünk, nagy sikerrel szerepelt. 1968. évi munkásságának elismerésül Októberi díjjal tüntették ki.

HALOTTAINK

„HULLATJA LEVELET AZ IDŐ VÉN FAJA”

JELKA ASIĆ

(Zágráb, 1922. VI. 27.—Zágráb, 1979. IX. 10.)

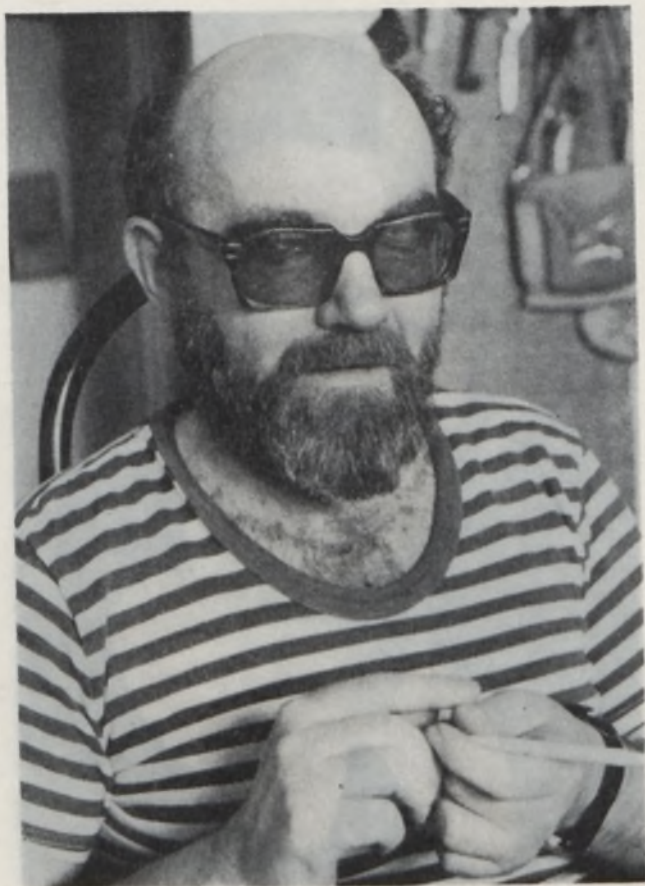
Évtizedeken át a Szabadkai Népszínház szerbhorvát társulatának népszerű és nagyra becsült élművésznője volt. Nem egy kiváló alakítása örök emlék színházunk történetében. Mint kitűnő énekesnő mindig nagy érdeklődéssel fordult zenei és művelődési életünk rendezvényei felé, s mint énekesnő a színpadon nem egyszer fellépett. Az Életjel tevékenysége is felkeltette figyelmét: 1964. június 8-án, A halhatatlan kedves című estünkön, melyet a zene és a világirodalom legismertebb nőalakjainak szenteltünk, nagy sikerrel szerepelt. Művészi munkásságának elismerésül Októberi díjjal tüntették ki.

SÁFRÁNY IMRE

(Ókér, 1928. IX. 27.—Szabadka, 1980. V. 5.)

Középnemzedékünk maradandó értékű festőművésze volt. Nem egy művének értéke nem múlik el. Mindig nagy érdeklődéssel kísérte irodalmi előújságunk tevékenységét, s nagyra értékelte rendezvényeinket. 1968. október 30-án közös szerzői estet rendeztünk számára Kopeczky Lászlóval együtt, amikor is bemutatta a költő *Elveszett paradicsom* című versének illusztrációját, és a nagy tetszést aratott műsor végén két művével ajándékozta meg a közönséget. Halálát követően emlékműsorral idéztük fel tragikus alakját. Amikor sorainkból eltávozott a gyászos napokban *Kóró és sámán* címmel áldoztunk emlékének, s bemutattuk néhány kiemelkedő alkotását. Évekkel előbb, 1977 tavaszán *Magellán c.* díjazott színművével vettünk részt a színjátszó együttesek tizedik községi szemléjén, amelynek zsürije a darabot a kanizsai Tiszai Ünnepi Játékokon való bemutatásra ajánlotta.

GYOLLAI MIHÁLY

(Zenta, 1932. IX. 5.—Belgrád, 1980. V. 29.)

Az Életjel felelős szerkesztője volt, és már Király Imre igazgatása idején is lelkesen támogatta tevékenységünket. Sok új kezdeményezés híve volt; előújságunk élén 1972. május 13-tól haláláig — nyolc esztendőn át — mint felelős szerkesztő dolgozott. Ekkor már a munkásegyletem igazgatója volt. Ő köszöntötte az Életjelet tizenöt éves jubileumán, és a húszéves évforduló alkalmából 1972. december 7-én rendezett kiállítást is ő nyitotta meg.

BODROGVÁRI FERENC

(Bezdán, 1935. VI. 22.—Szabadka, 1980. V. 31.)

Pedagógus, filozófus. Több ízben fellépett az Életjel műsorán. A szabadkai tanítóképző százéves jubileuma alkalmából 1972. május 13-án *Üzenet iskolába — Pozdrav školi* címmel megrendezett kétnyelvű estünkön terjedelmes előadást tartott. Az Életjel Könyvek sorozatában 1980-ban megjelentették a *Pedagógia és elidegenedés* című tanulmányát. Egyik szerkesztője és kiemelkedő munkatársa volt éveken át az *Üzenet* című folyóiratunknak, és 1973. november 19-én Ivanka Rackovval együtt fellépett az *Üzenet* és *Rukovet* közös estjén.

KOLOZSI TIBOR

(Szabadka, 1915. IV. 14.—Szabadka, 1980. IX. 7.)

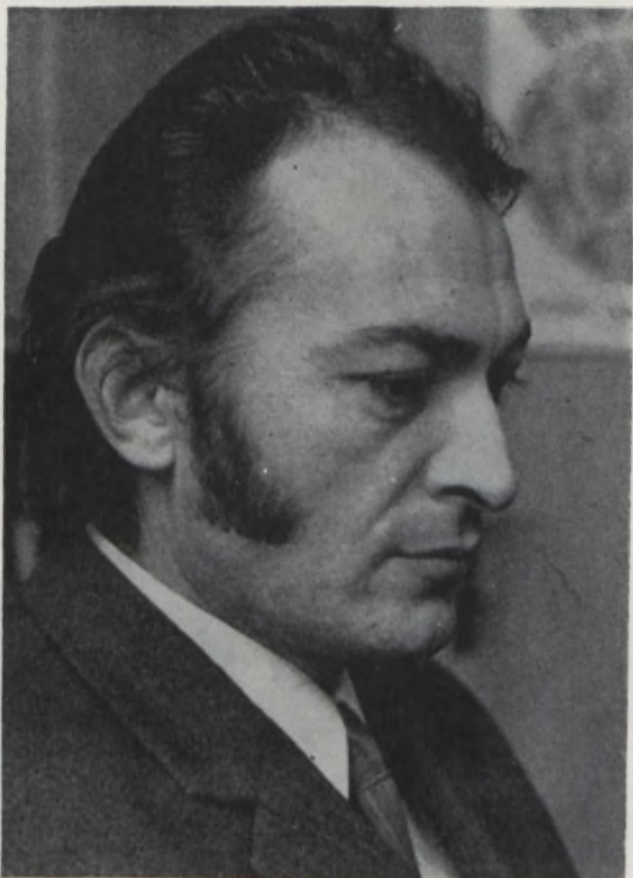
A szabadkai haladó szellemű ifjúsági mozgalomnak kezdettől fogva tagja volt. Már a megindulás évében az Életjel táborába tartozott, s az irodalmi előújságról a *Híd* 1959. július—augusztusi számában elsőként terjedelmesebb méltatást írt. 1973 novemberében fellépett az *Üzenet—Rukovet* együttes estjén. Az *Életjel* *Miniaturöknek* és az *Életjel Könyveknek* az indulás óta élete utolsó napjáig adaadó szerkesztője volt, aki a munka oroszlánrészétől sem riadt vissza. *Miniatúrsorozatunkban Örtűz fényében* címmel megjelentettük a szabadkai folyóiratokról és könyvekről szóló összefoglalóját és *Kizur István-monográfiáját*. 1973-ban az *Életjel Könyvek* sorozatában kiadtuk a *Szabadkai sajtó (1848—1919)* című nagy munkáját, s ezt a kötetet 1974. április 8-án megtartott szerzői estjén mutattuk be. Az esten maga a szerző is fellépett. Emlékét halálának egyéves évfordulóján, 1981. szeptember 21-én idéztük fel *Krónikásunk* című rendezvényünkön.

TÓTH FERENC

(Bácstopolya, 1940. VII. 25.—Bács, 1980. X. 9.)

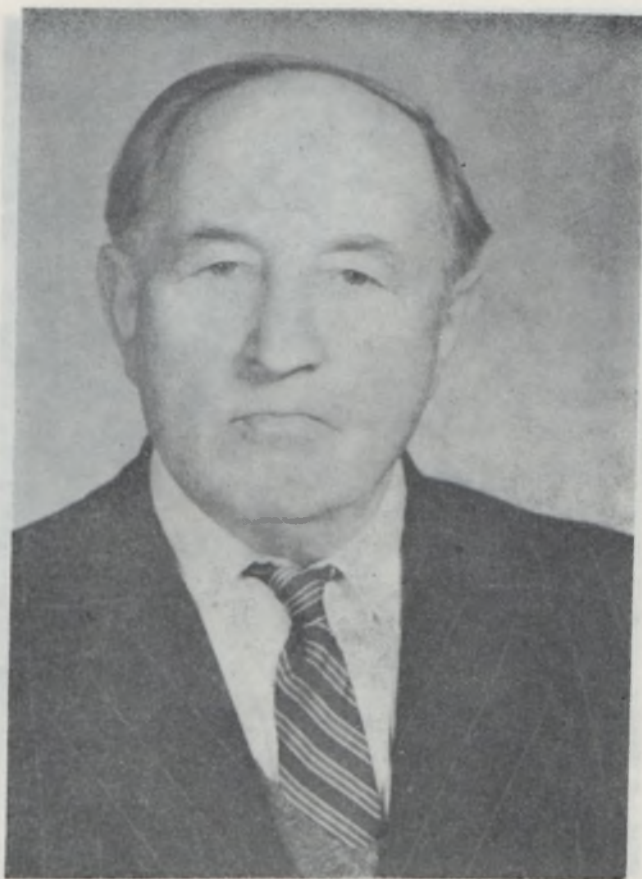
Fiatalkori költő volt: nagy ígéret. Tragikus hirtelenséggel távozott el az élők sorából. A halál munka közben érte terepjárás idején. Haláláig öt könyve jelent meg, s színházi világunkban visszhangot keltett a *Jó b* című biblikus drámájával. Előújságunk vendége kétszer volt: először 1968 végén, amikor is *R és* címmel a Bácsstopolyán élő írókat mutattuk be, másodszer pedig 1974 februárjában, az újvidéki Hungarológiai Intézet megalakulásának ötödik évfordulója alkalmából megrendezett esten.

SOMOGYI PÁL

(Kaposvár, 1894. V. 24.—Kaposvár, 1980. X. 17.)

A forradalmi költő Kaposváron született, de arra kényszerült, hogy életének majd negyedszázadát szülővárosától távol töltsen. Az öszirozsás forradalom leveretése után emigránsként került a Vajdaságba. Versei Újvidéken és a szabadkai Szervezett Munkásban jelentek meg. Haladó szellemű irodalmunk képviselői mindig számon tartották őt. A felszabadulás után nem egy költeménye jelent meg nálunk. Az Életjel 1970. október 5-én látta vendégül Szabadkán, amikor megrendezték szerzői estjét. 1971-ben az Életjel Miniaturök sorozatában *Máglya* címmel megjelentették életrajzának vajdasági fejezeteit, 1979-ben pedig a Szovjetunióban töltött emigrációs éveinek krónikáját adtuk ki *Kiderült az ég* címmel.

SZILÁGYI LÁSZLÓ

(Szabadka, 1925. VI. 26.—Bács, 1980. X. 23.)

Színész, fáradhatatlan színházi ember, rádió- és tévérendező. Több mint másfél évtizedig vezető színésze volt a Szabadkai Népszínház társulatának. Irodalmi előújságunknak indulásától kezdve első szerkesztő bizottsági tagja volt. Ügyszólván rendszeresen fellépett az Eletjel előadásain, és több jeles műsorunkat ő rendezte. Első Szenteleky-estünk műsorát is ő komponálta meg 1961. március 20-án a színházi ember nagy hozzáértésével. A Csáth-darabokban feledhetetlen munkát végzett: a Csók című ismeretlen Csáth-dráma ősbemutatóján a főszerepet ő játszotta. Előújságunk tízéves jubileumán Ady—Reinitz Egyedül a tengerrel című pantomimjében lépett fel. 1962. október 22-én Őszi verőfény címmel megrendezte a közös Csáth-, Lányi-, Kosztolányi-, Szenteleky-emlékszámot, melyen ő maga is szerepelt. Ezen a jubileumi esten az ő rendezésében került színre Csáth Géza A Janika című tragikomédiája. Többek között első Kosztolányi-emlékestünkön, 1960. március 28-án az Édes Anna férfi főszerepét is ő alakította.

SIFLIS IRMA

(Szabadka, 1908. X. 10.—Szabadka, 1981. IV. 3.)

Énektanárnő, Szabadka zenei életének kiemelkedő alakja volt, s irodalmunk lelkes pártfogója. Az Életjel megindulása óta az általa nevelt énekesek — tehetséges diákjai és már kész művészek — léptek fel pódiumunkon. Itt az elsők között Németh Rudolfot kell említenünk. Ugyancsak az ő neveltje volt — irodalmi élőjságunk másik nagy pártfogója — Petz Marika; sokban elősegítette munkánkat Bela Tikvicki, Szalma Rózsi és az utóbbi esztendőben Komjáthy Ildikó. Példás pedagógiai munkásságáért Siflis Irmát a Szerbiai Zeneművészek és Pedagógusok Egyesülete dísztagjává választotta.

BALÁZS G. ÁRPÁD

(Felsőtökés, 1887. XI. 1.—Szeged, 1981. IX. 9.)

Festőművész, karikaturista, az irodalmi élet állandó, hűséges kísérője, s íróink nem egy kötetének illusztrálója. Az Életjel rendezvényeit mindenkor figyelemmel kísérte. 1968. szeptember 20-án **Toll és paletta** címmel irodalmi előújságunk közös szerzői estet rendezett Gál László és Balázs G. Árpád számára. Ugyanakkor megszerveztük retrospektív kiállítását alkotói munkásságának 50. évfordulója alkalmából a városháza dísztermének előcsarnokában. Az Életjel Miniatűrök sorozatában 1969-ben **Bolyongó paletta** címmel megjelentettük önéletrajzát. Ő készítette el a jugoszláviai magyar írók karikatúráit, illetve portréit első évkönyvünk számára.

BARANYAI JÚLIA

(Monyorós, 1906. III. 30.—Vörösmart, 1982. II. 12.)

Pedagógus, Baranya hagyományainak, emlékeinek és népviseletének kitűnő ismerője és kutatója. A művelődéstörténészek sorába iktathatjuk őt, és kutatásainak nyomtatásban megjelentetett dolgozatait is. Mindig figyelemmel kísértük a tőlünk kissé távolabb élő kutató munkáját és 1980. október 7-én vendégül látva őt *Fűzfalombok ezüstje* címmel megrendeztük szerzői estjét. Ebből az alkalomból baranyai tájakat bemutató képzőművészeti kiállítás nyílt a zeneiskola előcsarnokában.

IVANKA RACKOV

(Kikinda, 1907. XII. 27.—Szabadka, 1982. VII. 3.)

J Pedagógus, teatrológus. Esztendőkön át támogatta az irodalmi élőlújság tevékenységét s nem egy esten ő maga is, illetve tanítványai részt vettek. 1972. május 13-án fellépett a tanítóképző 100 éves jubileuma alkalmából **Üzenet iskolába — Pozdrav školi** címmel megrendezett műsorunkban. A szerbhorvát írók nevében az **Őszi koncert** című előadásunkon, 1972. december 7-én ő köszöntötte a tizenöt éves élőlújságot. Kivételes érdeme volt az a figyelmesség, hogy a Rukovet és a Subotičke novine hasábjain több ízben méltatta az Életjel munkájának jelentőségét.

BAMBACH RÓBERT

(Szabadka, 1948. IX. 16.—Újvidék, 1982. VIII. 6.)

Kiváló színpadi és hangjátékrendező. Egészen fiatalon indult. Voltaképpen az Életjel rendezvényein ébredt fel benne a színház iránti vonzalom, s amikor 1968-ban megalakult a Csáth Géza Művészetbaráti Kör, bekapcsolódott annak munkájába s hónapokon át rendezte előadásait, lépett fel műsoraiban. Itt szerezte meg az alapot, hogy beiratkozzon a belgrádi Színművészeti Akadémia rendezői szakára. Mint színész is, mint rendező is sokat kísérletezett, és a színpadon nem egy merész kompozíciójával találkozunk. Különös vonzalmat érzett a zenei témák, a musicalek, az oratóriumok iránt. Sikert aratott Puskin-émlékstívevel. Petőfi halálának 120. és Radnóti Miklós halálának 25. évfordulója alkalmából értékes emlékműsorral ajándékozta meg a közönséget.

LŐRINC PÉTER

(Antalfalva, 1898. VII. 14.—Újvidék, 1983. II. 13.)

Író, történész, műfordító. Mint szellemi életünk aktív résztvevője többször is fellépett élőújságunk pódiumán. Az Életjel Miniatűrök sorozatban 1972-ben megjelentettük egykori írói álnevéen (Láng Árpád) I d ő é s m ű v é s z e t címmel aktivista írásait, 1976-ban pedig az Életjel Könyvek sorozatban kiadtuk a B á c s k a i p o l g á r i p o l i t i k a i e l m é l e t (1880—1920) című tanulmánykötetét. Az Üzenet—Rukovet esten, 1973. november 19-én az újvidéki íróvendégek között ő is ott volt. Fellépett 1976. április 19-i rendezvényünkön és méltatta Petkovics Kálmán A k é r d ő j e l e s e m b e r című munkásmozgalmi művét.

DUDÁS KÁLMÁN

(Kishegyes, 1912. VIII. 27.—Budapest, 1983. VII. 15.)

Költő, műfordító. A tőlünk elszármazott poéta első verseskönyve 1939-ben Szabadkán jelent meg, s ugyancsak itt tartottuk meg első szerzői estjét a könyv megjelenése alkalmával a Népkörben. Irodalmi előújságunk munkájának állandó kísérője volt, és gyakori munkatársa az Üzenetnek. 1968. június 4-én **Pogány szép szerelem** címmel megrendeztük szerzői estjét, amelyen a másik Bácskából elszármazott költő, Fekete Lajos is fellépett. Miroslav Krleža életművéről szóló előadásainkon több ízben felolvastunk részleteket a nagy horvát génusz Dudás Kálmán által magyarra átültetett műveiből. Valahányszor ellátogatott hozzánk, megjelent az Életjel előadásain. Legutóbb 1980. november 25-én a **Nyitott ablak** című Herceg János-estünkön volt jelen mint vendég. Sajnos nem érte meg már, hogy befejezze az Életjel Miniaturók számára írt önéletrajzát.

Dr. MATIJEVICS LAJOS

(Szabadka, 1940. VII. 7.—Újvidék, 1983. X. 21.)

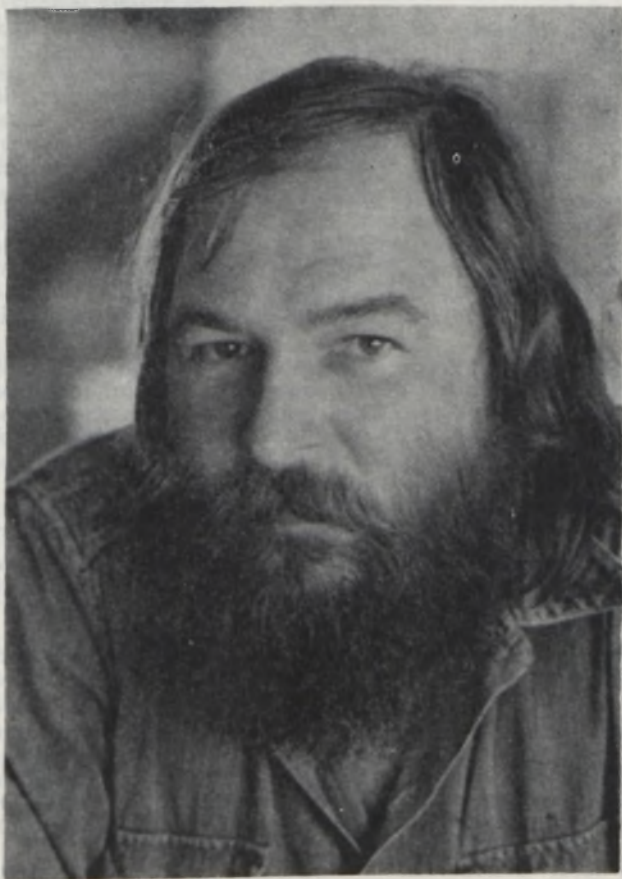
Trigikus körülmények között távozott el az élők sorából a fiatal egyetemi tanár, nyelvtörténész, akinek tudományos érdeklődése rendkívül sokrétű volt. Több maradandó művel ajándékozta meg szellemi életünket. Nyelvészeti művei mellett foglalkozott monodókák gyűjtésével is: ezt örökölte meg a *Tíz, tíz, tiszta víz* című gyűjteményével. Az *Életjel* rendezvényén 1979. június 5-én lépett fel. A *Népművészet szolgálatában* címmel nagy sikerű műsoros estet rendezett Penavin Olga munkásságának szakavatott bemutatásával. Az egész műsort dr. Matijevics Lajos komponálta meg, az est forgatókönyvét ő írta, s az összekötő szöveget is ő mondta el. Több éves szálak fűzték szülővárosához, Szabadkához; írásai folyóiratunkban, az *Üzenetben* is gyakran megjelentek.

SISKOVSZKI ANDRÁS

(Zimony, 1948. XI. 11.—Szabadka, 1983. XI. 24.)

Képzőművészeti életünk középső nemzedékének egyik legtehetségesebb grafikusa harmincötödik életében váratlanul elhunyt. A kiváló művész folyóiratunk indulása óta tagja volt az Üzenet szerkesztőségének és sokban elősegítette művelődési törekvésein-
ket. Első és mostani fedőlapja az ő munkája. Nem egy számát finom kidolgozású grafikái tették változatosabbá. Az Életjel Miniatűrök és Életjel Könyvek több kötetének címlapját ő tervezte. Ugyancsak kivette a részét évkönyveink elkészítéséből: a zárólecek előbbi és mostani almanachunkhoz az ő műhelyéből kerültek ki.

(Ximov, 1983, št. 117-118, str. 117-118)

... (The text in this block is extremely faint and largely illegible, appearing to be a list or a series of short paragraphs.)

UTÓSZÓ

Negyedik emlékkönyvünkkel irodalmi élőlítségünk sokoldalú tevékenységének huszonötödik évfordulóján az elmúlt öt esztendőben végzett munkáról számolunk be az olvasóknak. Am itt nem csupán öt év rendezvényeiről s ezalatt megjelent kiadványainkról szólunk, hanem visszatekintünk arra a negyedszázadra is, amely ma már mögöttünk áll, s amely alatt nem egy ifjú nemzedék kiváló előadóvá neveledett pódiumunkon. Az Életjel termékenyítő visszhangja nem csupán városunk szellemi életét gazdagította új közlési formákkal, hanem hatással volt a Szabadkát környező falvak, sőt tanyacsoportok művelődési életére is.

Munkatársaink köre az elmúlt öt és fél esztendő alatt még jobban kiszélesedett; úgyszólván hánapról hónapra új erők jelentkeztek, s a mi területeinken végzett tehetségkutatás nemcsak egy pillanatra mutatta fel az újonnan fölfedezett egyéniséget: nagy gondot fordítottunk arra is, hogy kibontakozásukat a számukra legjobban megfelelő területeken elősegítsük. Így a művészi, az előadói vonalon pódiumunk föltáplálója is volt az utánpótlásnak és a sorámból eltávozottak helyét új erőkkel töltötte be.

Visszhang nem is egy oldalról mindig érlelő erőként jelentkezett. Ezek az erők népesítették be nézőtereinket; nem egy könyvtárunk az ő szavak szép indításának köszönhetette, hogy polcairól ismét az olvasók kezébe kerültek a már-már szinte elfeledett könyvek; nem egy központtól távoleső helység művelődési élete olyan olvasókkal lett gazdagabb, akik a tankönyvek után siető életükben talán eddig még soha nem vettek kezükbe újabb könyvet.

Előadóról és hallgatókról szól ez a könyv. A lapjainkban, folyóiratainkban megjelent írások — bírálatok is! —, a tömegkommunikációs eszközök közleményei nem egy rendezvényt, nem egy kiadványunkat, nem egy új nevet tettek ismertté a nagy nyilvánosság előtt. És éppen ezek a beszámolók segítettek bennünket abban, hogy a sok-sok fáradságot követelő munka eredménye ne múljon el nyomtalanul, hanem így — gyűjteményes kötetben — maradjon meg azok számára, akik holnap vagy halnapután a letűnt évek szellemi törekvéseinek maradandó nyomait keresik majd.

Gyűjteményes kötetünk voltaképpen hat évforduló jegyében összegezi az utóbbi öt év munkáját: huszonöt évvel ezelőtt tartottuk meg első estünket, másfél évtizeddel ezelőtt alakítottuk meg a Csáth Géza Művészetbaráti Kört és a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpadot, ugyanakkor indítottuk meg az Életjel Miniaturóket, tíz évvel ezelőtt hoztuk létre az Életjel Könyvek sorozatot és öt évvel ezelőtt lépett először pódiumra szerbhorvát nyelvű együttesünk.

Valamennyi tevékenységi formában jelentős sikerekről adhatunk számot. Két és fél évtized alatt 551 nagy előadást, tehát évente 22-t tartottunk; csupán az utóbbi öt évben 198-at, vagyis évente 40-et. A Kosztolányi Színpad előadásainak száma 152; ez évi átlagban 10 bemutatót és reprizt jelent. A Csáth Kör rendezvényeinek a száma ennek a kétszerese: 318, az 1978—1983. időszakban pedig csaknem a háromszorosa, mivel tagjai ebben a periódusban 135 minimussal léptek közönség elé. Indulásunk, 1958. október 28-a

óta a mai napig összesen 869 produkciókat láthatták nézőink, akiknek a száma a nagy előadásokon meghaladta a 120 000-et, a kicsikén viszont elérte a 35 000-et. Igen impozáns a szereplők száma is: megközelíti az 5000-ret.

Könyvkiadásunk az utóbbi időben — a nyomdaköltségek nagymértékű növekedése miatt — sajnos nem szaporodott annyi új művel, mint az előző években: a miniatúrsorozatban az első tíz évben 31, a negyedik évkönyvünkkel felölelt időszakban viszont mindössze 7 kötet hagyta el gondozásunkban a nyomdát. Némi visszaesés tapasztalható az Életjel Könyvek sorozat gyarapodásában is, mert hárommal kevesebb — 13 — alkotást adtunk ki, mint az első öt évben.

Ebbe az almanachba is, akárcsak a harmadikba, felvettünk néhány olyan ismertetőt és kritikát, amelyet előbbi évkönyveinkbe kellett volna besorolnunk, de kimaradt belőlük, mert elkerült a figyelmünket. Nem közülük viszont azokat az írásokat, amelyek előadásainkon vagy kerekasztal-beszélgetésünkön hangzottak el, de később megjelentek lapjainkban. Így például kihagytuk a Marx-évforduló alkalmából ez év márciusában szervezett tudományos eszmecsereünk anyagát, amely teljes egészében olvasható az Üzenet májusi számában, kivonatosan pedig a Magyar Szóban és a 7 Napban, s amelyet három részben sugárzott az Újvidéki Rádió ultrarövidhullámon.

Alig van a városban olyan előadóterem, amelyben ne léptünk volna fel. Tulajdonosaik — kivétel nélkül valamennyien — vagy díjtalanul, vagy csak jelképes összegért bocsátották rendelkezésünkre. Ezért mindannyiuknak hálásak vagyunk, s ezúton is megköszönjük önzetlen támogatásukat. Mindegyiknél a Kultúrtothron vezetőségének, amely lehetővé tette számunkra, hogy ne csak a dísztermét vegyük igénybe jelentősebb rendezvényeink megtartására, hanem a szépen berendezett, hangulatos kék termét is — úgyszintén anyagi ellenszolgáltatás nélkül — bármikor használjuk, sőt próbáinkat is ott tartjuk. Sokban segít munkánkat — immár huszonöt éve — a zeneiskola is azzal, hogy terembért helyett csupán a villanyáramot és a fűtést fizetteti meg velünk. A gyermekszínház, amelyben rendszerint szerbhorvát nyelvű előadásainkat szoktuk bemutatni, még erre sem tart igényt, akárcsak a Népkör, ahol jelenleg is az otthonunk van. Szerteágazó és folyamatos tevékenységünket azonban legfőképpen a Veljko Vlahović Munkásegyletem jóvoltából tudjuk kifejteni, amelynek keretébe több mint két évtizede tartozunk.

Evkönyvünk — cinkhiány miatt — másfél hónapi késéssel kerül az olvasók asztalára. Hogy mégis elkészült az idén, azt mindenekelőtt a szabadkai Pannónia és Birografika Nyomdaipari Munkaszervezetnek köszönhetjük. Ezért is mondunk — a szokástól eltérően — név szerint is köszönetet azoknak, akik áldozatkész munkájukkal hozzájárultak ahhoz, hogy negyedszázados évfordulónkat a jubileumi esztendőben megünnepelhesük: Görög Jenő gyártásvezetőnek, Mirko Rukavinának, a szedőterem főnökének, Bellér Jenő, Stipan Budinčević, Simonyi György és Takács Ferenc gépszepedőknek, Eke István és Perlaki Sándor mettőröknek, valamint Dragan Stojičić kereskedelmi igazgatónak és Ivan Anišićnak, a cinkográfiai munkák irányítójának.

A fényképek Dormán László, Fejes György, Főző József, Zlatko Jovanov, Augustin Juriga, Kiss Ágnes, Kovács Károly, Németh Mátyás, Németh Nimród és Szabó Attila felvételei.

TARTALOM

Herceg János: Egy művelődéstörténeti mozgalom jubileuma —	5
Kopeczky László: Köszöntő — — — — —	6
Dr. Szöllösy Vágó László: Hétköznapjaink ünnepe — — —	7
Horváth Emma: Forgácsok a műhelypadlón — — — —	25
Horváth Emma: A Kosztolányi Színpad — — — — —	32
Olga Afanasjeva Torok: Sadržajno obogaćeno zajedništvo —	34
Olga Afanaszjeva Torok: Tartalmilag gazdagabbá tett együvé tartozás — — — — —	40
Gubás Ágota: Egyre sürgetőbb igény a hangmúzeum — —	45
Papp Imre: Közös hullámhosszon — — — — —	48
Az Életjel visszhangja	
Irodalmi estek — — — — —	49
Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad — — — — —	177
Kiadványaink — — — — —	201
Az Életjel estéi — — — — —	319
A Csáth Géza Művészetbaráti Kör műsorai — — — — —	395
Életjel Miniaturök — — — — —	435
Életjel Könyvek — — — — —	436
Gyümölcsös kosár (Díjak és elismerések) — — — — —	437
Lévay Endre: Halottaink — — — — —	441
Utószó — — — — —	461

Áta a mai napig igazán megismerő és megértő munkát végezték a szerzők a szomszéd országok felé fordított szemmel, a 1970-80-as években, a 1970-80-as években, a 1970-80-as években...

Könyvkiadásunk az elmúlt évtizedekben az országunkban a legjelentősebb és leggyorsabban fejlődő terület volt. A kiadások száma az elmúlt évtizedekben az országunkban a legjelentősebb és leggyorsabban fejlődő terület volt.

Ebbe az időszakra a legjelentősebb és leggyorsabban fejlődő terület volt. A kiadások száma az elmúlt évtizedekben az országunkban a legjelentősebb és leggyorsabban fejlődő terület volt.

TARTALOM

Heresz János: Fáy Mihályról és a magyar nyelvéről. 1-10. oldal

Kopcsay László: Készen a harcra. 11-20. oldal

Dr. Székely Václav László: Helyismeretünk és a magyar nyelv. 21-30. oldal

Horváth Ernő: Földrajzi és nyelvészeti tanulmányok. 31-40. oldal

Horváth Ernő: A magyar nyelv és a magyar nyelv. 41-50. oldal

Olga Almaszová: A magyar nyelv és a magyar nyelv. 51-60. oldal

Olga Almaszová: A magyar nyelv és a magyar nyelv. 61-70. oldal

Gubas Agost: Egy régi magyar nyelv és a magyar nyelv. 71-80. oldal

Pap Imre: A magyar nyelv és a magyar nyelv. 81-90. oldal

Asztalos István: A magyar nyelv és a magyar nyelv. 91-100. oldal

Kovács István: A magyar nyelv és a magyar nyelv. 101-110. oldal

Könyvkiadásunk az elmúlt évtizedekben az országunkban a legjelentősebb és leggyorsabban fejlődő terület volt.

A szabadkai Veljko Vlahović Munkásegylet kiadása

Felelős kiadó: Ilija Burzan igazgató

Megjelent 300 példányban, 29+2 (B/5) ív terjedelemben

A VSZAT Oktatás-, Tudomány- és Művelődésügyi Titkárságának 413-43/1973.

II. 7. sz. véleményezése alapján mentes az általános forgalmi adó alól.

Készült a szabadkai Pannónia Nyomdaipari Munkaszervezetben 1983-ban